

Vasile Ilinca

Dicționar de expresii românești în contexte (DERC)

O – R

Volumul al III-lea

Presa Universitară Clujeană

VASILE ILINCAN

DICȚIONAR DE EXPRESII ROMÂNEȘTI ÎN CONTEXTE

[*DERC*]

O - R

VOLUMUL AL III-LEA

VASILE ILINCAN

DICTIONAR
DE EXPRESII ROMÂNENEȘTI
ÎN CONTEXTE

[*DERC*]

O - R

VOLUMUL AL III-LEA

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2021

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Rodica Nagy

Prof. univ. dr. Ioan Oprea

ISBN general 978-973-595-856-5

ISBN specific 978-606-37-1025-4

© 2021 Autorul volumului. Toate drepturile rezervate. Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul autorului, este interzisă și se pedepsește conform legii.

Universitatea Babeș-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./Fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@ubbcluj.ro
<http://www.editura.ubbcluj.ro/>

LISTA ABREVIERILOR¹

arg. .... argou, argotic	lsg. .... la singular
arf. .... argotic și familiar	
asr. .... astăzi rar	Mar. .... Maramureș
	Mat. .... matematică
Ban. .... Banat	Mil. .... termen militar
bis. .... termen bisericesc	mls. .... mai ales
Buc. .... Bucovina	Mol. .... Moldova
Cdp. .... calc după	mpl. .... mai ales la plural
Cmr. .... comerț	Mun. .... Muntenia
d. .... despre	nob. .... neobișnuit
dep. .... depreciativ	
	Olt. .... Oltenia
etc. .... etcetera	
euf. .... eufemistic	pan. .... prin analogie
	pes. .... pescuit
fam. .... familiar	pex. .... prin extensiune
fig. .... figurat	pfm. .... popular și familiar
frm. .... franțuzism	pgn. .... prin generalizare
frp. .... formulă de politețe	plut. .... plutărit
	pop. .... popular
gmț. .... glumeț	prt. .... peiorativ
îcn. .... în construcții negative	Psr. .... păstorit
imp. .... la imperativ	Pub. .... publicistică
irn. .... ironic	reg. .... regional
iuz. .... ieșit din uz	Rel. .... religie
îf. .... în forma/formele	spc. .... specializat
îlsd. .... în limbajul soldaților	Spt. .... sport
înv. .... învechit	subst. .... substantivat
îppl. .... în poezia populară	
îrg. .... învechit și regional	șfg. .... și la figurat
îvp. .... învechit și popular	
îvr. .... învechit și rar	Top. .... topografie
	Trs. .... Transilvania
Jur. .... științe juridice	trv. .... trivial
liv. .... livresc	v. .... vezi
ljc. .... la jocul de cărți	
lpl. .... la plural	vlg. .... vulgar

¹ Abrevierile cu inițială majusculă indică domenii de activitate sau provincii istorice românești. În interiorul parantezei explicative, prima abreviere începe cu majusculă, următoarele fiind scrise cu inițială minusculă.

O

OAIE

A (se) băga oile în lapte (sau **în lapți**). v. **lapte**.

A da oile în paza lupului. v. **lup**.

A fi deștept (sau **șiret**) **ca oaia** (**cu jug** sau **pe zăduf**) (Dep.) = Se spune ironic despre un om naiv sau prost:

Dacă sunteți atât de deștept... Ca să nu zic ca oaia la jug, de ce nu ați făcut corecția de rigoare [...] (<http://www.ziare.com/>)

Sau – cine știe? – discursul cu mesajul adresat italienilor o fi fost scris de un consilier deștept ca oaia pe zăduf, inspirat de presa anilor '80 [...] (<https://www.nasul.tv/>)

A fi oaie între lupi (Dep.) = A fi bun, blând, moale între oameni răi:

Aș fi topit coroana strămoșilor mei... Singur, singur în tot sfatul, ca o oaie înconjurată de lupi! (BARBU DELAVRANCEA)

A o face de oaie = A proceda neîndemânatic; a face o gafă, a face o prostie:

Am făcut-o de oaie de tot. Să vezi d-ta cum de a devenit la băutură... [...] *că a fost lată de tot...* (I. L. CARAGIALE)

Mi-a făcut-o de oaie. [...] *Mi-e rușine să vă povestesc.* (ZAHARIA STANCU)

Îl cheamă majestatea sa, când vede că ceilalți au făcut-o de oaie. (CAMIL PETRESCU)

A se lega (sau **a se agăța**) (de cineva) **ca scaiul de oaie**, **a se lega de capul** (cuiva). v. **lega**.

A se lua, ca oile, unul după altul (Dep.) = A imita în mod mecanic pe cineva:

Unul năvăli spre cerdac unde slujnicele dereticău lăcrimând. Ceilalți, ca oile, năvăliră după el. (LIVIU REBREANU)

S-au uitat unul la altul și s-au luat unul după altul, ca oile, cum se întâmplă adesea. (IOANA PÂRVULESCU)

A se ține scai (de cineva) sau **a se ține** (de cineva) **ca scaiul de oaie**. v. **scai**.

A suga (de) la două oi = A trage concomitent foloase din două părți:

Și așa ar trebui să fie, că doară popa și diecii cântă din cărțile cele sfinte și am băgat și eu de seamă că blândul stăpânește pământul; ba și zicala noastră zice, că mielul blând suga de la două oi. (I. POP-RETEGANUL)

Dacă până-n 1989, d-sa, aidoma mielului care suga de la două oi, culegea atât beneficiile opoziției democratice [...] cât și pe cele ale oficialității [...] (CASSIAN MARIA SPIRIDON)

A umbla cu (sau **în**) **piele de oaie** = A fi viclean:

Erau cam ca lupii care se îmbrăcau în piele de oaie ca să păcălească pe mieii nevinovați, pe cei prea încrezători. (ADRIAN ALUI GHEORGHE)

A umbla să iei (sau **să scoți**) **două piei de pe o oaie** = A urmări un câștig exagerat:

Atunci elefantul zise: Bravo, voi aveți dreptate,/ Dacă nu mă înșelați,/ Adică de nu luați/ Câte două piei de oaie, pentru care strâmbătate/ Dacă voi afla că o faceți, grozav veți fi pedepsiți. (CONSTANTIN STAMATI)

Nu știu ce va fi avut Domnul. Poate haznaua lui era săpată până-n adâncimile Tartorului și nu se mai putea umple; ori poate el era ca lupul cel nemilostiv, care voia să iei șapte piei de pe-o biată oaie. (MIHAIL SADOVEANU)

Ca oile (D. oameni) = **a**) Cu grămada, grămadă; în dezordine:

Cum mergeam așa, eu în față ca un berbec și ceilalți după mine ca oile, am auzit deodată în spatele meu vocea mamei Alidei [...] (CĂLIN KASPER)

„N-ați luat ziarul, oameni buni, să vedeți programul de sărbători al spitalelor și

farmaciilor? Stați ca oile, de pe vremea lui Gheorghiu-Dej!” (<https://www.viata-libera.ro/>)

b) Fără discernământ, în mod mecanic, orbește:

Ca oile ce se risipesc când păstorul le lipsește, așa și norodul când stăpânu-l pierde. (I. C. HINȚESCU)

Oaie neagră = Se spune despre o persoană care se deosebește de ceilalți membri ai unei colectivități printr-o conduită rea, prin fapte antisociale etc.:

Ne place să fim oaia neagră a Europei! (<http://www.ziare.com/>)

A fost oaia neagră a familiei timp de 37 de ani. (<https://www.realitatea.net/>)

Prea e de oaie = Se spune despre vorbe sau acțiuni cu totul nepotrivite:

Prea e de oaie, fine, așa! (GLIGORE M. JIPESCU)

Nemulțumirea lor era că Ceaușescu „prea o făcea de oaie”! Asta îi nemulțumea și pe ciracii săi, cei care profitau din plin [...] (NICOLAE BREBAN)

S-a dezbrăcat (lupul) de pielea oii (Pfm.) = Și-a dat pe față caracterul urât, crud:

Mihnea, feciorul lui Dracu armașul, cum apucă domnia, îndată se dezbracă lupul de pielea cea de oaie și-și astupă urechile ca aspida [șarpe veninos] și ca vasiliscul [animal din basme, asemănător cu un șarpe, despre care se credea că ucide cu privirea]. (VASILE ALECSANDRI)

Te trezești la oi? = Se spune unei persoane care manifestă o atitudine lipsită de bun simț:

De-abia ai venit și te trezești la oi! Vorbește! cum te cheamă? (CONSTANTIN MILLER)

OALĂ

A băga (sau a pune) în aceeași oală (Pfm.) = A judeca două sau mai multe persoane (chestiuni) etc. după aceleași criterii:

Dar noi nu deosebim om de om decât prin contraste, nu-i putem pe toți băga în același

cerc, în aceeași oală, lucrurile și faptele se pătrund prin contraste. (D. R. POPESCU)

Și, mai nou, cum ne mai frângem mâinile a disperare când demnitari americani mai mari sau mai micuți ne bagă în aceeași oală cu Bulgaria, Albania, Macedonia! (LUMEA MAGAZIN, 1-12, 1999)

A fi bolnav de oală (Pop.) = A fi bețiv:

Era harnic, dar cam bolnav de oală.

A fi goală ca o oală (Pfm.; d. case) = A fi sărăcăcioasă:

Casa-i goală ca o oală, de n-are de ce se prinde mîța. (IULIU A. ZANNE)

A fierbe (pe cineva) în oală seacă (sau fără apă) (Pop.) = A-i face (cuiva) multe neplăceri, a-i scoate sufletul, a-l chinui:

Mă fierbe în oală seacă,/ Zi, noapte nu va să tacă. (ANTON PANN)

Eu, bolnavă, Russescu preocupat, musafirii fără interes. Doar copiii și vara basarabeancă drăguți – veștile stagnează, ne fierb nemții și rușii în oală seacă. (ALICE VOINESCU)

Era duminică și a doua zi se deschideau cursurile. – Am găsit ! strigă el vesel. – Atunci hai și spune repede, nu mă mai fierbe fără apă. (CORNELIU BUZINSCHI)

A gusta la oala cu chișleag. v. gusta.

A lua (sau a prinde, a ridica pe cineva) ca din strachină (sau ca din oală). v. lua.

A plăti oalele sparte (de altul) (Pfm.) = A plăti paguba făcută de altul, a suferi pentru faptele altuia:

Cetățeanul, imbecilul care plătește oalele sparte și improvizate, naivul care votează o listă sau alta sperând în mai bine, nu se bucură de niciun drept. (ZAHARIA STANCU)

M-am băgat din prostie în afacerea asta, mi-ai promis bani mulți și până la urmă văd că eu o să plătesc oalele sparte, pe mine o să mă ia poliția! (EUGEN PATRICHE)

A pune (pe cineva) **în oală** (Pop.) = A întrece pe cineva:

După ce s-a apucat serios de treabă, el i-a pus în oală pe toți vecinii săi.

A pune (sau **a băga** etc.) **pe toți într-o ciorbă** sau **oală**. v. **ciorbă**.

A pune (toate) **în aceeași oală** (Pfm.) = A amesteca lucruri, probleme diferite, producând neînțelegeri, confuzii:

Mai târziu am observat la noi o tendință de a pune pe toți țărani în aceeași oală!... (GH. JURGEA-NEGRILEȘTI)

Dacă cineva ar avea necumințenia de a pune știința și literatura în aceeași oală, acestea s-ar bate cap în cap ca berbecii, pentru că una se adresează minții și alta sufletului. (CĂLIN KASPER)

A se amesteca (a se **băga** sau **a-și băga nasul**) **acolo unde nu-i fierbe oala** (Pop.) = A interveni nepoftit în discuție sau în soluționarea unei chestiuni:

Nici vin cu apă n-am să mestec,/ Nici dau un ban pe toată fala./ De-aceea n-am niciun amestec/ Oriunde nu îmi fierbe oala. (MIHAI EMINESCU)

Nu-ți mai băga nasul unde nu-ți fierbe oala! (HORIA LOVINESCU)

Unde nu-ți fierbe oala, nu-ți băga lingura. (I. C. HINȚESCU)

A se face (sau **a fi**) **oale și ulcele** sau **a se face pământ** (sau **lut**) **de oale** (Pfm.) = A fi mort de mult:

Despre noi nimeni nu are să mai știe nimic când om fi oale și ulcele. (CEZAR PETRESCU)

Nu știți că mătușa-i moartă... și s-a făcut oale și urcioare sărmana? (ION CREANGĂ)

Ce minunat ar fi fost dacă tata l-a fi descoperit din nou, dar tata era deja pământ de oale și ulcele! (PETRE BARBU)

A se feri (sau **a se teme**) **ca de oala mălaiului** (Pop.) = A se feri cu multă grijă să facă ceva:

El știa ce i se pregătește, dară se feri ca de oala mălaiului să nu dea în clapcă [cursă, capcană]. (P. ISPIRESCU)

A sufla (sau **a se uita**) **în fundul oalei** (Pfm.) = A bea zdravăn, a se îmbăta:

În ultima vreme, el sufla cam des în fundul oalei și nu te mai puteai înțelege cu el.

A-i fierbe două oale, una seacă și una goală (Pop.) = A-i merge foarte rău: *Săracul fierbe două oale: una seacă și-alta goală.* (POP.)

A-i fierbe oala fără foc (Pop.) = A-i merge bine:

[...] *dar oamenii acum se laudau bine, căci boierul îi luase la iubire și treaba mergea tot din plin, ca la cel cu noroc, la care fierbe oala și fără foc.* (COLINDE din ARDEAL, vol. 22, 1913)

La casa cu noroc fierbe oala fără foc. (POP.)

La omul cu noroc, fierbe oala fără foc. (TEODOR FLONTA)

A-i pune cuiva oala (Pfm.) = A fermeca pe cineva:

[...] *ibovnica mea parcă mi-a pus oala!* (POP.)

Ajunge (sau **e destul**) **un ciomag** (sau **o bătă, o măciucă**) **la un car de oale**. v. **car**.

Cât o oală de praznic (mare) (Pop.) = Foarte mare:

Hrubă astupată cu capac de fier și încuiată cu lacăt cât o oală de praznic mare. (CEZAR PETRESCU)

Mustăți (făcute) **pe** (sau **aduse a, date după**) **oală** = Mustăți cu vârfurile lăsate în jos:

Iar se oțărăsc la tine cei șapte draci! îi zice râzând Nechifor și-și mângâie mustața groasă adusă a oală. (MIHAIL SADOVEANU)

Mustățile îi caută (sau **îi trag**) **a oală** (sau **spre fundul oalei**) sau **i-a crescut mustața în oală**

sau **i-s mustățile făcute pe oală** (Pop.) = Se spune despre un om căruia îi place să bea:

Mustața căruntă, rară și aspră, care-i venea peste gură, trăgând a oală. (ION AGÂRBICEANU)

Și pe urmă mustățile blonde, cărunte și lăsate a oală, nu dovedeau semn bun din partea-i... (GIB I. MIHĂESCU)

Sună a oală (Pfm.) = Se spune despre cineva care e grav bolnav:

Imediat sună tot a oală și al doilea craniu apăru în zarea focului. (GALA GALACTION)

Va mai veni oala la spuză = Se spune pentru a arăta nerecunoscătorului că poate va mai recurge la serviciile cuiva:

Va mai veni oala la spuză. Frate, frate, brânza e pe bani. (P. ISPIRESCU)

Va mai veni oala la spuză. (I. C. HINȚESCU)

OARĂ

A fi în ori bune (Reg.; lpl.) = A fi bine dispus:

Îi place a fi totdeauna vesel [...] în ori bune, nu tăcut. (SIMION FLOREA MARIAN)

A scoate pe cineva din ori (Reg.; mpl.) = (A-și pierde) sau a face pe cineva să-și piardă cumpătul:

Scos din ori privește stăpânul și grăbește. (G. COȘBUC)

A-i veni (cuiva ceva) **în ori** (Reg.; lpl.) = A-i veni cuiva ceva în gând:

Când îmi vine mândra-n ori,/ Mă leagăn ca iarba-n flori. (SIMEON C. MÂNDRESCU)

A-și veni în (sau **la**) **ori** (sau, rar, **în oară**) = A reveni la starea obișnuită, a-și veni în fire, a se reculege; a se restabili, a se reface:

Abia și-au putut veni în ori. (I. G. SBIERA)

Ticăitul monah își venise în ori din spaima ce îndurase. (MIHAIL SADOVEANU)

De câte ori... de atâtea ori = Indică simultaneitatea unor acțiuni:

De câte ori s-a întrupat din nou, de atâtea ori a băut din apa [...] Lethei. (MIHAIL EMINESCU)

OARBA

A da cuiva cu oarba (Pop.) = A pune la punct pe cineva:

Să-mi dai cu oarba dacă voi face altfel! (TUDOR PAMFILE)

OARECE

A avea oarece (pe cineva) (Îrg.) = A fi supărat (pe cineva):

Am oarece pre tine, că dragostea ta dintâi o ai lăsat. (NOUL TESTAMENT de la BĂLGRAD)

OARECUM

A-i fi (cuiva) **oarecum** = A-i cuiva greu; a-i fi rușine, a se jena:

Mă mir că nu ți-e oarecum, să-ți fie, zise Nichifor posomorât; ești un cheag zbârcit, mai ca și mine, și iaca ce-ți urlă prin cap!... (ION CREANGĂ)

Fugea, pentru că îi era oarecum rușine de nevastă-sa, îi era silă de gura lui Mau și-iplictisea dojana tontului de cumnatu-său. (ION MARIN SADOVEANU)

OARZĂN, -Ă

A spune una oarzână = A spune o minciună mare, gogonată:

Ea începuse să spună una oarzână și pe loc s-a schimbat la față.

A-i spune (sau **a i-o spune**) **cuiva oarzăn(ă)** (**în față**) = A-i spune cuiva ceva fără ocolișuri:

Acolo să se ducă, mă, să-i spuie vorbă oarzână, că el săracu' nu știe, mă, că-i bătrân [...] (OCTAVIAN GOGA)

De nu l-oi face mi-a spus oarzin că-mi taie capul, ca la un pui de găină. (I. POP-RETEGANUL)

Dar Șuluțiu a trimis un protest la Cluj în care le-a scris „oarzăn” că nu suporta ca biserica

lui să fie considerată ca appendice a celei latine din Transilvania [...] (ANUARUL INSTITUTULUI de ISTORIE „A. D. XENOPOL”, vol. 27, 1990)

OASTE

A face oastea (Îvp.) = A executa serviciul militar:

A făcut oastea doisprezece ani. (LIVIU REBREANU)

A merge ca surdu-n oaste. v. **surd.**

A se ridica cu oaste pre cineva (sau **cu sabie asupra cuiva**). v. **ridica.**

Oastea (sau **armata, ceata**) **lui Papuc** (Fam.; gmț. și dep.) = Colectiv neorganizat, nedisciplinat:

Oastea lui Papuc: unul vine, doi se duc. (TUDOR PAMFILE)

Harap-Alb înainte și ceilalți în urmă, care de care mai chipos și mai îmbrăcat, de se târâiau ațele și curgeau obielele după dânșii, parcă era oastea lui Papuc Hogeia Hogegarul. (ION CREANGĂ)

De la ferestre, desfăcute de obloane, Se aud tot felul de chiote năzdrăvane, Se strigă cu mâinile căuc: – Uite, uite Armata lui Papuc! (CAMIL PETRESCU)

[...] unii chiar aveau în picioare papuci de plajă și câțiva clămpăneau la fiecare pas [...] – Ceata lui Papuc! glumise Radu, care nu-și pierdea umorul în nicio împrejurare [...] (ANASTASIA POPA)

OBADĂ

A pune sau **a duce (în) obezi** (Îvp.) = A subjuga; a imobiliza:

Erai slobodă... și te puseră în obezi [(în, numai la pl.) instrument alcătuit din două bucăți de lemn alăturate, prevăzute cu găuri, în care se prindeau picioarele sau, mai rar, mâinile osândiților, pentru a-i imobiliza; (pex.) cătușe]. (ALECU RUSSO)

Fiindcă se împotrivi pe dreptul său, l-au mai băgat și la bașcă, l-au mai ferecat și la obezi. (CEZAR PETRESCU)

Îl găsi după un an/ În cârciuma unui han;/ Și ducându-l în obezi/ La ispravnic, cu dovezi [...] (ANTON PANN)

A se face obadă (Reg.; d. caii de tracțiune) = A-și îndoii spinarea, opintindu-se:

Cei doi cai mai aveau puțin de urcat și se făceau obadă, căci și carul era prea încărcat.

A-i sări (cuiva) **țandăra** (**de-a-ndoaselea** sau **arțagul, așchia, bâzdâcul, muștarul, obada, țâfna**). v. **sări.**

OBEJDIE

Te duce obejdia = Ghinionul te împinge la ceva rău:

Te duce obijdia. Te duce nenorocul („soarta, ursătoarea”). Te trage ața, nevoia, zahărul. (DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN, 1928)

OBIALĂ

A dormi obială (Pop.) = A dormi profund:

– Ce-ai visat, mamă?/ – Ce să visez, băiete, c-am dormit obială. (MARIN SORESCU)

A ninge cu obiele (Pop.) = A ninge cu fulgi mari:

Când ninge cu fulgi mari (foloștine), se zice că ninge cu obiele, și se descalfă Dumnezeu atunci. (DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN, 1915)

A scoate (pe cineva) **din obiele** (Pop.) = A ajuta pe cineva să ajungă la o situație mai bună:

„Și m-ai scos den obiele și den sărac m-ai îmbogățit”. I-au dzis Vasile-vodă: „Așea știu și eu.” (MIRON COSTIN)

Matei Basarab boierește pe un fost rumân, Vasile Lupu a ridicat din „obiele” pe serdarul Ștefan etc. (REVISTA de ISTORIE, nr. 32, 1979)

A-i curge cuiva obielele de pe cineva (Pop.) = A fi sărac și rău îmbrăcat; a fi zdrențăros:

Care de care mai chipeș și mai îmbrăcat, de se târâiau ațele și curgeau oghелеle după dânșii. (ION CREANGĂ)

A-l arde obielele (Pop.) = A se afla într-o situație dificilă; a fi strâmtorât:

De ceva vreme, el nu-și mai găsea locul de parcă îl ardeau obielele.

A-și căuta (sau **a-și vedea**) **de obiele** = A-și vedea de interese (descurcându-se fără ajutor):

...își vedea de obielele sale... (DUMITRU CRUDU)

– Mai bine ți-ai căuta de obiele și i-ai lăsa pe alții în pace!

OBICEI

A avea obicei (sau **deprindere**). v. **avea**.

A pune limbii obicei (Îvr.) = A se reține de la vorbă:

Gura sa o deșchise cu socuteală și cu tocmală și limbii sale puse obiceiului. (MOSES GASTER)

Câte bordeie, atâtea obicei (sau **tot bordeiul își are obiceiul**) = Fiecare cu tradițiile lui:

Când încep a se naște „câte bordeie atâtea obicei” trebuie să existe o normă obiectivă, neschimbată, pentru regularea raporturilor dintre oameni, ș-aceasta-i colecția de legi scrise [...] (MIHAI EMINESCU)

Țăranul spune: câte bordeie, atâtea obicei. E regula de aur a conviețuirii rurale. (PETRE PANDREA)

OBLÂNC

A lua straița la oblânc (Reg.) = A pune traista pe umăr:

Atunci pusnicul Petru, îmbrăcat c-o rasă aspră de păr, desculț și cu traista la oblânc, porni călare pe un măgar, să-și ție cuvântul. (D. D. PĂTRĂȘCANU)

[invitații] au mărșăluit, umăr la umăr, cu muscheta la spinare și traista de merinde aninată la oblânc, de la Austerlitz, Jena și Waterloo, prin Gettysburg și Antietam, cu oprire la Plevna. (<http://www.zf.ro/>)

OBLON

A trage obloanele = A lichida o afacere, a da faliment; a lichida ceva:

Revoluția fiscală și criza forței de muncă trag obloanele afacerilor. (<https://www.desteptarea.ro/>)

Rapid nu va juca în Liga 1 și trage obloanele. Curtea de Apel a amânat procesul privind suspendarea falimentului. (<http://www.prosport.ro/>)

OBLU, OABLĂ

A spune (sau **a zice**, **a grăi**) **oblu** (Reg.) = A vorbi deschis, direct:

Nu vreau să te votăm! dar de nu te vei supăra pe mine, eu știu să-ți spun ce te apasă mai tare, nu te vei supăra dacă ți-o voi spune oblu în față! (NICOLAE BOCȘAN, VALERIU LEU)

Cum am mai zis, românul nu poate suferi pe omul închipuit, i-o și spune oblu-n față [...] (I. POP-RETEGANUL)

A-i merge cuiva oblu (Reg.) = A-i merge bine:

Fii și tu mai destins, ia-o oblu, vorba lui Pirgu, și treaba va merge ca unsă. (ȘERBAN TOMȘA)

OBOL

A-și da obolul = A contribui cu un mic ajutor în scop de binefacere:

Pentru acest scop, întâi boierii români și-au dat obolul lor sprijinind trupele românești care veneau să dea reprezentări de teatru românesc la Cernăuți [...] (D. VATAMANIUC)

Chiar dacă adesea a avut înfățișare de Cenușăreasă, creația populară și-a dat obolul cu modestie și în chip neprecupețit la făurirea culturii moderne. (OVIDIU BÎRLEA)

OBOROC

A căra soarele cu oborocul = A face un lucru inutil:

De nu te-aducea Dumnezeu pe la noi, eram să îmbătrânesc cărând soarele cu oborocul. (ION CREANGĂ)

A coase la oboroace. v. **coase.**

A pune (sau **a ascunde, a ține** etc.) **ceva sub oboroc** (Reg.) = A feri un lucru de văzul lumii:

Ești cel ce astăzi ai lumină; nu o pune sub obroc! las-o să lumineze aproapei tău. (GALA GALACTION)

Bată-te pustia noroc,/ Că te-am pus sub oboroc. (ȘEZĂTOAREA, I)

Printre alte nenorociri inventate de comunism, a fost și teroarea cărților de muncă, ținute sub oboroc de contabili și cadriști de tot felul. (VIAȚA ROMÂNEASCĂ, nr. 101, 2016)

A sta (sau **a zăbovi**) **sub oboroc** (Reg.) = A rămâne necunoscut:

Totuși faptele cele strălucite ale lui Ștefan nu putură sta sub oboroc. (P. ISPIRESCU)

Pus sub oboroc de ideologia oficială [...] adevărul face implozie în conștiințele individuale și explozie pe plan social. (MIHAI CIMPOI)

A ține (sau **a pune**) **lumina sub oboroc** (Fig.) = A ascunde lumii adevărul:

Ticăloși și buni de crucificat la pompa de apă erau numai cei ce ținuseră lumina sub obroc [...] (G. M. ZAMFIRESCU)

Și v-am adus un manuscris... Comuniștii ăștia... mi l-au terfelit, au încercat să-l ascundă, ca lumina sub obroc... (FLORIN IARU)

OBOSEALĂ

A pica de somn (de oboseală, de mers, de beat etc.). v. **pica.**

A-l ajunge oboseala (pe cineva) = A fi peste măsură de obosit, a fi epuizat:

– Ce vrei? După trei zile de nesomn, l-a ajuns și pe el oboseala. (AL. VLAHUȚĂ)

Merse el cât merse, până ce l-a ajuns oboseala și s-a pus la marginea drumului să se odihnească puțin. (LEGENDE POPULARE ROMÂNEȘTI)

Frânt de oboseală (sau **de osteneală**). v. **frânt.**

OBRAZ

(A fi) fără (de) obraz (Pfm.) = A fi necuviincios:

– Cu un renegat vorbesc, știi prea bine! Mi-ai fost elev, dar mi-i rușine că mi-ai fost, că n-ai obraz nici cât o ciobotă!... (LIVIU REBREANU)

Cum mergea, dă de niște copii fără-obraz, chinuind un cățeluș. (I. POP-RETEGANUL)

A (mai) avea obraz sau **a (mai) avea încă obraz să...** = A avea îndrăzneala să...:

Ai băut cât șapte și mai ai obraz să te jăluiești. (VASILE ALECSANDRI)

Tu ești bun de talpa iadului și ai încă obraz să cauți loc în rai. (C. NEGRUZZI)

Și tot mai are obraz să mă mintă ca pe un gogoman! (LIVIU REBREANU)

– Auzi, auzi, o întrerupse tată-său; și mai ai obraz să te atingi de surorile tale cele mai mari? (P. ISPIRESCU)

A ajunge obraz. v. **ajunge.**

A apuca (sau **a prinde**) (pe cineva) **de obraz** (Îrg.) = A face pe cineva să treacă drept mincinos:

În zadar fata moșneagului spunea în urmă că acela este lucrul mânelor sale, căci îndată o apucau de obraz baba și cu fiică-sa. (ION CREANGĂ)

A avea (atâta) obraz (Pfm.) = A avea bun-simț:

Uliul cu cumătru va avea atâta obraz, pe lângă nas, și nu-i va mânca și mai departe puii. (SIMION FLOREA MARIAN)

Iubite și stimată domnule Costăchescu, Nu v-am scris cât costă fotografiile fiindcă atâta obraz trebuie să am și eu ca să nu vă iau câteva sute de lei dumneavoastră care mi-ați dat [...] (MIHAI COSTĂCHESCU)

A avea obraz subțire sau **a fi subțire de obraz** (Pfm.) = A fi bine crescut:

– Nu te supăra, boierule, de întâmplarea rușinoasă ce o trăiești, dar albul strălucitor al albușului de ou e deopotrivă cu pielea dumată cea albă și subțire, căci ai obraz subțire, de boier adevărat. (VALENTIN BERBECARU)

Iartă-mă, nu-mi place să le spun oamenilor de la obraz că-mi sunt datori... Dar știu că tu rezști. Ai un obraz subțire ca petala de trandafir, dar rezistent ca oțelul. (DOINA JELA)

[...] se vor fi îngrijit de pânzeturile și căptușelile fine ale hainelor cuconițelor și domnilor celor cu obrazul subțire sau, cum îi numește G. Costescu, „mai cu fason” [...] (ANDREEA RĂSUCEANU)

A avea obrazul (sau **șoriciul**) **gros** (Arg.) = A fi nerușinat, impertinent:

Mulți dintre șoferii cu obrazul gros, destul de greu vizibili pentru oamenii legii, au parte de surprize neplăcute unde se așteaptă mai puțin [...] (<http://www.oradestiri.ro/>)

Ca să le fii pe plac maimuțelor trebuie să fii porc, și cu șoriciul gros. Și mai ales nu târnoși mangalul, că te usuci; (MATEIU I. CARAGIALE)

„Minciuna și obrăznicia sunt și ele arme omenești”, spunea Ion Slavici, căci „obraznicul mănâncă praznicul”, iar „rușinosul roade osul” sau „obrazul gros aduce pântecelui folos” [...] (DICȚIONAR de ETICĂ pentru TINERET, 1969)

A căuta cuiva la (sau **în**) **obraz** (Reg.) = A ține seamă de autoritatea cuiva:

Îți cat la obraz, c-acu ți l-aș terfeli. (GLIGORE M. JIPESCU)

A da cuiva obraz (Pop.) = A îngădui cuiva prea multe, făcându-l astfel să devină obraznic:

Celui fără rușinare/ De-i dai ceva obraz, sare/ Să ți să urce-n spinare. (ANTON PANN)

Nu, drăguță, să nu-i dăm obraz... Las' pe mătușa, că știe ea ce face. (VASILE ALECSANDRI)

A da obraz = A se înfățișa la cineva, a da ochi cu cineva:

Da de unde și până unde la noi?... De atâta vreme de când nu ne-ai mai dat obraz. (VASILE ALECSANDRI)

A face (cuiva) **pe obraz** (Reg.) = A se răzbuna pe cineva:

Nu te teme, știu eu năzdrăvăniile de ale Spânului; și să fi vrut, de demult i-aș fi făcut pe obraz, dar lasă-l să-și mai joace calul. (ION CREANGĂ)

– Na! încaltea v-am făcut și eu pe obraz. De-acum înainte spuneți ce vă place, că nu mi-a fi ciudă, zise Gerilă, râzând cu hohot. (IDEM)

A face obraz (la cineva) (Înv.) = A ține piept, a face față:

A lui Pomer istețime au făcut la toți obraz. (ALECU BELDIMAN)

A fi cu două obraze (Înv.) = A fi nesincer, ipocrit:

Muntenii erau cu două obraze; arătau prieteșug și către Antioh Vodă și către partea lui Mihai Vodă. (ION NECULCE)

A fi gros de obraz sau **a avea obraz gros** (reg., de săftian, de scoarță etc.) sau **a-i fi cuiva gros obrazul** (Pfm.) = A fi obraznic:

Lupul e gros de obraz, eu unul nu-i dau crezare câtă vreme este încă în pielea lui. (NICOLAE GANE)

Te socoteam ciubotar cu ambiție; dar văd că m-am înșelat... Ai obraz de săftian. [piele de capră (mai rar de vițel sau de oaie), subțire și fină] (VASILE ALECSANDRI)

– Gros obraz ai, becnicule, dacă, după ticăloșiile pe care le-ai făcut învățătorului, mai îndrăznești să ne treci pragul! (LIVIU REBREANU)

– Apoi n-oi fi eu chiar obraz de scoarță. Cum crezi dumneata, că o să te las singur acasă? (EUGEN LOVINESCU)

Cu obraz gros și semeț/ Și cu gura de orbeț. (I. C. HINȚESCU)

A ieși (sau **a scăpa, a o scoate la capăt**) **cu obraz** (sau **cu obrazul**) **curat** (Pfm.) = A ieși cu bine dintr-o situație dificilă:

Harap-Alb, dacă vede reaua, i-aruncă pielea cea de urs, și apoi fuge cât ce poate cu sarcina în spate, tot înainte la Sfânta Duminică, scăpând cu obraz curat. (ION CREANGĂ)

Bine-ar fi s-o pot scoate la capăt, măcar așa, cu mama și cu mătușa Măriuca, gândeam eu, bătându-mi-se inima, ca-ntr-un iepure, de frică și de osteneală. (IDEM)

N-o scos-o la capăt cu obraz curat. (ȘEZĂTOAREA, III)

O răs de s-o prăpădit, iar eu, de, am scăpat cu obraz curat, că nu-mi era așa moale, drept să spun... (ION LĂNCRĂNJAN)

A ieși (sau **a scoate**) **la obraze** (Îrg.) = A deveni bogat:

Îl trămit la domnia-ta, ca să se mai roadă, să poată ieși și el, mâne, poimâne, la obraze. (NICOLAE FILIMON)

E mult de când se împărtășise publicului portretul acestei coconițe, și lumea nu știa nimica despre boierul dumneaei, pentru că nu era așa ieșit la obraze. (I. HELIADE-RĂDULESCU)

A închide (cuiva) **ușa în obraz** (Pop.) = A nu primi pe cineva:

[...] *intră în grădină și, cu toate rugăciunile părinților de-a-i lăsa și pe ei, domnița le închise binișor ușa în obraz și-i lăsă cu inima arsă.* (BARBU DELAVRANCEA)

A îngroșa din obraz (Reg.) = A deveni mai îndrăzneț:

Mai îngroașe din obraz. (GH. CIAUȘANU)

A lua (sau **a prinde**, **a dobândi**) **obraz** (Îrg.) = A se obrăznicii; a îndrăzni:

Luasă cu toții un mare obraz. (POP.)

A nu da obraz (Înv.) = A nu se prezenta în fața cuiva:

De unde și până unde la noi?... De atâta vreme de când nu ne-ai mai dat obraz. (VASILE ALECSANDRI)

A orbi sau **a prosti** (pe cineva) **de la obraz** (Pfm.) = A-i spune cuiva minciuni vădite; a încerca să înșele pe cineva în mod grosolan:

Apoi nu mă orbi de la obraz așa. (I. L. CARAGIALE)

Cum, eu le spun că am văzut cu ochii mei și ei mă prostesc de la obraz? (MARIN PREDĂ)

A spăla obrazul de rușine. v. **spăla.**

A(-și) scoate obrazul în lume (sau **printre oameni**) (Pfm.) = A se arăta printre oameni:

Mi se dusesse buhul despre pozna ce făcusem, de n-aveai cap să scoți obrazul în lume de rușine. (ION CREANGĂ)

De-aș avea nenorocirea să aib în numele și porecla mea atâte farafasticuri, nu mi-aș mai scoate obrazul printre oameni. (C. NEGRUZZI)

A-i bate (cuiva) **obrazul.** v. **bate.**

A-i crăpa (sau **a-i plesni**, **a-i pocni**) (cuiva) **obrazul de rușine** = A-i fi foarte rușine:

Să nu mai știe cineva, că-mi crapă obrazul de rușine. (M. DAVIDOGLU)

Nu știa că boierii sunt în divorț și încă a întrebat pe doamna (tare mai e frumoasă, nu-i fie de deochi) ce mai face conul Grigore, de i-a venit să-i plesnească obrazul de rușine când a auzit cum e situația chiar din gurița cucoanei. (LIVIU REBREANU)

Nu știi, zău, cum a sta și asta! îmi plesnește obrazul de rușine când gândesc cum am să mă înfățișez înaintea femeii celeia cu vorbe de-acestea... (ION CREANGĂ)

A-i da (sau **a-i pune**) (cuiva) **o pupăză în obraz.** v. **pupăză.**

A-i vorbi sau **a-i zice cuiva** (ceva) **de la** (sau **în**) **obraz** (Pfm.) = A-i spune cuiva ceva direct:

Astăzi, mulțămită propășirii și civilizației, foiește în sânul poporului român un număr nenumărat de acești răsucitori de vorbe, care de care mai viteaz la limbă și mai vrednic a-ți spune de la obraz că la nămiez e noapte. (MIHAI EMINESCU)

I-a spus-o șefului de la obraz, știi eu. (V. EM. GALAN)

– Mai lasă și tu omu-n pace ! i-a spus-o Indreiu de la obraz. Poate că are treabă. (ION LĂNCRĂNJAN)

Ideea asta ajunsese să-l obsedeze atât de mult, încât i-o trânti de la obraz [...] (IOAN T. LAZĂR)

A-și curăți obrazul (Înv.) = A se dezvinovăți:

Ei își curăție obrazele, cum n-au știut nemică. (ION NECULCE)

A-și face obraz (Îrg.) = a) A se pune bine cu cineva:

Scrive cărți la Șermet, de-și face obraz. (ION NECULCE)

b) A se preface:

Ia las, mă omule, las! nu-ți mai face obraz! (ION CREANGĂ)

A-și pune obrazul (pentru cineva) (Pfm.) = A garanta pentru cineva cu cinstea, cu reputația, cu autoritatea proprie:

Un director particular de teatru, care și-ar pune nu numai obrazul, ci și capitalul în joc, care ar avea sorți să-și vadă inteligența și munca lui proprie răsplătite și capitalul rentând mai bine ca în o altă întreprindere, nu și-ar permite să țină porțile teatrului închise șase luni de zile [...] (I. L. CARAGIALE)

Să-și puie cineva obrazul pentru unul ca tine și să te hrănească ca pe un trântor, mare minune-i și asta! (ION CREANGĂ)

Îmi pare rău că la nevoie am pus obrazu pentru tine și te-am scăpat de la primejdie... (CEZAR PETRESCU)

A-și tăvăli obrazul (Reg.) = A se face de rușine; a se compromite:

Nu-și tăvălea obrazul pentru asemenea fleacuri.

Cu ce obraz? (Pfm.) = Cu ce îndrăzneală?:

– Cu ce obraz să mai ies eu în lume? Cine o să-și mai dea copiii la școala mea? (P. ISPIRESCU)

– Cu ce obraz mă faci pe mine de vină? (PETRU DUMITRIU)

Cu ce obraz să se înfățișeze înaintea lui. (ION CREANGĂ)

Cu obraz curat (Pop.) = Cu conștiința curată:

Harap-Alb, dacă vede reaua, i-aruncă pielea cea de urs, și apoi fuge cât ce poate cu sarcina în spate, tot înainte la Sfânta Duminică, scăpând cu obraz curat. (ION CREANGĂ)

Se hotărî să pună paltonul zălog birtașului, ca să scape toți cu obraz curat. (CEZAR PETRESCU)

O răs de s-o prăpădit, iar eu, de, am scăpat cu obraz curat, că nu-mi era așa moale, drept să spun... (ION LĂNCRĂNAN)

Obraz subțire = Persoană fină, care trăiește în lux, aristocratică, pretențioasă:

De obraze subțiri, care vin de-a dreptul de la domnie, eu am început a mă teme. (MIHAIL SADOVEANU)

Oare nu cumva v-ați face și voi niște feciori de ghindă... că sunteți obraze subțiri. (ION CREANGĂ)

Obrazul subțire cu cheltuială se ține (Pfm.) =

Pentru a putea face față unor pretenții, trebuie să dispui de mijloace corespunzătoare:

Românul are multă dreptate când zice că obrazul subțire cu cheltuială se ține. (IOAN SLAVICI)

Obrazul subțire cu multă cheltuială se ține. (I. C. HINȚESCU)

E adevărat că obrazul subțire cu cheltuială se ține, dar povestea asta are și ea o limită. (RADU ALDULESCU)

Parcă i-a luat (sau îi luase) pânda de pe obraz (ori de pe ochi). v. **pânză**.

Pre obraz sau pre (sau după) obrazul cuiva (Îrg.) = La fel cu cineva:

Suntem pre obrazul și pre chipul celuiia ce ne-au făcut. (CORESI)

Să-ți fie rușine obrazului (sau să-ți fie în obraz!) (Pfm.) = Se spune cuiva care a săvârșit ceva necuviincios:

– A, vasăzică, dumneata erai duduia nostimă, domnișoară? Ei, bravo, ce să-ți spun,

frumos îți șade! Să-ți fie rușine obrazului!
(LIVIU REBREANU)

*Nu ți-e rușine obrazului!... te târguiești
pentru o cartofă.* (VASILE ALECSANDRI)

*Aferim! Rușine obrazului să vă fie;
cogeamite feciori ca voi! Ca mâine îmblați după
fete, sărind gardurile, și cu lumânări la nas?*
(ION GRĂMADĂ)

*Nu, dar îi era greu omului să-și dea
slăbiciunea de gol și-i răsuna mereu în urechi
vorbele: „Rușine să-ți fie obrazului!”* (IOAN
SLAVICI)

OBRICARIȚĂ

A tăia (cuiva) **din obricariță** (Îrg.) = **a**) A struni
pe cineva:

b) A învăța pe cineva minte:

*S-a găsit cine să-i taie din obricariță
[porție de mâncare pentru vite].* (ANTON PANN)

OBȘTE

A plăti (sau **a da**) **datoria cea de obște**. v.
datorie.

OBȘTESC, -EASCĂ

A-și da obștescul sfârșit = A muri:

*El a murit cum a trăit, ca un stoic,
nevoind să se abată de un fir de păr de la
credințele sale; și-a dat sfârșitul în brațele
servitorului său [...]* (ION GHICA)

*Dragul tatei, iată că Dumnezeu mă
cheamă. Sunt în clipa de a-mi da obștescul
sfârșit.* (P. ISPIRESCU)

*Însă Mircea își dase obștescul sfârșit pe
scaunul domniei, în mijlocul tăriei sale;* (AL.
ODOBESCU)

OCA

A da (ceva) **cu ocaua lui Cuza** (Îvp.) = A da
ceva cu generozitate:

*Cuza cheamă îndată la Palat pe Simion
Mihăilescu [...] cerând cu insistență să-i dea
vinul cu ocaua lui Cuza.* (TEODOR BUCULEI)

A duce cu ocaua plină (sau **rasă**) (Olt.; d. cai)
= A merge repede și ușor:

*Te duce cu ocaua plină (sau rasă) –
merge bine, repede.* (MATERIALE ȘI
CERCETĂRI DIALECTALE, I, 1960)

A prinde (pe cineva) **cu oca** (sau **cu ocaua**, **cu
măsura** ori **cu litra**) **mică** sau **a prinde** (pe
cineva) **cu ocaua** (Pop.) = A prinde pe cineva cu
o minciună sau cu o faptă necinstită; a prinde pe
cineva în flagrant:

*Ia, pe unii din noi, sficioși și sfinți, i-am
prins cu ocaua mică.* (BARBU DELAVRANCEA)

*– Bine, atâta am vrut să aflu din gura ta,
pui de viperă ce mi-ai fost, zice atunci Spânul:
numai cată să fie așa, că, de te-oi prinde cu oca
mică, greu are să-ți cadă.* (ION CREANGĂ)

*I-am prins... cu oca mică, la picioarele
fetelor în genunchi.* (VASILE ALECSANDRI)

*De ce-l trânteste de chică? – L-a prins
cu ocaua mică.* (I. C. HINȚESCU)

A umbla cu ocaua mică (Pop.) = A înșela:

*La următoarea întâlnire, Chelfă îi făcu
un fel de somație lui PuIU: să nu mai umble cu
ocaua mică, să-i spună ce s-a întâmplat cu eroii
despre care-i vorbise.* (ION VIANU)

*Primul ministru umblă cu ocaua mică. Îi
duce pe beligeranți cu vorba.* (ION PAS)

Bețivului și dracul îi iese cu ocaua înainte =
Bețivul găsește oriunde prilej să bea:

*Bețivului și dracul îi iese cu ocaua
înainte.* (C. NEGRUZZI)

*Altă noutate: m-am mutat într-o casă
unde se află și câteva frumușele, ce pe la Iași le
zic fete; știi proverbu cela: „Bețivului și dracu-i
iese cu ocaua plină.”* (ION CREANGĂ)

Mai mare daraua decât ocaua (sau **nu face
daraua cât ocaua**). v. **dara**.

OCARĂ

A ajunge (sau **a (se) face, a fi** etc.) **de (râs și de) ocară** (Pop.) = A ajunge sau a (se) face, a fi etc. demn de dispreț, de batjocură; a (se) compromite:

Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară,/ Prea v-ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei,/ Ca să nu s-arate-odată ce sunteți – Niște mișei! (MIHAI EMINESCU)

Atunci fiul craiului, mânios, îi mai trage un frâu, iar cât ce poate, apoi îl prinde în căpăstru și, punându-i frâul în cap, zice în gândul său: „Să-l iau, ori să-i dau drumul? Mă tem că m-oi face de râs. Decât cu așa cal, mai bine pedestru”. (ION CREANGĂ)

[...] își dedeau coate de râdeau, și chiar se vorbiră, amândoi frații cu logodnicele lor, să facă pe fratele lor mai mic de râs și ocară, când va veni cu broasca țestoasă înaintea împăratului. (P. ISPIRESCU)

– Noroc că n-ai să răzbați până la dânșii, că te-or da afară și m-ai face și pe mine de ocară. (EUGEN LOVINESCU)

A da de ocară cu... (Rar) = A se face de râs:

Fără prietenia și ocrotirea lui Mușat, Constantin ar fi dat de ocară cu milităria. (GALA GALACTION)

A ridica (pe cineva) **ocară** (Înv.) = A defăima:

Păgânii... Să nu mai rădicesc pre creștinii ocară. (DOSOFTEI)

OCHELARI

A avea ochelari de cal (Pfm.) = A refuza perceperea realității în întreaga ei complexitate; a fi retrograd; a fi o persoană mărginită:

Numai că singurul om de stat care exista la acea dată în Europa, Winston Churchill, avea ochelari de cal. (DAN A. LĂZĂRESCU)

Și, în plus, nu ți se pare că studenții de la Matematică riscă să termine facultatea cu o cultură limitată și cu ochelari de cal? (BOGDAN SUCEAVĂ)

OCHI

(A fi) om cu patru ochi (Pop.) = A fi persoană instruită:

De atunci oamenii cei cu patru ochi, adică cei luminați și cu multă știință de carte, zic: Cutare lucru stă deasupra capului cutăruia ori cutăruia, ca sabia lui Damocles, când voiesc să arate nestatornicia lucrurilor omenești [...] (P. ISPIRESCU)

Cine știe carte are patru ochi. (I. C. HINȚESCU)

(A vedea) cu ochii liberi = (A vedea) fără ajutorul unui instrument optic:

Și nu numai că se vedea cu ochii liberi, dar era un astru în adevăr măreț, deoarece întrecea în strălucire pe Jupiter [...] (VICTOR ANESTIN)

(A-și) roti ochii (sau **privirea, căutătura**). v. **roti**.

A închide ochii. v. **închide**.

A (nu) avea (sau **lua pe cineva**) **la ochi buni** sau **a (nu) vedea** (sau **privi pe cineva**) **cu ochi buni** (Pfm.) = A (nu) simpatiza pe cineva:

Grădinarul îl învăță cum să facă brazde, să semene flori, să le răsădească și să le îngrijească. Și îl luase la ochi, căci era spirt, știi, colea, cum trebuie omului, mână dreaptă, nu altceva. (P. ISPIRESCU)

În afară erau trei mari împărății vecine, Austria, Rusia și Turcia cari nu vedeau cu ochi buni curentul unionist de la noi. (NICOLAE GANE)

A (nu) le fi dat ochilor sau **a (nu)-i fi dat cuiva de ochi să vadă ceva** (Pfm.) = A (nu) avea ocazia să vadă ceva:

Nu mi-a dat de ochi la nicio împărăție să văz astfel de legi. (I. GHERASIM GORJAN)

Cui i-a mai dat de ochi să moară așa de zgârcit? (BARBU DELAVRANCEA)

A arăta (pe cineva sau ceva) **din ochi** = A semnala cuiva în mod discret (pe cineva sau ceva), făcând o mișcare ușoară a ochilor în direcția voită:

Îmi arătă, din ochi, pe frate-meu.
(MIHAIL SADOVEANU)

A arunca (sau **a da cuiva**) **praf** (sau **colb, pulbere, sare** etc.) **în ochi**. v. **arunca**.

A avea ochi (Fam.) = A fi priceput în a aprecia un lucru:

Ai luat un cal dă o să mă pomenești cât îi trăi... Ți l-am dat dumatăle că am văzut că ai ochi la cai. (CAMIL PETRESCU)

A avea ochi la spate (sau **la ceafă**) (Pfm.) = A vedea totul:

Dar tu să știi că eu dorm iepurește; și pe lângă își doi ochi, mai am unul la ceafă, care șede purure deschis și cu care văd, și noaptea și ziua, tot ce se face prin casă. (ION CREANGĂ)

A avea ochii cârpiți (de somn, de boală etc.). v. **cârpit**.

A avea (sau **a fi cu**) **ochii** (pe cineva) = A nu pierde pe cineva din vedere, a urmări cu atenție mișcările cuiva (în care nu te încrezi):

Să știi că am să am ochii pe dumneata.
(CEZAR PETRESCU)

A bate la ochi (rar, **la urechi** sau **la auz**). v. **bate**.

A beli ochii cât cepele. v. **beli**.

A cheltui (sau **a-l costa**) **și ochii din cap** (Pfm.) = A cheltui sau a-l costa ceva foarte mult:

Am cheltuit și ochii din cap până am văzut-o mare. (VASILE ALECSANDRI)

Nu te-atinge de mine... Îmi murdărești hainele.... Și mă costă și ochii din cap. (BARBU DELAVRANCEA)

A cumpăni din ochi. v. **cumpăni**.

A da (cu) ochii (sau **ochi**) **cu cineva** (sau **de ceva**) = A vedea ceva sau pe cineva care îți iese

întâmplător în cale; a întâlni pe cineva (pe neașteptate): a zări:

Sărmana!... era leșinată de spaimă... când s-a trezit și a dat cu ochii de mine...
(VASILE ALECSANDRI)

Când a dat cu ochii de tatăl său, Ana s-a oprit încremenită de privirea lui rece, stăruitoare și sălbatică ce-i străbătea în inimă ca un pumnal. (LIVIU REBREANU)

Ea-și aruncă-n cap cârpa, încuie ușa casei și plecă cu pași întinși spre Lipova, ca să dea ochi cu Trică. (IOAN SLAVICI)

Ziua trecută, în duminica Floriilor, maica Aegidia, chiar maica Aegidia însăși, a oprit-o, când a ieșit din biserică, și i-a spus – ce rușine! – că Nașl stă gură-cască pe la ferestre, ca să dea ochi cu fata Marei. (IDEM)

[ZOE:] [...] *Am venit numaidecât după Zaharia. N-am avut curaj să dau ochii cu el, măcar că nu crede...* (I. L. CARAGIALE)

Mâine sau poimâine, streinul care doarme sus are să dea ochii cu d. Demetru Demetrian. (CEZAR PETRESCU)

A da (sau **a arunca cuiva cu**) **praf în ochi**. v. **praf**.

A deschide (sau **a face**) **ochii mari** (cât cepele). v. **mare**.

A deschide ochii pe cineva (Pfm.) = A se îndrăgosti pentru prima oară:

Eram de zece ani. Și deschisesem ochii pe o copilă, cam de vârsta mea, cu care adeseori colindam viile, spunându-i câte văzute și nevăzute. (BARBU DELAVRANCEA)

A deschide ochii. v. **deschide**.

A face (cuiva) **cu ochiul** (sau **din ochi**). v. **face**.

A face (cuiva) **ochi dulci** = A privi (pe cineva) cu dragoste; a curta:

Minodora parcă uitase sărutarea cu pricina. Ba, în cele din urmă, prinse a face ochi dulci

locotenentului, știi, cum fac femeile când vor să scoată pe bărbat din minți. (LIVIU REBREANU)

– Voi vă faceți ochi dulci, mă, și nevasta-mea-i pe moarte. (ION LĂNCRĂNAN)

A face ochi(i) mari (sau **ca de bou**). v. **face**.

A face ochi. v. **face**.

A fi cu ochi și (cu) sprâncene = A fi prea evident pentru a fi negat:

Confecția-București e cusută cu ochi și cu sprâncene, cum te văd și mă vezi, în interiorul hainei, sub buzunarul pentru cutia de țigări; (RADU COSAȘU)

A fi numai ochi și urechi (Pfm.) = A fi foarte atent:

Studentii de la cursurile de Inteligență Artificială erau numai ochi și urechi. (FLORENTIN SMARANDACHE)

Voi fi ochi și urechi, dar mut, am decis până la urmă. (GABRIEL DIMISIANU)

A fura cu ochiul (sau **cu ochii, cu coada ochiului**) (pe cineva). v. **fura**.

A i se face (cuiva) **negru** (sau **roșu**) **înaintea ochilor**. v. **face**.

A i se face (cuiva) **întuneric** (sau **negru**) **înaintea ochilor**. v. **întuneric**.

A i se întoarce (cuiva) **ochii în cap** (sau **pe dos**) (Reg.) = Se zice când cineva este în agonie, când moare. (În imprecății):

În cap ochii să i se-ntoarcă/ Și să-i fie graiul prins. (VASILE ALECSANDRI)

A i se scurge (sau **a-i curge** (cuiva) **ochii după cineva** (sau **după ceva**). v. **scurge**.

A ieși din ochii (cuiva) (Pop.) = A ieși din raza de vedere a cuiva:

Abia ieșiți din ochii pandurilor... le iese înainte Orfano. (ION GHICA)

A închide ochii (pentru totdeauna). v. **închide**.

A închide ochii și urechile. v. **închide**.

A înfige ochii. v. **înfige**.

A întoarce ochii (sau **a fi cu ochii întorși**) **pe dos** (Reg.) = A se uita urât:

Șchiopul întinde armonica, întoarce ochii pe dos și cântă falș o melodie armenească, tărgănată și monotonă. (LIVIU REBREANU)

A lega la ochi (pe cineva). v. **lega**.

A lua (pe cineva sau ceva) **la că(u)tare** sau **la ochi**. v. **lua**.

A lua (pe cineva) **la ochi** (Fam.) = A avea anumite bănuieli (cu privire la cineva), a supraveghea atent mișcările cuiva, a suspecta:

– *Apoi dă, tată, cum a da târgul și norocul; am de trecut prin multe locuri și nu vreau să mă ia oamenii la ochi.* (ION CREANGĂ)

Ți s-a părut că drumurile tale sunt închise pentru totdeauna... din pricina portarului care te luase la ochi. (ION PAS)

Ai noștri, văzându-te că ne tot dai ocol, te-or cam luat la ochi. (ION LĂNCRĂNAN)

A măsura (sau **a judeca** etc.) **din** (sau **după**) **ochi** sau **(cu ochii)** (Fam.) = A examina cu privirea:

Măsură din ochi gloaba jigărită, harabaua prăpădită: – ...Vrei să mergi cu mine, puștiule? făcu el. (PANAIT ISTRATI)

A măsura pe cineva (cu privirea sau **cu ochii**) **de sus până jos** (și **de jos până sus**). v. **măsura**.

A mânca (sau **a înghiți**, **a sorbi pe cineva**) **cu ochii** (sau **din ochi**) sau **a pierde** (sau **a prăpădi**) **pe cineva din ochi** (de drag) (Pfm.) = A ține foarte mult la cineva sau la ceva:

Și de-aceea Harap-Alb o prăpădea din ochi de dragă ce-i era. (ION CREANGĂ)

O iubeau împărăteasa și împăratul pe fată de-o pierdeau din ochi, cât era de mlădioasă când

umbla de colo până colo pe covoarele moi [...]
(I. L. CARAGIALE)

George Pinteza sorbea din ochi pe Laura. Când s-au sărutat, după schimbarea verighetelor, s-au roșit amândoi așa de tare că toată lumea a râs de dânșii. (LIVIU REBREANU)

A mânca sau **a înghiți** (ceva) **și cu ochii** = A fi ispitit de o mâncare atrăgătoare. (Fig.) A dori mult ceva:

Ceasuri întregi pierdea Penelopa, mâncând cu ochii lacomi bijuteriile. (JEAN BART)

A nu avea ochi să vezi pe cineva = A nu putea suferi pe cineva, a fi mânios pe cineva:

Cu toate că el se nevoiește... să îl iubesc, însă eu din zi în zi îl uresc mai mult și n-am ochi să-l văz. (I. GHERASIM GORJAN)

A nu crede ochilor (sau, înv., **ochii**). v. **crede**.

A nu vedea (lumea) în fața ochilor (Pop.) = A fi foarte supărat; a fierbe de mânie:

Se făcu foc și pară de mânie, se turbură de necaz și nu mai vedea înaintea ochilor. (P. ISPIRESCU)

Nu-mi văd lumea înaintea ochilor de năcaz. (ION CREANGĂ)

A nu-i sta (cuiva) **(bine) ochii în cap** = A avea privirea vioaie, jucăușă:

Eu ți-am spus că ăsta nu-i teafăr, nici ochii-n cap nu-i stau bine. (VASILE FARAGO)

A nu-și lua ochii de la (sau **de pe**) **cineva** sau **ceva**. v. **lua**.

A păzi ca lumina ochilor (sau **ca ochii din cap**). v. **păzi**.

A păzi (sau **a îngriji**) **pe cineva ca ochii** (sau **ca de doi ochi**) **din cap** = A păzi pe cineva cu cea mai mare grijă:

Avea vodă Calimah o iapă arăbească și o păzeau slujitorii ca ochii din cap. (MIHAIL SADOVEANU)

Să îngrijești de calul meu ca de doi ochi din cap. (ION CREANGĂ)

A pierde pe cineva sau **ceva din ochi** = A nu mai vedea pe cineva sau ceva care se depărtează:

Din locul unde eram pitiți, fânțăroaicele încercară să o imite, fără a-i pierde însă din ochi pe protagoniștii noștri. (GH. VÎRTOSU)

A privi (sau **a vedea** pe cineva sau **a se uita** la cineva) **cu ochi răi** sau **a avea** (pe cineva) **la ochi răi**. v. **rău**.

A privi cu ochi de piatră = A privi nepăsător, rece, indiferent:

Constandin îl privea cu ochi de piatră. (PETRU DUMITRIU)

A privi cu ochi mari = **a**) A fi uimit de ceea ce vede:

Când să pornesc spre scară, zării pe demobilizat și pe ovrei. Se uitau la mine cu ochii mari, speriați, nemișcați. (LIVIU REBREANU)

b) A i se dilata ochii de mânie, furie etc.:

Mă privește cu ochii mari de copil furios. (CAMIL PETRESCU)

A privi pe cineva cu (sau **a avea pe cineva la**) **ochi buni** (sau **răi**) = A simpatiza (sau a fi ostil, a nu avea la inimă) pe cineva:

Nu se căia de loc că l-a primit la curtea sa, ba încă începuse a-l privi cu ochi buni. (P. ISPIRESCU)

Am cam băgat eu de seamă că nu-l prea are la ochi pe Chiriac. (I. L. CARAGIALE)

A pune (**o armă**) **la ochi** (sau **a lua la ochi**) = A ținti, a ochi:

Petru își încordă arcul, îl luă la ochi, săgeata zbură și în aceeași clipă se văzu trupul lui Malaspina căzând. (NICOLAE GANE)

Când fură aproape de lup de o bătaie de săgeată, puse Făt-Frumos arcul la ochi. (P. ISPIRESCU)

A pune ochii (sau **capul, nasul, privirea**) în **pământ**. v. **pune**.

A pune ochii (sau, rar, **ochiul**) (**pe cineva** sau **pe ceva**). v. **pune**.

A pune ochii în grindă sau **a fi cu ochii stâlpiți după ușă**. v. **grindă**.

A se băga în ochii (cuiva). v. **băga**.

A se coborî în ochii (cuiva). v. **coborî**.

A se înțelege din ochi (cu cineva). v. **înțelege**.

A se uita (sau **a privi**) **pe sub ochi** (Pfm.) = **a**) A se uita urât. **b**) (Reg.) A închide ochii pe jumătate:

Oricum ar fi, americanul îi privea pe sub ochi, iar Anton voia să-l porcăiască. (DUMITRU CRUDU)

A se uita cu un ochi la slănină și cu altul la făină (Pfm.) = **a**) A se uita cruciș:

Se uita spre ușă și vedea pe cei de lângă fereastră. Era cu un ochi la slănină și cu unul la făină, cum zic țărani. (MIHAIL SADOVEANU)

E șbanghiu, privește cu un ochi la slănină și altul la făină... (ADRIAN BUȘILĂ)

b) (Fig.) A râvni la două lucruri deodată:

Ascultă-mă pe mine, ăsta [Maiorescu] e un iezuit cu un ochi la slănină și altul la făină. Vrea să împace și capra și varza. (EUGEN LOVINESCU)

A sta (sau **a fi**) **cu ochii** (pe cineva) sau **a avea ochii** (pe cineva) = A supraveghea pe cineva:

Să știi că am să am ochii pe dumneata. (CEZAR PETRESCU)

Ar mai fi o etapă de provizorat, o perioadă în care vor sta cu ochii pe mine, să mă studieze ca pe o bacterie. (DĂNUȚ UNGUREANU)

A trage cu coada ochiului (sau, mai rar, **cu geana ori cu mustața**). v. **trage**.

A trece cu ochii (Înv.) = A nu lua în seamă, a nesocoti, a desconsidera:

Judecățile mele le-au trecut cu ochii, și poruncile mele au supărat. (BIBLIA)

A ține (pe cineva) **sub ochi** (sau **a sta, a fi**) **cu ochii pe cineva** (Fam.) = A supraveghea îndeaproape:

Aș sta cu ochii pe tine, ca pe butelie! – Așa cum stai cu ochii pe Angela? – Mai rău! (VASILICA MITREA)

Toți stăteau cu ochii pe mine. (ION LĂNCRĂNAN)

A vedea cu ochii altuia = A judeca prin prisma altcuiva:

Copiii foarte mici nu sunt pregătiți să împartă cu alții pentru că pur și simplu nu se pot pune în locul altcuiva. Capacitatea de a vedea lumea cu ochii altuia este un proces îndelungat. (ADRIAN ORBAN)

A zvârli praf în ochii lumii. v. **zvârli**.

A(-i) da (cuiva) **ochii** (sau **pleoapele**) **în gene** sau **gene-n gene**. v. **geană**.

A(-i) sări în ochi. v. **sări**.

A(-și) arunca ochii (sau **o ochire, o privire, o căutătură**) **la** (ori **asupra, pe, prin, spre, peste** etc.). v. **arunca**.

A(-și) întoarce ochii (sau **privirea**) (**de la ceva** sau **de la cineva**) = **a**) A-și îndrepta privirea în altă direcție:

Întorcându-și ochii către partea de unde venea glasul. (VASILE DRĂGHICI)

b) A-și pierde interesul (pentru cineva sau ceva).

A-i cădea ochii în gură. v. **cădea**.

A-i crăpa (sau **a-i plesni, a-i sări cuiva**) **ochii** (**de rușine, de foame, de oboseală** etc.) (Pfm.) = A nu mai putea de rușine, de foame, de oboseală etc.:

Tânărul meu prieten se uita nelămurit, nepricepând ce i se-ntâmplă. I-am făcut un semn

din ochi și am dus discret arătătorul la gură. De rușine crăpam, ce e drept, eu. (MIHAIL BENDER)

A-i fi (cuiva) **drag ca lumina ochilor**. v. **lumină**.

A-i fi (reg., **a-i avea**, **a-i sta** etc.) **cuiva** (**drag**) **ca sarea-n ochi**. v. **sare**.

A-i fi drag cuiva (sau **a iubi pe cineva** ori **a-i fi drag cuiva**) **ca ochii** (**din cap**) sau **a ține la cineva ca la ochii din cap** (Pfm.) = A iubi sau a fi iubit din tot sufletul:

Nu mă face să te-aștept prea mult; mai am și alte trebușoare, nu numai grija dumitale... Caimacamul își iubește nevasta ca ochii din cap, e și bogat și darnic. (I. L. CARAGIALE)

Ce-ar fi trebuit să fie Glanetașu, a fost feciorul. Era iute și harnic, ca mă-sa. Unde puneă el mâna, puneă și Dumnezeu mila. Iar pământul îi era drag ca ochii din cap. (LIVIU REBREANU)

Am venit să-ți spun că-mi ești drăguță ca ochii din cap. (VASILE ALECSANDRI)

El o avea foarte dragă, ca ochii din cap. (I. G. SBIERA)

Și-l joc în frâu și-l las în trap! Mi-e drag [roibul] ca ochii mei din cap/ Și nu l-aș da nici mort. (G. COȘBUC)

A-i fugi (cuiva) **ochii după cineva** (sau **după ceva**). v. **fugi**.

A-i fugi sau **a-i aluneca cuiva ochii după** (sau **pe cineva**) (Pfm.) = A privi insistent, cu admirație:

Văd eu că-ți fug ochii după tinerele... (ZAHARIA STANCU)

Nu bea, nu fuma, nu-i fugeau ochii după fete. De fapt, eu am umblat după el, ăsta-i adevărul. (SANDA BUDIȘ)

Când vei vedea că soțul tău îți este necredincios și-i alunecă ochii după alte muieri, dă-i-o să se îmbrace cu dânsa, și se va aprinde de dragoste pentru tine, încât nu va ști ce să mai facă și cum să te giugiulească. (P. ISPIRESCU)

A-i fulgera ochii (cuiva). v. **fulgera**.

A-i ieși ochii din cap. v. **ieși**.

A-i juca (cuiva) **ochii în cap**. v. **juca**.

A-i rămâne cuiva inima (sau **ochii**) **la ceva** (sau **la cineva**) sau **a-i rămâne cuiva ceva** (sau **cineva**) **la inimă**. v. **rămâne**.

A-i râde (cuiva) **în ochi** = A fi bucuros:

Își potrive pe nas ochelarii de aur, semn de mare emoție la el, iar ochii, de obicei reci, îi râdeau. (LIVIU REBREANU)

A-i scoate (cuiva) **ochii** (cu ceva). v. **scoate**.

Are cu ce să-ți ungi ochii = E bogat, poate mitui pe oricine:

Vede binișor în pungă,/ Are ochii ce să-ți ungi. (I. C. HINȚESCU)

A-și da cu degetul în ochi. v. **deget**.

A-și da ochii peste cap (Pfm.) = **a**) A fi pe moarte:

Dând ochii peste cap, cască gura și fălcile îi trosniră. (BARBU DELAVRANCEA)

În plus, dacă l-aș fi apucat de gât și l-aș fi răsucit ca pe ștuțul furtunului, Dura ar fi dat ochii peste cap și ar fi crăpat acolo [...] (PETRE BARBU)

b) A cocheta; a face mofturi:

Zenobia ofta des și-și dădea ochii peste cap, vrând astfel să arate tuturor că e pătrunsă de seriozitatea clipei [...] (LIVIU REBREANU)

Ea ce face? Nimic, zâmbește și dă ochii peste cap. (PETRU POPESCU)

A-și deschide ochii bine. v. **deschide**.

A-și deschide ochii în patru sau **a-și deschide ochii** (**și urechile**) **în patru** sau **a fi cu ochii în patru** ori **a fi cu ochii deschiși**. v. **patru**.

A-și învărti ochii. v. **învârti**.

A-și scoate ochii (pentru cineva). v. **scoate**.

A-și vedea visul cu ochii. v. **vis**.

Cât ai clipi (sau **cât clipești**) (**din ochi** sau **cu ochii**) sau **cât clipeala ochiului** sau **în(tr-o) clip(e)ală (de ochi)** = Imediat, numaidecât, foarte repede, într-o clipă:

Șerpele, cât ai clipi, se prinse de vârful prăjinei. (POP)

Cât vezi cu ochii (sau **cu ochiul**) = Cât cuprinzi cu privirea, până la depărtări foarte mari:

Nimeni, nimic, cât vedeai cu ochiul. (PETRU DUMITRIU)

Toate acestea au luat locul, povestește autorul, unui ținut feeric, în care câmpul verde era presărat de cât vezi cu ochii pomi [...] (TANIA RADU)

Cine știe pe unde îi sticlesc ochii. v. **sticli**.

Cooperativa Ochiul și Timpanul (Irn.; arg.) = Securitatea, poliția politică a regimului comunist:

Detestă pe „guriști”, „urechiușele”, „muncitorii cu gura” și se ferește de cei care lucrează la cooperativa „ochiul și timpanul”. (EUGEN SIMION)

Interesant este că Academia Cațavencu, publicația care a găzduit munca fotografiilor de la „Ochiul și timpanul”, nu a semnat fotografiile. (<https://jurnalul.antena3.ro/>)

Corb la corb nu-și scoate ochii = Cei de-o teapă nu-și fac rău unul altuia:

Nu că i-ar fi frică. Fiindcă vorba cea: corb la corb nu scoate ochii. Dar rușinea pe el să se pomenească cu asemenea bobârnac. (LIVIU REBREANU)

– Păi, iată m-am gândit și eu la acest lucru, tovarășe Jukov! Știi proverbul: Corb – corbului nu-i va scoate ochii! (VADIM ȘTEFAN PIROGAN)

Cu un ochi la răsărit și cu altul la apus = Se zice despre cei care se uită cruciș:

Cu un ochi la răsărit și cu altul la apus. (P. ISPIRESCU)

De ochii lumii (sau **soacrei**) = **a**) Pentru a salva aparențele, pentru a lăsa lumii o impresie bună:

– Fă bine, domnișorule, și închină cu noi un păhăruț! Titu se codi puțin, mai mult de ochii lumii, căci prilejul i se păru bun să afle câte ceva. (LIVIU REBREANU)

Sau poate e „israelit” și s-a botezat, ori și-a zis numai Popescu, știi, așa, de ochii lumii. (EUGEN LOVINESCU)

b) Superficial:

Se face curățenie, se mătură arterele principale, se strâng gunoaietele, de obicei, de ochii soacrei. (MONITORUL OFICIAL al ROMÂNIEI, vol. 15, 2004)

E cu ochi și cu sprâncene = E evident, e clar, e cusut cu ață albă:

Era cu ochi și sprâncene: „prieteni” din Atârnați (mahala tot așa de vestită ca și Comorofca) veneau să se răfuiască. (PANAIT ISTRATI)

Era cu ochi și sprâncene, că nu putea fi altceva decât o lance romană. (N. BATZARIA)

Fuge de-și scoate ochii. v. **scoate**.

Încotro vede cu ochii (sau **unde îl duc ochii**) = Indiferent unde, în orice direcție, fără țintă, aiurea:

Inima-mi e moartă și brâul fără putere, mergeți unde vă vor duce ochii, căci oriunde, tot mai bine veți fi decât cu mine. (NICOLAE GANE)

Îi mai bine, poți ști, să vă duceți, încătrău, îți vedea cu ochii. (TITUS POPOVICI)

Mânca-ți-aș ochii sau **mânca (-mi)-te-aș**. v. **mânca**.

Muncește, lucrează de-și scoate ochii (Reg.) = Muncește, lucrează etc. din răspuțeri:

Moș Nichifor fugea de cărăușie de-și scotea ochii. (ION CREANGĂ)

Numai ochi și urechi = Foarte atent:

Se ridică – numai ochi și urechi. (V. EM. GALAN)

Iar eu, fugit de la școală, stăteam lângă gardul bisericii și eram numai ochi și urechi! (CĂLIN KASPER)

Ochi pentru ochi (și) dinte pentru dinte = Se spune atunci când întorci cuiva răul pe care ți l-a făcut:

Frântură pentru frântură, ochi pentru ochi, dinte pentru dinte; cum a făcut el vătămare altui om, așa să i se facă și lui. (BIBLIA)

„Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte” este ceea ce au invocat atât teroriștii care au pus bombele la Maratonul din Boston, cât și teroriștii care au decapitat, joi, un soldat britanic. (<http://www.dcnews.ro/>)

Ochii și... sau... și ochii (din cap) = Formulă prin care se recomandă grijă deosebită:

Pe mine căutați să nu mă smintiți: fata și ochii din cap, căci atâta vi-i leacul. (ION CREANGĂ)

Plin ochi = Umplut până la limita capacității, fără să mai poată primi nimic în plus:

Nistor umbla cu altă sticlă și le turna paharele pline ochi. (PETRU DUMITRIU)

Făt-Frumos se duse la hambare... și le găsi pline ochi cu grâu. (SPIRIDON POPESCU)

Într-o clipă fu adusă dinaintea ei o cofă plină ochi. (NICOLAE GANE)

Prinde orbul, scoate-i ochii = Se zice când cineva te păgubește fără să-l poți trage la răspundere:

Se mai căi el o toană de negliobia ce făcuse, dar acuma prinde orbul, scoate-i ochii, povestea ăluia. (P. ISPIRESCU)

La nevoie, o întindeam la sănătoasa, și domnul primar din Sorg n-avea decât să prindă orbul și să-i scoată ochii. (ZAHARIA STANCU)

OCHIRE

A face (sau **a întoarce**) **ochirea roată** (Îrg.) = A privi în jur:

Ursane frate! să-ți faci ochirea roată,/ Și cât îi vedea zăre a ta să fie toată! (VASILE ALECSANDRI)

Și face ochii roată/ Peste oștirea toată. (A. MATEEVICI)

OCOL

A da ocol cu ochii (Pop.) = A privi de jur-împrejur:

Nebunul dă un ocol cu ochii și-și oprește privirile care ard spre ușa lui Zibal. (I. L. CARAGIALE)

A da ocol țării (țărilor sau pământului) = A merge foarte mult:

Trăsei gheata la picior/ Și dedei țării ocol. (POP.)

ODATĂ

Odată (și) odată = a) Cândva, demult de tot, de foarte multă vreme:

Odată ș-odată a fost mândruța satului. (MIHAIL SADOVEANU)

b) Într-o bună zi, cândva, mai curând sau mai târziu:

Lui Euristeu, vezi, îi băgase în cap Junona că Ercule, odată, odată, are să-l dea jos de pe scaunul împărăției. (P. ISPIRESCU)

ODIHNĂ

A (nu) avea odihnă. v. **avea.**

A duce sau **a scoate la (bun) liman** sau **a aduce la limanul odihnei.** v. **liman.**

A pune (cuiva) **odihnă** (sau **a lăsa ceva în odihnă**) (Înv.) = A înceta de a mai folosi un obiect; a întrerupe o acțiune:

Domnii și boierii neamurilor ziseră între dânșii: să nu lăsăm popoarele noastre în odihnă, căci odihna deșteaptă gândirea; (ALECU RUSSO)

El vedea bine că polonii sau turcii nu-l va lăsa mult în odihnă, dar socotea că, cu sprâjinul

Austriei, de care nu se îndoia, va putea lesne a pedepsi îndrăzneala dușmanului. (NICOLAE BĂLCESCU)

A se da odihnei (Pop.) = A se culca, a dormi:

Îl rugă să se dea nițel odihnei. (P. ISPIRESCU)

A-și pierde odihna = a) A nu putea dormi. b)

A-și pierde liniștea sufletească:

Moșia Babaroaga însă nu-i mai dădea odihnă și se înverșuna s-o achiziționeze cu orice sacrificii. (LIVIU REBREANU)

Fii pe (sau în) odihnă (Pop.) = Fii fără grijă, liniștit; fii pe pace:

Eu îmi fac datoriia... ca să te cercetez, însă dumneata... unge-mi osia căruței... și fii pă odihnă. (I. GHERASIM GORJAN)

ODIHNI

A odihni bucatele (sau **mâncarea**) (Pop.) = A se culca după masa de la amiază; a-și face siesta:

Ceilalți mai rămân oleacă sub răchită, să odihnească bucatele. (ION CREANGĂ)

Boierul, cât de sărac, tot își odihnește bucatele după masă. (POP.)

Domnul (sau **Dumnezeu să**) **îl odihnească (în pace)** = Formulă prin care se invocă îndurarea lui Dumnezeu pentru cei morți:

Cuminte mama! Dumnezeu s-o odihnească! Era o femeie fără multă învățătură, dar ce prevedere politică! (I. L. CARAGIALE)

Iar astăzi petrece în liniște lângă zidurile mănăstirii, Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească întru împărăția cerească! (ION CREANGĂ)

Nu cunosc eu pe românașul ăla, care cel dintâi a zis: „A tunat și i-a adunat”, că, zău! dacă ar fi mort, i-aș zice: „Dumnezeu să-l odihnească în rândurile dreptilor”; (P. ISPIRESCU)

OF

A scoate (la) ofuri = A ofta, a se văita:

Ioi, ce fain ficior îi Miron. Și oftează și-și scoate oful, şuierându-l printre buzele pline, rotunjite. (SILVIA OLT)

„Dezgustător ar fi și copacul/ Ce-ar scoate din cioturi ofuri și scâncete/ Spre a ne da gata: loviți de durere,/ De dinainte sfârșitul să-i plângem”, afirmă Pavel Boțu în poezia „Dezgust.” (REVISTĂ de LINGVISTICĂ și ȘTIINȚĂ LITERARĂ, 2003)

OFICIU

Bune oficii = Intervenție binevoitoare în scopul unei concilierii; servicii făcute cuiva:

S-a hotărât să recurgă la bunele oficii ale Engliterei. (ION GHICA)

OFSAID

A fi în ofsaid (Arg.) = a) (Spt.) A fi în poziție neregulamentară de joc:

Mai întâi, a parat cu multă ironie acuzația lui Mourinho că la unul dintre golurile lui Lewandowski ar fi fost ofsaid [...] (BOGDAN SOCOL)

b) (Fig.) A acționa în mod necinstit, a comite un act ilegal.

A prinde în ofsaid (Arg.) = A prinde pe picior greșit, a surprinde într-o situație nefavorabilă, în care nu are dreptate:

A prinde pe cineva în ofsaid înlocuiește la vorbitorii tineri expresii vechi ca a prinde cu mâța-n sac sau a prinde cu ocaua mică, toate cu sensul „a prinde în culpă”; (MIOARA AVRAM)

Mi-a zis că nu se bagă, îl prinde presa în ofsaid, îl fluieră, îl suspendă din funcția de secretar și din funcția de purtător de cuvânt și din funcția de administrator general [...] (DUMITRU STANCU)

Acuș' vine omu' ăsta și ne prinde în ofsaid, cu treaba nefăcută – zbiară Babanu, vizibil nervos, spre cei doi tovarăși care stau rezemați de zidul scorojit al unei case și fumează a lehamite. (ADRIAN MATEI)

OFTA

A ofta după cineva (sau **după ceva**) = **a**) A regreta mult pierderea cuiva (sau a ceva):

Să oftezi dup-a ta fată. (MIHAI EMINESCU)

b) A dori din tot sufletul pe cineva (sau ceva); a tânji după cineva (sau ceva):

Toată ziua ofta omul după o vorbă mai dulce. (I. L. CARAGIALE)

Ofță după mărimea și vitejia trecută a românilor. (NICOLAE BĂLCESCU)

OFTICĂ

A avea oftică (pe cineva) (Fam.) = A-i fi necaz (pe cineva), a nu-l putea suferi:

Dar dacă Mimi avea oftică pe el, sărea după aceea primul și striga: „Căderea ursului din lună!” și se prăbușea cât putea pe spinarea celui care se pusese capră. (MIRCEA CĂRTĂRESCU)

La fel aveam oftică și pe Sharapova pentru că era încrezută. (<https://www.fanatik.ro/>)

Am oftică pe speculanții din piețe! (<https://www.viata-libera.ro/>)

A-i fi oftică (de cineva sau de ceva) ori **a-i face** (cuiva) **oftică** (Pop.) = A-i face (cuiva) în ciudă, a supăra (pe cineva):

[...] îi era oftică și fierbea că auzise prin parc și de la vecinii bunicilor că îmi apăruse numele într-un cotidian [...] (<https://cerasuscumlitteris.wordpress.com/>)

OFTICOS, -OASĂ

A-i fi (cuiva) **punga ofticoasă** (Pop.) = A nu avea bani:

[...] căci ne irosim anii de viață pentru bani și apoi cheltuim banii pentru zile de viață pentru bani pentru zile de viață, dar ce faci dacă ai punga ofticoasă? (<http://confluente.org/>)

OGAR

(A fi) slab ca o scoabă (sau **ca un ogar** ori **ca un țâr**). v. **scoabă**.

Nici câine (sau, rar, **copoi**), **nici ogar** (Pop.) = Se spune despre un individ care nu aparține, în mod clar, unei specii sau grupări, unei tagme:

Alții iar cu fudulie/ De neam mare vrând să fie,/ Se lipesc tot de cei mari.../ Nu-s nici copoi, nici ogari. (VASILE ALECSANDRI)

Nu-i nici câine, nici ogar. (Se zice de acei care nu au o stare socială bine definită și care, precum zice Francezul, nu sunt ni chair, ni poisson = nici carne, nici pește). (IULIU A. ZANNE)

OGHEAL

A privi de sub ogheal = A privi cu indiferență:

Spuneți, ce știți mai mult a face, mișeilor, uneltitori de rele, iscoditori de dezbinări, ce priviți de sub ogheal păsul țării și alergați, ca dulăii, la pradă?! (AL. ODOBESCU)

OGOD

A duce ogodul cuiva (Înv.) = A menaja pe cineva:

Știe să ducă ogodul omului ori al boilor. (POP.)

A fi în ogodul tău (al său etc.) (Mun.) = A fi în largul tău, al său etc.:

[...] acolo hălăduiau lupii în ogodu lor. (AUGUST SCRIBAN)

Păsările erau mai în ogodul lor. (POP.)

A-i căuta (sau **a-i face**) (cuiva) **ogodul** (Reg.) = A căuta să-i faci pe plac cuiva:

Omului trebuie să-i cați și lui ogodul. (GH. CIAUȘANU)

Pre ogoadă (sau **pre ogoada**) **cuiva** = Pe placul cuiva, după dorința cuiva:

Ucise Iacov fratele lu Ioan cu spata. Și văzu că pre ogoadă iaste iudeilor. (CORESI)

OGODI

A nu ogodi pe cineva = A se arăta nemulțumit de cineva:

Începură a nu ogodi de Iacov și de Ioan.
(CORESI)

OIȘTE

A (o) nimeri ca Irimia (sau **ca Ivan, ca Stan**)
cu oiștea-n gard sau **a (o) nimeri ca țiganul la**
împărat, a (o) nimeri ca nuca în perete. v.
nimeri.

OLAC

A lua (pe cineva) **de olac** (Reg.) = A grăbi pe
cineva:

*Și îndată au răpedzit de olac și l-au adus
la Petru Alexievici, împăratul Moscului, în stoliță
[(înv.) capitală, reședință].* (ION NECULCE)

Cal de olac = a) Cal de corvoadă:

*Zilnic pleacă din comercialul port
optzeci până la o sută de cai de olac la casa de
poștă, cu un căpitan, un logofăt, un ceauș și un
tatar.* (NICOLAE IORGA)

b) Om pus să muncească peste măsură.

OLAT

A da (sau **a face**) **cuiva olat** = A ceda, de obicei
unei puteri străine, un teritoriu, o regiune etc.:

*Le-au dat hotar și olat... și au făcut
pace.* (ION NECULCE)

OLOVENIE

A-și face de olovenie = A face după bunul plac;
a-și face de cap:

*Înveninatu de șarpe iasă singur la drum
să-și facă de olovenie.* (ȘEZĂTOAREA, III)

OM

(A fi) omul (sau **om al**) **lui Dumnezeu** = (A fi)
om bun, cinstit, om de treabă:

*Atunci a zis femeia către Ilie: „Acum
cunosc și eu că tu ești omul lui Dumnezeu și cu*

adevărat cuvântul lui Dumnezeu este în gura ta!”
(BIBLIA)

*Ai dat peste niște oameni ai lui Dumnezeu,
dar să fi fost cu alții, hei, hei, mâncai păpara.* (ION
CREANGĂ)

*Sărac bărbățelul meu,/ Toți oamenii zic
că-i rău,/ Da-i omul lui Dumnezeu.* (JARNÍK-
BÎRSEANU)

(A vorbi) ca de la om la om = (A vorbi) sincer,
prietenește:

*Oameni de la antipozi, vouă vă vorbesc,
vă vorbesc așa de la om la om, cu puținul din
mine ce a mai rămas din om cu picul de glas ce
mai am în gâttej.* (BENJAMIN FONDANE)

*A început să meargă din casă-n casă pe
la enoriașii ortodocși, ca să-i întrebe de ce nu
vin la biserică, dar să și vadă cum trăiesc și să
vorbească cu ei, așa ca de la om la om.* (CĂLIN
KASPER)

A face (pe cineva) **om** (Pfm.) = **a)** A instrui pe
cineva, dezvoltându-i însușirile; a educa, a
instrui (pe cineva):

Școala... om îl face. (ANTON PANN)
– *Ți-l iau, că e de casa mea. Eu l-am
făcut om!* (IOAN SLAVICI)

b) A crea cuiva o situație avantajoasă din punct
de vedere material și social:

*Nenorocitul! ți-ai aruncat norocul în
gârlă: te făceam om!* (I. L. CARAGIALE)

*Ascunde-mă undeva pe-aici, și eu te fac
om bogat...* (IDEM)

– *Dacă ai putea să te înfiți
administrator la moșia lui măcar vreun an, doi,
știi că ți-ar pune Dumnezeu mâna-n cap și te-ai
face om!* (LIVIU REBREANU)

A fi om (sau **fecior**) **din** (sau **de**) **oameni** = A
descinde din părinți cu stare sau de neam nobil:

*Lasă că-s din oameni, lasă că-s cunoscută
de toți boierii... dar apoi sunt și văduvă de trei
bărbați.* (VASILE ALECSANDRI)

A fi om pe sine (Îvp.) = A fi stăpân pe voința și
pe acțiunile sale:

Văzându-l așa om pe sine, haiducul prinse să râdă, îl cinsti cu o palmă bine așternută peste obraz, pentru ca altă dată să nu mai poarte degeaba pistoale la drum [...] (NICOLAE GANE)

A se face om (sau, rar) **a ieși la oameni** (Pop.; lpl.) = A se îmbogăți:

– *Dacă ai putea să te înfiți administrator la moșia lui măcar vreun an, doi, știu că ți-ar pune Dumnezeu mâna-n cap și te-ai face om!* (LIVIU REBREANU)

Ca oamenii = Cu manifestări omenești, cum trebuie, cum se cuvine, bine:

Dă și o farfurie de acolo, și niște furculițe, să mâncăm ca oamenii. (AL. VLAHUȚĂ)

Ca omul = Cum se întâmplă în mod obișnuit oricui:

Vrun păcat, vro greșeală, ca omul. (BARBU DELAVRANCEA)

Oameni buni = Formulă de adresare:

– *Oameni buni, știți pentru ce sunteți chemați aici, între noi? zise boierul cu blândeță.* (ION CREANGĂ)

Oameni buni, în camera mea erau cărți, albume de artă, dicționare [...] (LILIANA NECHITA)

Om bun (Pfm.) = Răspuns dat de către cel care bate la ușă, pentru a-l asigura pe stăpânul casei că vine cu intenții bune:

– *Cine e acolo? îi zise dinăuntru; dacă e om bun să intre, dacă nu, să nu vie, căci am o cățelușe cu dinții de fier și cu măselele de oțel, și-l face mici fărâmi.* – *Om bun, răspunse fata.* (P. ISPIRESCU)

Om ca (toți) oamenii (Fam.) = Om obișnuit, care nu se deosebește prin nimic esențial de alții:

De astă dată se auzi un glas pițigăiat dinlăuntru că-l întrebă: – Cine este? El răspunse că este om ca toți oamenii, și cere să-l găzduiască. (P. ISPIRESCU)

Omul (sau **om al ori salba, poama**) **dracului.**
v. **drac.**

Suflete ome (Înv.) = Formulă de adresare utilizată în stilul retoric:

Suflete ome! nimea de ceia nu-ți pot agiuta. (CODEX STURDZANUS)

Un om și jumătate sau **un măgar (drac, dobitoc, prost, hoț, porc de câine, ramolit) și jumătate.** v. **jumătate.**

OMEGA

(A fi) **alfa și omega.** v. **alfa.**

De la alfa la omega. v. **alfa.**

OMENIE

(A fi) **om de omenie** = (A fi) persoană de încredere, înzestrată cu însușiri morale deosebite:

Și se pomenește că Ciubuc era om de omenie; fiecare oaspe ce trăgea la odaia lui era primit cu dragă inimă și ospătat cu îndestulare. (ION CREANGĂ)

După câte mi s-a spus, însă, el era un om drept, un țaran adevărat, care n-a furat și n-a trăit pe spinarea altora, a fost cum se spune om de omenie. (ION LĂNCRĂNAN)

A da (cuiva) **omenie** (Înv.) = A manifesta respect față de cineva:

Prea mare omenie i-au dat împăratul. (GH. ȘINCAI)

Jupea pe bieții țigani fără milă, / Iar omenie nu le da de un ban. (ION BUDAI-DELEANU)

Ei, zice, mama lui, că eu dac-aș vedea că-i rău nu i-aș da omenie, că muierele mă ocărăsc, că de ce-i dau omenie. (SMARANDA VULTUR)

A da pe omenie (Pop.) = A da pe încredere:

Acești neguțători dădeau dinainte bani pe omenie unora din mocanii săceleni care le vindeau lâna. (GEORGE MOROIANU)

A face omenie (cu cineva) (Înv.) = A se arăta blând și înțelegător față de cineva:

Împăratul vostru cu mine omenie de va face, binele de la dânsul voi cunoaște. (DIMITRIE CANTEMIR)

„Măi, măi! – zicea cu indignare/ Oricum și cum e lucru mare,/ Să n-am eu cinste pe la sfinți!/ Dar, haid’ să cerc; ce-o fi, să fie!/ Să văd, afla-voi omenie/ La sfânta Sâmbătă!” S-a dus. (G. COȘBUC)

A învăța (pe cineva) **omenie** (Reg.) = A pedepsi sau a certa (pe cineva) pentru a cumiți:

– Așa? adică tu ai făcut mișelia asta? Las’ că te învăț eu omenie! (I. POP-RETEGANUL)

A merge (sau **a se duce** etc.) **pe omenie** (Îvp.) = A merge ca oaspete, de obicei la o rudă:

Soldații români venit-au „pe omenie” la noi, și puternicii zilei îi primesc cu brațele deschise [...] (BARBU DELAVRANCEA)

În afară de petrecerile „pe omenie” ale fraților lui, când glumeau și râdeau cu toții în jurul mesei, mai ales cu leliuca Lucreție și cu Onisei Oița, lor nu li se întâmpla nimic, nu mergeau nici unde, nici măcar în sat, la joc. (MARTA PETREU)

A scoate (pe cineva) **din omenie** (Rar) = A degrada pe cineva (fizic sau) moral:

L-au lovit-u-l boală de-l scotea din omenie. (DOSOFTEI)

A ști (la) omenie sau **a ști ce-i omenia** (Pop.) = A cunoaște bunele moravuri:

Am isprăvit. Că voi nu știți ce-i omenia. (LIVIU REBREANU)

La despărțire îi menționează, privindu-l semnificativ, că este evreu și că o bună parte din categoria de care aparține știe ce înseamnă suferința și omenia. (DAN LUCINESCU)

Că gendaru-i mare câne,/ Nu știe ce-i omenie [...] (CRISTEA SANDU TIMOC)

A-și mânca credința (sau **omenia, lefteria,** (reg.) **leanca**). v. **mânca**.

Pe omenia mea (Pfm.) = Pe cuvântul meu de onoare:

Ți-o jur pe omenia mea că a fost bărbat ca tine și ca mine... (MIHAI EMINESCU)

– Ce, dumneata încă ești om?! Dumneata nu plătești două pițule, îți spun pe omenia mea! (ION AGÎRBICEANU)

OMIDĂ

A mânca cât (sau **ca**) **un lup** (sau **cât patru, cât șapte, cât un turc din cei calici, ca o căpușă, ca o lăcustă, ca omizile, ca un popă, ca diacul de pomene, de parcă n-a văzut fir verde**). v. **mânca**.

OMIZI

A se omizi de ziuă (Reg.) = A se crăpa de ziuă:

Atunci îl aruncară sub o masă iar ei [dracii] își începură jocurile lor cele drăcești și jucară până să omizi de ziuă, atunci se făcură nevăzuți. (I. POP-RETEGANUL)

Și s-a tot dus Parsion după pasăre până se omizea de ziuă. (IDEM)

OMORÎ

A omorî (pe cineva) **cu zile** (Pfm.) = **a)** A pricinui moartea cuiva înainte de vreme.

b) A-i învenina cuiva viața în mod continuu:

Au să mă omoare cu zile nepoatele acestea. (CEZAR PETRESCU)

A omorî păduchele (sau **puricele**) **pe burtă** (Pop.) = A fi foarte sătul, după o masă îmbelșugată:

[Ostașii] stau în cantonamente în satul Valea Hoțului, din Transnistria și, într-o noapte, fiind ospătați de niște femei din partea locului, unul dintre ei constată, sătul: „Acu poți omorî păduchele pe burta mea”. (NICOLAE RUSU)

A se omorî cu firea = A face eforturi mari pentru a realiza ceva; a se strădui foarte mult:

Costache, fără să se omoare cu firea, se arăta nepăsător și spuse că probabil sunt tot chestii

de-astea care semănau cu istoria cu seceta din Moldova [...] (VIAȚA ROMÂNEASCĂ, vol. 20, 1967)

Dramaturgul compune repede textul, fără să se omoare cu firea. (NICOLAE MANOLESCU)

A se omorî de răs (Pfm.) = A râde foarte tare:

Dincolo nu mai găsești decât unguri și iar unguri, cu izmene largi ca poalele țărancilor noastre și cu niște tichiuțe de pălării în cap de-ți vine să râzi. Ghighi s-ar omorî de răs până s-ar obișnui cu dânșii... (LIVIU REBREANU)

Am răs de m-am omorât, ca și tine, de conversațiile italienești ale măicuții cu oamenii de serviciu; (IDEM)

A sminti (sau **a omorî**, **a prăpădi**, **a răzbi**, **a stinge**, **a hâi**, (reg.) **a mântui**, (reg.) **a teșmeni**, **a usca**, **a zvânta** etc.) (pe cineva) **în bătaie** (sau **în bătăi** ori **cu bătaia**). v. **bătaie**.

A-și înșela (sau **a-și păcăli**) **foamea** = A-și potoli foamea:

Nu e bună [mămăliga de orz], dar omori foamea! (ELENA SPIJAVCA)

Cum o văzu, el se duse să o ia [știuca] să-și aline foamea cu dansa. (P. ISPIRESCU)

A-și petrece (sau **a-și trece**, **a-(și) omorî**) **vremea** (cu ceva) ori **a-și trece din vreme**. v. **vreme**.

Parcă am omorât pe tata (pe mama etc.) sau **doar** (sau **că**) **n-am omorât pe nimeni** (în viața mea) (Pop.) = Se spune de către cineva aflat într-o situație foarte dificilă, pentru care nu este vinovat:

Mersi! doar n-am omorât oameni la drum. D-ai și eu, în ciuda repaosului d-voastră, m-am hotărât ca duminica să nu mai tunz pe nimeni. (I. L. CARAGIALE)

[...] dar primul titlu la care m-am gândit, atunci, în graba aia dinaintea deadline-ului, a fost „Întâmplătorii din plecarie”, cuvinte care mi-au stat rău de tot în gât până când mi-am dat seama

că nu pot să mă chinui în halul asta, chiar n-am omorât pe nimeni. (CRISTINA FRÎNCU)

ONOARE

A avea onoare (sau **onoarea să...** sau **a...**, **de a...**) = (În formule de politețe) A avea cinstea să...:

– Mă iartă, d-le, dar nici n-am avut onoarea de-a cunoaște pe Beethoven. (MIHAI EMINESCU)

Precum am avut onoarea a vă comunica în precedenta mea epistolă. (I. L. CARAGIALE)

A da (sau **a prezenta**) **onorul**. v. **da**.²

A face (cuiva) **onoarea** (sau **onoare**) **să...** (sau **a...**) = A face cuiva favoarea de a...:

El nu-mi făcuse încă niciodată invitarea ca să-l vizitez. În fine, într-o zi îmi făcu această nespusă onoare. (MIHAI EMINESCU)

Dacă excelența sa ar vroi să-mi facă onoare a să încrede în devotamentul meu. (VASILE ALECSANDRI)

A face onoare (cuiva) = A servi cuiva spre laudă, spre cinste:

Istoria acestui monument nu prea face onoare primului împărat creștin, căci, ca să vorbim curat, Arcul nu este câtuși de puțin al lui; (AL. ODOBESCU)

Vreun oaspe îmi face onoarea a-mi vizita grădina. (C. NEGRUZZI)

A face onorurile (casei sau **ale balului**) = A-și îndeplini datoriile de gazdă la o recepție sau la un bal:

Chiva nu este pentru noi o servitoare, este o gazdă politicoasă, veselă, care ne face onorurile casei cu demnitate [...] (DAN BERINDEI)

Onorurile balului le-a făcut comitetul doamnelor. (I. L. CARAGIALE)

Am onoare (să vă salut)! (Fam.) = Formulă de salut:

Am onoarea să vă salut. Comisarul se frecă la ochi, puse hârtiile pe masă și începu să râdă încetșor. (ADRIAN CHRISTESCU)

[Maiorul (salutând):] *Am onoarea să vă salut, altețele voastre! Sunt maiorul von Natzmer și vă deranjez pentru a vă înmâna o scrisoare sosită chiar azi de la Viena. (CORNELIU ȘENCHEA)*

N-am (sau **n-am avut** etc.) **onoarea** (Fam.) = Nu cunosc și nici nu am cunoscut pe cineva:

Acestui răspuns îi răspunde în „Adevărul literar”, după două luni, un domn care iscălește Alexandru Claudian, de care până acuma n-am avut onoarea să auzim și pe care, dar, nu am avut onoarea să-l atacăm nici măcar în gând. (G. IBRĂILEANU)

Pe cuvântul meu (tău etc.) **de onoare** sau **pe onoare** (sau **pe onoarea mea, a ta** etc. **pe onorul meu, al tău** etc.) = Formulă folosită (pentru a întări adevărul unei afirmații sau) pentru a garanta respectarea unei promisiuni, a unui angajament:

I-am promis pe parola de onoare că nu-l mai întreb nimic, și mi-a promis negreșit să dejuneze aci cu noi: trebuie să vie! peste puțină să nu vie!... (I. L. CARAGIALE)

[MIȚA:] (ia biletul, îl privește și face o mutră grozav de disperată) *A! Am să-mi răzbun!... (solemnă) Domnule, nu te juca cu inima unei femei nenorocite... Spune drept: biletul ăsta l-ai găsit în odaia amantei d-tale? Jură... [PAMPON:] (grav) Pe onoarea mea! (IDEM)*

Pe onoarea mea, e ceva de speriat. (MIHAIL SADOVEANU)

Pentru onor! (Mil.) = Comandă pentru prezentarea armei în semn de salut:

Pentru onor, la dreapta! Din dreapta, pe alee, se apropiau plimbându-se alene ofițerul de contrainformații al regimentului, adică securistul Panait [...] (ADRIAN CHRISTESCU)

OP

A avea op = A avea nevoie, a avea lipsă:

Socotind împăratul Traian că fiecare stăpânire n-are op numai de arme, ci și de învățături [...] și-au pornit învățăturile și meșteșugurile între supuși. (GH. ȘINCAI)

A fi op = a) A fi de folos, oportun:

Toți plecară-se și fură op. (PSALTIREA)

b) A trebui, a fi necesar:

Op să știm. (LAZĂR ȘĂINEANU)

OPINCĂ

A călca (pe cineva) **pe opinci** (Pop.) = A jigni:

Nu mă călca pe opinci,/ Că eu știu ce vrei să zici; (POP.)

A fi din opincă (Pop.) = A fi de origine țărănească:

Nu ești român ca mine, vere, zicea un țăran ciocoit unui fecior de boier, nu ești fiu al poporului, ieșit din opincă, nepot, strănepot de plugar, get-beget coada vacii; (ION GHICA)

Boierii – povățuitorii satelor dinainte de descălecătoare, ridicăți firește tot din opincă, sunt stâlpii și frunțașii neamului [...] (AL. VLAHUȚĂ)

A întinde (pe cineva) **ca pe o opincă scurtă** (Pop.) = A bate pe cineva foarte tare:

Că, de e vinovat, îl întinde ca pe o opincă scurtă./ Și îl poartă pe la icoane./ Saw/ Îl poartă de nas pe unde îi place. (ANTON PANN)

Pe urmă... unde mi-ți începură dracii, măi nenișorule, să-l târnuie, să-l întindă ca pe-o opincă scurtă și să-i cărăbănească toți la pumni în spate și după ceafă! (DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN, 1914)

Îl întinde ca pe o opincă scurtă. (I. C. HINȚESCU)

A pune cuiva (sau **a-i da cu**) **opinca** (în obraz) (Pop.) = A păcăli; a face de rușine:

Măi, măi, măi... să nu-mi fi pus opinca, berbantu cel de Pepelea?... Ian să merg să mă sfătuiesc cu popa Macovei din sat... El, om cu carte... știe multe... poate să mă dezlege de giurământ... (VASILE ALECSANDRI)

Să nu-mi pui opinca-n obraz.
(ȘEZĂTOAREA, II)

A sparge dracul opincile (Reg.) = A nu-i merge bine cuiva; a i se înfunda:

Însă/ Cine poartă plosca cu minciunile nu o duce mult./ Își sparge dracu opincile.
(ANTON PANN)

[...] dar o să spargă dracu opincile și parcă văd pe Dumitrăchiță al dumneavoastră bătut la falangă sau zdrobit cu topuzul.
(NICOLAE FILIMON)

A umbla cu opinci de fier (sau **a rupe trei perechi de opinci de fier**) (Pop.) = A umbla mult:

Numai atunci vei da cu mâna de mine, când vei rupe trei perechi de opinci de fier. (P. ISPIRESCU)

Fata i-a spus povestea călătoriei ei, cum a rupt cele trei perechi de opinci de fier și a tocit cele trei toiege de oțel, până să ajungă la Sfânta Duminecă. (<http://www.e-calauza.ro/>)

A-l strânge (pe cineva) **opinca** (sau **carâmbul, cureaua** etc.). v. **strânge**.

A-și lăsa (sau **a(-și) lepăda**) **opincile la barieră** (Fam.) = A se muta de la sat la oraș; a ieși din categoria țăranilor, a se emancipa:

Spre treizeci de ani, a lepădat de-a pururi opincile și a încălțat cizme. (ION GHEȚIE)

Țăranul, înainte de a intra în oraș, și-a lăsat opincile la barieră, dar obielele, ba! (GH. NICULESCU, FLORENTIN SMARANDACHE)

C-un pantof și c-o opincă. v. **pantof**.

De la vlădică până la opincă (Pop.) = Din toate clasele sociale:

Astăzi toți, de la vlădică până la opincă, trebuie să luăm parte la nevoile și la fericirea țării. Muncă și câștig, datorii și drepturi, pentru toți deopotrivă. (ION CREANGĂ)

Dumneavoastră, ca fiecare boier, numai ne-ați poruncit să aducem bolovanul, dar n-ați pus umărul împreună cu noi la adus, cum ne spuneți

dinioarea, că de-acum toți au să ia parte la sarcini: de la vlădică până la opincă. (IDEM)

„De la Vlădică până la opincă” – se striga în sânul adunărilor – „țara e sărăcită, contribuabilul îngenuncheat”. (MIHAI EMINESCU)

De la opincă până la vlădică. (I. C. HINȚESCU)

Fiecare știe unde-l strânge opinca = Fiecare știe mai bine decât alții nevoile și neajunsurile sale:

De două zile mă topeam când îmi spunea câte ceva. Fiecare știe unde-l strânge opinca. Cred că era prima oară când îi vorbeam pe tonul acela. Nu cuvintele contau, ci cum erau rostite. (STELIAN ȚURLEA)

Opinci rupte și zile pierdute (Reg.) = Lucru neterminat sau nereușit pentru care s-a depus mult efort:

Și-n aceste cinci cuvinte se poate cuprinde ideea muncii epuizante fără rezultat, acea muncă fără sens și rost. Opincile rupte sunt de fapt încălțările terminate de multa trudă, iar zilele pierdute reprezintă inutilitatea efortului depus. (<http://www.studentilor.com/>)

OPINIE

A face opinie separată = A susține în mod ferm o părere deosebită de cea a majorității; a nu se alătura părerii majorității:

În ședință, Guță Mereuță făcea opinie separată. (CEZAR PETRESCU)

Dacă conștiința d-tale nu găsea nicio vină acuzaților, rămânea liberă să facă opinie separată... (LIVIU REBREANU)

OPOR

A pune opor = a) (D. cai) A fi nărăvaș:

Puse opor [(reg.) parte a osiei carului] că nu merge și pace. (ANALELE ACADEMIEI ROMÂNE, 1913)

b) (D. oameni) A opune rezistență

OPREALĂ

A pune (sau a ține) pe cineva la opreală (Pop.)

= A închide, a băga la închisoare:

Iară Moartea răspunde înădușit din turbincă: – Iată-mă-s, Doamne, pusă la opreală; m-ai lăsat de râsul unui șui ca Ivan, nenorocita de mine! (ION CREANGĂ)

Ademenise cu vorba soarele și luna și, căpuindu-i [(îrg.) a pune mâna pe cineva; a prinde, a încăpu] la strâmtoare, îi ținea de multă vreme la opreală. (ȘEZĂTOAREA, IX)

A scoate (pe cineva) **din oprele** (Înv.) = A face (pe cineva) să-și piardă cumpătul, să se tulbure:

Două fete frumușele/ Mi-au furat mințile mele.../ Una are ochi de mură/ Care inimile fură,/ Alta două viorele/ Ce te scoate din oprele (POP.)

OPRI

A opri (cuiva) **calea** (Pfm.) = A sta în calea cuiva; a împiedica pe cineva în drum:

Bine, Ivane, du-te; nu ți-i oprită calea. (ION CREANGĂ)

Ungurii pornesc/ Și calea-i opresc. (VASILE ALECSANDRI)

Minte (de se opresc apele sau de stă soarele) **în loc** ori (de-ți stă ceasul, de stinge) sau (de încheagă, de-ngheață) **apele**. v. **minți**.

OPROVENIE

A nu fi de (sau **a nu avea**) **oprovenie** (Reg.) = A nu fi de niciun folos; a nu avea căutare:

[...] *nu mai are oprovenie, se văita.* (MARIN SORESCU)

OPT

A face opturi = a) A parcurge un traseu de forma cifrei opt într-un poligon auto:

Nu mai trăisem o asemenea amețală exaltată de pe vremea când făceam opturi, piruete dificile cu patinele pe gheață. (SIMONA POPESCU)

Firește, a doua zi, mult mai devreme de ora hotărâtă, băieții patinau de zor pe terenul de gheață ca oglinda. Strașnic! țipă Niță, făcând opturi, lucru foarte greu, pentru că numai Varahil putea face opturi. (CORNELIU BUZINSCHI)

b) (Arg.) A-și undui șoldurile în timpul unui act sexual:

Uite ce opturi face Roxana Vancea la prima oră, pe plajă! Îi lucește tot corpul de la cât ulei și-a dat pe ea! (www.cancan.ro)

ORACOL

A vorbi ca un oracol = A se exprima sentențios (și greu de înțeles):

Așa ceva nu se prea întâlnește în „lumea bună”, unde sau trebuie să taci ca un înțelept, sau să vorbești ca un oracol. (PANAIT ISTRATI)

ORAȘ

A trăi ca vițelul la oraș. v. **vițel**.

ORÂNDĂ

A da (sau **a lua**) **în orândă** = A da (sau a lua) în arendă:

Dă-mi mie în orândă, crâșma dumnitale. (VASILE ALECSANDRI)

Nu cumva a ținut vreodată tatăl d-tale orândă în sat, undeva? (ION CREANGĂ)

A face orânda casei (Reg.) = A face curățenie, a deretica:

Fetele, pe lângă orânda casei, să învețe carte, dar nu streină, ci românească și cât mai multă, căci numai așa vom folosi națiunii [...] (MIRCEA ȘERBĂNESCU)

Așa i-a fost orânda = Așa i-a fost destinul, soarta, ursita:

Pasămite, lor le era făcut ca așa să-și petreacă vremea în toată viața lor. Așa le era orânda. (P. ISPIRESCU)

ORÂNDUI

A orândui (pe cineva) **de moarte** (Înv., rar) = A condamna la moarte:

Au făcut un izvod, ca cum singur împăratul cu mâna sa l-ar fi scris, în carile au scris numerele a câțiva senatori, ca cum i-ar fi orânduit la moarte. (DIMITRIE CANTEMIR)

ORB, OARBĂ (adesea subst.)

A avea orbul găinii (sau **găinilor**) = A nu vedea bine:

Te pomenești că oi fi având orbul găinii! (ION LĂNCRĂNجان)

Ai trecut de-o mie de ori prin fața ei, dar tu ai orbul găinii și nu vezi nimic. (PETRU VINTILĂ)

„Tu nu vezi că e ocupat, bă, ori ai orbul găinilor”, așa ziceau toți. (ȘTEFAN DUMITRESCU)

Parcă are orbul găinilor. (I. C. HINȚESCU)

A fi orb de inimă (Reg.) = A fi nesimțit:

Sunt însă orbi în lume de inimă, de minte./ Aceștii, c-un cuvânt,/ Merită ca să-i plângem de tine înainte,/ Trăiesc orbi în lumină și morți în viață sunt! (D. BOLINTINEANU)

A nimerit orbul Brăila (sau **nimeresc orbii Suceava**) = Se spune pentru a încuraja pe cel care șovăie să se ducă într-un loc necunoscut de teamă că nu va nimeri:

Mai e vorbă, jupâne? A nimerit orbul Brăila, vorba aia, să nu nimeresc eu... (MIHAIL NEGRESCU-NEGRILLO)

Așă-i că ne-ai nimerit? – Bine v-am găsit sănătoși, măi băieți, răspunse moș Vasile. D-apoi, vorba cea: „Nimeresc orbii Suceava, și eu nu eram să vă nimeresc?” (ION CREANGĂ)

A se bate ca orbii (la târguri) (Pop.) = A se bate foarte tare:

Oamenii proști se ceartă ca țișanii și se bat ca orbii. (ANTON PANN)

A se lega (de cineva) **ca orbul de gard** (Pop.) = A se ține scai:

Poate veți zice că ne legăm degeaba ca orbul de gard?! Îndată veți vedea singuri că avem dreptate! (PRESA MUNCITOREASCĂ din ROMÂNIA, vol. 1, 1964)

A se ține (de ceva) **ca orbul de gard** = A persevera într-o acțiune; a susține ceva cu încăpățănare:

În sferele noastre așa-zise culte s-au lășit obiceiul de a nu gândi nimic din proprie inițiativă și de a se ținea ca orbul de gard de cărți străine cari, mai cu seamă în materia mișcătoare și pretutindeni alta a economiei poporului, nu au decât o valoare relativă. (MIHAI EMINESCU)

Celor vechi [...] deși se țineau ca orbul de gard, totuși li se mai putea da oarecare dreptate, căci așa era sistema pe care o primise de la slavoni, deodată cu împrumutarea alfabetului chirilic [...] (ION CREANGĂ)

A umbla de-a oarba (Pop.) = A umbla fără rost; a o lua razna:

Era vorba ca deseară să vie cu toții la casa lui, apoi mai aveau să cumpere mai una, mai alta; nu-l puteau deci lăsa să-i caute de-a oarba prin târg. (IOAN SLAVICI)

Orbului degeaba îi spui că s-a făcut lumină = Pe cel prost în zadar îl povățuiești:

Orbului degeaba îi spui că s-a făcut ziuă./ Prostul face ce vede și ce aude crede. (ANTON PANN)

Prinde orbul, scoate-i ochii. v. **ochi.**

ORBET, -EAȚĂ

A se bate ca orbeții = A se încăiera aprig, a se bate rău, fără a se uita unde lovesc:

Se bătură ca. orbeții vreo jumătate de ceas, sfâșiindu-și cămășile. (LIVIU REBREANU)

L-a prins o dată, s-au bătut ca orbeții și Florea cu ai lui au scăpat. (ION PAS)

A umbla ca orbeții (Pop.) = A avea un mers nesigur:

Oamenii ăștia vin noaptea, umblă ca orbeții de 4 luni, merg calculatoarele 20 de minute, după care cad! (<http://agroromania.manager.ro/>)

ORBI

A orbi sau **a prosti** (pe cineva) **de la obraz**. v. **obraz**.

Nici cât (sau **măcar**) **să orbești un șoarece** (**chior**). v. **șoarece**.

ORBIȘ

A da orbiș = A lovi fără cruțare:

Îi venea să ridice patul puștii și să deie orbiș în toate părțile. (IOAN SLAVICI)

Da... orbiș, de svânta. Nici că se mai uita unde da. (P. ISPIRESCU)

ORDIN

La ordin! = Vă stau la dispoziție:

– Am o rugăminte, domnule Ispas. [Șeful:]

La ordin! (MIHAIL SEBASTIAN)

La ordinele cuiva = La dispoziția cuiva, gata a-i îndeplini cererile sau dorințele:

Ori pe care scenă, domnul meu; eu sunt la ordinele d-voastre. (VASILE ALECSANDRI)

Sub ordinele cuiva = Sub comanda cuiva:

Graurii par a fi supuși la o tactică ce se exercită cu o disciplină militară sub ordinele unui șef. (AL. ODOBESCU)

Comitetele din subraioane erau sub ordinele comitetelor regionale. Comitetele sătești erau sub ordinele directe ale subraionului. (GH. BUZATU)

ORDINAR, -Ă

A trece (sau **a înscrie**) **la ordinar** (Mil.; înv., subst.) = A înscrie în registrul de evidență a rațiilor alimentare și a soldei:

Ne trimitem ori nu ne trimitem hrană, ei o trec la ordinar. (CAMIL PETRESCU)

ORDINE

A chema (pe cineva) **la ordine** = A soma (pe cineva) să respecte anumite ordine de disciplină, liniște etc.:

Răzvan Rotaru a fost filmat când, pur și simplu, a chemat la ordine un consilier local din Opoziție, care este și om de afaceri și căruia i-a cerut să se liniștească. (<http://www.botosaneanul.ro/>)

„Președintele cheamă la ordine orice deputat care aduce atingere bunei desfășurări a ședinței sau al cărui comportament nu este compatibil cu dispozițiile pertinente prevăzute la articolul 9.” (<http://www.europarl.europa.eu/>)

ORI

A-și veni în ori = A se reculege, a reveni la starea obișnuită, a-și veni în fire:

Ticăitul monah își venise în ori din spaima, ce îndurase. (MIHAIL SADOVEANU)

Nu dădu Ilenei câteva zile nimic de lucru, că doară era obosită de cale, și o lăasă până-și va veni în ori. (I. POP-RETEGANUL)

ORIGINE

A da origine (Îrg.) = A da naștere; a crea, a produce:

Indignație, la care abuzurile, singure abuzurile guvernului, au dat origină. (AXINTE URICARIUL)

A trimite (pe cineva) **la origine** = Înjurătură formulată cu termeni decenti:

[...] în timp ce bucureșteanul arată o figură blazată și te trimite cu un dispreț suveran la origine, fără să-ți poarte pică. (MARIN PREDA)

ORT

A-și da ortul (sau **pielea**, reg., **hârștioaga**) **popii ori** (reg.) **a-i zice popa pe** (sau **de**) **cap** sau **a-i cânta popa** (**la pat** sau **aghiosul**) (Fam.) = A muri:

Azi noapte, cu luna și plopii / Opt bolnavi au dat ortul popii. (TUDOR ARGHEZI)
O fi dat ortul popii. (ZAHARIA STANCU)
De foame nu dau popii ortul / Eu iarna singură-mi Țes tortul. (G. COȘBUC)

Mai trecu ce trecu și amândoi bătrânii dară ortul popii, rămâind în urma lor casa toacă și o sărăcie lucie. (P. ISPIRESCU)

Zice-ți-ar popa pe cap! (GH. CIAUȘANU)
Ci mai zi, zice-ți-ar popa de cap! (ANTON PANN)

A zis hopa și a sărit groapa,/ Dar de mult era să-i cânte popa. (I. C. HINȚESCU)

Tot doi bani (sau lei) și un ort (Îvp.) = Lucru obișnuit, fără importanță; tot atâta, tot una:

Nărilă, Chirilă, tot într-o rilă, tot doi lei ș-un ort. (VASILE ALECSANDRI)

ORZ

A dat orzul în copt (Pop.) = A sosit momentul pentru a face un lucru oarecare:

Mamă, bărbat îți cer și voi să mi-l dai acum,/ Că orzul în copt a dat/ Și trebuie secerat/ Și să văz că:/ La toată casa bate coasa, numai la mine n-are cine. (ANTON PANN)

A face orz din grâu (Pop.) = a) A arăta lucrurile altfel decât sunt; a minți.

b) A schimba un lucru mai bun cu altul mai rău:

Cine face orz din grâu/ Șează-n sânge până-n brâu. (JARNÍK-BÎRSEANU)

A strica (sau a pierde) orzul pe găște = A dărui, a sacrifica ceva util, bun, valoros, cuiva care nu știe să prețuiască:

– *Bunătatea dumneavoastră, milostivă cucoană, dar degeaba mai voiți a strica orzul pe găște.* (ION CREANGĂ)

Oare făcând astfel, nu cam pierzi orzul pe găște? (AL. ODOBESCU)

Nu strica orzul pe găște. Degeaba îi cumperi o minge „de firmă” cum n-are nimeni în toată școala lui, dacă stă uitată în debara

pentru că micuțul nu are cu cine să se joace. (IRINA PETREA)

A-l împunge (sau a-l înțepa) pe cineva orzul (Pop.) = A nu avea astâmpăr:

Și, în vreme ce împăratul, călcându-și rangul și virtuțile, a tot încercat să nimerească o cale mai sigură pentru o apostazie definitivă, pe cal îl înțepa orzul a călătorie. (MIRCEA CONSTANTINESCU)

Boii ară orzul și caii îl mănâncă = Unii muncesc și alții culeg roadele:

Orzul îl ară boii și-l mănâncă caii. (I. C. HINȚESCU)

OS

(A fi) (din) os sfânt sau din oase sfinte = A fi de neam domnesc:

Cei din oase sfinte nu cunosc moarte rușinoasă. (MIHAIL SADOVEANU)

(A fi) în carne și oase. v. carne.

(Până) la oase (sau la os) (sau până la măduva oaselor) (Pop.) = În tot trupul; profund, adânc:

O umezeală rece pătrundea până la oase. (JEAN BART)

Răsărea un soare, Anghelache, de te pătrundea până la măduva oaselor. (MARIN PREDA)

Roasă până-n măduvă, se surpă/ Putredă, o-ntreagă-mpărăție. (MIHAI BENIUC)

Sunt înveninat până în măduvă și până în vârful degetelor. (MIHAIL SADOVEANU)

A avea oase în burtă = A se apleca anevoie:

Când urca în coșul ei, deasupra pepenilor, Vasile Dumitrescu îi zise, puțin disprețuitor: – Te miști de parcă-ai avea oase-n burtă. (FĂNUȘ NEAGU)

Parc-ar avea oase-n burtă! Fir-ar ai dracului, parcă ar avea oase în burtă, repetă înveselit de constatare. (SORIN STOICA)

A băga (sau **a-i intra cuiva**) **frica** (sau **spaima, teama, groaza, fiorii**) **în oase** (Pfm.) = A (se) speria, a (se) îngrozi, a (se) înspăimânta:

Nu era deprinsă cu lumea, în mijlocul căreia se afla, și o trecură fiori reci când se gândi că oamenii aceștia ar putea să se pornească la ceartă. (IOAN SLAVICI)

Dar abia ajunsă să umezească creștetul dealului, și se prăvăli clocotind iar în matca ei, strigând de băgase spaima în moșul, care gonea năuc. (BARBU DELAVRANCEA)

Cât a ținut zarea casei, mă ținui voinicește. După ce mă înfundai în pădure, iar începu să-mi fie largă cămașa în spate. Îmi intrase frica în oase. (PAVEL DAN)

Iar Sisoe, ca să-i vâre și mai tare-n oase frica de cele dumnezeiești, se stropși la dânsul umflându-și obrajii, ba se și luă după el câțiva pași, cu toiagul ridicat. (G. TOPÎRCEANU)

Se năpusti asupra ei un lup, cu niște ochi turbați și zgâiți, de băga fiori în oase. (P. ISPIRESCU)

A căpăta (sau **a dobândi, a prinde** etc.) **un os (de ros)** (Pop.) = A obține sau a avea un profit, de obicei, neînsemnat:

Îi trag în opoziție... pân' ce-oi prinde un os. (VASILE ALECSANDRI)

Fiindcă am dobândit și eu un os de ros, mi-am pus în gând să vă povestesc... lucruri care, de s-ar crede, m-ar da de minciună. (P. ISPIRESCU)

Normal că știa musiu, dar a tăcut complice și a continuat să stea sub masa lui Roibu, care-i arunca din când în când câte un os de ros. (<http://www.criterii.ro/>)

A fi copt la os (Pop.) = A fi bătrân; a fi trecut prin multe experiențe:

Și pe toți îi întreba/ D-au văzut pe ăl Vâlcan,/ Puișor de ortoman,/ Copt la minte, copt la os,/ Om de treabă și chipos [...] (POP.)

O, dacă aș avea la mână un bărbat copt, vestejit, limoniu, nu verde! (VASILE ALECSANDRI)

A fi numai piele și oase (sau **a fi numai oase înșirate, a-i fluiera cuiva oasele, a avea numai**

sufletul în oase, a-i curge oasele) (Pfm.) = A fi foarte slab:

Evreul dădu câteva bice calului, numai piele și oase. (EUGEN LOVINESCU)

Și tu erai slab, numai piele și oase... Și Lenin trecea și ne întreba în fiecare seară: „A mâncat ceva Stalin ăsta?” (MATEI VIȘNIEC)

A pune osul (Pfm.) = A munci din greu:

Nici noaptea n-am odihnă, că tu știi, și alerg, și mă zbat, și nu mă codesc a pune osul alături de voi, nu ca alți boieri, care beau cafea în cerdac și așteaptă să le vie toate de-a gata. (LIVIU REBREANU)

Practicant de notar nu-ți place să fii, învățător nu-ți place, dar la mâncare te îmbulzești! Apoi așa-i ușor să ai fumuri! Mai pune osul și tu, dragul mamei, că cu lenevia ai să rămâi de râsul lumii! (IDEM)

Vroiam să fac să asude și el – și l-am făcut – să pună și el osul la greu, să vadă cum se câștigă pâinea. (ION LĂNCRĂNAN)

A sta (sau **a șede, a se ridica** etc.) **în capul oaselor. v. cap.**

A ști ce-i poate sau **cât îi plătește cuiva osul** (sau **pielea**) (Reg.) = A ști de ce este capabil cineva:

Ercule nu se codi, dară Marte, carele știa ce poate osul lui Ercule, temându-se să nu mi-i omoare copilul, se amestecă și el în luptă. (P. ISPIRESCU)

Singurul pentru care aș mai face încă niște sacrificii ar fi Mircea. M-am lămurit pe deplin cât le poate pielea celorlalți. (EMIL CIORAN)

A(-i) trece (cuiva) **os prin os** (Pfm.) = A fi extrem de obosit:

Pe atuncea erau vatavi de robi – și ne bătea cu harapnicul și ne ținea la muncă de ne trecea os prin os. (MIHAIL SADOVEANU)

Învăța tot timpul în bibliotecă, îi trecea os prin os, din cauza scaunelor rigide. (VICTORIȚA DUȚU)

A-i ajunge (cuiva) **cuțitul la os** (sau **la ciolan**) sau **(focul la unghii ori mucul la deget).** v. **ajunge.**

A-i degera (sau **a-i îngheța cuiva**) **măduva-n oase** (sau **în ciolane** etc.) (**de frig**). v. **măduvă**.

A-i ieși oasele prin piele. v. **ieși**.

A-i putrezi (sau **a-i rămâne**) **oasele** (sau **oscioarele, ciolanele, zilele**) (**pe undeva**) (cuiva). v. **putrezi**.

A-i rămâne cuiva oasele (sau **ciolanele, picioarele, zilele**) **pe undeva**. v. **rămâne**.

A-i rupe (sau **a-i frânge, a-i muia**) **cuiva oasele** (sau **ciolanele**) **cuiva** = A bate foarte tare pe cineva, a snopi în bătaie:

Stai-mi-te, hoțomane, c-am să-ți rup oasele! (BARBU DELAVRANCEA)

O dată-n viața noastră am băgat jalbă la măriă sa și în loc să ne facă dreptate, ne-am pomenit cu o ceată de arnăuți, care ne-au rupt oasele. (NICOLAE FILIMON)

Dar i-a spus finei ca nu cumva să îndrăznească „ticălosul” să-i calce în bătătură, că-i frânge oasele; că asta a făcut-o pentru ea, nu pentru el. (REVISTA SCRITORILOR ROMÂNI, vol. 1-4, 1962)

A-și lăsa (sau **a-i rămâne, a-i putrezi**) **oasele pe undeva** = A muri pe meleaguri străine:

Dincolo de conștientizarea faptului că ei, Oamenii, au murit sau au plecat demult pentru a-și lasă oasele în altă parte [...] (DAN-MARIUS SABĂU)

La oase! = Formulă folosită pentru a huidui pe cineva:

Câteva tarabe se răsturnaseră amestecând cipurile cu noroiul dintre șinele ruginite. „Afară cu ei !”, „Huo!”, „La oase!” se auzeau din toate părțile. (ANA-MARIA NEGRILĂ)

În carne și (sau **și-n**) **oase** = În persoană, în realitate, aidoma, aievea:

Fără pălărie e exact Dante Alighieri, în carne și-n oase. (CEZAR PETRESCU)

Unchiul Jo este cineva în carne și oase, dar făcând concurență cu tot dinadinsul registrului stării fictive și codului Napoleon. (LIVIUȘ CIOCÂRLIE)

Oase goale (sau **os gol**) = Om sărac, zdrențăros:

Răsare soarele și încălzește și pe boieri și pe oase goale, fără deosebire. (BARBU DELAVRANCEA)

Pentru os (Pop.) = În folosul personal:

Pentru slujbă și favoare, ca un câne pentru os,/ Un politic, lângă urnă, latră fără de folos... (NICOLAE BELDICEANU)

OSÂNDĂ

A face (cuiva pre) (sau **a scrie pe cineva în osândă**) = A pedepsi:

Răsipește, Doamne, pizmașii, le fă pre osândă. (DOSOFTEI)

A nu scrie pe cineva în osândă (Înv.) = A nu pedepsi, a-l ierta:

Se cam uita din pat, de sub învelitoare și nu se putea destul mira de iuțeala cu care se învârtea fusul în degetele babei; gândea că nu alta, fără dracul îl poartă, Doamne iartă-mă și nu mă scrie-n osândă! așa de repede sfârâia fusul între degetele lungi și subțiri ale babei. (I. POP-RETEGANUL)

A-și face osânda = A executa pedeapsa la care este condamnat:

– Rămâi, dragul mamei, rămâi, că decât ai umbla printre străini și m-ai lăsa de izbeliște și de râsul oamenilor, mai bine ți-ai face osânda și anii tăi, și bun îi Dumnezeu, te-i întoarce acasă. (EM. GÎRLEANU)

[...] *dacă nu știa pe cine păzesc aceștia, nu putea nici să viseze că la masa aceea șed niște oameni care se duc a-și face osânda de 2-5 an;* (ION ZAINEA)

A-și face osândă cu cineva (Reg.) = A chinui:

– *Mă ustură inima-n mine, cumătră! mă rog, scoate-mă, și nu-ți mai face atâta osândă cu mine!* (ION CREANGĂ)

OSÂNZĂ

A avea (sau **a fi cu**) **osânză la pântece** (Reg.) =

A fi bogat:

[...] *se ibovniciau după obicei, fără știrea și placul părinților fetei, că pesemne flăcăul nu prea era de neam de cei cu osânză la pântece. Așa se vede că a fost treaba, că la împerețire, părinții fetii cu niciun chip n-au vrut s-audă de așa ginere [...]* (DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN, 1916)

Nu vreau să devenim instituție, nu vreau să ne crească osânza pe pântece, nu vreau să alcătuim strategii pentru alții, nici să facem promisiuni găunoase. (<https://www.ciresarii.ro/>)

OSEBIRE

A (nu) avea osebire (Înv.) = A (nu) se deosebi:

Au nu vor avea osebire cât întunerecul cu lumina? (DIMITRIE CANTEMIR)

OSIE

A unge osia ca să nu scârțâie carul. v. **scârțâi.**

A unge osia și pașii. v. **unge.**

A unge osia (sau **a unge ochii**) (cuiva). v. **unge.**

OSPĂTAT

A se așeza (sau **a se pune**) **pe ospătat** = A mânca cu lăcomie:

Se așeză pe ospătat cu o poftă ce se comunică la toți. (VASILE ALECSANDRI)

OSPĂȚ

A merge pe (sau **în**) **ospăț** (Reg.) = A fi invitat la masă:

Vechiul coleg m-a rugat atunci să vin cu el la un ospăț, în satul lui natal Tigveni, de pe lângă Curtea de Argeș. (ȘTEFAN BĂNULESCU)

A pune ospăț (Înv.) = A da de mâncare și de băut:

Acum, dragă doamnă, du-te de-ți vezi copiii și caută de casă cum se cuvine unei bune gospodine și pune la cale să ne gătească un ospăț, căci mâine dau masă mare boierilor. (C. NEGRUZZI)

A se pune la ospăț (Reg.) = A se așeza la masă; a mânca:

Să mai rugă și mumă-sa, și soru-sa, și tot satul să-i ierte, iar el, fiind om cu inimă bună, i-a iertat și s-a pus și el la ospăț. (POP.)

OSTAFCĂ

A-și lua ostafcă (Reg.) = A-și primi răsplata pentru un lucru făcut:

Și ca să-l cunoască bine,/ Când îl va vedea orcine,/ Că-n slujba împărătească/ A fost ș-a luat ostafcă. (ANTON PANN)

OSTENEALĂ

A fi rupt (sau **frânt**) **de osteneală** = A fi peste măsură de obosit:

Și așa din hudiță-n hudiță, din bivoliță-n bivoliță, iată-mă până la ceasul acesta în picioare, fără să fi putut intra acasă. Uf!... sunt rupt de osteneală. (NICOLAE GANE)

L-a prins noaptea pe drum, frânt de osteneală, înainte de a fi ajuns la șaua muntelui, la trecătoare. (NEAGU DJUVARA)

A-și da (sau **a-și lua**) **osteneala** (sau **toată osteneala, mare osteneală**) = A depune toate eforturile; a se strădui; (Înv.) a se sili:

În loc să-ți dai osteneală ca să afli până și gândul oamenilor, tu nu știi nici măcar ceea ce vorbesc ei. (ION CREANGĂ)

Și actorii de pe vremea aceea își dădeau toată osteneala și nu erau ocoliți, deși trupele străine nu lipseau, precum nici impresarii care știau afacerile de aur ce se puteau face în Iași. (D. ANGHEL)

OSTROPEȚ

A umbla cu ostropețul (Mol.) = A umbla din casă în casă, făcând invitații pentru masa de a doua zi după o nuntă:

În unele părți ale Moldovei se zice că umblă cu ostropețul, și așa merg din casă-n casă cântând, chiuind și poftind oamenii pe seară la oncrop [băutură alcoolică fierbinte care se servește la ospățul de la casa mirelui a doua zi după cununie; ospățul și datinile obișnuite în această zi]. (M. SEVASTOS)

OTOBOC

A face mâna otoboc = A strânge degetele:

Făcu mâna otoboc/ Și ... apucă [moara] de scoc. (POP.)

OTPUȘT

A da (cuiva) **otpuștul** = A ucide (pe cineva):

Le dam otpuștu, adică îi puneam bine. (I. GHERASIM GORJAN)

A-și da otpuștul = A muri:

Dar degeaba i-au frecat până le-au jupuit pielea; că, pe când răsărea luna, tata întâi și mama îndată după el, și-au dat otpuștul... (I. L. CARAGIALE)

OTREAPĂ

A ajunge otreapă de vase (Reg.; îf. *otrep*) = A deveni om de nimic, fără caracter:

După ce m-ați exploatat, m-ați torturat, m-ați împins la ultima mizerie, nu mai sunt decât o otreapă de aruncat? (<http://www.marketonline.ro/>)

OTROCOL

A face otrocol prin (sau **după**) **ceva** = A pune pe goană, a fugări:

Că nicio lighioaie nu se poate aciua pe lângă casă de răul vostru. Iaca, dacă nu v-am

săcelat astăzi, faceți otrocol prin cele mâțe și dați la om ca câinii prin băț. (ION CREANGĂ)

– De mi-i da ceva adaos, poate să ți-l dau; iară de nu, norocul găștelor de-acasă; că are să facă un otrocol prin ele, de s-a duce vestea! (IDEM)

OTURAC

A ședeă otorac (Înv.) = A face popas:

Mergè încetu și făcè oturace, câte 5-6 dzile și mai mult, la un locu, pentru tătari, trecându hanul cu tătărâmea pre la Fălciuu. (ION NECULCE)

OTUȘBIR

A lua pe cineva cu otușbirul (Pop.) = A trata cu asprime:

Se cere cu binișorul, se ia cu otușbirul. (ION PAS)

Muriseră, în URSS, „genialul corifeu al științelor”, „părintele popoarelor”, Iosif Vissarionovici Stalin și torționarul său de încredere, Lavrenti Beria, puterea o luase, la Kremlin, cam cu otușbirul... (VIAȚA ROMÂNEASCĂ, vol. 103, 2008)

Cu otușbirul (Îrg.) = Cu forța:

În general, e bine să avem dreptate cu moderațiune, nu orbește, nu cu otușbirul. (N. STEINHARDT)

...nu proletariatul era cel mai sărac grup social din România, ci țărănimea, care a căzut victimă, chiar în acei ani, cooperativizării cu otușbirul. (RĂZVAN VONCU)

OȚEL

A fi iute (sau **slab**) **de oțele** (Nob.) = A fi iute (sau slab) din fire:

Așa suntem noi, partea femeiască... slabe de oțele. (VASILE ALECSANDRI)

A se duce (sau **a ajunge, a se trezi**) **în oțelele puștii** (Înv.) = A sta în bătaia puștii:

Ieși afară... și te du în oțelele puștii vreunui vânător. (P. ISPIRESCU)

OȚET

A da oțet mâții (Pfm.) = A fi zgârcit:

Se spune despre unii dintre noi că punem brânza în sticlă și dăm oțet mâții, dar asta nu-i adevărat. (MIHAIL SADOVEANU)

A face (sau **a spăla**) **pe cineva cu ou și cu oțet** ori **cu sare și piper** (Pfm.) = A dojeni aspru pe cineva:

Doamna Herdelea cu fetele, încălzind bucatele pentru cină și așternând masa, făceau pe Belciug cu ou și cu oțet. (LIVIU REBREANU)

Liberalii l-au făcut cu ou și cu oțet, de se retrăsese în fundul munților la Vâlcea, și nu mai auzeai de el ca de popă tuns! (ANTON BACALBAȘA)

Încetul cu încetul se face oțetul = În orice situație trebuie să ai răbdare:

Da' o să-mi zici că cu încetul se face oțetul, ori că mai rabdă, că n-a intrat zilele-n sac. (I. L. CARAGIALE)

Răbdarea-i stă alături căci încetul cu încetul se face oțetul. (NICOLAE IORGA)

Nu mai bea (sau **nu mai mănâncă**) **mâța** (sau **pisica**) **oțet** (Reg.) = De acum încolo nu mai merge așa, s-a terminat cu ce a fost:

Mi-ai făcut tu multe... dar las'că n-o mai mânca mâța oțăt de-acu. (ȘEZĂTOAREA, IX)

OU

A face (sau **a spăla**) **pe cineva cu ou și cu oțet** ori **cu sare și piper**. v. **oțet**.

A fura oul de sub cloșcă (sau **cloșca de pe ouă**) (Pop.; lpl.) = A fi un hoț foarte abil:

– Închină cu noi, bre! Fă-te om de lumea nouă, să furi cloșca de pe ouă! ziseră toți ciocoi deodată. (NICOLAE FILIMON)

Nimic nu este mai periculos pentru un stat decât de a da frânele guvernului în mâinile

acestor parveniți, cari din etatea de douăzeci de ani știu cum să fure cloșca de pe ouă fără ca ea să cârâie. (ION GHICA)

A nu fi nici de zeama ouălor (sau **oului**) (Pop.) = A nu fi bun de nimic:

„Sărace, sărace! nu ești nici de zeama ouălor; decât așa, mai bine te făcea mă-ta un mânz și te mâncau lupii“, zic eu în mine. (ION CREANGĂ)

Duceți-vă dracului, nu sunteți buni nici de zeama oului! (VIAȚA ROMÂNEASCĂ, vol. 8, 1908)

A omori găina care face ouă de aur (Pfm.) = A pierde anumite oportunități, din cauza curiozității exagerate:

De partea lor, tipii din administrație s-au trezit la viață: cum să omori găina cu ouă de aur? (TEODOR BACONSCHI)

Așadar, adăuga Engels, în Germania, „protecționismul vama ucide găina care face ouă de aur.“ (MIRCEA N. POPA)

A sta pe ouă (Pop.; lpl.) = A cloci:

Ai văzut cum stă găina pe ouă? Așa stă și ea, doar că ea în loc să stea în coteț, stă afară în grâu. (AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI)

A umbla (cu ceva) **ca cu oul (cel) roșu**. v. **roșu**.

A umbla (de) parcă ar avea ouă în poală (sau **parcă ar călca pe ouă**) = A păși, a călca exagerat de atent:

Umblarea-i e-ncovoiată/ Ca la pisica plouată / La o treabă când se scoală/ Parcă are ouă-n poală. (G. CĂLINESCU)

Vlaicu mai era și crăcănat, călca parcă umblă printre ouă și avea căutătura fioroasă de-i fugeau copiii din cale [...] (IOAN SLAVICI)

A umbla cu cineva (sau **cu ceva**) **ca cu un ou (moale)** (Pfm.) = A umbla foarte atent cu ceva sau cu cineva:

...nu ne strângea cu ușa, puteai să trași cu tunul și să nu dai de vreun student, a picat în valuri,

rupea pisica în patru, se purta cu mine precum cu un ou moale [...] (DUMITRU CRUDU)

Oul lui Columb = Problemă pe care cineva o rezolvă în mod simplu, dar a cărei soluție nu fusese găsită de nimeni mai înainte:

Primului prieten, vrusesem să-i spun: „Dragă, am găsit oul lui Columb, am să scot o revistă fără să mă coste un ban”. (G. CĂLINESCU)

Oricât ar fi de infernali, vameșilor nu le-a trecut prin cap scamatoria mea, simplă ca oul lui Columb... (VICTOR EFTIMIU)

OUA

A-i oua găina în căciulă (Pop.) = A avea mult noroc:

– Măi vecine, ți-ai pierdut mințile, te crezi că ți-a ouat găina drept în căciulă și te faci stăpân pe mânzul meu. (CRISTEA SANDU TIMOC)

OUȘOR

A-i cădea (cuiva) **oușorul** (Reg.) = A răguși:

I-a căzut oușorul de când tot vorbește.

OVĂZ

Nu-i ovăsul pentru găște = I se spune cuiva care nu știe să aprecieze un lucru bun:

La voi vorba bună e ca ovăzul la găște!
(LIVIU REBREANU)

Vrei, calule, orz (sau ovăz)?. v. **cal**.

P

PACE

(E) pace de mine = S-a isprăvit cu mine, moartea mă așteaptă:

Socoteam că m-oi îneca, că va fi pace de mine. (I. G. SBIERA)

A (se sau a-și) face (bună) pace (cu cineva) = A (se) restabili buna înțelegere, a se împăca (cu cineva):

Ei, ești mânioasă. Vin de șezi colea lângă mine, să facem pace. (C. NEGRUZZI)

S-a făcut pace între Ion și George, încât și-au dat mâna. (LIVIU REBREANU)

A cădea (sau, înv., **a veni**) **la pace** = A ajunge la o înțelegere:

La fel cu mine./ Cred că rău n-am face, Bătrâni cum suntem să cădem la pace... (ȘT. O. IOSIF)

Nădăjduise însă că... va putea sili pe vânzător să cadă la pace. (AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI)

A da (cuiva) **pace** (sau **bună pace**) sau **a lăsa** (pe cineva) **în pace** (sau **în pacea lui**) = A nu deranja, a nu tulbura, a nu supăra (pe cineva), a lăsa (pe cineva) în voia lui:

Jupâne! urla el gros. Mie să-mi dai pace să-mi ticnească hodina! (MIHAIL SADOVEANU)

Cocoșul... se duce în treaba lui și lasă pe boier în pace. (ION CREANGĂ)

Ba, cucuie, ba,/ Nu te-oi asculta,/ Dă-mi tu bună pace. (VASILE ALECSANDRI)

Dă-i bună pace că nu i-s toate oile acasă. (ION LĂNCRĂNAN)

A face pace (cu cineva) = A se împăca (cu cineva):

Și se făcu pace bună de toate părțile. (ION NECULCE)

Pentru a face pace, mama îi sărută pe amândoi. (PANAIT ISTRATI)

A lăsa (pe cineva) **în pace** sau (pop.) **încolo** (sau **în odihnă**) (Pfm.) = A nu supăra pe cineva; a nu mai fi interesat de cineva:

– Uite, Sașo, poți să te superi, dar eu tot n-o să te las în pace: de ce nu vrei să te măriți, fato? (DUILIU ZAMFIRESCU)

Fii încredințat că nu eu, ci puterea milosteniei și inima ta cea bună te ajută, Harap-Alb, zice Sfânta Duminică ieșind și lăsându-l în pace să se liniștească. (ION CREANGĂ)

– Lasă-mă în pace, că n-am eu singur unde să-mi plec capul, darămite să-mi iau și licheaua după mine! (P. ISPIRESCU)

A lega pacea (sau **împăcăciunea**). v. **lega**.

A nu avea pace (de cineva) = A fi deranjat, a fi tulburat (de cineva), a fi chinuit de cineva:

Trebuie întâi să omor pe zmeu... căci până va fi acesta deasupra pământului pace de el nu veți avea. (P. ISPIRESCU)

Această zmeoaică era așa de rea, încât nimeni dintre vecinii ei n-avea pace de dansa. (IDEM)

A nu (mai) avea pace = A fi (în permanență) neliniștit, îngrijorat:

De la vestea ce i-o adusesese Mihai, că țărării lui reclamasera ministrului, conu Dinu nu mai avea pace. (DUILIU ZAMFIRESCU)

A pune pace (Reg.) = A încheia pace, a face pace:

Oh, înălțate împărate,/ Pune pace, nu te bate! (POP.)

A se da la pace = A se liniști:

După aceste vorbe Stan se dete la pace, cu inima îmbucurată. (IOAN SLAVICI)

A sta pe pace (Reg.) = A sta nemișcat:

Șofron sări în picioare, gata de a-l umfla. – Stăi pe pace, că eu sunt, grăi Iorgovan încet. (IOAN SLAVICI)

A strica (sau **a rupe**) **pacea** (cu cineva) = A rupe relațiile de prietenie cu cineva:

Nu cumva să găsec vreun fir de mac printre năsip, sau vreunul de năsip printre mac, că atunci am stricat pacea. (ION CREANGĂ)

Și rupând pacea pe care o tocmise cu leșii la Biserica Albă, a stârnit un război mai crâncen decât celalalt. (MIHAIL SADOVEANU)

Bună pace = Bună înțelegere; armonie:

Baiazid, privind la dânsul, îl întrebă cu dispreț: – Ce vrei tu – Noi? Bună pace. (MIHAI EMINESCU)

și, ca să rămâi în bună pace cu toți vânătorii [...] lasă-mă să-ți aduc aminte despre o carte pe care am citit-o și o recitesc adesea [...] (AL. ODOBESCU)

Dă-i pace! = a) Nu te sinchisi; asta e!:

– Bea și dumneata, părinte... Începu să declame un student înalt și sfrijit. – Dă-i pace, zise în unghurește notarul. (PAVEL DAN)

b) Nu te deranja; lasă-l în plata Domnului:

Când, la adunare multă,/ Spui ceva și nu te-ascultă,/ Dă-le pace tutulora,/ Și îți zi că ești la moară. (ANTON PANN)

Domnul (sau **Dumnezeu**) **să-l odihnească (în pace)! =** Formulă prin care se invocă îndurarea lui Dumnezeu pentru cei morți:

Dumnezeu să odihnească pe moș Țandură și pe tovarășul său. (ION CREANGĂ)

Dormi în pace! (sau **odihnească în pace!**) (În formule privitoare la morți) = Formulă prin care se imploră liniștea sufletului celui mort:

Dormi în pace printre făclii o mie! (MIHAI EMINESCU)

O, dormi în pace pe aceste maluri. (VASILE ALECSANDRI)

Dormi în pace alături de nuielușa ta, binefăcătorul meu dascăl! (I. L. CARAGIALE)

Fii pe (sau, rar, **în**) **pace** = Fii liniștit, căci totul se va rezolva!:

– Bine, tătuță, răspunseră copiii, numai să nu zăbovești mult, căci ne este frică singuri. – Fiți pe pace din partea asta. (P. ISPIRESCU)

Cât pentru asta, îmi zise vulpoiul, fii pe pace. (IDEM)

– Fii pe pace! îi zise el. I-am văzut eu cu ochii, și dacă n-ar fi oameni cunoscuți, nu i-ar fi lăsat Marți să treacă. (IOAN SLAVICI)

Mergi (sau **du-te, umblă, rămâi**) **în** (sau **cu**) **pace** (Ca formulă de despărțire) = (Mergi sau rămâi cu bine:

Mergeți în pace, dragii mei. De-acum înainte, Dumnezeu știe când ne-om mai vedea. (ION CREANGĂ)

O, gondolă iubită... Zbori vesel, zbori în pace purtându-ne pe mare. (VASILE ALECSANDRI)

Rămâneți cu toții-n pace,/ Eu mă duc, că n-am ce face. (JARNÍK-BÎRSEANU)

O mie de ani de pace = Formulă familiară de salut:

[CETĂȚEANUL (către CAȚAVENCU):] *Ei! Onorabilul! Nu te vedeam; sluga! O mie de ani pace!* (I. L. CARAGIALE)

[...] *maică-sa mi-a fost mătușă, mă bătea, mă înjura, n-o uit; să trăiești, o mie de ani pace...* (ION D. SÎRBU)

Pace bună! (Reg.) = Formulă de salut folosită mai ales la despărțire:

Acuma nu pot, zic, îs rupt de oboeală, vreau să dorm, las' că mâine-ți dau poza și pace bună. (PAUL GOMA)

Pace vouă! (Bis.) = Formulă (bisericească) de salut sau de binecuvântare:

În seara aceleiași zile, cea dintâi a săptămânii, pe când ușile locului unde erau adunați ucenicii erau încuiate, de frica Iudeilor, a venit Isus, a stat în mijlocul lor, și le-a zis: „Pace vouă!” (BIBLIA)

Buni sosiți! Pace vouă, soli iubiți! (VASILE ALECSANDRI)

Pace vouă! Și binecuvântare cui v-a dat! (TUDOR ARGHEZI)

PACHET

A trimite (pe cineva) **pachet** (Fam.) = A trimite, a expedia pe cineva rapid și fără voia lui undeva:

Și, după ce am făcut asta în câteva cluburi, m-a nimerit o razie de gabori că n-aveam acte și m-a trimis pachet acasă. (LORENA LUPU)

Iar de s-ar lăsa terfelită ca o zdreanță, [...] ar trimite-o înapoi, la mă-sa, pachet, cu botul umflat. (SIMONA TACHE, MIHAI RADU)

PAF

A face paf (pe cineva) (Fam.) = A uimi pe cineva:

I-am făcut paf pe-amândoi. M-au luat în brațe și m-au pupat. Îndelung. Până m-au zăpăcit. (VLAD A. POPESCU)

A lăsa mască (sau **paf**) (pe cineva). v. **mască**.

A rămâne (sau **a face pe cineva să rămână**) **paf** (Fam.) = A rămâne sau a face pe cineva să rămână uimit peste măsură:

Domnul Tabacu, patronul, a rămas paf, cum se spune la București. (MIHAIL SADOVEANU)

Mătușii ei, pe care a urât-o, ea i-a făcut o înmormântare nemaivăzută, „lumea a rămas paf”. (AURORA LIICEANU)

PAGUBĂ

A face pagubă (cuiva) = A păgubi (pe cineva):

Nu vezi ce târaboii și ce pagubă mi-ai făcut? (I. L. CARAGIALE)

A fi rău de pagubă = Se spune despre cineva ghinionist sau despre cineva ori ceva care aduce ghinion:

Lasă-l în pace! doar îl știi ce rău e de pagubă! (I. L. CARAGIALE)

A fluiera (sau **a vorbi**, **a sufla**) **a pagubă** = a)

A fluiera în semn de regret pentru o pagubă suferită sau pentru o nereușită:

Le răsfoi, apoi fluieră a pagubă. (MARIN PREDA)

Adrian rămase pironit locului, fluierând a pagubă și zicându-și cu glas tare [...] (PANAIT ISTRATI)

Ispravnicul clăti numai din cap și fluieră una lung a pagubă [...] (I. POP-RETEGANUL)

b) A face o prostie, a suferi un insucces, fără a mai putea schimba lucrurile:

– Adică asta-i dreptatea, să ia ce-i mai bun tot care au, iar noi să fluierăm a pagubă? amenință altul. (LIVIU REBREANU)

Sta în loc și fluiera a pagubă. Tot gândindu-se, își aduse aminte a fi văzut, în codrul unde a crescut el, un fier gros înfipt în pământ. (P. ISPIRESCU)

A lucra (sau **a ieși**) **în pagubă** = A munci fără a realiza câștigul cuvenit:

[Tata] ieșea în pagubă mai mare când lucra la alt antreprenor. (ION PAS)

Țăranul lucrează pretutindeni în pagubă, grație sistemului de învoielii ce i s-a impus. (LIVIU REBREANU)

A nu se alege câștigul din pagubă = A nu avea niciun câștig, a nu-i merge cuiva afacerile:

Cu alde voi nu se alege câștigul din pagubă, după vorba românului. Dă-i afară, măi Petrică! (B. P. HASDEU)

A rămâne de (mai rar, **a sufla a**) **pagubă** = A rămâne păgubaș, a fi în pierdere:

Dacă stăpânirea împarte moșia, apoi are s-o împartă la cei săraci și fără pământ, iar dânsii suflă a pagubă. (LIVIU REBREANU)

Noi îți dăm ce-i al tău, și-n pagubă nu rămâi, n-ai nicio grijă. (ION LĂNCRĂNAN)

A scoate (sau **a plăti**, **a întoarce**) **paguba** = A plăti prețul pierderii suferite de cineva sau pricinuite cuiva:

După aceea, am căutat în casă un creion să las farmacistei numele și adresa mea, pentru a plăti paguba. (FLORENTIN SMARANDACHE)

Da' hoții sunt de la voi, și ei îți vor întoarce paguba, ori îți vor aduce cal în loc, că de meseria lor sunt hoți de cai [...] (ION AGÎRBICEANU)

A-și întoarce paguba (sau **cheltuiala**). v. **întoarce**.

Atâta (sau **mare**) **pagubă!** sau (**atâta**) **pagubă** (sau **jaf**) **în ciuperci!**. v. **ciupercă**.

Atâta pagubă! (sau **atâta rău!**). v. **atât**.

E pagubă că... (sau **de...**) (Reg.) = E păcat că s-a întâmplat...:

– *Lasă fata! grăi el apăsând vorbele, că e pagubă de doi oameni ca noi. Nu e fata asta de seama ta.* (IOAN SLAVICI)

E pagubă să... (Reg.) = E păcat dacă se întâmplă...:

Iarba e foarte bună, să zici că-i pagubă să pască oile în ea. (IOAN SLAVICI)

E rău de pagubă (În superstiții) = E semn rău:

Când te spurcă cucul (mânzul) e rău de pagubă. (ȘEZĂTOAREA, XII)

Pagubă că... (Înv.) = Se spune pentru a exprima părerea de rău față de o situație neplăcută; păcat că...:

Pagubă că Toderică n-a avut la el o daltă.. ca să poată săpa mântiutorul semn. (C. NEGRUZZI)

Prin grădină pe cărare,/ Pagubă că-i iarba mare/ Și nu poci mere horind,/ Mândrului versuri făcând. (JARNÍK-BÎRSEANU)

Atâta (sau **mare**) **pagubă!** sau (**atâta**) **pagubă** (sau **jaf**) **în ciuperci!** (Irn.) = Nu este o pierdere importantă; nu-i nicio pagubă!:

De m-o răpune și pe mine, atâta jaf în ciuperci! (P. ISPIRESCU)

– *Nu voi să mai știu nimic, răspunsei, căci pre puțin mă interesează.* – *Atâta pagubă, zise Bogonos cu ciudă.* (C. NEGRUZZI)

Pagubă-n ciuperci! De atâta plâns, i s-a spălat și privirea, s-a decolorat, unde-i sunt ochii înstelați și negri ca mura de altădată? (RODICA OJOG-BRAȘOVEANU)

Pagubă-n ciuperci cu fructele noastre: cum n-ar fi fost marea pagubă nici pierderea căruțului [...] (PANAIT ISTRATI)

PAHAR

A bea (sau **a primi**) **paharul morții** (ori **de moarte**) = A muri:

Bărbat de omenie, au primit păharul morții cel amar. (GH. ȘINCAI)

A bea dintr-un pahar (cu cineva) (Reg.) = A fi intim cu cineva, a fi prieten cu cineva, a fi de aceeași teapă cu cineva:

Ce mă tutuiești, mă; ce am băut amândoi dintr-un pahar? (D. UDRESCU)

A bea paharul până-n fund = A îndura un necaz, o durere până la capăt:

Nae, foarte afectat, bea paharul lui de bere până-n fund, apoi, după ce oftează adânc: – Eu pot pentru ca să-ți spui pe parola mea de onoare că-mi pare foarte rău! dar știi?... foarte rău!! foarte rău!!! [...] (I. L. CARAGIALE)

A da cu paharul. v. **da**.²

A da paharul peste cap. v. **cap**.

A fi sau **a ține** etc. (**ceva**) (**ca un**) **pahar** = A fi sau a ține foarte curat:

În bucătărie, ca și în garsoniera lui Sandu, era curat ca într-un pahar, ceea ce însemna că maică-sa trecuse pe la el și îi spălase vesela și podeaua. (DUMITRU CRUDU)

A i se umple (cuiva) **paharul** sau **a(-i) fi plin paharul** = A îndura prea multe suferințe morale; a nu mai putea suporta durerea, suferința etc.:

Multe, Doamne, l-au bătut, i-a fost paharul plin. (G. COȘBUC)

A închina paharul (sau **un pahar, un pocal, o cupă** etc.). v. **închina**.

A sorbi (pe cineva) **cu lingura** (sau **ca dintr-o lingură**) ori **a sorbi** (pe cineva) (sau **a înghiți**) **într-o lingură** (sau **într-un pahar**) **de apă** (sau **de sorbitură**). v. **sorbi**.

Bun de pahar = Care obișnuiește să bea băuturi alcoolice:

La masă el prânzea totdeauna împreună cu doisprezece ciraci ai săi... toți buni de pahar și vânători de meserie. (NICOLAE GANE)

PAI

A da în pai (D. cereale) = A începe să le crească tulpina:

Grâul era copt,/ Răscopt:/ În pai ca trestia,/ În spic ca vrabia,/ În grăunț ca mazărea. (I. L. CARAGIALE)

A fugi ca tăunul cu paiul (Reg.) = A fugi foarte repede:

Fuge și Scaraoschi după ceilalți, ca tăunul cu paiul. (ION CREANGĂ)

A întemeia (ceva) **pe paie** = A clădi ceva pe temelii nesigure:

La ei norocul este întemeiat pe paie. (C. NEGRUZZI)

A nu ridica (sau **a nu lua**) **un pai de jos** = A nu face absolut nimic:

Și stând el așa, și privind în jurul lui, nu se putea dumeri cum de fac alții cari rămân cu mâinile albe toată viața, și nu și-ar ridica singuri un pai de jos, și au de toate, ba încă merg până să te și umilească cu prisosul unui gologan [...] (D. ANGHEL)

Când îi fi mai sănătos/ Să nu iai un pai de jos. (I. POP-RETEGANUL)

A nu se pricepe să împartă un pai la doi boi (sau **a nu ști să încurce două paie** ori **a fi bun de paie**) (D. oameni) = A nu fi bun de nimic:

Fiecare trage spuză pe turta lui/ Lesne a judeca pe altul./ Că/ Nu te pricepi să împarți un pai la doi boi./ Și că/ Cu ce dascăl lăcuiește/ Așa carte-alcătuiește. (ANTON PANN)

Pe el capul nu-l taie/ La doi boi să-mpartă paie. (I. C. HINȚESCU)

A pune paie pe (sau **peste**) **foc** (sau **a stinge focul cu paie**) = A ațâța pe cineva deja nervos; a înrăutăți o situație deja dificilă:

– Gheorghe, nu pune paie peste foc, zise Joița, tremurând. (MARIN PREDĂ)

Prin însăși pasivitatea noastră față de acest conflict, vom pune paie peste foc. Paradoxal, nu-i așa? (VINTILĂ CORBUL)

A se agăța și de un pai = A încerca, într-o situație grea, chiar și cel mai neînsemnat mijloc de salvare:

Mă agățai îndată de numele acesta ca înecatul de firul de pai mântuitor. Iată ultima licărire de speranță. (LIVIU REBREANU)

Arde focu-n paie ude (Fig.; d. sentimente) = A mocni fără a se manifesta:

Ș-apoi știți că este-o vorbă: când îi omul în doi peri, să te ferești de dânsul, c-atunci e cum îi mai rău. Vorba ceea: „Arde focu-n paie ude”. (ION CREANGĂ)

Și amu, te las să te odihnești aici pe saltea (și începu a-și da la o parte „sculele”), că văd că nu mă mai pociu împotrivi și atuncea de ce să mai ardă focu-n paie ude? (EUGEN LOVINESCU)

A-și aprinde paie (sau (reg.) **scaii**) **în** (sau **pe**) **cap**. v. **aprinde**.

Ăl cu paie, ăl cu fân! = Se spune, ironic, unui ostaș care nu știe să țină cadența în mers într-un grup, de parcă nu ar ști care este piciorul drept și cel stâng:

Cred că știe toată lumea povestea cu țărani din armata română care nu știau să distingă stânga de dreapta. Atunci „majurul” le pune într-un bocanc paie, într-unul fân și în loc de „stâng-drept” le comanda: „fân-paie”. (<https://iconoclastdebunker.wordpress.com/>)

Foc de paie = a) Entuziasm sau pasiune trecătoare:

Amor!... vorbă să fie! foc de paie, lumină de licurici. (NICOLAE GANE)

După ce s-a pus de acord cu fosta învățătoare că dragostea lor nu are simptomele unui foc de paie, s-au cerut pe vecie soț și, respectiv, soție. (VLAD A. POPESCU)

Iubirea lor a fost un foc de paie.

b) Fleac, bagatelă:

De asta au și fost, din perspectiva timpului, ca un foc de paie. (CĂLIN KASPER)

Om de paie = Om fără personalitate, de care se servește cineva pentru a-și atinge un scop personal:

Tatăl adevărat își cultivă, în depărtare, clienții și celebritatea, iar celălalt, de paie, pufnește și înjură situația. (GALA GALACTION)

Cumpără moara cu două mii de lei printr-un om al lui de paie. (MIHAIL SADOVEANU)

Era perfectul om de paie numai bun să acopere o afacere suspectă cu un nume istoric. (VLAICU BÂRNA)

Decât muiere de aur, mai bine bărbat de paie. (I. C. HINȚESCU)

Ori fân, ori paie. v. fân.

Paiul cât de mic își are umbra sa = Orice lucru cât de mic își are importanța sa:

Și apoi știți că este o vorbă ca: „tot paiul are umbra lui și tot sacul își găsește petecul”. Și-apoi când mai este ș-oleacă de noroc la mijloc, atunci știu că-i bine, vorba lui Ionică. (ION CREANGĂ)

Ș-apoi, dă! și eu nu sunt așa stingher pe lume, căci, vorba ceea, fiecare pai are umbra sa. (NICOLAE GANE)

Vede paiul din ochiul altuia, dar nu vede bârna din ochiul lui = Observă cu ușurință greșelile sau defectele neînsemnate ale altora, dar pe ale lui, mai evidente, nu le vede sau se preface că nu le vede:

Și cele mai păcătoase o bârfeau mai stăruitor, ca omul care nu poate avea odihnă din pricina paiului din ochiul apropiatului. (LIVIU REBREANU)

PAIA

A da paiete (cuiva) (Îrg.) = A măguli pe cineva; a încuraja (pe cineva) să fie obraznic; a îngădui cuiva prea multe:

– Încă te uiți la ei, bărbate, zicea mama, și le dai paiete [titlu onorific dat, în ierarhia boierească din țările române, boierilor care nu aveau slujbă de stat]! Așa-i?... (ION CREANGĂ)

PAJURĂ

Cap sau pajură (sau **pajură ori număr**) = Formulă folosită mai ales în jocurile de copii, prin care se hotărăște cine începe jocul, după partea pe care cade o monedă aruncată în sus; joc cu acest nume:

Într-un colț se auzi sunând un ban, s-a început... un feli de joc în „pajură ori număr”. (CONTEMPORANUL, III)

Dacă dai cu banul și-l lași să cadă... nu poți să știi când are să fie pajură sau număr. (MIHAI BENIUC)

PALANCĂ

A da (sau **a face ceva**) **palancă la pământ** = A culca la pământ, a călca în picioare (ceva):

Și eu fuga, și ea fuga, și eu fuga, și ea fuga, până ce dăm cânepa toată palancă la pământ; (ION CREANGĂ)

Mi-a dat palancă la pământ cânepa din grădină. (MIHAIL SADOVEANU)

PALAVRĂ

A sta (sau **a spune, a tăia, a turna** etc.) **la palavre** (Fam.) = A flecări, a sta de vorbă:

Mă muștră cugetul de atâtea dovezi mincinoase ce-mi ceri să dau pe toată ziua... când începi a tăia la palavre vânătorești. (AL. ODOBESCU)

Lui îi plăcea să mănânce bine, să doarmă mult și să stea la palavre cu țărani. (LIVIU REBREANU)

Pe urmă, întorcându-se spre mezin, boierul îl pofti să șadă pe scaun, se așeză și el alături și amândoi începură să înșire la palavre de vânătoare. (MIHAIL SADOVEANU)

PALMĂ

(A lucra) cu palma (sau **cu palmele**) = A face zile de muncă lucrând numai cu brațele, fără vite, căruță sau unelte agricole:

Chemarea la primărie înseamnă bir mai mare... zile de muncă cu palmele pentru pălmași. (ZAHARIA STANCU)

Socotesc ei ce socotesc, boierul cu vechilul, și-l scot dator cu două fălci de arat, una de prașilă și treizeci de zile cu palma. (AL. VLAHUȚĂ)

A rade (sau **a arde, a croi, a da, a lipi, a șterge, a trage**) (**câteva palme** (sau **o palmă, o scatoalcă**) (cuiva) sau **a încasa** (sau **a lua, a primi**) **o palmă** (sau **o scatoalcă**) = A pălmui (pe cineva) sau a fi pălmuit:

Că-ți trag palme, mă-nșelegi? (I. L. CARAGIALE)

Se scoală-n sfârșit Mihăileanu turbat... și-i arde lui Iorgu cu sete câteva perechi de palme de-i strămută căpriorii. (IDEM)

Codrean palma zbici făcea și trei palme îi rădea. (POP.)

Și, ajungând într-o clipă, se vără, el știe cum și pe unde în odaie la Ivan și-i șterge o palmă prin somn, cât ce poate. (ION CREANGĂ)

Dracul tot drac, îi mai lipește o palmă de-a auzit câinii în Giurgiu. (POP.)

Burdea nu prea știa să facă deosebire între bărbat și femeie și ar fi fost în stare să-i tragă o palmă. (IOAN SLAVICI)

Trebuia să-i tragi măcar vreo două scatoalce, să te pomenească!... (LIVIU REBREANU)

[...] la urmă, învinși de zgomot, muți de bucurie, dădeau scumpei lor țata Minca o supremă dovadă de iubire, cârpindu-și fiecare câte-o pereche de palme țepene. (PANAIT ISTRATI)

A avea (pe cineva sau ceva) în (sau **ca în**) **palmă** = A avea pe cineva sau ceva la discreția sa:

Întregul oraș... îl avui ca-n palmă. (ZAHARIA STANCU)

A bate din (sau **în**) **palme**. v. **bate**.

A bate la palmă. v. **bate**.

A bate palma (sau **mâna**) (gmț., **laba**) **cu cineva**. v. **bate**.

A cădea în palma cuiva = A ajunge în puterea cuiva:

A cădea în palmă. (A cădea în puterea cuiva). (IULIU A. ZANNE)

A căuta peri în palmă (Rar) = A-și pierde vremea în zadar:

După ce se osteni Man de blănit la cel burduf, îl luă de-a umăr și plecă spre foc. Dar ortaci află câți peri în palmă; (I. POP-RETEGANUL)

A duce sau **a purta** (pe cineva) **în palme** = A bate întruna pe cineva în timpul mersului:

Văzându-se astfel înșelat, într-atâta s-a turburat, de-i purta în palme ca pe niște mere pe amândoi voinicii. (I. POP-RETEGANUL)

A face mai scurt de o palmă sau **a scurta de o palmă** (pe cineva) (Înv.) = A decapita (pe cineva):

Mihai, aflând, supuse sub picioare pre vrăjmași, îi făcu mai scurți de câte o palmă. (P. ISPIRESCU)

A face palma bici (Rar) = A lovi; a bate pe cineva:

Palma bici că mi-o făcea,/ Peste ochi că mi-l izbâa [...] (POP.)

A fi cu sufletul sau **cu zilele în palmă** (sau **în palme**) = A fi în mare primejdie; a fi cu un picior în groapă:

Astăzi avem zeci de mii de liberali cari nici îmblă cu zilele-n palmă, pentru că nici turc, nici leah, nici ungur nu caută să-i taie, nici de vrun duh așa de subțire nu se bucură [...] (MIHAI EMINESCU)

Dar oare eu sunt chiar așa, cu sufletul în palmă, cum par? (MARIA BANUȘ)

De aceea stau cu mare spaimă și cu zilele în palme, așteptându-l pe Buga Sârbul. (MIHAIL SADOVEANU)

A fi de șapte palme în frunte (Reg.) = A fi foarte deștept:

Aci nu mai se mai găsesc odrasle din vechea nobleță ce se luptă cu streinul și nu caută de ce-i e jocul, deși ar fi fost de șapte palme în frunte, când acesta ar fi cutezat să-i calce moșia (patria, moștenirea). (CEZAR BOLLIAC)

Erau niște muieruște cu care nu se putea juca cineva, că-i lua părul foc, de ar fi fost, el acolo, de șapte palme în frunte. (P. ISPIRESCU)

A fi de șapte palme în piept (Reg.) = A fi om voinic:

[Fata] *Naltă la statură, munte,/ De vreo două palme-n frunte,/ Șapte palme-n piept de lată./ Capul claie negreblată.* (PETRE DULFU)

A fi greu la palmă sau **a avea palma grea**. v. **greu**.

A fi în palmă (Rar) = A fi la îndemână:

Iașul e departe, nu-i coala în palmă. (N. A. BOGDAN)

Când se sculă Mândra Lumii, dă-n dreapta, dă-n stânga, fecior ca-n palmă nici urmă de el nu mai era. (I. POP-RETEGANUL)

A juca (pe cineva) **în ciur** sau **în palmă**. v. **juca**.

A mânca bătaie (sau **chelfăneală, palme, papară, trânteală** etc.). v. **mânca**.

A se bate cu mâna (sau **palma**) **peste gură**. v. **bate**.

A ține (sau **a duce, a purta**, (înv.) **a căuta** (pe cineva **ca**) **pe** (sau **ca în**) **palmă** (sau **palme**) = a) A îngriji foarte bine pe cineva:

O luat-o de muiere Pișta, ferariul... O ține de doamnă, numa' pe palme. (TITUS POPOVICI)

b) A răsfăța pe cineva:

De-acum rămâi la mine, Ivane, și, pentru că mi-ai curățit casa de draci, am să te țin ca pe palmă. (ION CREANGĂ)

Apoi, fără să ne zbatem, jupâne Strul, mi-i da șasesprezece lei, un irmilic de aur, și ți-oi duce-o, știi colè, ca pe palmă; (IDEM)

Nu-i are nimeni de grijă, să-i dea și lui din când în când câte cincii lei de un tăbac, că le-a câștigat o avere. Ar trebui ținut ca în palmă. (PAVEL DAN)

A-l mânca (pe cineva) **palma** (sau **palmele**) ori **mâna**. v. **mânca**.

Când va crește păr în palmă = Niciodată:

S-a procopsit, când mi-o crește/ Păr în palmă. (ANTON PANN)

Cât ai bate din palme (sau **în**) **palme** sau **bătând din palme** = a) Foarte repede, într-o clipă:

Cât ai bate din palme, veni friptura. (MIHAIL SADOVEANU)

Prăpădi și el, cât ai bate în palme, tot ce câștigase. (C. NEGRUZZI)

Îi aduse, cât ai bate din palme, un pahar de apă. (LIVIU REBREANU)

b) Cățuși de puțin, deloc:

Ieri, cât a fost ziua, nu s-astâmpăra/ Nici cât bați din palme. (G. COȘBUC)

Îl mănâncă palma dreaptă (În superstiții) = Simte o senzație de mâncărime în palma dreaptă, semn că va trebui să dea o sumă de bani:

Conform credințelor populare, dacă te mănâncă palma dreaptă, în curând vei avea parte de un câștig nesperat. (<https://www.ziaruldeiasi.ro/>)

Îl mănâncă palma stângă (În superstiții) = Simte o senzație de mâncărime în palma stângă, semn că va primi o sumă de bani:

Când te mănâncă palma stângă, ai să iei bani, iar cea dreaptă, ai să dai. (DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN, vol. 27, 1915)

O palmă de loc = a) O distanță mică:

De la Neamț la Fălticeni și de la Fălticeni la Neamț era pentru noi atunci o palmă de loc. (ION CREANGĂ)

b) O suprafață mică de pământ cultivabil:

Fiecare om are o palmă de loc. (GEO BOGZA)

PANAGHIE

A ridica (cuiva) **panaghia** (Reg.) = **a)** A ucide (pe cineva):

Se vede că aici i-a ridicat lupul panaghia. (POP.)

b) A înjura (pe cineva):

Atâta i-a trebuit lui Moș Luca, ș-apoi lasă pe dânsul! câte parastase și panaghii, toate i le-a rădicat. (ION CREANGĂ)

PANAHIDĂ

A ridica panahidă = A face parastas pentru pomenirea unui mort:

În acea zi se ridică la Praguri panahidă de pomenire a voievodului Ion. (MIHAIL SADOVEANU)

PANĂ¹

A avea condei (sau **pană frumoasă**). v. **condei**.

A lua (pe cineva) **în** (sau **prin**) **pene** (Rar) = A muștrului, a certa (pe cineva):

Fără grijă, se duce la împăratul. Acolo, măria-sa, gata să-l ia prin pene. (TUDOR PAMFILE)

A scăpa ca prin pene (Reg.) = A scăpa cu greu dintr-o situație complicată, dintr-o primejdie etc.:

Spiro clătină din cap: – Să fie fericit, a scăpat ca prin pene, cum, poate, nu merita... (MIU MĂRGINEANU)

A scăpa din pene rele sau **a-i da** (cuiva) **penele cele bune** (Reg.) = **a)** A ajunge să-și câștige singur existența:

Adică aceia erau numai doi, dar mari cât doi berbeci și nu știau încă zbură, numai atunci le

da penele cele bune și erau câte cu două capuri și știau grăi ca oamenii. (I. POP-RETEGANUL)

b) A se însănătoși:

...după ce am scăpat de penele rele ale copilăriei/ tata a început să-mi exploreze sensibilitatea [...] (GH. MOCUȚA)

A se lăuda cu penele altuia = A se lăuda cu meritele altuia:

Semnatarul intervenției se vede că era prieten al lui Coșbuc, ceea ce și declară: „În tot cazul însă e departe de autor ideea d-a ascunde adevărul sau de a se făli cu penele altuia.” (GAVRIL SCRIDON)

Cu penele altuia te poți împodobi, dar nu poți zbură. (LUCIAN BLAGA)

A se umfla în pene = A se lăuda; a se îngâmfa, a se fuduli, a se mândri:

Atunci țiganul, umflându-se în pene, strigă: – De ce ești prost, mă? Unde crezi tu c-ai să-ți vinzi peștele, cu harabaua asta și cu mortăciunea de gloabă? (PANAIT ISTRATI)

Vasile Baciul era vesel ca și când ar fi scăpat de o grijă mare. Se uita bațjocoritor la Ion, care se umfla în pene simțindu-se biruitor, și-și zicea mereu mai mulțumit: Stai, melenașule, stai să vezi tu cine-i Vasile Baciul! (LIVIU REBREANU)

El nu puneă preț pe asemenea mofturi, și-i ura și-i dușmănea pe cei care se descurcau ușor în viață, pe găzdoii care se umflau în pene. (ION LĂNCRĂNAN)

A umbla cu pălăria (sau **cu căciula**) **pană** = **a)** A ține pălăria (sau căciula) pe vârful capului:

Și cu pălăria pană,/ Așezată pe-o sprânceană,/ Mi-a făcut inima rană. (D. UDRESCU)

b) A se fuduli, a se îngâmfa.

Smuls de pene (Rar) = Rușinat, umilit:

Tanda, landa, măi balane./ Ai agiuns român, țigane;/ Cată să te lași de lene/ Ca să nu fii smuls de pene. (VASILE ALECSANDRI)

Viteji din gură, care s-au întors acasă smulși de pene, de nu și-au mai venit în fire. (POP.)

Ușor în pene (Rar) = Îmbrăcat subțire; (pex.) prost îmbrăcat:

Țiganul, ușor în pene, nu-și făcu bordei de lene. (ANTON PANN)

PANĂ²

A fi (sau **a rămâne**) **în pană** (Fam.) = **a**) A nu putea continua o activitate; a duce lipsă de ceva:

Dacă ai rămas în pană de idei și nu știi ce să transmiți celor dragi de Paști, iată câteva sugestii de mesaje numai bune de transmis [...] (<http://www.opiniatimisoarei.ro/>)

b) A rămâne fără bani:

Când au aflat despre ce este vorba, unii s-au întrebat dacă nu cumva Nicoleta Guță a rămas în pană de bani [...] (<https://www.cancan.ro/>)

A lăsa (pe cineva) **în pană** (Fam.) = A pune pe cineva în încurcătură:

Dar domnul Nisipoiu la rândul-i nu era chiar omul care, odată pasionat de vreo idee ori de vreun sentiment, să lase lucrurile în pană. (GIB I. MIHĂESCU)

PANGLICĂ

A scoate panglica = A face scamatorii; a amăgi (pe cineva):

Acesta mănâncă foc, bea smoolă, scoate panglici din gură, se dă de-a tumba, dar politică, propriu vorbind, nu face încă. (MIHAI EMINESCU)

A scoate panglici pe nas = **a**) A face scamatorii:

[...] *lăutarii cântă, pe când un scamator neamț, pripășit de câteva zile prin București, în mijlocul salei, pe o frumoasă scoarță (velință) de anadol, își bagă pe gură o sabie, scoate panglici pe nas, mănâncă jăratec [...]* (V. A. URECHIA)

b) A minți, a înșela:

Eu sunt sincer, eu nu sunt din acei oratori de modă nouă, cum am văzut la jurnalele din urmă, ca să scot panglici pe nas. (I. L. CARAGIALE)

Pentru mulți politicianul e un soi de sforar care se bate cu pumnul în piept și scoate panglici pe nas... (ȘTEFAN ION GHILIMESCU)

PANICĂ

A intra în panică = A se neliniști în cel mai înalt grad:

Domnule profesor, dacă vă sfătuiesc să nu vă speriați, abia atunci veți intra în panică. (ION D. SÎRBU)

Gardistul se pune în mișcare. Ionescu Adorn, cuprins de panică, o ia la goană. (MIHAIL SADOVEANU)

PANORAMĂ

A (se) face de panoramă (Fam.) = A (se) face de râs:

Treceam și noi pe Corso spre cantină și am văzut cum toată lumea, adică mai mulți studenți fac panoramă în dreptul librăriei. (GABRIEL ȚEPELEA)

PANTAHUZĂ

A umbla (sau **a pleca**) **cu pantahuza** = **a**) A umbla cu o listă de subscripție, pentru a strânge fonduri:

Când li s-a surpat biserica și au umblat cu pantahuza, le-am dăruit creștinește o sută de florini. N-au bani, mi-au zis, și le-ar trebui cel puțin două mii. (NICULAE CRIȘAN)

Voia să-și vadă povestirile tipărite de editura care abia era în stare să scoată câteva broșurele și „Calendarul muncii”; care, ca să poată edita „Mama” de Gorki, a umblat cu pantahuza printre muncitori și s-a îndatorat peste cap. (ION PAS)

b) A umbla din loc în loc purtând vorbe, minciuni:

Nu știa că acesta umblă cu pantahuza la Securitate. (DUMITRU CRUDU)

PANTĂ

A cădea (sau **a aluneca**) **pe panta...** (sau **pe o pantă...**) = **a**) A se lăsa prins, antrenat de...:

Tot sub influența nefastă a cercului din care face parte Sîrbu, unii tineri poeți clujeni au căzut pe panta unor devieri primejdioase în poezie[...] (GEORGE NEAGOE)

Cum nu băgase de seamă că luneca pe panta ireversibilă a complicațiilor sentimentale, a confesiunilor inutile ieșite din bucuria de a împărtăși [...] (EUGEN LOVINESCU)

b) A se îndrepta către...:

Cercetările ... începuseră să alunece pe o pantă nouă. (ZAHARIA STANCU)

PANTOF

A merge pe lângă pantof (Arg.) = A fi foarte prost:

Dacă mergi pe lângă pantof nu înseamnă că te ții după cineva sau că nu poți ține pasul cu cineva. Înseamnă că ești prost. Atât. (<http://ianculescuhimself.ro/>)

A sta sub pantoful (cuiva) (Înv.) = A sta sub autoritatea cuiva:

Lumea vede decăderea operei sub conducerea directorului Popovici-Beyreuth, ajuns pe deplin sub pantoful d-rei Diceacu, marea protectoare a rușilor la operă. (VALERIU BRANIȘTE)

C-un pantof și c-o opincă (Fam.) = Luat prin surprindere, nepregătit:

Într-un papuc ș-o opincă, lipa-lipa, nea Stănică. (I. C. HINȚESCU)

Venea și pe nepusă masă, atunci nu rata ocazia de a folosi expresia ei preferată, C-un pantof și c-o opincă, iată-mă-s la voi în tindă. (<http://www.caietesilvane.ro/>)

PAOS

A-i face paosul (cuiva) = A îndeplini ritualul de stropire a mortului cu vin, cu untdelemn sfințit sau cu agheasmă:

Sfârșind ectenia... îi face paosul sau apaosul, adecă îl stropește cu vin, pe alocurea și cu untdelemn, dacă e descoperit, peste trup, iar dacă e acoperit, peste capacul sicriului, în formă de cruce. (SIMION FLOREA MARIAN)

A-i mânca (cuiva) **paosul** = A-i mânca pomana cuiva:

Ardă-l focul pe socrul/ Mult păzi cu adaosul/ Până-mi mîncă paosul! (I. POP-RETEGANUL)

PAPAGAL

A avea papagal (Fam.) = A vorbi mult și convingător; a fi bun de gură:

Frumușică, de, era, dar ce papagal avea! (POP.)

El se descurca, îi trăgea cu tramvaiele care își bat joc de oamenii muncii, care-s o rușine pentru popor, chestii de astea, de!, ca la partid, că avea papagal Liță, dacă nu venea revoluția, parcă îl vedeam în Marea Adunare Națională. (DAN LUNGU)

A vorbi ca papagalul (sau **ca un papagal**) = A reproduce mecanic spusele altuia:

Repetai și eu vorbele lui ca papagalul, clănțănindu-mi dinții în gură de frică. (ION GHICA)

M-ai înnebunit cu citatele tale. Vorbești ca un papagal. (CONSTANTIN ȚOIU)

PAPAINOG

A merge (sau **a călca, a umbla**) **în papainoage** (Reg.) = A merge ca și când ar avea catalige:

Omul, îmbătrânind, începuse, deh! a-i tremura picioarele, umbla de parcă era pus în papainoage, ba încă și spinarea începuse a i se aduce. (P. ISPIRESCU)

Ne întâmpină cu o reverență și un „Guten Morgen” spus pe-o voce pițigăiată – o ființă slabă, lungă și deșirată, parc-ar fi umblat pe papainoage [...] (VASILE VOICULESCU)

A vorbi în papainoage (Reg.) = A vorbi cu aroganță, de sus:

Ia ascultă, mă, să nu-mi vorbești păsărește și nici să nu mă duci în papainoage [...] (G. M. ZAMFIRESCU)

Nici măcar ca să studiezi mapa mea, pe a lui Leo Ștefăneț sau pe a lui Constantin, alt coleg al meu de la cenaclu care îmi vorbea tot

timpul în papainoage și îmi băga strâmbe la fiecare pas [...] (DUMITRU CRUDU)

PAPARĂ

A (i se) găti o papară (cuiva) sau **a i se fierbe** (cuiva) **papară** = A (i se) întinde o cursă (cuiva), a (i se) pregăti ceva rău:

Bogdan mirosi cam ce papară i se gătește. (P. ISPIRESCU)

A face (pe cineva sau din ceva) papară = A bate pe cineva sau ceva; a învinge pe cineva sau ceva; a distruge pe cineva sau ceva:

Lupul... neîncetat căuta, având câștig, cum va face din vulpe papară. (D. ȚICHINDEAL)

De le vom cădea în gheară, pe toți ne fac papară. (ANTON PANN)

Văzând biet Nastratin Hogeia că i-o făcură papară [capra]. (IDEM)

A mânca (sau **a încasa, a înghiți, a primi** etc.) **(o) săpuneală** (sau **papara**). v. **mânca**.

A se alege cu o papară (de la cineva) = A fi (aspru) certat:

Moruzi e chemat de ministrul internelor și se alege cu o papară. (ION PAS)

A ști papara (cuiva) = A cunoaște foarte bine firea aspră a cuiva:

Aoleo, Spiridoane, nu te-oi prinde odată!... Săracul sf. Niculaie! îi știi tu păpara lui. (I. L. CARAGIALE)

Cu omul împărătesc nu e de glumă, că-i știu păpara. (ION GHICA)

A trage cuiva o papară (ca aceea sau ca acele) = A bate pe cineva:

– Fug, că mă vede mămuca și-mi trage o papară ca acele. (CEZAR PETRESCU)

În România, tatăl unui elev penalizat de diriginte pentru cine știe ce prostioară, polițist de meserie, a dat buzna în școală și le-a tras o papară strașnică dascălilor înfricoșați de reprezentantul autorității. (NICOLAE MANOLESCU)

PAPĂ

A fi mai catolic decât papa. v. **catolic**.

PAPUC

A bate (sau **a toca**) **la papuc** = A cheltui mulți bani în jocuri și petreceri:

Dar mă ținea tare scump și ca să fac față la atâta cheltuială, după ce-am bătut la papuc ce moștenisem bani gheață [...] (MATEIU I. CARAGIALE)

A fi sub papuc(ul) (cuiva) = A se lăsa condus de cineva; (d. bărbați) a fi sub autoritatea deplină a soției sau iubitei:

Șapte ani a gustat din traiul căsătoriei, în care timp ca un vrednic bărbat, stăpân în casa lui, a fost neconținut sub papuc. (NICOLAE GANE)

A lăsa (pe cineva) **la papuci** = A săraci complet pe cineva:

Încât despre avere – aceasta nu se știe! Or fi amanetate și casă și moșie! Câți n-am văzut ca dânsul!. O duci pe cât o duci... – Și creditorii-n urmă te lasă la papuci. (AL. MACEDONSKI)

v. **a lăsa** (pe cineva) **oltean** (sau **în sapă de lemn**) ori **la papuci, la tînichea, cu scândura**, (reg.) **la lemn, cu mâna la burtă, cu (ori în) pielea goală** sau **gol** ori **cu buzele umflate** sau **cu buza umflată** sau **pe drumuri**.

A o lua (sau **a o șterge**) **la papuc** = A pleca repede de undeva:

Apoi o ia la papuc și hai, hai! hai, hai! ajunge în sat, la frate-său, și pe loc cârpește o minciună, care se potrivea ca nuca în perete. (ION CREANGĂ)

O droaie de porci sălbatici se strânseseră acolo și erau să sfârtice pe lup, dacă n-ar fi șters-o la papuc. (ȘEZĂTOAREA, VI)

A ține (sau **a pune**) **sub papuc** (ori **sub picior**) (pe cineva) = A ține sau a pune sub ascultare pe cineva, a domina, a stăpâni (pe cineva):

Și-a luat nevastă frumoasă și bogată, dar îl cam ținea sub papuc. (CEZAR PETRESCU)

L-a pus cârlomăneanca sub papuc. Vai și amar de viața și de zilele lui! (ZAHARIA STANCU)

Știut este că multe femei au meșteșugul de a pune pe bărbații lor sub papuc. (NICOLAE GANE)

Îl ținea pe bietul om sub papuc până la o vreme când omul nu o mai putea răbda și-i dete un top de bătaie, de rămase bărbat ca toți bărbații. (CRISTEA SANDU TIMOC)

A(-i) da (sau **a i se da cuiva papucii** = **a**) A face pe cineva să plece; a părăsi pe cineva:

I s-ar fi dat papucii numai decît, după tot ce-a făcut. (ION LĂNCRĂNȚAN)

b) (Arg.) A se despărți de iubită sau de iubit:

Îl păstrez pe Boris sau îi dau papucii? (DINU ZARIFOPOL)

Este foarte important să alegi cu înțelepciune locul și momentul potrivit pentru a-i da papucii. Acesta nu este niciodată acasă la tine sau acasă la el, ci undeva în public. (<http://www.studentie.ro/>)

A-și pierde papucii = **a**) A fugi repede:

Nu ești bună nici de pus în fereastră că dacă te-ar vedea lumea ar fugi de tine de și-ar pierde papucii [...] (<http://www.puterea.ro/>)

b) A muri.

Vorbă cu papuci (Rar) = Vorbă sau expresie care înlocuiește un cuvânt socotit nepotrivit, jignitor sau indecent; eufemism:

Fie și la dracu; totuși... vreo vorbă mai cu papuci... De pildă: la cel cu coadă și cu coarne să te duci. (B. P. HASDEU)

PAPURĂ

A căuta (sau **a găsi**) (cuiva) **nod** (sau, rar, **noduri**) **în papură** = (A căuta sau) a găsi cu orice preț greșeli, cusururi, acolo unde ele nu

sunt; (a căuta sau) a găsi cuiva motiv de învinuire pe nedrept:

[...] în fine publicul se indignază, văzând pe setoșii de vorbă căutând nod în papură pentru a pierde timpul pe nimicuri; (MIHAI EMINESCU)

Căuta nod în papură lui Mihai. (P. ISPIRESCU)

A căuta nod în papură și pete în soare. (I. C. HINȚESCU)

Când căutăm păduchi în capul cuiva înseamnă că îi căutăm nod în papură, că dorim cu orice preț să provocăm un scandal. (<http://www.vise.ro/>)

A fi din timpul lui Papură-vodă = A fi de modă veche, a fi demodat prin vechime:

Ian ascultă, Bârzoaio, ai noroc că ești de când Papură Vodă... (VASILE ALECSANDRI)

De pe vremea lui Papură Vodă. (Adică de demult). (IULIU A. ZANNE)

PAR

A bate parul (în cutare loc) (Îrg.) = A se stabili într-un anumit loc:

După unele variante de legendă, toponimicul provine dintr-un antroponimic, și anume de la numele celui care a bătut parul de întemeiere a localității. (NICOLETA COATU)

Eu am bătut parul în Doja din Ialomița în anul 1920. Am făcut acolo o odaie. (VLADIMIR TREBICI, ION GHINOIU)

A dezlega funia de la par (Reg.) = A găsi soluția cea mai potrivită pentru rezolvarea unei situații foarte dificile:

E vremea ca cineva să dezlege funia de la par. Pentru că doar orbii nu văd că acum e vremea cea mai prielnică pentru a ne apropia de beneficiile UE. (<https://adevarul.ro/>)

A lua (la goană) cu parul (pe cineva) = A alunga pe cineva:

Când s-a apropiat, vecinul l-a luat la goană cu parul.

A înfige parul = A pune piatra fundamentală:

Satul, casa, biserica erau edificate pe locul (în jurul) punctului consacrat unde a căzut săgeata/secura sau unde a fost înfipt parul: „Când se întemeia un sat – susține o tradiție de la sfârșitul secolului al XIX-lea – cel dintâi om bătea un par în pământ, pe care îl considera ca fundament sau temelie”. (ANDREI OIȘTEANU)

A pune potcapul în par. v. **potcap.**

A sta (sau **a șede**, **a se simți**) **ca cioara în par** (**și găina în lemne**) = A se afla într-o situație foarte neplăcută; a fi supărat; a fi tăcut:

Te uiți așa, ca găina în lemne și te gândești la lucruri sfinte, până te ștergi pe la ochi. (MIRCEA DANELIUC)

A sta par (în calea sau în drumul, înaintea cuiva) (Reg.) = A sta neclintit, încurcând în acțiune pe cineva sau încercând să-l împiedice:

„Nu-i modru, nu! De ce stai par?/ Își zice, el: Ce dracu-i asta?/ Mă duc ca să-mi găsească nevasta;/ Mă duc, duc, zău! Plec astăzi chiar!” (G. COȘBUC)

A-i da (cuiva) **cu parul în cap** = **a)** A bate foarte tare pe cineva; (pex.) a omorî pe cineva în bătaie:

– Taci, băiete, că nu ți-a dat cu parul-n cap! făcu Leonte Orbișor, zgâlțâindu-l de braț, mândru că e amestecat și el în harță. (LIVIU REBREANU)

Acum mă găsește că prea sunt bătrân. Mi-a dat drumul să pasc în voie până să-și găsească timp, să-mi dea cu parul în cap, să mă omoare, ca să-mi ia pielea. (P. ISPIRESCU)

b) (Pex.) A împiedica în mod brutal pe cineva să promoveze, să acționeze etc.

Nu da vrabia din mână pe cioara din par (sau **din gard**). v. **vrabie**.

Parcă a stat (sau **s-a ținut numai**) **cu parul la drum** = Se spune când cuiva îi merg rău treburile:

Doamne, atâtea nenorociri pe capul meu, parc-aș fi stat numai cu parul la drum. (D. UDRESCU)

Parcă mi-a (sau **ți-a, i-a** etc.) **dat cu parul în cap** = Cineva (a primit, pe neașteptate, o veste neplăcută sau) a fost insultat grav:

„Asta s-a înțeles cu tatăl ei să mă înșele!” îi fulgeră prin creieri, și gândul îl duru atât de rău, parcă l-ar fi izbit cu parul în moalele capului. (LIVIU REBREANU)

Vița de la par nu se delungă = Femeia întotdeauna se sprijină pe bărbat:

Vița de la par nu se delungă. (IULIU A. ZANNE)

PARA

A face (pe cineva) **de două** (sau **de trei**) **parale** = A ofensa, a jigni pe cineva; a certa aspru pe cineva:

Numai cel ce și-a mâncat plumânii ani de zile în prăfăria câtor cincizeci de copii știe ce va să zică școală. Și pe urmă vine un revizor și te face de două parale. (LIVIU REBREANU)

– Spune, de ce ai scris despre seara aia și m-ai făcut de două parale? Te simțeau mai puternică? – Nu te-am făcut numai pe tine de două parale, și pe mine... (MARIA BANUȘ)

A face parale = **a)** A câștiga, a agonisi, a strânge bani:

Lapte, brânză, unt și ouă... de-am putea sclipui să ducem în târg ca să facem ceva parale. (ION CREANGĂ)

b) A arăta bine, a fi de calitate; a merita (preț bun):

Jimblă caldă de la „Ochi-Albi”, albă, prăjită și cu coltuc revărsat. Mirosul, și făcea paralele! (BARBU DELAVRANCEA)

Coadă lui cea lungă, cu ochiuri sclipitoare, făcea toate paralele. (POP.)

A lega paraua cu șapte (sau **nouă, zece**) **noduri** (**ațe**). v. **lega**.

A lua (pe cineva) **la rost** (sau **la socoteală, la trei parale, la trei (păzește), la refec, în răspăr, din** (sau **de**) **scurt, repede**). v. **lua**.

A nu avea (nicio) para sau **a fi, a se afla fără (nicio) para (chioară sau frântă)** = A nu avea niciun ban; a fi sărac:

Prin scrisoarea din 5 aprilie... îmi dai comisioane pe cari cu părere de rău nu le pot face până a nu primi bani de la tine sau de-acasă, căci acum mă aflu fără para. (NICOLAE BĂLCESCU)

Iaca, n-ai, n-ai, n-ai, ești sărac lipit! Iar în mintea lui: „Am, am ceva, dar e mai bine să zic că n-am chioară para”. (BARBU DELAVRANCEA)

Ceea ce adăoga la mahniciunea lui era și împrejurarea că se afla omul la bătrânețe împovărat de două copile destul de coapte, care trebuiau numaidecât măritate, și el n-avea para frântă, nemite cu ce să le-nzestreze pe potrivă lor și a numelui părintesc. (I. L. CARAGIALE)

Că îmi moare un copchil acasă... și mi-i nevasta bolnavă și n-am para frântă-n pungă. (EM. GÎRLEANU)

A nu avea para de ștreang (Pop.) = A nu avea niciun ban:

Ți-am trimes prin editorul meu 100 exemplare, dacă ai putea să mi le vinzi acolo m-aș folosi cu vreo două sute franci și ar fi un mare bine, căci n-am para de ștreang. (VASILE ALECSANDRI)

A nu face o para = A nu avea (nicio) valoare:

Când veni judecătorul, actul arătat nu făcu două parale. (POP.)

Eu, probabil nu fac nicio para, însă el face multă valută, în special când e plătit ca să latre (fără măcar să se documenteze asupra afirmațiilor mângălite). (FLORENTIN SMARANDACHE)

A nu(-i mai) face (pielea nici) două parale sau **a nu plăti două parale** ori **a nu face parale** (sau **nicio chioară**) ori (reg.) **a fi trei de o para**. v. **plăti**.

A ști câte parale face (cineva) = A ști că cineva nu prețuiește prea mult:

Știu eu câte parale faci tu. (TUDOR PAMFILE)

Abil și viclean și el, mânuitor cu măiestrie al cuvântului, Joan se silea parcă să-l cuprindă dintr-o dată pe principe, să vadă câte parale face și în ce ape se scaldă. (PETRU DEMETRU POPESCU)

Există persoane care „se pricep la oameni”, „se prind” repede cu cine au de a face, intuiesc „câte parale face” omul din fața lor, spre deosebire de alții care se înșală asupra adevăratei naturi a interlocutorului, „iau plasă” sistematic [...] (MIHAI DINU)

Îl știm câte parale plătește! Liberalii l-au făcut cu ou și cu oțet, de se retrăsese în fundul munților la Vâlcea, și nu mai auzeai de el ca de popă tuns! (ANTON BACALBAȘA)

Ca o para (Fam.) = Fără discuție:

O moșie care face 250 de mii de lei ca o para. (I. L. CARAGIALE)

Face parale = Merită să fie apreciat, are valoare, e bun, frumos:

Acuma-i vremea să ne grăbim. Acuma face parale calul bun și prietinel statornic. (MIHAIL SADOVEANU)

Oameni de politică erau Mocioneștii, dar aceștia sunt pierduți pentru cauza românilor. Restul nu face parale. (IOAN SLAVICI)

Parale bune = Bani mulți:

Zdravănă femeie! ce a făcut, ce a dres, de unde era cât p-aci să le vînză hanul când trăia bărbatu-său, acum s-a plătit de datorii, a dres acaretul, a mai ridicat un grajd de piatră, și încă spun toți că trebuie să aibă și parale bune. (I. L. CARAGIALE)

Sunt vreo cinci care câștigă parale mai bune și mai mult cu afacerile decât cu avocatura; (G. IBRĂILEANU)

Până într-o para sau **până la (o) para** = Până la ultimul ban; fără să lipsească nimic, exact:

Nu mai datora nimănui nimic; achitase pe Lambrino până într-o para. (AL. VLAHUȚĂ)
Se dă dator să plătească până la para. (I. L. CARAGIALE)

PARADĂ

A (se) face paradă (de sau cu ceva) = A (se) face ceva în mod ostentativ, pentru a produce efect; a (se) face caz de ceva sau de cineva:

Unde vă sunt socotelile, unde vă este solitudinea pentru țaran, „temelia casei” solitudine de care faceți atâta paradă în cuvinte fără a o traduce niciodată în fapte? (MIHAI EMINESCU)

Șampanie la Capșa beau mulți făcând paradă/ De golul cel din creieri, de plinul cel din ladă. (AL. MACEDONSKI)

...îi da mâna lui Alexandru Vardaru să facă atâta paradă de cinste, cu moștenirile Vardarilor în spate [...] (CEZAR PETRESCU)

PARAGINĂ

A lăsa ceva în paragină = A nu se ocupa de ceva, a lăsa baltă:

Dacă școalele de acolo ar deștepta numai mintea, lăsând simțirile inimii în paragină [...] atunci desigur că acte de rezistență n-ar avea loc defel și-ar fi o dovadă puternică că Austria e pe deplin jidovită [...] (MIHAI EMINESCU)

PARALEL, -Ă

A (se) pune în paralelă (sau în paralel) (cu ...) = A (se) compara:

Un obiect al gândirii se pune în paralelă cu altul, care trebuie să fie sensibil, și cu cât această paralelă este mai nouă și mai frapantă, cu atât imaginația este silită a-și construi figurile sensibile cuprinse în cuvinte. (TITU MAIORESCU)

Să punem în paralel, realitățile din timpul Regulamentului Organic (1831-1848), așa cum sunt ele prezentate în lucrarea domnului Apostol Stan, „Revoluția de la 1848 în Țara Românească”. (ALEXANDRU GABRIEL FILOTTI)

A-i fi paralel sau (perfect) perpendicular (Arg.) = A-i fi indiferent:

– Doamne, iubire, dacă sunt cu tine, mi-e perpendicular că-i nora lui Ibsen sau soacra lui Ipse! (CRISTIAN DROZD)

PARALEU

A se face (sau a face pe cineva) leu paraleu = A (se) înfuria peste măsură:

Și atunci, numai iaca și împăratul vine ca un leu-paraleu, să-și ia fata pe seamă și, când o găsește sub strajă, după cum nu se aștepta el, numa-i scânteiau ochii în cap de ciudă, dar nu avu ce face. (ION CREANGĂ)

Dară până una alta ascunde-te, vai de mine! undeva, să nu dea zmeul peste tine în casa lui, că e năbădăios și se face leu-paraleu. (P. ISPIRESCU)

Dară să ferească Dumnezeu să fi prins el pe cineva cu rața în traistă, că era aspru foarte. Se făcea leu-paraleu când se ivea nedreptatea și asuprirea înaintea lui. (IDEM)

PARALÂC

A vinde (sau a cumpăra) cu paralâcul = A vinde (sau a cumpăra) în cantități mici:

[...] ba a mai și vândut [pastrama] cu paralâcul și cu bucata, să nu mai stea să cântărească, la alți călători, cari nu sufereau și puteau să mănânce pe mare; (I. L. CARAGIALE)

– Da ce-ți pasă d-tale, dacă vreau eu să cumpăr?... Câte parale? – Vezi că marfă de-asta nu pot da cu paralâcul... Vrei să iei mai mult? (IDEM)

PARAXIN, -Ă

A-i fi (cuiva) paraxin (Înv.) = A i se părea ciudat; a se mira:

– Boierule, să nu-ți fie paraxin unde ne vezi că am venit numai amândoi. (P. ISPIRESCU)

A-i veni paraxin (cuiva) (Înv., rar) = A nu-i conveni ceva cuiva), a fi șocat (de ceva):

Din partida lor? eu!... Asta-mi vine cam paraxin, arhon șatrar... dar d-tale? – Ei, cucoane!...

mai bine paraxin așa decât pe spinare. (VASILE ALECSANDRI)

PARĂ¹

A se face (sau **a fi**, **a se mânia**, **a stupi**, **a se supăra**) **foc și pară** sau **a scuipa foc de mânie**. v. **foc**.

A trece (sau **a sări**) **prin foc și pară** = A înfrunta orice primejdie pentru atingerea unui scop:

Iubea-și Fira fata/ Încât era gata/ Pentru ea să sară/ Prin apă și pară. (G. COȘBUC)

Tata a plâns și pentru mine, trist că Puica nu ne înțelesese și, umilit, că bănuia un gând josnic tocmai el, Puișor, ce ar trece prin foc și și-ar vinde sufletul diavolului, fără șovăială, numai s-o vadă iar sănătoasă. (G. M. ZAMFIRESCU)

Ca să vezi adevărul trebuie să treci niște teste, să treci prin foc și pară, numai așa te purifici și poți vedea adevărul cu ochi limpezi. (COSMIN PERȚA)

PARĂ²

(De sau pe) când făcea (sau **va face**) **plopul pere** (sau **nuci**) **și răchita micșunele** (sau **mere dulci**). v. **micșunea**.

A bate (cuiva) **perele**. v. **bate**.

A face (averea) **pere-mere** (sau **mere-pere**) (Reg.) = A risipi, a irosi:

Iar pădurile le-a luat statul, ca să facă mere-pere din ele tot felul de firme din străinătate. (VIAȚA ROMÂNEASCĂ, vol. 16, 1963)

A mânca și mere (sau **pere**) **pădurețe**. v. **pădureț**.

A-i pica (sau **a-i cădea** cuiva) **para** (**mălăiață**) **în gură** = A obține ceva fără efort:

Bine să zice: cui vra norocul/ Și durmind îi cade peara putrădă. (ION BUDAI-DELEANU)

A nu plăti (sau **a nu face**) (**nici**) **o ceapă degerată** sau (**nici**) **două parale** (ori **doi bani**, **un ban**, **două cepe degerate** sau **doi crețari**)

sau **nicio pară putredă** (ori **un fir de tort**, **un baraboi**) sau **nici de un potroc**. v. **plăți**.

Pică pară mălăiață în gura lui Nătăfleață = Se spune despre leneșii care așteaptă să le vină totul de-a gata:

Nu-și bat capu și nici nu le pasă de lume! Vorba ceea: pică pară mălăiață în gura lui nătăfleață! (ION LĂNCRĂNAN)

Iar astea nu vor pica din cer, pară mălăiață în gura lui nătăfleață! Cine să facă această treaba „funcționărească” de care ei își bat joc? (NICOLAE MORARU)

Știi mata, eu nu-i pot înțelege pe oamenii care așteaptă să le cadă de-a gata „pară mălăiață în gura lui Nătăfleață”. (IRINA NECHIT, ELENA UNGUREANU)

PARDAF

A-i merge pardaful (sau **a (se) face pardaf**) = A (se) distruge:

Mi s-a făcut cămașa pardaf. (D. UDRESCU)
Vijelia asta, cum a venit, toate le-a făcut pardaf. (IDEM)

A face (pe cineva) **pardaf** = A certa cu asprime; a bate:

Cum să faci poze la Cămătari, ai înnebunit? Îți calcă bodyguardii lui Nuțu aparatul în picioare și pardaf te face... (ADRIAN ȘCHIOP)

PARDON

A cere (sau **a da**, **a avea**) **pardon** (Înv.) = A cere iertare, absolvire de o pedeapsă sau de o obligație:

Nu voi mai căuta ceea ce am hotărât, ci îți voi cere pardon. (I. GHERASIM GORJAN)

Nu este adevărat, că sau Cloșca sau Horea ar fi cerut pardon cu condițiune ca să descopere nu știu ce secrete mari; (NICOLAE EDROIU)

Mi-a spus că omul de lângă el i-a mântuit viața, deși el n-a cerut pardon, și acum îl lecuiește fiindcă e rănit într-un picior [...] (FLORIAN DUDAȘ)

Pardon cu capul spart (Fam.; gmț.) = Se spune ca răspuns unei persoane care își cere scuze după ce (te-a lovit zdravăn sau) ți-a cauzat un prejudiciu grav:

[...] *cum ți-ar da cineva cu ciocanul în cap, îți sparge capul și apoi spune, afișând un aer ispășit, „pardon, am greșit”.* (PAUL NICULESCU-MIZIL)

Brăila își recunoaște greșelile, spunându-i:
– *Scuzați, eroare. Adică, vorba românului:*
– *Pardon, cu capul spart.* (URZICA, 1957)

PAROLĂ

A da parola (sau **parolă**) = A stabili cuvântul secret de recunoaștere, a comunica celor în drept acest cuvânt, a rosti cuvântul secret, de recunoaștere:

Astfel noaptea trece și, afară de patrurile care sosesc din când în când pe un drumeag de sub mal și își dau „parola” cu voce înfundată, nici țipenie de om nu se mai simte prin locurile acestea părăginite, cufundate în întuneric. (G. TOPÎRCEANU)

A da parolă = A ordona:

Și așe, înmulțindu-să oastea la moscali, când au fostu în dzua de Sânpetru la velet de la Adam 7217, datu-s-au parola de bătaie. (ION NECULCE)

A sta la o parolă = A sta de vorbă; a flecări:

O curte de chiriași și dumneata, om în toată firea, în loc să joci un tabinet cu noi sau să stai la o parolă cu altcineva, te hârjonești cu puștii de pe maidane. (G. M. ZAMFIRESCU)

Desigur că lui Nicolae o să-i facă plăcere să stăm la o parolă. (AURA CHRISTI)

A(-i) da (sau **a-și da**) (**parola de onoare**) sau (înv.) **a(-i) da** ori **a pune parolă** = A se angaja în mod solemn, a(-și) da cuvântul; a promite:

Au poftit Moțoc să vorbească cu Anton Ungurul, amândoi puind parolă. (MIRON COSTIN)

Butu-i dă parola sa/ C-a veni ș-o va lua. (GH. ASACHI)

Doamnă, afacerea dumitale e ca și terminată; motivul este găsit! ești ca și divorțată; îți dau parola mea de onoare... (I. L. CARAGIALE)

A-și da parola = A-și da cuvântul; a se angaja, a promite:

Nu este secretul meu și nici n-am dat parola să tac. (D. BOLINTINEANU)

A-și ține cuvântul sau **a se ține de cuvânt** (sau **de făgăduială, de vorbă, de parolă, de jurământ**) sau **a(-și) ține** (sau (înv.) **a(-și) păzi**) **cuvântul** (sau **făgăduiala, parola, jurământul, vorba**) sau **a rămâne de cuvânt**. v. **cuvânt**.

Pe parola mea de onoare = Pe cuvântul meu de onoare:

Nu tremura! Pe parola mea de onoare, ești scăpat. (I. L. CARAGIALE)

– *Eu pot pentru ca să-ți spui pe parola mea de onoare că-mi pare foarte rău! dar știi?... foarte rău!! foarte rău!!!* (IDEM)

PARTE

(În) cea mai mare parte (**din...** sau **dintre...**) = Majoritatea, mulți (**din...** sau **dintre...**):

Trebuie să știți că, și între oameni, cea mai mare parte sunt dobitoace care trebuiesc ținute în frâu, dacă ți-i voia să faci treabă cu dânșii. (ION CREANGĂ)

A (nu) avea parte (Pop.) = A (nu-) i fi sortit cuiva, în bine sau în rău:

Aveam o fată și doi băieți și parte de ei n-am avut. Un spurcat de zmeu mi-a furat fata și nu pot da cu mâna de urma ei, deloc, deloc. (P. ISPIRESCU)

A (nu) avea parte = A (nu) avea dreptul la...; a (nu) primi:

Apăi dumneaei unde mă încurajază să îmbrățișez cariera de deputat! Da', știi, mă simt eu fără carte, că cine n-are carte n-are parte... Este, d-le căpitan? (DUILIU ZAMFIRESCU)

A (nu) avea parte de (sau (înv.) **cu cineva** (Pfm.; în urări, jurăminte sau imprecății) = A (nu) se bucura de ajutorul, de prietenia, de tovărășia sau de existența cuiva; a (nu) avea fericirea să conviețuiască cu cineva drag:

– *Boierule, acest prăpădit de om, venetic în satul nostru, n-ar mai avea parte de el! după ce ți-ai făcut pomană de i-ai dat un petec de loc, el tocmai lângă mine și-a ales să-și facă bordei!* (P. ISPIRESCU)

A (se) da la o (sau **într-o parte. v. da.**²

A (se) face (în) părți (Pop.) = A (se) rupe în bucăți; a (se) împărți; a (se) risipi:

Hainele să nu mi le strice, / Și le feacără părți fără price. (DOSOFTEI)

A avea de partea = A fi susținut de...:

Dar dacă vodă Cuza, în afară de țărănimea pe care o avea de partea sa, ar fi avut și clasa puternică, economică dominantă, boierimea, atunci ar fi putut să fie de zece ori mai autoritar [...] (C. DOBROGEANU-GHEREA)

A avea parte = a) A avea dreptul la..., a i se cuveni:

Ai carte, ai parte. (IULIU A. ZANNE)

b) (Mai ales în construcții negative) A primi, a căpăta, a obține:

N-au avut nicio parte din acele bucate. (NICOLAE COSTIN)

Altceva de la mine n-o să mai ai parte, că nu ești numai tu! (MARIN PREDA)

A avea parte de ceva = A-i fi hărăzit cuiva ceva, a-i fi dat de soartă, de împrejurări:

Ea a avut parte de altă soartă. (MIHAIL SADOVEANU)

După trei ani era licențiat în drept, dar bieții părinți n-au avut parte să se bucure de succesele lui universitare. (AL.VLAHUȚĂ)

Nici în anu acesta n-o să aibă parte de merele lui cele aurite. (P. ISPIRESCU)

Tot de stăpâni calici mi-am avut parte. (ION CREANGĂ)

A avea parte de cineva = A se bucura de prezența cuiva, a avea în viață pe cineva drag:

Vai de ea, sărmana-i mamă, Milă mi-e de ea acu, – Căci așa de scurtă vreme Parte de copil avu! (G. COȘBUC)

[Copilul] *o să fie Făt-Frumos și drăgăstos și parte n-o să aveți de el.* (P. ISPIRESCU)

Trandafir de pe cetate,/ Spune mândrii sănătate,/ Că de mine n-are parte,/ Că-mpăratul ne desparte! (NERVA HODOȘ)

A căpăta parte (din...) = A moșteni:

Colonii cari nu posed câtimea medie de pământuri urbariale specificată mai sus, vor căpăta parte din pădure numai în raport cu pământurile lor urbariale, față de acea cătime medie. (GEORGE MAIOR)

A da la o parte = A deplasa în lături pe cineva sau pe ceva; (fig.) a priva pe cineva (de un avantaj sau) de un drept:

El însă deodată o dete la o parte. (IOAN SLAVICI)

Fata voi să-i ajute; ea o dădu la o parte cu cotul. (MIHAIL SADOVEANU)

A da sau a munci (un pământ) în parte = A da sau a munci (un pământ) în dijmă:

Dă la oameni să-i muncească în parte, iar el doarme. (PETRU DUMITRIU)

Greutățile vieții l-au silit într-un timp să-și părăsească starea de om liber și să se ducă la muncă „în parte”. (MIHAIL SADOVEANU)

Dau în parte [pământul], să-l muncească. (DAMIAN STĂNOIU)

A face parte din... (sau **dintre...**) = A fi unul dintre elementele componente și principale ale unui tot; a fi membru al unei grupări, al unei organizații etc.:

O foaie oficioasă... pretinde că toți câți combat colectivitatea nu mai fac parte din partidul național liber. (I. L. CARAGIALE)

Ești amic sau tu faci parte din cumplii ani de rele. (VASILE ALECSANDRI)

Făcea parte din aceeași castă. (G. CĂLINESCU)

A face (cuiva) **parte de ceva** = A-i face (cuiva) rost de ceva:

De bună slujbă ei să vă facă parte. (D. BOLINTINEANU)

A fi (cam) **într-o** (sau **pe o**) sau (reg.) **a fi nea-ntr-o parte, a aluneca într-o parte, a fi hop, de o parte** = A fi nebun:

Munteanul se prefăcea că-i cam nea-ntr-o parte, vorbea în pilde și în parimii; numai Vodă înțelegea tot. (MIHAI EMINESCU)

A fi (cam) **într-o parte** (sau **pe o**) **parte** = A fi nebun:

– *Bietul băiat! Bun, inteligent, cinstit și cam într-o parte!* (BARBU DELAVRANCEA)

Eu sunt așa, cam într-o parte! Și-și flutură după tâmpile degetele rășchirate. (MIHAIL SADOVEANU)

Ia așa un om cam într-o parte, săracu' (și cu mâna făcu un semn de paseri sburătoare din colivia capului). (VLAICU BÂRNA)

A fi (sau **a se declara**) **de partea cuiva** = A fi alături de cineva susținându-l:

Eu, deși nu sunt de partea imitatorilor, îi dau cuvânt. (D. BOLINTINEANU)

Toată familia Herdelea era cu trup și suflet de partea lui Ion. (LIVIU REBREANU)

A fi de partea cuiva = **a)** A reveni cuiva de drept, a aparține cuiva:

Mi-au spus că dreptatea e de partea mea. (CAMIL PETRESCU)

b) (D. persoane) A ține cu cineva, a fi alături de cineva:

Tu de partea cui ești? (LUCIA DEMETRIUS)

Eu, deși nu sunt de partea imitatorilor, îi dau cuvânt. (D. BOLINTINEANU)

A fi la parte (cu cineva) = A beneficia împreună cu altul de pe urma unei afaceri sau a unui câștig:

[Avocatul] *se bucura când putea să-i înfunde, ca și cum ar fi fost la parte cu stăpânul.* (ION PAS)

A lăsa la o parte = **a)** A nu mai face un lucru, a înceta cu...; a abandona:

Iată pentru ce eu și tânărul meu tovarăș de călătorie ne hotărârăm a merge pe jos peste munți și în răgaz, de la Piatra pân' la Dorna, lăsând la o parte drumul mare. (CALISTRAT HOGAȘ)

Pe masă, ceașca era numai începută și lăsată la o parte. (CEZAR PETRESCU)

b) A nu mai vorbi despre...:

Ia las' șaga la o parte, măi omule. (ION CREANGĂ)

A lua (sau, îvr., **a avea**) **parte la ceva** = A participa la ceva; a contribui la ceva:

Boierii stau și se uită; și... nu iau parte la năcazul obștei. (MIHAIL SADOVEANU)

Prin lumea rumenă de opunerea frumoasă trece călugărul nostru, neluând parte la fermecata stare a firii. (MIHAI EMINESCU)

Numai tu să nu iei parte la obșteasca înfrățire./ La obșteasca fericire./ La obștescul viitor? (VASILE ALECSANDRI)

A lua partea leului (sau, rar, **a lupului**) = Cea mai mare cantitate dintr-un bun, arogată de cel mai puternic în calitate de stăpân; cel mai de seamă folos sau câștig dintr-o afacere, dintr-o acțiune realizată în comun, pe care cineva și le rezervă fără să le merite, prin abuz:

– *Cel puțin de-acî înainte să fii exact cu ratele, domnule Herdelea! zise strângându-i mâna. E păcat de cheltuieli, deși partea leului o bag eu în buzunar...* (LIVIU REBREANU)

N-ar fi mai bine să ne gândim cum am putea-o face noi, să ne vină nouă partea leului? (TOMA SPĂTARU)

A pune la (sau **de**) **o parte** = A economisi, a strânge:

O cârpă de gunoi este o muncă de om peste care te faci stăpân dacă o pui de-o parte. (BARBU DELAVRANCEA)

Poetul avea și impresia că din banii trimiși pentru ajutorarea sa, Henrieta mai pune deoparte și pentru trebuințele sale. (I. D. MARIN)

Îi spunea o cifră și pune deoparte cât îi trebuia pentru ea și ai ei. (MAIA BELCIU)

A pune mai (sau prea) mult într-o (sau de o, pe o) parte sau a fi nea-ntr-o parte, a-l atârna într-o parte (Reg.; fam.) = A se îmbăta foarte rău:

A pus mai mult de o parte. (ANTON PANN)

Cât văd pe cineva într-o parte, să ierte, că cu toată afecția și cu tot respectul, nu pot să-i zic decât „Nea-Ntr-o Parte”. (I. HELIADE-RĂDULESCU)

A se arunca în partea (sau în sămânța) cuiva. v. arunca.

A se scrie în partea cuiva = A semăna (cu cineva):

S-a scris în partea lui bunicu-său. (CONSTANTIN SANDU-ALDEA)

A se da la o (sau într-o, de-o) parte = A se da în lături; a se retrage din calea cuiva; (pex.) a se eschiva:

Ai putea fi mai folositor țării. În momentele acestea patrioții adevărați nu-i îngăduit să stea la o parte. (LIVIU REBREANU)

Fierarii... sărutară în treacă pulpana anteriorului boieresc; apoi se dădură într-o parte umiliți. (MIHAIL SADOVEANU)

A se da (sau a trece) de partea cuiva = A se alătura la acțiunea cuiva, sprijinind-o:

El a vorbit cu Ioab, fiul Țeruiei, și cu preotul Abiatar și aceștia au trecut de partea lui. (BIBLIA)

Spre nedumerirea mea îndurerată, mama și surorile mele au trecut de partea lui. (CAMIL PETRESCU)

A se pune (sau a o apuca) într-o parte (ca Uca) (Pop.) = A nu asculta, a fi încăpățânat, a o lua razna:

Nimeni nu se putea înțelege cu ea, căci mereu se pune într-o parte.

A se trage în partea... (sau după...) sau a trage pe... = A semăna cu...:

E negru la suflet ca moșu-său și ca tată-său: fiecare trage pe teapa sa. (POP.)

A trage (pe cineva) în (sau spre) partea sa (Îvp.) = A face să adere la...:

[Sorul] pre vizirul și pre alte capete în partea sa i-au tras. (NICOLAE COSTIN)

A vorbi în parte = A vorbi făcând abstracție de unii dintre cei de față:

La ospățul falnic, strânsă-i oaste multă;/ Toți vorbesc în parte, nimenea n-ascultă. (I. L. CARAGIALE)

A(-i) face (cuiva) parte (de... sau din...) sau, înv., **a scoate parte (cuiva)** = A-i da cuiva ceva ce îi revine de drept; a-i face rost cuiva de ceva; a avea în vedere pe cineva cu... ; a hărăzi, a destina:

Ar fi rămas mulți bani de la tatul lor Chiriac Sturdza, și lor nu va mașteha lor să le facă parte. (ION NECULCE)

A(-i) fi (sau a-i veni) cuiva partea (sau, rar, parte) = A-i reveni cuiva ceva:

Astfel gingașa Rucsandra ajunsese a fi parte a biruitorului. (C. NEGRUZZI)

A-i cuveni (cuiva) partea = A-i da dreptate (cuiva):

Unii îl făceau, nu e vorbă, pișicher, papugiu de București, dar mai toți îi cuveneau partea. (BARBU DELAVRANCEA)

A-i lua sau a(-i) ține cuiva partea = A apăra pe cineva; a susține; a favoriza:

Atunci au și tăbărit balaurii pe mine, și cât pe ce să mă înghită, de nu era o chirandă mai tânără între dânșii, să-mi ție de parte. (ION CREANGĂ)

Mai bine-mi dădea o palmă decât să mă trăsnească cu vorbe d-astea! strigă Petre mai zbatându-se, dar totuși mai domolit. Că nici nu i-am furat nimic și nici nu l-am huiduit, dacă am luat partea băiețelului! (LIVIU REBREANU)

Cât de Carpena, părinte, ce să zic, n-am ce zice, femeie săritoare, mi-a ținut partea [...]
(G. BĂLĂIȚĂ)

A-și face parte (din...) = A lua ceva în mod abuziv:

Apoi sigur îmi fac parte. (VASILE ALECSANDRI)

Cine împarte, parte-și face = Se spune despre cel care, făcând o împărțea, ia pentru sine partea cea mai bună sau cea mai mare:

Alfred îmi arunca mie o cireașă și el înghițea zece: „Cine împarte parte-și face” e zicătoarea veche și adevărată. (V. A. URECHIA)

Cine împarte, partea și-o împarte. (I. C. HINȚESCU)

Trec peste ceilalți membri ai comisiei care și-au împărțit banii după zicala: „Cine împarte parte își face” și ajung la Ministrul Culturii. (BUJOR NEDELCOVICI)

Din (sau dinspre, înv., despre) partea (cuiva) = În ceea ce privește (pe cineva sau ceva), din punctul de vedere (al cuiva), cât despre..., referitor la...; sub aspectul...:

Omul... de scârbe multe este cuprins; nu numai despre partea boalelor. (VARLAAM)

Într-o parte... într-alta (sau într-o parte și într-alta) = În direcții diferite:

Apa eleșteului se trase într-o parte și într-alta. (P. ISPIRESCU)

Au plecat... unii-ntr-o parte, alții-ntr-alta. (I. L. CARAGIALE)

La o parte! (Cu sens imperativ) = Fă loc! Ferește-te!:

– La o parte! Dați-vă la o parte, că pleacă dom' ministru! Ușa cabinetului ministerial se deschise. (LIVIU REBREANU)

Parte și parte = În părți egale:

La câștig mergeau parte și parte. (CAMIL PETRESCU)

Partea leului (sau, rar, a lupului) = Partea cea mai mare din ceva, folosul sau câștigul cel mai

de seamă pe care cel mai puternic și-l ia la împărțea prin abuz:

E păcat de cheltuieli, deși partea leului o bag eu în buzunar. (LIVIU REBREANU)

PARTIDĂ

A face o partidă bună = A face o căsătorie avantajoasă:

Mai vorbim despre asemenea chestiuni sociale și eu pomenesc un văr al lui Gruia care o să se însoare, probabil în curând, mi-a spus Gruia, și care face o partidă foarte bună. (N. STEINHARDT)

Singurul său gând, după ce dăduse faliment în comerțul cu confeti, fusese acela de a face o partidă bună și chiar reușise să facă o partidă bună. (MATEI VIȘNIEC)

A fi de partidă cuiva (Înv.) = A aparține unui grup:

A fost o luptă cu pietre între orășenii ce erau de partidă lor, cu ceilalți. (ION GHICA)

A lua partidă cuiva (Înv.) = A trece de partea cuiva, a lua apărarea cuiva:

Femeile, mai generoase decât bărbații, au luat partidă ta. (D. BOLINTINEANU)

A pierde partidă (Fam.) = A nu reuși într-o acțiune sau într-o întreprindere; a nu mai avea nicio șansă:

În 1938, Stalin a înțeles că va pierde partidă în Spania și, ca să se răzbune, a ordonat otrăvirea șefului INU [...] (ION MIHAI PACEPA)

PAS

(A face) primul pas = (A face) începutul, primele încercări; (a avea) inițiativa:

Și nu mai vreau să știu până la sfârșit/ Cine-a iubit frumos, cine-a greșit/ Cine-a făcut spre noapte primul pas?/ Cine-a plecat din joc, cine-a rămas [...] (GEORGE ȚĂRNEA)

Orgoliul nu-mi mai permitea să fac primul pas. (MIRCEA CĂRTĂRESCU)

A (nu) da (cuiva) pas sau (rar) **a (nu) avea pas** = A (nu)-i da cuiva (voie sau) posibilitatea să facă ceva:

Pe la miezul nopții se pomeni și el cu cineva că vine. Vru el să întrebuițeze armele; dară unde îi dădu ăla pas; căci el se arătă ca o vedenie ieșind ca din pământ, și se luară la trântă. (P. ISPIRESCU)

El, Sobiečki, fala leșilor, eroul creștinătății, mântuitorul Vienii, să fie nevoit pentru a doua oară a da pas turcilor, a se trage dinaintea tatarilor și a moldovenilor [...] (C. NEGRUZZI)

A avea (sau a da cuiva) pas (să)... = A avea (sau a da cuiva) posibilitate, îngăduință, putință să facă un lucru:

Voința măriei-tale nu-mi dă pas să voiesc altfel. (BARBU DELAVRANCEA)

Cei ce n-au avut pas să intre se trântesc... la pământ (I. L. CARAGIALE)

Voi dați pas unui dușman îngrozit și în risipă a-și aduna puterile. (NICOLAE BĂLCESCU)

Dar și Costea ce făcea?/ Pas lui Fulga nu-i dădea,/ Că la el se repezea. (POP.)

A călca (sau a urma, a merge) pe pașii (sau pasurile) cuiva (Înv.) = A urma exemplul cuiva:

Părinții noștri... se luptară vitejește și învinsă mai multe stăvili decât am avea noi a întâmpina dacă am avea inimă să urmăim pe păsurile lor. (NICOLAE BĂLCESCU)

După moartea lui Ștefan vv., în Moldova, Bogdan, fiul său, și Petru Rareș calcă pe păsurile lui. (IDEM)

A ceda pasul = A lăsa pe altul să treacă înainte, a se lăsa depășit (în mers sau în acțiuni):

În toate ocaziunile îi cedau pasul. (ION GHICA)

A da (sau a ceda) pasul = A se lăsa depășit de cineva în mers, într-o acțiune etc.:

Dar fiindcă în materie de filologie și etimologie toți cedam pasul lui Maiorescu, am îngăduit, deși cu îndoială și neplăcere, să ni se schimosască numele strămoșesc. (NICOLAE GANE)

A da cu pasul = a) A măsura un teren:

A doua zi, cu riscul de a întârzia la slujbă, Angheluță a măsurat-o [movila] cu pasul, a lovit-o cu piciorul în mai multe locuri, a atins-o cu mâna. (PETRE BARBU)

b) (Arg.) A pleca pe furiș.

A da pas = A se grăbi:

Fetele grăbesc la rânduiala casei, iar flăcăii dau pas ca să aducă vitele de la pășune. (MIHAI EMINESCU)

A face pași (Arg.) = a) A pleca:

De parcă n-aș fi strigat un nume oarecare, ci aș fi scos un pistol din buzunar, într-o clipită au făcut pași, dispărând înapoi în barul ăla fișos și trandafiriu [...] (DUMITRU CRUDU)

b) (D. obiecte) A dispărea, a fi furat.

A face un pas greșit = a) A se poticni în mers:

Și nu lipsea decât un pas greșit ca să alunec, rămânând prizonierul unui labirint noroios îngrășat de fluturi. (OCTAVIAN PALER)

b) A săvârși o greșeală:

Și dacă un stat din acesta mic, redus la dimensiunea unui om, va face un pas greșit pe drumul său, statul de alături îl va corecta, aducându-l înapoi pe calea dreaptă. (NICHITA DANILOV)

A face un pas înapoi = A bate în retragere:

Adică ei se duceau la o luptă deschisă sau ca la o dispută cu un adversar de sport, ei de la început făceau un pas înapoi, din principiu făceau un pas înapoi [...] (NICOLAE OPREA)

Noi, ca minoritari, nu putem face niciun pas înapoi. Chiar dacă e o greșeală tactică, nu ne putem permite niciun pas înapoi, i-au spus autorului cărții de față [...] (ALINA MUNGIU)

Președintele PSD ar fi avut de câștigat dacă le-ar fi cerut baronilor din partid care au probleme cu legea să facă un pas înapoi. (<http://www.jupanu.ro/>)

A face (sau **a păși cu**) **pași mari** (sau **a păși cu pas mare**) = A înainta repede, a progresa mult:

Iată! Lumea se deșteaptă din adâncă-i letargie! Ea pășește cu pas mare către-un țel de mult dorit. (VASILE ALECSANDRI)

Și în cazul unei înfrângerii principiul național va face pași înainte, și încă pași mari. (MANUSCRIPTUM, vol. 18, 1987)

Da, dar în ultimul timp s-au făcut pași însemnați în punerea întrebărilor. Oamenii politici trebuie să declare pe proprie răspundere dacă au colaborat cu Securitatea și, dacă sunt descoperiți că mint, pot fi implicați penal. (CORNEL MIHAI UNGUREANU)

A întinde pasul. v. **întinde.**

A lungi pasul. v. **lungi.**

A se ține de pasul cuiva = A se ține de cineva, a urmări pe cineva:

Te duci, ș-am înțeles prea bine/ Să nu mă țin de pasul tău. (MIHAI EMINESCU)

A ține pasul (sau **pas**) **cu cineva** ori **a fi, a merge etc. în pas cu cineva** = a) A avea același ritm, cadență etc. cu cineva:

Nilă nu cânta și fruntea lui lată și groasă stătea încrețită în sus a nedumerire. Mergea greoi și nu ținea pasul. (MARIN PREDĂ)

b) A se menține pe același plan, la același nivel, cu cineva sau cu ceva:

Conservatoare și monocordă [...] concepția lui Mehedinți nu ținea pasul cu evoluția realităților social-politice. (ȘTEFAN DUMITRESCU)

A-și iuți (sau **a lua**) **pasul** = A fugi:

Nu iuți pasul, leat, că n-a venitără turcii! Mergi mai iute, răcane, că nu mergi la nunta lu tat-tu! (ANTON BACALBAȘA)

A-și îndrepta pasul (sau **pașii**) sau **a îndrepta pașii cuiva.** v. **îndrepta.**

PASĂ

A avea (sau **a fi în**) **pasă bună** (sau **proastă**) = A trece prin împrejurări (favorabile sau) nefavorabile; (a-i reuși sau) a nu-i reuși cuiva ceea ce întreprinde într-o anumită perioadă; a avea (noroc sau) nenoroc:

Am avut o pasă bună, câștigam destul de mult. (AL. VLAHUȚĂ)

Tot așa, când un avocat îți spune că nu prea ai șanse atunci nici nu are rost să speri că poate judecătorul te va înțelege, că e într-o pasă bună și te va elibera. (ADRIAN FLOREA)

Cred că prietenul meu m-a prins într-o pasă bună, poate chiar inspirată. (AURA CHRISTI)

Spuneam că sunt într-o pasă proastă sufletească. (MARIN SORESCU)

PASĂRE

A lua pasărea din zbor. v. **lua.**

Pasăre rară (Calc după lat. *rara avis*) = Se spune despre ceva deosebit de rar și greu de găsit:

Era român. Un bărbat frumos, curat, îngrijit și educat (pasăre rară!). (LILIANA NECHITA)

Când prietenul află că acea „pasăre rară” este chiar soția lui, renunță la divorț; (IOAN MASSOFF)

Toată pasărea pe limba ei pierde (Pop.) = Fiecare plătește într-un fel sau altul pentru faptele sale:

Toată pasărea pe glasul ei pierde. D-ta spui una, eu alta, cum o taie capul pe fiecare... (BARBU DELAVRANCEA)

Însă/ Să vorbească și nea Chilom, că și el e om./ Toată paserea pe limba ei pierde. (ANTON PANN)

Ei, boierule, vezi că toată pasărea pe limba ei pierde? (DUMITRU ALMAȘ)

PASCALIE

A-și pierde pascalia (sau **pascaliile**) = A face erori de calcul; a pierde socoteala:

A-și pierde pascaliile. (I. C. HINȚESCU)
Alții, mai vicleni, speculând slăbiciunea multor ortodocși care, din nefericire, „și-au pierdut

propria Pascale” [...] au propus o altă soluție: „o duminică fixă, permanentă, din luna aprilie sau mai, care să fie acceptabilă și pentru heterodocși!” (<https://ortodoxianecenzurata.wordpress.com/>)

PASIENTĂ

A (nu) ieși pasiența (Fam.) = A (nu) obține rezultatul dorit; a (nu) reuși într-o acțiune:

Uite că nu ți-a ieșit pasiența, țărâna a fost mai deșteaptă ca tine și ți-a găurit burta asta de broască râioasă! (EUGEN PATRICHE)

Acum, dacă mi-a ieșit pasiența. V-am iertat! Pe toți! (MIHAI ISPIRESCU)

La poartă, cocoșatul care rupea biletele – la hochei iarna, la fotbal vara – mă luă la fix: – Ați pierdut diurna... n-a ieșit pasiența! (RADU COSAȘU)

PASIUNE

A face (o) pasiune (pentru cineva sau pentru ceva) = A se simți atras în mod deosebit de cineva sau de ceva:

Ai făcut o pasiune pentru zoologie, bunico. (HORIA LOVINESCU)

Una, că nu te căsătorești cu o fată pentru care ai făcut o pasiune extraordinară pentru alta, și în al doilea rând vei fi un întreținut toată viața. (ȘTEFAN DUMITRESCU)

La Hainan am făcut pasiune pentru... ceai. (TRISTAN MIHUȚĂ)

PASTRAMĂ

A face (pe cineva) **pastramă** = A bate foarte rău (pe cineva):

Am să te fac pastramă!... Am să te ard de viu! (AL. MACEDONSKI)

Jacques, Jacques, fir-ai a dracului de potaie șontoroagă, te-am halit, te-am căsăpît, te fac pastramă. (RADU ALDULESCU)

A pune la pastramă (Arg.) = A ucide; a distruge:

Moartea, atunci, se vâd în turbincă și Ivan o pune la pastramă, zicând: – Șopârcai cu cine

șopârcai [(reg.) a recurge la minciuni, la subterfugii], dar cu Ivan nu șopârcai. (ION CREANGĂ)

Dacă mă vede că-s o văduvă sărmană... mai trebuie să-și bată joc de casa mea? și pe voi să vă puie la păstramă? (IDEM)

A se face pastramă = A slăbi foarte tare:

Mongolul care-a încercat a fost întors în felii subțiri purtat sub șa până s-a făcut pastramă. (ANDREI CODRESCU)

A ține (pe cineva) **la pastramă**. v. **ține**.

PAȘAPORT

A-i da (cuiva) **pașaportul** (Fam.) = A alunga pe cineva; (pex.) a da afară din serviciu pe cineva:

Își luă asupra-și să-i dea pașaportul. (CONVORBIRI LITERARE, vol. 3, 1980)

PAȘLI

A o pașli (Reg.) = A o șterge (de undeva):

Erai să ne dăruiești cu milă și cu daruri împărătești, dacă nu te vedeam când ai pașlit-o. (ION CREANGĂ)

PAȘTE

(Doar) n-am păscut porcii (sau **gâștele, bobocii** etc.) **împreună** (sau **cu tine, cu el** etc.) (Fam.) = Se spune pentru a-i atrage cuiva atenția că se comportă prea familiar:

– Ține-ți gura! se răsti Rascolnicof, că doar n-am păscut porcii împreună. Roua îi răsse în obraz: – Nu i-om fi păscut, dar ne-am porcît destul împreună [...] (ION VINEA)

Florico?... Florico!... parc-aș fi de-o samă cu dânsu!... parc-am fi păscut bobocii amândoi. (VASILE ALECSANDRI)

A paște boboci (sau **bobocii, muștele, înv., vântul, vânturile**) = A pierde vremea:

D-voastră, cinstiți oaspeți, se vede că pașteți boboci, de nu vă pricepeți al cui fapt e acesta. (ION CREANGĂ)

Dar tu, – striga el cu energie militară, – ce paști muștele? Vrei să ne ajungă iarna aici!?
(IOAN SLAVICI)

A paște cinstea (cuiva) (Înv.) = **a)** A dezonora pe cineva:

Iară de va face pentru să-i pască cinstea lui... atunce nu să va certa ca un suduitoriu de domnie iară cu alte certări mari. (PRAVILA, 1848)

b) A respecta pe cineva; a se îngriji de bunul renume al cuiva.

A paște iarba pe care o cunoști. v. **iarbă.**

A paște (pe cineva) **cu prăjina** (Rar) = A urmări (pe cineva) pentru a-i face rău; a pune (cuiva) gând rău:

Coșcarule, cu de aste-mi umbli?... Bine că te prinsei... De când vă pasc eu cu prăjina!
(VASILE ALECSANDRI)

A(-și) paște prilejul (sau **vremea**) (Înv.) = A pânde momentul potrivit:

Sosind boierii la Poartă, ș-au păscut prilejul și, când au ieșit împăratul..., ei ș-au aprins rogojine în cap. (ION NECULCE)

Toate după voie a isprăvi neputând, vremea paște, ca când va putea atuncea să isprăvească. (DIMITRIE CANTEMIR)

A-l paște (pe cineva) **moartea** (sau **beleaua, păcatul, primejdia**) = A-l amenința pe cineva moartea (sau păcatul, primejdia):

Părând pe veci a răsări,/ Din urmă moartea-l paște,/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște. (MIHAI EMINESCU)

Iar se leagă surdul de mine... se vede că-l paște păcatul astăzi. (VASILE ALECSANDRI)

Și tot chinuindu-ne așa, era să ne pască alt păcat: cât pe ce să ne toropească bradul aprins, de nu băga de seamă unul dintre plăieși.
(ION CREANGĂ)

Pe oricine îl paște primejdia cea mare. Nimeni nu va scăpa de ea. (EUGEN URICARU)

Când simți că păcatul te paște/ Și glasul Sirenei te fură,/ Tu pune-ți lacăt la gură/ Și-mploră doar sfintele moaște. (ION MINULESCU)

A-l paște norocul (pe cineva) = A-l urmări norocul (pe cineva):

[CUCULEȚ:] *Mare noroc ai, domnule!*
[PUNGESCU:] *Nu fie dă deochi... mă paște bine norocul cărților.* (VASILE ALECSANDRI)

Te paște norocul să redescoperi lucrurile, raportând totul ca și cum s-ar fi întâmplat.
(ANDREI CODRESCU)

A-l paște un gând (sau **gândul**) = A-l preocupa o idee:

Numai la un popor, la care viața pastorală a jucat un rol capital poate spune mă paște un gând. (CONSTANTIN MIU)

A-și paște privirea (Nob.) = A se sătura privind:

Pască-și privirea tiranul dardan, de pe mare pe-acestea Flăcări. (G. COȘBUC)

Ce paști (aici sau acolo)? (Fam.) = De ce nu ești atent? Ce urmărești? Ce faci? (Fam.) Ce păzești aici?:

Crezi tu că se putea să apară acum un asemenea poem? Cenzura ce paște? (ZAHARIA STANCU)

Paște, murgule, iarbă verde = Se spune, în glumă, pentru a indica așteptarea zadarnică, lipsa de speranță în ce privește realizarea unui lucru:

Unchiul Diomid scrie și trăiește cu speranța, ca și tăticul tău, că va căpăta serviciu la Academie, vorba românului: „Paște, murgule, iarbă verde!” (VADIM GUZUN)

Trăiește, murgule, să paști iarbă verde.
(I. C. HINȚESCU)

Paște, murgule, iarbă verde până va veni decizia CCR. (<https://www.stiridiaspora.ro/>)

Să nu te pască păcatul să... = Să nu cumva să..., nu care cumva să...:

Nu te puie păcatul să te uiți în urmă, că te-a și ajuns și-ți ia și vederile. (MIHAI LUPU)

și tu cu noi! O dată sunt Paști pe an! Îl luăm și pe Marți. (IOAN SLAVICI)

PAȘTI

(A fi) **dat în paște** (sau **în paștele măsii**) = (A fi) foarte șmecher, abil:

Era dat în paște, dat dracului. (MATEIU

I. CARAGIALE)

Ca fasolea (sau **ca braga**) **în ziua de Paști** = Se spune despre ceva care este făcut într-un moment nepotrivit:

Celălalt începu să-l tachineze și-i spuse:

– Te-ai făcut de râs ca fasolea în ziua de Paști. (PETRU VINTILĂ)

Din an în Paști (sau **din joi în Paști** ori **din Paști în Crăciun** (Înv.)) = La intervale mari de timp; foarte rar:

La biserică mergi din Paști în Paști. Așa cauți tu de suflet? (ION CREANGĂ)

Când, din joi în Paști, vine și boierul în localitate; intendentul strânge toate slugile, toți negustorașii scăpătați [...] (I. L. CARAGIALE)

Fără să știi de când, venea din an în Paști, să se odihnească două-trei zile la noi, un moșneag cu barba încâlcită, cu plete argintate și cu opinci mari. (GH. BRĂESCU)

Ne vedem la două săptămâni – din joi în Paști – la anul și la mulți ani. (FLORENTIN SMARANDACHE)

Când era cu comuniștii, și-așa vedeam carne din joi în Paști. Tot poporu' era vegetarian. (IOANA BĂEȚICĂ MORPURGO)

Nu e în toate zilele Paști (sau **o dată pe an e Paști**) = Nu se petrec în fiecare zi evenimente deosebite:

Mai luă niște unelte și dichisuri de ale lui pentru muncă și pentru casă, căci nu credea că o să fie în toate zilele Paște, să tot găsească la ouă d-astea scumpele. (P. ISPIRESCU)

– Te-ai dedulcit de la moșia Răsucita, dar nu este în toate zilele Paști. (NICOLAE FILIMON)

– Punem caii la căruța lui Ghiță, zise el, încercăm țiganii și mergem la nuntă. Ufă! hait'!

PAT

A avea pat (cu cineva) (Reg.) = A avea relații sexuale cu cineva:

Femeia care are pat cu bărbatul în timpul lăuziei se crede că se spurcă. (PĂCALĂ)

Drept aceea, fericită este cea stearpă care nu s-a pângărit și care n-a cunoscut pat cu păcat; (BIBLIA)

A boli la pat = A zăcea greu bolnav:

Să știi tu, vecină, bine./ C-așa-i povestea cu mine/ Să bolesc la pat o lună. (JARNÍK-BÎRSEANU)

A cădea la pat = A se îmbolnăvi grav:

A căzut la pat ș-a murit după trei zile. (MIHAIL SADOVEANU)

Slabă și stâlcită cum era, căzu la pat bolnavă de moarte. (ION CREANGĂ)

Ajunse acasă istovită, tremurând. Căzu bolnavă la pat. (JEAN BART)

Niciun om nu căzuse la pat după ce mâncase pește, dar pomanagii se cam săturaseră de atâta crap [...] (PETRE BARBU)

A da pat (Rar) = (Cu schimbarea construcției) A adăposti peste noapte:

Cârciumarul... l-au mai dăruit cu un pahar de vin și pat i-au dat spre noapte. (I. BĂRAC)

A face (sau **a așterne**) **patul** = A pregăti patul cu cele trebuitoare pentru dormit:

Vine bărbățul meu/ Din sat, de la fâgădău.../ Eu fac patul să se culce. (JARNÍK-BÎRSEANU)

A fi bolnav (sau **beteag**) **de moarte**, **a fi pe moarte**, **a se zbate** (sau **a se lupta**) **între viață și moarte**, **a fi pe patul de moarte** (sau **pe patul morții**). v. **moarte**.

A părăsi patul = A se scula din pat după o boală mai lungă; (pex.) a se însănătoși:

Părăsi patul. Din acea zi fuse mai bine, medicul nu mai veni. (D. BOLINTINEANU)

Această femeie astăzi poate părăsi patul în urma îngrijirilor date de mine, în urma apelului către toată ofițerimea din țară, la care s-a răspuns admirabil. (IOAN SLAVICI)

A sta în pat = A nu se putea deplasa; a zăcea (de boală):

Știi una, mamă?... Câte zile sunt de când stau în pat? (AL. VLAHUȚĂ)

PATARAMĂ

A da (sau **a cădea, a ajunge, a gusta**) **patarama cuiva** = A o păți la fel cu altcineva:

De vă veți mai împotrivi mie la orice voi face, toți o să gustați patarama celorlalți și încă mai cumplit decât ați văzut. (I. GHERASIM GORJAN)

A ști patarama (cuiva) = A cunoaște slăbiciunile sau defectele cuiva, a ști cât prețuiește cineva:

Trebuie să mergem la ei numaidecât. Știu eu patarama lor. Să-i iei cu repede, că le piere piuitu. (AL. VLAHUȚĂ)

Prefăcătorii de vulpe bătrână parcă n-ar fi știut până acum de patarama Sultănichii. (BARBU DELAVRANCEA)

PATĂ

A căuta (sau **a găsi**) **pete în soare** = A căuta cu orice preț defecte acolo unde ele nu există:

– Un încurcă-lume, răspunse Domnul Christos, carele după ce a învrăjbit pe tată împotriva fiului, pe soră împotriva fratelui și pe vecin împotriva prietenului, a venit acum să caute pete în soare și raiului. (P. ISPIRESCU)

Iar cine caută pete, le găsește chiar în soare. (B. P. HASDEU)

M-am tot oprit, cum vezi, dinaintea temerii de a nu intra în gura lumii, care găsește pete chiar în soare. (ION GHICA)

A căuta nod în papură și pete în soare. (I. C. HINȚESCU)

A i se pune (cuiva) **pata** (Arg.) = **a** A avea o idee fixă, a urmări cu încăpățănare un scop:

I s-a pus pata pe arhitectul acela văduv care-și căuta soție, să-i înveselească vila cu piscină și să-i răsfete fetița răzgâiată. (EUGEN PATRICHE)

[...] nu mi-ar face plăcere să chinui un om cumsecade, dar sunt și eu necăjită și mi s-a pus pata pe tine. (MIHAI ANDREI)

b) A se enerva, a face o criză de furie, de nervi:

„Când am văzut câteva state de plată, mi s-a pus pata”, a spus Vlase, fără a nominaliza însă funcționarul care beneficiază în același timp de „salariu de merit, spor de vechime” [...] (<https://www.ziaruldevrancea.ro/>)

PATIMĂ

A cădea în patima băuturii (sau **a alcoolului, a jocului** etc.) = A bea, a juca jocuri de noroc etc. în mod excesiv:

Unii spun că s-ar fi mutat într-un bloc dintrun cartier de la marginea orașului, s-ar fi însurat și ar fi dat în patima băuturii. (ADINA DABIJA)

Argumentele care i se aduceau – că fusese în legitimă apărare, că era război și a ucide stătea în legea firii lucrurilor – nu cântăreau prea mult din punctul de vedere al poștașului căzut în patima alcoolului. (AURA CHRISTI)

PATRU

(A fi) în patru ițe (Pop.) = A fi beat:

Seara, când venea acasă de la cârciumă, el era mereu în patru ițe și căuta scandal.

A face pe dracu-n patru. v. drac.

A se face în patru (Reg.) = A munci din greu, a se strădui, a depune eforturi mari:

De când o lăsase Pătru Mușat, Măriuca se făcuse-n patru. (POP.)

A vorbi (cu cineva) **între patru ochi** (sau **între patru pereți**). v. **vorbi**.

A-și deschide ochii în patru sau **a-și deschide ochii (și urechile) în patru** sau **a fi cu ochii în patru** ori **a fi cu ochii deschiși** = A fi cu mare băgare de seamă:

Mă apropii de neamțul meu și-i zic: Măi, șonțule!... deschide-ți urechile-n patru la glasul adevărului... Tu te duci la Iași ca să arăți locuitorilor lui că știi să te dai de-a tumba și că poți ridica multe oci de bere și de fier?... (VASILE ALECSANDRI)

– *Chiriac, puiule, fii cu ochii-n patru!* (I. L. CARAGIALE)

– *Apropie-te, măi Ionică și deschide-ți ochii în patru și te uită, ca să vezi și tu...* (ION CREANGĂ)

Să fii cu ochii în patru la pologul cela din livadă, să nu-l lași să vi-l mănânce toți câinii!... (LIVIU REBREANU)

[...] *însă vom fi cu ochii deschiși asupra domnului nostru.* (MIHAIL SADOVEANU)

În (cele) patru zări (sau **colțuri, vânturi** etc.) = Spre toate punctele cardinale principale, în toate părțile, în toate direcțiile, pretutindeni; (pex.) fără urmă:

Mormântu lui... s-a pustiit, nu târzie vreme după aceea, în patru vânturi. (MIHAIL SADOVEANU)

Zilele mele risipite în cele patru colțuri ale lumii. (ZAHARIA STANCU)

Între patru ochi (sau **patru pereți**) = În taină, confidențial, fără martori:

Zice că trebuie să vorbească între patru ochi cu dumneata. (ION AGÎRBICEANU)

Titu se socotea întrucâtva tovarăș și complice. Aflându-se acuma între patru ochi cu ea, i se păru și mai frumoasă, decoltată adânc și cu brațele goale cum era, și cu o strălucire stranie pe figura-i enigmatică. (LIVIU REBREANU)

PATRULĂ

A face de patrulă = A păzi:

El, Crișu, făcea de patrulă. (DUILIU ZAMFIRESCU)

La ora două a trebuit să mă scol, să fac de patrulă schimbul trei, cu sudorul „Gheorghe nebunu” de la alt atelier. (DUMITRU FARANGA)

PAVĂZĂ

A sta pavăză = A apăra, a feri:

Alții cu pieptul în poartă/ Pavăză stau vâjâind din oțel. (G. COȘBUC)

[...] *prietenii noștri care ne priveghează de trei zile stau pavăză.* (MIHAIL SADOVEANU)

A-și pune mâna (drept) pavăză = A-și ridica mâna în dreptul ochilor (pentru a se feri de o lumină puternică, de un pericol etc.):

A trebuit sa îmi pun mâna pavăză la ochi din pricina soarelui intens. (<https://www.libris.ro/>)

PAVEA

A număra (sau **a bate**) **pietrele** (sau **pavelele**). v. **număra**.

PĂCALĂ

Cine a auzit de Păcală, cunoaște și pe Tândală = Se spune când cineva cunoaște două persoane nedespărțite:

Cine a auzit de Păcală cunoaște și pe Tândală. (PROVERBE ROMÂNEȘTI)

S-a găsit Păcală cu Tândală = Se spune când s-au întâlnit două persoane care se potrivesc (la glume, la păcăleli):

S-a întâlnit în drum Păcală/ Cu frate-său, nea Tândală. (I. C. HINȚESCU)

PĂCAT

(E) păcat (de Dumnezeu) = Nu se cuvine, nu e just, nu e bine:

Păcat, sărmanul, să moară ca un câne fără de lege! (ION CREANGĂ)

Nu tot bate-n pieptul meu,/ Că-i păcat de Dumnezeu. (VASILE ALECSANDRI)

*Că-i păcat de Dumnezeu/ Să pice voinic
ca eu.* (JARNÍK-BÎRSEANU)

(E) păcat de... sau **să..., că...,** sau **(e) păcat de
Dumnezeu, (e mai) mare păcatul, păcat mare**
= E o faptă sau o atitudine care duce la călcarea
preceptelor bisericești, morale etc. E regretabilă o
situație, o întâmplare neplăcută, o greșeală etc.:

– *Ce stai, dascăle, de vorbești? Apoi la
mine nu te mai gândești? Nu e păcat de Dumnezeu
să pierdem noi niște copilași așa de drăgălași și
curați ca mărgăritarul?* (P. ISPIRESCU)

*Ei bine, omule, nu ți-e păcat de Dumnezeu
să lăcomești la averea altora?* (POP.)

*Oare nu-i păcat de D-zeu să nu ne mai
vedem noi, așa din când în când?* (ION CREANGĂ)

A intra (sau **a cădea**) **în** (ori, înv., **întru**) **păcat**
sau (rar) **a da de păcat** = A comite o nelegiuire,
o faptă urâtă:

*Lipsești din ochii mei, că intru acuși
într-un păcat!* (VASILE ALECSANDRI)

*După ce, în articolul său de la 19 curent,
afirmă din nou urbi et orbi că partidul liberal,
îndată ce un fiu al său cade într-un păcat, îl
sacrifică pe altarul patriei, ca odinioară Brutus de
clasică memorie [...]* (MIHAI EMINESCU)

*Ia adu-ți aminte bine și nu intra în
păcat.* (ANTON PANN)

A împinge (sau **a îndemna, a duce**) **pe cineva
păcatul** (sau **păcatele să...** sau **de...**) = A simți
un imbold spre ceva oprit:

*Nu trece mult după asta, și-ntr-o zi, prin
luna lui mai, aproape de Moși, îndeamnă păcatul
pe bădița Vasile tântul, că mai bine nu i-oi zice,
să pună pe unul, Nic-a lui Costache, să mă
procitească.* (ION CREANGĂ)

*„Bun! zise el în gândul său. Ia, acum
mi-e timpul... De i-ar împinge păcatul să-mi
deschidă ușa, halal să-mi fie! Știu că i-aș
cârnoși și i-aș jumuli!”* (IDEM)

*De te împinge păcatul să spui ceva de
sfinții uscați și drepti [...] pe loc bătrânii își
ridică pulpanele giubelelor în cingătoarea de*

*plisă roșie și-ți suflă cuvântul din vârful limbii
[...]* (BARBU DELAVRANCEA)

*Și cu toate astea era adevărat. Dracu-l
împinsese! Și nenorocitul își povesti din fir în
păr toate isprăvile.* (I. L. CARAGIALE)

A se îndrepta de păcat. v. **îndrepta.**

A trage păcatul (sau **păcatele**) **cuiiva** = A
suporta consecințele greșelii altuia:

*Zi și d-ta că ai avut să tragi un păcat
strămoșesc. Vorba ceea: „Părinții mănâncă aguridă,
și fiilor li se strepezesc dinții”.* (ION CREANGĂ)

– *Ei, dragul meu, ce să am? Ia niște
păcate de la Dumnezeu am avut să trag pe lumea
asta și acum m-au ajuns.* (P. ISPIRESCU)

A vâri (pe cineva) **în păcat** = A determina pe
cineva să comită o faptă condamnabilă:

Fără să vrei te vâri în păcat. (ION
CREANGĂ)

A vorbi (sau **a grăi**) **cu păcat** = A se face
vinovat spunând lucruri (neadevărate sau)
nedrepte și prejudiciind astfel pe cineva:

– *Tudose, băiete, nu vorbi cu păcat, să nu
vorbești într-un ceas rău.* (BARBU DELAVRANCEA)

– *Coane Grigoriță, vorbești cu păcat, zău
așa, coane Grigoriță!* (LIVIU REBREANU)

A(-și) face păcat (sau **păcate**) **cu cineva** = A
comite o faptă rea în dauna cuiva; a oropsi, a
nedreptăți pe cineva:

*Nu-ți face păcat cu mine, că mult bine
ți-oi prinde și eu vreodată.* (P. ISPIRESCU)

*Nu vă faceți păcat cu noi, domnișorilor,
că nu e vinovat.* (AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI)

*Îți faci păcat cu mine!... am obosit de
când te aștept.* (PETRU DUMITRIU)

A-l paște (pe cineva) **moartea** (sau **beleaua,
păcatul, primejdia**). v. **paște.**

Al păcatelor = Al naibii, grozav:

*Am venit într-o căruță și mi-a fost frig al
păcatelor.* (DAMIAN STĂNOIU)

A-și spăla păcatul (sau **păcatele**) ori **a-și ispăși păcatul** (sau **păcatele**) = A ispăși o greșală, o vină:

Dar pentru a respecta întocmai porunca și a spăla păcatul poftei, trebuie găsit cârlanul, pus în proțap și mâncat, nu? (ADRIAN VOICU)

Și Moș Petre cară apă cu sacaua pentru a spăla păcatele, bubele, petele de sânge ale vieții. (GEO BOGZA)

În celălalt sipețel vei găsi o piele de urs și un lanț cu care piele te vei îmbrăca tu, căci urs ai să rămâi până îți vei ispăși păcatele. (P. ISPIRESCU)

Atâta păcat de... (Reg.) = O cantitate atât de mare, încât îți creează probleme și încurcături:

Cum să le taie, cum să le care, cine să cumpere atâta păcat de lemne? (IOAN SLAVICI)

Ce e drept nu-i păcat = Adevărul nu trebuie să supere, chiar dacă nu ne convine:

De asta așa-i! a pus lucrul ei la copil străin, ce-i drept nu-i păcat! (SPIRIDON POPESCU)

Așa-s eu, ce mai calea-valea! Ce-i drept nu-i păcat, așa-i domnule părinte? Că de supărare beau dacă beau, așa-i? (LIVIU REBREANU)

Ce păcat! = Cât de rău îmi pare!:

Mândruța s-a măritat! / Vai de mine, ce păcat! (JARNÍK-BÎRSEANU)

Ce păcat că poetul a plecat dintre noi în plină iarnă, aproape nepovedit, nemărturisit și aproape neîmpăcat cu zăpezile eterne. (CONSTANTIN STANCU)

Ce păcatul (sau **păcatele**)? = Ce dracu? Ce naiba? Atât mai trebuia!:

Ce păcatele suflu așa? (BARBU DELAVRANCEA)

Ți-am spus să nu mai pomenești pe ucigă-l crucea. Ce păcatele, doar ești preot bătrân. (G. CĂLINESCU)

Du-te (sau **ducă-se, duceți-vă**) **la păcatele** (sau **în păcate**) = Du-te (ducă-se, duceți-vă) la naiba, la dracu:

Pleacă odată!... – Mă duc... Du-te la păcatele! (I. L. CARAGIALE)

Lasă-mă păcatelor mele (sau **lasă-l păcatelor lui** etc.) sau **la păcatele!** = Lasă-mă (sau lasă-l etc.) în pace!:

[ANCA:] *Lasă-mă păcatelor mele, Gheorghe, și du-te. Ești tânăr, mergi de-ți caută norocul aiurea...* (I. L. CARAGIALE)

Mai știi păcatul? = Se prea poate:

Te văd că ești un băiet isteț și, mai știi păcatul! poate și harnic! (ION CREANGĂ)

Ori poate că măria-ta te gândești la alt necaz, mai știi, păcatul? se făcu a nu înțelege popa. (PETRU REZUȘ)

Păcat că... sau **păcat (de)** = (Exprimând regretul față de o situație sau o acțiune neplăcută sau nedorită) Îmi pare rău că (sau de...); e regretabil că...:

De ce nu încerci să-i semeni? Păcat de dumneata. (LUCIA DEMETRIUS)

Mai dăunăzi îi abătuse strigoicei ca să-mi puie coarne de fier, ca pe vremea veche... – Păcat, că bine ți-ar fi prins coarnele. (VASILE ALECSANDRI)

Când a fost astă-primăvară la mine, mi-a lăsat niște cărți foarte frumoase; păcat că nu știu a ceti. (C. NEGRUZZI)

Păcat de căciula pe care o porți sau **degeaba mai porți căciulă.** v. **căciulă.**

Păcate amărâte (Reg.) = Exprimă compătimirea și regretul în legătură cu o nenorocire prin care trece cineva:

Nește păcate amărâte, Costache, asta ieste. Mai bine să le mâncăm noi decât să le mănânce lupii. (RADU ALDULESCU)

Păcatele mele (noastre, lor)! = Vai de mine (de noi, de ei)!:

Ce sunt ei de vină, păcate lor, dacă le-a căzut pe sat o așa grozavă nenorocire! (AL. VLAHUȚĂ)

Lâna asta ne mănâncă, păcatele noastre... mai mult cu șeiacul ne hrănim. (ION CREANGĂ)

Păcatele mele, cumnățele!... iar am rămas văduvă! (VASILE ALECSANDRI)

Prostul cara lemne la pădure. (<https://brainly.ro/>)

Vai de păcatele mele (sau **tale, noastre** etc.) sau **păcatele mele cele grele!** = Exclamație care exprimă (supărarea, regretul, nemulțumirea sau) neputința cuiva:

N-am dormit, măculiță: că n-am somn, vai de păcatele mele! (I. L. CARAGIALE)

– Iaca, păcatele mele! Cine-i cu pagubă, și cu păcat; (ION CREANGĂ)

Păcatele mele, cumnățele!... iar am rămas văduvă! (VASILE ALECSANDRI)

– Păcatele mele – zise el plin de îngrijire – unde poate fi fata aceea?! (IOAN SLAVICI)

PĂDUCHE

A fi păduche leșinat (Reg.) = **a**) A fi lacom:

Ferească cerul de păduche leșinat: unde pișcă, bășică! (D. UDRESCU)

b) A fi foarte slab:

Ar fi trebuit sa se implice mai mult în creșterea mea. Pentru el, eu sunt un păduche leșinat... (<https://www.cancan.ro/>)

A ieși ca păduchele (înainte sau în frunte) = A încerca să se evidențieze cu orice preț; a inoportuna:

Bețivul iese la iveală ca păduchele în frunte. (IULIU A. ZANNE)

Iar Dinu Săraru iese ca păduchele în frunte la recepția de la Cotroceni; (ION LAZU)

Are păduchi în loc de bani = Este complet lipsit de mijloace de trai:

Are păduchi în loc de bani. – Adecă: e foarte sărac. (SIMION FLOREA MARIAN)

Caută păduchi în capul altuia = Se preocupă de defectele altuia, fără să-și vadă propriile lipsuri:

Când căutam păduchi în capul cuiva înseamnă că îi căutam nod în papură, că dorim cu orice preț să provocăm un scandal. (<http://www.vise.ro/>)

PĂDURE

A căra lemne în pădure = A face un lucru de prisos:

A fura ca în (sau **într-o**) **pădure** (sau **a fura ca în pădurea Vlășiei**) = A fura mult și cu îndrăzneală, fără nicio teamă:

Găștile, clanurile de hoți, de tâlhari au oameni în toate structurile; fură șoferul, fură pădurarul și brigaderul, fură cu polițaiul, cu primarii, de la A-Z, de la comună la guvern fură pe rupte toți ca-n codrii Vlășiei. (<http://economie.hotnews.ro/>)

În acest timp Basarabia devenise adevărata pădure din Vlășia. Hoții și tâlhării din cele mai îndrăsnețe se succedau una după alta. (ZAMFIR C. ARBORE)

Ciuhă, buhă, din pădure = Se spune despre o femeie neîngrijită:

Pe aceste femei, poporul le ia în răs cu următoarele versuri: Ciuhă, Șapte ai Buhă,/ De când te lai [...] (I. A. CANDREA)

Nu e pădure fără uscături = Într-o mulțime există și elemente negative:

Zis-am mai în sus că pădure fără uscături nu se poate; (I. POP-RETEGANUL)

Dar cum pădure fără uscături nu există, s-au găsit câțiva turnători, care au avut grijă să toarne la securitate pe „sabotori”. (MIRCEA CRĂCIUN)

Parcă ar fi născut (sau **crescut**) **în pădure** = Se spune despre o persoană cu o comportare urâtă, lipsită de educație:

Bâcii parcă ar fi crescut în pădure, erau smoliți, bronzați, prostănaci, țărani, inculți, grobieni, se îmbrăcau fără gust și vorbeau prost rusește. (DAN LUNGU)

PĂDUREȚ, -EAȚĂ

A mânca și mere (sau **pere**) **pădurețe** = **a**) A fi foarte flămând.

b) A accepta să facă orice:

Mie unuia știu că nu-mi suflă nimene în borș: când văd că mâța face mărazuri, ți-o

strâng de coadă, de mânăncă și mere pădurețe, căci n-are încotro... (ION CREANGĂ)

A se sătura (de ceva sau de cineva) ca de mere pădurețe = A fi foarte plictisit de ceva sau de cineva:

Fa, fa Ioană, du-te de zi cuconășului să tacă, că m-am săturat de mojiță ca de mere pădurețe... îmi vine acru. (VASILE ALECSANDRI)

De-ar mai veni vara, să se mai joace și pe afară, că m-am săturat de ei ca de mere pădurețe! (ION CREANGĂ)

PĂGUBAȘ, - Ă

A fi (sau a rămâne) păgubaș = A pierde ceva, a fi (sau a rămâne) în pagubă; a păgubi:

Am izbutit măicuță să facem și acum pe cheful spânului, rămânere-aș păgubaș de dânsul să rămân și să-l văd când mi-oi vedea ceafa. (ION CREANGĂ)

A lăsa (pe cineva) păgubaș = A cauza (cuiva) o pagubă:

Dacă-i avea bunătate să mergi d-ta să-i grăiești. Poate că nu m-ar lăsa păgubaș. (VASILE ALECSANDRI)

A se lăsa păgubaș (de cineva sau de ceva) = A renunța (la cineva sau la ceva):

La nimic n-au slujit bătaia, ocară. Până la urmă... s-a lăsat păgubaș. (ZAHARIA STANCU)

M-am repezit să beau apă din carafa de pe masă, dar... m-am lăsat păgubaș. (GH. BRĂESCU)

PĂLĂRIE

A avea casa sub pălărie (Reg.) = A fi foarte sărac:

[...] am dus cu mașina o studentă într-un district sărac din nord, Moreno, plin de emigranți cu casa sub pălărie; (CONSTANTIN SEVERIN)

A lovi (sau a plesni, a pocni) în pălărie sau **a-i turti** (cuiva) **pălăria** = A atinge pe cineva cu o vorbă înțepătoare:

Dar știi că m-ai plesnit în pălărie, măi Chirică ? Al dracului băiet! (ION CREANGĂ)

– N-am, zău, don sergent... – Mă loviși în pălărie! Da nu știi eu că ai? Nu mi-ai spus tu singur când ai venit că ai treizeci de franci? (ANTON BACALBAȘA)

A purta pălăria (D. femei) = A fi mai mare în casă, a porunci:

Ei și-au dat seama imediat că ea purta pălăria în casă.

A umbla cu flori la pălărie sau **a umbla cu flori (sau cu floare) la urechi** (sau **la ureche**). v. **umbla**.

A-și lua pălăria (din sau de pe cap). v. **lua**.

A-și ridica pălăria (sau **căciula**) (**dinaintea** sau **în fața cuiva**). v. **ridica**.

Ce pălăria mea! (Arg.) = Ce naiba!:

Era prietenul meu, ce pălăria mea! (DAN LUNGU)

Mamă, ce pălăria mea bolborosești acolo? Mama nu bolborosea nimic, săraca. (ALINA NEDELEA)

Jos pălăria! = Exprimă admirația sau respectul față de cineva:

Meritele dumneavoastră personale nu pot fi tăgăduite de nimeni. De nimeni! Jos pălăria! Jos pălăria! (GH. SCHWARTZ)

În fond, dacă o făcuse conștientă, jos pălăria. Avea personalitate. (IOAN GROȘAN)

PĂLTINEL

A umbla (de) frunza frâsinelului (sau **de frunza păltinelului**). v. **frâsinel**.

PĂMÂNT

(A lăsa) toate la (sau în) pământ = (A lăsa) toate baltă, la voia întâmplării:

Văzând... că nu dau răspuns de nicăiri, lasă toate în pământ și se ia după mine la baltă. (ION CREANGĂ)

(Nu) se dărâma pământul = Se zice când cineva se arată îngrijorat sau zorit, în mod nejustificat:

Nu se dărâma pământul. Deschisesem manifestările legate de Centenarul Blaga, manifestări în care mă implicasem ca ministru. (MARIN SORESCU)

A (nu) fi (cu picioarele) pe pământ = A (nu) avea simțul realității:

Iancule, zic, sunt sănătos și mă simt om întreg și cu picioarele pe pământ. (ȘTEFAN DUMITRESCU)

Lui Evghenie însă nici nu simte nevoia să-i explice nimic, nici să-l aducă cu picioarele pe pământ. (FLORIN LĂZĂRESCU)

A (se) jura cu cerul și cu pământul = A (se) jura cu multă convingere, invocând atât forțele de pe pământ, cât și pe cele cerești:

Însă mai mult, îi spune, să nu ia, nici dacă acel om l-ar blestema sau l-ar jura cu cerul și pământul. (DATINI, 2003)

A așterne (sau a trânti, a culca, a da) la pământ (sau pământului) = A dărâma, a doborî; (pex.) a omorî:

O trânteste la pământ și-o ține bine. (ION CREANGĂ)

A băga (pe cineva) în pământ. v. **băga.**

A cădea la pământ (în fața cuiva) = A se prosterna, a îngenunchea cu fața la pământ; a se umili în fața cuiva:

Ecaterina căzu la [pă]mânt cu lacrimi zicând: Nu sunt vreadnică. (DOSOFTEI)

Moșneagul, auzind aceste chiar din gura împăratului, se pleacă până la pământ; apoi iese și pornește spre casă, ca să-și aducă feciorul. (ION CREANGĂ)

A curma pământul = A umbla (sau a se zbate) mult:

Toată viața el a fost în stare să curme pământul numai să le fie bine copiilor.

A da (sau a răsturna etc.) pământul cu fundul (sau cu dosul, cu curul) în sus = a) A căuta, a scotoci peste tot pentru a găsi un lucru:

Am început căutarile, mi-am stors mintea o vreme... după ce am „răsturnat pământul cu fundul în sus”. (<http://www.virginiaradu.ro/>)

b) (Reg.) A fi foarte harnic.

A da (ceva) la pământ = A năru, a dărâma (ceva):

Avem să fim siliți a-ți da casa la pământ pentru ca să treacă drumul. (VASILE ALECSANDRI)

A duce la pământ = A face să eșueze:

Prostia groșilor și a nemeșilor a dus la pământ marea revoluție maghiară. (CAMIL PETRESCU)

A face (lut sau tot o apă și un) pământ sau una cu pământul sau (rar) **a amesteca (sau a asemăna, a face asemenea) cu pământul** = A distruge:

Și îndată se apucă să povestească cum n-a rămas nici picior de boier între Roșiori și Alexandria, pe unde a rătăcit el zilele astea, iar conacele toate le-au făcut oamenii una cu pământul, ca nici să nu se mai cunoască urmele unde au fost [...] (LIVIU REBREANU)

Fă-mă, Doamne, lut, pământ,/ Nu-mi da om care-i urât. (NERVA HODOȘ)

Era să-i facă una cu pământul pe nevrednicii tâlhari. (POP.)

A face (sau a ține) umbră pământului degeaba. v. **umbră.**

A face pământ = A distruge, a nimici, a face praf:

Fă-mă, Doamne, lut, pământ,/ Nu-mi da om care-i urât. (POP.)

A fi (sau a se face) negru pământ (ori negru ca pământul) = A fi foarte (mâhnit sau) mânios:

Hassan, de mirare, e negru-pământ; (G. COȘBUC)

A fi în pământ = A fi mort:

Nu plânge de-i auzi./ Că eu în pământ voi fi! (JARNÍK-BÎRSEANU)

A fi sărac (sau, rar, **calic** sau **sărman**) **lipit pământului**. v. **sărac**.

A fi (toți) o apă și un pământ. v. **apă**.

A frământa (sau **a pisa** etc.) **pământul** = A bate pământul cu picioarele, prin lovituri puternice și repetate; a juca, a dansa cu pasiune:

[...] *iară împrejuru-l frământa pământul, un ungur lung, cu picioarele goale în papuci mari împluți cu paie.* (MIHAI EMINESCU)

Fetele jucau ușurel, fără să zâmbească, cu genele plecate; iar flăcâii frământau pământul, se răsuceau pe loc, băteau din călcâie tactul horii și strigau. (MIHAIL SADOVEANU)

Ei frământau pământul sub un brâu sau o bătută nebună. (CALISTRAT HOGAȘ)

Caii-n neastâmpăr frământă-n loc pământul. (VASILE ALECSANDRI)

A fugi (sau **a alerga**) **mâncând pământul** (sau **de mănâncă pământ** ori **pământul**) sau **a mânca pământ** (ori **pământul**) (**fugind** sau **alergând**). v. **mânca**.

A ieși (sau **a răsări**, **a se ivi**, **a apărea** etc. **ca**) **din pământ** (**din iarbă verde**) = A apărea pe neașteptate (și fără să fi fost observat înainte de cineva):

...destul că, cu niște ochi de două ori mai mari decât cei ce poate-i avea de obicei, cu o față lungă și speriată și neputându-se lămuri de unde și cum răsărisem noi așa ca din pământ, se uită la noi, măsurându-ne cu privirea-i zăpăcită, de sus până jos și îndesându-se tot mai tare spre perete, ca și cum ar fi voit să scape de o vedenie supărătoare. (CALISTRAT HOGAȘ)

Când, deodată, încetând muzica de a mai cânta, ieși ca din pământ o masă încărcată cu de toate bunătățile [...] (P. ISPIRESCU)

Ei, bată-te să te bată, că tare m-ai speriat răsărind așa ca din pământ! (POP.)

A intra în pământ (**de frică** sau **de rușine**) (Fig.) = A avea un puternic sentiment de teamă sau de rușine:

Domnul se uită la mine cu niște ochi osteniți. Intrasem în pământ. Când deschise gura, mi se păru că mă și înghite. (BARBU DELAVRANCEA)

Împărăteasa se rușină, plecă ochii în jos și se gândi: „Dar dacă o ghici și la ce m-oi fi gândit înainte, intru în pământ! De câte ori n-am dat dracului sfaturile împărăției când nu se mai isprăveau până după miezul nopții.” (IDEM)

Iară eu intram în pământ de rușine. (ION CREANGĂ)

A lăsa totul (sau **toate**) **la** (sau, reg., **în**) **pământ** = A abandona totul, a lăsa totul baltă:

Văzând ea că nu dau răspuns de nicăiri, lasă toate la pământ și se ia după mine la baltă. (ION CREANGĂ)

Am lăsat toate la pământ și am plecat la oaste. (TUDOR PAMFILE)

A lua pământ (Rar, d. avioane) = A atinge pământul cu roțile, la aterizare:

Avionul luase pământ și sălta ușor pe roțile de cauciuc. (EUGEN BARBU)

A mânca (sau **a pupa**) **pământul** = A atinge pământul din treacăt, în zbor:

Mânca pământul sub copitele lui, simțea că i se aprinde ceva înăuntru, că ochii îi ard și că limba îl frige; (EM. GÎRLEANU)

A nu mai călca pe pământ = A fi foarte fericit:

Când află țiganul de hotărârea boierului, de bucurie nu mai călca parcă pe pământ. (NICOLAE GANE)

A nu(-l) primi pe cineva (nici) pământul = Se spune despre un om foarte păcătos care moare:

Cine calcă jurământul/ Nu-l primește nici pământul. (JARNÍK-BÎRSEANU)

A nu(-l) ști sau **a nu(-l) afla**, **a nu(-l) auzi**, **a nu(-l) simți** etc. **nici pământul** = A nu-l ști, a nu-l afla etc. absolut nimeni:

– Mătușă, de mi-i face acest bine, atunci să știi că ai să ai mai multe de la mine. Fii bine încredințată că n-are să ne știe nici pământul. (ION CREANGĂ)

Bursucii s-aud tipăind pe cărări, ca și iepurii, ca și caprele. Dar pe vulpi nu le poate auzi nici pământul. (MIHAIL SADOVEANU)

Nu vreau să știe nimeni./ Nici pământul. (AL. VLAHUȚĂ)

A nu-l (mai) răbda (sau **ține pe cineva**) **pământul** = Se spune (mai ales în imprecății) despre oamenii răi:

De-aș fi așa blăstămat/ Precum îs de judecat./ Soarele nu l-aș vedea./ Pământul nu m-ar ținea. (JARNÍK-BÎRSEANU)

A nu-l (mai) ține (pe cineva) **pământul (de bucurie)** = A fi foarte bucuros:

Fata ieși din curte ca fulgerul; n-o mai ținea pământul de bucurie. (P. ISPIRESCU)

A pune fața la pământ (Reg.) = A muri:

Că pe cine am avut/ A pus fața la pământ;/ A pus fața înflorită/ Subt o glie vestejită. (JARNÍK-BÎRSEANU)

A pune (sau **a băga**) (ceva) **în pământ** = A însămânța; a planta; a răsădi:

Nu se ară, nu se seamănă, sau, cum se mai zice, „nu se bagă în pământ” în ziua de vinerea seacă. (TUDOR PAMFILE)

A răsturna pământul într-o dungă (Reg.) = A realiza lucruri extraordinare:

De-ar da spre cer năvală, și-n cer ar face strungă./ Voinici, cât să-ți răstoarne pământul într-o dungă. (G. COȘBUC)

A scoate (ceva sau pe cineva) **din pământ (din iarbă verde)** ori **de unde-o ști** sau (reg.) **din fundul pământului**. v. **scoate**.

A se crede buricul pământului. v. **buric**.

A se face pământ la față sau **a i se face fața ca pământul** ori (reg.) **a-i ieși** (cuiva) **pământul în față, a-i prinde cuiva fața pământ** = A slăbi:

Mult mă-ntreabă sfântul vânt,/ Ce mi-a prins fața pământ? (POP.)

A șterge (sau **a rade, a stinge, a face să piară**) **de pe fața pământului**. v. **șterge**.

A tăcea (sau **a fi mut**) **ca pământul** = A nu spune niciun cuvânt:

Asemene cel mijlociu, tuștiu! iute sub un cherșin; se-nghemuiește acolo cum poate, tace ca pământul și-i tremură carnea pe dânsul de frică: Fuga-i rușinoasă, da-i sănătoasă! (ION CREANGĂ)

A-i crăpa (cuiva) **pământul (undeva)** (Reg.) = A muri undeva:

Da' bietul Ștefan, păcătosul de frate-meu, a rămas și acolo i-a crăpat pământul. (V. I. POPA)

A-i fugi (cuiva) **pământul** (rar, **terenul**) **de sub picioare** = **a)** Se spune când cineva își pierde echilibrul și este gata să cadă:

Sui scăricica, intru, când... simt că-mi fugе pământul de sub picioare. (I. L. CARAGIALE)

[...] își întinse amândouă brațele în aer ca un om ce simte că-i fugе pământul de sub picioare, se cumpăni un moment, apoi căzu grămadă jos. (NICOLAE GANE)

b) (Fig.) Se spune când cineva își pierde cumpătul:

Zicând aceste cuvinte, el se primbla cu pași iuți și neregulați prin odaie; dar deodată se opri în loc; își întinse amândouă brațele în aer ca un om ce simte că-i fugе pământul de sub picioare, se cumpăni un moment, apoi căzu grămadă jos. (NICOLAE GANE)

Platamonu simțea că-i fugе pământul de sub picioare. Încercă să insiste: când să mai vie? Doamna ezita: nu știe câte zile mai rămâne pe aici și... (LIVIU REBREANU)

Și mie mi s-a părut din nou că-mi fugе pământul de sub picioare. (ION LĂNCRĂNAN)

A-i veni cuiva să intre în pământ = A se simți foarte stânjenit:

Nimeni nu zâmbi. Inspectorului îi veni să intre în pământ. (ZAHARIA STANCU)

Ca de la cer la pământ sau (rar) **cât cerul de pământ, ca între cer și pământ** = Se spune pentru a arăta marea deosebire care există între două ființe, două lucruri, două fenomene:

Își zisese... că între un doctor și un popă e o deosebire ca între cer și pământ. (LIVIU REBREANU)

M-am angajat la o firmă de detectivi particulari și pentru mine e o diferență de la cer la pământ. (AURORA LIICEANU)

Ca pământul = a) (În legătură cu verbul „a uita”) Cu desăvârșire, de tot:

Îmi uitai ca pământul. (ANTON PANN)

Mi-am uitat ca pământul... Să mă odihnesc. (BARBU DELAVRANCEA)

– Iii, Didico, uitasem... I-adu sticla ceea cu țuică!... Aoleu, cum am uitat ca pământul... Bine că mi-am adus aminte... (LIVIU REBREANU)

b) (În construcții negative, în legătură cu verbele „a ști”, „a putea”) Deloc, în niciun fel:

Fiul meu s-a pierdut de trei, patru luni, fără să știe ca pământul încotro s-a dus. (I. GHERASIM GORJAN)

Iată lucrurile au ieșit altfel decât le-ați prevăzut voi. – Nu se știe ca pământul. (MIHAI BENIUC)

Cât (e) lumea (sau, rar, **Prutul**) = **a)** Totdeauna, veșnic.

b) (Îcn.) Niciodată:

Alt stăpân, în locul meu, nu mai face brânză cu Harap Alb, cât îi lume și pământul. (ION CREANGĂ)

Ce pământ? (Reg.) = Ce Dumnezeu?:

Tu te duci, bade sărace,/ Dar eu ce pământ m-oi face? (ȘEZĂTOAREA, I)

Cerul și pământul (Construit de obicei cu verbe ca „a fâgădui”, „a cere”, „a căuta”, „a se ruga”, „a jurui” etc.) = Mult; totul; (pex.) lucruri nerealizabile, imposibilul:

Cine se rugase cu cerul și pământul de mă-sa, s-o lase să culce vițelul plâpând în casă. (I. L. CARAGIALE)

Cu o falcă în cer și (cu) alta (sau una) în (ori pe) pământ = Foarte furios. (În basme) Cu gura larg deschisă, spre a înghiți tot ce-i iese în cale:

Aoleu! dară zmeii când simțiră! unde veneau cu o falcă în cer și cu una în pământ, și unde răcneau de-ți îngheța sângele în vine. (P. ISPIRESCU)

Și mai stând Sfânta Duminică oleacă în preajma fântânii, numai iaca ce vede că vine ursul cu o falcă în cer și cu una în pământ, mornăind înfricoșat. (ION CREANGĂ)

Cum te (îl, vă, etc.) rabdă (sau ține) pământul? (Interogativ retoric) = Exprimă indignarea față de lipsa de omenie a cuiva:

Păi, pe unul ca ăsta, să nu te crucești că-l mai rabdă pământul?! (SORIN TITEL)

– Păi Traian era băiat cuminte, cum te-a nenorocit, se vâicărea femeia, nu l-ar răbda pământul [...] (PAVEL PEREȘ)

De când (lumea și) pământul = a) (Din) totdeauna; veșnic:

De (sau din) totdeauna: S-a trezit ca dintr-un somn și parcă era de când pământul. (EM. GÎRLEANU)

b) (Îcn.) Niciodată:

Vede și el ceea ce nu se mai văzuse și nu se mai auzise de când lumea și pământul. (ION CREANGĂ)

De stinge (sau zvântă, rar, sfârșește etc.) pământul = Foarte mult, peste măsură, exagerat:

Ai mei mănâncă de sting pământul. (BARBU DELAVRANCEA)

O, acum beau de zvânt pământul. (AL. VLAHUȚĂ)

Din pământ, din iarbă verde (sau **din fundul pământului**) = Cu orice preț, neapărat:

Din pământ, din iarbă verde, să te duci să-mi aduci herghelia, și să nu îndrăznești a mai zice nicio vorbă măcar. (P. ISPIRESCU)

Sculă în picioare toată casa, puse pe foc toate slugile să-i scoată salba din pământ din iarbă verde, că nu e de trai. (IDEM)

Se întâmplă, câteodată, și mai altfel de cum gândești. Nici lene, nici prostie, nici răutate să nu fie la mijloc, și totuși sare omului țâfna din senin, din iarbă verde. (BARBU DELAVRANCEA)

Doarme și pământul sub om (Rar) = Se spune când este mare liniște, când domnește calmul:

Și apoi, în zori de ziuă, când e somnul mai dulce, de doarme și pământul sub om, o mulțime de furnici de cele mărunțele au străbătut înlăuntrul palatului și au început a pișca din somn pe împăratul, de-l frigeau, nu altăceva. (ION CREANGĂ)

E a pământ = Prevestește moarte:

De iese la copil întâi dinții dedesupt, nu e bine; e a pământ. (IULIU A. ZANNE)

Înghiți-te-ar pământul! (sau **mânca-te-ar pământul!**) (În imprecății) = De-ai muri!:

Îi place să descrie toate mișcările lui și să rezică toate cuvintele sale: Iar Leonti Arnăutul,/ Înghiți-l-ar pământul!/ Nasturi de-argint că scotea,/ În pușcă mi-i ascundea,/ Și-n Codrean îi slobozea. (VASILE ALECSANDRI)

La (sau **de la, până la, din**) **capătul** (sau **marginea** ori **marginile**, pop., **toarta**, rar, **capetele**) **pământului** sau **peste pământ** etc. = (De) foarte departe:

Răsar-o vijelie din margini de pământ,/ Dând pulberea-mi țărâni și inima-mi în vânt. (MIHAI EMINESCU)

Țara [...] era tocmai la o margine a pământului. (ION CREANGĂ)

La pământ = a) Întins, culcat pe jos; (f i g.) (d. persoane) deprimat, învins:

Armașul gemea la pământ, fără să se cîltimească. (MIHAIL SADOVEANU)

Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vro limbă/ Ce cu-a turmelor pășune a ei patrie și-o schimbă/ La pământ dormea ținându-și căpătâi mâna cea dreaptă; (MIHAI EMINESCU)

b) (În formule de comandă) Culcă-te !

Nu e peste pământ = Nu e departe de aici:

Hai, mă, du-te, că n-a fi peste pământ! (D. UDRESCU)

Nu se dărâmă pământul sau **se dărâmă pământul?** = Se zice când cineva se arată îngrijorat sau zorit (în mod nejustificat) de ceva:

Și dacă mai pun un sac ce, se dărâmă pământul? (D. UDRESCU)

Nu-l încape pământul = Se spune despre o persoană (lacomă, îngâmfată sau) foarte fericită:

Încing boierii câte o horă de zici că nici nu-i încape pământul, atâta de mare e! (ILEANA CUDALB)

Obiceiul pământului = Sumă de norme necodificate, stabilite de practica îndelungată a vieții și care se aplicau odinioară pe un anumit teritoriu, fiind transmise urmașilor prin tradiție; (pex.) obicei caracteristic unei țări, unei regiuni, păstrat din vechime:

Așa-i obiceiul pământului; fata învață de la mamă și mama de la bunică. (NICOLAE GANE)

Obiceiul pământului ajunge prin întrebuițare a se face lege. (C. NEGRUZZI)

Obiceiul pământului le-a ținut multă vreme loc și de constituție politică și de condică civilă și criminală. (NICOLAE BĂLCESCU)

Parcă a intrat în pământ (sau **parcă l-a înghițit pământul**) = Se spune despre cineva sau ceva care a dispărut fără urmă, care nu poate fi găsit cu niciun preț:

Am strigat la el, până ce-ai ieșit dumneata; și-acuma nu-i, parc-ar fi intrat în pământ. (MIHAIL SADOVEANU)

Parc-au intrat în pământ... Unde să fie, unde să fie? (ION CREANGĂ)

Până la (sau **în**) **pământ** = (Înclinându-și capul)

Cu politețe exagerată, cu evlavie:

Apropiindu-se de Alexandru Vodă, [boierii] se închină până la pământ. (C. NEGRUZZI)

Se feri în lături, să salute până la pământ o doamnă foarte elegantă. (CEZAR PETRESCU)

Plânge de udă pământul = Plânge mult:

Ele plângeau de udau pământul. (ION CREANGĂ)

Trage a pământ = Se spune despre cineva care este aproape de moarte:

Și trupul mereu o trage înapoi către pământ, și raza mereu o cheamă către înălțimi. (EM. GÎRLEANU)

Vechi ca pământul = Foarte vechi:

Păduricea Bănesei s-ar putea zice: veche ca pământul. (CEZAR BOLLIAC)

PĂNURĂ

A fi (tot) de-o pănură (cu cineva) = A fi la fel, a fi de aceeași categorie cu cineva:

Noi suntem noi,/ Nu de-o pănură cu voi. (POP.)

PĂPUȘĂ

A fi păpușa cuiva = A se lăsa dirijat de cineva; a fi lipsit de voință:

Șapte ani am fost păpușa celor mai scumpe și mai obraznice croitorese din capitală. (AL. VLAHUȚĂ)

– Acum avem, după cum bine știi, un singur lider. Restul sunt marionete. Ce dracu' măi Paule – Sau el e păpușa altora... (MIRCEA CRĂCIUN)

A juca păpușile (Pop.) = **a**) A da un spectacol, o reprezentație cu păpuși:

Ia-ntrebați boierii și cucoanele Cum să jucăm păpușile?... Cu perdea ori fără perdea? (G. DEM. TEODORESCU)

b) (Fig.) A spune minciuni, a înșela pe cineva.

PĂPUȘOI

A o lăsa moartă (în păpușoi). v. **mort.**

A scăpa boii în păpușoi = A-și pierde autoritatea sau controlul asupra cuiva:

Mă bag frate peste ăsta [Horia Roman Patapievici] – deși nu îmi șade în caracter – pentru că i-au scăpat boii prin păpușoi. (<https://isabellelorelai.wordpress.com/>)

A se face mort în păpușoi (sau (substantivat) **a face pe mortul în păpușoi**). v. **mort.**

A-i lua (sau **a-i șterge**) (cuiva) **păpușoiul de pe foc = a)** A-i răsturna cuiva planurile:

Șiretul acela de Vasile a făcut ce-a făcut și ne-a șters păpușoiul de pe foc... (ION CREANGĂ)

b) A lovi cu putere.

PĂR

(Cu) păr pe limbă = Lipsit de educație, necioplit; prost:

Voi uniții cu păr pe limbă și unși cu lapte acru. (POP.)

(Nici) un păr (mai mult) (sau **nici cât e un fir de păr**) (Înv.) = (Nici) oricât de puțin; de loc, nimic:

Decât pielea obișnuită, să nu poți cere un păr mai mult. (GR. ALEXANDRESCU)

A atârna de un fir de păr = A depinde de foarte puțin, de o nimica toată; a avea o poziție șubredă, precară:

Voința de a trăi a fetei atârna de un fir de păr. (GALA GALACTION)

[...] *nicio știre din străinătate nu vine să ne lumineze asupra situației, tocmai acum,*

când toate celea par a atârna de-un fir de păr.
(MIHAI EMINESCU)

A avea peri de lup. v. lup.

A despica (sau **a tăia**) **părul** (sau **firul de păr, un fir de păr**) **în patru** (sau **în șapte** etc.) = A cerceta cu minuțiozitate exagerată ceva:

E în stare să taie un fir de păr în patru.
(VASILE ALECSANDRI)

Negreșit, nu voi fi în stare să-ți dovedesc în limba învățaților și cu cartea în mână ce fel de boală este iubirea, câte grade de tărie are; cum un om simte într-un fel, și altul într-alt fel; cum o dragoste alungă pe alta, precum un cui scoate pe alt cui. Toate aceste le las pe seama celor ce știu să despice firul de păr în patru. (NICOLAE GANE)

Despica firul de păr în patru. (ZAHARIA STANCU)

A i se face (sau **a i se pune, a i se sui, a i se ridica, i se zburli cuiva**) **părul** (sau **chica**) **măciucă** (**în vârful capului**) (Pfm.) = A fi cuprins de o spaimă puternică; a se îngrozi, a se înspăimânta:

Și așa cum zisei, începu el a povesti, după ce înhățai colivia și o luai la sănătoasă cu bidiviul luat de la zmei, începură să nincheze caili ceilalți și să facă un zgomot de ți se făcea părul măciucă; (P. ISPIRESCU)

El râdea; iar Moțoc, silindu-se a râde ca să placă stăpânului, simțea părul zburându-i-se pe cap și dinții săi clănțănind. (C. NEGRUZZI)

Poate că-l și cunoașteți? Ei, câte a îndurat bietul om, ți se face părul măciucă. (LIVIU REBREANU)

Și mai deslușii ceva ce făcu să mi se ridice părul măciucă în cap. (NICOLAE COVACI)

Însă dacă puii ar fi auzit atunci ce plănuia Irodia să-i facă Anei, după ce ar fi primit pasărea, li s-ar fi ridicat părul măciucă în cap, nu alta. (SÎNZIANA POPESCU)

A i se ridica (sau **a i se sui**) (**tot**) **părul** (**în cap** sau **în vârful capului**) sau **a i se face** (sau **a i se ridica** etc.) **părul măciucă** (sau **vâlvoi**) (**pe cap** sau **în vârful capului**) sau **a i se zbârli** (ori,

reg., **a i se arici, a i se înspica tot**) **părul** (**în cap**) = A fi cuprins de o spaimă puternică:

– D-apoi îngăduiește puțin, măi babă, că nu-i numai atâta, că, de ce-am auzit eu, mi s-a suit părul în vârful capului. (ION CREANGĂ)

[...] *adevăr mărturisesc în fața lui Dumnezeu că istorisirea cuvioșiei sale părintelu Gherman mi-a zbârlit părul sub cușmă;* (MIHAIL SADOVEANU)

Poate că-l și cunoașteți? Ei, câte a îndurat bietul om, ți se face părul măciucă. (LIVIU REBREANU)

Niciodată n-am văzut curgând sânge... fără ca să mi se ridice părul de groază. (AL. ODOBESCU)

A rămâne (sau **a fi**) **fată în păr** = A rămâne (sau a fi) necăsătorită:

Fata babei însă... a rămas fată-n păr... și tot fată în păr va fi și până în ziua de astăzi. (SIMION FLOREA MARIAN)

A scoate (cuiva) **peri albi** = **a**) A pricinui (cuiva) mari necazuri:

– Ție, omule, zise mama, așa ți-i a zice, că nu șezi cu dânșii în casă toată ziulica, să-ți scoată peri albi, mânca-i-ar pământul să-i mănânce, Doamne, iartă-mă! (ION CREANGĂ)

Mi-au făcut totdeauna greutăți, mi-au scos peri albi. (ZAHARIA STANCU)

b) A sâcăi mereu pe cineva:

Hai, și dacă-i cunoaște-o care-i a mea adevărată, ia-ți-o și duceți-vă de pe capul meu, că mi-ați scos peri albi, de când ați venit. Iaca, mă duc să le pregătesc, zise împăratul. (ION CREANGĂ)

A se da (sau **a se lăsa**) **după păr** = A se comporta după cum cere situația sau împrejurarea; a se acomoda împrejurărilor:

Bre tatar, dă-te după păr. Altfel te lepădăm. Aicea treaba-i una, supărarea-i alta. Nici n-avem când fi supărați. (MIHAIL SADOVEANU)

Așa era acum și altfel nu putea să fie, și ea se dete din ce în ce după păr. (IOAN SLAVICI)

A se lua (sau **a se prinde**) (cu cineva) **de păr** =
A se lua la bătaie:

De-abia acuma se rupse gheața aievea și se încinse o vorbăraie de vreo trei ceasuri, aci apropiindu-se, aci gata să se ia de păr, ca peste un minut să se mulcomească iar. (LIVIU REBREANU)

Le ascultam cum se ocărăsc și mă miram că încă nu s-au luat de păr. (G. M. ZAMFIRESCU)

A se lua cu mâinile (ori, rar, **a se smulge**) **de păr** sau **a-și smulge părul** (sau **perii**) (**din cap**) = A fi foarte supărat, cuprins de disperare:

Când auziră boierii de una ca asta, se temură să nu le fi jucat iarăși vrun renghi, și de unde să nu fie așa, se sculară, și când văzură cum i-a poticălit ciobănașul, se luară cu mâinile de păr. (P. ISPIRESCU)

Alerg la poliție, răcnesc, îmi smulg părul, mă bocesc până ce dnul polițmaistru mă încredințează că va face toate chipurile ca să-mi găsască odorul [...] (VASILE ALECSANDRI)

Și mă-ta, când a dat de copilă că nu-i, a început a-și smulge părul din cap și a boci înădușit, zicând: „Vai de mine și de mine, copila mea, au străpuns-o turcii!” (ION CREANGĂ)

A se lua cu mâinile de cap (sau **de păr**). v. **lua**.

A ține (sau **a apuca**) **pe cineva de păr** (Reg.) = A avea influență asupra cuiva; (reg.) a depinde cu totul de cineva:

– *Tot Chirică mă cheamă. – Măi parpalecule, nu cumva ești botezat de sfântul Chirică Șchiopul, care ține dracii de păr?* (ION CREANGĂ)

A-i ieși (cuiva) **peri albi** = A îmbătrâni înainte de vreme din cauza prea multor necazuri; a fi hărțuit și tracasat de cineva:

Mi-o ieșit peri albi de când am fată mare. (VASILE ALECSANDRI)

A-i ieși cuiva părul prin căciulă. v. **căciulă**.

A-i lua (cuiva) **părul foc** (Reg.) = A intra în mari încurcături sau primejdii:

Erau niște muieruște cu care nu se putea juca cineva, că-i lua părul foc. (P. ISPIRESCU)

A-și da părul pe mâna altuia sau **a fi cu părul în mâna altuia** (Pop.) = A-și încredința soarta cuiva, a fi la discreția cuiva:

De aceea românul nu se dă niciodată, decât cu sila, pe mâna altuia. Dacă germanul a ajuns ca să se dea pe mâna altuia, este că nu este pășit ca românul, ci are încredere în conducerea altuia. (CONSTANTIN RĂDULESCU-MOTRU)

Când mi-a crește păr în palmă = Niciodată:

S-o pricopsi când mi-o crește păr în palmă. (ANTON PANN)

Cât păr (sau **câți peri**) **în palmă** (ori **pe broască**) = Nimic; de loc:

Am avut minte cât păr de broască. (MIHAIL SADOVEANU)

Cât s-ar (ori **ai**) **rupe un păr (din cap)** = Foarte puțin, infim:

Și așa au lipsit de n-au luat domnia cât s-ar rumpe un păr. (ION NECULCE)

Cu toți (sau **cu toții**) **în păr** = Absolut toți, fără să lipsească vreunul:

Toate prietenele ei erau în păr, împreună cu mamele invidioase, dar mai mișcate păreau Elvira Filipoiu și Lenica Spătaru, ele fiind și domnișoare de onoare. (LIVIU REBREANU)

Ce fel de paradă ar fi aia fără dumneavoastră?! Toate să fiți în păr! Una să nu lipsească, că zău! o dau la Claponul! (I. L. CARAGIALE)

După câte o bătălie, când ne număram, rămâneam uneori numai patru-cinci sute, din două mii câți eram; dar peste zece zile eram iar în păr la loc, că se umpleau golurile cu alți panduri trămiși din țară; (ION GHICA)

Lumea se strânsese ca la urs, poliția era toată în păr, dar cine îndrăznea să se amestece; (GIB I. MIHĂESCU)

Din (sau **de-a**) **fir în** (ori **a**) **păr** sau (reg.) **până într-un păr** = De la un capăt la altul și cu lux de amănunte, în întregime și cu multe detalii, în amănunt:

Ne spune/ Din fir în păr câte au fost cântate. (ION BUDAI-DELEANU)

Nenorocitul își povesti din fir în păr toate isprăvile. (I. L. CARAGIALE)

E tras de păr = Este relatat sau expus în mod exagerat, forțat, tendențios, ducând (intenționat) la concluzii false:

Acțiunea, zic ei, e încurcată, trasă de păr. (C. DOBROGEANU-GHEREA)

Se încercară a netezi poezia asta trasă de păr. (C. NEGRUZZI)

În doi peri = a) Fără convingere:

Și de astă dată o întrebă și ea îi tot răspunse cam în doi peri. (P. ISPIRESCU)

Asta va să zică să scapi prin tangentă; cum am zice, să o scalzi, ori să răspunzi în doi peri, la o întrebare precisă despre ceva, cu altă întrebare vagă despre altceva. (I. L. CARAGIALE)

b) Ambiguu:

Se amestecară, în sfârșit, între oamenii adunați la cârciumă. Grigore îi întrebă de necazuri. Auzi răspunsuri blânde, dar în doi peri. (LIVIU REBREANU)

Ș-apoi știți că este-o vorbă: când îi omul în doi peri, să te ferești de dânsul, c-atunci e cum îi mai rău. (ION CREANGĂ)

Lupul își schimbă părul, dar năravul ba = Se zice despre un om rău, care, deși pare a se fi îndreptat, nu își schimbă niciodată firea:

Alții susțineau că „lupul își schimbă părul, dar năravul ba”, pentru că etnia este mai puternică decât educația. (AURORA LIICEANU)

N-am păr în cap (sau **în barbă**) sau **cât păr în cap, ca părul din cap** = Se spune pentru a arăta că ceva este (în număr sau) în cantitate foarte mare:

Ei! Domnule, câte d-astea n-am citit eu, n-am păr în cap! (I. L. CARAGIALE)

Am unchi și mătuși foarte bogate, cât păr în cap. (G. CĂLINESCU)

Păr de câine = Om de nimic, secătură, șarlatan:

Ești un hoț, un păr de câine, nu voi să te văz mai mult. (ANTON PANN)

Păr pe (sau **în**) **păr** = Se spune pentru a se arăta că se face un schimb între lucruri echivalente sau în proporții egale:

Se puse pe lângă dânsul și-l îmbie ca să schimbe stupii păr pe păr. (SIMION FLOREA MARIAN)

PĂRĂLUȚĂ

A face părăluțe = A agonisi avere cu încetul:

A făcut părăluțe cu munca, că e păstrător. (I. HELIADE RĂDULESCU)

PĂRĂSI

A părăsi lumea = A muri:

Dumnezeu să-l odihnească în corturile dreptilor, când a părăsit lumea asta păcătoasă, ne-a lăsat o saca cu calul ei, adecă meșteșugul cu care ne hrănea pe mine și pe singurul fiu ce aveam. (P. ISPIRESCU)

Nu, eu dacă aș pleca, aș pleca tocmai pentru a părăsi lumea aceasta prea... rațională, prea materialistă, cum se zice. (NICOLAE BREBAN)

A părăsi terenul. v. **teren.**

A părăsi ulița = A nu mai hoinări:

Mult mă muștră măicuța/ Să părăsesc ulița. (JARNÍK-BÎRSEANU)

PĂREA

A-i (sau **a i se**) **părea cu rușine** (sau, rar, **rușinare**) = A se jena, a se rușina:

I se părea cu rușine de cearta ce se făcea. (ANTON PANN)

Și căzând, zic, în luptare/ Nu-m va părea rușinare. (IDEM)

A-i părea (cuiva) **bine** (**de cineva** sau **de ceva**) = A se bucura (de cineva sau de ceva), a fi impresionat în mod plăcut (de cineva sau de ceva):

Auzind caprele din vecinătate de una ca asta, tare le-a mai părut bine. (ION CREANGĂ)

Bine-ți pare să fii singur, crai bătrân fără de minți./ Să oftezi dup-a ta fată, cu ciubucul între dinți? (MIHAI EMINESCU)

A-i părea (cuiva) **rău** (de cineva sau de ceva) = A regreta (pe cineva sau ceva), a fi nemulțumit (de cineva sau de ceva):

Dar eu din brațe-i m-am desprins/ Și l-am certat și l-am împins./ Dar n-am făcut-o dinadins/ Și rău ce-mi pare-acum! (G. COȘBUC)

Azi nici măcar îmi pare rău/ Că trec cu mult mai rar./ Că cu tristeță capul tău/ Se-ntoarce în zadar. (MIHAI EMINESCU)

Pe cât (se) părea (sau (îvr.) **de câte să par**) = După aparențe, după cum se observă:

O luptă, pe cât se părea, fără sorți de izbândă, de unde disperarea. (NICOLAE CORBEANU)

PĂRERE

A fi de aceeași părere (cu cineva) = A fi de acord cu cineva:

– Ce să apere? a întrebat Mihail Iorca. El nu era de aceeași părere. Ei când se apărau? (MATEI VIȘNIEC)

– Deci după părerea ta, un scriitor adevărat este doar acela care este sensibil la suferința umană. Sunt și eu de aceeași părere! (CĂLIN KASPER)

A fi de altă părere = A crede altceva, a considera altfel un anumit lucru; a nu fi de acord cu cineva:

Sperăm că nimeni nu va fi deocamdată de altă părere – aminteri n-am putea continua. (I. L. CARAGIALE)

Stăpânul lui era însă cu totul de altă părere, știind că un pământ, cu cât îl vei lucra mai bine, cu atâta va rodi și el mai mult. (D. ANGHEL)

Ceilalți tovarăși erau de altă părere. (CEZAR PETRESCU)

A fi de părere = A crede:

Unii sunt de părere că niciodată nu vom izbuti să ajungem acolo. (CAMIL PETRESCU)

A-și da [sau, rar, fam., **a se da** (cu)] **părerea** (sau **câte o părere**). v. **da**.²

A-și ieși din păreri (Reg.) = A se lămuri, a se lumina:

Îți spun că ți-e greșit planul și-ți ieși din aste păreri. (ANTON PANN)

...iar el, Pătru, să-și iasă din păreri și să-și vadă de-ale lui [...] (DINU SĂRARU)

O părere de... = Se spune despre ceva abia vizibil:

Românul avea o părere de zâmbet sub mustața căruntă. (MIHAIL SADOVEANU)

Părere de bine = Bucurie, satisfacție, mulțumire:

Ipate, auzind aceasta, părerea lui de bine; ia banii... și se duce. (ION CREANGĂ)

Părere de rău = Regret, mâhnire, supărare, căință:

Și păreri de rău trecute/ Cad pe inima-mi trudită./ Ca un stol de pasări mute/ Pe-o grădină părăsită. (G. TOPÎRCEANU)

Auzind aceste, s-a arătat cu mare părere de rău. (ION CREANGĂ)

PĂRINTE

De când te-au făcut doi părinți = Niciodată:

N-ai văzut (sau n-ai auzit, n-ai pățit așa ceva), de când te-au făcut doi părinți. (D. UDRESCU)

Sărac de părinți = Orfan:

S-a dus un biet flăcău, rămas sărac de părinți și de noroc. (C. RĂDULESCU-CODIN)

PĂRÂNGĂ

A se pune în parângă (cu cineva) = A se împotrivi cuiva:

Nu te pune în parângă cu mine, că te dau gata. (LEXIC REGIONAL, 1967)

PĂROS, -OASĂ

A spune despre moși-păroși = A spune povești, a povesti despre lucruri care nu pot exista; a spune lucruri fanteziste:

Tot înșiră la gogoși/ Spuind despre moși-păroși. (ANTON PANN)

PĂS

A avea păs pe cineva (Reg.) = A fi supărat pe cineva:

Îl înduplecam deoarece Florică nu era băiat rău și atunci cum să nu ne facem că-i ascultăm cu interes păsul? Și ce păs mai avea! (DAN STANCA)

A cunoaște (sau **a ști**) **păsul cuiva** = A ști durerea sau suferința cuiva:

Știu că, dacă un împărat voiește să fie drept și adevărat stăpânitor supușilor săi, trebuie să știe toate meseriile, ca să cunoască prin însuși ochii săi păsurile fiecăruia. (P. ISPIRESCU)

– A, da... Da! Vasăzică ați fost?... Bine. Atunci dumnealui v-a spus ce trebuia. Să-l ascultați, că vă cunoaște toate păsurile și știe să vi le lecuiască... (LIVIU REBREANU)

Această stare de lucruri a durat până în primăvara anului 1822, când au fost înștiințați boierii că Poarta, dorind să cunoască păsurile țării, cerea să se trimită la Constantinopol o deputațiune cu care guvernul otoman să se poată înțelege. (ION GHICA)

A nu avea păs de... = A nu se sinchisi:

N-am păs de viitor. (AL. ODOBESCU)

A-și spune păsul = A se destăinui cuiva:

Neguțătorul își spuse păsul și zice că își pune nădejdea în înțelepciunea împărătească și așteaptă să hotărască împăratul cum îl va lumina Dumnezeu. (P. ISPIRESCU)

Creștinul se duse și la dânsul, îi spuse păsul lui și îi ceru leacuri. (IDEM)

Atunci chehaia-beg, care și intrase în București cu oștire turcească, a invitat pe boierii cari mai rămăsese în țară să trimită pe câțiva

dintr-înșii la Poartă, ca să arete sultanului păsurile țării. (ION GHICA)

– Creștini buni, măria sa postelnicul Andronache Tuzluc, stăpânul nostru al tuturor, m-a trimis aci ca să ascult plângerile voastre și să vă dau dreptate, de veți avea; spuneți dar toate păsurile voastre fără cea mai mică temere. (NICOLAE FILIMON)

PĂSA

Pas, Burdele, la surcele = A pune pe alții să facă o treabă a cărei îndeplinire ne privește:

Pas, Burdele, la surcele; (OVIDIU BÎRLEA)

PĂSAT

A face (pe cineva) **păsat** = A nimici, a zdrobi pe cineva:

Strig-Osman: – Păsat vă fac! Încurcați pe-aicea treaba. (G. COȘBUC)

A fi lapte cu păsat (sau **a fi păsat dulce**) = A fi lucru bun și plăcut, de mare folos pentru cineva:

– Hei, hei, domnișoară! Gloanțele turcilor sunt lapte cu păsat pe lângă alte gloanțe! (I. POP-RETEGANUL)

A pune tot laptele în păsat (Pop.) = A fi risipitor:

De n-ar fi pus tot laptele-n păsat toată viața, ar fi avut un trai liniștit acum.

A vărsa (sau **a turna**) **laptele în păsatul** (cuiva) = A ajuta pe cineva, a-i face cuiva un bine:

I-ai turnat laptele-n păsat. (DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN, 1910)

A-i cădea păsat în gușă = A-i veni cuiva ceva de-a gata, fără muncă și cam pe neașteptate:

Să nu crezi că toată viața o să-ți cadă păsat în gușă.

A-i curge (sau **a-i cădea**, **a-i pica** sau **a i se vărsa cuiva**) **lapte** (sau **miere**) **în păsat** = A-i merge bine,

din plin, a izbuti în toate; a beneficia de un ajutor neașteptat: (Cu pronunțare regională)

Lui Barbu-i curgea și laptele-n pasat și galbenii în cobză. (VASILE ALECSANDRI)

Neamțul meu se uita la mine ca o broască la soare și, în sfârșit, a primit... De-atunci, slavă Domnului, ne curge bine laptele-n pasat!... (IDEM)

Cât lumea n-avem să trăim, nu-i așa? Cât vom trăi, să ne curgă laptele-n pasat... (MIHAI EMINESCU)

Căci voi duce pe poporul acesta în țara pe care am jurat părinților lui că i-o voi da, țară unde curge lapte și miere; (BIBLIA)

PĂSĂREȘTE

A învăța păsărește (sau **ca papagalii** ori **papagalicește**). v. **învăța**.

A vorbi (sau **a zice, a grăi** etc.) **păsărește** (sau **pe păsărește**) = A vorbi într-o limbă care nu se poate înțelege; a vorbi în argou sau în jargon:

Cei de la bucoavnă râvneau la dânșii cum vorbeau păsărește. (ION GHICA)

– Măi flăcăi înțeles-ați voi ce ne-a spus boierul cel fugit de la Iași? – Ba cât hâciu; el grăia păsărește. (VASILE ALECSANDRI)

PĂSĂRICĂ

A avea o păsărică (sau **păsărele**) **la cap** (sau, rar, **sub pălărie**) (Fam.) = A fi nebun; a fi excentric:

Să lăsăm glumele – ai o păsărică sub pălărie. (ZAHARIA STANCU)

PĂSTRA

A păstra amintirea (cuiva sau a ceva) sau **a păstra** (pe cineva sau ceva) **în amintire** (sau **în inimă, în minte, în suflet**) = a) A nu uita niciodată (pe cineva sau ceva):

Păstrează-ți în minte... vorbele aceste. (G. MURNU)

M-atrăgea o simpatie tainică spre a-l cunoaște./ Și păstrându-i amintirea printre alte scumpe moaște./ Întâmplarea vru odată să

cunosc pe viorist./ Să-i strâng mâna de artist! (AL. MACEDONSKI)

b) A oglindi, a reflecta (ceva din trecut).

A păstra în viață = A lăsa să trăiască:

Voiau să păstreze în viață vreo câțiva nobili prinși. (NICOLAE BĂLCESCU)

A păstra (ori, înv., **a face**) **tăcere** (sau **a păstra tăcerea**) = A nu divulga un secret:

Mezinul păstra și el tăcerea. (MIHAIL SADOVEANU)

Oamenii păstrau tăcere; se auzea numai susurul frunzelor arse [...] (IDEM)

Iubind în taină am păstrat tăcere./ Gândind că astfel o să-ți placă ție. (MIHAI EMINESCU)

– Na o pungă de bani, și să nu scoți nicio vorbă despre primblarea noastră de noaptea. – Eu nu-mi vânz tăcerea, măria-ta. (P. ISPIRESCU)

A(-și) păstra cumpătul (sau **calmul** ori **sângele rece**) = A rămâne calm, a nu se enerva:

Să ne păstrăm în primul rând calmul. (AUREL BARANGA)

Fără a pierde însă cu totul sângele rece, azvârli el de câteva ori cu țărâna asupra pâlniei și, după ce se ospăta cu puțină fiertură de ștevie, se aruncă, din diplomație, cu fața la pământ [...] (URMUZ)

Numai domnul, păstrându-și sângele rece ca în zilele de bătălie, porunci hatmanului să puie mâna pe obraznicul care îndrăznise să se apropie de domniță. (NICOLAE GANE)

Dar în mijlocul dărâmturilor și al restriștei, el încă își păstră sângele rece și-și întocmi în pripă un nou plan de bătaie. (GIB I. MIHĂESCU)

PĂSTRUGĂ

A vorbi cegă și păstrugă (Reg.) = A vorbi fleacuri, nimicuri:

A vorbi cegă și păstrugă. (IULIU A. ZANNE)

PĂȘI

A păși în vârful picioarelor = A merge fără a face zgomot, a păși ușor:

După el urmau femeile, iar la câțiva pași în urma lor mergea Harald, care fără să-și dea seama, pășea în vârful picioarelor, ca să nu facă zgomot! (CĂLIN KASPER)

Ocolește în vârful picioarelor casa... mai sunt câțiva pași... A ajuns! (AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI)

A păși pe cineva din urmă (Înv.) = A urma foarte de aproape, a merge imediat după cineva, a se lua după cineva:

Ruset se închină și sărută mâna domnului, apoi trecu mândru la ieșire. Fliondor îl păși din urmă. (MIHAIL SADOVEANU)

PĂTRAT

Cap pătrat = Om mărginit, cu vederi înguste:

Înțeleptul l-a învățat pe cel fără cap multe lucruri, dar nu sunt sigură că acesta le-a băgat la cap. Se poate dintr-un cap pătrat să faci un cap luminat? (ANA PETEAN)

Tocmai îi demonstrez că-i un cap pătrat... (RODICA OJOG-BRAȘOVEANU)

PĂTRUNDE

A pătrunde (pe cineva) **cu privirea** = A privi foarte atent pe cineva, cu intenția de a-i ghici gândurile, intențiile:

Abia în această clipă l-a pătruns privirea atât de dureros nemângâiată, când îi șoptise cu dulcea blândețe a prietenei de la Viena [...] (CEZAR PETRESCU)

S-a așezat pe scaun și se uita la mine și când m-a pătruns cu privirea aia a lui, chiar mi-am adus aminte de piratul acela. (<http://m.antena3.ro/>)

PĂTURĂ

A lua cu pătura (pe cineva) (Reg.) = A certa pe cineva rău:

Să nu vă mai prindă p-unul p-aici, că vă ia cu pătura. (ION IOVESCU)

PĂȚI

A fi pățit multe = A fi trecut prin multe ne cazuri; a avea experiență:

Dar cu toate aceste, trebuie să știi, nepoate, că unii oameni îs mai al dracului decât dracul; nu se astâmpără nici în ruptul capului; macar că au pățit multe, tot cearcă prin pădurea lui, să vadă, nu l-or putè găbui cumva? (ION CREANGĂ)

Tu nu te-mpotrivi și-ascultă aicea ce-ți spun eu, că-s pățită!... (ION LĂNCRĂNAN)

A o păți = A avea neplăceri, a intra într-un bucluc, într-o încurcătură mare:

Mă așteptam că ai s-o pățești odată cu lecțiile d-tale. (LIVIU REBREANU)

Eeei!... – așa-i c-am pățit-o? Care vra să zică, am casă și nu-s stăpân într-însa. (VASILE ALECSANDRI)

Au mai pățit-o și alții. (C. NEGRUZZI)

A o păți cu cineva = A întâlni pe cineva care îți poate produce mari neplăceri, încurcături; a suferi mari neplăceri din cauza cuiva:

Primește banii, cum ți-am spus, și mai duceți-vă și la altă casă, că eu, unul, știu c-am pățit-o bună. (ION CREANGĂ)

Ce-ai pățit? = Ce ți s-a întâmplat? Cum se explică? Ce te-a apucat?:

Ce-ai pățit să lași pe peretele alb ca laptele o pată de pământ galben? (BARBU DELAVRANCEA)

Ce ne este? ce-am pățit? ascultă numai și vei vedea și te vei mira peste ce-am dat și ce-am pățit. (SIMION FLOREA MARIAN)

Ce-ai pățit, că tata, din câte știu, nu-i om de crâșmă, nu-i risipitor și nici alte deprinderi rele nu are! (ION LĂNCRĂNAN)

C-o fi (și) c-o păți = Formulă stereotipă care are rolul de a condensa oarecum informația, de a o

simplifica prin evitarea argumentelor ușor de intuit, dar și de a menține contactul cu interlocutorul:

Dar tu, ăsta de-acuma, care nu vrei să mai știi de nimic, ce-o să le spui la ai tăi? Fiindcă degeaba o să le spui tu din vorbe, c-o fi și c-o păți, că mai deștept ca tine nu mai e nimeni [...] (MARIN PREDĂ)

I-am spus și mamei, da ea o zis c-o fi și-o păți, c-abia la iarnă se face nunta. (ION LĂNCRĂNȚAN)

PĂȚIT, -Ă

A fi Stan-pățitul = A fi om cu experiența vieții, încercat:

– Ia păziți-vă mai bine treaba și nu-mi tot spuneți cai verzi pe pereți, că eu sunt Stan Pățitul! (ION CREANGĂ)

La orice treabă, pe Stan pățitul întreabă. (ANTON PANN)

PĂUN

A fi mândru ca un păun = A fi îngâmfat, înfumurat; a se mândri, a se îngâmfă:

A., mândru ca un păun umflat în pene, au ieșit din lojia cu masca la braț și s-au suit cu ea într-o caretă pe care nu au putut-o bine deosebi, fiindcă era foarte întuneric afară. (VASILE ALECSANDRI)

Umplu canistrelor și mă întorc acasă mândru ca un păun înfoiat. (CONSTANTIN BANU)

PĂZI

A lua la rapanghel (sau **la trei păzește**) **pe cineva.** v. rapanghel.

A o lua la trei păzește (Fam.) = A o lua la fugă:

Dolofanul cu ochi bulbucăți și sfrijitul cu țcălie își primeau partea cuvenită [de lovături], iar apoi, scăpați în înghesuială, o luau la trei păzește. (ION PAS)

A păzi (ceva sau **pe cineva**) **ca pe butelie** (Arg.) = A păzi (ceva sau pe cineva) cu multă grijă:

Nu știu ce-a făcut, ce n-a făcut ăsta de-l consideră tovarășii noștri așa de important și stau cu ochii pe el ca pe butelie. (GABRIEL CHIFU)

A păzi (sau **a bate, a ține**) **drumul** (sau **drumurile**) ori **a umbla** (sau **a fi, a sta**) **pe drumuri.** v. drum.

A păzi (sau **a ține calea, drumul**, ori, reg., **pala**) **cuiva** = **a**) A aștepta trecerea cuiva pentru a i se adresa, pentru a-l ataca, pentru a-l prinde etc.; a ieși în calea cuiva:

Niște hoți ținuse calea la negustori și acum îi despoia de bani. (I. POP-RETEGANUL)

Într-o zi îi păzi pala când venea de la apă. (ȘEZĂTOAREA, I)

b) (Reg.) A avea necaz pe cineva, a-i purta pică.

A păzi ca lumina ochilor (sau **ca ochii din cap**) = A păstra cu multă grijă, cu sfințenie (ca pe un lucru sfânt):

Ei aveau numai o fată și o păzea ca lumina ochilor lor. (P. ISPIRESCU)

Dar împăratul i-a păzit viața ca pe ochii din cap și până la urmă, pentru a-l feri de comploturile pizmașilor, l-a ferecat într-un castel unde Alpyus avea tot ce-i dorea inima [...] (LEONARD OPREA)

A păzi tăcerea = A tăcea; a trece sub tăcere, a nu pomeni:

Amândoi păzeam tăcerea gândind, el la Olga, eu ... la toaleta pentru balul de la club. (C. NEGRUZZI)

Dar ei păzesc tăcere, nu vor să-și bată capul;/ De ce dar noi cu lumea să batem tot război? (G. COȘBUC)

A păzi vreme (Înv.) = A aștepta momentul prielnic pentru a acționa:

Păzi împăratul vremea cea mai bună,/ Și-ncepu îndată, după cuviință,/ Scoposul să-și spuie și a sa voință. (ANTON PANN)

A-și păzi (sau **a-și teme**) **cojocul** = A fi precaut, a evita cu prudență riscurile:

*Fratele cel mare, care și el își temea
cojocul, trimise [...] să vadă ce-i înăuntru.*
(ELENA SEVASTOS)

*Când însă vor vedea că țărâtimea, neagra
mulțime, voiește pământul chiar de n-ar fi niciun
deputat care să apere ideile voastre, vor sta cam mult
la cumpănă și își vor teme cojocul să te înfrunte și să
nu îți fie seamă de voia ta.* (DOCUMENTE din
ISTORIA MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI din
ROMÂNIA: 1879-1892, 1973)

A-și păzi calea (sau **drumul**) = A-și continua
neabătut drumul; a nu se lăsa ispitit de alte interese:

*Nu e chip să-i faci cu buna/ Să-și
păzească drumul lor.* (G. COȘBUC)

*Să-l lăsăm dormind, iar noi să ne păzim
drumul.* (I. POP-RETEGANUL)

A-și păzi gura (sau **limba**) = A tăcea sau a
vorbi cu prudență:

*– D-apoi asta nu vă privește pe d-voastre;
ia, mai bine păziți-vă gura și dați de știre
împăratului c-am venit noi, răspunse moșneagul.*
(ION CREANGĂ)

*Dușmanii, dușmancele/ Nu-și mai
păzesc gurile,/ Nu-și mai grijesc casele/
Răzimând gardurile/ Să strice dragostile.* (POP.)

A-și păzi treaba = A nu se amesteca în treburile
altora; a fi prudent, rezervat:

*– Ba păzește-ți treaba, jupâneșică; șezi
binișor unde șezi, că bine șezi.* (ION CREANGĂ)

„Păzește-ți treaba!”, îmi zicea altul.
(IOAN SLAVICI)

Păzește-ți treaba; nu crede nimic.
(MIHAIL SADOVEANU)

Ce păzești (aici)? (Fam.) = Ce urmărești? Ce ai
de gând?:

*Inspectorul se întoarce spre șeful de
stație: – Și dumneata ce păzești aici, pentru ce
iei leafă de la stat?* (ZAHARIA STANCU)

*Uite c-am venit, am trecut și râul, ne-am
udat și suntem aici! Tovarășe, se întoarce el
spre Atanasiu Gică, dumneata ce păzești în sat?*
(IOAN GROȘAN)

Doamne păzește (și apără) sau **păzească** (ori
păzit-a sfântul!) = **a**) (Ca invocare religioasă)
Dumnezeu să ne ferească de rău! Vai de mine!;
(astăzi cu valoare de exclamație) Doamne
ferește!, vai de mine!:

*Cum o să lăsăm pe oameni singuri la
masă? Ei, Doamne păzește și apără! zise
închinându-se coloneleasa.* (GH. BRĂESCU)

*Doamne păzește... pe gura femeii ieșea
o pară roșie.* (ȘEZĂTOAREA, I)

*– Doamne apără și păzește, se închină
țaranii în jurul focului.* (TITUS POPOVICI)

b) (Folosit ca negație) Deloc, nicidecum, cu
niciun preț:

*Și unde mai pui că pe acolo nu se afla
om leneș, Doamne păzește!* (POP.)

Să te păzești, Pârleo! = Ține-te bine, acum e acum:

*Rupând-o d-a fuga, să te păzești,
Pârleo, că îi sfârâia călcâiele de iute ce se
ducea.* (P. ISPIRESCU)

PÂINE

(A avea) o bucată (sau **un codru de) pâine** = A
avea un minim de hrană pentru existență; a avea
resurse modeste de trai:

*Vei avea asigurată bucată de pâine, nu vei
fi nevoit să cerșești pentru ea!* (ELENA STAN)

*E casa lui Dumnezeu, și orice creștin cu
sufletul curat poate să găsească aici adăpost și să
primească un codru de pâine.* (LIVIU OLTEAN)

A băga (sau **a pune) pe cineva în pâine** (sau **în
pită**) = A angaja pe cineva într-un serviciu:

*L-a băgat Aristică în pâine, dar, uite, că
tot el îl bagă în chichion.* (ION PAS)

*Dânsul contractează, vinde, cumpără,
pune în pâine, scoate din slujbă, procopsește,
nenorocește; în sfârșit, are cartă albă de la
boier să mângâie și să frece cum o crede de
cuviniță pe toată lumea.* (I. L. CARAGIALE)

*– Ce este aceea decret? – Iacă, pitacul
formalitatea în puterea căreia ești pus în pâine.*

N-ai patalama la mână? Eu te contest. (P. ISPIRESCU)

Să mă puie în pâne, să capăt un loc.
(VASILE ALECSANDRI)

[Partidul guvernamental] *A pus în pită pe toți aderenții mai guralivi și meșteri în a face cu stânga la stânga.* (CALICUL, L., nr. 2, 1933)

A fi bun ca pâinea (sau **ca pita**) (sau **ca o pâine**) **caldă** sau **ca pâinea cea de grâu**, ori **pâinea** (sau **pita**) **lui Dumnezeu** sau, rar, **o pâine de om**, **ca pâinea cea bună** = A fi om foarte bun, blând, darnic:

Fetele, împreună cu Elvira, ajutate de două servitoare, supravegheate de însăși doamna Filipoiu, o femeie foarte grasă, neagră și zăcută de vărsat, dar bună ca pâinea caldă, se gătiră mai bine de două ceasuri și se făcură ca niște păpuși. (LIVIU REBREANU)

Dar tu curat că ai dat peste un stăpân ca pâinea cea bună; (ION CREANGĂ)

Era [Preafericitul Teoctist], cum spune poporul, un om „Pâinea lui Dumnezeu”. (GRIGORE ILISEI)

A fi în pâine (sau **a mânca o pâine**) = A avea o funcție, o slujbă (bună):

A mâncat pâine în casa mea. (CAMIL PETRESCU)

A fi mâncat pâine (sau **pită**) **din multe cuptoare** sau **a fi mâncat (mai) multe paști** (sau **mai mulți crăciuni decât cineva**). v. **mânca**.

A ieși înaintea cuiva sau **a întâmpina** (pe cineva) ori **a primi** (pe cineva) **cu pâine și sare**. v. **sare**.

A împărți pâinea (cu cineva). v. **împărți**.

A lua (cuiva) **pâinea** (sau **pita**) **de la gură** (Pfm.) = A lăsa pe cineva muritor de foame:

Mizeria îndurată i se mistuise însă brusc; uitase și de prigoana oamenilor politici, care-i luaseră bucăți de pâine de la gură și voiseră să-l și murdărească; (EUGEN LOVINESCU)

A mânca o pâine albă. v. **mânca**.

A mânca pâine (sau **pită**) **și sare** (de pe un **talger** sau **taler**) **cu cineva** (sau **împreună**) sau **a mânca toți o pâine** (sau **o pită**) **și o sare** ori **a mânca** (cu cineva sau **toți**) **dintr-un blid** (sau **dintr-o zeamă**). v. **mânca**.

A mânca pâine degeaba (Pfm.) = A se întreține de pe urma cuiva, fără a-i aduce un folos; a nu-și merita mâncarea:

Scârț, i-a rupt coada, se pomenise Ștefan Paul vorbind în gând, revoltat împotriva acestei pramatii, care mânca degeaba pâinea țării. (ȘTEFAN DUMITRESCU)

Toți îi vorbeau cu dispreț, subestimându-l: „Tu nu ești bun de nimic. Uită-te la Miladin (un alt copil) cum îl ajută pe tatăl lui, iar tu degeaba mănânci pâine!” (<http://www.crestinortodox.ro/>)

A mânca pâinea (sau **pâinea și sarea** ori **pita**) **cuiva**. v. **mânca**.

A scoate (sau **a da afară**) (pe cineva) **din pâine** = A da pe cineva afară dintr-un serviciu, a concedia:

[...] *cât sunt eu de blând și cât ești de bătrână, nu-ți caut!... te cotonogesc! îți rup ciubucul ăsta pe șale și te dau ș-afară din pâine cu ocară!...* (I. L. CARAGIALE)

Nu-l pofti nimeni să șadă. Tocmai fiindcă părea simpatic, dăscălița îl urî mai mult, zicându-și că, după ce a scos pe Herdelea din pâine, acuma se mai și preface... (LIVIU REBREANU)

A umbla cu pâinea după cineva = A căuta să ajute pe cineva împotriva voinței lui:

Ștefan umbla cu pâinea după dânșii și ei îl împroșcau cu pietre. (P. ISPIRESCU)

A-și pierde pâinea (sau **pita**) = A fi dat afară dintr-un serviciu:

Damirescu era înfrânt și, în cele din urmă, m-a implorat să nu mai insist, că altfel își pierde pâinea. (VALERIU ANANIA)

Frica de schimbare. Frica de ziua de mâine, frica de a rosti răspicat ce crezi, ce gândești, în ideea că-ți vei pierde pâinea și liniștea. (DOINA URICARU)

O bucată (sau **un codru**) **de pâine** = Un minimum de existență, resurse modeste de trai:

Plățiți ca vai de ei, cu un codru de pâine, trăiau și mureau necunoscuți. (ION GHICA)

Se caută (sau **se vinde**) **ca pâinea (cea) caldă** = Se spune despre o marfă foarte căutată și care se vinde foarte ușor:

Astăzi cupoanele [parte a unui titlu de rentă sau a unei acțiuni bancare care se decupează la scadență pentru a-i servi titularului la încasarea dobânzii sau a dividendelor] sunt în onoare, nu rimele; iar cărțile românești mucelesc sub învâlișul lor de colb prin rafturile librăriilor, pe când romanele lui Ponson du Terrail și Xavier de Montépin se vând ca pâinea caldă. (NICOLAE GANE)

Se va vinde ca pâinea caldă, în fascicule, pe care călugărițele le vor ascunde în chilia lor, în spatele icoanei. (ANDREI OIȘTEANU)

După prima serie, care s-a vândut ca pâinea caldă, așteptam ca și casa de discuri să reînnoiască acea comandă pentru coperti. (NICOLAE COVACI)

PÂLNIE

A face burta butie și gura pâlnie (sau **a fluiera în bute**) = A bea mult, a se îmbăta:

O să mănânc de-o să zică burta c-a-nnebunit gura!... Dumnezeu, ca bătrânu, ca tata, c-asta-i rugăciunea lui de toate zilele acum, zice: „dă doamne să pot să-mi fac și-n sfânta zi de joi burta butie, gura pâlnie, gâtul leică și burta balercă, amin! (CORNEL RUSU)

– Vezi, avea dreptate răposatul – și se uită instinctiv spre fotografia poștașului prizonier pe perete într-un chenar de scoici: muieratic, fluieră-bute, da' prost nu! (RODICA OJOG-BRAȘOVEANU)

A(-și) face (sau **a-și duce**) **palmele** (sau **palma, mâna**) **pâlnie la gură** (sau **peste ureche, cu palmele**) **pâlnie la gură** (sau **la ureche**) = A pune

mâinile ca o pâlnie în dreptul gurii sau al urechii (pentru a fi auzit sau) pentru a auzi mai bine:

Cu mâna pâlnie la gură un chiot dau. (G. CĂLINESCU)

Strigarăm la el din răspuțeri, cu palmele pâlnie la gură, dar nu ne auzi. (VALERIU ANANIA)

Făcându-și pâlnie din mână, un prieten îi va spune cine știe ce la ureche și vor râde amândoi pe înfundate ca de lucruri plăcute când se întâmpla altora. (EUGEN LOVINESCU)

PÂNDI

A pândi (sau **a căuta, a cerca**) **vreme cu prilej** (Îrg.) = A aștepta un moment potrivit, favorabil:

Ștefan găsi și el acum vreme cu prilej să răscumpere cetățile Chilia și Ackerman ce căzuseră la păgâni, și la 1465, cu mila Domnului și cu mare vărsare de sânge le și dobândi, și le întări cu bucate și cu slujitori. (P. ISPIRESCU)

El căta acum vreme cu prilej să poată intra la vodă când o fi în toane bune. Nu trecu mult și într-una din zile văzu pe vodă cu voie bună, intrând în Divan. (IDEM)

Boierii sta acolo de aștepta să găsescă vreme. (ION NECULCE)

Ovreei toți i-au scos ocară și cărturarii lor cercară prilej să piardă pe Hristos. (G. COȘBUC)

Un dușman de lup – și-apoi știți care? – chiar cumătrul caprei, care de mult pândea vreme cu prilej ca să pape iezii [...] (ION CREANGĂ)

A pândi cu urechea = A asculta cu atenție, a trage cu urechea:

Măgură mergea plecat, cu capul strâns între umeri, pândind cu urechea hohotele... mitralierelor. (EUSEBIU CAMILAR)

A(-i) pândi (cuiva) **calea** (sau **drumul**) = A ține (cuiva) drumul (sau calea):

Acei români trec în Bulgaria, îi pândesc calea în munții Emului și năvălesc fără veste asupra-i. (NICOLAE BĂLCESCU)

A-i pândi cuiva ziua (sau **zilele**) (Reg.) = A aștepta momentul prielnic pentru a-i face cuiva un rău, pentru a-l omorî:

Băiatul aceștiua, Constantin, a pândit ziua, când Stan urca acasă în trăsură, și din colțul gardului de lângă șosea l-a împușcat. (ANDREI RĂDULESCU)

PÂNGĂRI

A pângări așternutul cuiva = A avea relații de dragoste nepermise cu cineva; a păcătui în dragoste:

Și-a viclenit și și-a apăsât bărbatul la greu, ori i-a pângărit așternutul. (MIHAIL SADOVEANU)

PÂNTECE

A avea în pânțece. v. **avea.**

A face gâtul (gurița) leică și pânțecel balercă. v. **balercă.**

A fi (sau **a lăsa**) **cu pânțecel la gură** = A fi însărcinată:

– Apoi pentru că nu ești de treabă, auzi? Te-ai legat de fata mea, ai lăsat-o cu pânțecel la gură și amu te faci că nici n-o cunoști... (LIVIU REBREANU)

A fi cu ciolanele în pânțece. v. **ciolan.**

A i se lipi cuiva coastele de foame (sau **a i se lipi coastele de pânțece** ori **a avea coastele lipite**). v. **coastă.**

A lua (sau **avea, a purta**) **în pânțece** (sau **a fi cu ciolane în pânțece**) (Îvp.) = (A rămâne sau) a fi însărcinată:

Nu trecu mult după asta și împărăteasa simți că a fost luat în pânțece. După nouă luni, născu o fată ca o zână. (P. ISPIRESCU)

Pasămite luase în pânțece. (IDEM)

A se închina (sau **a se robi**) **pânțecului** = A fi gurmand:

Argatul unui preot de sat era foarte amărât. Preotul, cam strâns, nu-i da niciodată mâncare până să se sature bine, sub cuvânt că un om nu trebuie să se închiuie burții. (P. ISPIRESCU)

Să închină pânțecelui./ Zicând:/ Două bătăi strică, dar două mâncări nu strică. (ANTON PANN)

– Lasă-i în plata lui Dumnezeu și hai la bolta noastră că iară și iară mă simt robit pânțecului. (CEZAR PETRESCU)

A trăi (sau **a fi, a se simți**) **ca în pânțecel mamei** (sau **maicii**) (Pfm.) = A trăi bine, în belșug și în siguranță:

Mai bine ca așa, nici în pânțecel mamei n-a fost. (C. RĂDULESCU-CODIN)

A-i face (cuiva) **pânțecel cobză** (sau **coastele pânțece**) (Fam.) = A bate (pe cineva) foarte tare:

Ia să-i faci chica topor, spinarea dobă și pânțecel cobză, zise Setilă, căci altmintrelea nici nu e de chip s-o scoți la capăt cu buclucașul acesta. (ION CREANGĂ)

Și-i da piste un omușor care ți-a face coastele pânțece. (C. NEGRUZZI)

Ai să faci broaște în pânțece (sau **în burtă**). v. **broască.**

Cu pânțecel la gură (D. femeii) = A rămâne sau a fi însărcinată:

Te-ai legat de fata mea, ai lăsat-o cu pânțecel la gură și amu te faci că nici n-o cunoști. (LIVIU REBREANU)

Cu pânțecel lipit de coaste (sau **de spate**) (Pop.) = Se spune despre un om (foarte plăpând sau) foarte slab:

Petrecuse el iarna cum petrecuse cu puțini tăciuni în vatră și cu pânțecel cam lipit de coaste; (NICOLAE GANE)

Parcă are oase în pânțece (sau **în burtă**) (Fam.) = Se spune despre cei care se apleacă greu:

Fir-ar ai dracului, parcă ar avea oase în burtă, repetă înveselit de constatare. (SORIN STOICA)

PÂNZĂ

A (i) se încurca (cuiva) **pânza** sau **s-a încurcat pânza** (Rar) = Se spune când o situație, o împrejurare, o afacere ia o întorsătură neprevăzută și neplăcută:

S-a încurcat pânza. (GH. VRABIE)

A curge pânză (D. ploaie, ape etc.) = A curge continuu și în mare cantitate:

Nu trecu mult și ploaia, amestecată cu grindină mare [...], curgea pânză ca șiroiul. (CONVORBIRI LITERARE, XI)

A da pânza pe fuioare. v. **fuior.**

A da pe pânză de groasă (Reg.) = A vinde ceva repede și pe un preț de nimic:

L-am dat pe ce l-am dat, pe pânză de groasă. (PETRE COMAN)

A fi tot de pânza cuiva (Reg.) = A avea aceleași vederi cu cineva:

Numai la oaste-i de mine! Acolo-s tot feciori de pânza mea. (I. POP-RETEGANUL)

A i se ridică (sau **a-i cădea** cuiva) **o pânză** (sau, rar, **pânzele**) **de pe ochi** = A începe să înțeleagă clar lucrurile, revenindu-și dintr-o eroare, confuzie:

Vorbele lui atâta îi amețise, încât de spaimă pare că le luase pânza de pe ochi și se pierduseră cu totul. (P. ISPIRESCU)

Putu [...] să-și dea seama că i se ridică, unele după altele, pânzele de pe ochi. (ION PAS)

A lega gura pânzei, a lega nodurile, a lega la gură. v. **gură.**

A prinde pânza gură (Pop.) = A se fi făcut deja începutul:

Mai greu e până prinde pânza gură...

A pune pânză (sau **pânza**) (Spec.) = A pregăti urzeala pentru țesut, trecând firul de pe mosor pe

alergătoare sau pe urzitoare, de unde se montează apoi pe război; a țese:

Pân-am fost la maica fată,/ Nici n-am tors, nici am pus pânză. (JARNÍK-BÎRSEANU)

S-ar ținea badea de mine, dar pânza nu o știu pune. (POP.)

A țese pânzele (Rar) = A face intrigi:

[...] și mai iscusit [Rami-Mehmet] chiar decât cumătru-său Mamon în a țese pânzele și a stârni dihonie. (RODICA OJOG-BRAȘOVEANU)

A zări ca printr-o pânză = A nu vedea limpede, a desluși cu greu; a vedea ca prin sită:

Nu mai văd, abia zăresc, ca printr-o pânză. (AL. VLAHUȚĂ)

Parcă i-a luat (sau **îi luase**) **pânza de pe obraz** (ori **de pe ochi**) (Pop.) = Se spune despre cineva foarte palid, ca un mort, sau foarte slab:

Vorbele lui atâta îi amețise, încât de spaimă pare că le luase pânza de pe ochi și se pierduseră cu totul. (P. ISPIRESCU)

– *Așa este, măicuță, răspunse Harap-Alb, cufundat în gânduri și galben la față, de parcă-i luase pânza de pe obraz.* (ION CREANGĂ)

La lumina albăstruie a lămpilor Iablochkoff, mi-a spus pe urmă Petrică, parcă-mi luase pânza de pe obraz. (MATEIU I. CARAGIALE)

Până în pânzele albe = (În legătură cu verbe de mișcare) Oricât de departe, până la capăt, până la moarte; până la ultima limită, necruțător:

Eu cu asemenea oameni aș merge până în pânzele albe. Ți-e mai mare dragul să pornești cu el la drum. (CEZAR PETRESCU)

Câștigăm la sigur. Nu-l las nici mort... până în pânzele albe o să merg... până la Casație. (JEAN BART)

Prinse și mai multă pică pe dânsul, prigonindu-l până în pânzele albe. (P. ISPIRESCU)

Patronul conta pe el până în pânzele albe, nu plătea cât ar fi meritat treaba asta, dar nici nu-l lăsa de izbeliște. (G. BĂLĂIȚĂ)

Pânză de oaste = Corp de oaste, grup de ostași:

În urma tuturor venea rămășița armatei cu carăle și bagajele, fiind astfel întru tot șapte pânze de oști. (NICOLAE BĂLCESCU)

Ține-te (sau **să te ții**) **pânză** (**să nu te rupi**) (Pop.) = Se spune când este vorba de o încercare grea și de lungă durată pentru cineva care are nevoie de curaj, răbdare, rezistență etc.:

Din paradă în paradă, din circulară-n circulară, din Carada-n Carada, teamă ni-i că veți trezi lupul din el și că-și va întoarce jocul pe dos și-atunci ține-te pânză să nu te rupi! (MIHAI EMINESCU)

Apucă [Joe] trăsnetele și fulgerile în mână și apoi să te ții, pânză, să nu te rupi. (P. ISPIRESCU)

PĂRĂ

A aduce pâră (cuiva) = A învinovăți pe cineva:

Deși-mi vine foarte cu greu să aduc așa necuviincioasă pâră împotriva sfântului împărat și patron al Bucureștilor, dar, am mai spus-o și într-alt loc, eu țin întotdeauna cu Traian și nu pot să las ca să i se ia ce este al lui. (AL. ODOBESCU)

– O, prea înțelepte jupân ghicitor!/ Aibi milă de mine, fii îndurător,/ Nu aduce pâră pentru capul meu [...] (ANTON PANN)

A face o pâră (asupra cuiva) sau **a da în** (ori **la pâră** (pe cineva), **a pune pâră** (pe cineva), **a băga pâră** (după cineva) (Îvp.) = A da în judecată pe cineva:

De ce pune pâră pe administrația conacului? (MIHAIL SADOVEANU)

Doamne, ce să înmulțără/ Ceia ce mă trag cu pâră!/ Asupră-mi mulț să sculară,/ Cuvânt mare cuvântară [...] (DOSOFTEI)

A porni pâră de vinovăție (sau **de învinovățire**) (Înv.) = A învinovăți, a acuza în fața justiției (printr-un act scris):

Cel ce pornește pâră de vinovăție asupra cuivaș, întâi trebuie să facă jurământ. (PRAVILA, 1814)

A porni pâră mincinoasă (Înv.) = A calomnia, a defăima printr-un act adresat unei persoane oficiale:

Strângându-și Mihai-vodă oaste, ca să se lupte cu turcii, iar niște nepriiateni porniră pâră mincinoasă asupra lui Mihai-vodă. (CONSTANTIN CANTACUZINO)

Cei ce vor lua bani spre a alcătui și a porni pâră minciunoasă... (PRAVILA, 1814)

A porni pâră (sau **judecată, proces, pricină, hârtie, jalbă**) (Pop.) = A intenta (cuiva) un proces, a deschide acțiune judiciară (împotriva cuiva), a da în judecată (pe cineva):

Cănuță, bărbat strașnic, o ținea întruna!... Nu se poate, cocoană! am pornit hârtie, s-a isprăvit. (I. L. CARAGIALE)

A trage pâră asupra cuiva (Înv.) = A pârî, a reclama pe cineva:

Amu fugisă o samă de mârzaci de au mers la Poartă trăgând pâră asupra ... altor mârzaci [nobil tătar care conducea o ceată ostășească]. (NICOLAE COSTIN)

PĂRÂI

A fugi (sau **a merge**) **de-i pârâie** (sau **sfârâie, își prăpădește**) **călcâiele** = A fugi (sau a merge) foarte repede:

Mergea, de-i pârâiau călcâiele. (ION CREANGĂ)

Altădată abia mă arătam înaintea vrăjmașului și, să te ții, pârleo! îi sfârâia călcâiele dinaintea feții mele; dară azi, ce să vă mai spui? (P. ISPIRESCU)

Fiul împăratului rămase cu gura căscată uitându-se la ea și la minunea cum de se lăsase și se ridicase copaciul, apoi, rupând-o d-a fuga, să te păzești, pârleo, că îi sfârâia călcâiele de iute ce se ducea. (IDEM)

Îi pârâie fâlcile = Se spune despre cineva care cască cu zgomot, deschizând la maximum gura:

Casc de-mi pârâie fâlcile. (<http://fanzin.clubsf.ro/>)

PÂRGĂ

A aduce (pe cineva sau ceva) pârgă (Înv.) = A aduce pe cineva sau ceva ca prinos, ca ofrandă:

Nu întârzia a-Mi aduce pârga ariei tale și a teascului tău; pe cel întâi-născut din fiii tăi să Mi-l dai Mie! (BIBLIA)

A da în copt (sau **în pârg(ă)** ori **în pârguală**) = A începe să se coacă:

...m-am plimbat prin astă grădină de atâtea ori și am văzut roade foarte frumoase în pomul din fundul grădinei, dar n-am putut gusta niciodată din ele; acum a dat în copt, dă-mi voie ca nopțile astea să păzesc însumi [...] (P. ISPIRESCU)

Pomul înflorea în fiecare zi, se scuturau florile, rodul creștea și seara da în pârg. Noaptea se cocea. (IDEM)

Când, într-o zi, văzu că pomul înmugurește, înflorește, se scutură florile și roadele se arată: apoi spre seară dă în pârguală. (IDEM)

PÂRJOL

A da (sau **a lăsa, a slobozi**) **pârjol** = A aprinde un foc; a incendia:

– Mamă, am auzit azi pe stăpânul viei că de s-ar usca mai bine buruiianul, căci are de gând să dea pârjol viei la toamnă, căci și așa nu-i aduce niciun folos, și apoi vrea să limpezească locul. (P. ISPIRESCU)

Cum o văd că în crâng intră, îl iau împrejur ocol,/ Și, apucându-se-ndată, pun foc și îi dau pârjol. (ANTON PANN)

A face pârjol (Fam.) = A distruge totul (prin foc); (pex.) a face prăpăd:

Și pe unde treceau, pârjol făceau: Gerilă potopea pădurile prin ardere. Flămânzică mânca lut și pământ amestecat cu humă și tot striga că moare de foame. (ION CREANGĂ)

A i se aprinde (cuiva) **pârjol înaintea ochilor** = A se înfuria foarte tare, a se supăra; a se face foc și pară:

Bătrânele vedeau pârjol înaintea ochilor. Adeseori visau că le ia casa foc, că vin turcii, de oțelite ce erau una contra alteia. (BARBU DELAVRANCEA)

A plânge cu foc și cu pârjol = A plânge în hohote:

Și unde începu a plânge cu foc și pârjol, de ți se rupea inima de mila ei. (P. ISPIRESCU)

Și, cu foc și cu pârjol, pe amor îl dau de gol. (VASILE ALECSANDRI)

A purta ferul și pârjolul (Înv.) = A nimici cu forța armată:

Ridicarea romanilor [...] purtase ferul și pârjolul peste toată întinderea de la Dunăre ai împărăției turcești. (NICOLAE BĂLCESCU)

A se face foc și pârjol = A-și ieși din fire, a se înfuria foarte tare:

Cum dormea el, uite că se scoală fata și dacă vede pe cineva acoala în odaia ei, se face foc și pârjol [...] (DUMITRU FURTUNĂ)

De-apoi când află tată-său că fie-sa are să fie mumă, fără să fi pus pirostriile pe cap? se făcu foc și pârjol. (P. ISPIRESCU)

Îl chema Spiru Prasin și sângele-i sudic îl făcea să fie foc, pară și pârjol. (MIHAIL SADOVEANU)

Pârjol și foc = Nenorocire mare; dezastru:

De-o-nvinge Vogoride, atunci pârjol și foc. (AL. MACEDONSKI)

PÂRLEA

A se duce pârlii = A pleca departe fără gând sau posibilitate de întoarcere, a pleca încotro îl duc pașii, în lumea largă; a dispărea fără urmă:

Dusu-s-au pârlii cu vârtejul de toamnă. (VASILE ALECSANDRI)

Du-te pârlii! = Du-te pe pustii, du-te naibii; pleacă, să nu te mai văd:

Du-te pârlii! că doar n-am să-ți toc la ureche până mâne. (VASILE ALECSANDRI)

Întinde-o (la drum) (sau **tunde-o**), **pârleo!** = Pleacă imediat!:

Slujitorii se luară după leu și, zor-nevoie, întinde-o la drum, pârléo! (ION CREANGĂ)

– *Nu-i treaba ta, băiete, ia vezi, caprele alea, nu le auzi cum behăie? Hai, tunde-o cu ele pă coastă, ca să nu ne stricăm la ceafă.* (<http://www.europeea.ro/>)

Ține-te (sau **să te ții, să te păzești**) **pârléo!** (Pfm.) = Bagă de seamă, aleargă cât te țin puterile să n-o pățești! (Pfm.) Pe aici ți-e drumul!:

Se întoarce și să te ții, pârléo! într-un suflet ajunse, căzând lângă zid de osteneală și amărăciune. (P. ISPIRESCU)

Fiul împăratului rămase cu gura căscată uitându-se la ea și la minunea cum de se lăsase și se ridicase copaciul, apoi, rupând-o d-a fuga, să te păzești, Pârléo, că îi sfârâia călcâiele de iute ce se ducea. (IDEM)

Când inima e spre rele, apoi... să te mai ții, pârléo, că nu-și mai vine în voie. (BARBU DELAVRANCEA)

Ține-te, pârléo! (sau **băiete!**) **să te ții, pârléo!** v. **ține.**

PÂRLEALĂ

A-și scoate pârléala = A-și găsi o compensație, a se despăgubi de o pierdere materială, de un efort etc.:

Eu primul mi-am pierdut răbdarea și am încercat să-mi scot pârléala, agresându-i femeia, femeia lui! (AURA CHRISTI)

Dar în același timp bancherii își scot pârléala majorând dobânzile la împrumuturi, acoperindu-și astfel pierderile din credite. (CRISTIAN HOSTIUC)

– *Bine! S-o lăsăm baltă! S-o ștergem! strigă zugravul. Azi toți avem privirea tulbure. Ne vom scoate pârléala.* (PANAIT ISTRATI)

PÂRLI

A o pârlî la (sau **de**) **fugă** = A fugi repede:

Noi, atunci, am pârlit-o la fugă. Iar el, zvârr! cu o scurtătură în urma noastră. (ION CREANGĂ)

PÂRLITURĂ

A da (pe cineva) **pe** (sau **prin**) **pârlitură** = **a**) A necăji (pe cineva), a face (cuiva) zile fripte:

Am slujit la hătmănie și m-a scos, fiindcă am dat pe pârlitură o mulțime de hoți ce se încuibaseră în acea dregătorie. (NICOLAE FILIMON)

b) A ironiza, a lua (ceva) în râs:

Este oare vreo idee pe care spiritul glumeț al francezului să n-o fi dat – cum am zice noi – pe pârlitură? (AL. ODOBESCU)

PÂRLU, -Ă

A(-i) cădea mâră pe pârlă. v. **mâră.**

PÂRPĂLEALĂ

A-i trage (sau **a-i da**) **o perpeleală** (sau **o pârpoleală**) (**bună**) (Reg.) = A acționa cu mare grabă:

Hai să-i mai tragem o pârpoleală la secere, să scapere! (D. UDRESCU)

PÂRPĂLI

A se perpelî de râs = A râde cu mare poftă:

Mușterii lui Vancea se perpelesc de râs. (GALA GALACTION)

Dacă ești femeie, vei râde. Dacă ești bărbat, te vei perpelî de râs. (<https://ro.yahstar.com/>)

A se perpelî de ceasul morții = A depune eforturi disperate pentru a realiza ceva:

Baba lui a rămas tot să se zbată și să se perpele de ceasul morții ca să încherbeleze [a face rost] pâinea la gurile ce se înmulțeau. (ION IOVESCU)

PÂRTIE

A deschide (sau **a rupe, a croi, a tăia** etc.) **pârtie** = **a**) A merge primul dintr-un șir prin zăpadă înaltă, neatinsă, înaintând greu și făcându-le celorlalți mersul mai ușor:

Viforul are ochi! Și pe când ai noștri deschid pârtii prin nămeți, leșii se cocoloșesc la

Halici, la Lew, care pe unde apucă. (BARBU DELAVRANCEA)

b) (Fig.) A face ceva pentru prima dată; a începe ceva, luptând cu dificultățile; a-și croi singur un drum în viață:

Îi venea să râdă singur gândindu-se că el poate fi privit candidat de însurătoare, el care de-abia se străduiește să-și deschidă o pârtie serioasă în viață. (LIVIU REBREANU)

A-i da cuiva în pârtie (Reg.) = A descoperi însușirile, intențiile sau faptele tainice ale cuiva; a identifica pe cineva:

Ți-am dat eu în pârtie!... ți-am aflat eu blăstămățiile. (VASILE ALECSANDRI)

PÂRȚ

A umbla hârța-pârța = A pierde vremea:

A umblat hârța-pârța toată ziua.

PÂRȚAG

A-l apuca (sau **a-și găsi**) **pârțagul** = A se înfuria, a se mânia:

[CHIRIȚA:] *Eu? pe mine... în văzduh?... ba să-ți cați de treabă, că-ți găsești pârțagul cu Chirița.* (VASILE ALECSANDRI)

Tot arțagul își găsește pârțagul. v. **arțag.**

PECETE

A pune sub peceți = A sigila, a închide; (pex.) a interzice:

Poliția, după ce și-a satisfăcut pe deplin curiozitatea citind trei luni, zi și noapte, toate hârtiile și cărțile lui Alexandrescu, a declarat tată-meu, dându-i cheia odăiei, că nu mai pune peceți pe ușă și că avea ordin să libereze pe prizonier. (ION GHICA)

Obiectele mobile, cari nu se pot pune sub peceți, se vor încredința unui custode; (IOAN M. BUJOREANU)

A ține sub trei lacăte și șapte peceți (sau **a păstra cu nouă lacăte**). v. **lacăt.**

Închis (sau **ferecat**) **cu șapte peceți** = Ascuns cu desăvârșire, cu neputință de aflat; de nepătruns; interzis, oprit:

Viața lăuntrică a eroului va rămânea pentru scriitor carte închisă cu șapte peceți. (C. DOBROGEANU-GHEREA)

I-a rămas de-acum pentru totdeauna taină ferecată cu șapte peceți. (CEZAR PETRESCU)

PECETLUIT, -Ă

A avea gura pecetluită = A sta cu gura închisă, a fi foarte tăcut:

Doctorul Spurcaci, cu sprâncenele lui groase și negre, părea absent și ai fi zis că avea gura pecetluită de o taină care îl obseda mereu. (MARIN PREDĂ)

[Copiii] *Se roșiseră cu gura pecetluită de aceeași sărutare, gravi.* (IONEL TEODOREANU)

PECINGINE

A se întinde (sau, rar, **a se răspândi**, **a cuprinde** etc.) **ca pecinginea** (sau, rar, **ca o pecingine**, **ca pecinginile**) = A se propaga foarte mult, nestăvilat, pretutindeni:

Odată eram într-un regiment în care molima versificării se întinsese teribil, ca pecinginea, ca mojiul la cașcaval, ca foaia mea de pedepse. (ANTON BACALBAȘA)

Odată cu căldura, amestecul pestriț al orașului ieșise brusc la iveală: o lume gălăgioasă și țigănoasă acoperi ca o pecingine străzile înecate în soare. (GABRIELA ADAMEȘTEANU)

PELINCĂ

A ieși (sau **a fi scos**) **din pelinci** (Prt.) = A depăși vârsta alăptării; (pex.) a fi foarte tânăr, fără experiență:

Copilandru abia scos din pelinci. (VASILE ALECSANDRI)

PENGHEU

A nu face (nici) un pengheu găurit = A nu face (nici) două parale:

– *Tu să șezi frumos... Ești mâna mea cea dreaptă. Moțanu, Guiaș, Spinanție nu fac un pengheu [monedă de metal sau bancnotă maghiară] găurit.* (TITUS POPOVICI)

PENSIE

A ieși (sau a scoate pe cineva) la pensie = A deveni (sau a face pe cineva să devină) pensionar:

Alecu Negrea îmbătrânise, ieșise la pensie. (MIHAIL SADOVEANU)

Eu sunt de cincisprezece ani în sat, de când a ieșit la pensie dirigintele cel vechi. (CEZAR PETRESCU)

A pune în pensie (pe cineva) (Înv.) = A pensiona (pe cineva):

Să-ți faci o pomană și cu mine să mă pui în pensie. (VASILE ALECSANDRI)

PENTRU

A (nu) fi pentru (sau **împotriva, contra**) = A (nu) fi de acord (cu ceva):

A ținut să declare că d-sa nu este pentru această propunere. (I. L. CARAGIALE)

Pentru (numele lui) Dumnezeu! = Exclamație prin care se imploră. Exclamație prin care se exprimă deznădejdea. Exclamație prin care se exprimă dezaprobarea față de ceva:

– *Pentru Dumnezeu! Ce faci! strigă spărietă duduca Balașa. Numai sălbaticii mănâncă așa. Luați din lădița asta cuțite, furculiți, solnițe și tot ce vă trebuie.* (NICOLAE GANE)

– *Ei, unde să te vâr pe dumneata cu patacele [veche monedă turcească] dumatiale? Unde? Pentru numele lui Dumnezeu, unde?...* (EM. GÎRLEANU)

– *Încetează, pentru numele lui Dumnezeu, căci mă cutremur.* (NICOLAE FILIMON)

Pentru nimic în lume = Cu niciun preț; în niciun caz:

Dacă știam una ca asta, n-o lăsam, mă – n-o lăsam pe Safta pentru nimic în lume... (G. M. ZAMFIRESCU)

Acest negoț nepermis nu l-ar fi exercitat pentru nimic în lume Stamate dacă nu ar fi dus lipsă aproape completă de mijloace, fiind silit chiar să facă armata când era abia în vârstă de un an, numai ca să poată ajuta [...] (URMUZ)

Pentru puțin (sau **nimic ori nu ai pentru ce**) = Formulă de politețe cu care se răspunde când cineva mulțumește:

Pentru puțin, dragă, pentru puțin. Mai ales că ți-a făcut plăcere. (LIVIU REBREANU)

– *Mulțumesc! îi răspunse băiatul care, în sfârșit, își dădu seama cam ce-și dorea Năzdrăvanul.*
– *Pentru puțin.* (SÎNZIANA POPESCU)

Pentru unii mumă, pentru alții ciumă = Se spune când cineva este partinitor cu unii și persecută pe alții:

Fiindcă această instituție are de la o vreme o politică proprie, atitudini diferențiate față de membrii ei, este cu unii mumă, cu alții ciumă, după criteriul pe care de la o vreme începem să le descifrăm cât mai limpede. (MARIN RADU MOCANU)

Bătrânii îl porecleau Tatăl, Tatăl Neamului și asta pentru că era pentru toți la fel; nu pentru unii mumă și pentru alții ciumă! (CRISTEA SANDU TIMOC)

Pentru (sau **de**, mai rar, **în**) **hatârul** (cuiva sau **a ceva**). v. **hatâr**.

PEPENE

A ieși (sau **a ajunge, a o scoate**) **la pepeni** = A face o afacere proastă, a avea pagubă mare într-o afacere, într-o acțiune; a sărăci:

Foxi se vaită că factura la telefon va fi așa grasă, încât va trebui să-i scoată la pepeni, pe ea și pe cei doi copii, când va reveni în țară. (FELIX NICOLAU)

A scoate (pe cineva) **din pepeni afară** = A face pe cineva sa-și piardă răbdarea; a enerva pe cineva:

El, chip, era om ticnit, dar îl scotea nevasta afară din pepeni cu cicăliturile ei. (P. ISPIRESCU)

Într-adevăr, fetele care-l scosese ră din pepeni pe Tudor Vianu, bietele de ele, erau produsul politicii din acei ani de însănătoșire a efectivelor studențimii [...] (GABRIEL DIMISIANU)

A vinde castraveți (sau **pepeni, apă, gogoși, flori**) **la grădinar** (sau **la sacagiu, la gogoșar**). v. **vinde**.

A-și ieși afară din fire (sau **din sine, din pepeni, din țâțâni, din papuci**). v. **ieși**.

Gras (sau **învelit**) **ca pepenele** (sau **ca un pepene**) sau **pepene de gras** (sau **gras pepene**) = Foarte gras, durduliu, dolofan:

La a zecea zi, unde se scutură o dată calul și se făcu frumos, gras ca un pepene și sprinten ca o căprioară. (P. ISPIRESCU)

Baba nu știa ce să facă de bucurie, că are un băiat așa de chipos, de hazliu, de gras și învălit ca un pepene. (ION CREANGĂ)

PERDAF

A da (sau **a trage**) **cuiva un perdaf** = A certa, a mostra aspru pe cineva:

Mama are să ne pună lingurile în brâu, pe lângă că are să ne tragă un perdaf ca acela! (CEZAR PETRESCU)

Servitoarea tocmai trecea pe lângă ei. Ana îi trase un perdaf: – Imbecilo! (PANAIT ISTRATI)

A da perdaf = a) A stropi (pentru a lustrui):

Șapte rogojini lua/ Cu catran le cătrănea,/ Sus pe catarg că le suia,/ Perdaf de spirt că le da. (NICOLAIE PĂSCULESCU)

b) A presăra:

Țâțele-i le despica,/ Cu sare le presăra,/ Perdaf cu piper le da/ Și la foc că le pripea. (POP.)

PERDEA

(Mai) cu perdea = a) (Exprimat) pe ocolite, indirect:

D-apoi, cu iertat să-mi fie, dar prea le zici cu perdea, de nu mai pricepe nimene. (POP.)

b) Decent:

[Îi] vorbesc cu perdea... ca să n-o rușinez. (I. L. CARAGIALE)

A avea ceva după perdea = A ține un secret, a ascunde ceva:

După acest schimb de vorbe, tăcură, fiecare mai având ceva după perdea. (MIHAIL SADOVEANU)

A avea perdea la ochi = A nu pricepe clar un lucru:

Oricât i-ai fi explicat parcă avea perdea la ochi.

A i se lua (sau, rar, **a i se ridica** sau **a-i lua**) **cuiva o perdea** (sau **perdeaua**) **de pe ochi** = A înțelege deodată ceva sau a face pe cineva să vadă clar, să priceapă ceva:

Într-o clipă, ca și cum i s-ar fi ridicat o perdea de pe ochi, a înțeles cine era negustorul. (I. L. CARAGIALE)

Din momentul acesta mi s-a luat de pe ochi o perdea, văd limpede și înfrâng sentimentalismul. (G. CĂLINESCU)

A nu avea nicio perdea = A nu avea nicio rușine; a depăși măsura:

Cum sunt bărbații, n-au nicio perdea la beție! (ION VLASIU)

A ridica perdeaua = A arăta care este adevărul, a da lucrurile pe față; a spune fără ocolișuri:

În general, astfel de note pun mai clar în lumină adevăratul temperament al scriitorului, și ridică perdeaua care ascundea culisele vieții lui intime. (TRAIAN DEMETRESCU)

Toată povestea cu apelul nu e în fond decât un paravan pentru mulțime, o perdea care ascunde

triste secrete de laboratoriu [...] în numărul viitor vom ridica perdeaua, fiindcă nici de astă dată nu ne-am înșelat... (OCTAVIAN GOGA)

A(-i) pune (cuiva) **perdea** sau **(perdele) la ochi** = A împiedica pe cineva să vadă lucrurile așa cum sunt; a înșela pe cineva:

Între viața ta ș-a mea/ S-au pus oamenii perdea. (MIHAI EMINESCU)

Fără perdea = a) Pe față, fără înconjur, fără sfială:

Profitând de faima mea,/ Mă iubea fără perdea [...] (ION MINULESCU)

b) Necuviincios, trivial:

Cântau mai mult cântece fără perdea cum îi plăceau lui. (CAMIL PETRESCU)

Și cu toată opoziția – o opoziție à l'eau de rose – a lui madam Borceanu, izbutește să facă pe Porojan să-i cânte și o bucată fără perdea. (ANTON BACALBAȘA)

PERECHE

A fi bună (sau **potrivită**) **pereche cu cineva** = A se potrivi (cu cineva, mai ales la cusururi):

Tu și cu Talpa iadului sunteți potrivită păreche. (ION CREANGĂ)

A nu (mai) avea (sau **a nu-și afla**) **pereche** (sau, înv., **perechi**) = A poseda anumite însușiri într-un grad foarte înalt; a nu se putea compara cu nimic prin însușirile pe care le posedă:

[...] să ierte cinstită față dumnevoastră, dar aista e un leneș care nu credem să fi mai având păreche în lume, și-l ducem la spânzurătoare, ca să curățim satul de-un trândav. (ION CREANGĂ)

El știa ca omul orce îi zicea,/ La săltări și jocuri pereche n-avea,/ D-aceea-mpăratul prea mult îl iubea; (ANTON PANN)

Cristea scurgea pahar după pahar, îmbuca plăcintă după plăcintă și spunea la pologeni [(reg.) glumă, anecdotă, snoavă] de prin cătunie, că era opșegos [(reg.) sfătos,

mucalit; obraznic] de să-i mai cauți pereche în șapte țări. (I. POP-RETEGANUL)

PERETE

(A avea) casă în doi pereți (sau **a-i fi casa în trei pereți și ușa prin pod**) (Rar) = Se zice despre o căsnicie nereușită:

Casa-i e în trei pereți și cu ușa prin pod. (ANTON PANN)

A da (sau **a deschide, a lăsa, a izbi a trânti**) **ușa** (sau **poarta, fereastra** etc.) **de** (sau **la**) **perete** = A deschide larg, a deschide la maximum; a trânti ușa sau poarta, fereastra cu putere:

Sare din pat, ia o armă și se repede la ușă; împinge; ușa nu se lasă. Atunci trage un picior, ușa se dă de perete; (I. L. CARAGIALE)

Învârt cheia în broască, dau ușa de perete, mă întorc spre client și îl invit să intre. (RADU GĂVAN)

A rezema pereții (sau **peretele**). v. **rezema**.

A ridica (sau **a face**) **patru pereți** = A-și face o casă sau un adăpost:

D-aia face omul patru pereți, ca să se aciuze și cei străini. (IULIU A. ZANNE)

A se da (sau **a se izbi, a se bate**) **cu capul de pereți** (sau **de toți pereții**) = **a)** A fi disperat, deznădăjduit; a regreta foarte mult o greșeală făcută:

De-abia aștepta să sosească, să se izbească cu capul de toți pereții, cel puțin astfel să-și astâmpere chinul ce-l rodea neîncetat. (LIVIU REBREANU)

Ai să-ți muști mâinile... și ai să te dai cu capul de toți pereții. (CAMIL PETRESCU)

b) A regreta mult o greșeală făcută:

Se bate cu capul de pereți și nu știe cum să facă. (POP.)

Că dacă nu știi care le e stăpânul, poți să o pați de să te căiești și să te dai cu capul de toți pereții. (CĂTĂLIN MIHULEAC)

A se lovi (sau **a se potrivi**, **a se nimeri**) **ca nuca-n perete** (sau, rar, **în gard**). v. **nucă**.

A visa (sau **a vedea**, **a spune**) **cai verzi** (**pe pereți**). v. **cal**.

A vorbi cu pereții (sau **peretilor**) sau **a spune la pereți** = A nu avea cu cine să vorbească, a fi cu totul singur; a-i vorbi cuiva în zadar, fără niciun efect:

– *Da de mâncare nu este nimic pe-aici? am întrebat eu într-un anumit fel, de parcă aș fi vorbit cu pereții.* (ION LĂNCRĂNAN)

De (pe) când (se) scria musca pe perete (Mai ales în basme) = De demult:

...*de când se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fer și s-arunca în slava cerului de ne aducea povești; De când se scria musca pe perete.* (P. ISPIRESCU)

Între patru pereți = a) La adăpost:

Ai venit acum la mine, peste câtăva vreme te vei întoarce iarăși între cei patru pereți ai odăiței tale liniștite, între lucrșoarele puse și rămase la locul lor de zile, de săptămâni întregi. (EM. GÎRLEANU)

b) În secret:

Închiși între patru pereți, au luat, zic, asupra-și greaua răspundere de a așterne bazele mării reforme. (MIHAIL KOGĂLNICEANU)

Mă încurc în cuvinte. Totuși, să încercăm să ne vedem la garsoniera asta între patru ochi și între patru pereți, neștiuți de nimeni. (LIVIU IOAN STOICIU)

Pereții au ochi (sau **urechi**) = Se zice pentru a atrage cuiva atenția să fie precaut, să se ferească atunci când spune ceva (secret):

Dar vorba veche: Pereții au urechi și ferestrele ochi. (ION CREANGĂ)

Nu puteam uita că nu mai suntem în Țara Românească și că de-acuma toți pereții au urechi multe și primejdioase... (LIVIU REBREANU)

Uită-te în jurul tău când ai de gând să spui ceva, fiindcă și pereții au urechi. Sper că aceștia de aici să nu aibă! (MIRCEA CRĂCIUN)

PERGHEL

A da perghel (sau **pergheluri**) (Înv.) = A înconjura; a da târcoale:

Șuvoaie hoinare... dăduseră perghel țarinilor și tarlalelor. (CONVORBIRI LITERARE, XLII)

Și, când se apropiau de Kira, și ea cerca să prindă ceva din chipul oamenilor, deodată cel din frunte ocolea și ceilalți dădeau perghel după el și cu toții trăgeau din greu spre mal [...] (VIAȚA ROMÂNEASCĂ, vol. 27, 1912)

A lua la perghel = A certa foarte tare, a lua la rost:

M-a luat la perghel (ocară). (TUDOR PAMFILE)

PERIE

A trage cu peria (Fam.) = A linguși:

Îi plăcea să tragă cu peria în fața șefului.

PERJĂ

A fi bun (de pus) în perjă (Reg.) = Se spune despre un om care nu e bun de nimic:

A fi bun de pui cu perje. A nu fi bun de nimica; (IULIU A. ZANNE)

Rahat cu perje (sau **cu mac**) = a) Lucru de calitate inferioară:

Pe alții îi mai reped cu „rahat în perje”, „pișatul bouului”, etichete pe măsură... (GEORGE COLPIT)

b) Nimic:

Rahat cu perje! face Justa, destul de tare. Ani de mucenicie, nu de ucenicie! (PAUL GOMA)

PERNĂ

A muri fără pernă la cap = A muri singur și în mare sărăcie:

Ba moare fără lumină/ Și la cap fără perină. (JARNÍK-BÎRSEANU)

A pune (sau **a băga**) **cornul în pernă** (Fam.) = A se culca:

O beție solitară „norvegiană”, între patru pereți, după care bagă cornul în pernă în mod decent și civilizată. (LIVIU BÎRSAN)

[...] *după o zi de muncă, vii acasă rupt, vrei să-ți înfiți cornul în pernă, ba nu, ia-o la picior prin oraș după soacră-ta, asta-i viață?* (GEORGE CUȘNARENȚU)

A se scula cu curu (sau **cu dosu, cu fundu**)-**n sus** sau **a se scula cu fața la pernă** (sau **cu fața la cearșaf, pe piciorul stâng**). v. **scula**.

PERTU

A fi pertu cu cineva = A tutui (pe cineva); a fi în termeni familiari cu cineva:

Cu cine era totuși „la pertu”? – Cu Țepeneag, cu Mazilescu... (ȘERBAN FOARȚĂ)

De când i-au căzut prima dată ochii pe mine, m-a luat la pertu. (CRISTIAN TUDOR POPESCU)

PESCUI

A pescui în apă tulbure. v. **apă**.

A tulbura apa ca să pescuiască = A provoca neînțelegeri pentru a trage foloase personale din ele:

[...] *veniți în prea ospitaliera noastră Metropolă să pescuiască în apă tulbure și să tulbure apele, pentru a avea unde pescui.* (VADIM GUZUN)

PESCUITOR, -OARE

Pescuitor în apă tulbure = Persoană care profită de situațiile încordate, neclare pentru a trage foloase personale:

Acești pescuitori în apă tulbure trebuie să știe neapărat ... că guvernul este hotărât să intervie energic. (CAMIL PETRESCU)

PESTE

(A fi) peste poate = (A fi) imposibil, cu neputință:

[MIȚA:] *Să-l aștept, da, să-l aștept. Trebuie să vie. Să mă traducă pe mine Nae. Și să nu-mi răzbun? Peste poate!* (I. L. CARAGIALE)

Și ar fi voit și ei să aibă un copilaș, dar fu peste poate. (P. ISPIRESCU)

Ne-ar fi fost peste poate să mai ascultăm acțiunea pauliană, sărurile cuprului, funcțiile ficatului și perechile de pârgii. (BARBU DELAVRANCEA)

A da peste cineva sau **ceva** = A se confrunța pe neașteptate cu un obiect întâlnit accidental:

Săpând ei din întâmplare/ La iepe să facă loc,/ Au dat peste o căldăre/ Plină cu gălbinet foc. (ANTON PANN)

Iar aici, pe o margine, a dat tocmai peste ce căuta: o pată, zaharisită proaspăt, arăta că degețelul ce-și lăsase urma avusese grijă să se înmoaie dintru-ntâi în dulceață. (EM. GÎRLEANU)

A privi peste umăr = A nu urmări cu atenție; a desconsidera pe cineva prin dezinteres sau dispreț:

Ioana se apropie, o apucă de mână și, când soră-sa o privi peste umăr, clătină încet din cap. (MARCEL SECUI)

PESTI

Cât pestește apa pe streășină (sau **în ciur**) = (Foarte) puțin timp:

Cât pestește apa pe streășină și cât pestește apa în ciur, atâta să pestească băiatul sau fata. (SIMION FLOREA MARIAN)

PESTRIT, -Ă

A fi pestrit (sau **negru**) **la mațe** (ori **pe cerul gurii**) sau **a avea** (sau **a fi cu**) **mațe pestrice** (sau, rar, **cu oase**) **pestrice** sau **a avea mațe pestrice** = A fi rău la suflet:

Pe Domnul X îl bănuie că e grozav de peștriș la mațe și ține minte unde l-a ars, fără să-i pese nici de adevăr, nici de artă – nici măcar de arta românească. (PAUL ZARIFOPOL)

Negru catran la mațe, Conea ăsta nu s-a putut învoi cu nimeni pe lume, nici cu ai lui, nici cu ai Măriei. (ION LAZU)

PEȘCHEȘ

A da (sau **a duce**) (pe cineva) **peșcheș** = A preda (pe cineva) prins; a preda (pe cineva) dușmanului:

Turcii vin grămadă, claie,/ Capul tău să mi ți-l taie/ Și să-l ducă pe tipsie/ De peșcheș la-mpărăție. (VASILE ALECSANDRI)

[...] dar, când să puie piciorul pe pământ liber, iată că-i ajung oamenii lui Tebedelen și-i duc peșcheș îndărăt la Ianina. (ION GHICA)

– Știam, știam că n-o să mă lăsați. Vreți să mă țineți cu voi, să mă dați peșcheș neamțului... (GIB I. MIHĂESCU)

PEȘTE

A da la pește (Arg.) = **a**) (D. bărbați) A acosta o femeie:

– Și ce făceau? – Ce să facă? Ședeau la umbră și dădeau la pește... (EUGEN BARBU)

b) (În limbajul marinarilor) A vomita:

Pe punte cu americanca, dam la pește! (VASILE FARAGO)

A fi cu borșul la foc și cu peștele în iaz (Pop.) = A promite un lucru care nu poate fi realizat; a se lăuda înainte de reușită:

Și mă gândesc că de multe ori vrem să avem și borșul pe foc, dar și peștele în iaz. (<http://soringrumazescu.ro/>)

A fi tot o mâncare de pește. v. mâncare.

A se simți (sau **a trăi**, **a o duce** etc.) **ca peștele în apă** = A trăi bine, a se simți în largul său; a-i merge bine:

Aceste personaje se simt în elementul lor, ca peștele în apă, numai și numai în spațiile neutre și impersonale ale existenței publice [...] (I. L. CARAGIALE)

Mă simt ca peștele în apă la Colocviul de la Alba Iulia dedicat romanului, unde s-a vorbit despre „condiția umană și poveștile ei în romanul românesc contemporan”. (AURA CHRISTI)

Oricine ar sta acolo-n veac, de chinuri nu scapă,/ Ar trăi ca peștele-n apă. (MIHAIL SADOVEANU)

A se uita ca mâța la pește (sau **ca pisica în tigaie**). v. **mâță**.

A se zbate ca peștele pe uscat (sau **ca musca în pâzna păianjenului**). v. **zbate**.

A tăcea ca peștele (sau **ca un pește**) = A nu spune nicio vorbă, a nu scoate un cuvânt, a păstra tăcere completă:

Dară fiindcă nimeni nu m-a întrebat, iacă tac și eu din gură ca un pește, și nu mai zic nimănui nici pis! (P. ISPIRESCU)

Atunci mezinul se vâra iute în horn și, sprijinit cu picioarele de prichicium și cu nasul de funingine, tace ca peștele și tremură ca varga de frică. (ION CREANGĂ)

A trăi (sau **a o duce**, **a se zbate** etc.) **ca peștele pe uscat** = A duce o viață foarte grea; a face eforturi disperate (și zadarnice):

Ce-i faci tu foamei? că sârbul nu putea dormi. Se bătea ca peștele pe uscat, și nu putea să închidă niciun ochi măcar. (P. ISPIRESCU)

Mă zbat și mă frământ ca peștele pe uscat. (ION LĂNCRĂNJAN)

Asta-i altă mâncare de pește. v. **mâncare**.

Când o prinde mâța pește și coada la urs o crește sau când o face ursul coadă și prepelița noadă ori când se va vedea ursul cu cercei umblând după

miei, lupul cu cimpoi umblând după oi ori când oi vedea ursul în doi craci, văcar după vaci. v. urs.

Cât ai zice pește = Foarte repede, într-o clipă:

Își lăsase capul pe umăr și adormi cât ai zice pește. (ZAHARIA STANCU)

Cât ai zice pește l-am prins. (ION VINEA)

PETIC

A bate (sau **a freca, a croi, a flocăi pe cineva**) **de-i merg** (sau **să-i meargă**) **fulgii** (sau **peticele, colbul, untul**). v. **fulg**.

A nu se mai ține petic de petic (sau **zdreanță de zdreanță**), **a nu se ține pe** (sau **în**) **spate** = (Se spune despre) haine foarte zdrențuite:

Nu aveau haine, toate li se rupseseră, de nu se mai țineau petec de petec. (I. POP-RETEGANUL)

Cămașa ... nu se mai poate ținea petec de petec. (MIHAIL SADOVEANU)

A pune peticul (la ceva) (Rar) = A găsi o soluție de moment pentru a ieși din încurcătură:

Totdeauna când se ivește (pe scenă) câte un incident neprevăzut, Milo [...] „știe să-i puie petecul”. (H. TIKTIN)

A-i curge peticele. v. curge.

A-i merge (cuiva) **peticele** = Se spune pentru a arăta că o acțiune se desfășoară foarte intens:

Zâna, cam cu chef cum era, au început deodată să joace, și unde nu juca și juca de-i mergea peticele. (I. G. SBIERA)

Înșfacă iedul de urechi și-l flocăiește și-l jumulește... de-i merg peticile. (ION CREANGĂ)

A-și cunoaște peticul (Rar) = A ști ceea ce i se cuvine; a-și cunoaște slăbiciunile, defectele:

Eu sunt fecior sărac... și nu mă potrivesc cu un cal împărătesc! Îmi cunosc eu petecul. (GHEORGHE CĂTANĂ)

A-și da în petic (ca **țiganul**) = A-și da pe față, a-și arăta, fără voie, anumite cusururi, vicii; (fam.) a-și trăda lipsa de valoare:

Mă miram eu să nu-ți dai în petec. (CALISTRAT HOGAȘ)

[VERIGESCU:] *Ursul nu joacă de bunăvoie.* [PALATI:] *Cu toate acestea tot își dă în petic.* (IOAN M. BUJOREANU)

Îmi amintesc că o cunoștință m-a chemat odată să-i văd nepotul, prilej cu care mi-am dat complet în petic. Când am văzut copilul, m-am speriat cât era de urâțel. (OCTAVIAN PALER)

A-și găsi (sau, înv., **a-și nimeri**) **sacul** (sau **gaura**) **peticul** = Se spune disprețuitor sau ironic, pentru a arăta potrivirea dintre doi oameni, dintre două lucruri etc. fără valoare, fără importanță:

Baba bătrână nu se teme de vorba groasă. Lumea piere, baba se peaptână. În sfârșit, mângăie-te la neazuri, gândind că sacul și-a găsit petecul, și roagă-te zi și noapte să-ți deie Dumnezeu mintea moldovanului – cea de pe urmă. (C. NEGRUZZI)

Gură (sau **limbă**) **de petice** (Rar) = Se spune despre o persoană care vorbește mult:

Gura lui de petece... nu se sfiește să trădeze și cele mai sfinte amicitii. (STUDII ȘI CERCETĂRI de LINGVISTICĂ, 1969)

Și-a găsit sacul peticul sau **cum e sacul așa-i și peticul** (sau **cârpala**) = Se zice despre doi inși care au cam aceleași cusururi:

Prin urmare, două refrenuri demne de auzit, fiindcă se potrivesc unul cu altul și fiindcă și-a găsit sacul peticul. (AL. MACEDONSKI)

Precum am mai zis, adică:/ Cum e sacul, și peticul./ Și/ Cum e țingirea, și capacul. (ANTON PANN)

PETICI

A-i petici cojocul (cuiva) (Fam.) = A bate foarte tare pe cineva:

Cum, nu ești Pipăruș, ai zis,/ Că ești, o, bată-te norocul!/ Eram să-ți petecesc cojocul! (G. COȘBUC)

PETREC

A-și face capului petrec = A-și face singur necazuri, neplăceri:

Nu-mi fă capului petrec./ Dacă-mi fuse prui [(reg.) prost] și sec. (D. UDRESCU)

A face pitrec (Plut.) = A conduce o plută în trei oameni, în loc de doi:

...un subiect anchetat spunea că atunci când plutele merg până la Galați se face pitrec, adică plutele sunt conduse pe Siret nu de doi inși, ci de trei [...] (STUDII ȘI CERCETĂRI ȘTIINȚIFICE. FILOLOGIE, vol. 7-8, 1956)

PETRECANIE

A face (sau, rar, **a vedea**) **de petrecanie unui lucru** = A nimici, a distruge; a da gata (ceva):

Chimiță n-a moștenit decât vreo cincizeci de mii de franci cărora le-a văzut iute, iute de petrecanie. (AL. VLAHUȚĂ)

Se duce la pastramagiul din colț. „Ia să vedem, vericule, cum ți-e marfa, că nu mai dau pe la cutare”... Ia o feliuță, îi face de petrecanie. (BARBU DELAVRANCEA)

A i se face (cuiva) **de petrecanie** = A-i veni (cuiva) pofta să se bage singur în primejdie (de moarte); a(-și) căuta moartea (cu lumânarea); a omorî, a ucide (pe cineva):

Să puie mâna pe hoț, spre a-i face de petrecanie. (P. ISPIRESCU)

Dară fiind rodul pântecelui său, îi fu milă să-i facă de petrecanie. (IDEM)

Și voi vă supărați că i-am făcut de petrecanie în loc să săriți cu toții s-o scuipați, așa moartă, că ea de bine și de huzureală a venit, să nu ne lase nouă pământul și să-l dea la ciocoi ei... (LIVIU REBREANU)

A-și face de petrecanie = A se sinucide:

Ori îți faci de petrecanie cu el, ori de mine. (I. OPRIȘAN)

PETRECE

A petrece ceva din mână în mână = A trece ceva de la unul la altul:

Ca să mai uite de aste valuri Lumești, petrec din mână-n mână câte-un ulcior de rachiu. (ȘEZĂTOAREA, IV)

A-și petrece ochii = A-și plimba privirea asupra unor lucruri, ființe etc.:

[...] își petrecea ochii la toți, pe rând. (CEZAR PETRESCU)

Petrec cu ochii-ntreaga carte/ Și cu privirea mea umilă/ Comorile eternei arte/ Le văd pe fiecare filă... (OCTAVIAN GOGA)

A se petrece din viață (sau **a se petrece din lume**) (Îvp.; fig.) = A muri:

Valeriu Ruba s-a petrecut în dimineața de luni, 25 august 1997. Maria Costin s-a stins în prima zi a Săptămânii Mari [...] (RADU SERGIU RUBA)

A se petrece din lumea noastră (sau **din această lume**) = A muri:

Raluca, nevasta pădurarului Neculai, „cu ochi adânci și suflet de pară”, s-a petrecut de mult din această lume, fiind plânsă cu egală emoție de soțul său [...] (POMPILIU MARCEA)

Vă sunt recunoscător că părăsesc această lume purtând mireasma voastră unică, mai adăugă el. (GH. VÎRTOSU)

A petrece (pe cineva sau ceva) cu ochii (sau, rar, **cu ochiul, din ochi**) sau **cu privirea** (ori **cu privirile**) sau (înv.) **cu vederea** = A urmări cu privirea pe cineva care pleacă, trece, se îndepărtează de ceva; a observa:

Ca într-o înfiorare, Tudor îi petrecu pe toți cu privirea-i scăpărătoare. (MIHAIL SADOVEANU)

Ea pleacă, eu mă fac că plec./ Dar stau acolo și-o petrec/ Cu ochii cât e zarea. (G. COȘBUC)

Cântă păsărica-n iarbă./ Trece badea, nu mă-ntreabă/ Pare că nu i-am fost dragă;/ Da

eu încă nu-l întreb,/ Numai cu ochii-l petrec.
(JARNÍK-BÎRSEANU)

A(-și) petrece (ceva) **în** (ori **prin**) **minte** (sau, rar, **în amintire**) = A(-și) reconstitui în minte trecutul, a depăna în gând firul amintirilor; a(-și) aduce aminte:

Departate sunt de tine și singur lângă foc,/ Petrec în minte viața-mi lipsită de noroc.
(MIHAI EMINESCU)

Poetul petrece în amintirea sa aceste fapte și aceste icoane ale trecutului. (MIHAIL SADOVEANU)

A(-și) petrece noaptea (undeva) = A rămâne (undeva) peste noapte pentru a dormi:

Să-ți petreci noaptea asta în casa mea ca să te odihnești. (I. L. CARAGIALE)

Căruțele sosesc la târta sau la stâna unde vânătorii au să petreacă noaptea. (AL. ODOBESCU)

A petrece (sau **a trăi**) **ca găina la moară** (sau **morarului**) = A trăi în belșug:

Ei, cui nu i-ar plăcea să trăiască mereu ca găina la moară și ca popa la zile mari? Dar nu merge; mai sunt și altele [...] (MIHAI EMINESCU)

Cui nu-i place să trăiască ca găina la moară? (I. C. HINȚESCU)

Stă pe maldăr. Trăiește din belșug, boierește, domnește, ca găina la moară, a fi la gură de cuptor. (DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN, 1928)

PETRECERE

A face de petrecere (cuiva) (Înv.) = A face pe cineva să se distreze, să se înveselească:

Dragii mei, iertați-mă, uitasem că sunt aici ca să fac de petrecere. (D. BOLINTINEANU)

A fi om de petrecere = A fi vesel, amuzant, antrenant într-o societate reunită pentru a se distra, pentru a chefui:

Era un om de petrecere. (MIHAIL SADOVEANU)

A pica în petrecere (Reg.) = A da de o mare neplăcere, de un necaz etc.:

Certurile de-acuma sunt de la o gălceavă mai veche când conu' Jean a picat pe-acasă într-o petrecere de-a ofițerului cu niște târfe. (NINA CERANU)

Petrecere frumoasă! = Formulă prin care i se urează cuiva, de obicei la despărțire, să petreacă în mod plăcut un anumit timp:

Îți urez petrecere frumoasă în timpul verii. (I. L. CARAGIALE)

– *Numai să băgați de seamă să nu vă răstoarne că-s hodiniți și buieștrii... Petrecere bună!* (LIVIU REBREANU)

PEȚITOR

Să (ne) șadă pețitorii = Formulă glumeață cu care un musafir este invitat să ia loc sau să (mai) stea:

– *Gătit, cinstite părinte; poftim de ne blagosloviți casa și masa și poftim de mai ședeți, să ne șadă pețitorii.* (ION CREANGĂ)

Când intri în o casă cu fete, trebuie să stai jos cât de puțin, ca să șadă pețitorii. (ȘEZĂTOAREA, II)

PIATRĂ

(A fi) piatră de moară în casă (sau **piatra rea din casă**) (Fam.) = A fi fată bătrână, nemăritată, considerată ca o povară la casa părinților:

Pentru babă, fata moșneagului era piatră de moară în casă; iar fata ei – busuioc de pus la icoane. (ION CREANGĂ)

Și ea se simțea streină, împresurată de ostilități, piatră în casă. (CEZAR PETRESCU)

(A fi) tare (sau **sănătos ca piatra**) = (A fi) foarte sănătos și rezistent:

Ai să fii veselă și sănătoasă ca piatra. (P. ISPIRESCU)

Cine e cu Dumnezeu e un om puternic și trebuie să se educe să fie tare ca piatra, dar nu cu inima de piatră, ci tare ca piatra, așa cum i-a zis Mântuitorul lui Petru [...] (VICTORIȚA DUȚU)

(Frig sau) ger de crapă pietrele = Ger foarte mare:

Ridice viscolul nămeții până la ștreșini. Apele să înghețe tun. Treaba lor! Hagiul nu vrea să știe de crapă pietrele la gerul Bobotezei, nici dacă în iulie turbează câinii de căldură. (BARBU DELAVRANCEA)

Afară e un ger de crapă pietrele, dar în odaie e cald, și copilul asudat, obosit de atâta joc, iese pe prispă să bea o înghițitură, două, de apă. (SORIN TITEL)

A aduce (sau **a scoate, a stoarce** etc.) (ceva) **(și) din piatră seacă** = A realiza, a obține ceva cu orice preț, depunând toate eforturile, trecând peste toate greutățile:

– *Doamne, moșule, de nu mi-a aduce sluga mea sălăși de aceste și din piatra seacă, mare lucru să fie!* (ION CREANGĂ)

Mircea era scund, durduliu [...] și sanguin, foarte volubil și mâncăcios, cu puțin succes la femei, practic, pus pe afaceri, în stare să scoată bani din piatră seacă [...] (RADU MĂRCULESCU)

A arunca cu piatra (sau **cu pietre**) (în cineva) = A defăima pe cineva:

Nu, domnule, nu eu, cea dintâi, voi arunca piatra asupra Băiatului meu. (LAURENȚIU FULGA)

Nu aruncați cu pietre înainte de a ști exact despre ce este vorba. (<http://www.ziare.com/>)

A arunca prima piatră (sau **a arunca primul piatra**) = A provoca un conflict; a fi sigur că numai ceilalți oameni au păcate:

Cine nu a păcătuit să arunce primul piatra! continuă Zyraxes, enervându-l pe Vlad cu dreptatea sa blândă, potrivită parcă altor vremi. (VASILE LUPAȘC)

A avea (sau **a i se pune, a-i sta cuiva ca) o piatră pe inimă** = A avea un mare necaz; a fi foarte îngrijorat:

Îți stă așa, ca o piatră pe inimă, o săgeată deasupra capului, că știi că are nevoie de operație. (<https://www.hotnews.ro/>)

A avea inimă de piatră = A fi foarte crud, nemilos:

Ea are ochii mari,/ Ea are gura mică [...]/ Și două brațe moi,/ Și-o inimă de piatră. (G. TOPÎRCEANU)

Eu sunt dragostea ta cea mai mare, iar tu nu ai o inimă de piatră, ca să faci așa ceva. (PAULA SĂCUI)

A călca (sau **a umbla) din piatră-n-piatră** = A face orice pentru a obține ceva:

De-ai călca din piatră-n piatră,/ Din străin nu-i face tată. (JARNÍK-BÎRSEANU)

A fi de piatră = A fi nesimțitor:

Și tot acolo adormiră, fără să se miște, parc-ar fi fost de piatră. (BARBU DELAVRANCEA)

– *Însă oricum, nu-i de piatră inima omului, și mătușa Mărioara tare mai suspina, săraca!* (MIHAIL SADOVEANU)

A i se lua (sau **a (i se) ridica**) (cuiva) **o piatră (de moară) de pe inimă** (sau **cuget ori suflet** etc.) = A scăpa de o grijă, de o durere, de o suferință chinuitoare:

Vestea izgonirii jandarmilor se răspândi repede dintr-un capăt la altul al satului, împrăștiind o bucurie, parcă tuturor li s-ar fi ridicat o piatră de pe inimă. (LIVIU REBREANU)

Se străduise mult să-i intre în voie și, acum că reușise întrucâtva, simțea că-și ia o piatră de pe inimă. (GH. VÎRTOSU)

Ce să spun, mi s-a luat o piatră de pe inimă când am văzut că generică nu e negru. (DAN LUNGU)

I se ridică o piatră de pe inimă; se simțea scăpată; nici Mandrea nu putea spune nimic, nici Eminescu nu putea crede nimic. (EUGEN LOVINESCU)

A nu (mai) lăsa nici piatră pe (sau peste) piatră (D. așezări, construcții) = A distruge complet:

Dacă nu predați imediat armele, va veni poporul adunat în jurul Blajului și nu va rămâne nici piatră pe piatră din cazarmă. (ANUARUL

INSTITUTULUI de ISTORIE și ARHEOLOGIE
CLUJ-NAPOCA, vol. 28, 1987)

A nu (mai) rămâne (sau **fi, sta**) ori **a nu se (mai) ține** etc. (**nici**) **piatră pe piatră (din ceva)** sau (reg.) **a se alege piatra și uscata (de ceva sau de cineva)** = A se distruge complet, a nu mai rămâne nimic din ceva sau din cineva:

Iisus a zis: Vezi aceste mari clădiri? Nu va rămâne piatră peste piatră să nu se risipească. (BIBLIA)

Dar geana de foc ca un blăstăm din veac în veac aleargă sub streșini, până ce din palatul străvechi n-a mai rămas piatră peste piatră. (D. ANGHEL)

Nu va mai sta piatră pe piatră în spurcatul lui pământ și unde își ține acum capul îi voi așeza picioarele. (MIHAIL SADOVEANU)

A număra (sau **a bate**) **pietrele** (sau **pavelele**).
v. **număra**.

A pune cea dintâi piatră = A începe o acțiune, o lucrare etc.:

Alexandru Ioan Cuza, bucuros de această realizare, anunța, în mesajul de deschidere a Camerei din 5/17 decembrie 1865, că în ziua de 2 aprilie a anului următor se va pune „cea dintâi piatră a gării” București. (MIHAIL OPRÎTESCU)

Când Basarab așeză cea dintâi piatră la clădirea sa, oare bănuia el că-ntr-o zi unul din strănepoții săi va exila aci pe unul din strănepoții supușilor săi?... (ALECU RUSSO)

A ridica (sau **a duce**) **pietre de moară** = A face lucruri foarte grele, care depășesc puterile unui om:

Totuși, ca totdeauna, ei se așezară la masă absenți, uitându-se în gol, oftând, parcă ar fi trebuit nu să mănânce, ci să ridice pietre de moară. (ANA CARTIANU)

A sparge piatra în palmă = A fi foarte puternic:

Nu se mai întorc comuniștii, humanoizii care au spart piatra între măsele la Bumbești-Livezeni, nu mai vin mitocanii [...] (DAN STANCA)

A sta piatră pe capul cuiva = A constitui o povară pentru cineva, în casa cuiva:

Caută-ți altul. Ce stai piatră pe capul nostru. (ZAHARIA STANCU)

A-și pune caru-n pietre. v. **car**.

Ori (sau **când**) **cu capul de piatră, ori** (sau **când**) **cu piatra de cap** = Se zice când cineva este pus într-o situație grea, din care, oricum ar face, tot rău iese:

Stăpâne, zise atunci calul, de-acum înainte ori cu capul de piatră, ori cu piatra de cap, tot atâta-i; fii odată bărbat și nu-ți face voie rea. (ION CREANGĂ)

Da rău îi pe ulița d-tale! Nu poți face doi pași fără-a fi... povestea vorbeii: când cu capul de piatră, când cu piatra de cap. (VASILE ALECSANDRI)

PIAȚĂ

A face piața = a) A cumpăra alimente necesare pentru hrana zilnică:

Bărbații făceau piața, femeile găteau. (AURORA LIICEANU)

b) (Arg.; lumea interlopă) A fura:

Nicu Piele era vesel în ziua aia. Ciupise niște gologani de cu dimineață sau, cum spunea el, făcuse piața într-un tramvai. (EUGEN BARBU)

A se certa ca la piață (sau **ca la ușa cortului**).
v. **certa**.

PIC

(**Nici** sau **niciun**) **pic de...** = Cătuși de puțin, de loc, nici urmă de...:

O ușoară abureală de vânt, în aceeași direcție cu trăsura, nu ne dădea nici un pic de răcoare. (G. IBRĂILEANU)

Noaptea era frumoasă. Pic de nor nu se vedea. Din când în când greierii și prigoriile te făceau să-ți mai aduci aminte că trăiești pe lume. (P. ISPIRESCU)

A fi (sau a se face) pic de apă (sau de nădușeală) = A fi foarte transpirat:

Eram pic de apă când am ajuns la locul de pândă. (MIHAIL SADOVEANU)

Și vine așa, și joacă, și joacă cu feciorul cel mai mare al împăratului celui bătrân, până îl face pic de apă, în urmă el cade de pe picioare ca mort. (I. POP-RETEGANUL)

A-i cădea cuiva pic (Reg.) = A-i fi drag, a se îndrăgosti brusc de cineva:

Fetei i-a căzut pic flăcăul. (TUDOR PAMFILE)

Cât e picul = Nicidecum, câtuși de puțin, de loc:

N-am putut închide ochii cât e picul: în rana de-abia astupată parcă prindea să mă înțepe un ac. (MIHAIL SADOVEANU)

Fără (niciun) pic de... = Lipsit cu totul de...:

Ședea la masă fără pic de chef, cu capul greu și cu inima necăjită. (GALA GALACTION)

Fața ei era atât de slabă... atât de schimbată. Pelița ei semăna cu batista subțire, fără pic de viață. (C. NEGRUZZI)

PICA

A pica (sau a fi picat) (ca) din cer (ori din lună, din nori, din stele etc.) = a) A fi dezorientat, a nu ști ce să facă:

Amu cică era odată într-un sat un băetan, care n-avea nici tată, nici mamă și nici o rudă; așa era de strein, de parcă era căzut din ceriu. (ION CREANGĂ)

b) A fi rupt de realitatea imediată:

Sisoe arătă, cu capul, spre vârful muntelui. De-acolo venise. – Eh! că doar n-ai fi picat din cer..., zâmbi femeia, aruncând o privire-n treacăt spre piscul vioriu și spre poienile cele înalte de sub el, care se zăreau d-aici printre nouri ca nălucirea unor ostroave din basm [...] (G. TOPÎRCEANU)

c) (Reg. și fam.) A fi singur pe lume, a nu avea rude:

Făr-de frați, făr-de surori,/ Parcă sunt picat din nori. (POP.)

d) (Fam.) A veni pe neașteptate:

Fata parcă picată din cer și nu spunea nimic. [...] se uitau la tovarășul Omar Omarovici, de parcă acesta ar fi fost nici mai mult, nici mai puțin decât un ambasador picat din cer în dormitorul meu. (ION D. SÎRBU)

A pica (sau a cădea) năpaste. v. năpastă.

A pica (sau a sosi) la fix (sau la țanc) (Arg.) = A veni la momentul potrivit:

Pentru mine, notițele lui Mihai descriu perfect realitatea în care mă aflu: cred că „sunt un magnet în mișcare și că atrag ceea ce gândesc”, iar cartea de față a picat fix la momentul potrivit. (PAUL AVRAM)

Ai picat la țanc, Mitule... Sau, cum se zice? Picași la țanc! Tocmai când ne pregăteam să punem supă-n farfurii și să umplem paharele! (CEZAR GIOSAN)

A pica (sau a sta) pe cugete. v. cuget.

A pica cerul pe cineva (Reg.; fam.) = **a)** A se supăra rău:

Pica cerul pe mine. Copiii ceilalți se jucau, iar io [eu] să mă spetesc... (SORIN STOICA)

b) A rămâne stupefiat:

Simțea că pică cerul pe capul lui, uite o dandana la care nu se gândise. (RODICA OJOG-BRAȘOVEANU)

c) A se simți rușinat (tare):

Pe timpul acela erau feciori voinici și inimoși, nu ca feciorii din zilele noastre, care, când aud de vreo bătălie, socot că pică ceriul pe dânșii. (SIMION FLOREA MARIAN)

A pica de somn (de oboseală, de mers, de beat etc.) = A fi foarte obosit sau beat etc.:

*Ilinca își frecă ochii cu dosul palmei:
pica de somn.* (ION AGÎRBICEANU)

*Aș vrea să fiu un biet bunic,/ Adus din
spate și pitic,/ Să-mi mângâi barba albă;/ Să
stau la foc, de somn să pic./ Visând la vremea
dalbă.* (ȘT. O. IOSIF)

*Asemenea Varkăi, Ilinca se topește de
somm, pică de oboseală [...]* (DUMITRU MICU)

*Am păzit odată un unchi trei zile și trei
nopti în șir, până am picat toți jos de oboseală,
și bolnavul nu mai murea.* (G. CĂLINESCU)

A pica în (sau, înv., **la**) **genunchi (înaintea cuiva)**
= A-i cădea cuiva în genunchi pentru a se ruga:

*Niciodată nu voi pica la genunchi
înaintea domnului Hufeland sau înaintea oricui.*
(MIHAIL KOGĂLNICEANU)

A pica în (sau, înv., **la**) **mâna (sau în palma, în
mâinile) cuiva** = A ajunge în puterea, la discreția
cuiva:

*De mi-ți mai pica vrodată în mână,
turbinca are să vă știe de știre.* (ION CREANGĂ)

*Ah! talharul, cum m-a înșalat, zicea
Tândalâ. Dar las', că-mi va pica el în palmă!*
(ȘEZĂTOAREA, III)

*Eu la mână ți-am picat./ Tu de moarte
m-ai scăpat./ Când la mână mi-i pica./ Eu de
moarte te-oi scăpa.* (VASILE ALECSANDRI)

*El îi găzduiește, îi cântă, îi admiră și îi
tânguiește amar când ei pică în mâna potirei.*
(IDEM)

A-i pica (cineva) **drag** = A se îndrăgosti (de cineva):

Mi-a picat bădița drag. (I. POP-
RETEGANUL)

*Și împăratului, Doamne ferește, i-a
alunecat ochii și i-a picat tare dragă soru-sa.*
(MARIN MARIAN-BĂLAȘA)

A-i pica (cuiva) **bine** (ceva) (Reg.; fam.) = A-i
fi de folos; a-i plăcea, a-i prii:

*Mergem spre cămin, în zona industrială.
Sanda încă e îmbușnată, nu i-a picat bine gluma
mea.* (DAN LUNGU)

*Probabil a mâncat ceva care nu i-a
picat bine, noroc că a vomat, a scos tot ce avea*

*în stomăcel, sărăcuțul, a zis ea în bucătărie, la
cafea.* (DAN COMAN)

A-i pica (cuiva) **carte** (sau **hârtie**) (Reg.) = A
primi o scrisoare, o adresă etc.:

*Na, mândruțo, vin' și bea./ Că mai mult
nu mi-i vedea./ C-a venit o carte iute./ Să mă duc
între regute [redute].* (JARNÍK-BÎRSEANU)

A-i pica (cuiva) **ceva în** (sau **pe, la**) **mână** (sau
mâini) sau **a pica ceva în mână** (sau **mâinile**)
cuiva (Înv.; fam.) = A ajunge în posesia sau la
îndemâna cuiva:

În mână-i ce pică./ Sparge tot și strică.
(ANTON PANN)

*Citea pe nerăsuflăte orice carte îi pica
în mână.* (G. CĂLINESCU)

A-i pica (cuiva) **cineva în** (sau, **pe, reg., la**)
mână (sau **mâini, reg., palmă, palme**) sau **a**
pica cineva în (sau **pe, reg., la**) **mâna** (sau, reg.,
mâinile, palma, palmele) cuiva = A ajunge la
discreția sau în puterea cuiva; a prinde:

*De mi-ți mai pica vrodată în mână,
turbinca are să vă știe de știre.* (ION CREANGĂ)

*Eu la mâna-ți am picat./ Tu de moarte
m-ai scăpat.* (VASILE ALECSANDRI)

*Ah! talharul, cum m-a înșalat, zicea
Tândalâ. Dar las' că-mi va pica el în palmă.*
(ȘEZĂTOAREA, III)

A-i pica (cuiva) **greu** (sau **rău**) (**la stomac**)
ceva (Înv.) = **a**) A avea o indigestie:

*Dacă îți cade greu la stomac mâncarea, vei
avea un tratament potrivit.* (<http://www.eva.ro/sanatate/>)

b) A avea dificultăți: a nu-i conveni ceva:

*De fapt, Burculeț trăia cinstit o
„cotitură”, avea discuții cu Tudor seara, îi părea
bine că e revoluție și le mai pică și rău la stomac
unora, chiar lui [...]* (MARIN SORESCU)

A-i pica (cuiva) **mucul** (sau **mucii**) **undeva** ori
la cineva. v. muc.

A-i pica (cuiva) **steaua** = **a**) A-i merge cuiva rău:

*Cine strică casa-i rău,/ Și îl bate
Dumnezeu;/ Cine strică dragostea,/ De mult i-a
picat steauà! (TUDOR PAMFILE)*

b) A muri:

*N-a putut ca să-l mai scoale, steaua
dacă i-a murit. (ANTON PANN)*

A-i pica (sau **a-i cădea** cuiva) **para** (mălăiață) **în gură**. v. **pară**.

A-i pica (sau **a-i curge**) **mucul** (sau **mucii**) **după cineva**. v. **muc**.

A-i pica (sau **a-i cădea**) **cuiva fisa** (Fam.) = A înțelege repede despre ce este vorba:

*Asta era, mi-a picat fisa – femeia aia,
căreia nu mai apucase să-i recite versurile lui!
Nenorocita aia purta toată vina. (CRISTINA
NEMEROVSCHI)*

*Abia mult mai târziu mi-a căzut fisa,
după ce am renunțat la colaborarea cu Dan
Chișu. (NICOLAE COVACI)*

A-i pica cuiva mură în gură. v. **mură**.

A-i pica fața (Arg.) = A rămâne mut de uimire, surprins, stupefiat:

*Când ne-a văzut apărând, lui Vasi,
colegul meu de apartament, i-a picat fața.
(ADRIAN ȘCHIOP)*

Lui Mihai Stratan i-a picat fața...
(<https://www.stiricurate.ro/>)

Dacă nu curge, pică. v. **curge**.

Frumoasă (sau, rar, **frumușică**) **de pică** = Frumoasă de n-are pereche, neînchipuit de frumoasă, ruptă din soare, frumoasă coz:

*Trana – șireata! – frumușică de pica, cu
gropițe la colțurile gurei, dar cu chipul încă de
copil, îi arunca priviri ce-l înnebuneau. (AL.
MACEDONSKI)*

*Tatăl lui Meleagru avea o fată...
frumoasă de pica și tânără și fragedă ca un
boboc de trandafir. (P. ISPIRESCU)*

*Neica-și are ibovnică,/ Și e frumoasă de
pică. (POP.)*

Nu i-a picat încă cașul de la gură. v. **caș**.

Pică de coaptă = Lucru din cale afară de exagerat, minciună prea evidentă:

*Când se uită moș Nichifor la belciug,
bărdița nicăieri! – Apoi toate-au fost cum au
fost, zise moș Nichifor, încrețind din sprâncene
și oțărându-se, dar asta pică de coaptă. (ION
CREANGĂ)*

PICAT, -Ă

Picat din cer (sau **soare**) = Foarte frumos:

*Frumos, picat din soare. (IULIU A.
ZANNE)*

PICĂ

A avea (sau **a prinde**) **pică** (**pe cineva** sau **asupra cuiva**) sau **a purta pică cuiva** = A avea necaz pe cineva, a purta vrăjmășie cuiva; a invidia:

*Călugării au pică pe el, fiindcă e viclean
și pizmătareș. (DAMIAN STĂNOIU)*

*Prin această faptă Hercule ajunse și el să
fie fără de moarte, ca zeii, și [Junona] prinse și
mai multă pică pe dânsul. (P. ISPIRESCU)*

*Soția lui Keleu prinse pică asupra
mamei Demetre. (AL. ODOBESCU)*

*Da, el putea, era în stare să care poveri,
putea s-o „care” și pe „ea”, doamna aceasta
nepoftită, din colonii. Căreia el nu-i purta,
evident pică. Ha, el nu era făcut să poarte pică
nimănu, nu avea „organ”, nu avea talent
pentru aceasta! (NICOLAE BREBAN)*

PICĂTURĂ

A se strecura (sau **a scăpa**) **ca printre picături** = A ieși cu mare greutate dintr-o situație neplăcută:

*Scăpat ca printre picături, am stat fugit și
ascuns prin Moldova. (MARIN RADU MOCANU)*

A semăna (cu cineva) **ca două picături de apă**
= A se asemana perfect cu cineva:

Cum era copilul împărătesei era și al roabei. Semănau, cum se zice, ca două picături de apă. (P. ISPIRESCU)

Spre răsărit, trei icoane muscălești, roșii ca para focului. Toți sfinții se aseamnă ca două picături de apă. (BARBU DELAVRANCEA)

[...] *am băgat de seamă că băiatul seamănă cu Pătru, cu tătâne-său, ca două picături de apă.* (ION LĂNCRĂNAN)

Până la ultima picătură de sânge = Până la moarte:

Abia revenit în țară imediat după Revoluție, Ion Rațiu dădea o definiție emoționant de exactă a democrației: „Voi lupta până la ultima picătură de sânge ca să ai dreptul la un punct de vedere diferit de al meu.” (AURA CHRISTI)

PICĂȚEL, -EA, -ICĂ

(Nostim și) cu picățele (Gmț.; d. oameni) = Plin de haz, atrăgător, picant:

E nostimă și cu picățele. (I. A. BASSARABESCU)

O demoazelă cu nuri și cu picățele. (CEZAR PETRESCU)

PICIOR

(A fi)... în picioare sau **din (sau de la) cap până în (la) picioare** = (A semăna) leit cu...:

Era chiar mă-sa din cap până în picioare. (IULIU A. ZANNE)

(A fi, a se afla, a se pune) pe picior de pace (sau **de război**) = (A fi sau a se pune) în stare de (pace sau) de război:

Avea și o armată pe picior de război. (CEZAR PETRESCU)

Obiectivul principal al războiului economic este neutralizarea eforturilor adversarului de mobilizare a economiei și de trecerea ei pe picior de război. (CONSTANTIN MANEA, MARIAN MOȘNEAGU)

A avea picioare de lemn (sau **de gumă**) = **a**) A merge greu, a se deplasa prea încet:

Mi-e jenă să mă vadă vreun vecin. Așa și cu mersul, parcă aș avea picioare din lemn, sunt rigide la pășit, nu e mersul acela firesc un pic flexat. (<https://www.romedic.ro/>)

Alunec, parcă aș avea picioare de gumă. (CIPRIAN VESTEMEAN)

b) A fi leneș:

Băiatul cu punga îl urmează pe celălalt fără prea mare tragere de inimă, parcă ar avea picioare de gumă. (DANIELA RAȚIU)

A bate din picior. v. bate.

A boli (sau **a duce boala**) **pe picioare** = A fi bolnav (ușor) fără a zăcea la pat:

De frică și de griji boala pe picioare. (BARBU DELAVRANCEA)

A cădea (sau **a se arunca**) **la picioarele cuiva** (sau **a săruta picioarele cuiva**) = A se prosterna în fața cuiva, implorând iertare, milă sau semn de respect; a se ruga de cineva, a se umili înaintea cuiva:

Deci nu ne mai rămâne decât să cădem la picioarele mărinimoșilor învingători, care or să ne ierte dacă îi vom ruga frumos... (LIVIU REBREANU)

– *Îți mulțumesc, răspunse țiganul, și-ți sărut picioarele, mânilor, tălpile, spatele și pe tot locul bogdaprosta de ce-mi dăduși [...]* (I. POP-RETEGANUL)

Aruncându-i-se la picioare, îi destăinuie cine e. (G. CĂLINESCU)

A cădea în picioare. v. cădea.

A călca (pe cineva sau **ceva**) **în** (sau **sub**) **picioare** = A zdrobi, a înăbuși; a umili:

[GAHIȚA (cu mânie):] *Infame!... cum de îndrăznești să mă calci în picioare, pe mine, care te-am învăluit în toate fericirile lumești și te-am legănat pe sânul meu ca pe un copil rățacit în calea vieții?...* (VASILE ALECSANDRI)

A călca (pe cineva) **pe picior = a)** A-i face semne cuiva să nu facă sau să nu spună ceva:

În zadar îi trăgeam cu ochiul, în zadar făceam semne dându-i cu cotul ori călcându-l pe picior, în zadar îi șopteam pe furiș vorba: „Lasă-l în știrea Domnului”, căci el schimba mereu la fețe, râdea și perdea, până ce a perdut tot [...] (IOAN SLAVICI)

b) A face sau a spune cuiva ceva supărător.

A călca cu dreptul înainte (sau **cu piciorul drept**) ori **cu stângul** (sau **cu piciorul stâng**). v. **călca**.

A da cuiva (sau **la ceva**) **cu piciorul = a)** A refuza, a respinge (pe cineva sau ceva), a sfida (pe cineva):

Au vrut să-l aleagă deputat, dar el a dat cu piciorul. (MIHAIL SADOVEANU)

He, he, fata proastă și țâfnoasă dă norocului cu piciorul. Da' de, om sărac și cu nasul în sus... Știe Dumnezeu ce face! (BARBU DELAVRANCEA)

Ai dat cu piciorul la avere. (G. M. ZAMFIRESCU)

b) A pierde prilejul de a..., a nu profita de...:

– Tu nu fi prost și nu da cu piciorul la noroc. (ION LĂNCRĂNAN)

Și-aș fi dat cu piciorul promovării și tuturor celorlalte care urmau, inevitabil. (ANDREI RUSE)

Ei bine, o lume întregă se tot întrebă de luni bune ce s-a întâmplat cu Crin Antonescu care a dat cu piciorul la funcția de președinte al PNL și al României și s-a retras într-un semianonimat. (<http://blogdoman.blogspot.ro/>)

A da din mâini și din picioare. v. **mână**.

A depăna din picioare. v. **depăna**.

A dormi (sau **a sta, a se culca**) **de-a picioarele** (Fam.) = A se culca fiecare la câte un capăt al patului, cu picioarele întinse în sens invers:

Pe tine, jivină de mare valoare,/ Te blestem s-adormi de-a-n picioare/ Și când vei cerca să mai scrii vreo sudalmă,/ Să-ți fete un șoarice-n palmă. (G. TOPÎRCEANU)

A dormi (sau **a adormi**) **în picioare** (sau **d(e)-a-n picioarele**) ori **umblând, mergând (pe brazdă)** = A dormi (sau a adormi) stând drept (nu culcat); a fi foarte obosit, a pica de somn:

Putea să adoarmă aici, așa, în picioare. (PETRU DUMITRIU)

Unde mi-l încinse așa fără de veste o poftă de somn, de parcă-i venea să doarmă d-a-n picioarele. (SPIRIDON POPESCU)

(Pex.) A nu-i sta mintea la ceva, a fi absent:

Ochii lui erau mai totdeauna coperiți de o ceață, așa că părea nepăsător pentru tot ce se petrece împrejurii și că umblă dormind pe picioare. (AL. MACEDONSKI)

A face (sau **a căpăta**) **picioare** (Fam.; d. obiecte, bunuri) = A dispărea, a fi furat:

A oftat, spunându-și în continuare: „Iar va trebui să o mint pe mama că borcanele „au făcut picioare”...” (GH. VÎRTOSU)

Minunate sfaturi, dar n-ai unde le pune, după ce portmoneul a făcut picioare! (BASARABIA, vol. 4-6, 1995)

A fi (sau **a sta**) **pe picior de plecare** (ori **de ducă**) = A fi pe punctul de a pleca, a fi pregătit de plecare:

Oamenii, după ce-și încheiară pregătirile... stăteau pe picior de plecare. (CAMIL PETRESCU)

Când cineva mă pisează la telefon spun că sunt pe picior de plecare sau că sună cineva la ușă [...] (AURORA LICEANU)

A fi (sau **a sta, a veghea**) **în picioare** = A sta de pază, a fi gata oricând de acțiune:

Tot satul era în picioare de-acum și-n curți și pe uliți era plin de lume. (ION LĂNCRĂNAN)

A fi cu piciorul (sau **cu un picior**) **în groapă** (și **cu unul afară**) = A fi foarte bătrân, a fi foarte bolnav, a fi aproape de moarte:

Cărășel era un pezevenchi și jumătate și, măcar că se afla cu un picior în groapă și cu altul deasupra, totuși, nu se lăsa de ghidușii. (ION GRĂMADĂ)

– Tu, zise împăratul necăjit ălorlalți, te gândești la secături și nu vezi că ești cu un picior în groapă; (BARBU DELAVRANCEA)

A fi într-un picior = A fi schimbător:

Nu te-ncrede în el, că e mereu într-un picior.

A ieși cu picioarele înainte = A fi mort:

Ion Iliescu a spus la un moment dat că nu va ieși din politică decât „cu picioarele înainte”. (CRISTIAN PĂTRĂȘCOIU, VLADIMIR TISMĂNEANU)

Noi îl întrebăm pe domnul Ponta: și cei care ies cu picioarele înainte trebuie să plătească coplata la ieșirea din spital, sau numai cei care ies vii?, a afirmat Stolojan. (<http://www.cotidianul.ro/>)

A împleți din picioare. v. **împleți.**

A lega (sau **a-i tăia**) **cuiva mâinile** (și **picioarele**) sau **a lega de mâini și de picioare.** v. **mână.**

A lua pe cineva (sau **a se lua**) **peste picior** (sau **în picioare**) = A-și bate joc de cineva sau de sine însuși; a persifla pe cineva:

Iată, că înalta Curie a Republicei Literelor mă ia și peste picior ca pe un intrus, care se vâra nepoftit în Templul-Frumosului... Să vezi, c-or să mă dee afară! (I. L. CARAGIALE)

Când ajunse să le spuie că a zis broaștei: „Tu să fii logodnica mea”, toți se umflară de râs deodată și începu a-l cam lua peste picior cu vorbe în doi peri și cu glume nesărate. (P. ISPIRESCU)

Văzând noi că ne iau oamenii tot peste picior și pe moș Luca tulburat din cale-afară, cum eram în căruță, ne acoperim peste tot c-un țol [...] (ION CREANGĂ)

Atunci, temându-mă să nu-l deprind pisălog, i-am tăiat apa de la moară luându-l peste picior. (V. EM. GALAN)

– Și zi așa, ai?... – Ne iei peste picior?... (ION LĂNCRĂNAN)

A merge pe picioarele altuia = A fi protejat sau ajutat de cineva:

Se vede bine că merge pe picioarele altuia. (GALA GALACTION)

A nu-i (mai) sta (cuiva) **picioarele** (sau **a nu-și mai strânge picioarele**) = A nu mai sta locului, a alerga de colo-colo, a umbla întruna:

Cât era ziuica de mare nu-și mai strângea picioarele; dintr-o parte venea, și-n alta se ducea. (ION CREANGĂ)

A o lua (sau **a o apuca**) **la** (pe) **picior** sau **a-și lua picioarele la spinare** (sau **pe umeri, la umăr**) ori **a-și lua ușa-n cap** sau **în spate** (Fam.) = A începe să fugă din toate puterile, a porni în grabă, a se grăbi foarte tare, a încerca să se facă nevăzut prin fugă:

O luă la picior chinuit de arșița crâncenă a gâtlejului. (PETRU DUMITRIU)

Du-te și caută-l pe Neicu. Hai, ia-o la picior. (FĂNUȘ NEAGU)

O luară iute la picior. (P. ISPIRESCU)
– Am înțeles! mi-a spus Dicu. N-ai mai avut răbdare și-ai luat-o la picior!... (ION LĂNCRĂNAN)

În timpul acesta lupul își luă picioarele la spinare și o tuli spre casa bunicuței. (<http://www.gradinapovestilor.ro/>)

A pleca (sau **a fugi, a ieși, a se duce, a se întoarce** etc.) **cu coada între picioare** (sau **între vine**). v. **coadă.**

A prinde (undeva) **picior** (Rar) = A intra, a se așeza, a se statornici (undeva):

Corpul lui Kiel Hassan-pașa trecuse Dunărea... și prinsese picior pe țărnul stâng al Dunării. (ION GHICA)

A pune (pe cineva sau ceva) pe (sau în) picioare = a) (Cu privire la lucruri, acțiuni etc.)
A organiza, a face să meargă, să funcționeze:

Am pus pe picioare o secție automată de prese de ambutisare. (PETRE BARBU)

b) (D. persoane) A îngriji un bolnav și a-l însănătoși:

După o lună l-am pus pe picioare. Peste câteva zile am primit o scrisoare de la bătrân. Mă ruga să vin pe la el. (BARBU DELAVRANCEA)

– De-o săptămână și ceva n-am mai mâncat mâncare cinstită. Chiar mă întrebam dacă mai există așa ceva. Și acum, cuvioșia ta, m-a pus pe picioare. (DANIEL BĂNULESCU)

A pune ceva sub picior = A desconsidera, a nu ține seama de ceva:

Câte mama mi le-a spus,/ Toate sub picior le-am pus. (POP.)

A pune piciorul (undeva, la cineva) = A păși, a pătrunde undeva pentru prima oară, a frecventa pe cineva sau ceva:

În carul de foc, cum îi zicea el trenului, n-a pus piciorul în viață; (PAVEL DAN)

În doi ani n-a pus piciorul afară din târg. (V. EM. GALAN)

Fac puține vizite și la teatru încă n-am pus piciorul. (VASILE ALECSANDRI)

Dragă mi-e lelița naltă/ Și la mers cam legănată./ Unde ea-și pune piciorul/ Se aprinde chiar mohorul. (I. G. BIBICESCU)

A sări drept (sau ars) în picioare = A se ridica brusc din locul care se afla așezat sau culcat:

Sări drept în picioare și plecă hotărât. (I. M. BUJOR)

Nurorile atunci sar arse în picioare și cele mari încep a tremura ca varga de frică. (ION CREANGĂ)

– Apoi ce să fac, domnule Nusăm? Ia cam ceea ce faci și dumneata la Botoșani... – Cum așa? sări ars evreul. (EUGEN LOVINESCU)

A sări într-un picior = A se bucura tare, a nu mai putea de bucurie:

Unde ai mai văzut mirese râzând și sărind într-un picior? (NICOLAE GANE)

Soarele nu mai putea de bucurie, așa june cum era, sărea tot într-un picior de bucurie că mâine va fi cu nevastă. (I. POP-RETEGANUL)

A scula (sau a ridica, a pune) în picioare = a)
A mobiliza:

[...] și frații îmi spun, cu spaimă, că-i poznă mare cu mătușa lui moș Andrei: a sculat mai tot satul în picioare din pricina pupezei din tei; (ION CREANGĂ)

Casa Herdelea era în picioare, dar fetele stăteau ascunse în salon, cu capul în perne și cu degetele în urechi ca să nu audă horcăielile animalelor osândite. (LIVIU REBREANU)

Răcnetele și strigătele din ograda lui Vasile Baciș sculară degrabă în picioare tot satul. (IDEM)

Persida și Trică ședeau tăcuți și strâmtorați, căci știau, ce-i drept, că de înecat nu se vor îneca, dar nici cu fața curată nu vor scăpa după ce au ridicat atâta lume în picioare. (IOAN SLAVICI)

b) A instiga la răsccoală.

A se da după picior (D. încălțăminte) = A se modela, a se mula (după formele piciorului):

Nenorocirea e ca încălțăminte, care te bate câtva timp, până se dă după picior. (I. L. CARAGIALE)

A se duce unde-l duc picioarele = A pleca oriunde, cât mai departe:

Da de-acum, să știi c-oi vedea târgul Iașului curat și fără jidani! mă duc de-aici... fug unde m-or duce picioarele, ca să scap și de Gahița, și de Iași, și de Ițic... (VASILE ALECSANDRI)

Pintea nu putu să creadă decât că e Necuratul la mijloc și nimic nu era mai aproape de mintea lui decât gândul să se ridice și să o ia fuga încotro îl duc picioarele. (IOAN SLAVICI)

A se împiedica în picioare. v. împiedica.

A se pune în cap (și în picioare sau și-n cur) sau **a se pune în creștet** (sau **în ruptul capului, și(-n) cruciș și(-n) curmeziș**) = A face imposibilul (spre a obține, a realiza ceva); a încerca prin toate mijloacele să obțină ceva:

De v-ați pune-n cap cu toții,/ Eu aș fi primar în sat. (G. COȘBUC)

A se pune (sau **a fi**) **pe** (sau **în**) **picioare** = A se înșănătoși după o boală lungă; a-și reveni după o grea încercare; (fig.) a se reface din punct de vedere material:

Odihnă îi trebuie și îngrijire bună și să vezi că în scurt e pe picioare. (MIHAIL SADOVEANU)

Eu zic bodaprosti lui Dumnezeu că-l văd în picioare. Cât am tras cu boala lui – numai inima mea știe. (AL. VLAHUȚĂ)

Cojocarul lupta încă din greu cu nevoile, căci nu se pusese bine pe picioare cu tot ajutorul dat de Tudor. (CAMIL PETRESCU)

Gospodăria s-a pus pe picioare! A prins puteri și s-a mărit! (ION LĂNCRĂNAN)

A se scula (sau **a se ridica**) **în picioare** = A se scula de jos, a se ridica în poziție verticală:

Stroe se sculă în picioare și fluieră la început ca un semnal. (MARIN PREDĂ)

S-au ridicat toți în picioare. (I. L. CARAGIALE)

A se topi (sau **a se usca, a zăcea, a pieri, a se strânge, a se pierde**) **pe** (sau **de pe, din**) **picioare** (sau, pop., **de-a-n picioarele**) = A slăbi progresiv, a se prăpădi cu încetul, din pricina unor suferințe fizice sau morale:

Se topea d-a-n picioarele, bietul împărat, să aibă și el, ca toți oamenii, măcar o stârpitură de fecior, dară în deșert. (P. ISPIRESCU)

[LIONESCU:] [...] *Zău, dacă n-ar mai fi Vochița și Domnica m-aș usca pe picioare.* (C. NEGRUZZI)

Numai te uști pe picioare,/ Ca și floarea de cicoare. (JARNÍK-BÎRSEANU)

A sta (sau **a rămâne, a fi**) **în picioare** = a) A continua să existe, a nu fi infirmat de realitate; a continua să fie valabil, aplicabil:

Să luăm deci bine seama ca, atâta vreme cât rămâne în picioare făgăduința intrării în odihna Lui, niciunul dintre voi să nu se pomenească venit prea târziu. (ANA TĂTAR ANDRAS)

Probele împotriva lui nu ar sta în picioare nici cinci minute dacă ar fi examinate de o instanță britanică. (<https://en.bab.la/>)

b) A fi, a rămâne intact, a rămâne în poziție verticală, cu rădăcinile înfipte în pământ:

El rămase în picioare cu mâna dusă la gură, între tatăl său și mamă-sa, și, neputând gândi nici hotărî nimic, își șterse ochii și se depărtă. (DUILIU ZAMFIRESCU)

A sta (sau **a șede**) **picioare peste picior** = a) (Fam.) (A șede într-o poziție comodă) cu o parte a piciorului ridicată spre celălalt:

Și deodată e vioaie, stă picior peste picior. (MIHAI EMINESCU)

Stau pe banchete picior peste picior. (GALA GALACTION)

Stătea picior peste picior și îl privea pe Petru cum își scrâșnește dinții. (SÎNZIANA POPESCU)

b) (Reg.) (A sta) degeaba; (a fi) fără griji:

Stai picior peste picior și nu faci nimic toată ziua.

A sta cu picioarele în apă rece (Fam.) = A gândi profund:

Să stai tu cu picioarele în apă rece șase săptămâni, ziua și noaptea, și tot n-ai să pricepi nimic. (MARIN PREDĂ)

A sta cu picioarele pe pereți = A sta degeaba:

Decât ai sta cu picioarele pe pereți, mai bine ai face ordine în casă.

A trăi pe picior mare = A duce un trai costisitor, îmbelșugat; a cheltui mult:

Rămâne un apartament luxos mobilat, poate ceva lichid (nu mare lucru) și mai ales ifosul, pofta, de fapt deprinderea de a trăi pe picior mare. (PAUL GEORGESCU)

Considerau că intră în obligațiile lor sociale de a trăi pe picior mare. (G. CĂLINESCU)

Două zile mai târziu a lăsat mânăstirea, încurcându-se cu o văduvă care trăia pe picior mare la moșia ei muncită de peste 200 de brațe. (DOINA RUȘTI)

A trece de pe un picior pe altul = A manifesta nerăbdare; a-și schimba brusc atitudinea într-o anumită situație:

Stătea retras lângă un stâlp, cu mâinile în buzunare, oscilând anxios de pe un picior pe altul. (RASVAN GÂRLEA)

A vedea (pe cineva) **pe** (sau **în**) **picioare** = A vedea pe cineva sănătos:

Eu zic bogdaprosti... că-l văd în picioare. Cât am tras cu boala lui, numai inima mea știe. (AL. VLAHUȚĂ)

A vorbi (sau **a grăi**, **a scrie** etc.) **cu picioarele** (Pfm.) = A vorbi sau a scrie greșit din punct de vedere gramatical sau logic:

Vorbea gudurându-se. Scria cum vorbea. Natural, scria mai mult cu picioarele decât cu mâinile. (N. D. COCEA)

A(-i) pune (sau **așterne**, **închina**, **supune** etc. **ceva**) **la picioare** (sau **picioarele**) **cuiva** = A oferi cuiva un semn de omagiu, de prețuire, de supunere etc.:

Ce pot să-ți spun eu, decât că-ți pun viața mea la picioare? (MIHAIL SADOVEANU)

A-i pune (cuiva) **capul sub picior** = A distruge pe cineva:

Și-i de otravă Leana toată/ – Mi-ar pune capul sub picior/ Să poată. (G. COȘBUC)

Și de-o avea vreun ficior,/ Pune-i capul sub picior. (JARNÍK-BÎRSEANU)

A-i pune cuiva piciorul în prag = A lua o atitudine hotărâtă, a se opune în mod energic:

Dacă văzu tatăl fetei, împăratul, că fie-sa pusese piciorul în prag și nu voia nici în ruptul

capului să ia pe altul de bărbat, mi i-a luat binișor pe amândoi [...] (P. ISPIRESCU)

După ce-i pui piciorul în prag și-i zic: „Ia ascultă, stimabile, ai puținică răbdare: documentul!” vede mișelul că n-are încotro, și-mi scoate o scrisorică... (I. L. CARAGIALE)

Azi-mâine vine și Pătru lui Milinton din spital și-o să punem picioru-n prag. (ION LĂNCRĂNJAN)

A-i rămâne cuiva oasele (sau **ciolanele**, **picioarele**, **zilele**) **pe undeva**. v. **rămâne**.

A-l scoate (pe cineva) **cu picioarele înainte** = A-l scoate pe năsălie pe cineva pentru a-l înmormânta:

Încă nu v-ați dus? Așteptați până vin husarii de la Turda să vă scoată cu picioarele înainte. (PAVEL DAN)

E o utopie din care nu-l poți scoate pe Poet (decât cu picioarele înainte...). Nu-l vindeci. (ION LAZU)

A-l vedea (pe cineva) **cu picioarele înainte** = A vedea mort pe cineva:

După scaldă și gătitul mortului, acesta se așază pe masă sau pe laviță cu picioarele spre ușă, gata de plecare, de unde și blestemul cu moartea Vedea-te-aș cu picioarele înainte! (ION GHINOIU)

El și-a trimis haidamacii după oameni, să-i scoată cu forța din casă. Vedea-te-aș și pe tine scos din casă odată, cu picioarele înainte! (<http://www.evz.ro/>)

A-și bate (sau **a-și rupe**) **picioarele**. v. **bate**.

A-și băga picioarele în ceva. v. **băga**.

A-și face picioarele fuse = A merge repede, grăbindu-se:

Când a auzit una ca asta, și-a făcut picioarele fuse și dus a fost.

A-și lua calea în picioare. v. **lua**.

A-și rupe picioarele pentru (ceva, cineva) = A depune un efort foarte mare; a umbla mult pentru a rezolva o problemă, pentru a îmbunătăți o situație:

Prea puțini lasă televizorul și Renaultul pentru a-și rupe picioarele în Bucegi. (RADU COSAȘU)

A-și tăia (singur) craca (sau creanga) de sub picioare = A-și pune în primejdie situația printr-o acțiune necugetată; a-și periclita situația:

Retezând stuful și legându-l snopi, plaurul se ușura, risca să se scufunde, și era ca și când și-ar fi tăiat creanga de sub picioare. (MARIN SORESCU)

Dacă-ți vinzi boii, îți tai creanga de sub picioare!... (ION LĂNCRĂNȚAN)

Este un public nevizat, neștiutor. Iartă-mă, Doamne, pentru ce spun, pentru că pare că mi-aș tăia craca de sub picioare. (<http://www.ziarulmetropolis.ro/>)

Cu coada între picioare = Rușinat:

Fuge ca câinele cu coada între picioare. (ANTON PANN)

Bogătașul ieși cu coada între picioare. (P. ISPIRESCU)

Cu un picior în groapă (și cu unul afară) = Foarte bătrân, prăpădit; bolnav de moarte:

E cu un picior în groapă și cu unul afară. (MARIN PREDĂ)

Cărășel era un pezevenchi și jumătate și, măcar că se afla cu un picior în groapă și cu altul deasupra, totuși, nu se lăsa de ghidușii. (ION GRĂMADĂ)

Din cap până în (sau la) picioare = În întregime; cu desăvârșire:

Amândoi călări pe armăsari turcești și înarmați din cap până în picioare. (C. NEGRUZZI)

E tatăl său (mama sa etc.) în picioare = Seamănă întocmai, aidoma cu tatăl său etc.:

Fețișoara lui... bucășică ruptă, tată-său în picioare. (ION CREANGĂ)

(Fig.) *Ce bujorel de copilă! parcă-i primăvara-n picioare... Te întinerește numai cătând la dânsa.* (VASILE ALECSANDRI)

Frecție la picior(ul) de lemn (Arg.) = Gest sau acțiune inutilă, care nu poate îndrepta o stare de fapt, care nu poate ameliora o situație neplăcută:

Dimineața, cafeaua (care e exact frecția la piciorul de lemn – lemn de palisandru, e drept), apoi, automat, mâna pe butonul radioului. (MIRCEA CĂRTĂRESCU)

Un român nu consideră că un efort este inutil, ci va spune că e frecție la picior de lemn. (FLORENTIN SMARANDACHE)

Nici (sau niciun) picior de... (sau **din...**) sau **nici picior...** = (Nici) urmă de..., nici țipenie: nimeni, nimic:

Pădurea e pustie, fără picior de om. (CEZAR PETRESCU)

N-am lăsat picior de turc în Mehedinți. (ION GHICA)

(Eliptic) *Însă toți [să fie goniți]! Toți pân'la unu! Niciun om! Niciun picior.* (B. P. HASDEU)

Parcă l-a prins (sau apucat) pe Dumnezeu de (un) picior = A avea o bucurie foarte mare:

– Firește că moft, că nu poate pentru ca să dea nici patruzeci de milioane, și dumnealor, mă-nțelegi, lucru mare! parc-a apucat pe Dumnezeu de-un picior cu rapița, care o să poată dumnealor pentru ca să ia două chile la pogon... (I. L. CARAGIALE)

Unde-ți stau picioarele, îți va sta și capul (Formulă de amenințare) = Ți se va tăia capul. (Fig.) Vei fi aspru pedepsit:

Să te duci să-mi aduci herghelia de iepa cu armăsarul ei cu tot. căci de nu... unde-ți stau picioarele, îți va sta și capul. (P. ISPIRESCU)

– Cearcă-mă, măria-ta, și de nu voi răspunde la așteptare, capul să-mi steie unde-mi stau picioarele. (NICOLAE GANE)

PICNI

A picni (sau a călca) (pe cineva) la coada ișlicului (ori **pe colțul ișlicului**). v. **ișlic**.

PICURA

A picura de somn (sau din picioare) v. **pica** (Îrg.) = A pica de somn; a moțâi:

[Judecătorul] *picura de somn și din când în când îi asfințeau ochii.* (MIHAIL SADOVEANU)

Mintea lui e plină de povești, pe care mi le spune seara, până târziu, până ce picur de somn în șoapta lor tot mai ușoară. (I. PĂUN-PINCIO)

Mai bine-i, când afară-i zloată,/ Să stai visând la foc, de somn să picuri. (MIHAIL EMINESCU)

A-i picura (cuiva) **vorbele în ureche** (Fig.) = A-i vorbi în șoaptă:

Spune-mi cuvinte foarte vechi/ Nu-mi picura vorbe trufașe-n urechi. (ELENA VĂCĂRESCU)

[...] *vorbe fără înțeles, pe care și le murmură sieși sau mi le picură ca pe un venin de sunete, la ureche, în clipa de dragoste.* (ION VINEA)

A-i picura (sau **a-i turna** cuiva) **otravă în suflet** (Fig.) = A-l amări, a-l jigni, a-i spune vorbe grele; a-l învrăjbi:

– *Otrava... otrava e arma femeilor. După ce te vei jertfi în slujba binelui nostru, când el va fi prins în capcana iubirii, îi torni în cupă otravă!* (PETRU DEMETRU POPESCU)

Dacă nu curge, pică (sau **picură**). v. **curge**.

Nici să-l (sau **să mă, să ne** etc.) **picuri cu ceară** (sau **cu lumânarea**) (Îcn.) = Cu niciun chip, pentru nimic în lume:

Grigoriță, care nu mânca iute să-l fi picat cu ceară, gustă dintr-un ardei; ardeiul iute para focului. (CALISTRAT HOGAȘ)

Hei, bădiță Costachi, zic eu în gândul meu, dacă mă iai așa, nu-mi scoți tu vorburița din gură să mă pici și cu lumânarea. (AL. VLAHUȚĂ)

[...] *părintele Duhu nu se învrednicise de o viață mai bună; dar se vede că nici poftea el una așa, de vreme ce nu-și astâmpăra gura cătră mai-marii săi măcar să-l fi picat cu lumânarea.* (ION CREANGĂ)

PIEDICĂ

A (se) pune (sau **a întinde**, înv., **a sta**, **a face**) **(o) piedică** (sau **piedici**) = A împiedica, a (se) crea dificultăți; a se opune (la realizarea unui lucru):

Face piedecă și altor pementeni să nu vie la moscali. (ION NECULCE)

Și pentru asta să-i puie piedici? (I. A. BASSARABESCU)

Fără să-i dea răgaz a zice nici cârc! îi puse o piedică și-i făcu vânt în cazan. (P. ISPIRESCU)

A fi piedică cu cineva (Înv.) = A sta în calea cuiva; a fi certat cu cineva:

Era piedică Cantemir Vodă cu Cupăreștii, că-l tot pârâe la Poartă. (ION NECULCE)

PIELE

A da pielea popii (sau **a-și lăsa pielea pe undeva**) = A plăti ceva cu viața:

[PAPURĂ:] *A apus!... Ce spui? A dat pielea popii? Hei!... lume, lume!... toți suntem mai mult sau mai puțin muritori. [...] Ca mâine îi apune și tu.* (VASILE ALECSANDRI)

Sărmanu!... și el și-a dat pelea popei, opărindu-și gâtu c-un felegean de cafea clocotită [...] (IDEM)

A face ceva pe pielea altuia = A face ceva în dauna cuiva, obligându-l să suporte el greutățile și neajunsurile; a-și crea avantaje pe spinarea altuia:

– *Acum ești a mea! Stăi, măi tu, că ți-o fac eu ție pe piele, femeie fără de inimă ce mi-ai fost!* (P. ISPIRESCU)

A face (sau **a simți**) **pe pielea (lui, ei)** = A face ceva pe propria răspundere, a suporta consecințele unei fapte; a trăi o anumită experiență:

Dar revoluția a fost făcută, dacă nu de uvrieri [(în.) muncitor, lucrător], desigur însă de frica lor, și aceasta au simțit-o strașnic pe pielea lor păturile burgheze incriminate de nepricepere și apatie politică. (PAUL ZARIFOPOL)

Partidele istorice, reprezentate de liberali și țărăniști, au simțit pe pielea lor teroarea postcomunistă [...] (DAN TĂPĂLAGĂ)

A fi (sau a trăi) în pielea cuiva = A fi, a se afla exact în aceeași situație cu altcineva:

N-aș vrea să fiu în pielea lui. (TUDOR PAMFILE)

Zâmbește amar: N-aș vrea să fiu în pielea doctorului. (GH. JURGEA-NEGRILEȘTI)

A fi gros la (sau de) obraz ori a fi gros la piele (sau cu pielea groasă). v. **gros.**

A fi numai piele și oase (sau a fi numai oase înșirate, a-i fluiera cuiva oasele, a avea numai sufletul în oase, a-i curge oasele). v. **os.**

A-și vinde scump pielea (sau viața). v. **vinde.**

A fi vai și amar de pielea cuiva = A fi rău cuiva, a fi vai de capul lui:

De-oi veni pe-acolo și n-oi găsi trebile făcute după plac, vai de pielea ta are să fie. (ION CREANGĂ)

– Vai de pielea lui și de mama care l-a făcut! se încreți Habacuc. (G. TOPÎRCEANU)

[...] ba să ne ogoim noi locului, că pârdaľnicul încă poate să ghicească și să ne ajungă stăpân, atunci vai de pielea noastră. (I. POP-RETEGANUL)

A i se face (cuiva) pielea de găină (sau de găscă) ori pielea găinii (sau a găștii) = A i se încreți (cuiva) pielea (de frică sau de frig):

A fost pe-aici odată unul Horea... Vi se face pielea de găină? De ce? (MIHAI BENIUC)

Văzând că n-o scoate la capăt cu vracii, Guguloi s-a pus și le-a povestit totul de-a fir de păr, făcându-i-se pielea de găină, toate patimile lui, iar cetitorii în stele i-au ghicit în cafea că o mare primejdie atârână deasupra căpățânii împărătești. (CĂLIN KASPER)

A i-o face cuiva pe piele (Îvr.) = A contrazice pe cineva, a se opune cuiva; a-i face rău, a se răzbuna pe cineva:

Ți-o fac eu pe pielea, femeie fără inima ce mi-ai fost! (P. ISPIRESCU)

A nu-i face (sau a nu-i plăti cuiva) pielea (nici) doi bani (sau nici două parale) (nicio ceapă degerată) = A nu fi bun de nimic, a nu avea nicio valoare:

– Mi-i foame, Magdo, și știi că, pe nemâncate, nu plătesc nici două parale. (CALISTRAT HOGAȘ)

– Concluzia e că Aristot e un idiot și nu face două parale pe lângă ciobănița și croitoreasa dumatăle? (CAMIL PETRESCU)

Am învățat că omul e cel mai prețios capital pentru a constata că, practic, nu face doi bani... Mai ales când este în concediu medical, ca mine acum... (GEORGE COLPIT)

A nu-și (mai) încăpea în piele sau a nu-l mai încăpea pielea (de bucurie) (de mândrie) sau de fericire (Fig.) = a) A fi foarte bucuros, mândru sau fericit:

Nu mai încăpea-n piele kir Ianulea de fericire... Ziafeturi peste ziafeturi zi și noapte, cu toate bunătățile și trufandalele; (I. L. CARAGIALE)

[PAPURĂ:] *Frumoasă imagine!... umbra sceptrului... mi-o repetați în toate zilele... e cam monotonă, însă plăcută... și ce mai face poporul?... nu l-am văzut de mult...* [TÂNDALĂ:] *Nu-și încape în piele de fericire.* [PAPURĂ:] *Așa să fie, Păcală, își încape sau nu-și încape?* [PĂCALĂ:] *Nu-și încape... e burduf...* (VASILE ALECSANDRI)

b) A fi extrem de îngâmfat, a fi plin de ifose, de pretenții:

Adică pentru că tu ai câteva petece de pământ, nu-ți mai încapi în piele de fudulie? (LIVIU REBREANU)

Era amarnic de fudul. Îl chemau toți din toate părțile... și el nu-și mai încăpea în piele. (MIHAIL SADOVEANU)

A plăti cu pielea = A suporta o pedeapsă corporală, o bătaie:

Dăscălița sărăcie-nvață pe om meserie./ Că dacă n-ai să mănânci, muncești până cazii pe

brânci./ Sărăcuța lelea plătește cu pielea!
(ANTON PANN)

Jeannot, ca Ministru de Interne, va plăti cu pielea pentru chestiunea asta. Cât de curând, rușii îl vor beli de piele și-și vor face câte o pereche frumoasă de pantofi. (ȘERBAN MĂRGINEANU)

A răbda în piele. v. **răbda.**

A scutura (cuiva) **cojocul** (sau **a i se face** (cuiva) **pielea cojoc**). v. **cojoc.**

A ști (sau **a vedea**) **cât îi** (sau **ce-i**) **poate** (sau **îi face, îi plătește**) **pielea cuiva** = A ști sau a vedea de ce este în stare cineva, a cunoaște cât valorează cineva:

Acum să vedem ce ne poate pielea. (M. DAVIDOGLU)

Dânsul e om bătrân și trebuie să-și vadă de necazurile lui, iar nu de nebuniile celor buieștri. Parcă mare ispravă o să facă și Groșoru... Îl știm noi cât le plătește pielea!... (LIVIU REBREANU)

A umbla după piei de cloșcă = A-și pierde vremea; a fi fără ocupație:

*„Unde e Ion?” – întrebase el atunci.
„Unde să fie? La plug. Că n-o să umble ca voi după piei de cloșcă”.* (NICOLAE FULGA)

A(-și) pune pielea pe băț (sau **pe ciomag**) (Fam.) = A (se) distruge, a se omorî:

Moș Gibă a pus pielea pe ciomag. (D. UDRESCU)

Îți dau cinci minute, când mă întorc, dacă nu dai răspunsul corect, îți pun pielea pe băț! (PAUL GOMA)

A-i da sau **(a-i ieși** cuiva ceva) **prin piele** = A suferi consecințele unui lucru, a-i fi ca învățătură de minte:

I-a dat iubitul prin piele. (GH. CIAUȘANU)

A-i face cuiva pielea tobă (sau **burduf**) = A bate pe cineva tare, a-l stâlci în bătaie:

– Aoleo! Aoleo! S-a prăvălit spre el morarul. Stai să-ți arăt eu. O să-ți fac pielea tobă. (MIHAIL SADOVEANU)

A-i frige (cuiva) **pielea** = A chinui, a-i face zile fripte, a pedepsi foarte aspru; a se răzbuna pe cineva:

Mai răbdă Harap-Alb, căci cu răbdarea îi frigi pielea. (ION CREANGĂ)

A-i intra (sau **a i se băga** cuiva) **(pe) sub piele** ori **a intra** (sau **a se băga**) **pe sub pielea cuiva** (Fig.) = **a**) A câștiga bunăvoința cuiva (prin mijloace dubioase):

Ca să-i intru pe sub piele și să nu mai stăruie să fiu alungat, mă înclinai și mai adânc în fața ei. (IOAN SLAVICI)

Ce făcu dascălul, ce drese, se dete pe lângă muma copiilor și, cu șoșele, cu mometele, îi intră pe sub piele și se înădi cu dansa. (P. ISPIRESCU)

Afurisitul! și-a spus ea, n-ar avè noroc! cum i-a intrat el și lui Tica sub piele, cu întrebările lui [...] (MARTA PETREU)

b) A câștiga prin insistențe și servicii bunăvoința cuiva:

Invidios pe cei din jur, încercă să-i intre contelui pe sub piele ca să câștige astfel o funcție la curtea sa. (ION NĂLBITORU)

A-i lua (cuiva) **și pielea de pe el** sau **a-i jupui** (sau **a-i scoate**) **șapte** sau **nouă piei** (de pe cineva) = **a**) A omorî, a distruge pe cineva:

N-au făcut nicio mișelie încă până acum, dar nici să nu cerce, că atunci eu aș fi cel dintâi carele i-aș lua pielea. (I. BĂRAC)

b) A pretinde de la cineva mai mult decât poate da:

Atunci, dacă nu te face deputat și ești mai liber, vii la mine la lucru la casă, cu Petre al lui Toma, dar să nu-mi luați pielea după mine. (DINU SĂRARU)

c) A estorca de bani:

Hehe, avocatul tot avocat... Șapte piei fi-ar jupui. (LIVIU REBREANU)

Nu știi ce va fi avut Domnul. Poate haznaua lui era săpată până-n adâncimile Tartorului și nu se mai putea umple; ori poate el era ca lupul cel nemilostiv, care voia să ieie șapte piei de pe-o biată oaie. (MIHAIL SADOVEANU)

A-și ieși din piele (de bucurie, de ciudă etc.) = A fi foarte bucuros, a-i fi foarte ciudă etc., a nu mai putea (de bucurie, de ciudă etc.):

Când îl vede norocul apropiindu-se de pădure tot numai cu toporul pe umăr și mai zdrențos decât în celelalte zile și tot zgâriat, sta să-și iasă din piele. (I. POP-RETEGANUL)

A-și pune pielea la bătaie = A accepta o provocare riscantă; a miza totul pentru a atinge un scop, a încerca imposibilul prin propriile forțe:

Nu mă interesează cât ții la pielea matale, însă eu nu mi-o pun la bătaie pe a mea cu una cu două. (PLATON PARDĂU)

Merita să-mi pun pielea la bătaie ca să aud asemenea declarații de dragoste! (BASARABIA, nr. 11-12, 1996)

A-și pune pielea ori carnea (în sau la saramură) pentru cineva (sau pentru ceva) = A se expune unui risc pentru cineva sau ceva, a-și impune anumite restricții; a face sacrificii mari:

Nu și-ar fi pus pielea în saramură și, cum singur mărturisise, dacă se duce dracului regimul ăsta de unde ne mai procurăm noi rahatul care să ne hrănească? (DAN STANCA)

Telefonul suna tot mai rar și tot mai defect; cei cu care făcusem filmul, pentru care-mi puneam singur pielea la saramură, se interesau sporadic și anemic. (MIRCEA DANELIUC)

Când îi fi la vreun aman, să ne dai de știre, că ne-om băga carnea în saramură și nu te-om lăsa. (CONSTANTIN SANDU-ALDEA)

A-și vinde (sau a-și cheltui și pielea de pe el) = A vinde tot ce are pentru a scăpa de o anumită situație sau pentru a realiza un anumit lucru; a nu mai rămâne cu nimic: (Cu parafrizarea expresiei)

O să-ți bei cămașa din spate, o să-ți bei pielea de pe oase. (BARBU DELAVRANCEA)

Cât îl încape pe cineva pielea (sau cât îi încape (cuiva) în piele) = Cât poate îndura cineva, cât îi este cu putință:

Bănuitor fusese totdeauna! Gelos... Cât îl încăpea în piele! (POP.)

N-aș vrea să fiu în pielea (cuiva) = N-aș vrea să fiu în locul, în situația cuiva, să pățesc ce are să pățească sau ce-a pățit cineva:

Oho, ce-l așteaptă pe domnișorul, n-aș vrea să fiu în pielea lui. Dar o merită, scumpo, o merită cu prisosință, nu-mi bat joc. (STELIAN TĂNASE)

N-aș vrea să fiu în pielea acestor oameni! Dumneavoastră ați rezistat și prețul n-a fost mic. (DIA RADU)

Te mănâncă pielea = Cauți bătaie:

Taci, mă, din gură și pleacă d-aici... Ori te mănâncă pielea? (MARIN PREDA)

Te mănâncă pielea, după cât se pare. (ION LĂNCRĂNجان)

PIELIȚĂ

A fi peliță de... (Înv.) = A fi neam de..., viță de...:

Eu sunt peliță de drac./ De dau la domnie-n cap. (POP.)

Să-i tai pelița cu un fir de păr = Se spune despre cineva care are pielea obrazului foarte fină și delicată:

Pelița obrazului ei, albă ca laptele, subțire de s-o tai c-un fir de păr, se îmbujorase aprins, și își dusesese mâna la frunte, simțind o leacă de amețală. (MANUSCRIPTUM, vol. 5, 1974)

PIEPT

(A fi) cu coliva-n piept. v. colivă.

A (-și) da piept cu cineva (sau cu ceva) = a) A se întâlni față în față, a se înfrunța direct:

Dar nici gândesc păgânii să deie piept cu el./ Căci paloșu-i năprasnic e vultur de oșel. (VASILE ALECSANDRI)

Împăratul trimise pe împărăteasa să boteze pruncul, căci el va sta să dea piept cu tâlharii, până se va întoarce ea. (P. ISPIRESCU)

b) A se lupta cu cineva:

Tot ce stă în umbra crucii, împărați și regi s-adună/ Să dea piept cu uraganul ridicat de Semilună. (MIHAI EMINESCU)

– Dar fosta-ai tu la bătaie? Dat-ai piept cu turcu? Luat-ai vrun tun, vreo cetate? (ION GHICA)

A apuca (sau a lua, a înhăța pe cineva) de piept = A apuca sau a înhăța pe cineva de partea din față a hainei, pentru a-i cere socoteală de ceva; a lua pe cineva la bătaie:

[CRĂCĂNEL:] *Și-l aștept aici, pentru ca să-l iau de piept și să am o talmăcire cu d-lui... Să vedem: pentru ce? Da, pentru ce?* (I. L. CARAGIALE)

Eram în război și m-a luat un plutonier de piept. (MARIN PREDĂ)

Se luară de piept și începură să-și care la pumni peste cap, cu sete, grohăind ca niște mistreți prinși în capcană... (LIVIU REBREANU)

A da piept (unui nou-născut) (Pop.) = A alăpta:

El plângea ceea ce însemna că a fost în viață. Mary i-a dat piept. (<http://ecology.md/>)

A da piept în piept cu cineva = A se întâlni pe neașteptate cu cineva, a da față în față, a da nas în nas:

Cum n-a mai întins masă mare, prietenii s-au făcut nevăzuți, ba nici nu-i mai întâlnea oriunde i-ar fi căutat, fiindcă fugeau de el îndată ce-l zăreau, și dacă din întâmplare da piept în piept cu vreunul și vrea să-l oprească să-i spună ceva, acela își cerea iertăciune [...] (I. L. CARAGIALE)

I-a ținut calea și, când odată a dat piept în piept cu el, i-a zis, cu multă demnitate, pe franțuzește: – Domnule, ești un imoral! (IDEM)

A face piept (bărbătesc) = A avea curaj, a da dovadă de bărbăție:

Nu plânge, îmi zise, n-ai grijă, române, / Fă piept bărbătesc. (VASILE ALECSANDRI)

A fi slab la piept = (A fi) debil pulmonar, predispus la tuberculoză:

Astăzi e omul cel mal versat în cunoștințele medicale, și știe pe de rost cum se tratează boalele de stomac, câte bătăi trebuie să aibă inima pe minut, ce fel de tratament se impune pentru oamenii slabi de piept [...] (DIMITRIE ROSETTI)

A i se bate coliva în piept. v. colivă.

A lua sau a apuca (pe cineva) de piept = A înșfăca pe cineva de partea din față a hainei pentru a-i cere socoteală de ceva sau spre a-l lua la bătaie:

Didina nu-l îmbrățișase, îl prinsese într-un fel ciudat de gulerul paltonului, aproape ca și cum l-ar fi luat de piept. (ȘTEFAN DUMITRESCU)

Îl apucă de piept și-l scutură cu furie, apoi, îndurerat de privirea speriată a acestuia, îi dă drumul. (M. DAVIDOGLU)

A lua (ceva) în piept = A se strădui din toate puterile pentru a învinge sau a cuceri ceva; a înfrunta direct o greutate, o primejdie, un obstacol, străduindu-se să învingă, să rezolve:

Sunt mulți cei ce pot să judece, să osândească și să blesteme, ori să ia în piept păcatele societăților omenești. (GALA GALACTION)

Și sunt animale trupeșe, bine hrânite, care ar putea să ia în piept dealul Văcăreștilor ori dealul Filaretului. (ION PAS)

A pune (sau a încrucișa) mâinile pe piept. v. mână.

A scoate pieptul înainte = A fi țanțoș, mândru, fălos:

El avea un singur lucru cu adevărat bun: pieptul soldaților noștri. Dar a-și scoate pieptul înainte, când inamicul te bombardează de la o depărtare la care tu nu ajungi, nu mai este bravură, ci sacrificiu nefolositor. (DUILIU ZAMFIRESCU)

A se bate cu cărămida în (sau pe) piept. v. bate.

A se lovi în piept cu cineva = A se lupta:

*Se duce să avânte armata cea crăiască/
Și cu românii aprigi în piept să se lovească.*
(VASILE ALECSANDRI)

A se lua de piept (sau de cap) cu cineva. v. lua.

A se prinde (sau a se apuca, a se lua) de piept cu cineva = A se certa sau a începe să se bată cu cineva; a înfrunța pe cineva:

*Pentru calul meu/ Mă prind de piept cu
Dumnezeu.* (G. COȘBUC)

A se pune cu pieptul (pentru ceva sau cineva) sau a apăra cu pieptul (ceva sau pe cineva) = A apăra din toate puterile, a apăra cu viața:

*Răzășii din ziua de astăzi au fost cele
mai mari familii în vremea veche. Ei au apărat
țara și au scăpat-o cu pieptul lor din mâna
dușmanilor.* (VASILE ALECSANDRI)

A strânge la piept (pe cineva) = A îmbrățișa (pe cineva):

Mă strângi la piept, și-atâta ce-i? (G. COȘBUC)

*Vină, dragă, pân' te-aștept./ Să te strâng
la piept.* (VASILE ALECSANDRI)

A strânge la sân (sau la piept) (pe cineva). v. sân.

A trage aer în piept = A-și face curaj:

*Își strânse curajul, trase aer în piept și
apăsă pe butonul soneriei.* (CEZAR GIOSAN)

A ține piept (la ceva sau cuiva sau, rar, cu cineva) = A se împotrivi cuiva sau la ceva:

*Seara, însoțit de mă-sa, de Floarea,
nevasta lui Macedon Cercetașu, și de soacra
primarului, o babă specialistă la pețituri și
tocmeli, se duse la Vasile Baciuc care de altfel îl
aștepta și chiar chemase pe Firoana și pe
nevasta dascălului Simion Butunoi, să poată ține
piept asalturilor.* (LIVIU REBREANU)

Și iar îi venea să-și zică: Ce-mi pasă!?
Eu nu dau nimic; sunt gata să țin piept cu el.
(IOAN SLAVICI)

*În discuțiile lor, studenta ținea piept cu
încăpățânare și eroism.* (CEZAR PETRESCU)

A(-i) lua în piepturi (sau cu pieptul) = A lua pe cineva sau ceva cu forța:

*Oamenii luară în piepturi pe prizonier și-l
izbiră în sus, pe trepte.* (MIHAIL SADOVEANU)

A(-i) pune cuiva mâna în piept = A prinde pe cineva și a-l opri de la o acțiune nepermisă:

*Când am încercat să mă strecur printre
ei, acela mi-a pus mâna în piept.* (LETTRE
INTERNATIONALE, vol. 49-52, 2004)

A(-i) ține piept (sau a sta în piept) = A rezista pe poziție, a nu se da bătut, a se împotrivi cuiva, a înfrunța pe cineva sau ceva; a face față, a concura cu succes, a rivaliza cu cineva sau ceva:

*Ai noștri n-au putut ține piept aici
fiindcă, dincolo de podul căii ferate, rușii au
fugit din luptă și ne-au descoperit spatele...*
(LIVIU REBREANU)

– Stai tu și le ține piept!... (ION
LĂNCRĂNAN)

Tot satul nu-i ținea piept. (BARBU
DELAVRANCEA)

*Multă vreme am ținut piept la năvăliri,
dară acum nu-i chip să fie învinși.* (GR. ZANC)

A(-și) pune pieptul (pentru cineva sau ceva) = A veni în ajutor:

La nevoie vei ști să-ți pui pieptul.
(MIHAIL SADOVEANU)

A-și sparge pieptul (vorbind, strigând) = A vorbi sau a striga inutil, fără a fi ascultat, a obosi vorbind tare și neprimind răspuns:

*Dușmanul Mariei este „camelotul” ce se
așază dinaintea restaurantului la ora 7, strigând
de-și sparge pieptul.* (EUGEN LOVINESCU)

Cu capul în piept = Cu capul în jos, cu capul aplecat (de rușine, de tristețe etc.):

Ilie își puse pălăria în cap, se sculă oftând și porni, cu capu-n piept, cu scripca subsuoară. (MIHAIL SADOVEANU)

Îi netează mândra coamă/ Și plângând îi pune șaua./ S-avântă pe el și pleacă./ Păru-n vânturi, capu-n piept./ Nu se uită înainte-i./ Nu privește îndărăpt. (MIHAI EMINESCU)

Cu pieptul deschis = Fără teamă, fără sfială, fățiș, direct, plin de curaj:

Bogătașul mândru și cu pieptul deschis, săracul, umilit și strâns la piept de sta să-i crape sumanul. (P. ISPIRESCU)

Atunci moșneagul, nemaivând ce zice, își piaptână barba frumos, ia toiagul bătrâneșilor în mână, apoi iese din casă și pornește spre împărăție și, cum ajunge în târg, se duce cu pieptul deschis drept la palatul împăratului. (ION CREANGĂ)

Piept la (sau, rar, **în**) **piept** = Corp la corp; la baionetă:

Dorobanții care luptau piept la piept se traseră iute la capătul șanțului și de pe parapet porniră câteva pârâituri de salve. (MIHAIL SADOVEANU)

Lupta era mai de aproape, mai piept la piept. (NICOLAE GANE)

Piept în piept!... câmpul răsună./ Toți de tot dau împreună./ Toți la luptă-s încleștați. (VASILE ALECSANDRI)

Piept lângă piept = Unul lângă altul, strâns apropiați:

Caii veneau la pas, cu părul strălucitor, piepturi lângă piepturi și stufăriș de picioare fine, pădure de gâturi încordate. (PETRU DUMITRIU)

PIEPTENE

A bate din piepteni (sau **a face din pieptene** ori **a face piepteni**) = A clănțani din dinți de frig, din cauza unei emoții etc.:

Sărea-n sus bătând în piepteni și la bocet schimbând versul. (CONTEMPORANUL,V)

A trece prin pieptene = A verifica amănunțit:

Toate autovehiculele care coborau dinspre valea Intelvi erau trecute prin pieptene fin. Carabinierii cercetară o listă, își aruncară ochii asupra actelor Lanciei, asupra carnetului de conducere al lui Tonio [...] (VINTILĂ CORBUL, MIRCEA EUGEN BURADA)

PIERDE

A pierde (pe cineva sau ceva) din mână = A scăpa de sub influență:

[...] tocmai el, ruda și protejatul conului Alecu, pierduse din mână o afacere așa de strălucită [...] (G. M. ZAMFIRESCU)

A pierde laptele (sau, reg., **rodul**) (D. femelele unor mamifere) = A le scădea sau a le înceta complet secreția laptelui (într-o perioadă când această secreție ar trebui să fie normală):

Nu se scoate niciun lucru din odaia lehuzei, căci pierde laptele. (ARTUR GOROVEI)
Și vaca pierde rodul, nu mai dă lapte. (GRAIUL, I)

A pierde pământul de sub picioare = a) A-și pierde echilibrul din cauza unei proaste stări fizice sau din cauza unui pas greșit:

Zicând aceste cuvinte, el se primbla [plimba] cu pași iuți și neregulați prin odaie; dar deodată se opri în loc; își întinse amândouă brațele în aer ca un om ce simte că-i fuge pământul de sub picioare, se cumpăni un moment, apoi căzu grămadă jos. (NICOLAE GANE)

Dintr-o dată, Scipio a simțit că-și pierde pământul de sub picioare și a căzut printr-o crăpătură dintre peretele peșterii și podea. (<http://www.efemeride.ro/>)

b) A fi pe punctul de a pierde o anumită situație materială, socială, a nu mai fi sigur de poziția sa socială:

Poate și că fiind [...] absolvent de Geografie, Răzvan Bucuroiu are știința (sau darul)

de a privi spre cer fără a pierde pământul de sub picioare... (<http://razvan-codrescu.blogspot.ro/>)

A pierde pe cineva din ochi (de drag) (Fig.) = A se uita cu mult drag la cineva, a manifesta o afecțiune puternică pentru cineva:

O iubeau împărăteasa și împăratul pe fată de o pierdeau din ochi. (I. L. CARAGIALE)

Cu șorțul negru prins în brâu,/ O pierd din ochi de dragă. (G. COȘBUC)

Și de-aceea Harap-Alb o prăpădea din ochi de dragă ce-i era. (ION CREANGĂ)

A pierde pe cineva (sau ceva) din vedere (sau din ochi). v. vedere.

A pierde sânge = A avea hemoragie; a sângera:

Pierdeam sânge din umărul stâng străpuns. (MIHAIL SADOVEANU)

A pierde sufletul cuiva (Pop.) = a) (Înv.) A omorî, a ucide (pe cineva):

Unul câte unul se cărară pe la casele lor... căci nimeni nu mai voia să-și piarză sufletul pentru un cap de muiere. (P. ISPIRESCU)

Și pierd sufletele coconilor la vreme de naștere. (PRAVILA de la GOVORA)

b) (În limbajul bisericesc) A osândi pe cineva la chinurile iadului, la pierderea sufletului, pentru păcatele săvârșite:

Ce folos e omului să ar dobândi toată lumea și va piarde sufletul lui? (CORESI)

A pierde teren. v. teren.

A(-i) pierde urma (ori, reg., de știre cuiva sau la ceva) = A nu mai ști unde se află cineva sau ceva:

Dumneata strici, firește! Dacă nu erai dumneata, nu-i pierdeam urma! nu ne scăpa așa! (I. L. CARAGIALE)

Când aproape-aproape să pun mâna pe dânsul, i-am pierdut urma, și să te duci, duluiță! (ION CREANGĂ)

Acum nu se mai știe nimic de neamul ăsta. I s-a pierdut urma. (ION LĂNCRĂNJAN)

A(-și) pierde cunoștința (sau **simțirea**, înv., **simțirile**) = A ajunge în starea de inconștiență, a leșina:

Rana acestuia era ușoară, gloanțele trecând numai prin carne sub făța stângă și el nu-și pierduse deloc cunoștința; (RADU ROSETTI)

Am căzut pe o canapea. Pierdusem cunoștința. (BARBU DELAVRANCEA)

Biata... babă era umflată cât o bute... simțirea însă nu și-o pierduse de tot. (ION CREANGĂ)

A-și pierde busola. v. busolă.

A-și pierde calendarul (ori **călindarul**) sau **șirul zilelor.** v. calendar.

A-și pierde capul. v. cap.

A-și pierde cinstea. v. cinste.

A-și pierde cumpătul (sau **răbdarea**).

A-și pierde echilibrul. v. echilibru.

A-și pierde firea sau **a se pierde cu firea.** v. fire.

A-și pierde firul. v. fir.

A-și pierde iluziile. v. iluzie.

A-și pierde mințile (sau **mintea**) sau **a nu fi în toate mințile.** v. minte.

A-și pierde papucii. v. papuc.

A-și pierde pâinea. v. pâine.

A-și pierde piuitul. v. piuit.

A-și pierde sărita (sau **a-și ieși din sărite**).

A-și pierde sufletul (Pop.) = A muri, a-și atrage, din păcate, osânda la chinurile iadului; a

nu mai avea dreptul la viața veșnică, a nu se mai putea mântui:

Cine își pierde averea pierde mult, cine își pierde sufletul pierde totul. (ARINA AVRAM)

Că cine va voi să-și scape sufletul îl va pierde; iar cine își va pierde sufletul pentru Mine îl va afla. (BIBLIA)

Cel ce se amestecă în multe de ale lumii este prea cu neputință a nu-și pierde sufletul. (I. GHERASIM GORJAN)

Unul câte unul se cărară pe la casele lor... căci nimeni nu mai voia să-și piardă sufletul pentru un cap de muiere. (P. ISPIRESCU)

A-și pierde șirul (vorbilor) = A nu mai avea continuitate, a se încurca, a se întrerupe din vorbit:

De la un timp, însă, s-a pierdut șirul numelor tuturor oamenilor și-a fiecăruia în parte [...] (ION LĂNCRĂNAN)

Până în ultimul moment am încercat să glumesc și să nu las vorbele noastre s-o ia razna. Apoi am pierdut șirul, ajunseseam în cameră și ea s-a agățat de farfuria de pe masă. (ANA MARIA SANDU)

A-și pierde urma (sau **a i se pierde urma** (ori **urmele** sau, reg., **de urmă**)) = A dispărea dintre ai săi, a face ca nimeni să nu știe ce face și unde trăiește:

De la o vreme dracul pierde urma iepurelui. (ION CREANGĂ)

Și se duce tot cântând/ Ca să-și piardă urma. (ȘT. O. IOSIF)

Întrară într-altă curabie... ca să-și piardă urma. (DOSOFTEI)

A-și pierde viața (ori, rar, **zilele**) sau **a se pierde viața cuiva** (Pop.) = A muri, a fi omorât:

Potlogarii, de care gema orașul... pândeau pe nesocotitul pedestru care zăbovise a se întoarce acasă, și adeseaori [adeseori] el pierdea împreună cu punga și viața. (C. NEGRUZZI)

P-aici, p-aici era să-mi pierz viața. (P. ISPIRESCU)

A-și pierde vremea (sau **timpul**) = A-și irosi timpul în zadar; a nu se ocupa cu nimic; a lenevi:

La vorbe nu se pricepea; se mira chiar că-și poate cineva pierde vremea cu ele. (EUGEN LOVINESCU)

Mulți își pierd timpul ca să-și facă o opinie, și când și-au făcut una, nu știu ce să facă cu ea. (ALEXANDRU GH. RADU)

Ce-am avut și ce-am pierdut. v. **avea.**

Fără a mai pierde vreme(a) = Repede, neîntârziat:

Fără a perde vreme, începu a se găti spre a se porni la oaste. (NICOLAE BĂLCESCU)

Lăcomia pierde (sau **strică**) **omenia.** v. **lăcomie.**

Pierde-vară (sau **pierde-vremea**) = Persoană care umblă fără rost, care își irosește timpul degeaba, căreia nu-i place să muncească:

Gazda îl povățui să ia pe seama lui o tocitoare de bani din care îi lăsase să se apuce și el de ceva și să nu mai umble ca un pierde-vară după icre verzi. (P. ISPIRESCU)

Până-n seară, am și colindat mai tot satul, ba și pe la scâldat am tras o raită, cu prietenul meu Chiriac al lui Goian, un lainic și un pierde-vară ca și mine. (ION CREANGĂ)

PIERDUT, -Ă

A face (ceva) **pierdut** = A se preface că nu știe unde se află un lucru (pentru a și-l însuși):

A pitit punga și-a făcut-o pierdută. (D. UDRESCU)

PIERI

A pieri (sau **a trece**) **ca o nălucă** v. **nălucă.**

A pieri de (sau **cu, în**) **rușine.** v. **rușine.**

A pieri de foame (sete) (Pop.) = A nu avea ce mânca (bea), a suferi din pricina nealimentării:

Vitele începură a pieri de foame. (CONSTANTIN SANDU-ALDEA)

A pieri din fața cuiva = A dispărea foarte repede:

Piei dinainte-mi, spurcatule. (MIHAIL SADOVEANU)

Du-te unde vrei,/ Pieri din ochii mei,/ Pieri-mi dinainte,/ Fată fără minte! (G. COȘBUC)

A pieri după (sau **pentru**) **cineva** (Fig.) = A fi foarte îndrăgostit de cineva, a-i plăcea foarte mult:

Vai de mine! mor și peiu/ Pentru mândra din Cisteiu. (JARNÍK-BÎRSEANU)

O cunosc pe cingători/ Că pierie după feciori. (I. POP-RETEGANUL)

A(-i) pieri (cuiva) **graiul** (sau **glasul**) ori **a-i pieri** (cuiva) **cuvintele (de) pe buze = a)** A nu mai putea spune un cuvânt, de emoție, de uimire; a muri:

Țipară ce țipară, dară o dată cu focul li se stinse și lor glăsciorul și se făcură scrum. (P. ISPIRESCU)

b) A nu mai avea ce răspunde, din lipsă de argumente, a fi pus în încurcătură, a fi redus la tăcere:

Cum se face că tocmai acum ți-a pierit glasul? (GALA GALACTION)

Am tăcut apoi, deodată, parcă mi-ar fi pierit graiul. (ION LĂNCRĂNAN)

– Armaș, dă-i câteva să-i piară glasul! (DUMITRU ALMAȘ)

A-i pieri (cuiva) **piuitul** (sau **piuita**). v. **piuit**.

A-i pieri cheful = A nu mai avea spor, poftă, dorința de a face (spune) ceva:

Ba mai mult decât atât, lui Sandu îi pieri și cheful de a mai face ore, atunci când realiză că Lora nu va mai fi în Brașov [...] (DUMITRU CRUDU)

Lui Antonie îi pieri cheful de psihoterapeut. (FLORIN LĂZĂRESCU)

A-i pieri din gând (ceva cuiva) = A uita:

Ospățul care începuse și vinul ce se vedea... le făcu să le piară din gând vorbele. (POP.)

Că (doar) nu pierie lumea (sau **târgul**) (Pop.) = Se spune atunci când un lucru nu este prea greu de făcut sau nu cere sacrificii prea mari ori pentru a arăta că realizarea unei acțiuni nu este foarte importantă sau urgentă:

Nu mai plânge atâta, că doar nu pierie lumea pentru o cruciuliță, îi zise Doncilă, a cărui ochi nu se dezlipeau de pe a lui. (NICOLAE GANE)

Că doar nu pierie lumea, de poftesc/ Să-ntreb ceva pe ăl de-mi ține locul. (ȘT. O. IOSIF)

Ia mai pune-ți pofta la o parte, că doar nu pierie lumea. (ION CREANGĂ)

Vom merge altă dată [la teatru], că nu pierie lumea. (VASILE ALECSANDRI)

Lucru rău (sau **prost**) **nu pierie**. v. **lucru**.

Piei din fața mea! (sau **din ochii mei!**) = Pleacă imediat de aici! Să nu te mai văd!:

– Piei d-aci! – zise muierea – dacă ai fost cerșetor,/ Ce ai venit la casa mea să te faci judecător? (ANTON PANN)

– Piei din ochii mei, măgarule! se răsti la Simion, indignat. M-ai adus până aici ca acuma să mă faci de răs înaintea oamenilor?... (LIVIU REBREANU)

Du-te unde vrei,/ Pieri din ochii mei,/ Pieri-mi dinainte,/ Fată fără minte! (G. COȘBUC)

PIERICIUNE

A da (pe cineva) **piericiunii** = A ucide, a omorî:

Fură dați piericiunii toți câți se găsiră răspândiți prin țară. (P. ISPIRESCU)

PIERITOR, -OARE

Pieritor de foame (D. oameni) = Foarte sărac, care nu are nici ce mânca; muritor de foame:

A lăsat pe biata femeie nevinovată pieritoare de foame. (I. L. CARAGIALE)

Rămâne-n uliță peritor de foame. (ION AGÎRBICEANU)

PIERSIC

A da (ceva) **după piersic** = A ascunde (ceva), a dosi:

Ar putea crede cineva că le-am dat după persic... – Să le furi. (IULIU A. ZANNE)

A o aduce (sau **a o da**, **a o lua**, **a umbla**) **pe după piersic** (sau **vișin**) (Pop.) = A spune (ceva) pe ocolite; a se eschiva, a căuta subterfugii:

Spune repede de ce-ai venit, n-o mai da pe după piersic! (I. L. CARAGIALE)

Haidi Vali, toată lumea știe că ai fost securist, ce-o mai dai după piersic. (<http://www.zoso.ro>)

Locotenentul își lasă ochii în jos: – Mi-amintesc, o luă pe după vișin, că la ultimul curs de învățământ politic, tovarășul colonel Ionaș remarcă lipsa de spontaneitate a unora dintre noi... (RODICA OJOG-BRAȘOVEANU)

PIERZARE

A da (sau **a trimite**) **pierzării** (D. oameni) = A distruge, a nimici; a ucide:

Toți fură într-o glăsuire ca fata să se dea pierzării. (P. ISPIRESCU)

Mă rog dumitale, frate Negoită, nu mă lăsa-n pierzare! mă rog și iar mă rog! (I. L. CARAGIALE)

A-și pune viața întru pierzare (Pop.) = A garanta cu prețul vieții; a-și pune capul:

Îi răspunse că își pune viața întru pierzare... dacă istoriile ce are a povesti de acum înainte nu vor fi cu mii de ori mai frumoase. (I. GHERASIM GORJAN)

PIETROI

A aștepta (sau **a lăsa**) **până se coace pietroiul** = A-și lua orice nădejde:

Așteaptă dumneata pân' s-a coace petroiul! (POP.)

PIEZIȘ

A zâmbi (sau **a râde**) **pieziș** = A zâmbi (a râde) din colțul gurii cu ironie, cu răutate, cu amărăciune:

Îmi zâmbi pieziș. Își îndreptă spatele și își dădu capul în spate pentru o analiză de ansamblu și detaliată până la sânge. (<https://dianapopthoughts.com/>)

[...] sfârși căruțașul zâmbind pieziș. (MIHAIL SADOVEANU)

Acesta e cuvântul: pieziș. Păi să fim sinceri și cinstiți, nu am scris niciun rând în noaptea aceea de groază, fiindcă totul mi se părea pieziș: am răs pieziș, am vorbit pieziș, acum tăceam: tot pieziș. (ION D. SÎRBU)

A vedea (ceva) **pieziș** = A privi (pe cineva) bănuitor, dușmănos; a aprecia (ceva) în mod subiectiv, greșit, denaturat:

Te privește cu-un ochi pieziș. (C. NEGRUZZI)

E numai întrebarea dacă nu cumva am văzut cam pieziș. (I. CODRU-DRĂGUȘANU)

PIFTIE

A face piftie pe (sau **din**) **cineva** sau **a-i face** (cuiva) **pielea piftii** (Fam.) = A bate foarte tare (pe cineva):

Când sosi trăsura cu prefectul, maiorul Tănăsescu, care galopase iar înainte, strigă: – În genunchi, hoților, că vă fac piftie! (LIVIU REBREANU)

Dar nici nu m-am gândit să mă însor cu ea!, după care vorbă, nu se știe cum, zboară un cristal în capul blondului și-l face piftie. (PAUL EUGEN BANCIU)

PILAF

A face (pe cineva) **pilaf = a)** A bate (pe cineva) foarte tare; a nimici:

Tot ca Batman, când, deși bătut șnițel de dușmanul lui, cu șase coaste rupte, capul zdrobit și un topor înfipt în el, se ridică din propriile bale și-l face p-ăla pilaf. (SIMONA TACHE, MIHAI RADU)

Osmanlii și bostangii [soldat din garda sultanului care avea grijă și de grădinile seraiului]/ Au să curgă mii de mii./ Ah! aman, aman!/ Să ne puie un chiulaf/ Să facă țara pilaf (VASILE ALECSANDRI)

b) A uimi peste măsură, a ului:

Unul este epigramist și l-ar face în orice moment pilaf pe Cincinat. (ION PAS)

A făgădui (cuiva) **munți de pilaf.** v. **făgădui.**

PILĂ¹

A linge pila = a) A îndura neajunsuri, a duce lipsa unui lucru:

Lingeți voi pila, când n-o mai fi mama. (PETRE COMAN)

b) A se face de rușine, a o scrânti:

Ce făcuși, mă, la examen? Ai lins pila! (D. UDRESCU)

PILĂ²

A avea pile (Fam.) = A se bucura de protecția cuiva:

Sorescu avea pile sus-puse și putea face rost oricând de hârtie. (ȘTEFAN AGOPIAN)

La acea dată, când mai avea pile, cunoștințe și relații (pcr – în limbajul abreviat al epocii) în structurile de stat și de partid, Mărășineanu reușise să aranjeze lucrurile [...] (FLORINA ILIS)

A pune (sau **a băga**) **o pilă** (sau **pile**) (**pentru cineva** sau **cuiva**) (Fam.) = A interveni în mod abuziv în favoarea cuiva sau pentru sine; a solicita o protecție ilegală pentru cineva sau pentru sine:

Pune-i pe deasupra și o pilă de o mie de lei. (CEZAR PETRESCU)

Toate ca toate, dar dacă nu i-a fi pus Pleșea o pilă lui Anton, cine știe dacă astăzi ar mai fi ajuns acesta să scrie la „Monitorul de Brașov” [...] (DUMITRU CRUDU)

Și-au băgat pilele politice în funcțiune, pentru spaniol a intervenit Xavier Solana personal [...] (EUGEN ȘERBĂNESCU)

PILDĂ

A bate pilduri = A insinua ceva:

Ori, poate, mamă-sa care-a fost la dansa să-i fi spus, dar pe departe, prin pilduri, cum are obiceiul... (VLADIMIR BEȘLEAGĂ)

A da pildă (Fig.) = **a)** A oferi exemplu ce poate servi cuiva drept învățătură, model de urmat, drept termen de comparație:

Ostașii, minunați și îmbiați de învierșunata vitejie a acelei zdravene muieri ce le striga și le da pildă ca să lovească pre vrăjmași, deteră năvală, trecură într-o clipă micul pârau și, printr-o crâncenă măcelărie, zdrobiră cu desăvârșire mica oaște boierească. (AL. ODOBESCU)

Asta e pilda care dai oilor tale, păstorule? avea dreptate norodul să strige asupra ta! În lături, păcătoșule! (C. NEGRUZZI)

b) A oferi un model ce poate servi ca obiect de imitație sau inspirație în privința formei, aspectului, alcătuirii:

Era prefectul Boerescu, care, plecat din Amara, vorbise și aici, în Lespezi, țăranilor și acuma venea să facă o scurtă vizită Nadinei, s-o felicite că tocmai în zilele acestea tulburi a coborât în mijlocul sătenilor, dând pildă de curaj și virtute și altor proprietari... (LIVIU REBREANU)

A lua pildă (sau **a urma pilda**) (Fig.) = A lua exemplu, imitând pe cineva sau ceva:

Dar vor lua pildă din acest cârpaci/ Prin ce uneltire s-a vestit dibaci [...] (ANTON PANN)

Ia pildă de la Sfântul Gheorghe, ostașul:/ lancea și scutul cu tine poartă-le mereu./ pe balaurul din gânduri, pe vrăjmașul./ ucide-l fără milă, oricât și-ar fi de greu. (GAVRIIL STIHARUL)

A vorbi în pilde = A vorbi făcând aluzii; a vorbi cu subînțelesuri:

Munteanul se prefăcea că-i cam nea-ntr-o parte, vorbea în pilde și în parimii; numai Vodă înțelegea tot. (MIHAI EMINESCU)

Acestea vi le-am spus în pilde, dar vine ceasul când nu vă voi mai vorbi în pilde, ci pe față vă voi vesti despre Tatăl. (BIBLIA)

Nesigur de capacitățile tale intelectuale, îți vorbește în pilde transparente, în cuvinte simple și amare. (ANDREI PLEȘU)

PILOTĂ

A dormi pe pilote (sau (reg.) **a crește în pilote**) = A duce un trai ușor, confortabil, fără griji:

Nici sub domnia austriacă n-au dormit românii pe pilote. (G. BARIȚIU)

PILUG

A rămâne (sau **a fi**) (**gol**) **pilug** (Fam.) = **a**) A rămâne sau a fi complet dezbrăcat. **b**) A rămâne sau a fi extrem de sărac:

Nu beți băutură bețivă... că de vei da ochii tăi spre cap și spre pahar, mai pe urmă vei umbla mai gol decât pilugul. (A. MATEEVICI)

A tunde (sau **a rade**) (pe cineva) **pilug** (sau **brebenel, cocean, ridiche**). v. **tunde**.

PILULĂ

A înghiți o pilulă (sau **pilula**) (Fig.) = A fi nevoit să suporte un lucru neplăcut; a fi păcălit:

Mergând acum alături cu d-nii Carada și Pătărlăgeanu, nu pot scăpa de macula neconsecuenței. S-o ia încalte vitejește pe mâneacă, să-nghită pilula cu toate urmările ei și deie pace conservatorilor, cu cari n-au nimic de-mpărțit. (MIHAI EMINESCU)

„Este naiv să credem că China va înghiți pilula amară a umilinței”, a avertizat cotidianul guvernamental citat. (<http://www.romanalibera.ro/>)

PINGEA

A ține (la cineva) **ca la pingele** = A nu ține deloc la cineva:

[...] dacă dumitale-ți place să bei până-ți înnece pipota, eu am nevastă tânără... țin la ea ca la pingele. (CORNEL RUSU)

A-i pune (cuiva) **pingeaua** (Fig.) = A păcăli pe cineva:

Hoțul îi pune pingeaua numaidecât. (ANTON PANN)

PINGICĂ

A aduce (pe cineva) **la o pingică** = A provoca cuiva pagube însemnate; a sărăci pe cineva:

L-a adus la o pingică. (L-a sărăcit). (TUDOR PAMFILE)

A pierde (ceva) **la o pingică** (Arg.) = A pierde la diferență, scor foarte mic, foarte aproape de reușită:

Sau ce-o fi bombănit Ion Cristoiu despre faptul că Ceaușescu Nicolae a ratat la pingică un loc în finala pe aparate, clasându-se al 11-lea?! (<http://astra.iasi.roedu.net/>)

PINTEN

A bate din pinteni (sau **pinteni**) (D. militari) = A lovi călcâiele unul de altul, făcând să sune pinteni și a lua poziția regulamentară de drepti:

[...] se suna și de venirea lui Magheru cu proscrisii români, și tinerimea începuse a bate din pinteni. (ION GHICA)

E adânc revoltat, indignat de roiul de pierde-vară, cari nu știu alta decât a bate din pinteni și a-și răsuci mustața. (C. DOBROGEANU-GHEREA)

(Fig.) Și pe masa-mpărătească sare-un greier, crainic sprinten,/ Ridicat în două labe, s-a-nchinat bătând din pinten; (MIHAI EMINESCU)

A da (sau **a bate**) **din** (sau **în**) **pinteni** (**de bucurie**) = A se bucura foarte tare, manifestându-se în mod zgomotos; a îndemna, a grăbi:

Începu a bate din pinten de bucurie că se cotorosise de sărăcie. (P. ISPIRESCU)

A da pinteni (cuiva) sau (rar) **a strânge în pinteni = a)** (D. animale) A împinge, a îndemna un animal de călărie pentru a-l face să pornească sau să meargă mai repede:

Ghiță ar fi avut multe de zis, dar Lică se întoarse o dată în călcâi și, pe când cârciumarul își veni în fire, drumețul dăduse pinteni calului. (IOAN SLAVICI)

b) A îndemna, a grăbi:

Iară celor blagorodnici, pintini le dă istoria. (NICOLAE COSTIN)

Deodată, calul se opri în loc și scutură din urechi; Timuș îi dădu pinteni să plece înainte, însă calul nu făcu bine câteva sărituri, îmboldit de pintenii călărețului, și poticni. (NICOLAE GANE)

Și multe încă aș mai fi văzut, dacă foamea nu mi-ar fi dat pinteni și nu m-ar fi silit să sui scările lustruite ale arhondaricului. (CALISTRAT HOGAȘ)

Dă-ți, popo, pintenii și bate iapa cu călcâiele. v. călcâi.

PIPĂ

A fuma pipa păcii (Fig.) = A se împăca, a încheia un conflict de durată:

Ei le-au dat mâna și au fumat cu ei pipa păcii. Atunci noi eram stăpânii acestor pământuri și ei erau nevoiași și cerșetori. (EMIL RAȚIU)

Astfel, la indienii din America, dacă doi șefi de trib aflați în conflict sau doi dușmani fumează pipa păcii, starea de război sau de dușmănie încetează. (VICTOR DUȚĂ)

PIPĂI

A pipăi (sau **a sonda, a tatona**) **terenul. v. teren.**

A pipăi miezul cuiva. v. miez.

PIPER

A avea piper pe limbă (sau **a fi cu piper pe limbă**) = (A fi) ironic, caustic, răutăcios:

Vreo doi mai ageri la minte, mai cu piper pe limbă, dădură drumul vorbii. (ION PAS)

A face (pe cineva) **cu sare și cu piper** (Pop.) = A certa aspru pe cineva:

Bunica l-a făcut pe bietul băiat cu sare și cu piper.

A fi sarea și piperul (Fig.) = A fi elementul dinamic al unui grup, a fi elementul spiritual, savuros, al unei situații sau creații:

La doi ani de la această tragedie, în anul 2000, s-a stins și Dem Rădulescu, cel care era considerat „sarea și piperul” multor comedii difuzate pe micul ecran, dar și ale scenei autohtone. (<http://www.cancan.ro/>)

Festivitatea a fost moderată de Dragoș Bucurenci, iar sarea și piperul manifestării au fost aduse de Chef Adi Hădean. (<http://www.gazetademaramures.ro/>)

A i se sui (sau **a-i veni cuiva**) **piparul la nas** (sau **a-și lua piper în nări**) (Fam.) = A se enerva foarte rău:

Anton stătea înfășurat în gândurile sale pe scaunul de lângă geam și moșăia, când își aminti iar de curva aia de Lora și piparul i se urcă la nas și izbi, cu toată puterea de care eram capabil, cu pumnul în fereastră până când mâna i se năclăi de sânge. (DUMITRU CRUDU)

A înțepa cu limba sau (reg.) **a fi cu** (sau **a avea**) **piper, țepi pe** sau **aguridă sub limbă. v. limbă.**

A lipsi sarea și piparul (Fig.) = A fi lipsit de profunzime, a fi omis esențialul, elementul cheie:

Favorita grupei L, Villarreal, a venit la București pentru o partidă ce trebuia să fie o sărbătoare a fotbalului, însă meciului de pe Arena Națională i-a lipsit sarea și piparul care însoțesc dispute de asemenea nivel. (<http://www.romaniatv.net/>)

Sunt voci care spun că acest „stil de viață sănătos” e plictisitor și lipsit de „sare și piper”. (<http://www.viva.ro/>)

A presăra piper între două persoane (Pop.) = A ațâța o ceartă:

Ian să cerc a presăra chiper [piper] între Florin și Florica... (VASILE ALECSANDRI)

A pune piper și-n iaurt (Pfm.) = A-și bate joc de ceea ce ai (în cantitate mare):

Cine are piper mult pune și în iaurt. (P. ISPIRESCU)

Cine are piper mult pune și în iaurt. (I. C. HINȚESCU)

A se iuți ca piperul (Pop.; d. oameni) = A se supăra:

Nu te iuți ca piperul. (ANTON PANN)

A-i sta (cuiva) **ca piperu-n nas** (Fam.) = A enerva pe cineva, a nu-i fi pe plac cuiva:

Da', mă rog, dacă eu le sunt drag ca piperul în ochi, ce și-au zis [...] (ION BĂIEȘU)

Ori de câte ori trecea pe la noi, chiar dacă nu zicea nimic, îmi sta ca piperu-n nas.

Parcă ar fi plouat cu piper între ei (sau **noi, voi**) = Se spune când două persoane s-au despărțit ori s-au dezbinat:

Parcă ar fi plouat cu piper între noi! Tu te afli la târg cale de o poștă de mine și eu la țarăla Florinești, cu grebla-n mână și cu doru-n suflet. (VASILE ALECSANDRI)

Piper între voi, să râdem și noi! = Formulă adresată unor persoane care se ceartă, pentru a înțeți cearta între ele și a face apoi haz pe socoteala lor:

Ian să cerc a presăra chiper între Florin și Florica..., vorba ceea: chiper între voi, să râdem și noi. (VASILE ALECSANDRI)

PIPERAT, -Ă

A avea limba piperată (Fam.) = A vorbi urât, nepolitic, răstit, tăios:

La noi, bunăoară, soitarii [(în.) fiecare dintre cei patru măscărici ai domnilor (fanarioți) din țările românești, care distrau publicul la alaiuri și la parade; bufon, paiață] și pehlivanii [(în.) personaj comic (acrobat, jongler, saltimbanc, scamator etc.) în reprezentațiile de circ, la diferite serbări etc.], cu limba lor piperată, aveau un statut aparte la curțile boierești și domnești [...] (CONSTANTIN CUBLEȘAN)

Poeziile sunt amuzante, deși deficiente ca ritm, căci autorul nu prea avea ureche, având în schimb limbă piperată. (NICOLAE MANOLESCU)

Herdelea aprobă în tăcere, căci și lui îi plăcea Rozica, cu toate că dragostea i-o arăta numai prin glume piperate, spuse într-o ungurească foarte stricată, care pe femeie o înveseleau totdeauna. (LIVIU REBREANU)

A avea un preț piperat (D. prețuri, dobânzi, plăți) = A fi prea scump:

Pe când alte popoare din țări puțin priincioase pomilor știu să facă câștiguri însemnate din poamele multe și bune ce produc, poporul nostru adese le cumpără de la precupeții străini cu prețuri piperate; (MIHAI EMINESCU)

Pân-acuma el luase dobânzi cam sărate; de acum ajunsese să plătească el camătă din ce în ce mai pipărată. (I. L. CARAGIALE)

PIPOTĂ

A atinge (pe cineva) **la pipotă** = A-i da satisfacție cuiva; a se bucura de ceva:

M-a atins la pipotă și atunci când a spus „mi-ar plăcea”. Deci se poate să fii sportiv și să mai și vorbești ok. (<http://trezecizero.ro/>)

A avea (sau **a face, a fi cu**) **pipota** (mare) (Fam.) = A deveni îngâmfat:

A făcut pipotă băiatul; acum nu te mai poți atinge de el; e cu pipotă (mare). (D. UDRESCU)

A avea (sau **a fi cu**) **pipota plină** (sau **umflată**) (Fam.) = A fi înfuriat:

Pipotoasa aia nici bună ziua nu mai dă, e cu pipota umflată. (D. UDRESCU)

A fi rău de pipotă = A-i fi cuiva frică:

Câte unul mai nimerea după miezul nopții în casa ei și-i cerea câte o fată, deși avea nevastă ..., că așa sunt bărbații, răi de pipotă. (EUGEN BARBU)

A i se umfla (cuiva) **pipota** (Fam.) = **a)** A se înfuria. **b)** A fi foarte fudul, mândru:

Mi s-a umflat pipota când ți-am auzit glăsciorul. (MIHAI ANDREI)

De obicei erau cu noi și cei din blocurile de vizavi. Cu toți ne uitam la filme cu Chuck Norris și se umfla pipota în noi, testosteronul. (<http://www.mediafax.ro/>)

A-i arde pipota (Fam.) = A avea neapărată nevoie de ceva:

Tații ieșeau după ele și le ocărau. Fiecare pe-a lui: – Îți arde pipota, ai? Îți dau eu ție! – Te omor dacă te mai prind! Îți miroase a bărbat? (EUGEN BARBU)

A-i crăpa (cuiva) **pipota de nerăbdare**. v. **crăpa**.

A-și umple (sau **a-și îneca**) **pipota** (Fam. și ir.) = A se îmbăta:

Bea, pipota-și înecă./ Altul ca să nu-l întreacă. (ANTON PANN)

[...] dacă duminică-ți place să bei până-ți inneci pipota, eu am nevastă tânără... țin la ea ca la pingele. (CORNEL RUSU)

PIR

A se întinde ca pirul (Pop.) = A fi agasant, obraznic:

Șase luni erau de când nu mai văzuse pe iubita lui, șase luni de când nu-i mai auzise accentele vocei, și disperarea începuse a se întinde ca pirul în sufletul lui. (GRIGORE H. GRANDEA)

PIRAMIDĂ

A ajunge (sau **a fi**, **a se afla** etc.) **în vârful piramidei** (Fig.) = A ajunge sau a fi, a se afla etc. pe treapta cea mai înaltă a unei ierarhii sociale, politice, științifice etc.:

În vârful piramidei de clase era domnul cu cabaniță și cucă, cu sabie, topuz și tui. (ION GHICA)

Când semenii tăi te urcă în vârful piramidei sociale, trebuie să arzi tot sufletul tău pentru a rămâne acolo: nu pentru tine, că tu ești un om, trecător, dar pentru oameni, pentru idealul lor, pe care tu nu trebuie să-l lași să decadă [...] (VASILE PÂRVAN)

PIRON

A face (la) piroane (reg. **chiroane**) (**și cuie**) (Fam.) = A clănțâni din dinți din cauza frigului; a dârdâi:

Cât fuse vară o duseră ei cum o duseră; dar veni iarna; acum tremurau de frig de le clănțâneau dinții în gură și făceau la piroane și la cuie. (P. ISPIRESCU)

M-am învelit cu mantaua și până la ziua „am făcut” sute de piroane pentru calea ferată, din cauza tremuratului de frig. (DUMITRU FARANGA)

A tăia (la) piroane (Fam.) = **a)** A tremura de frig.

b) A spune minciuni:

Rămas singur, Peruzescu, nemaiavând cui să taie la piroane, strigă: – Chelner, socoteala! (NICOLAE GANE)

– Luați-o și voi mai cu ușurelul! – Și nu mai tăiați piroane pe-aicea!... (ION LĂNCRĂNȚAN)

Cum ia o dușcă de basamac, începe să taie piroane. (EUGEN BARBU)

PIROSTRIE

A(-și) pune pirostriile (**în** sau **pe cap**) = A (se) căsători:

Dacă Aristică își pune pirostriile, și le pune cu Roaiba. (ION PAS)

Intrase la grijă că o să împletească cosița albă, fără să puie pirostriile în cap. (P. ISPIRESCU)

D-apoi când află tată-său că fie-sa are să fie mumă, fără să fi pus pirostriile pe cap? se făcu foc și pârjol. (IDEM)

Le e rușine să-ți spuie că ar vrea... să puie pirostriile? (I. L. CARAGIALE)

PISĂLOG, -OAGĂ

A-i sta (cuiva) **pisălog pe cap** = A pisa, a săcăi, a enerva:

Decât să vină și să-i stea pisălog pe cap, i-a spus vecinului că e bolnav.

PIS

A nu (sau **fără a**) **zice (nici) păs** = A nu spune nimic; a răbda, a îndura o dojană, o muștrare, un afront etc.:

Când s-a dezmeticit, și-a văzut pe mama Stanca... a sărit la gâtul ei și, fără să zică nici pis, a început s-o sărute. (BARBU DELAVRANCEA)

Apucă cocoșul de gât și i-l răsuci, de nu mai zise nici pis! (P. ISPIRESCU)

Să nu mai zici nici păs,/ Că mor dă gât cu tine! (GEORGE RANETTI)

Nu i-a convenit ei c-a pierdut la bani, da n-a zis nici păs. (GABRIELA ADAMEȘTEANU)

PISAT, -Ă

Cu oasele pisate (Pop.) = Foarte obosit, mort de oboseală, extenuat:

Vine în goana cailor, pe brânci, o zi, o noapte și o dimineață și sosește la București cu oasele pisate pe la 11. (I. L. CARAGIALE)

PISICĂ

A arunca pisica (moartă) în ograda altcuiva = A da vina pe altcineva, a pasa răspunderea altcuiva:

Roman și Băsescu renunță la imunitatea parlamentară, demascând în acest fel manevra guvernului de a arunca pisica moartă în ograda vecinului. (ION LAZU)

A avea nouă suflete ca pisica (Fam.) = A fi rezistent, a avea o mare vitalitate:

Se spune că românul are șapte suflete, mai puține decât pisica, aceasta având, cum se știe, nouă. (ION PETRU CULIANU)

A avea ochi de pisică = a) A avea privirea ageră:

Tocmai în dreptul lor întâlnisem o altă pereche de ochi care scânteiau ca doi ochi de pisică, uitându-se adânc într-ai mei. (BARBU DELAVRANCEA)

Lucram de zor prin odăița cu puțini cetitori, încălzită de amețeați, cu serviciul făcut cum se putea, dar cu temuta autoritate a dlui Ioan Bianu, șeful, care apărea cu ochii de pisică pânditoare, dârz în păr, suptire în mustăți, ca să prindă cea mai mică abatere a funcționarului sau a cetitorului. (NICOLAE IORGA)

b) A fi viclean:

Mai stete [Petrea] apoi cât mai stete uitându-se cu ochi de pisică pânditoare când înainte, când înapoi, când la dreapta, când la stânga. (P. ISPIRESCU)

A cădea în picioare ca pisica = A ieși cu bine din orice încurcătură:

Adesea executanții cădeau în capcană. El însă era totdeauna afară din cauză. Senin, sigur și invulnerabil. Cădea totdeauna în picioare ca pisica. (JEAN BART)

Ăsta cade și va cădea totdeauna în picioare, ca pisica. (MARIA BANUȘ)

A cumpăra pisica în traistă = A nu putea fi cunoscut un lucru înainte de a intra în posesia lui:

Nu cumpăra pisica în traistă. (IULIU A. ZANNE)

A face rachiu pisicii = A plânge fără rost:

Păgubașul face rachiu pisicii. (G. CĂLINESCU)

A fi (ca o) mătă (sau pisică) plouată (sau udă).
v. **mătă**.

A rupe pisica (de la început) = A fi energic, a ști să-și impună voința:

Trebuia să pun demult piciorul în prag și să rup pisica. Eram așa de ofticată, că nu aveam chef să stau singură. (CORINA OZON)

E bine să rup pisica de la început, gândesc eu și răspund: – Soție, ucisă de inamici. Am o fetiță de care are grijă mama. (PAVEL CORUTZ)

A se uita ca mâța la pește (sau **ca pisica în tigaie**). v. **mâță**.

A umbla (sau **a prinde**) **cu pisica-n traistă** (sau **în sac**) = A încerca să înșele pe cineva:

Sau și portarul ăla umbla cu pisica-n traistă? (DUMITRU CRUDU)

I s-a dus buhu în toata Europa că umbla cu pisica-n traistă. (<https://www.g4media.ro/>)

Sper că în 5-6 zile să scap de friguri, și atunci nu-l mai las să umble cu pisica în sac, ci voi stărui să-mi răspundă hotărât. (TITU MAIORESCU)

Nu mai bea (sau **nu mai mănâncă**) **mâța** (sau **pisica**) **oțet**. v. **oțet**.

Piere (sau **moare**) **pisica** = Se spune pentru a arăta că ceea ce se petrece este neobișnuit, de importanță deosebită:

Ne-a peri pisica, cumnate, de se întâmplă să-ți aduci aminte și de noi, mai adaugă zmeul prefăcându-se. (I. T. MERA)

PISTOL

Gol (ca un) **pistol** (sau **îmbrăcat pistol**) (Rar) =

a) Complet dezbrăcat, fără nimic pe el:

Băiatul rămase adumbrit într-un crânguleț verde, căci era gol pistol. (P. ISPIRESCU)

b) (Pex.) Sărac:

Îmi rămăsese punga plină de întunecare și lăzile pline de vânt, casa. îmbrăcată pușcă, și eu îmbrăcat pistol. (I. GHERASIM GORJAN)

PIȘA

A nu ști pe unde se pișă găina (Reg.) = A fi (încă) neștiutor, naiv, fără experiență:

De aceea e mai bine/ Nici drac să-ți iasă-nainte,/ Nici să stai să-i dai plăcinte./ Că încă ești mică și/ Nu știi pe unde să pișă găina. (ANTON PANN)

Dar de ce Grigore nu stă cu capul la cutie, de ce saltă moșul și încearcă să ne învețe pe noi pe unde se pișă găina?! (ION LAZU)

A se pișa contra vântului (Reg.) = **a)** A se răzvrăti:

Tot ce puteam stabili cu certitudine era că s-au pișat și ei contra vântului o bucată de vreme, după care le-a plesnit și lor ulciorul. (ALINA PAVELESCU)

b) A manifesta lipsă de tact apărând o cauză dinainte sortită eșecului:

Hai, bre, nea Simioane, dă-te cu vremurile, nu te pișa contra vântului, nu vezi că americanii nu dau niciun semn? (ADRIAN BUȘILĂ)

A se pișa (pe ceva sau pe cineva) (Arg.) = A desconsidera total (ceva sau pe cineva):

– Mă piș pe sateliții tăi! Să pleci imediat din casă! (PETRE BARBU)

A(-și) pișa ochii (Reg.) = A plânge (repede, ușor):

Doctorul se uită cu atenție la ochiul copilului. Bunica începe să plângă. – Nu mai pișa ochii degeaba. Ai nenorocit copilul. (FLORIN LĂZĂRESCU)

Du-te și te pișă! (Vlg.) = Lasă-mă-n pace!, pleacă!:

Du-te și te pișă și pe-urmă spune-ne-o și nouă. C-o știm. (RĂZVAN PETRESCU)

PIȘCA

Ca (și) cum (sau **cât**) **te-ar pișca un purice** = Foarte puțin, aproape deloc:

Dar la o împărăție, ca cum te-ar pișcă un purice, nu se mai bagă în samă. (ION CREANGĂ)

PITĂ

A avea (sau **a ține**, **a fi cu**) **pâinea** (sau **pita**) **și cuțitul** (în mână) sau **a pune mâna pe pâine și pe cuțit**. v. **cuțit**.

A fi bun ca pâinea (sau **ca pita**) (sau **ca o pâine**) **caldă** sau **ca pâinea cea de grâu**, ori

pâinea (sau **pita**) **lui Dumnezeu** sau, rar, **o pâine de om, ca pâinea cea bună.** v. **pâine.**

A lua cuiva pâinea (sau **pita**) **de la gură.** v. **lua.**

A mânca (din) pita lui vodă = A fi slujbaş la stat:

D. Grădișteanu; ilustrul, neprihănitul erou de la Șapte Nuci, părintele spiritual al lui Popa Tache și al vestitului Temelie Trancă, agentul electoral al cabinetului Mitică Ghica, odinioară aprig campion al conservatorilor, azi aprig cavalier al roșilor, pururea în pita lui Vodă la câte șapte colțuri. (MIHAI EMINESCU)

Dreptul civil și-ar fi creat o clasă de angloizi, dar acești angloizi ar fi fost stabili, căci numai unde Vodă se perindează, se mănâncă și pita lui Vodă pe rând. (IDEM)

A mânca pâine (sau **pită**) **și sare** (de pe un talger sau taler) **cu cineva** (sau **împreună**) sau **a mânca toți o pâine** (sau **o pită**) **și o sare** ori **a mânca** (cu cineva sau **toți**) **dintr-un blid** (sau **dintr-o zeamă**). v. **mânca.**

A mânca pâinea (sau **pâinea și sarea** ori **pita**) **cuiva.** v. **mânca.**

PITIC

A avea pitici pe creier (Arg.; în limbajul adolescenților) = A gândi irațional, a lua decizii pripite, absurde; a fi nervos, nesatisfăcut, ofțicat:

Iar alții au pitici pe creier, dar asta-i altă poveste, și cine n-are să-și fabrice, că altfel e tristă viața. (EMIL BRUMARU, VERONICA D. NICULESCU)

[...] *te puneau sub urmărire generală, trebuia să ai grijă de ce faci și ce spui, mai trebuia să te ferești ca dracul de tămâie de orice întâlnire cu ei, niciodată nu puteai ști ce fel de pitici aveau pe creier.* (EUGEN URICARU)

Am avut o perioadă grea. Am suferit din dragoste sau din nedragoste. Am pitici pe creier, mi-am făcut eu singur rău. (<http://www.wowbiz.ro/>)

A sta (sau **a rămâne**) **chitic** = A nu se mișca, a sta neclintit într-un loc:

Stăi chitic și să nu te clintești pân' ce nu-i auzi cântând din cimpoi. (VASILE ALECSANDRI)

A tăcea ca un mut sau **ca muții**, **ca pământul**, **ca zidul**, **ca peretele**, **ca un lemn** și reg., **a tăcea pitic** (ori **chitic**) sau **ca piticul**, **ca piticul în baltă**, ori **ca un pește**, **ca peștele**, **ca melcul** (sau **mâlc(ă)**), **molcom**, **ca porcul în păpușoi** sau **în cucuruz**). v. **tăcea.**

PIȚIGOI

A-i veni (cuiva) **un pițigoi** = A-i veni cuiva o nebunie, o toană, o trăsnăie:

Mă primare, mă jandare;/ Nu mai fiți cu capul mare;/ Că de-mi vine un pițigoi;/ S-alege potca de voi! (D. UDRESCU)

PIUĂ

A bate (sau **a pisa**) **apa în piuă** (să se aleagă untul) ori **a bate vasăr în piuă.** v. **apă.**

A se pune (în) piuă (sau **piua**) (Pop.) = **a)** A se apleca ghemuindu-se pentru ca cineva să se poată înălța pe spinarea lui:

S-au ridicat amândoi... Baba s-a pus piuă, și strigă lui Prichindel: – Haide, hopa! (I. L. CARAGIALE)

Credinciosul lui puindu-se piuă, Făt-Frumos se urcă pe dânsul; d-aci pe coama zidului și sări în grădină. (P. ISPIRESCU)

b) A sprijini pe cineva într-o acțiune.

PIUI

A-i țui (sau **a-i piui**) (sau, rar, **a țui**) (cuiva) **urechile** (sau **urechea**, **creierii**, **capul** etc.), **a-i țui** (cuiva) **în urechi** (sau **în cap**, **în creieri** etc.). v. **țui.**

PIUIT

A-i lua (sau **a-i tăia**, **a-i curma**) (cuiva) **piuitul** (sau **piuita**) = **a**) A face pe cineva să nu mai poată scoate niciun cuvânt de uimire, de spaimă:

Și mie mi-a cam luat piuitul. Nimeni nu a scos o vorbă. (LEON VOLOVICI)

Ticălosule, n-o să-ți dau satisfacția să-mi iei piuitul ca unui pui de găină. (ALEXANDRU POPA)

b) A istovi, a slăbi, a muia pe cineva:

Revoluția din București să fie ca un fel de oaste neașteptată, care cade în spate domnitorului când ai lui luptă în altă parte, și-l zăpăcește, de-i ia piuitul. (CAMIL PETRESCU)

– Așa, cum vă spusei, urmă Tămăduceanul, cum năpustiră muscalii peste noi – fir-ar de răs să fie cu crucea lor cu tot – parcă ne luă piuitul. (BARBU DELAVRANCEA)

c) (Rar) A omorî pe cineva.

A-i pieri (cuiva) **piuitul** (sau **piuita**) (Fam.) = A-i pieri cheful de vorbă (cuiva); a-și pierde curajul:

Să-i iai cu răpedea că le piere piuita. (AL. VLAHUȚĂ)

A-și pierde piuitul (Reg.) = A nu mai avea replică:

Istoricul va scrie o carte în care spune că a fost invitat în împărăția împăratului împărăților unde și-a pierdut piuitul [...] (<http://www.ziua.ro/>)

PIVNIȚĂ

A se auzi (sau **a ieși**) **ca din pivniță** (D. voce) = A se auzi de departe:

Strigă... cu o voce groasă ce ieșea ca dintr-o pivniță. (BARBU DELAVRANCEA)

A vorbi (ca) din pivniță = A vorbi cu ton scăzut, profund, grav:

Este elementar într-un teatru că toți actorii trebuie să vorbească tot într-un glas, adică să aibă cu toții un diapazon statornic. Duminică seara multe scene s-au jucat așa încât părea că un actor vorbește din pivniță și altul din podul casei; (MIHAI EMINESCU)

PIZDĂ

A da în pizda mă-sii (Vlg.) = A înjura pe cineva, trimițându-l înapoi în locul de unde s-a născut, pentru a exprima dezaprobare, dispreț, respingere, revoltă față de acea persoană:

Sergentul se repliază. – Dă-i în pizda mă-sii, conchide sergentul. Negustori de ace, brice și carice. (RĂSVAN POPESCU)

– Ia mai dă-l, mă, în pizda mă-sii, că el v-a nenorocit, el v-a sucit mințile. (RADU CIUCEANU)

PIZMĂ

A se lua (sau **a se pune**) **în pizmă** (cu cineva) (Rar) = A face în ciudă cuiva, a se lua la ceartă cu cineva:

[...] după ce maica Aegidia a ieșit, am deschis, ca să-i fac lui în pizmă, fereastra din fața măcelăriei și am stat în ea, ca să-l văd și să mă vadă. (IOAN SLAVICI)

Dacă am văzut așa, ne-am pus și noi în pizmă, ne-am înarmat cu răbdarea și am așteptat acolo până s-au gătit trăsurile, ne-am încărcat în ele și seara pe la 9 1/2 ceasuri, ne-am dus în Câmpulung, uzi ca niște șoareci. (P. ISPIRESCU)

A-și pune în pizmă (sau **a pune pizmă**) (Pop.) = A se supăra pe cineva:

Fata de împărat nu se putu împrieteni cu toți ceilalți fii de împărați, fiindcă cei mai mulți erau năzuroși, tembeli și deșuchești; iară ei prinseseră pizmă pe dânsa pentru aceasta; (P. ISPIRESCU)

Îmi pusei în pizmă și plecai. (I. GHERASIM GORJAN)

PLAC

A (-i) fi pe plac(ul) cuiva = A plăcea cuiva, a fi agreat, simpatizat de cineva:

Preuția nefiind pe placul lui Andrei, [...] tânărul, când fu trimes la Focșăni pentru a învăța tipicul la un protopop prieten al părintelui Gherghe, luă la Urechești drumul spre Iași [Iași] și se duse întins la un văr al mâni-sa, ceauș nume dat, în Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova, unor funcționari publici într-unui din steagurile de

seimeni [(în sec. XVII-XVIII, în Țara Românească și în Moldova) soldat din corpul de ostași mercenari pedestri înarmați cu sânețe, a căror atribuție era paza Curții domnești] *ai agiei*. (RADU ROSETTI)

Începu și el a cârpi ce și pe unde nu-i era pe plac. (POP.)

A fi la bunul plac al cuiva = A fi la discreția, la cheremul cuiva:

În mâna lui stă cumpăna dreptății. Avere și viața supușilor, de orice treaptă ar fi ei, sunt la bunul lui plac. (AL. VLAHUȚĂ)

A intra în placul cuiva = A fi cuiva plăcut, agreabil, a satisface gustul, preferința cuiva:

Sper că-ți voi fi brodit gustul, îți voi fi intrat cu totul în plac și că... mă pot răsfăța plutind pe deplin în apele tale. (AL. ODOBESCU)

A-i ieși (cuiva ceva) **după plac**. v. **ieși**.

După bunul-plac (al cuiva) = După voia sau după capriciul cuiva:

Căruța... înaintează încetinel și rătăcește fără de țel, dupe bunul-plac al mârțoagelor. (AL. ODOBESCU)

Încă din noaptea în care el îi sărutase mâna, ea îl socotea om slab, pe care poate să-l poarte după bunul ei plac, și totodată om de o rară bunătate de inimă, care ține mult la dânsa. (IOAN SLAVICI)

PLACĂ

A pune placa (Fam.) = Se spune despre cineva care are obiceiul să vorbească mult sau să repete mereu același lucru:

Respecta riguros regula de a pune mereu placa despre Dragoș, deși nici Genoveva nu se descurca rău la sere. (CONSTANTIN ARCU)

Parlamentarul a susținut joi, prima conferință de presă în 2012, dar nu a venit cu nimic nou, ci a pus aceeași placă de anul trecut. (<http://expressdebanat.ro/>)

A schimba placa (Fam.) = A schimba subiectul unei discuții care a ajuns să plictisească; a schimba atitudinea față de cineva:

Nu putea să-mi spună ceva mai riscant, imediat schimba placa și mă bătea pe umeri. (SORIN STOICA)

Realizând de la bun început că sunt total contra Sistemului și că nu am putea niciodată să avem aceleași idei, a schimbat placa și m-a dus pe pista compasiunii. (CRISTIAN SIMA)

PLAINIC, -Ă

A se da plainic = A înceta să mai lupte, să mai reziste, a se da învins; a ceda:

Nu era omul care se dă plainic cu una cu două. (D. COMȘA)

PLAN

A croi la planuri. v. **croi**.

A da planurile peste cap = A interveni ceva (cu ceva neașteptat) care modifică situația inițială:

Le-am stricat o parte din semănături și le-am dat toate planurile peste cap. (ION LĂNCRĂNȚAN)

Cetățeanul nu se rezumă la statutul de simplu spectator, ci are tăria opiniei personale: când depeșa „fefe urgentă” le dă planurile peste cap, Zoe și Cațavencu exclamă: „Vom lupta contra guvernului!” (CONSTANTIN CUBLEȘAN)

E mult mai ușor să fii consecvent dacă altcineva nu-ți dă mereu planurile peste cap. (ADRIAN ORBAN)

A duce planul la bun sfârșit = A finaliza o lucrare, un proiect, o acțiune așa cum a fost plănuțit, programat:

După ce vom duce acest plan la bun sfârșit – căci trebuie să vă spun, vom face totul împreună –, vă veți putea întoarce acasă cu desaga voastră de grâne, în timp ce noi vom rămâne să ne lămurim cu Veverițoiul... (GH. VÎRTOSU)

A face plan de inginer chior (Fig.) = A spune ceva, dorind să se înțeleagă altceva:

Băieți, mie îmi tot bubuie mintea câteodată idei din astea de inginer chior. S-a gândit cineva până acum la așa ceva? (<http://forum.olteit.ro/>)

A face planul ca țiganul (Pop.) = A-și propune lucruri, fapte etc., nerealizabile:

Sta [împăratul] posomorât și-și făcea planul, ca țiganul cum să nu-i mai scape din mâini frumoasa necunoscută. (CRISTEA SANDU TIMOC)

A fi (sau **a sta, a pune** etc.) **pe** (ori **în**) **primul plan** = (A avea sau) a considera ceva de importanță primordială:

Mai rămâne să mă lămuresc dacă asta sau restul e pe primul plan. (JENI ACTERIAN)

Autorul spune însă că rostirea nu poate fi pusă pe planul al doilea, iar tăcerea pe primul plan, pentru simplul motiv că tăcerea se definește prin rostire [...] (NADIA ANGHELESCU)

Ceea ce însă îi distinge pe cei doi gânditori de majoritatea culturologilor de azi – și, totodată, îi poate impune în primul plan al gândirii asupra culturii [...] (LIVIU ANTONESCU)

A fi (sau **a sta, a pune** etc.) **pe planul al doilea** (sau **al treilea** etc.) = A fi sau a considera de importanță secundară sau minimă:

Remus Oloman zâmbea ironic și plictisit că el, personajul cu nume cunoscut de o țară întreagă, rămânea pe planul al doilea până și față de Dandu un ofițer cu care se găsea într-un fel de prietenie de cafea fără să-l prețuiască [...] (LIVIU REBREANU)

În conștiința lui actuală stă pe primul plan al atenției o singură idee, pe lângă ea se asociază, însă în al doilea și al treilea plan, încă vreo câteva altele, poate până la șapte. (TITU MAIORESCU)

Însă în stabilirea cronologiei, problema caracterului unei civilizații rămâne pe planul al doilea. (VLADIMIR DUMITRESCU)

A ieși pe plan = A ieși în evidență:

Tot în acel an mai ieși pe plan un alt atlet de un temperament opus la al lui Cipariu. (G. BARIȚIU)

A încurca planurile = A zădărnici munca, intențiile cuiva, a pune piedici:

Venise aici, ca un mare cuceritor, să stârpească această țară mică și încăpățânată care de mult încurca planurile sultanilor. (VASILE LUPAȘC)

Venirea lui Tudorică îi încurca planurile imediate. (CRISTIAN TEODORESCU)

A lăsa pe planul al doilea. v. **lăsa.**

A nu fi pe primul plan = (A fi sau) a considera că este de o importanță secundară, minimă:

[...] este de la sine înțeles că într-un curs de arheologie preistorică elementul artistic nu poate fi pus pe primul plan când studiem ornamentarea ceramicii [...] (VLADIMIR DUMITRESCU)

A nu se potrivi planul de acasă cu cel din târg (Fam.) = A nu ieși lucrurile cum au fost presupuse:

Din păcate, planul de acasă nu s-a potrivit cu cel din târg, iar în momentul în care buchetul trebuia aruncat, florile au fost aspirate de motorul aeronavei, provocând explozia aeronavei. (<http://www.libertatea.ro/>)

Da, planul de acasă nu se potrivește niciodată cu cel din târg. Am pățit-o de atâtea ori. (<http://www.m.timpul.md/>)

A pune planul la bătaie = A face cunoscute și a aplica anumite intenții, idei:

Dar în mijlocul dărmăturilor și al restriștei, el încă își păstră sângele rece și-și întocmi în pripă un nou plan de bătaie. (GIB I. MIHĂESCU)

În Osnabrück am început să pun cu Alex la cale planul de bătaie pentru a-i scoate pe băieți din țară. (NICOLAE COVACI)

A se da la plan (cu cineva) (Fam.) = A se pune de acord cu cineva:

[Bucătarul] a îmbrăcat hainele stăpânului meu, iar apoi s-a dat la plan cu mine, să omorâm stăpânul. (ION C. VISSARION)

PLANTA

A se planta în fața cuiva = A se opri în mod inoportun sau ostentativ în fața cuiva:

Primul care s-a plantat, însă, în fața Agenției de Mediu a fost Ioan Daminescu, un bărbat din comuna Dumbrava [...] (http://adevarul.ro/)

Chiar în acest moment, în fața intrării în unitatea sus menționată [penitenciarul Jilava], stă plantat provocator un car de la Antena 3 și așteaptă. (http://www.hotnews.ro/)

PLAPUMĂ

A se întinde mai mult decât îi e plapuma (sau, reg., **oghialul**) = A se lansa în acțiuni sau cheltuieli care îi depășesc posibilitățile:

Dacă vezi că este frig, binevoiește a-i cumpăra o păreche de pantaloni de iarnă. Nu cred că este de trebuință a-ți recomanda să nu fie scumpi, ci să ne întindem după cât ne ajunge pătura. (P. ISPIRESCU)

Elefantul ar putea fi convins să nu se-ntindă mai mult decât îi este plapuma, ca nu cumva să facă infarct. (LIDIA VIANU)

Nu te-întinde mai mult decât ți-e plapuma (sau, reg., **oghialul**) = Nu pretinde mai mult decât poți avea, fii modest:

Nu mai lungi vorba... Nu te-ntinde mai mult decât ți-i oghialul! (VASILE ALECSANDRI)

Aproape două treimi dintre români consideră că este bine „să nu te întinzi mai mult decât ți-e plapuma”, în timp ce doar 36% sunt de părere că „cine nu riscă, nu câștigă”, arată rezultatele unui studiu recent [...] (http://www.dailybusiness.ro/)

PLASĂ

A cădea în plasa (cuiva) sau **a lua plasă** (Arg.) = A intra într-o încurcătură; a cădea în cursă, a fi înșelat:

Ba mai mult: dacă observa că un cunoscut de al lui se aprovizionează de la același interlop, trebuia să-l schimbe imediat. Or, a găsi un altul fără niciun fel de indiciu e dificil, poți cădea în plasa unui agent sub acoperire. (CRISTI LAVIN)

Am avut o perioadă în care i-am trimis la ANAF pentru a lua certificat fiscal. Dar și aici am luat plasă, pentru că acest certificat fiscal e valabil 90 de zile [...] (http://www.jurnaluldearges.ro/)

A prinde (pe cineva) **în plasă** = A înșela, a amăgi; a seduce (pe cineva):

Gândește-te mai bine, nu te lăsa prins în plasa chiaburilor. (MARIN PREDĂ)

[Paznicul] Era probabil pe jumătate beat, și i se citea pe față plăcerea de a fi prins pe cineva în plasă. (CRISTIAN SĂILEANU)

PLATĂ

A (se) lăsa la (sau **în**) **voia întâmplării** (ori **sortii, valorilor**) sau **în plata** (sau **în mila**) **Domnului**, ori **a (se) lăsa în seama** (sau **în plata, în știrea, înv. în mâna, în judecata**) **lui Dumnezeu**, ori **a se lăsa la Dumnezeu** sau **a (se) lăsa în plata Sfântului** (sau **în paza Celui de Sus, în știrea Tatălui**), ori (înv.) **a se lăsa la mila Cerescului Împărat** = A nu mai fi interesat de ceva sau de cineva; a lăsa pe cineva în pace, a lăsa pe cineva să facă ce vrea:

– Lasă-l, Harap-Alb, în plata lui Dumnezeu, că și-a da el Spânul peste om vrodată; (ION CREANGĂ)

– Ține, moș Ioane, acest mic dar de la mine, și întâmpină-ți nevoia, de azi pe mâine, cum te-a lumina Cel-de-sus! Iar pe boier lasă-l în judecata lui Dumnezeu, căci! El nu bate cu ciomagul”. (IDEM)

Tata nu m-a lăsat la voia întâmplării, ci mi-a căutat cea mai strictă biserică posibilă. (DAN LUNGU)

Când într-o bună zi am găsit în drum trupul unuia din tovarăși înghețat și cu urmele a trei gloanțe în cap, am lăsat cocioaba în știrea Domnului [...] (JEAN BART)

Și astfel, unul câte unul, se cărară pe la casele lor de la curtea acestui împărat, și-i lăsară fetele în plata Domnului; (P. ISPIRESCU)

– Aoleu, nu mă mai întreba, Cristache, și lasă-mă-n plata Domnului, că amărât ca mine nu mai poate fi om sub soare! răbufni țăranul cu

un glas în care era mai multă ură decât durere.
(LIVIU REBREANU)

A ciupi la nota de plată. v. ciupi.

A face plata în natură (D. femei) = A accepta întreținerea de raporturi sexuale cu un bărbat:

Un felecan a vrut plata în „natură” după o zi de coasă! Femeia însă a fost de altă părere! (<http://www.ziare.com/>)

A fi bun (sau rău) de plată (Fig.) = A suporta consecințele neplăcute (financiare sau morale) ale unui anumit fapt, gest, a unui lucru greșit; a (nu)-și onora la timp datoriile:

Sunt șanse mari să pierdem bani mulți. De ce? Pentru că unii nu știu ce înseamnă un contract și că el trebuie să conțină date certe, altfel ești bun de plată. (<http://www.bistriteanul.ro/>)

A se duce (sau a pleca, a merge) în plata Domnului (sau a lui Dumnezeu) (Fig. și fam.) = A se duce sau a pleca, a merge, unde îi place sau unde vrea:

[...] ci i-a spus să se suie în pod, să-și aleagă de-acolo o ladă, care i-a plăcea, și să se ducă în plata lui Dumnezeu. (ION CREANGĂ)

A-și face sau a i se face cuiva plată = A se despăgubi sau a fi despăgubit:

Iaca stăpânul călare/ Că-mi aduce demâncare.../ N-apucai să-mbuc o dată,/ Ciocoiul își face plată. (VASILE ALECSANDRI)

A-și lua plata = A-și primi pedeapsa cuvenită:

– Da, ia, dați-i pace, măi, zise altul, poate că omul știe ce vorbește... Să-i vedem mai întâi lauda și apoi să-și ieie plata... (ION CREANGĂ)

Dar Toader îi apucă creanga și, smulgându-i-o, zise înfuriat: – El și-a luat plata, o să ți-o iai și tu. (EM. GÎRLEANU)

Cu plata la Sfântu' Așteaptă (Pop.) = Fără a spera la răsplată pentru un serviciu, un lucru bine făcut:

– Iaca tac, zise ea repede, ducându-se din nou pe colțul scaunului. – „Fodulu”, dacă

ar putea, și-ar plăti datoria. – La sfântu așteaptă! (DUILIU ZAMFIRESCU)

Un „magazin” mai realist decât cele sătești, unde marfa intră fără factură și se acordă pe semnătură, cu plata la Sfântul Așteaptă! Cam așa începe să capete definiție sărăcia!... (<http://www.ziarulargesul.ro/>)

În plata Domnului (sau a lui Dumnezeu) (În legătură cu verbe de mișcare) = Unde vrea, unde știe, unde-i place:

Să-l fi lăsat să se ducă în plata Domnului cu struguri cu tot. (PETRU DUMITRIU)

Mergeți în plata lui Dumnezeu sfântul. (I. POP-RETEGANUL)

I-a spus să se suie în pod să-și aleagă de acolo o ladă, care i-a plăcea și să se ducă în plata lui Dumnezeu. (ION CREANGĂ)

Of, mămucă, of! Mai bine taci și lasă-l în plata lui Dumnezeu! Că știi că este o vorbă: „Nici pe dracul să-l vezi, da' nici cruce să-ți faci!” (IDEM)

PLATCĂ

A intra în platcă (sau a fi de platcă) (Înv.) = A rămâne cu datorii; a pierde o partidă la jocul de cărți:

Am intrat în platcă de 250 fr., căci am trebuit să iau o datorie a lui pe seama mea. (ION GHICA)

Trii sări de-a rândul de când pierd necontenit. Nu mă pot scula o dată fără ca să nu intru în platcă. (VASILE ALECSANDRI)

Într-una din odăi se juca prefa în trei: doi colonei și un maior stau tăcuți, până ce se sfârșeau cărțile din mână, iar la urmă izbucneau în râs sau înjurături, după cum intrau în platcă sau nu. (DUILIU ZAMFIRESCU)

A pune (pe cineva) platcă = A face (pe cineva) să piardă la jocul de cărți; a păcăli pe cineva:

La un joc ce a făcut, am pus-o platcă... și se scoală, zicând că ea nu plătește, că nu mai joacă. (D. BOLINTINEANU)

Dar mă rog să dai închis,/ C-am să mi-l trântesc o platcă,/ Să se mire și prin vis/ Preferans cu cine joacă. (NICOLAE GANE)

A pune (pe cineva) **platcă peste platcă** = A înșela (pe cineva); a distruge (pe cineva):

Boierii din opoziție mă pun platcă peste platcă, zise prefectul zâmbind. (IACOB NEGRUZZI)

A rămâne platcă = A rămâne de rușine, a se face de râs:

Dacă s-ar întâmpla să mă pălmuiască el dinaintea dudușii, atunci eu rămân platcă. (VASILE ALECSANDRI)

PLATNIC, -Ă

A da (pe cineva) **platnic** (Înv.) = A obliga pe cineva să plătească o datorie, a declara dator:

Deci Neculai-vodă făcea multă chivernisală. Pre unii can rar îi da platnici turcilor, iar nu deplin, pre cât cere ei, iar pre uni-i închide pân' la o vreme și apoi îi slobodzie, iar a mai mulți turci nu le ține în samă. (ION NECULCE)

A se da platnic = A se recunoaște dator, a fi de acord să plătească o datorie:

Dacă a văzut așa, el s-a dat platnic și i-a plătit. (NICOLAE IORGA)

Bun (sau **rău**) **platnic** = Persoană care își îndeplinește bine (sau rău) obligațiile bănești, care plătește ușor și la timp (sau greu și cu întârziere):

Să-i scrii și d-ta o vorbă, arătându-i că va avea în mine un bun mușteriu și bun platnic. (I. L. CARAGIALE)

Corăbierii, văzând că-i platnic bun, i-au făgăduit că or abate pe-aici. (I. G. SBIERA)

La sfârșitul săptămânii se întâmpla să nu capeți nimic, fiindcă nici patronul nu se alegea cu nimic de pe urma câtorva imprimare făcute pentru firme nevoiașe, rău platnice. (ION PAS)

PLAVIE

A (se) lăsa (sau **a (se) lungi**) **plavie** = A (se) întinde la pământ, a (se) lungi pe toată suprafața:

Pernele umplute cu paie i se păreau prea tari, parcă-i intrau în carne, și fata cerea

să i se ia și se lăsa iar plavie. (CONSTANTIN SANDU-ALDEA)

A face (pe cineva sau ceva) **plavie** = A doborî pe cineva (sau ceva) la pământ; a face una cu pământul:

Vântul de azi-noapte mi-a făcut ovăzul plaghie. (ANALELE DOBROGEI, IV, nr. 4)

A pluti (sau **a merge**) **plavie** = A aluneca pe suprafața unei ape:

Techea [reg. căpușă] începe să plutească plavie sau să stea pe loc. (F. R. ATILA)

PLĂCEA

Îmi place să cred că... = Sper că...:

Printre ele descopăr o cadență, îmi place să cred că am nimerit vena orașului care se zbate de viață. (FLORIN PIERSIC JR.)

Dar îmi place a crede – și nu mă sfîesc a o afirma sus și tare – că s-au găsit unii care să ne acuze pe noi – risum teneatis! – de ușurință, ca să nu zic mai mult în această cestiune. (ANTON BACALBAȘA)

Știi că-mi placi (?) sau (**știi că**) **mi-ai plăcut (?, !)** ori **asta-mi place!** (Prt.) = Exprimă mirarea sau dezaprobarea în fața unei propuneri, a unei afirmații:

– Da' ce-ți pasă dunitale? – Cum să nu-mi pese, mă? întrebă baba cu mirare... Știi că-mi placi! Cum, adicăte, nu trebuie să știi și eu ce pramatie de călător primesc noaptea-n gazdă? (I. L. CARAGIALE)

Știi că-mi placi! Păi când l-oi vedea pici jos. (G. CĂLINESCU)

PLĂCERE

A avea plăcerea de a... = A fi privilegiat, a avea o ocazie neașteptată, rară, a manifesta bunăvoință sau încântare:

Am avut plăcerea de a-i fi din nou partener ca și cu doi ani înainte [...] (MIHAIL ARNĂUTU, LIGIA ARDELEAN)

– Am avut plăcerea să cunoaștem pe sora dumitale... prin dna Cantă... (DUILIU ZAMFIRESCU)

Am avut onoarea și plăcerea de a cunoaște oameni aparte, precum tante Marie Bușilă și domnul Alexandru Telemaque [...] (BARBU OLLĂNESCU-ORENDI)

A face (cuiva) plăcere (sau o plăcere) = A face (cuiva) o bucurie; a-i face pe plac:

Și de vrei plăcere-a-mi face.../ Fă în viață o minune/ Hotărându-te a-mi spune/ Adevăr neprelucrat. (VASILE ALECSANDRI)

– Aș fi fericit – zicea cavalerul – să-mi pot da tot sângele pentru a face o cât de mică plăcere nobilei mele stăpâne. (I. L. CARAGIALE)

A-l avea (pe cineva) la plăcere (Înv., rar) = A agrea, a aprecia (pe cineva):

Îl are la plăcere toți, și împăratul. (ANTON PANN)

Fă-mi plăcerea (sau îmi faci plăcerea...)! (Formulă de politețe) = Fii bun..., te rog să...:

Fă-mi plăcerea, domnule Teodoreanu, și scrie-mi un roman informativ, fără stil, fără frumusețe, mizerabil, neglijent, în goana mare. (IONEL TEODOREANU)

Scoase din buzunarul vestei o cutiuță de email cu pastile parfumate și, înainte de a se servi, o întinse Sabineii: – Îmi faci plăcerea, domnișoară? (CEZAR PETRESCU)

Îmi face (mare) plăcere (Formulă de politețe) = Mă bucură, mă încântă:

Vreau să știu de ce e frumos să zic: mă închin unei pagini frumoase, în loc să zic simplu: o pagină frumoasă îmi face mare plăcere? (PAUL ZARIFOPOL)

Dacă n-ai grabă prea mare, să mergem puțin la deal. [...] O, din contra, îmi face mare plăcere! o-ncredință dânsul. (IOAN SLAVICI)

PLĂCINTĂ

A aștepta (sau a primi) pe cineva cu colaci calzi (sau cu plăcinte calde). v. colac.

A face plăcinte = A face cerculețe pe suprafața apei, aruncând în ea pietricele plate:

Băieților le plăcea să facă plăcinte pe luciul apei.

A găsi plăcinta gata = A se folosi de munca altuia, a-i veni totul de-a gata:

Astăzi Albii și cu Roșii,/ Cu fistichii și stacojii,/ Mănâncă plăcinta gată,/ Numai de noi frământată. (CRISTIAN PREDĂ)

A număra foile la plăcintă = A pierde vremea inutil, a-și face prea multe socoteli, a acorda o importanță exagerată amănuntelor:

E o zicală veche că, de-ai sta să numeri foile din plăcintă, nu mai ajungi s-o mănânci. Drept că e așa, dar cu toate acestea acele foi există. (MIHAI EMINESCU)

Cine numără foile nu mai mănâncă plăcintă. (I. C. HINȚESCU)

A se pune (sau a se trânti, a se așeza) ca o plăcintă (țigănească) = A se tolăni, a se lungi cât e de mare:

Și aia nu se oprise la Criș sau la drum. Se lățise ca plăcinta țigănească. (MARCEL PETRIȘOR)

A se vinde (sau a se căuta) ca plăcinta caldă = A se vinde repede, fiind foarte căutat:

Ideea a venit datorită succesului pe care l-a avut în municipiul Baia Mare, acolo unde magazinul funcționează de ani de zile și unde plăcinta se vinde mai ceva ca pâinea caldă. (<https://maramedia.ro/>)

A socoti câte foi intră în (sau într-o) plăcintă = A ține prea mult seama de toate amănuntele:

Cine duminică știe, cine mănâncă nu știe./ Dar și/ Dacă socoti cineva câte foi intră în plăcintă, niciodată nu mănâncă. (ANTON PANN)

Dacă socoti cineva câte foi intră în plăcintă, niciodată nu mănâncă. (I. C. HINȚESCU)

Și apoi, pe de o parte, cine socotește câte foi intră-n plăcintă nu mănâncă plăcintă

niciodată, iar pe de alta, ce știe mocanul ce e șofranul? (O. NIMIGEAN)

A sta ca o plăcintă = A fi pasiv, comod, a fi nesimțit:

Ce stai ca o plăcintă și nu pui mâna pe mătură? (POP.)

A-i veni (sau **a-i pregăti**) **plăcinta** = A(-i) veni sau a(-i) pregăti cuiva o surpriză neplăcută, un necaz:

Cum văzu ce plăcintă i se pregătește, înfipse sabia în pământ și se propti într-însa. (P. ISPIRESCU)

Încă nu s-a copt plăcinta = Încă nu e rândul tău, încă nu ți-a venit vremea, mai așteaptă:

De ești și tu de-aceia din patruzeci și opt, Te cară! Pentru tine plăcinta nu s-a copt. (D. BOLINTINEANU)

La plăcinte, înainte, la război, înapoi = A evita efortul sau riscul de a rezolva o problemă, de a dobândi ceva, așteptând doar roadele sau acceptând doar sarcinile simple:

Cum văd eu, frate-meu se poate culca pe o ureche din partea voastră; la sfântul Așteaptă s-a împlini dorința lui. Halal de nepoți ce are! Vorba ceea: La plăcinte, înainte/ Și la război, înapoi. (ION CREANGĂ)

Sunt mulți:/ La plăcinte înainte și la război înapoi./ Sau/ La război în coadă și la fugă în frunte./ Zicând:/ Fuga e rușinoasă, dar e și sănătoasă. (ANTON PANN)

PLĂMĂDI

A i se plămădi inima cuiva (Fig.) = **a)** A se îmbolnăvi de o boală nedefinită mai de aproape:

Bolnavului când i s-a plămădit inima i-e rău la stomac, n-are poftă de mâncare, amețește și-l doare grozav capul. (GR. GRIGORIU-RIGO)

b) A se vindeca prin descântece:

Babele... plămădesc inima copilului. (ȘEZĂTOAREA, IV)

A plămădi ceva (Fig.) = A pune ceva la cale pe ascuns:

Acestea le făcea Mihnea, nu doar că era ceva vinovați, ci numai din sfatul lui cel necurat, care era plămădit în inima lui încă mai dentâi, ca să taie pre turci și să rădice armă asupra turcilor. (CONSTANTIN CANTACUZINO)

A plămădi inima cuiva (Fig.) = A face cuiva descântece pentru a-l vindeca de o boală:

Ciocănesc, bocănesc, inima i-o plămădesc. (POP.)

PLĂTI

A fi (sau **a se socoti**) **plătit (față de cineva)** = A nu fi (sau a nu se socoti) dator (cuiva):

Numai cu acest răspuns m-aș putea socoti plătit față de toate întrebările tale. (I. L. CARAGIALE)

A nu plăti (sau **a nu face**) **(nici) o ceapă degerată** sau **(nici) două parale (ori doi bani, un ban, două cepe degerate sau doi crețari)** sau **nicio pară putredă** (ori **un fir de tort, un baraboi**) sau **nici de un potroc** (Pop.) = A nu avea nicio valoare:

– Nu pricepeți voi, urmă el înghițind un al doilea pahar, că fleacul ist de lume nu plătește o ceapă degerată... (NICOLAE GANE)

Una fără alta, aceste bulendre nu fac nici două cepe degerate. (P. ISPIRESCU)

– Taci, mă! i-o reteză dascălul cu aer de superioritate. Nu știi nici măcar măsura. Puneți-vă în rând cu toții, apoi o să cântăm. Eu voi conduce. Muzica fără dirijor nu face o ceapă degerată. (PAVEL DAN)

Când veni judecătorul, actul arătat nu făcu două parale. (POP.)

Câte fete-n sat la noi,/ Nu plătesc un baraboi. (IDEM)

Eu, probabil nu fac nicio para, însă el face multă valută, în special când e plătit ca să latre (fără măcar să se documenteze asupra afirmațiilor mângălite). (FLORENTIN SMARANDACHE)

Mândra când e rumenită/ Cu cinci sute nu-i plătită,/ Dar când se desrumenește/ Nici doi bani nu mai plătește! (JARNÍK-BÎRSEANU)

Toate planurile și hotărârile nu fac doi bani dacă rămân neîmplinite. (LIVIU REBREANU)

Eu, dacă chiar vrei să știi, nu dau nicio ceapă degerată pe hăbăucul ăla!... (ION LĂNCRĂNAN)

Căci demult v-ați trăit traiul, v-ați mâncat de mult malaiul, ș-acum toate la un loc nu plățiți nici de-un potroc! (VASILE ALECSANDRI)

A plăti (cuiva) cu aceeași monedă. v. monedă.

A plăti (sau a da) datoria cea de obște. v. datorie.

A plăti ca popa. v. popă.

A plăti cu banii altuia = A încerca să arunce vina asupra altcuiva; a urmări obținerea unor foloase prin efortul altei persoane:

Și când adoptezi, trebuie să porți singur cheltuielile. Altfel, generozitate cu banii altuia, cine nu știe? (ANTON BACALBAȘA)

A plăti cu capul (sau cu viața) = A fi omorât pentru o greșală, o îndrăzneală, o faptă necugetată:

Trimise mațele la pârâu, cu o credincioasă d-ale ei, ca să le spele, după ce numără până și cel mai mic mățișor, și-i spuse că va plăti cu capul ei de va pierde vreun crâmpei din ele. (P. ISPIRESCU)

Iară de nu, veți plăti cu capul obrăznicia ce ați întrebuițat față cu mine, ca să prindă și alții la minte văzând de patima voastră. (ION CREANGĂ)

Vedeți însă să nu vă pierdeți inelele, că de azi în zece ani, care s-a ivi înaintea mea fără inel, va plăti cu capul cutezanța lui și necredința cătră celălalt. (I. POP-RETEGANUL)

[...] iar Safta plătise cu viața o dragoste ce-i cântase întotdeauna pe umăr, ca o cobe. (G. M. ZAMFIRESCU)

A plăti cu pielea. v. piele.

A plăti cu sângele. v. sânge.

A plăti cu vârful și îndesat = A suporta consecințe mai supărătoare și mai grave decât fapta comisă; a se răzbuna din plin pe cineva:

– Ba eu arțăgos nu sunt, că nu mi-e felul, dar când își bate joc de mine, sfântul din cer să fie, și nu mă las până nu-i plătesc cu vârful și îndesat! făcu Petre potrivindu-și hainele ce i se cocoloșiseră în vâlmășeală. (LIVIU REBREANU)

„Aoleu! oftă nevasta clătînând din cap... Da el... ce-o să ne facă...” „Om vedea... Și dacă-i vorba, ce ne-o face, i-om plăti cu vârful și-ndesat”, zise fata. (I. L. CARAGIALE)

Ne mai răzvrăteam noi din când în când și plecam cu bicicletele pe stradă, dar plata era cu vârful și îndesat. (ANDREEA ESCA)

A plăti nevinovat = A fi pedepsit (condamnat) pe nedrept, dintr-o eroare judiciară sau atitudinală:

Nenorocirea mare este că plătesc cei nevinovați. Adică am dreptate să spun nevinovați. (ALEXANDRU AVERESCU)

A plăti oalele sparte (de altul). v. oală.

A plăti pe lumea cealaltă = A nu trebui să întoarcă un serviciu:

[...] așa că este îndreptățit să ceară bani dacă familia respectivă nu vrea să îl lase pe respectivul să plătească pe lumea cealaltă! (OVIDIU DRAGOȘ ARGEȘANU)

„Unui mort i se bagă o para de argint pe degetul cel mic de la mâna dreaptă, ca să aibă cu ce plăti vama pe lumea cealaltă”. (SIMION FLOREA MARIAN)

A plăti regește (sau omenește) = A remunera foarte bine:

Terminând masa, viziriul îl plăti regește pe Kir Hacıaturian, lăsându-i un înscris să se prezinte a doua zi la vistieria împărăției [...] (IOAN GROȘAN)

Decât cu toptanul și banii la anul, mai bine te tocmește dușmănește și plătește omenește. (I. C. HINȚESCU)

Am să ți-o plătesc! = Formulă de amenințare:

*Pârvu se făcuse vânăt, și scrâșnea mereu:
„Las-că mi-o plătești tu!...” (I. L. CARAGIALE)
– Asta o știi eu de mult; da stai, că n-ai
sfârșit-o cu mine, șopârlă mânăstirească; m-ai
făcut slut, am să ți-o plătesc... (CALISTRAT
HOGAȘ)*

A-și plăti păcatele = A respecta un canon duhovnicesc; a face fapte compensatorii:

*– Nu e niciodată târziu pentru a-ți plăti
păcatele și salva sufletul... (CONSTANTIN
STOICIU)*

*Vodă reluă și zise: – Văzut-ai, ovreiule, cu
ce mă duc să-mi plătesc păcatele? Ei bine, vă rog
și pe voi ca să mă imitați, să mângâiați și să
ajutați pe cei în lipsă. (DIMITRIE PAPAZOGLU)*

PLĂVIȚ, -Ă

A fi de viță plaviță (sau **de viță veche**) (Reg.) =
A se pretinde de neam mare:

*A, vezi bine, dumnealui e de viță plăviță;
cum ar putea el să ție secera de coadă? (D.
UDRESCU)*

*– Nu-i doare, da nici nu le prierște, că-s
găzdoi de viță veche și-s mai sus c-un cent decât
ceilalți toți!... (ION LĂNCRĂNAN)*

PLEAN, -Ă

A lua (pe cineva) **plean** = A face prizonier (pe
cineva), a robi (pe cineva):

*Turcii/ De alegea/ Plean pe babă/ Mi-o
lua. (POP.)*

PLEASNĂ

A aduce (pe cineva) **în pleasnă de bici** = A
aduce (pe cineva) cu mare grabă, în cel mai scurt
timp:

*Nașa Uța repezi pe Ana la Cerneț acasă,
s-o aducă în pleasnă de bici pe Sofia lui Stoica.
(MIHAIL SADOVEANU)*

A lua (pe cineva) **în pleasnă** = A ironiza (pe
cineva) luându-l peste picior:

*Și nici n-o să vorbesc, că el odată te ia-n
pleasnă, dacă spui vreo neghiobie... (ION
LĂNCRĂNAN)*

*Închipuiți-vă! Apoi nu are dreptate confratele
meu să-l ia în pleasnă? (NICOLAE IORGA)*

PLÂNGE

A plânge (sau **a râde**) **cu hohot** (sau **cu
hohote**). v. **hohot**.

A plânge (sau **a râde**) **de sare** (sau **de saltă**)
cămașa de pe el = A plânge (sau a râde) foarte
tare, în hohote:

*Și cu toată stăruința lui Moș Fotea și a
lui bădița Vasile, Smărăndița a mâncat papara,
și pe urmă ședea cu mâinile la ochi și plângea
ca o mireasă, de sărea cămașa de pe dânsa.
(ION CREANGĂ)*

*Ce să-ți mai spun: nu și nu. Te pui cu
părinții? Și azi așa și mâine așa, că plângeau
sărmanii de le sărea cămașa pe dânsii. (EUGEN
LOVINESCU)*

*...și când mă luaseră băieții astă toamnă
cu chestia cu pușca plângea de se rupea cămașa
pe ea [...] (DINU SĂRARU)*

A plânge ca o mireasă. v. **mireasă**.

A plânge cu foc și cu pârjol. v. **pârjol**.

A plânge cu lacrimi de crocodil = A plânge
foarte tare, în hohote:

*Văd pe la televiziuni că s-au adunat
niște tovarăși care plâng cu lacrimi de crocodil
pentru partidul nostru. (<http://www.evz.ro/>)*

*După ce au văzut că nu pot pune mâna
pe puterea judecătorească, agitatorii noștri s-au
aruncat pe un nou mijloc de agitațiune, i-a găsit
deodată mila de soarta săteanului și vărsau
lacrimi de crocodil asupra suferințelor uneia
din clasele muncitoare. (MIHAI EMINESCU)*

A plânge în pumni. v. **pumn**.

A-i plânge (cuiva) **de milă**. v. **milă**.

A-și plânge păcatele = A se căi, a regreta ceva:

Dacă păcatele sunt mai mari, păcătosul ridică un schit sau o biserică și eventual se retrage la sfârșitul zilelor într-o mănăstire pentru a-și plânge păcatele. (CONSTANȚA VINTILĂ-GHIȚULESCU)

Cum îți plângi păcatele,/ Că n-ai ținut vorbele. (JARNÍK-BÎRSEANU)

A-și plânge soarta = A se autocompătimi:

Sigismund începu a nu vorbi decât de libertate, de greutatea jugului turcesc și a plânge soarta creștinilor supuși lor; (NICOLAE BĂLCESCU)

Ne lăsăm cu toții prinși din când în când în vârtejul voluptății atât de românești de a ne plânge soarta. Nu-i nimic de făcut, neputința și disperarea noastră în fața Istoriei pe care o trăim de douăzeci de ani curge năvalnic în venele noastre. (CONSTANTIN STOICIU)

Plânge pământul sub el (sau ea etc.) = Se spune despre o persoană foarte supărată:

„E prăpădit rău!” aprecie ipistatul. „Plânge pământul sub el...” Aferim, coane Suțule, de simbriaș suversiv! (RODICA OJOG-BRAȘOVEANU)

Plânge pământul sub el. (E supărat rău). (IULIU A. ZANNE)

PLEAȘCĂ

A umbla în (sau **cu, după**) **pleașcă** (sau **a căuta pleașcă**) = A umbla după afaceri avantajoase, a umbla după chilipir:

Pe boierul cel adevărat eu îl cunosc, că scoate și plătește. Iar ceilalți umblă numai în pleașcă. (MIHAIL SADOVEANU)

Toți au priviri încrâncenate, toți fug după ocazii, toți caută o pleașcă. Toți vor bani pe nimic. (GH. CRĂCIUN)

[...] un pungaș, un borfaș, un potlogar și un panglicar, un om care umblă după ciupeală, după chilipir și după pleașcă. (PETRU CREȚIA)

A face pleașcă (Înv.) = A jefui:

Servitorii au făcut pleașcă tot ce au putut. (GALA GALACTION)

PLEATĂ

A umbla cu pletele în vânt = A se zbate pentru a obține ceva, a face totul pentru atingerea țintei dorite:

Părintele Ioan umbla acum cu pletele în vânt să găsească alt dascăl. (ION CREANGĂ)

Cazacul răcnește istovit cu brațele în sus, cu pletele în vânt: „La arme, fraților!” (MIHAIL SADOVEANU)

PLEAVĂ

A se alege pleava (Fig.) = A se distruge ceva:

Dar va veni o zi în care o ușoară suflare a pieptului acestei țări va spulbera toată pleava din Bizanț, în care nici prin vis nu va trece generațiilor viitoare că un C. A. Rosetti a fost posibil măcar pe pământ românesc. (MIHAIL EMINESCU)

A vorbi (sau **a spune, a grăi, a vorovi**) **pleve** (Fig.) = A spune fleacuri, prostii, a spune minciuni:

– Măi țărane, ești nebun, ori cum ești, de vorbești pleve de față cu mine? – Ba, ferească Dumnezeu, cinstită cucoană, vorbesc vorbe sănătoase, săracul de mine! (ION CREANGĂ)

Nu-mi grăi pleve. (ȘEZĂTOAREA, IX)

PLECA

A pleca (a frânge, a rupe, a asupri sau a muia, a tăia) **cerbicea cuiva**. v. **cerbice**.

A pleca (numai) **cu sufletul** (de undeva). v. **suflet**.

A pleca ochii = A se rușina; a adopta o poziție de supunere:

Ș-aveți să tresăriți deodată,/ Cuprinși de-același farmec sfânt;/ De-a lui priviri înfiorată,/ Pleca-vei ochii în pământ [...] (AL. VLAHUȚĂ)

A se pleca spre apus = a) (D. aștri) A coborî spre apus, a apune:

*Când soarele se pleacă spre apus..
farmecul tainic al singurătății crește și mai mult
în sufletul călătorului. (AL. ODOBESCU)*

b) (D. persoane și despre forța, gloria, prestigiul lor) (Fig.) A fi în declin:

*Puterea colosală a romanilor începu a
se pleca spre apus. (C. NEGRUZZI)*

A(-și) pleca grumazul (sau **capul, fruntea, genunchiul** sau, pop., **cerbicea**) = A (se) supune, a (se) umili; a face pe cineva să renunțe sau a renunța:

*Norodul și-a plecat iar grumazul sub
piciorul păgânului. (MIHAIL SADOVEANU)*

*Trebuie să-și scadă truția și să-și plece
fruntea. (IDEM)*

*– După atâtea blăstămății și rele pe care
le-am trecut cu bine și le-am lăsat în urmă, acuma a
venit vremea să-mi plec grumazul. (IDEM)*

*Astfel e românul și român sunt eu/ Și
sub jugul barbar nu plec capul meu. (D.
BOLINTINEANU)*

*Veacuri multe de durere au trecut cu
vijelie/ Sub asprime plecând capul unui neam.
(VASILE ALECSANDRI)*

A(-și) pleca inima = a) A da ascultare pășului, suferințelor cuiva; a se închina, a se lăsa convins, a arăta înțelegere, a se înduioșa:

*Cine firea să-și aprindă./ Ș-a lui inimă să-și
plece/ La o frumusețe rece. (AL. VLAHUȚĂ)*

*Au cine-i zeul cărui plecăm a noastre
inimi? (MIHAI EMINESCU)*

b) (Rar) A arăta smerenie, evlavie față de cineva:

*Nu pleca inima[inima] mea în cuvente
hicleane. (PSALTIREA HURMUZACHI)*

A(-și) pleca nasul. v. **nas.**

A(-și) pleca urechea (sau **urechile**) **la... = a)** A asculta cu atenție, a lua în considerare, a da urmare:

*Împăratul începu a se minuna și el de
istețimea lui Aleodor și-și plecă urechea la
rugăciunea fetei sale. (P. ISPIRESCU)*

*Pleacă-ți urechea-n vreamă de scârbă.
(DOSOFTEI)*

b) A da crezământ vorbelor de nimic, bârfelilor:

*Se uită în ochii celor ce au plecat
urechea la șoapte. (PETRU DUMITRIU)*

*Palavre franțuzești. Las' pe alții să-și
plece urechea la ele. (VASILE ALECSANDRI)*

*Plecau urechea oamenii la tot ce se
spunea – și câte nu se spuneau pe-atunci – la tot
ce se vorbea. (ION LĂNCRĂNAN)*

A(-și) sau a nu-și pleca capul sau **a (nu) avea unde să(-și) plece capul** (sau **trupul, oasele**) = A (nu) se odihni, a (nu) avea unde să se odihnească:

*– Lasă-mă în pace, că n-am eu singur
unde să-mi plec capul, darămite să-mi iau și
licheaua după mine! (P. ISPIRESCU)*

*N-am unde să-mi plec nici capul, ajung
din rău în mai rău. (ANTON PANN)*

*Unde ne-am mai pleca oasele?
(BARBU DELAVRANCEA)*

A-și pleca genunchii = A îngenunchea:

*[...] de asemenea să pui deoparte și pe
toți aceia care-și vor pleca genunchii și vor bea
apă. (BIBLIA)*

*Plecându-și genunchile au dat laudă lui
Dumnezeu. (VASILE DRĂGHICI)*

Pleacă-fuga (sau **pleacă-fugă**) (Pop.) = (Om lăudăros) care, atunci când e vorba să acționeze, să treacă la fapte, o ia la fugă:

*Și noi p-un pleacă-fuga, noi domn să-l
mai numim? Să ne-nchinăm lui iară, iar domn el
să ne fie? (ARON DENSUȘIANU)*

*În zbierături vedea numai poltroni,
oameni pleacă-fuga. (G. BARIȚIU)*

PLECARE

A fi (sau **a sta**) **pe picior de plecare** (ori **de ducă**). v. **picior**.

A fi (sau **a veni**) **în plecare să...** = A fi gata de..., a fi dispus să...:

Mândica era în plecare să se deie în dragoste cu pușchiu cel de Pepelea. (VASILE ALECSANDRI)

De mânie... au venit în plecare de a-i omorî pe toți. (VASILE DRĂGHICI)

PLESNI

A lovi (sau **a plesni**, **a pocni**) (pe cineva) **în pălărie** sau **a-i turti** (cuiva) **pălăria**. v. **pălărie**.

A o plesni bine = A spune sau a face ceva foarte potrivit într-o anumită situație, într-un anumit moment:

Moarte pentru moarte, cumătre, arsură pentru arsură, că bine-o mai plesniși dinioare cu cuvinte din scriptură! (ION CREANGĂ)

A plesni de... = A nu mai putea de..., a(-i) fi foarte..., a fi plin de....:

Nici așa nu-i drept ca unii să plesnească de prea sătui, iar altora să li se usuce mațele de nemâncare. (LIVIU REBREANU)

Când doamna îi puse inelul de matostat, plesnea de trufie. (BARBU DELAVRANCEA)

Era bun, de treabă, harnic și cinstit, de plesneai de ciudă. (ALECU RUSSO)

A(-i) plesni (cuiva) **maiul în el (de...)**. v. **mai**.³

A-i crăpa (sau **a-i plesni**, **a-i pocni**) (cuiva) **obrazul de rușine**. v. **obraz**.

A-i plesni (ceva) **în** (sau **prin**) **cap** (sau **în minte**, **prin gând**) = A-i veni pe neașteptate o idee năstrușnică, a avea pe neașteptate intenția să..., a simți deodată atracție pentru cineva de sex opus:

A doua zi iarăși așa făcu, fără să-i plesnească prin cap ceva, și fără să-și mai aducă aminte că plecase în peșit. (P. ISPIRESCU)

Nu mult după aceea se întâmplă că-i plesnește la împăratul prin minte, că lui i-ar fi vremea să se însoare, și vremea-i și era, că începură a-i mijii mustețele. (I. POP-RETEGANUL)

A-i plesni măseaua (Fam.) = A-i fi poftă de ceva, a nu se putea abține de la ceva; a dori cu disperare ceva (în general, de băut):

Zaharia și Ghiță și Fănică și Ionică și numai le plesnea măseaua după un strop de vin. (PETRU REZUȘ)

Cât ai plesni din bici (sau **din palme**) = Foarte repede, pe dată, imediat:

Cât ai plesni din bici – casa pahar. (AL. VLAHUȚĂ)

Cum îi plesnește în (sau **prin**) **cap** = Cum crede, cum se pricepe, cum știe:

Atunci am văzut scriind fiecare cum îi plesnea în cap. (C. NEGRUZZI)

Unde-o plesnești și unde crapă = Se zice când spusele cuiva nu au nicio legătură cu discuția purtată; se spune când cineva înțelege cu totul altfel, pe dos, spusele cuiva; se spune atunci când rezultatele sunt cu totul altele decât cele așteptate; unde dai și unde crapă:

Ei, apoi! unde-o plesnește mama și unde crapă! zic eu în gândul meu, că doar tot nu eram așa de prost până pe-acolo, să nu pricep atâta lucru. (ION CREANGĂ)

PLIMBA

A plimba cu bombonica = A păcăli, a duce de nas:

Ca urmare, regimul de la Chișinău este ținut în sala de reanimare și, pentru acest lucru, plătește nu el, dar cetățenii luați cu bombonica independenței și a „inerentelor dificultăți” ale perioadei de tranziție. (CONSTANTIN TĂNASE)

A se plimba (sau **a umbla**) **ca vodă prin** (sau **în**) **lobodă**. v. **vodă**.

A-și plimba urechea (Fig.) = A-și încorda auzul pentru a prinde zgomotele ușoare, vorbele șoptite:

Vladimir își găsi o nouă victimă în persoana Olgăi, căreia îi spunea nu știu ce cu înflăcărare și Anton își plimbă urechea în spatele lor ca să afle dacă vorbeau în rusă sau nu. (DUMITRU CRUDU)

Du-te de te plimbă! = Lasă-mă-n pace! Pleacă!:

Eu voi să trăiesc; d-ai-a m-am măritat; aminteri mă duceam la călugărie!... Și-n sfârșit, dacă-ți place, kir Ianuleo! de unde nu, du-t' te plimbă, și să ne vedem când mi-oi vedea ceafa... fără oglinzi! (I. L. CARAGIALE)

A devenit palidă de furie, s-a sculat și ea din pat, și-a aranjat halatul și a ieșit, după ce mi-a aruncat din mers: – Bine, domnule, du-te și te plimbă. Nici măcar nu-mi mai zisese, ca de obicei, „domnule sculptor”. (OCTAVIAN PALER)

I se plimbă limba-n gură (sau **mi se limbă plimba-n gură**) (Arg.) = Se spune despre cineva care este incoerent în vorbire, bâlbâit:

De câte ori îmi amintesc ce fraier am fost, îmi vine să mă iau la palme... Ptiu, cre' că m-am cam îmbătăt [...] mi se limbă plimba-n gură. (DAN LUNGU)

Plimbă ursul (că ruginește lanțul) ! (Fam.) = Du-te și vezi-ți de treabă!:

Ce mai aștepți, plimbă ursul! Tuleo, măgăreață! Cap de dovleac! Asta e, sunt prea conștiincios. (LIVIUȘ CIOCĂRLIE)

Simțindu-se ofensat, replică: – Plimbă ursul! și inopinant trase înăuntru fata care era pe jumătate afară. (FLORENTIN SMARANDACHE)

Ei au tăcut până acum și acu, iaca eroii! Hai, plimbați ursul că ruginește lanțul, nu sunteți mai buni nici voi! (<https://www.bistriteanul.ro/>)

PLIMBARE

A trimite (pe cineva) **la plimbare** (Fam.) = **a**) A se dispensa de serviciile cuiva, a se descotorosi de cineva:

Îl trimiteam la plimbare c-o vorbă scurtă. (MIHAIL SADOVEANU)

Japonezul îl trimite și el la plimbare, spunându-i: „Numai Dumnezeu te mai poate ajuta”. (ADRIAN GEORGESCU)

b) A nu sta la discuție (cu cineva), a da afară; a concedia:

Și cum era și de poznaș, pe fiecare din logofeți cum venea, așa îl trimetea să se plimbe. (P. ISPIRESCU)

*– A zis că-l trimite la plimbare pe Ghiță.
– Păi, și merită, dă-l naibii de prost! – Plimbare pe unde? – Îl dă afară, s-o fi săturat.* (MIRCEA DANELIUC)

PLIN, -Ă

A face plinul = a) A umple rezervorul unei mașini:

Timotei a întors, a oprit la o benzinărie, a făcut plinul, a cumpărat o hartă, apă minerală și o sticlă de vin alb [...] (CONSTANTIN STOICIU)

b) A mânca și a bea pe săturate:

Până se strânge masa, îmi fac plinul. Dacă se strânge masa până pleacă: ghinion, ochesc altă masă. (VLAD I. POPESCU)

c) (Arg.; lumea interlopă) A fura foarte mult.

A fi plin de ifose = A face nazuri, a fi încrezut:

Ești doar un băiețandru plin de ifose, roști Rim calm. De aceea am să te las să te cațeri înapoi în copac și de acolo să mergi în coliba ta din sat. (DAN DOBOȘ)

A fi plin de năduf = A fi supărat, enervat, deranjat în mod vizibil de ceva sau cineva:

Nu știi dacă am făcut bine, adăugă el plin de năduf, că drumul e tare rău. (SORIN TITEL)

A fi plin de neam = A face parte dintr-o familie nobilă, bogată:

Mihălași era plin de neam. (ION NECULCE)

A fi plin de noroc ca broasca de păr sau (înv.) **a-i sta norocul tot împotrivă. v. noroc.**

A fi plin de sine (însuși sau de el) = A fi încrezut, a fi sigur de capacitate, de forțele sale:

Victor avea ambiția s-o mărite el, cu un bărbat care să-i placă și lui. Fiind cam plin de

sine, se gândea negreșit la cineva care să-i semene. (LIVIU REBREANU)

Era atât de plin de sine însuși încât se gândea numai la pământurile lui, plănuia cum să le muncească mai bine [...] (IDEM)

Dar tot pentru aceea, și dorința distincției, și mândria c-a obținut-o, și mâhnirea că n-o are [medalia] încă trebuiesc să fie moderate la omul în adevăr deosebit, și numai la omul de rând, care este cu atât mai plin de sine cu cât e mai gol, pot fi excesive. (I. L. CARAGIALE)

A ieși cuiva cu plin (sau **cu plinul**) = **a)** A ieși înaintea cuiva în mod accidental, cu un vas de apă, fapt care, în superstițiile populare, este considerat semn prielnic:

Când... se întâlnea dimineața cu popa Tonea, era ca și cum i-ar fi ieșit cu plin. (GALA GALACTION)

Fericită a fost o femeie, care le-a ieșit mirilor cu „plinul în cale” și care s-a ales cu 100 de lei. (<http://www.libertatea.ro/>)

b) Cu rezultate pozitive, cu reușită:

Să vezi că avem să ne întoarcem cu plinul. (MIHAIL SADOVEANU)

A lovi (sau **a ținti**) **în plin** = **a)** A lovi drept la ținta vizată.

b) A-și atinge scopul:

Hațegan a țintit în plin. Ovidiu Hațegan a primit numai laude după ce a condus meciul de Ligă dintre Juventus și Porto. (<https://www.gsp.ro/international/>)

A simți (ceva) **din plin** = A suporta toate consecințele (într-o anumită situație), din toate punctele de vedere, de la prima până la ultima:

Chiar dacă toate zodiile ar putea fi influențate de Super Lună – insomnii, hiperactivitate etc. – adevărul este că doar trei dintre ele vor simți din plin efectele acestui fenomen. (<http://www.libertatea.ro/>)

A-i fi (cuiva) **paharul plin** = Se spune despre cineva care a suferit mult, a îndurat multe necazuri și nu le mai poate suporta:

Multe, doamne, l-au bătut, i-a fost paharul plin. (G. COȘBUC)

A-i merge cuiva în (sau **din**) **plin** = A-i merge cuiva bine, a reuși în tot ceea ce întreprinde:

Tot mănăstiri să croiești, dacă vrei să te bage dracii în seamă, să-ți vie cu banii de-a gata la picioare și să te facă putred de bogat! (ION CREANGĂ)

Ziua ne-a mers în plin. (NICOLAE GANE)

Fără muncă, fără zburcium,/ Toate cele-i merg în plin;/ Doar cu gândul le gândeste,/ Și de-a gata toate-i vin. (AL. VLAHUȚĂ)

În plin... (sau **plină...**) = În mijlocul..., în miezul..., în toiul..., în culmea...:

Mă strigă cineva aici în plin câmp. (AL. SAHIA)

Portul era în plină sărbătoare. (JEAN BART)

Acolo revoluția trebuie să izbucnească în plină zi. (CAMIL PETRESCU)

PLISC

A fi bun de plisc = A fi bun de gură:

Era bun țiganul de plisc. (ION CREANGĂ)

PLOAIE

A încurca ploile (cuiva) = A zădărnici planurile inițiale:

Sondajele arată un ușor avans pentru Hillary Clinton, dar dezvăluirile din e-mailurile ei și ancheta FBI i-ar putea încurca ploile. (<http://www.telegrafonline.ro/>)

A lăsa (pe cineva) **în ploile lui** = A lăsa pe cineva în voia lui, în apele lui:

Anton se apropie ca să-l convingă să meargă acasă, dar Toma i-a aruncat o privire atât de năprasnică, încât Anton l-a lăsat în ploile lui și și-a văzut de drum. (DUMITRU CRUDU)

A se lumina de (sau a) ploaie. v. lumina.

A(-și) aranja sau **a-i aranja** (cuiva) **ploile** (Fam.) = **a**) A(-și) crea condiții favorabile spre a obține ceva:

Conștientă de efemeritatea postului de șefă a învățământului buzoian, Florina Stoian și-a aranjat ploile încă de acum doi ani, când și-a asigurat un post de metodist la Casa Corpului Didactic [...]. (<http://www.stradadebuzau.ro>)

Vrei să crești în ochii lui/ Când te ard nevoile?/ E șef bun, dacă-i propui.../ Ți-ai aranjat ploile! (GEORGE COLPIT)

b) A(-și) rezolva treburile, afacerile pe căi lăuntrice:

Caută și aranjează-ți singur ploile, băiete! (ZAHARIA STANCU)

După ploaie manta (Pop.) = Se spune despre un lucru, o situație, care vine cu întârziere, când nu mai este de folos:

Sfatul după faptă manta după ploaie. (ARINA AVRAM)

PLOCON

A duce (sau **a aduce**, **a trimite**, **a încredința pe cineva**) **plocon** (cuiva) sau **a se duce plocon** (Fam.) = A preda pe cineva cuiva sau a se preda, a duce cuiva pe cineva nedorit:

[...] căci tătarii auziseră de frumusețea ei și aveau de gând să o ducă poclon hanului de la Bugeac. (ALECU RUSSO)

[...] îl prinseră și-l aduseră la Mihai plocon. (P. ISPIRESCU)

Zicând el aceasta,-ndată pe un călușel s-a pus/ Și la moș diaconul Badea să o dea plocon s-a dus. (ANTON PANN)

A-i pica plocon = A-i veni cuiva pe neașteptate ceva sau cineva nesuferit:

Am luat în calcul surse indirecte, dar nici alea prea sigure sau mai cunoscute... am așteptat poate pică plocon informația și nu mai este nevoie să întreb.... (<http://imperiumgandurilor.ro/>)

PLOSCĂ

A mângâia plosca. v. mângâia.

A scăpa laba-n ploscă (Arg.) = A fura:

De, așa-i când scapi laba-n ploscă, scrie Iulia Albu pe blogul personal. (<https://www.cancan.ro/>)

A umbla (de colo până colo) cu (sau **a purta**) **plosca** (**minciunilor** sau **cu minciuni**) = A umbla cu vorbe, cu minciuni, cu bârfeli de la unii la alții:

Auz acuma că umblă dumnealui cu plosca cu minciunile pe la curțile împărătești ca să mă denigreze – ce-o fi aia!... (I. L. CARAGIALE)

Însă/ Cine poartă plosca cu minciunile nu o duce mult./ Își sparge dracu opincile. (ANTON PANN)

A umbla (sau **a fi**) **cu plosca** (ori **cu țuica**) **la** (sau **în**) **nas** (sau **a puși a nas belit**, **a-i ieși cuiva vinul în nas**). v. **nas**.

A veni (sau **a se duce**) **cu plosca** (Pop.) = A se duce sau a veni în peșit:

Te duci la fata rumânului cu plosca și pă urmă... vin cu cinsturi, așază nunta. (GRAIUL, I)

Feciorul, care vrea să se însoare, dă starostilor, mai înainte de a se duce aceștia în starostie, o ploscă sau un șip cu vin sau cu rachiu. (SIMION FLOREA MARIAN)

Ai noștri de la gura ploștii (Arg.) = Formulă de salut, mai ales între bețivi:

Am nevoie de arhitecți. M-aș înțelege cu Doiceștii, că sunt de-ai noștri, de la gura ploștii. (PETRE PANDREA)

Așadar, zicătoarea face referiri speciale la adresa celor care, ca de obicei, întârzie prea mult la băutură. (la gura...ploștii). Deci, proverbul are „destinația, sigură”, de a-i „mobiliza pe bețivani...” să nu se lase neam dă „meserie”, orice-ar fi! (DATINA, anul I, nr. 8, 2014)

PLOȘNIȚĂ

A sta ploșniță = A sta degeaba:

Nu sta peste mine ca o ploșniță. Ah! Mi-e dor și de un săgetător; (DINU GRIGORESCU)

PLOUA

(Parcă) îi tot ninge și (ii) plouă sau **(parcă) îi plouă și (ii) ninge**. v. **ninge**.

A ploua (sau **a turna**) **cu cofa** (sau **ca din cofă**). v. **cofă**.

A ploua (sau **a turna**, **a vărsa**, **a cădea**) **cu găleata**. v. **găleată**.

A ploua ca prin sită = A ploua mărunț și des:

Afară e o vreme câinească; plouă ca prin sită și bate vânt rece. (I. L. CARAGIALE)

Ploua ca prin sită. Călăream la pas. Și iată că, hăt în zarea drumului, o femeie se ivește din tufiș. (PANAIT ISTRATI)

A ploua cu... (**bani**, **laude** etc.) = A fi în număr mare:

Plouă cu bani după calificarea la Euro!
(<http://www.sport.ro/>)

Într-o asemenea ploaie de laude, Bogdan nu-și mai încăpea în piele, deși se arăta modest, reținut și se ascundea sub dioptriile ochelarilor. (CONSTANTIN BANU)

A-i ploua în gură (Arg.) = A-i fi poftă de ceva:

O să-ți plouă în gură! Andreea Esca a luat masa cu mama ei și au mâncat un meniu inedit [...] (<https://www.cancan.ro/>)

A se face că plouă (Fam.) = A da impresia că nu observă un lucru sau un fapt neplăcut, că nu bagă de seamă pe cineva sau ceva:

Ne cunoșteam de copii, dar când l-am întâlnit în București și l-am salutat, s-a făcut că plouă. (CEZAR PETRESCU)

[...] dați-i banii odată, tu cum te-ai simți să știi că ai de primit niște sute de mii și cineva se face că plouă. (MIRCEA DANELIUC)

Martoră la acest dialog, conștiința mea se face că plouă. (ADRIAN BUȘILĂ)

Povestitorul „se face că doarme” – că plouă? – la fel ca mam’mare. Frauda comisă vizează deopotrivă realitatea povestită, cât și pe cititor. (I. L. CARAGIALE)

Nici îl ninge, nici îl plouă. v. **ninge**.

Plouă de varsă = A ploua torențial:

Lasă-mă, mândruțo-n casă,/ C-afară plouă de varsă. (POP.)

PLOUAT, -Ă

A fi sau **a sta**, **a umbla ca o curcă** (sau **ca o găină**, **ca o pisică**, **ca o mătă**) **plouată** (sau **ca un câine plouat**) (Gmț) = Se spune despre un om trist, abătut:

Parcă nu te-aș fi crezut așa slab de înger, dar după cât văd, ești mai fricos decât o femeie. Hai, nu mai sta ca o găină plouată. (ION CREANGĂ)

Țăranul, speriat de gura Glanetășitei, se potoli îndată. Nu mai răspunse nimic, ci își luă doar rămas bun de la Herdelea și plecă plouat și grăbit, urmat de George. (LIVIU REBREANU)

Te-aș pupa, mă – a răs soțul, cu gura plină – că tare mi-e drag când te văd așa, ca o curcă plouată, da’ ești plin de funingine ca puiul dracului! (G. M. ZAMFIRESCU)

PLUG

A băga sau **a-și pune** (**boii**, **vitele**) **în plug** **cu cineva** sau **a se pune în plug** **cu altul**, **a pune amândoi în plug** = A-și face de lucru cu cineva:

Ei, taci, cumătre, că te-oiu dobzâla [(reg.) a bate tare pe cineva] eu! Cu mine ți-ai pus boii în plug? Apoi, ține minte că ai să-i scoți fără coarne! (ION CREANGĂ)

Este o vorbă, cine pune boii în plug cu popa, îi scoate fără coarne. (PĂCALĂ ȘI TÂNDALĂ)

A fi de la coarnele plugului = A fi de la țară:

– Înțelegem, cucoane, așa a fi, răspunseră câțiva țărani mai rușinoși; că, dă, dacă nu-ți ști

dumneavoastră ce-i pe lume, noi, țărănimea de la coarnele plugului, avem să știm ce-i bine și ce-i rău?... (ION CREANGĂ)

– Tovarășe colonel tot începutul este greu. Mulți dintre noi vin direct de la coarnele plugului. (MIRCEA CRĂCIUN)

A fi la coarnele plugului (sau **a duce plugul de coarne**). v. **corn**.

A scoate boii (din jug sau din plug) fără coarne. v. **scoate**.

A trage la plug = A munci din greu:

– Sunt oameni voinici, ca voi. – Ca noi? Niciodată! Bivoli, buni să tragă la plug! (PANAIT ISTRATI)

Eu la munca tâmpitoare/ Nu-s doar vită să mă-njug;/ Ai văzut privighetoare/ Să tragă la plug? (CINCINAT PAVELESCU)

Acesta (sau **acela**) **mi-i plugul**. v. **acesta**.

A-i merge sau **a-i umbla** (cuiva) **plugul (bine)** = A-i merge cuiva bine treaba, a avea succes; a fi bine dispus datorită reușitei unei acțiuni:

Când cuiva îi merg treburile bine, zice: „îmi umblă plugul [bine]”. (DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN, 1913)

A-i sta plugul = A nu mai avea niciun folos de nicăieri:

[...] când unul nu izbutește în năzuințele sale, suspină și strigă: „mi-a stat plugul”. (DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN, 1913)

PLUTĂ

A cădea de-a pluta (Rar) = A cădea întins la pământ:

Nebun s-aruncă dânsa, din tot al ei avânt,/ Dar lunecă și cade de-a pluta la pământ. (G. COȘBUC)

A face pluta = A se menține la suprafața apei plutind în poziție orizontală, rigidă:

Știa să facă pluta, înota voinicește, cu o mână sau cu amândouă, pe un umăr sau altul. (G. M. ZAMFIRESCU)

Mai încearcă o singură dată să mă suni și-ai să te trezești în Dâmbovița făcând pluta la o jumătate de metru sub apă! (GEORGE ARION)

A fi dus cu pluta = A fi zăpăcit, dezorientat; (pex.) a fi nebun:

Pentru că, dacă venea să-i ghicesc, era clar ca bună ziua că-i dus cu pluta. (IOAN ALEXANDRU DESPINA)

Fiindcă, stimați domni și stimate doamne, nu există niciun babalâc dus cu pluta care să aibă ceva împotriva mea și asta, într-un fel, m-a ușurat. (ALINA NEDELEA)

Boșorogul nu se afla în camera lui, iar mama, of, mamă, ce dusă ești cu pluta! (PETRE BARBU)

A veni cu pluta pe Bistrița (Arg.) = **a**) A proveni din mediul rural. **b**) A avea naivitatea omului simplu de la țară; a fi credul:

– Asta am constatat și eu că este cam plecată cu pluta pe Bistrița, însă percep și un alt interes decât cel legat de intenția bună de a veni în vizită la un amic [...] (MIHAI ANDREI)

Vasile Blaga crede că PDL nu va fi înțeles niciodată de cei care „au venit cu pluta direct miniștri, șefi de grup parlamentar, europarlamentari”. (<https://www.cotidianul.ro/>)

A veni cu pluta pe conductă (Arg.) = A fi prost, nerod, nătâng:

Un agarici de doi lei venit cu pluta pe conductă de la Iași până la București. (<https://www.gsp.ro/>)

PLUTI

A pluti în aer = **a**) (D. un fenomen sau un eveniment) A fi gata să se dezlănțuie, a presimți apariția:

Plutea în aer ceva care mă îndemna la prudență. Nu te miri? (CARMEN SYLVA, MITE KREMnitz)

[...] *dacă mă opream cumva, trebuia să deschid gura și să răspund unor întrebări pe care le simțeam plutind în aer. Nu trebuia decât să aștept să vină dimineața.* (ALEXANDRU POPA)

b) (D. o afirmație, o situație etc.) A nu se sprijini pe realitate.

A pluti în apele (cuiva). v. **apă**.

PLUTIRE

A fi (a se menține sau a aduce) pe linia de plutire. v. **linie**.

POALĂ

A duce în poală (pe cineva) = A ocroti, a proteja (pe cineva):

Că domnii ăștia sau te duc în poală sau te-alungă-n pielea goală. (TUDOR ARGHEZI)

A fi în poala cuiva = A depinde de cineva, a fi la bunul plac, la cheremul cuiva; a se afla sub protecția cuiva:

Astăzi sunt în poala dumatăle. (B. P. HASDEU)

A fi legat de poalele mamei (Reg.) = (D. copiii mici) A depinde total de ajutorul mamei:

De izdat [colici intestinale; crampe stomacale], pe neașteptate, murise Ochian, și mama, la șaptesprezece ani rămăsese văduvă, cu doi copii legați de poale. (OVIDIU GHIDIRMIC)

[...] *ea îl alintase ca pe singurul băiat pe care îl avea, iar el nu se putea deslipi de poalele ei.* (LUCIA DEMETRIUS)

A fi vrednic de poala cuiva = A fi pe măsura cuiva:

Răposatul n-a fost vrednic/ De poala ta, bătrâne crai. (OCTAVIAN GOGA)

A purta poale (D. bărbați) = A avea fire de femeie, a fi slab din fire, influențabil:

Că usturoi dulce și bărbat iar moale nu se poate-n lume, el nu poartă poale. (ANTON PANN)

A săruta poala (sau **poalele**) **cuiva** = A săruta, conform unui obicei ieșit din uz, partea de jos a hainei unui suveran, a unui cleric sau a unei personalități, în semn de supunere și respect, a se prosterna în fața cuiva:

Apropiindu-se de Alexandru-vodă, se închină până la pământ, fără a-i săruta poala după obicei. (C. NEGRUZZI)

Întorcând capul și zăbind fața bisericească, sfântul așteptă ca noul-venit să-l recunoască de asemenea și să-i ceară blagoslovenie, ca unuia mai mare. Dar popa îl privea aspru – și nici gând să-i sărute poala anteriorului, cum era de așteptat. (G. TOPÎRCEANU)

[...] *nici nu-i destul să cadă și să sărute poala strălucirii sale, când intră cu frică la el.* (MIHAIL SADOVEANU)

A se închina (sau **a cădea, a veni**) **la poala** (sau **la poalele**) **cuiva** = A se închina (sau a cădea, a veni) înaintea cuiva; a fi la cheremul cuiva:

Să vie aici, la poalele slăvitei mării, să arate. (MIHAIL SADOVEANU)

A se ține de poala (sau **poalele**) **mamei** (Fam.) = **a)** (D. copii) A se prinde de hainele mamei, a sta neconținut în preajma, sub ocrotirea mamei:

O sumedenie de femei, cu copii mici în brațe și cu alții mai măricei ținându-li-se de poale, se apropie de grupul nostru. (ZAHARIA STANCU)

b) A urmări cu insistență pe cineva, a nu da pace cuiva.

A se ține de poalele (sau **pulpana, fustele**) (cuiva) = A căuta să fie mereu împreună sau în preajma cuiva, insistând pentru a-i cere ceva:

De aceea lumea toată era cuprinsă de spaimă și mumele-și puneau sub lacăt feciorii, iar femeile își țineau de pulpană bărbații când, așa, mai după-amiază. (IOAN SLAVICI)

A trage (pe cineva) **de poale** = A-l trage de haine pentru a-l face atent asupra unui fapt; (fig.) a se ține scai de cineva, plictisindu-l cu rugăminți, cu cereri:

Un prieten îl trăgea îndărăt de poala hainei. (CEZAR PETRESCU)

A ține pe cineva legat de (sau **la**) **poalele ei** (Fam.) = (D. femei) A dispune de un bărbat după bunul plac, a nu lăsa bărbatului prea multă libertate de acțiune:

L-a fi fărmeccat și-l ține legat de poalele ei. (VASILE ALECSANDRI)

A umbla (de) **parcă ar avea ouă în poală** (sau **parcă ar călca pe ouă**). v. **ou**.

A veni (sau **a cădea**) **la poalele** (cuiva) = A se ploconi (cu dragoste, respect, smerenie sau umilință) înaintea cuiva, a aduce cuiva un prinos, o ofrandă (ca dovadă de dragoste sau în semn de umilință):

Să vie aici, la poalele slăvitei măririi, să arate dacă nu s-ar prinde el să dea învățătura cea deplină măriei-sale Ferid. (MIHAIL SADOVEANU)

A venit un rege palid și coroana sa antică/ Grea de glorie și putere l-a ei poale-ar fi depus. (MIHAI EMINESCU)

A-l trage (pe cineva) **copiii de poale** = A avea mulți copii, a fi copleșit, strâmtorat de greutatea familiale:

Mai îngăduiește puțin, tartarule, că nu te trag copiii de poale. (ION CREANGĂ)

A-și aprinde poalele (Înv.) = A se supăra foarte tare; a se face foc și pară:

Duca-Voda... să tulbură tare și-s aprinsă poaleli. (ION NECULCE)

A-și da poalele peste cap sau **a-și lua** (ori **a-și pune**) **poalele în cap** (sau **în dinți**) (Arg.) = A nu mai ține socoteală de minima decență, a depăși orice limită a bunei-cuviințe; a da pe față un caracter josnic, imoral:

– *Pentru că inima cere, nu-și pune fata poalele în cap.* (BARBU DELAVRANCEA)

Vecinii și vecinii vecinilor începuseră a șopăi: că bătrânele prea sunt de tot, prea se ocolesc, prea se uită chiondorâș, prea-și dau, la vreme de bătrânețe, barișul pe ceafă și poalele peste cap. (IDEM)

De când a plecat prințesa, dumnealui – iartă-mi vorba, și-a dat poalele peste cap. (V. EM. GALAN)

A-și lua capul în poală (sau **în poale**) (Înv.) = a) A porni orbește la fugă:

Unele [dobitoace], precum se zice zicătoarea, capul în poală luându-și, în monarhia pasirilor au pribegit. (DIMITRIE CANTEMIR)

b) A se preface că nu vede nimic sau nu aude nimic.

A-și lua poalele-n brâu. v. **lua**.

Poale lungi și minte scurtă = Se spunea despre unele femei considerate că ar fi lipsite de judecată:

Ian auzi-o cum râde când îi vorbesc de revoluție! Ș-apoi pas de nu zi: poale lungi, minte scurtă. (VASILE ALECSANDRI)

Mai este și o vorbă românească: coadă lungă, minte scurtă! zicătoare nesocotită a poporului. (AL. ODOBESCU)

Tinere, ce plin de visuri urmărești vre o femeie./ Pe când luna, scut de aur, strălucește prin alee/ Și pătează umbra verde cu misterioase dungi./ Nu uita că doamna are minte scurtă, haine lungi. (MIHAI EMINESCU)

POAMĂ

Poamă acră = Se spune despre o persoană urâcioasă, cicălitoare:

Soacră, soacră/ Poamă acră. (ANTON PANN)

Poamă bună (Pfm.) = Se spune despre un om de nimic, neserios, despre un derbedeu sau despre o femeie imorală:

Ascultă, poamă bună ce ești!... (CEZAR PETRESCU)

Salomia învățase din tinerețe, pe când era la Constantinopol – că nici ea, afirmau vecinele strânse la sfat, nu fusese o poamă mai bună ca sora de la Candia [...] (G. M. ZAMFIRESCU)

POARĂ

A (se) pune poară (Reg.; d. animale) = (A nu mai vrea sau) a nu mai putea să tragă:

Că lemnele îs pă Iștioară/ Am un cal ce pune poară,/ Pădurarii-s oameni răi./ Și să dau după fimei,/ Și după mine s-o dat./ Fără plată n-am scăpat. (POP.)

A pune poară (Pop.) = A se strădui, a se sforța:

Eu păcătosul mult m-am silit ș-am pus poară să o fac aceasta. (DOSOFTEI)

A se pune (în) poară (sau **în pori**) cu cineva (Reg.) = A se împotrivi cuiva, a se contrazice cu cineva, a se lua la harță:

– Nu te pune în poară, măi omule, cu împăratul iadului; ci mai bine ia-ți bănișorii și caută-ți de nevoi. (ION CREANGĂ)

(Fig.) *Apoi atunci, de ne-am pune în poară cu el până la sfârșit, ne vâra sub masă. (CALISTRAT HOGAȘ)*

POARCĂ

A bate poarca (Pop.) = A juca poarca:

Se jucaseră cu arșice, ori bătuseră poarca [joc de copii; (pex.) minge, bilă etc.] pe maidan. (CAMIL PETRESCU)

POARTĂ

A bate la porțile cuiva (sau **la toate porțile**) = A solicita sprijinul sau concursul cuiva într-o împrejurare grea, a se adresa tuturor cerând sprijin:

Prima întrebare care se deschide în fața celui care bate la porțile inițierii în tainele filosofiei ar putea fi: „Ce este filosofia însăși?” (SANDU ANTONIO)

Goma bate la porțile editurilor, încercând, în aproape patru ani de tratative, să publice „Ostinato”. (LUCIA HOSSU LONGIN)

A sta (sau **a se uita, a rămâne**) **ca vițelul** (sau **ca vaca, bou**) **la poartă** (pe la poartă) **nouă**. v. **vițel**.

A-și închide porțile. v. **închide**.

POCINOG

A-i face (cuiva) **pocinogul** = A omorî (pe cineva):

Hai numai degrabă de-i fă pocinogu, că om mai apuca și noi un ciolănel, două de pe urma ta. (PĂCALĂ)

POCIT, -Ă

A avea gură pocită (sau **a fi pocit la gură**). v. **gură**.

A fi pocit = a) A fi fermecat, blestemat, vrăjit; a fi cu ghinion:

Pare că era lucru pocit, cu cât se opintea mai tare ca sa-l rădice, calul cu atâta se cufunda mai adânc. (POP.)

b) A fi desfigurat.

POCIUMB

A sta pociumb (Îvp.) = A nu face nimic:

De ce ești nesimțitor și stai ca un pociumb? (LIVIU REBREANU)

POCNET

A da în pocnetul = A abandona, a părăsi (pe cineva sau ceva); a renunța (la cineva sau la ceva):

Dă-l în pocnetu că nu-i bun de nimic. (PETRE COMAN)

A se duce pocnetului (sau **la pocnetul, în pocnetul**) (Pop.) = A se duce dracului:

Ducă-se pocnetului cu mustețile lui cu tot. (CALISTRAT HOGAȘ)

POCNI

A-i pocni fălcile (Fig.) = A-i trosni fălcile, a mânca lacom; a căsca:

Moartea, atunci, pornește prin codri, supărată ca vai de ea, și începe a roade la copaci bătrâni, de-i pocneau fălcile. (ION CREANGĂ)

A pocni de necaz (sau **de ciudă**) = A-i fi extrem de ciudă:

Ți-o spun aceasta ca să pocnești tu de ciudă. (CALISTRAT HOGAȘ)

A-i pocni (cuiva ceva) **în cap** = A-i trece cuiva ceva prin minte:

Nici prin cap ce nu-ți pocnește a vorbi se pomenește. (ANTON PANN)

POCOLI

A nu putea (sau **a nu avea a pocoli** (Reg.)) = A nu avea liniște; a nu avea astâmpăr:

N-avură a poclui/ Pân' la mine n-o ini. (ALEXANDRU ȚIPLEA)

POD

A ajunge din pod în glod. v. **ajunge.**

A cădea ca din pod = A rămâne surprins, uimit, dezorientat într-o situație neașteptată:

Orbescu căzu ca din pod. Se căută prin buzunare..., gângăvi. (ZAHARIA STANCU)

A călca (sau **a se uita** etc.) (**ca**) **din pod** (sau **de sus**) = A umbla țațoș, trufaș:

Cum o să-și răsucescă mustața de grozav printre tineret, o să calce din pod. (BARBU DELAVRANCEA)

Alții, în urma acestora, mai de curând veniți de pe pământ, cu obrazul stafidit de postiri îndelungate și cu genunchii înțepeniți de mătăni, se îmbulzeau călcând de sus, ca-n străchini, gata să se poticnească la fiecare pas. (G. TOPÎRCEANU)

A călca ca din pod = A merge cu pași nesiguri:

Începe a călca ca din pod prin noroiul întunecos al uliții... Calcă la dreapta, la stânga, parcă îl poartă vântul. (MIHAIL SADOVEANU)

A face pod cu palma = A(-și) pune mâna streășină la ochi pentru a vedea mai bine:

De-o-ntâlnesc în drum bătrânii,/ Ei fac pod cu palma mâinii/ Peste ochii slabi, s-o vadă. (G. COȘBUC)

A face podul = A executa o figură caracteristică de gimnastică prin îndoirea corpului pe spate în semicerc, cu sprijin pe mâini și pe picioare:

Îți pot spune cum am învățat eu să fac podul din picioare! (<http://www.tpu.ro/>)

Părea că face podul. Singurul contact cu banca îi era jumătatea superioară a trunchiului. (TUDOR GANEA)

A sări în pod. v. **sări.**

A se uita (la cineva) **ca din pod** = A se uita (la cineva) de sus, cu mândrie, cu îngâmfare:

Directorul zâmbi, uitându-se ca din pod spre funcționarul său. (BARBU DELAVRANCEA)

Treci podu' și-nghiți nodu' (Pop.) = Se spune când cineva este nevoit să suporte o situație neplăcută:

Este o vorbă: treci podul și înghiți nodul. Cam așa facem și noi, cei care luăm masa la cantina Sfatului popular raional [...] (URZICA, 1956)

PODOBIE

A vorbi pre podobie (Reg.) = A vorbi ales, distins:

Aș vorbi și eu cu tine, colea pe podobie. (D. COMȘA)

POFTĂ

(Numai sau doar, măcar, nici) **de poftă** sau (**ca**) **să-și prindă pofta** (D. produse comestibile) = În cantitate foarte mică, foarte puțin; (îcn.) deloc:

El știe ce face, ce dreg, de-mi aduce din când în când [salate], așa câte puține, de poftă. (ION CREANGĂ)

Dă-mi oleacă de brânză, măcar de poftă. (TUDOR PAMFILE)

A-i face pe poftă (sau **a-și face poftele**) (cuiva) = **a**) A-i satisface voile, dorințele, capriciile, toanele (cuiva):

Bezădelile... fac toate poftele lui.
(MIHAIL KOGĂLNICEANU)

b) A intra în voie cu orice; (pex.) a avea relații sexuale cu cineva:

– Nea Toader a omorât peconița, domnule, după ce și-a făcut poftele cu dumneaei... Eu l-am văzut când a intrat în casă și l-am auzit pe urmă cum s-a lăudat și l-a îndemnat și pe Ilie Cârlan să-și facă poftele cu conșița până nu se răcește... (LIVIU REBREANU)

A-i trece (cuiva) **pofta** = A nu mai avea curajul sau dispoziția să facă ceva:

– Să nu te-mpingă păcatele să faci așa lucru aici, că te-am prăpădit; aide, ia-ți catrafusele și pleacă, or te fac de-ți trece pofta de toate. (DUMITRU STĂNCESCU)

A-i veni (**o**) **poftă** (cuiva) = A dori, a pofti (brusc) ceva:

Aci iar veni zgârcitului o poftă și zise stejarului. (POP.)

Am o deosebită slăbiciune de a minși, și dacă i-ar veni dracului poftă să mi se puie călare în spete, zău m-aș fâli că eu l-am încălecat pe el. (IOAN SLAVICI)

A-și (**mai**) **pune pofta la o parte** = Se spune pentru a arăta că cineva este nevoit să renunțe la un lucru mult dorit:

– Da, cum nu?! ia mai pune-ți pofta la o parte, că doar nu pieri lumea... nu cumva ai pofti oare să te pui la taifasuri cu Dumnezeu? (ION CREANGĂ)

A-și pune pofta-n cui (Pfm.) = A renunța la un lucru mult dorit:

Socoși că te-oi face clironomul meu? Pune-ți pofta-n cui, dragă... Îi cânta tu mult ca cocoșii și-i miorlăi ca mâțele, până ce-i vedea o para de la mine. (VASILE ALECSANDRI)

– Ba să-și pună pofta-n cui! răspunse Spânul cu glas răutăcios. (ION CREANGĂ)

Mai pune-ți pofta-n cui, nu-ți dau nicio picătură. (MIHAIL SADOVEANU)

Pare-mi-se că de mâni înainte și-i mai pune pofta-n cui, nu-i mai juca cu cine nu-i de jucat, și-a sări zbânțuitul din cap, n-avea tu grijă! (SIMION FLOREA MARIAN)

De poftă sau (**ca**) **să-și prindă pofta** = În cantitate foarte mică, numai cât să guste:

Și când ajunge la cuptor, frumoase plăcinte erau într-însul! Dar când s-apropie să ia dintr-însele și să-și prindă pofta, focul o arde și nu poate lua. (ION CREANGĂ)

N-am poftă = Nu vreau:

Drept să spun: să merg la manifestație, n-am curaj, fiindcă am aflat că guvernul este hotărât să reprime cu toată energia mișcarea populară, și n-am poftă să-mi stric vreun os pentru o simplă curiozitate de gură-cască. (I. L. CARAGIALE)

Poftă bună (sau **mare**)! = Urare adresată celor care mănâncă sau se duc să mănânce:

Mânca Guță cu poftă, băuse rachiu cazon și acuma ședea la masă. – A!... Poftă bună! – Mersim, poftiți și dumneavoastră! (ANTON BACALBAȘA)

POFTI

Cât poftești = **a**) Oricât:

Fii sumar cât poftești, neglijent, chiar în detaliile privite de aproape, dar confuz nu e îngăduit să fii. (G. CĂLINESCU)

Bine, secături, nonvalori și nulități, cât poftești; astea le știm noi; dar nu trebuia d-ta, bărbat de Stat, să uiți că nu poți îndrepta lumea cu umărul; (I. L. CARAGIALE)

b) Admit, de acord:

Proprietar da, cât poftești, însă moșiile nici le văd cu ochii. (NICOLAE GANE)

POFTIM

Poftim! = **a**) (Uneori precedat de exclamația „ei” și exprimând indignare, ciudă, necaz, reproș sau protest) (Ei) na, na-ți-o bună, (ei) uite etc.:

Turcii toți gândeau: „Poftim! Să dezbraci pe-un gol ca napul/ – Cu ce-și bate pașa capul!”. (G. COȘBUC)

Ori crezi că l-am omorât eu... – Poftim! asta-i vorbă de vorbit. (I. L. CARAGIALE)

Poftim poște!... Dacă nu merg caii, fug surugiii. (VASILE ALECSANDRI)

Nemții, austriacii sunt peste hotar!! Am aflat-o chiar acum de la curierul nemțesc... Eeee! Poftim! colac peste pupăză... Ce mai ziceți? Nu v-am proorocit-o? (IDEM)

b) Formulă de politețe folosită pentru a invita o persoană să vină (sau să se așeze undeva):

Poftim, poftim, nu-mi necinstiți bătrânețile ocolindu-mi pragul casei. (V. EM. GALAN)

Poftim mai aproape! făcu atunci primarul, bucuros, dând la o parte pe țărani care se îmbulzeau. (LIVIU REBREANU)

Ia poftim, cumătre, zise ea luând scăuieșul și punându-l deasupra groapei cu pricina, șezi colea. (ION CREANGĂ)

POGACE

E pace de pogace (Reg.) = Se spune pentru a arăta că nu se poate face cu niciun chip un lucru, că este de prisos să încerci să întreprinzi ceva:

Nimeni să nu le vadă [pe vrăjitoare când descântă] căci altcum „e pace de pogace”. (SIMION FLOREA MARIAN)

POGHIAZ

A umbla în poghiazuri (Înv.) = A umbla fără rost, a hoinări:

După ce-ai purtat ciubotele atâta amar de vreme, umblând toată ziua în podgheazuri și le-ai scrombăit pe la jocuri... acum ai vrea să-ți dau și banii înapoi, ori să-ți fac în loc altele nouă? (ION CREANGĂ)

POHOIALĂ

A avea (sau **a i se pune cuiva**) **pohoiele** (ori **pohoielele**) **pe ochi** (Îrg.) = Se spune despre cei lipsiți de spirit de observație, de perspicacitate:

(Cu parafrizarea expresiei) *Auzind moșneagul de-aceasta s-au apucat... a-și bate joc făcând-o cu puhăiele pe ochi.* (I. G. SBIERA)

A-i lua (cuiva) **pohoielele de pe ochi** (Îrg.) = A face pe cineva să vadă sau să înțeleagă un lucru:

S-au dezmeticit creștinii de cap și li s-au luat pohăielile de pe ochi. (M. SEVASTOS)

POIANĂ

A ieși (sau **a merge**, **a se duce**) **în** (sau **la**) **poiană** (Pop.) = A defeca (și a urina):

Bolnavul simte... trebuința de a merge la scaun (la poiană) în cel mai mare grad. (GH. CIAUȘANU)

POIMÂINE

Ca mâine, poimâine = În curând, peste puțin timp:

De ce nu te însori? Ca mâine, poimâine te-ai trezi că ai îmbătrânit. (ION CREANGĂ)

Mâine-poimâine, poate, soarele fericirii/ Se va arăta vesel pe orizon senin. (GR. ALEXANDRESCU)

POLITIC, -Ă

Navetist (sau **traseist**) **politic** (Pub., prt.) = Politician oportunist, care trece dintr-un partid în altul în funcție de conjunctură și de interesele sale de moment:

George Pruteanu: un filolog naționalist, un pacifist, un navetist politic. (<http://www.europalibera.org/>)

A spune despre Durbacă că e traseist politic e ca și cum ai lua la mișto memoria colectivă a gălățenilor. (<http://www.antidotul.ro/>)

POLITICĂ

A face politică = A lua parte în mod activ la discutarea și la rezolvarea treburilor interne și externe ale statului:

Să luăm un literat care n-a făcut și nu face politică deloc. (I. L. CARAGIALE)

Se vedea bine că dl. Paraipan făcea mai multă politică decât administrație. (DUILIU ZAMFIRESCU)

A se lua (sau **a se duce**) **cu politica** (pe lângă cineva) (Fam.) = A proceda cu tact în relațiile cu cineva, pentru a-i câștiga favoarea, adeziunea, încrederea:

Ia mai bine să mă iau cu politică pe lângă el, să mi-l fac cumătru. (I. L. CARAGIALE)

Așa învățase de la „domnu căpitan, un om al dracului, că dacă-i vorba, apoi numai omul prost o ia drept înainte, cel cuminte le face toate cu politică”. (PAVEL DAN)

POLIȚĂ

A plăti (cuiva) **polița** = A se răzbuna (pe cineva):

Și acum îmi plătea polița, sfidându-mă în fiecare zi cu profesia de credință a necredinței femeiești și agravând sfidarea cu sublinierea ei personală. (G. IBRĂILEANU)

Radu Comșa înțelese că-i plătește polița de adineauri, când o asemuise cu o soră de caritate de operetă. (CEZAR PETRESCU)

POLIȚIE

A face poliție = a) A menține ordinea într-un mod sever și autoritar:

Comitetul, extrem de amabil, a răspuns că vor face poliție chiar hoții [...] (BEDROS HORASANGIAN)

b) A chestiona, a ancheta (în felul poliției):

Primarii vor face poliție cu suspexii și bolnavii de coronavirus. (<https://www.stiripesurse.ro/>)

Veșnic la datorie, domnul Dinică face poliție la „Capșa”! (HORIA ARAMĂ)

POLOG

A cădea polog = A cădea grămadă:

Grâul cade polog. (ZAHARIA STANCU)

A pune polog = a) A doborî la pământ:

Tata: că „fânul nu l-a trăsni”, să ne apucăm de secară. „Crește holbura peste ea și o pune polog jos. Cine s-o mai secere?” (PAVEL DAN)

b) A omorî.

A sta (sau **a zăcea**) **polog** (Pop.) = A sta culcat la pământ:

Trupurile dzăcea polog pre șleah și spinii de la laturi plini de trupuri omenești. (MIRON COSTIN)

POM

A fi în pom (Fam.) = A se afla într-o situație dificilă, precară (din punct de vedere material); a fi într-o situație fără ieșire:

„Nu de alta, Ștefane, dar vezi și tu că am nevoie de tine. Dacă s-ar întâmpla ceva și anul acesta, aș fi în pom.” (ȘTEFAN DUMITRESCU)

POMANĂ

A aștepta pomana (cuiva) = A aștepta să-i rezolve altcineva problemele gratuit:

Foști... foști... foști... în prezent, așteptând pomana de la Margot, Fifî, Robert... (GABRIEL ȚEPELEA)

A cere de pomană = A solicita cu umilință ajutorul material sau mila cuiva; a cerși:

Eu sunt om onorabil, trăiesc din munca mea, n-am cerut nimănui niciodată de pomană. (MIHAIL SADOVEANU)

Nu las, că-i dreptul nostru și nu cerem de pomană. (LIVIU REBREANU)

Atunci, Sfântul Petre se pune jos, la un capăt de pod, iară Dumnezeu la celalalt și încep a cere de pomană. (ION CREANGĂ)

A da (cuiva) (**de**) **pomană** (În ritualul creștin) = A face cuiva o milostenie pentru iertarea păcatelor, mântuirea sufletului, ca act caritabil:

Ori mi-or da feciorii după moarte de pomană ori ba, mai bine să-mi dau eu cu mâna mea. (ION CREANGĂ)

A da sau **a lăsa** (pe cineva) **dracului de pomană** = A renunța la cineva:

[PEPELEA:] *Te-am cerut ieri dimineață la dânsu.* [MĂNDICA:] *Elei! și ce ți-o răspuns?* [PEPELEA:] *M-o trimes dracului pomană.* [MĂNDICA:] *Da pentru ce?* [PEPELEA:] *Cică nu-s de neam mare.* (VASILE ALECSANDRI)

De-acum nu mai trăiesc niciun ceas cu dânsa; am s-o dau dracului de pomană, soi rău ce este ea! (ION CREANGĂ)

– *Ei, amu eu zic că pe aiștea să-i lăsăm dracului pomană, că mai bine n-aș putea zice, la vremea și la locul aista.* (EUGEN LOVINESCU)

A munci de pomană = A munci fără a fi retribuit corespunzător efortului depus sau a ajunge la rezultatul dorit:

Da ce, bă, tu vrei să-ți muncesc de pomană? Unde-ai mai văzut tu să-ți muncească și să nu plătești? (MARIN PREDA)

A ridica o pomană (În ritualul creștin) = A organiza masa și ceremonialul împărțirii bucatelor și a obiectelor pentru sufletul unui mort:

În fiecare familie „se ridică” pomeniri, adică se face pomenirea tuturor rudelor decedate în familie. (<https://ziarulunirea.ro/>)

A se înghesui (ca) la pomană = A se buluci pentru a obține lucruri gratuite, avantaje:

Mai lasă-mă, frate, să-i spun și eu o vorbă, că parcă ești țiganul care a murit înghesuit la pomană, zise Eminescu. (PETRU VINTILĂ)

A se întinde ca o pomană țigănească = A se extinde pe un spațiu mai mare decât ar fi necesar:

Și asta nu că s-ar fi lățit prostia din cale afară (ceea ce, de altfel, nu e exclus), ci pentru că, iacătă, fără puțință de tăgadă, avem gropi

peste tot. Mici și întinse ca o pomană țigănească, ascunse și deșănțate, pline de apă, pline de noroi. (ȘTEFAN ION GHILIMESCU)

A trăi din pomana (cuiva) = A trăi din mila cuiva:

Trăia din pomana tuturor. (BARBU DELAVRANCEA)

A umbla după pomană = A umbla după avantaje materiale nemeritate:

În tinerețe a fost la Ierusalim și acum umblă după pomană. (PAVEL CHIHAIIA)

A-și bate capul de pomană = A se strădui să găsească o soluție favorabilă unei probleme pentru cineva care nu merită osteneala:

Ridicând din umeri și privind undeva în lungul șoselei, a început să reconstituie în gând chestia cu buletinul. Își bate capul de pomană. (NICUȚĂ TĂNASE)

A-și bate (sau **a-și strica**, **a-și răci**, **a-și rupe**) **gura degeaba** (sau **de clacă**, **de pomană**, **de-a surda**, **în zadar**). v. **bate**.

A-și bate limba-n gură ca calicii la pomană (Reg.) = A vorbi repede și prost:

Atuncea să vezi cum prinde mutul limbă, de parcă i se bat calicii la gură ca la pomană. (MIHAIL SADOVEANU)

A-și face (milă și) pomană sau **a-și face o pomană (cu cineva sau de cineva)** = A face cuiva un bine fără a aștepta o răsplată sau mulțumiri; a se îndura, a se milostivi (de cineva):

– *Boierule, acest prăpădit de om, venetic în satul nostru, n-ar mai avea parte de el! după ce ți-ai făcut pomană de i-ai dat un petec de loc, el tocmai lângă mine și-a ales să-și facă bordei!* (P. ISPIRESCU)

Însă, ca să nu mai aibi cuvânt de pricinuire, aide, fie, să-mi fac pomană cu tine să mergem și la alt judecător. (IDEM)

Pe mine, văzându-mă plângând, și-a făcut pomană căpitanul de m-a luat pe procopseală –

întâi slugă, pe urmă ajutor, mai apoi tovarăș...
(I. L. CARAGIALE)

Maica Domnului să-și facă milă de fata mea! (C. NEGRUZZI)

[...] și fiindcă îndurarea lui Dumnezeu nu cunoaște margini, i se făcu milă Ziditorului de păsărică. Însă nu-și mai putea lua cuvântul înapoi. (EM. GÎRLEANU)

Să vii, bade, și la mine,/ Ca să-mi fac milă de tine/ Cu-o cojiță de mălai. (JARNÍK-BÎRSEANU)

Ca la pomană = În număr foarte mare:

Eu, eu, eu răsunară deodată zeci de glasuri, și toți se-mbulzeau, dându-și coate, ca la pomană. (IOAN SLAVICI)

De pomană = a) Fără plată, pe degeaba; (pex.) foarte ieftin:

Pământ de pomană nu se află nicăieri. (LIVIU REBREANU)

El le răspunde că sunt bune [merele], pentru plată, dar de pomană nu se dau. (I. POP-RETEGANUL)

Toate se vând cu porția și porțiile-s mici de tot, ca de pomană. (VASILE ALECSANDRI)

b) Fără temei, fără rost, fără scop, fără avantaj; zadarnic, nemotivat:

Ei, la naiba, ia nu te mai mânia de pomană, cumnate. (V. EM. GALAN)

Vapoarele care au stat, unele mai stau și azi, la Brăila, de pomană. (LIVIU REBREANU)

c) Dăruit pentru mântuirea sufletului sau în amintirea morților:

Să-l fi lăsat să se ducă în plata domnului cu struguri cu tot. Să le fie de pomană lor, neamului lui Eftimie. (PETRU DUMITRIU)

Mânca-ți-aș la pomană = Se spune când dorești moartea cuiva:

Minerache, mânca-ți-aș pomana, stai puțin că genocidul acum începe. (<http://www.zvj.ro/>)

Nici pomană (Rar) = Nici urmă, nici amintire; nici pomeneală:

[Cioara] văzând că cuibul e gol și puii nicăiri, dă-ncolo, dă-ncoace... despre pui nici pomană! (SIMION FLOREA MARIAN)

[...] iar Dunărea și apele cele mari erau numai niște părăuașe, mările erau băltoace pline de broaște, iar de oameni nici pomană. (I. POP-RETEGANUL)

Nu mai e (sau **s-a dus**) **pomana aia** (sau **pomana lui Buică**) = Se spune când s-a schimbat o situație favorabilă cu una nefavorabilă:

Șarpele, svâc! În sus svâc! În jos, ca să iasă. Aș! unde era pomana aia? Piatra mare astupa intrarea văgăunei de nu rămăsese loc deschis nici cât să bagi degetul. (P. ISPIRESCU)

Unde e (sau **unde dă Dumnezeu**) **pomana aia** (Fam.; sub raport material) = Se zice când este vorba de o afacere rentabilă, un câștig, un chilipir, un noroc:

S-a supărat împăratul, nevoie mare, și porunci ca paznicii să se uite să prinză pe hoți. Dară ași! unde e pomana aia! (P. ISPIRESCU)

POMENEALĂ

A-și da în pomeneală despre... = A aduce ceva în discuție:

Din vorbă în vorbă, după vreo oră de îndrugat vrute și nevrute, Pistol s-a dat în pomeneală. (CEZAR GIOSAN)

Nici pomeneală (de... sau să...) = Nici urmă (de așa ceva), nici vorbă (despre una ca asta); cu nici unchip:

– Nu se poate. Eu am auzit altfel!... – Nu-i așa!... – Nici pomeneală!... (ION LĂNCRĂNAN)

Nici pomeneală nu era... să dea [pisoii] cu praștia prin bucățelele de friptură. (P. ISPIRESCU)

Nu mă lamentez; o, nici pomeneală de așa ceva!, ci, pur și simplu, constat niște lucruri care mă frământau de o vreme. (AURA CHRISTI)

POMENI

A pomeni mortul (Îvp.) = A da de pomană pentru un mort:

Pomenirea mortului se făcea încă din vechi timpuri cu mese sau pomeniri care se împărțeau și după 6 săptămâni și la un an după moarte. (<https://funerare-rainbow-dorobantu.ro/>)

Nici că se pomeneste! sau **unde se pomeneste?**

= Se spune pentru a arăta că ceva n-a existat sau nu există; se spune pentru a arăta că ceva nu are precedent; se spune pentru a arăta că ceva nu este posibil; nici vorbă!, nici poveste!:

Unde s-a mai pomenit boț de caș în miez de iarnă? (POP.)

– Puternice Soare,/ Ești puternic mare,/ Dar ia spune-mi Oare/ Und' s-a mai văzut/ Și s-a cunoscut,/ Und' s-a auzit/ Și s-a pomenit/ Să ia sor' pe frate/ Și frate pe sor'? (G. DEM. TEODORESCU)

Te pomenești că... = Se poate întâmpla să... Nu cumva...:

Te pomenești că ești chiar feciorul domnului Miron Iuga...? (LIVIU REBREANU)

Te pomenești că te ia odată la goană de aici cu nepusă masă! (ANTON BACALBAȘA)

POMENIRE

A se stinge (sau **a pieri**) **pomenirea** (cuiva) **cu sunet** (Înv.) = A dispărea din atenție, a fi dat uitării:

Ura... arse cu totul această familie și stinse cu sunet pomenirea ei. (NICOLAE BĂLCESCU)

A trece cu pomenirea (Înv.) = A nu pomeni, a nu aminti, a nu menționa:

Nu putem trece cu pomenirea niște tâmplări ce s-au prilejit în Țarigrad. (MIRON COSTIN)

POMINĂ

A (i) se duce (sau **a(-i) merge**) **pomina** = A se răspândi vestea în lume, a se afla sau a se vorbi despre cineva sau ceva ca despre ceva extraordinar:

Împăratul, carele știa de patarama celei dintâi fete, nu se împotrivi nicio cirtă de timp, ci știind și pe băiat deștept și ager la minte, puse de le făcu un pui de nuntă de știu că s-a dus pomina. (P. ISPIRESCU)

Se supăra, că mai e o Fană, la mine în gând și mă amenința: se omoară sau îmi face una să se ducă pomina [...] (G. M. ZAMFIRESCU)

A fi (sau **a rămâne**) **de pomină** = A fi surprinzător, uimitor, demn de mirare:

Aș face ceva să rămână de pomină. (I. L. CARAGIALE)

A rămâne (sau **a ajunge, a se face**) **de pomină** (sau **de pomina lumii**) = A se face de răs, a se compromite:

– Ce-aș face?... Aș face ceva să rămână de pomină... I-aș pildui strașnic pe dumnealor, ca să aduc o mulțumire lumii de ispravă. (I. L. CARAGIALE)

Dacă mai repetă una la fel, ajunge de pomină. (CEZAR PETRESCU)

POMPA

A pompa de undeva bani = A stoarce mereu bani:

Că dacă nu plecam de-acolo mă uscam și eu și rămânea și Sandu pârlit, că n-avea cine să-i pompeze bani. (HORIA GÂRBEA)

Tatăl din America pompa bani către familie. (GEORGE DINU)

POMPĂ

A face pompă de ceva (Înv.) = A face caz de ceva:

Aceste virtuți cetățenești, de care se face atâta pompă, nu sunt decât treptele scării pe care voiește a se sui la putere. (NICOLAE FILIMON)

PONCIȘ, -Ă

A da (cuiva) **ponciș** (Reg.) = A înghionti pe cineva:

Și vodă frâul l-a smuncit/ Și-apoi cu frâul a lovit/ Ponciș în ochi fugarul. (G. COȘBUC)

A se pune ponciș (sau **a sta în ponciș** ori **a sta de-a poncișul**) = A se opune:

Cătând la spăzi tăișul,/ Cu toată lumea largă sta Sânger de-a poncișul. (G. COȘBUC)

A spune (sau **a vorbi**) **ponciș** = A se exprima direct, fără a menaja pe interlocutor:

Nu spunea lucruri rele procurorul, dar le spunea... prea ponciș. (ION LĂNCRĂNجان)

PONOS

A pune ponos (cuiva) sau **a pune în** (sau **întru**) **ponos** (pe cineva) (Reg.) = A învinui, a acuza (pe cineva):

Iertați, oameni, greșeala făcută,/ Ponos nu ne puneți, faceți-o tăcută. (ANTON PANN)

A se arăta cu ponos (Reg.) = A fi supărat:

Șede badea mânios/ Și s-arată cu ponos. (POP.)

A trage ponoasele = A suferi consecințele nefaste ale unei acțiuni; a rămâne păgubit:

Degeaba, când vrea Dumnezeu să te pedepsească, trebuie să tragi ponoasele... (LIVIU REBREANU)

Entuziasmat atunci pentru tot ce socotea el că este bucureștean și că trebuie neapărat să-i placă, îndrăzni de la un timp să se amestece chiar cu oarecare ardoare în aceste mici conflicte de stradă, încât nu o dată se întâmplă să tragă singur ponoasele unor fapte provocate de alții. (GIB I. MIHĂESCU)

A-i purta (cuiva) **ponos** = A avea necaz pe cineva, a-i purta ranchiună, a-l dușmăni:

Nu cumva pentru asta ai să-mi porți ponos? (CALISTRAT HOGAȘ)

Toți cu totul aveau sfială de dânsa și nu-i găsea nimeni vreo faptă care să le dea dreptul a-i atârna vreun ponos de coadă. (P. ISPIRESCU)

Unii iau folosul și alții port ponosul. (I. C. HINȚESCU)

A-și face ponos cu cineva = A ajunge la neplăceri cu cineva, a-și pricinui supărare, necaz:

Și n-am fost slab și nici fricos:/ Pe optți-i dau grămadă jos,/ Dar m-am ferit să-mi fac ponos/ Cu toți nebunii. (G. COȘBUC)

PONOSLU

A merge (sau **a se duce**, **a veni**) **pe ponoslu** (la cineva) (Reg.) = A se prezenta (înaintea cuiva) cu o plângere, a se jeli (cuiva):

Și așa dodiind împărăției Turcești, veniia de la turci ponoslu pentru prădzi ce făcea cazacii în părțile lor. (MIRON COSTIN)

A pune (pe cineva) **în ponoslu** (Înv.) = A învinui, a acuza (pe cineva):

Să nu vă grăbireți de a mă pune în ponoslu... ce să mă iertați. (POP.)

PONT

A pune pont (Înv.) = A fixa locul potrivit pentru ceva:

S-o dus la locul unde pusese ei pont de cu sară. (ȘEZĂTOAREA, III)

A vorbi (sau **a grăi**) **pe ponturi** = A vorbi afectat:

Luarea-aminte a lui Matei fu mai cu seamă atrasă asupra Aglaiei, din ziua în care dânsa îi vorbi cu ponturi despre Tincuța și Mihai. (DUILIU ZAMFIRESCU)

A vorbi (sau, reg., **a da**) **în ponturi** (sau **a bate cuiva pontul**) = A vorbi aluziv:

Și câte ponturi și ponosuri nu da dintr-însul, de-i era și lui lehamete câteodată să se mai întâlnească cu cineva și să-l mai stârnească la vorbă. (ION CREANGĂ)

A(-i) bate (cuiva) **pontul** = A face o aluzie (cuiva):

Avea obicei ca în fiecare dimineață când se ducea la crâșmarul satului [să-i zică] „bună dimineață și-un rachiu”. Cumătru-so, crâșmarul... îl cinstea în fiecare dimineață cu câte un rachiu, după ce mai întâi țiganul îi bătea pontul de mai sus. (ION CREANGĂ)

A-i face (cuiva) **pontul** = **a**) A-i crea cuiva o situație favorabilă. **b**) A înșela (pe cineva):

Și zi, mă lucrași, ai? Adică, dă-i cu bere, dă-i cu vin, nu, pentru cinstea obrazului... pentru ca să-mi faci pontul cu scrisoarea... bravos! dom'le Nae. (I. L. CARAGIALE)

A-i vinde (cuiva) **pontul** = A destăinui cuiva un secret prin care poate obține un avantaj:

...în câteva minute mă ia părtaș într-o afacere de speculare a leului pe piața europeană, îmi vinde pontul cu acțiunile Concordiei [...] (ION IOVAN)

PONTA

A ponta pe mâna cuiva (Ljc.) = A miza pe cartea altuia, fără a participa efectiv la joc:

Prefectul juca pe cuvânt, dar pierduse și în felul ăsta. Nimeni nu ponta pe mâna lui și asta-l enerva, îl turbura, îl umilea. (PETRU DUMITRIU)

A ponta (pe cineva) = A înregistra volumul de muncă al unei persoane:

Mai mult, salariatul mai făcuse asta, timp de ani de zile, pe timpul lui Burlan, fiind pontat la atelierul mecanic, în timp ce era la baza sportivă... (<https://gorjeanul.ro/>)

POPAS

A face popas = A se opri pentru odihnă pe parcursul unui drum lung, obositor:

Săptămâni, au umblat așa. Făceau popasuri lungi prin gări singuratece. (MIHAIL SADOVEANU)

Mă hotărâi a petrece ceasurile de arșiță ale zilei și a-mi face popasul obișnuit în nenumăratele adăposturi de umbră verde și tăinuită. (CALISTRAT HOGAȘ)

A nu avea (nicăieri) popas (sau **popasuri**) (Fam.) = A nu avea nicăieri astâmpăr, liniște:

Nu au popasuri gândurile mele,/ Sămânța lor se zbate veșnic nouă. (OCTAVIAN GOGA)

Bade, dorul de la tine,/ Peste multe dealuri vine/ Și nicăiri nu s-alină.../ Nicăiri n-are popas/ Pân'la mine la obraz. (JARNÍK-BÎRSEANU)

POPĂ

A (i) se duce (sau **a-i merge**) (cuiva) **vestea** (reg. **buhul**) **ca de popă tuns** = (A se face sau) a produce mare zarvă în jurul cuiva sau a ceva, a stârni mare vâlvă cu o faptă neobișnuită:

Cu dracii de la boierul cela ai făcut hara-para. La iad ai tras un guleai de ți s-a dus vestea ca de popă tuns. (ION CREANGĂ)

– O să se ducă vestea ca de popă tuns. Ce mai cinste și pe Sultânica! Obraz smerit, suflet ascuns... (BARBU DELAVRANCEA)

Liberalii l-au făcut cu ou și cu oțet, de se retrăsese în fundul munților la Vâlcea, și nu mai auzai de el ca de popă tuns! (ANTON BACALBAȘA)

Mai tacă-ți, femeie, gura, că ți-a mers buhul ca de popă tuns. (SOFIA NĂDEJDE)

I s-a dus buhu în toată Europa că umbla cu pisica-n traistă. (<https://www.g4media.ro/>)

A arunca jargoane de popă de țară (Irn.) = A folosi expresii învechite, știute de toată lumea:

Într-o capitală de județ unde totu-i „la mișto”. Unde fachiri și perversi fac showuri pe sport.ro. Unde mititei coposi tot ne vorbesc într-o doară, aruncându-ne mișel jargoane de popă de țară. (<http://www.fcsteaua.ro/>)

A avea burtă de popă = **a**) A fi foarte gras:

[...] *între timp s-a angajat ca agent de distribuție la un producător de vinuri, câștigă porcește și a făcut o burtă de popă ortodox;* (LORENA LUPU)

b) Se spune despre un om care mănâncă foarte mult:

Adevăratul egoist și epicurean are de obicei burtă de popă. El trăiește numai ca să mănânce și să omoare vremea lui Dumnezeu, iar de alții habar n-are: el închină, el bea, căci milă

i-o fi fiind de alții, dar de el i se rupe inima. (G. COȘBUC)

A călca a popă = a) A da semne de seriozitate, inspirând încredere:

Ș-apoi, intrat în asemenea școală, mai numai barba și punga, bat-o pustia, te făcea să calci a popă! (ION CREANGĂ)

Acest tânăr, care de mic nu prea călca a popă, fiind totdeauna artăgos, batjocoritor și lepădat de cele sfinte. (I. L. CARAGIALE)

Cu apăcăturile tale, nu calci a popă! (TUDOR PAMFILE)

b) A face pe grozavul.

A plăti ca popa = A plăti sigur și până la ultimul ban:

Plătește ca popa, tocma pe tocma. (ANTON PANN)

A se ține (după cineva) **ca dracul după** (sau **de popă** (sau **călugăr**) = A se ține insistent după cineva:

Băiatul se ținea după dânsele, ca dracul după călugăr. (P. ISPIRESCU)

Se ține scai de oameni (mai ales de preoți și de călugări), ca să-i atragă în cursă sau să le câștige sufletul (nu pot scăpa de el ca de dracul; se ține de mine ca dracul după călugăr sau după popă). (<http://www.crestinortodox.ro/>)

A se uita (la cineva) **ca dracul la popă =** A se uita urât la cineva:

Se uită la el ca dracu' la popa. (I. C. HINȚESCU)

A umbla ca fuiorul popii. v. **fuior.**

A umbla cu uite popa, nu e popa = A umbla cu șmecherii; a fi foarte inconsecvent:

Cunoșteam de câtăva vreme pe un nelipsit al iarmaroacelor, numit Trandafir, un țigan care pretindea că vinde salbe de mărgele, dar care în realitate alerga după ageamii buni de jumulit cu „uite popa, nu e popa!”. Cu alte cuvinte, Trandafir era un pungaș. (PANAIT ISTRATI)

Umbli cu uite popa, nu e popa? (GH. BRĂESCU)

A-i fi (cuiva) **popa = a)** A domina pe cineva, a tempera pe cineva; a face pe cineva inofensiv, a învăța minte pe cineva:

Dacă-i vorba pe așa, apoi eu ți-s popa. (LIVIU REBREANU)

b) A rezolva o situație dificilă:

[PEPELEA:] *Așa ți-i povestea, gârbovitule?... Ei! lasă, că eu ți-s popa tău de-acu-nainte...* (VASILE ALECSANDRI)

Feriți într-o parte că eu îi sunt popa. Acuș o să-nvie ca o muscă de iarnă. (IDEM)

A-și da ortul (sau **pielea**, reg., **hârștioaga**) **popii** ori (reg.) **a-i zice popa pe** (sau **de**) **cap** sau **a-i cânta popa** (**la pat** sau **aghiosul**). v. **da.**²

A-și găsi popa (ori **omul**, **nașul** ori **lelea bărbatul**) (Fam.) = A găsi pe acea persoană pe care nu o poți înșela, păcăli, amăgi cu una cu două, pe care n-o poți birui, care te obligă să te porți cum se cuvine:

Dar se vede că până acum le-a fost și lor veleatul. Cu Ivan și-au găsit popa. (ION CREANGĂ)

Dar las' că și-au găsit ei omul. De nu le-oi veni eu de hac în astă noapte, nici mama dracului nu le mai vine! (IDEM)

[TRAHANACHE:] *Măi omule, ai pușintică răbdare, zi-i ce i-am zis eu: „Ești tare, stimabile, la machiaverlicuri, tare, n-am ce să zic; dar nu ți-ai găsit omul...”* (I. L. CARAGIALE)

Se vede că-și găsește lelea bărbatul. (POP.)

Cum nu-s eu popă (sau **cum nu mi-e mie a mă face popă**) = Se zice ca asigurare că un lucru nu poate fi făcut, nu se va face, nu se va întâmpla:

Nu ieși tu pe Ilinica, cum nu-s eu popă. (AL. VLAHUȚĂ)

Cât cei pe car, bade, zise Oșlobanu, căruia nu-i era a cumpăra lemne cum nu mi-e mie acum a mă face popă. (ION CREANGĂ)

Unde popa nu toacă. v. **toca.**

POPÂNDĂU

A sta popândău = A sta drept, nemișcat în fața sau în drumul cuiva:

Completă cu arțag Catrina, sora Floarei și mama lui Dodu, pe care tocmai stătuse toată ziua cu gura, că stă ca un popândău în loc să plece la muncă. (VIOREL ZAICU)

POPEȘTE

A călca popește (Pfm.) = A fi mândru fără motiv, a face pe grozavul:

Carte nu știe, dar calcă popește. (ANTON PANN)

A cânta popește (Pfm.) = A lălăi ca reacție la o beție zdravă sau o chelfăneală din partea cuiva:

Ștregarii erau mai nebuni ca todeauna, iar Matache, în capul mesii, cânta pe nas popește. (I. L. CARAGIALE)

În grădina lui Niculică, crescut ca un trunchi, Creangă se legăna pe scaun cântând popește; în jurul mesei, prietenii dormeau turtiți de beție. (EUGEN LOVINESCU)

A dormi boierește (sau **ca un boier, ca (ori cât) un bei, ca un popă, popește, somnoros**). v. **dormi**.

A mânca (sau **a bea**) **popește** (Fig.) = A mânca (sau a bea) mult:

Și se puse jupânul Pogan și se ospătă bine, mîncă și bău boierește, apoi dormi una popește și numai după aceea încăleacă calul și merse după Crâncu, vânătorul codrilor; (I. POP-RETEGANUL)

POPIE

A se lăsa de popia (cuiva) (Reg.) = A renunța la serviciile unui preot, a refuza de a mai face parte din parohia unui preot; a nu mai voi să dea ascultare preotului:

Noi și-a noastră țișănie/ Ne-om lăsa de-a ta popie. (SIMION FLOREA MARIAN)

POPONEȚ

A sări poponeț = A sări dintr-o dată (cu vorba), a sări tam-nisam:

Oamenii tăcură, dar crâșmărița sări poponeț: – Veneau ele [miasmele], da eram noi proști. (EM. GÎRLEANU)

A scoate poponeț = A scoate gata făcut, aranjat:

Și-apoi lasă-te în conta sfinției-sale, că te scoate poponeț ca din cutie. (ION CREANGĂ)

A sta (sau **a rămâne** etc.) **poponeț = a)** A sta (sau a rămâne) în picioare, țepăn, nemișcat:

Un fedeleș de vin stătea poponeț alături, ca un pitic al tainițelor pădurii, care anume luase acea înfățișare. (MIHAIL SADOVEANU)

b) A sta izolat de alții:

După ce m-a doftorii, am rămas un timp poponeț în marginea patului. (MIHAIL SADOVEANU)

A veni poponeț = A veni, a apărea pe neașteptate; a da buzna (peste cineva):

Ce mi-ai venit acuma poponeț? (AUGUST SCRIBAN)

POPOR

A fi din popor = A fi simplu, fără ifose:

Chiar el însuși în persoană: e băiat bun, d-ai noștri, din popor. El combate în articolul ăl de astă-seara, știi cu „sufragiul”. (I. L. CARAGIALE)

Ce muritor e omul din popor! / De când există aburi și benzină, / Eu nu cunosc ceva mai muritor / Ca omul, când îl calcă o mașină... (G. TOPÎRCEANU)

POPREALĂ

A pune (la) popreală (pe cineva) (Pop.) = A aresta, a ține închis:

De n-ar fi pilda cam primejdioasă, eu n-aș avea alta decât a râde de aceste împrejurări... și dacă nu mi-ar lipsi cărțile, de n-aș fi pus la

popreală [...] apoi, zău, nu știu de n-aș fi aici tot așa de bine, ca și în Iași... (ALECU RUSSO)

Ai pus la popreală pe cei care ți i-am dat eu pe izvod [(înv.) însemnare; listă]? (MIHAIL SADOVEANU)

A pune popreală pe ceva (Îrg.) = A opri accesul la bunurile cuiva:

Dacă nu îți iau banii fără asigurare nu plătești impozitul pe anul în curs, iar anul următor primăria îți pune popreală pe suma datorată. (<https://www.dcnews.ro/>)

Propteaua gardului (Pop.) = Persoană leneșă (și urâtă):

*Belivacă, beat de supărare, îi cânta nașului:
„Fire-al dracului de naș,/ Cu cine mă cununași,/ Cu urâta satului,/ Cu propteaua gardului”.* (VIAȚA ROMÂNEASCĂ, vol. 29, 1969)

PORC

(A avea) norocul porcului = (A avea) noroc mare și nemeritat; a avea succes foarte mare în acțiunile întreprinse:

Tudorică Surceleanu însă nu credea în sfinți. Credea numai în norocul porcilor. Și norocul porcului nostru era că la canton mai sosise și altcineva afară de ei doi. (ION MINULESCU)

Să ai norocul porcului când a pierdut lanțul pe arătură ... (<http://www.puterea.ro/>)

(Doar) n-am păscut porcii (sau **gâștele, bobocii** etc.) **împreună** (sau **cu tine, cu el** etc.). v. **paște**.

A bea ca porcul (Arg.) = A bea fără măsură:

Bea ca un porc și fuma ca un nesimțit pachete întregi de țigări. Un individ care creează numai probleme”, a declarat Adrian Marișian, pentru „Gazeta Sporturilor.” (<http://www.libertatea.ro/>)

A face (pe cineva) **albie** (sau **teică, troacă**) **de porci** (sau, rar, **de câine**). v. **albie**.

A fi născut în zodia porcului = Se spune despre un om foarte norocos:

Maioreșcu să mă cunoască și eu, născut în zodia porcului, am început să îndrăznesc să-i vorbesc și eu, până ce într-o zi l-am întrebat dacă nu m-aș putea face și eu institutor. (EUGEN LOVINESCU)

I-am spus toată tărășenia și concluzia mea personală e că distinsul ei bărbos s-a născut în zodia porcului. (NICOLAE CALOMFIRESCU)

El nădăjduia că se născuse într-o zodie norocoasă, zodia porcului, dacă nu-l înșela memoria. (VIOREL ȘTIRBU)

b) A fi foarte mândăcios:

Trebue să fii născut în zodia porcului ca să poți, pe vremurile astea, să mănânci o varză cu carne! (G. MILLIAN-MAXIM)

A fi plin de noroc ca porcul de rapăn = A fi foarte norocos:

După întâlnire, mă mâncau buricele degetelor să-i trimit distinsului domn decan – plin de merite, titluri universitate și cărți publicate ca porcul de rapăn, un email cu zece sfaturi care, odată respectate, poate l-ar mai fi scuturat nițel de libidinoșenie. (<http://andraciubotaru.ro/>)

A îngrășa porcul în ajun. v. **îngrășa**.

A mâna (sau **a întoarce**) **porcii (de) la jir** (sau **acasă**, ori, rar, **la Brașov**). v. **mâna**.

A nu fi în toți porcii (sau **boii**) **(lui)** sau **a nu-i fi porcii** (sau **boii**) **acasă** (cuiva) (Reg.) = A fi fără chef, a fi prost dispus:

Dar... nu știu ce o fi având nea Chiriac, cocoană... parcă nu-i sunt toți boii acasă.. (I. L. CARAGIALE)

A tăcea ca un mut sau **ca mușii, ca pământul, ca zidul, ca peretele, ca un lemn** și reg., **a tăcea pitic** (ori **chitic**) sau **ca piticul, ca piticul în baltă**, ori **ca un pește, ca peștele, ca melcul** (sau **mâlc(ă), molcom, ca porcul în păpușoi** sau **în cucuruz**). v. **tăcea**.

Porc-de-câine = Om de nimic, netrebnic, pungaș, ticălos:

Măi Mirel, mare porc-de-câine ești tu, măi! (V. EM. GALAN)

Ce porc-de-câine ești tu, de cărțile domniei-mele nu le bagi în seamă. (AL. ODOBESCU)

PORCESC, -EASCĂ

A avea noroc porcesc (sau **orb, chior, cu carul**) sau **a-i curge** (cuiva) **norocul gărlă**. v. **noroc**.

A face pe cineva (ca pe o) albie porcească = A certa aspru:

Ca p-o albie porcească m-a făcut și m-a gonit. (ANTON PANN)

PORNEALĂ

A da (sau **a lua**) **oile** (sau, rar, **vitele**) **în porneală** (Pop.) = (A da sau) a lua oile sau vitele în pază spre a le duce la păscut, mai ales seara sau noaptea:

Luai oile-n porneală,/ Să le duc la pășuneală. (VASILE ALECSANDRI)

A fi în porneală (Pop.) = A fi plecat (de) undeva:

Mi-e neicuțu-n porneală. (POP.)

A merge (sau **a pleca, a ieși, a se duce**) **în (sau la) porneală** = A duce oile la păscut:

Dam semn ca să iasă feciorii cu oile în porneală. (MIHAIL SADOVEANU)

Când ducea oile în porneală, știa să scoată sunete ce în adevăr mergeau la suflet. (NICOLAE GANE)

PORNI

(A se) porni (sau **a porni pe...** (D. acțiuni și manifestări ale oamenilor) = A căuta cu tot dinadinsul să...:

Se dezmetici din închipuirile ei și, căindu-se cu amar de ceea ce făcuse, se porni și ea pe plâns. (DAMIAN STĂNOIU)

A fi pornit (sau **a porni pe...**) = A căuta (cu tot dinadinsul) să..., a fi dispus să...:

Sunt porniți pe sâcâială. (ZAHARIA STANCU)

Ne-am dat seama că-i pornit, dar credeam c-o să-l mustre puțin, ca pe un copil ce-i era! (ION LĂNCRĂNAN)

A o porni de jos = A ajunge la o situație materială sau socială bună, prin muncă, merite și forțe proprii:

O pornise de jos Andrei. (AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI)

A porni cu dreptul = A avea succes într-o acțiune inițiată:

„Buburuzele” [echipa de baschet feminin] au pornit cu dreptul în noul sezon. (<http://www.aradon.ro/>)

A porni cu stângul = A nu avea succes într-o acțiune:

Oricine, chiar și persoanele fizice, trebuie să fie mai precaute înainte să facă bani dintr-o pasiune, indiferent de câștigul realizat. Altfel, riscă să pornească cu stângul în afaceri sau să fie oprite [...] (<https://www.ebihoreanul.ro/>)

A porni grea (sau, rar, **într-adaos**) (Pop.) = A rămâne însărcinată:

După câțva timp băgară de seamă, atât împărăteasa cât și bucătăreasa, că au pornit grele. (I. POP-RETEGANUL)

Mai bună minte avea Mirăuță din Grumăzești, care umbla trelalela, în puterea iernii, pe la târăbile jidovești, întrebând ba teacă de cosor, ba căpestre de purici, ba cuie de la corabia lui Noe, ba fragi și căpșune pentru cineva care pornise într-adaos, ba cânta în pilda jidovilor. (ION CREANGĂ)

A porni hârțiile (Pop.) = A înainta actele pentru căsătorie:

S-au înțeles pe când să fie nunta și au pornit hârțiile. (MIHAIL SADOVEANU)

A porni pe cineva = a) A pregăti pe cineva pentru un drum, o activitate. **b)** A stârni furia cuiva:

În loc să-l potolesc, l-am pornit și mai grozav în contra societății, în contra oamenilor care nu te pricep și pentru care literatura e o adevărată infirmitate. (AL. VLAHUȚĂ)

A se porni la drum = A începe o călătorie de durată:

Prin urmare, Moș Teacă se puse de dimineată în fruntea companiei și porni la drum. (ANTON BACALBAȘA)

PORNIRE

A face pornire (D. oameni) = A începe războiul (cu cineva):

Că, după a lor hotărâre,/ Curând s-au făcut pornire./ Nici din turcii știre ave/ Că asupra-le vină. (CRONICILE MEDIEVALE ale ROMÂNIEI, vol. 6, 1967)

A nu avea pornire (D. acțiuni și manifestări ale oamenilor) = A nu avea poftă, chef să se apuce de ceva serios:

Ștefan era prea normal, nu avea pornirea să restabilească ordinea lumii pentru că el însuși o reprezenta. (IOAN T. MORAR)

PORT

A-i purta portul (cuiva) (Pop.) = A se adapta la felul dificil de a fi al cuiva, suportându-i toanele, curiozitățile; a fi la fel cu cineva, a se potrivi cu cineva:

Cine-a mai dori să facă tovărășie cu tine, aibă-și parte și poarte-ți portul. (ION CREANGĂ)

PORTIȚĂ

A(-și) lăsa (sau **a găsi**) **(o) portiță de scăpare** = A avea o soluție pentru ieșirea dintr-o încurcătură:

M-am oprit și am lăsat valiza jos. Plasa era așa de strânsă în jurul meu, că nu-mi lăsa nicio portiță de scăpare. În fața evidenței, m-am resemnat. (ION IOANID)

Altfel, numai o portiță dacă mai există și-odată fug sau vin motivările sau învinuirile [...] (ION LĂNCRĂNȚAN)

PORȚIE

A-și lua porția = A fi pedepsit după cum merită:

Le-am studiat [ferestrele] din copilărie, de când furam muniție din lada tatei pentru vânatoare, fapt pentru care mi-am luat porția de cozi de bici. (ADRIAN BUȘILĂ)

PORUMB

A-i lua cuiva porumbul de pe foc (Pop.) = A dejuca planurile cuiva:

[...] dar fu silit să înghită gălușca, aflând că zeul zeilor îi luase porumbul de pe foc, jucându-i renghiul. (P. ISPIRESCU)

PORUMBEL

A trăi (sau **a se iubi**, **a se giugiuli**) **ca porumbeii** (sau **ca doi**) **porumbei** = A trăi în dragoste și bună înțelegere unii cu alții:

Fata de împărat și cu Trandafir trăiau acum ca doi porumbei. (IOAN MICU MOLDOVAN)

– Și eu așa, zise fetița, și iară se drăgostiră ca doi porumbei. (I. POP-RETEGANUL)

– Zău, domnule. Înainte de a pleca, s-au întâlnit la lac, s-au îmbrățișat și s-au sărutat ca doi porumbei. (DUILIU ZAMFIRESCU)

A-i ieși un porumbel din (sau **pe gură**) (Gmț.) = **a)** A spune o prostie, a face o afirmație nepotrivită unei situații:

Bine! strigă ea la el. Mi-a ieșit porumbelul pe gură, recunosc! Asta e! Ce vrei să fac acum? (MIHAELA GHEORGHE)

b) A rosti involuntar adevărul sau soluția unei probleme dificile, pe care încearcă s-o rezolve mai multe persoane:

Începe imediat să urle: – Ce-ai zis?... Aha! Iată. În sfârșit, i-a ieșit din gură porumbelul și află că își dorește cu adevărat să devin ce-ar vrea el să devin. (ALINA NEDELEA)

PORUNCĂ

A avea (pe cineva) **sub** (sau **la**) **poruncă ca să** (Înv.) = A avea pe cineva la dispoziția sa, a putea dispune după plac de cineva:

Nu-i puțin lucru să ai la porunca ta o sută de oameni. (ANTON BACALBAȘA)

A călca porunca (sau **legea, ordinul, pravila, rânduiala, voia**). v. **călca**.

Care-i (sau **ce-i**) **porunca?** (Fam.) = Se spune atunci când este întrebat cineva ce dorește:

Flăcăul se roși înghițind în plin, apoi zise încet, fără să se întoarcă la ea: – Da ce-i porunca, Ana? Ce vrei cu mine? (LIVIU REBREANU)

La poruncă = La ordin:

La poruncă! stăpâne, zise calul și-și luă zborul. (POP.)

POSIBIL, -Ă

A face totul (sau **tot posibilul, în toate chipurile, posibilul și imposibilul**) **să** (sau **ca să**)... = A depune toate eforturile (pentru a realiza ceva); a face tot ce e cu putință, tot posibilul (ca să...):

Aceste întrebări frământau acum mintea băiatului, care la opt ani era pus pe fapte vitejești și era în stare să facă totul pentru a reuși. (LIVIU IOAN CODREANU)

Eminescu, „refăcut”, pentru că în realitate nu fusese bolnav mintal niciodată, vrea să rămână, să se stabilească la București, să lucreze în București, dar Maiorescu face tot posibilul să îl trimită și să îl țină cât mai departe de Capitală. (ȘTEFAN DUMITRESCU)

Nu putem trăi în casa aceasta, de n-om face toate chipurile ca să scăpăm de hârca de babă. (ION CREANGĂ)

D-nu polițmaistru mă încredințează că va face toate chipurile ca să-mi găsească odorul. (VASILE ALECSANDRI)

POSIBILITATE

În măsura (sau **în limita**) **posibilităților** = Întrucât e posibil, dacă va fi posibil; atât cât se poate, punct până la care pot ajunge posibilitățile, facultățile, mijloacele cuiva:

Eu nu mă împotrivesc nimănui și oricui i-aș ajuta în măsura posibilităților mele. (VALERIU ANANIA)

Permanent trebuie să luptăm cu factorii negativi din noi, să-i învingem și, în măsura posibilităților, să ne ajutăm semenii să facă același lucru. (ION D. VULCĂNESCU)

Totodată, unor experiențe cunoscute în străinătate a încercat, în limita posibilităților sale, să le dea o concretizare în țară. (SABINA CANTACUZINO)

Mă voi opri deci la câteva din notele ce separă prostia de inteligență pentru a încerca să conturez, în limitele posibilităților de aici (și de acum!), chipul său, să încerc să-l aproximez măcar. (LIVIU ANTONESCI)

POST¹

A fi pe post de... = A executa în mod temporar în locul altcuiva rolul de...:

Ea era angajată pe post de femeie de serviciu, însă niciodată nu am văzut-o cu o mătură în mână. (DORIN ȘTEF)

POST²

(A ține) post negru = (A ține) post foarte sever, fără niciun fel de mâncare sau de băutură:

După aceea am să țin post negru douăsprezece vineri în șir. (MIHAIL SADOVEANU)

A fi mare (sau **lung**) **cât o zi de post** (Fig.) = A fi foarte mare și lung:

Uite-i mă, căciula, frate,/ Mare cât o zi de post. (G. COȘBUC)

A ține post = A posti:

Toți frații mă vorbesc de rău,/ Și tata-i supărat mereu,/ Iar mama, la icoane/ Mătânii bate, ține post. (G. COȘBUC)

O, ce minunat e să poți ține post!... Mircea spune că el nu poate să postească, iar Livia întreabă ce-i acela post. (GRID MODORCEA)

Martie din post nu lipsește (sau **ca-n martie postul**) = Se spune despre cineva care nu lipsește niciodată de la ceva care îi poate aduce un profit:

Eu la chef, ca-n martie postul. (G. COȘBUC)

De te vor pofti la masă, tu nu te trage sub masă; dar nu fii supărător, c-or zice că: mart din post nu mai lipsește. (C. NEGRUZZI)

POSUZ

A se pune cu posuzul (Reg.) = A se apuca în mod serios de ceva, a depune eforturi susținute pentru realizarea unei acțiuni:

Se pune cu posuzul pe carte. (PETRE COMAN)

POȘTĂ

A face poștă (pe cineva sau ceva) (Arg.) = A împărți o femeie; a trece ceva de la unul la altul:

Când mi-a povestit drama ta, cea cu violul, când nenorociții ăia te-au făcut poștă, am simțit o mare compasiune. (ȘTEFAN DUMITRESCU)

Iluzia aceasta s-a spulberat când el m-a făcut poștă fără niciun resentiment. (ANCA GIORGIANA DRĂGAN)

[...] cât de ușor e să legi prietenii de-o noapte cu un zâmbet și-o sticlă de vin ieftin făcut poștă lângă focul de la buza apei. (MIRONA BENGESCU, MARIA GRĂJDIAN, IRINA HOLCA)

A fi poșta satului (sau **a umbla cu poșta**) = A umbla cu vorba, cu bârfe, cu intrigi de la unul la altul:

Bărbații, și mai ales femeile, poartă cu dibăcie poșta satului. Un lucru de nimic, în două ceasuri e știut... (ANALETE DOBROGEI, vol. 2, 1921)

O cam bănuiau, și morărița, și mătușa Anghelina, că umblă cu poșta de la o casă la alta, dar frica-i din rai. (MIHAIL SADOVEANU)

A se vedea (sau **a se cunoaște, a se observa**) **cale de-o poștă** = A se vedea (sau a se cunoaște, a se observa) de departe:

Adică dacă-i omul viță de boier mare ..., se cunoaște cale de-o poștă... așa ș-aista. (VASILE ALECSANDRI)

Cale de-o poștă (Fam.) = Distanță (relativ) mare:

În fundul grajdului era o gloabă de cal roșu, dar numai pielea pe oase de gras; de-o poștă-i vedeai coastele. (I. POP-RETEGANUL)

Chiosea avea un pa, vu, ga, di care-i ieșea pe nas cale de o poștă. (ION GHICA)

POTÂRNICHE

A se răspândi (sau **a se risipi, a se împrăștia**) **ca potârniche** (sau **ca pui de potârniche**) = A fugi, a se împrăștia repede, în toate părțile (din fața unei primejdii):

Așa spaimă dete iuțea, strălucirea hainelor și zborul calului său, încât oastea și toți cu totul o rupseră d-a fuga apucând drumul fiecare încotro vedea cu ochii, împrăștiindu-se ca pui de potârniche. (P. ISPIRESCU)

– Ei, dragii mei, acum să vă luați ale trei fuioare și să vă risipiți ca pui de potârniche care încotro va vedea cu ochii; căci nebunul este în stare să facă o așa becisnicie. (IDEM)

Ca mâne vin turcii și-i risipește ca pe pui de potârniche. (NICOLAE FILIMON)

POTCAP

A pune potcapul în cap = A se călugări:

– Lasă-mă, dom'le arhitect, cu vorba asta, că de-o mai zici îmi pun potcap pe cap și cer băieților să servească în sutană, iar fetelor să fie cernite ca maicile de la mânăstire! (NICOLAE GHERAN)

A pune potcapul în par = A fugi de la mânăstire, a părăsi viața monahală:

Din istoria literaturii române a rămas celebră figura făcută de Ion Creangă, când a fost caterisit. S-a dus lângă un par, s-a lipit cu spatele de el și a potrivit ca vârful parului să îi

preia potcapul de pe cap. Când i-a reușit operația, Creangă s-a adresat potcapului cu cuvintele: „Nici nu te-am pus, nici nu te-am luat!”. (<https://www.curentul.net/2011/>)

POTCĂ

A da de potcă (Pop.) = A avea de suportat neazuri, a i se întâmpla ceva neplăcut:

Ce voi face acum că dedei de potcă? (D. ȚICHINDEAL)

– D-apoi, uite, maică sfântă, de ce potcă și de ce năpaste dau cu frate-meu, că el nu vrea să se însoare fără' cu mine, ori cu una care să fie chiar ca mine; (I. POP-RETEGANUL)

Să nu dai de potcă zăbovind cu mine. (ANTON PANN)

POTCOAVĂ

A cumpărat potcoavele, mai are să cumpere calul (Fam.) = Se spune despre cineva care a făcut o investiție insuficientă și inutilă:

Și-a cumpărat o potcoavă, urmează să cumpere și calul. (GRID MODORCEA)

A fugi (sau **a alerga**) **de (îi) scăpără picioarele** (sau **călcâiele, potcoavele, pietrele**). v. **fugi**.

A umbla după (sau **a căuta, a căuta să scoată**) **potcoave de** (ori **după la**) **cai morți** sau **a umbla** (ori **a porni după** sau **a căuta**) **cai morți să le iei potcoavele** = A-și pierde vremea cu lucruri fără rost, fără importanță sau imposibil de găsit:

Cine ți-a vârat în cap și una ca aceasta, acela încă-i unul... Ori vorba ceea: Pesemne umbli după cai morți să le iei potcoavele. (ION CREANGĂ)

Cine caută distracții în capitala noastră sămănă cu nebunul care caută cai morți să le scoată potcoavele... (VASILE ALECSANDRI)

El urmărea o diplomă de maistru, care să-i îngăduie a dobândi o catedră la un gimnaziu din provincie. Eu căutam potcoave de cai morți; (MIHAIL SADOVEANU)

A-i rămâne cuiva potcoavele = A săraci cu totul:

Vezi ca ți-au rămas potcoavele pe la Mioveni. (<https://www.gsp.ro/>)

A-și lepăda potcoavele sau **a sta să-i pice** (sau **a-i suna**) **cuiva potcoavele** sau **i-a tras potcoavele** = A fi pe moarte, a muri:

Dară au și ei, ca toată lumea, o mână de suflet și-și leapădă și ei potcoavele, cum se zice, după ce au fript în dreapta și au pârjolit în stânga, adecă când vine a sântă de moarte și le închide gura. (P. ISPIRESCU)

Am să vă spui tot ce știu la sufletul meu, căci văz eu că mi se apropie și mie să-mi leapăd potcoavele. (IDEM)

Stă să-i pice potcoavele și tot cere să mai trăiască. (ANTON PANN)

Potcoave de cai morți = Lucruri fără valoare; himere, închipuiri:

Din ziua aceea omul nu i s-a mai părut interesant, nici măcar ca reprezentant autodidact al unei categorii reacționare ori măcar ca mistic căutător de potcoave de cai morți. (CEZAR PETRESCU)

Dacă ne-am fi apucat la vreme de ea nu mai alergam azi pe la cămătari să le vindem potcoave de cai morți. (ION VINEA)

POTCOVI

A potcovi pe cineva (Fig.) = **a)** A-l pricopsi cu un necaz, cu o neplăcere. **b)** A înșela:

Taci, că-i cu buche; l-am potcovit bine! De nu cumva s-ar răzgândi; dar parcă nu era țigan, să întoarcă. (ION CREANGĂ)

Luați seama: vrea să ne potcovească! (I. L. CARAGIALE)

De (sau **pe**) **când se potcovea puricele** (**la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier**) (În basme; în formule care arată un timp foarte îndepărtat în trecut) = Foarte demult, niciodată:

A fost odată ca niciodată; că de n-ar fi, nu s-ar mai povesti... de când se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier. (P. ISPIRESCU)

Pe când se potcovea puricele. (AL. ODOBESCU)

POTECĂ

A aduce pe cineva la potecă = A convinge pe cineva să nu mai greșească, să se îndrepte:

Eu tot am să-l aduc la potecă. (POP.)

A i se încurca (cuiva) **potecile**. v. **încurca**.

A merge (sau **a umbla**) **pe două** (sau **pe șapte, nouă**) **cărări** (sau **poteci**). v. **cărare**.

A păzi (sau **a aține**) **poteca cuiva** (Fam.) = A pândi pe cineva pentru a-i face un rău:

De șapte ori s-a lăsat temeul nopții de când Șuier aține, în plaiuri depărtate, poteca arnăuților cu fes roșu și cu iatagan adus. (BARBU DELAVRANCEA)

A umbla (sau **a veni**) **pe drum, nu pe potecă** = A fi sincer, a vorbi deschis:

Dacă voiai să te înțelegi cu mine, trebuia să vii pe drum, iară nu pe potecă. (IOAN SLAVICI)

A-i scurta (sau **a-i tăia**) **cărările** (sau **drumurile, potecile**). v. **cărare**.

A-i ști potecile = A ști foarte bine un lucru:

– Ce dracu! strigă Pinteza râzând, aș fi oare ceea ce sunt, dacă n-aș fi dovedit că știu toate potecile și toate apucăturile tovarășilor mei de mai nainte? (IOAN SLAVICI)

A-și lua poteca (sau **potecile**) = A pleca, a o șterge:

[Andrei] *se îndreptă spre Moldova, depărtându-se mult de drumul cel mare, luând potecile și făcând ocoluri, spre a-și ascunde și mai bine fuga.* (NICOLAE BĂLCESCU)

Pe toate cărările (sau **drumurile, potecile**). v. **cărare**.

POTECEA

A-și lua potecuța (casei) sau **a lua poteceaua înapoi** (Reg.) = A se întoarce acasă (sau de unde a venit):

Ele că mi-se-ntrista,/ Pânzele și-le strângea,/ Potecuța casei și lua. (G. DEM. TEODORESCU)

Văzând că soarele răsare și nădejde nu mai era d-a da cu ochii de zâna cea frumoasă, Făt Frumos luă poteceaua înapoi. (POP.)

POTERĂ

A face o poteră (sau **a pleca în potiră**) (Înv.) = A face cercetări pentru prinderea hoților:

– Da, mă, s-a dus omul la cineva: vreau și eu să fac o poteră. Aa, ne pare rău, nu se mai fac potere de hă-hăăă, de mult timp, am insistat eu. (MIHAI RADU)

POTLOG

A-i pune (cuiva) **potlog pe nas** (Înv.) = A dojeni pe cineva, a face de rușine pe cineva:

Frunză verde leuștean,/ Las' să crape de-alean/ Fuduliile de azi,/ Că le-am pus potlog pe nas. (POP.)

POTOLI

A potoli spiritele = A aplana (a media) un conflict:

Guvernul va cădea și cei ce vor veni vor trebui să ia imediat măsuri pentru a potoli spiritele, acum, și pentru a pregăti legi – un sistem întreg – care să rezolve în sfârșit dureroasa chestie țărănească. (CONSTANTIN MITRU)

Coordonatorul mai avea – în opinia lui Buduca – și rolul de a potoli spiritele, de a păstra discuțiile într-o tonalitate care să nu afecteze cenaclul. (DANIEL PUIA-DUMITRESCU)

A(-și) potoli foamea (sau **setea**) = A mânca sau a bea puțin, cât să nu-i mai fie foame sau sete:

Când ieșea el la mâncare, toată lumea fugea, se închidea în case și sta ascunsă până ce-și potolea foamea cu vreun drumeț pe care îl trăgea ața la moarte. (P. ISPIRESCU)

Ca să-și alunge necazul și să nu intre în orașel ziua și cu gențile goale, vânătorii nenorocoși hotărâseră să poposească la Jidovița, la cârciuma lui Neumann, să se dezmoștească cu câteva litre de vin fiert și chiar să-și potolească foamea înainte de-a ajunge acasă. (LIVIU REBREANU)

Grozav burdihan și nesățios gătlej, de nu pot să-i potolească setea nici izvoarele pământului. (ION CREANGĂ)

Iar oamenii, crezând că plouă cu apă, vor alerga acolo ca să-și potolească setea. (POP.)

A-și potoli curiozitatea = A afla tot ceea ce îl (o) interesează:

Și îndată ce „lumea” își potoli curiozitatea-i nesătulă, boteză pe nepoftită cu numele de Sacagia [...] (PANAIT ISTRATI)

[...] ia să văd ce mai scrie pe la gazete despre scriitori și noua noastră presă exagerează cât poate pentru a potoli curiozitatea publicului. (CONSTANTIN STĂNESCU)

A-și potoli (sau **a-și stăpâni**) **nervii**. v. **nerv**.

POTOLIT, -Ă

(A fi) cărbune potolit = (A fi) om ascuns, a nu-și destăinui gândurile și sentimentele:

Dragostea tinereții se aprinsese sfioasă întâi, primejdioasă pe urmă, și învăluisese într-o căldură bolnavă pe Florica, „fata tatii cea sprâncenată”, fata lui cuconu Costăchel, și pe domnul Gheorghită, „un fel de cărbune potolit”, mândria boierului [...] (MIHAIL SADOVEANU)

Trei lucruri cu primejdie: mâța blândă, apă lină, cărbune potolit. (CONVORBIRI LITERARE, vol. 3, 1980)

POTOP

Cu foc și cu potop (Înv.) = Arzător, fierbinte, disperat:

Căzui cu fața la pământ plângând și jăluindu-mă cu foc și cu potop. (ION CREANGĂ)

După mine (după noi), (vie) potopul! = Nu-mi pasă ce se va întâmpla după plecarea (sau după moartea) mea (sau a noastră!):

Eu sunt centrul Universului, înspre mine concură toată realitatea. După mine, potopul este încă o vorbă modernă. (NAE IONESCU)

Dar nu-i pasă, s-o ducă el boierește [...], în rest după mine potopul! (FLORENTIN SMARANDACHE)

Recent, după unsprezece ani de măcel, ne-am retras. După noi, potopul: haos, atentate zilnice, instabilitate, lupte interconfesionale, acțiunile demente ale ISIS [...] (FLORENTIN ȚUCA)

POTRIVEALĂ

A fi pe potriveala cuiva (Reg.) = A fi nimerit, indicat, potrivit cuiva; a fi pe măsura cuiva:

Se înapoiau după o lună și era parcă o potriveală că atunci nu mai dogorea soarele, iar serile începeau să fie răcoroase. (ION PAS)

– Și ce socotești d-ta, leliță, c-aici adică să nu fie nicio potriveală? (BARBU DELAVRANCEA)

POTRIVI

A potrivi din gât (pe cineva). v. **gât**.

A se potrivi (ca o) mănășă. v. **mănășă**.

A se potrivi ca mireasa la moară (sau **ca scripca cu iepurele**) = A nu se potrivi de loc:

Se lovi ca nuca în perete, ca mireasa la moară și ca musca în lapte. (I. C. HINȚESCU)

Vânzătoarea de la jucării se potrivește ca mireasa la moară. (<https://concursurilecomper.ro/>)

Ce are a face scripca și cu iepurele... N-ai decât să scrii! Cine te oprește? (N. D. COCEA)

Ce se potrivește! = Ce are a face!; nu se poate, nu-i logic, n-ai dreptate:

Mergem?... Poftim, vere. – Ce se potrivește!... apucă d-ta înainte, vere, ești mai cărunt. (VASILE ALECSANDRI)

Ce te potrivești? (Fam.) = De ce crezi ceea ce ți se spune?:

Dar ce te potrivești? Lasă-i dracului pe toți... (V. I. POPA)

POVARĂ

A fi o povară (Fig.) = A sta (a trăi) pe spinarea cuiva; a deranja:

Înțelege că-i bătrân, că-i netrebnic, că cele câteva zile ce i-au mai rămas sunt o povară pe capul tuturor. (EM. GÎRLEANU)

A-și duce povara (Fig.) = A fi obligat să îndure greutățile vieții de fiecare zi:

Și printre voi îmi duc povara/ Stropit de râs și de noroi,/ Căci vai de cine-și pierde țara/ Ca să și-o ceară de la voi... (OCTAVIAN GOGA)

Vom suferi și noi din pricina celorlalți români, spunea, vom duce povara specificului național: ignoranța, perversitatea, lașitatea... (RADU ALDULESCU)

A-și face povară (Reg.) = A se sătura:

După ce-și făcură povară de somn, se sculară. (P. ISPIRESCU)

POVAȚĂ

A avea povață bună = A fi cumpătat, chibzuit:

Și tot bătrânu' a fost atunci cu povața cea bună, când i-a spus și tot el a făcut niște manevre pe la tovarăși mai mici și tovarăși mai mari [...] (RADU ALDULESCU)

A da o povață (Pop.) = A sfătui de bine:

Tânărul se oprește și stă la gânduri, uitându-se ca-n gol; dar întâlnește ochiul tovaroșului, care-i dă o povață mai tare decât cea mai tare poruncă... (I. L. CARAGIALE)

Nu i-am dat nicio povață lui Nilu și nici nu l-am judecat și nici nu l-am ocărât [...] (ION LĂNCRĂNȚAN)

Să-mi șezi, tată, după masă,/ Să ne dai câte-o povață;/ Și să mergi și pe la șură/ Să ne dai povață bună,/ Să mă țin, tată, de ea,/ Tată, până-o fi lumea. (OVIDIU BÎRLEA)

A pune (pe cineva) **la povață** = A îndemna pe cineva la rău:

Dușmanu, bate-l-ași!/ Nici în casă nu-l lași:/ Că umblă din casă-n casă,/ Și cu ochii pe nevastă .../ Să ți-o puie la povață,/ Bărbățelul să-și urască. (GH. CIAUȘANU)

POVESTE

A ajunge (sau **a se face**, **a rămâne**, **a fi** etc.) **de poveste** (sau **a fi într-o poveste**) (Pop.) = A ajunge, a fi, a deveni cunoscut, vestit, faimos (uneori, prin acțiuni negative):

S-ajung de povestea lumii? Eu, fată de protopop? (B. P. HASDEU)

Nu era să se facă de poveste amândoi ca să-i răză. (ANTON PANN)

Iscușința lui George ajunsese de poveste: unde alții nu puteau face unele lucrări de fierărie nici în trei ani, el într-o jumătate de an lucra ca o calfă veche. (P. ISPIRESCU)

Nu l-au purtat jandarmii cu cojnița în spate, dar odată, când imul l-a batjocorit mai cu grosul, uite-așa, om mic cum e, i-a tras o purecătură de a rămas de poveste. (PAVEL DAN)

A fi de poveste și de veste = A fi demn de povestit; a fi renumit:

Ce poate fi de poveaste ca aceasta și de veaste? (DOSOFTEI)

A înșira povești = A spune tot felul de lucruri fără importanță și fără o succesiune:

– Eu nu-ți vorbesc povești. Când îți spun c-am cetit istoria țiganilor, tipărită în viața s. Grigorie... (C. NEGRUZZI)

Așteptam să-l aud cum înșiră povești, ca și altădată. (MIRCEA CIOBANU)

A nu zice nici vorbă, nici poveste (Înv.) = A nu spune nimic, niciun cuvânt:

Tăcură nezcând nici vorbă, nici poveste. (IENĂCHITĂ VĂCĂRESCU)

A sta (sau **a se apuca**) **de** (sau **la**) **poveste** (ori **povești**) sau **a se pune la povești** ori **a sta** (ori **a**

umbla) în povești (sau **de-a poveștile**) = A sta de vorbă îndelung ori prea mult cu cineva, a vorbi cu cineva despre tot felul de lucruri mărunte, personale:

V-ați pus iar la povești? (VICTOR EFTIMIU)

Se-ntâlnesc două neveste/ Și s-apucă la poveste. (I. G. BIBICESCU)

A-i merge (sau **a i se duce cuiva**) **vestea și povestea** (Pfm.) = A deveni foarte cunoscut printr-un fapt sau printr-o pățanie:

A mers iute vestea că vine o împărăteasă cu curtenii ei, ca să-i ducă lui Limir-împărat daruri neprețuite, și multă lume li s-a adunat în cale ca să-i vadă. (IOAN SLAVICI)

De aici înainte nu le-au mai venit peșitori în casă, că li se dusese vestea și povestea în toate părțile că-s oameni hărțagoși. (I. G. SBIERA)

Așa e (sau **ți-e, ți-a fost**) **povestea** (?) (Pfm.) = Așa stau lucrurile (?), Așa pui problema (?), Asta e situația (?):

E! așa mi ți-a fost povestea? zise el încetșor, stai măi, dară, să-ți arăt eu cu cine ai a face. (P. ISPIRESCU)

Iacă! râzi? Așa ți-i povestea?... Ei las'că te-oi face eu să râzi pân-îi plânge. (VASILE ALECSANDRI)

Ca în (sau **din**) **poveste** (sau **povești**) = Ca în basme, nespuse de frumos, minunat, miraculos:

Și creștea... ca din poveste de iute și se-ntărea și era din ce în ce mai mare. (I. POP-RETEGANUL)

A fost odată ca-n povești,/ A fost ca niciodată,/ Din rude mari împărătești,/ O prea frumoasă fată. (MIHAI EMINESCU)

Ce (mai) veste poveste? sau **ce veste? ce poveste?** = Ce mai e nou?:

Aminteri, ce mai veste-poveste pe la dv.? (I. L. CARAGIALE)

– *Bună vremea, cuconiță. Sașa se întoarce spre el. – Ce-i povestea, bade Lungule?* (DUILIU ZAMFIRESCU)

De poveste (Înv.) = Care poate povesti, în calitate de martor, faptele petrecute:

De ar fi nimerit cât foc slobozie, n-ar mai fi ramas nici la turci, nici la moscali, om de poveste. (ION NECULCE)

Nici poveste = Nici vorbă, nu e adevărat:

O femeie atât de frumoasă, cât ar fi crezut omul că nu poate să fie în lume alta mai frumoasă ca ea, de întrecut nici poveste. (I. POP-RETEGANUL)

Nici poveste de a avea șansa la argumente și justificări asupra acuzațiilor ce mi se aduc. (ADRIAN FLOREA)

Povestea vorbeii (a cântecului, mai rar, fam., a ăluia) = a) Cum e vorba, cum se zice, vorba aceea:

Și-apoi, povestea cântecului: las'că era de la Piatră de locul ei, dar era și îmbojorată Malca... din pricina plânsului, că se despărțește de socri [...] (ION CREANGĂ)

Prinde orbul, scoate-i ochii, povestea ăluia. (P. ISPIRESCU)

b) Proverb, zicătoare, expresie des repetată, devenită proverbială:

Culegere de proverburile sau povestea vorbii. De prin lume adunate Și iarăși la lume date [titlu]. (ANTON PANN)

POVOD

A da povod (D. oameni) = A da (cuiva) prilej, motiv:

Să nu fi dat singur povod să fiu oprit la Viena, nu pătimeam nimic. (MIHAIL KOGĂLNICEANU)

A duce (sau **a lua** etc.) **un cal în povod** (Reg.; d. cai) = A duce (sau a lua) un cal de căpăstru:

M-am coborât în vro șesă ceasuri până în valea Orășei, întovărășit de surugii, care duceau caii... în pohod. (C. NEGRUZZI)

*Dară Manea când mergea.../ Căii-n pohoă
că-i lua/ Și-napoi mi se-nturna. (ȘEZĂTOAREA,
XIX)*

*Deci în grab au gătit pre Moisei
Sârdarul cu trei sute de slujitori și cu trei sute
de cai în povod [...] (ION NECULCE)*

POZĂ

A (se) trage în poză (sau **în chip, în tablou**) =
A (se) fotografia:

*Se hotărâră ei să se ducă la Romano
acasă, „ca să-i tragă la mașină în tablou.“
(CALISTRAT HOGAȘ)*

A-și lua o poză = A adopta o atitudine afectată
pentru a produce impresie:

*O, ce poză triumfătoare își ia... când se
răstoarnă în trăsură, și cu aer marșial răspunde
la salaturile pietonilor! (AL. VLAHUȚĂ)*

*Dar pe când vrea să iasă pe ușă, apare
micul maior de roșiori cu sabia scoasă și-i
oprește trecerea, luând o poză foarte marșială.
(I. L. CARAGIALE)*

POZIȚIE

A fi în poziție (D. femei) = A fi gravidă:

*Femeia în poziție să nu mănânce aripi
de paseri. (ARTUR GOROVEI)*

A lua poziție = **a)** A se instala într-un loc
considerat potrivit din punct de vedere strategic:

*Am luat poziție în portul despre apus.
(ION GHICA)*

*– Da. Așa că noi vom lua poziție cam prin
preajma Giurgiului. (DUILIU ZAMFIRESCU)*

b) A manifesta o atitudine fermă, hotărâtă într-o
problemă:

*[...] în special Brătianu, dar absolut toți
marii proprietari, care făceau parte din Partidul
National Liberal, au luat poziție în public, în
favoarea reformelor. (ALEXANDRU GABRIEL
FILOTTI)*

A sta (sau **a rămâne, a se menține**) **pe poziție**
(Fig.) = A-și menține cu fermitate părerile,
opinia formulată:

*Spune-i că orice ar face, rămâi ferm pe
poziție și tot cercul lui are ca rezultat înăsprirea
pedepsei. (IRINA PETREA)*

A se situa (sau **a fi**) **pe poziții opuse** = A fi de
părerii contrare:

*[...] în general, toate subiectele în care
două sau mai multe persoane sau instituții se
situează pe poziții opuse sau adverse au, în
general, valoare de informație. (MIHAI COMAN)*

*Aceste puncte de vedere situate pe poziții
opuse, justifică fiecare, în construcții logice copios
alimentate de cunoștințe doctrinare greu de
combătut la nivel argumentativ, poziția de la care
se pornește [...] (FELICIA CORDONEANU)*

POZNĂ

A da de pozna (cu cineva) (Reg.) = A o păți:

*Mai dădea și de pozna cu jandarmii.
(LIVIU REBREANU)*

A face pozna (Reg.) = A face o impresie
deosebită, a face senzație:

*Între toate bucatele era niște plăcinte
atât de gustoase, cât făcea pozna, nu alta! (I. G.
SBIERA)*

Alta e (sau **era**) **pozna!** sau **pozna e** (sau **era**)
alta! v. **altul**.

PRACTICĂ

A (se) pune în practică = A (se) aplica:

*Se plâng unii că regimul constituțional
este cauza că nu merg lucrurile; dar principiile
constituționale s-au pus oare în practică? (D.
BOLINTINEANU)*

*Când căuta să-și pună în practică
înțelepciunea, oamenii se uitau unii la alții cu
înțeles, vorbeau peste el, luându-l la vale. (PAVEL
DAN)*

PRADĂ

A face pradă (Înv.) = A prăda:

În tabăra lui Răzvan făcură vrăjmașii multă pradă. (NICOLAE BĂLCESCU)

Cum s-au îndurat a da țara în pradă, fără nicio nevoie, numai pentru frica cea blestemătească. (ION NECULCE)

Pradă (sau **prada**) **cuiva** = La discreția, la bunul plac al cuiva, în stăpânirea, sub dominația unei persoane (sau, (pex.), a unui sentiment, a unei idei); dominat, copleșit de cineva (sau de ceva):

Arald, cu moartea-n suflet, a gândurilor pradă,/ Pe jeț tăcut se lasă, cu dreapta pe-a lui spadă. (MIHAI EMINESCU)

Măiculița lui,/ Pradă dorului,/ Ea mi-l tot căta,/ Și mi-l tot striga/ Dar nu mi-l găsea. (POP.)

PRAF

A (se) face (sau **a (se) preface**) **(în) (praf și) pulbere** (sau **pulbere și cenușă**) sau **a (nu) se (mai) alege** sau **a (nu) rămâne (nici) praful și pulberea** sau **praf(ul) și cenușă, praf(ul) și țărână**) (de cineva sau de ceva) = **a** (D. ființe) A fi zdrobit, sfărâmat, fărâmițat, nimic, ucis; a se alege praful:

Moara ciociului macină oameni de s-alege din ei pulberea. (MIHAIL SADOVEANU)

Praf și pulbere să se aleagă de capul lui! (P. ISPIRESCU)

Praf și țărână rămase și din fata cea mai mare a zmeului. (IDEM)

[Calul] *zboară cu dânsul în înaltul cerului și apoi, dându-i drumul de acolo, se face spânul până jos praf și pulbere.* (ION CREANGĂ)

b) (D. obiecte, bani, bunuri materiale etc.) A nu mai rămâne nimic, a fi complet distrus sau irosit, risipit, înlăturat, a nu se mai alege nici praful:

Și cădzură toți idoli de se sfărâmară și se feaceră pulbere. (DOSOFTEI)

A (se) face praf și pulbere sau **a (se) preface în praf** = A (se) distruge complet; (d. ființe) a fi ucis, zdrobit:

De ce nu pot în praf a mă preface? (MIHAI EMINESCU)

A da (sau **a arunca cuiva cu) praf în ochi** (Fig.) = A induce în eroare, a înșela pe cineva, dându-i iluzia că lucrurile sunt altfel decât în realitate:

[...] *pe lângă proprietatea și posesiunea liniștită a Basarabiei și a Hotinului, acei tătari n-au trecut, ci sunt pure invențiuni pentru a arunca praf în ochi Europei, neștiutoare de lucrurile noastre de la Dunăre.* (MIHAI EMINESCU)

– Dar, Stavrule, te-am văzut cumpărând zahăr și lămâi, nu erau pentru a face limonadă?

– Nu, dragul meu, asta e praf în ochii însetaților! (PANAIT ISTRATI)

Am văzut „lista datornicilor” la bugetul de stat – praf în ochi pentru presă. (<http://www.click.ro/news/>)

A da cu praf de mers (Arg.; în limbajul adolescenților) = A pleca; a determina pe cineva să plece:

Șumudică a spus că arabii „i-au dat cu praf de mers” lui Rednic, pentru că nu avea rezultate. (<https://psnews.ro/>)

A face (pe cineva sau ceva) praf (și pulbere) și praf și țărână (sau **scrum, cenușă, fărâme**) (Fam.) = A distruge complet pe cineva sau ceva, a risipi în totalitate, a învinge pe cineva într-o discuție în contradictoriu, anulându-i toate argumentele, a impresiona profund pe cineva prin cele spuse sau făcute:

– Intră, îi zise ea, intră, că trebuie să fii om bun, altfel, fără să vreau, m-aș fi prefăcut într-o cățelușă c-un dinte de fier și cu altul de oțel și te-aș fi făcut praf și fărâme. (BARBU DELAVRANCEA)

Bietei domnițe i se făcu frică; puse mâna pe gâtul ulciorului; mâna îi tremură și, scăpând ulciorul de pe colacul de piatră, îl făcu praf și fărâme. (IDEM)

A face praf (Fam.) = **a)** A face să se ridice praful. **b)** A vorbi fără rost, a spune minciuni:

Nu-ți mai răci gura, Ghiță, că faci praf!
(MARIN PREDĂ)

c) A combate cu elemente puternice, convingătoare, hotărâtoare, a anula argumentele cuiva într-o discuție; a uimi prin argumentație, judecată, cunoștințe:

Nicolae Argintescu-Amza, care l-a făcut praf pe Vianu și eu l-am apărat, spunându-i cu acest prilej și remarci mai vechi cu privire la el, la Amza. (PETRU COMARNESCU)

A fi praf (Arg.) = **a)** A fi beat criță:

Dărămat după cheful de ziua lui: Îmi era rău, eram praf și singur! M-a bufnit plânsul când l-am văzut! (<https://www.wowbiz.ro/>)

b) A fi extenuat:

A doua zi dimineată, miercuri, eram praf. Am declarat că nu pot continua călătoria.
(IACOB NEGRUZZI)

A o face praf = A nu realiza nimic, a suferi un eșec:

Gavrilă, aici ai făcut-o praf, se înveseli, în sfârșit, și Ioniță. (MARIN PREDĂ)

A se alege praful (sau **praful și pulberea, praful și țărâna, praful și paradichiul**) (de cineva sau de ceva) sau **a nu se mai alege** sau **rămâne nici** (sau **decât**) **praf** (sau **praful, praful și pulberea**). v. **alege**.

A trage un praf (cuiva) = A critica (pe cineva); a trage un perdaf (cuiva):

[El] *trage un praf adversarilor protecționismului.* (I. L. CARAGIALE)

A(-și) scutura praful (sau **pulberea**) **de pe** (sau **din**) **picioare** (Înv.) = A renunța definitiv la ceva:

Și cine nu vor primi voi... ieșind de în casă sau de în cetatea aceea, scuturași praful de în picioarele voastre. (CORESI)

Miroase a praf de pușcă = Se simte atmosfera de război, de lupte armate:

Mirosea a praf de pușcă și unii din cei căzuți se văitau, nu tare, dar nu se putea să nu te atingă. (EUGEN URICARU)

Arma de pază este la vedere, cei mulți sunt anonimi, restul așteaptă, simt aerul de libertate, rememorează vremuri trecute, obiceiuri, miroase a praf de pușcă etc.... (CONSTANTIN STANCU)

PRAFTORIȚĂ

A da cu praftorița (pe la nas) (Fam.) = **a)** A vorbi mult:

– *Ascultă, don'șoară, să nu cumva să dai cu praftorița acasă, când ne-om întoarce, că tac-tu îmi pune pielea pe băț dacă află [...]*
(HELIA RIMOGA)

b) A supăra pe cineva prin aluzii jignitoare:

Așa s-a bosumflat de parcă i-ar fi dat cineva cu praftorița pe la nas. (D. UDRESCU)

Necazurile din casa vecinului ar fi rămas fără ecou în mahala, dacă Domnica și Sultana, cari juraseră să se răzbune crunt pe țigancă, pentru praftorița ce le-o trăsese în ziua scuturăturii, ar fi tăcut [...] (G. M. ZAMFIRESCU)

PRAFTURĂ

A face (pe cineva) **praftură** sau **a-i face** (ori **a-i da, a-i trage**) **cuiva o praftură** (Fam.) = A face pe cineva de râs; a batjocori pe cineva, a certa aspru pe cineva:

Le făcea o praftură lungă și le dădea în mână hârtia trebuitoare pentru logofeții de acasă. (ION PAS)

Ce mai praftură le-a tras... Asta zic și eu prelucrare. (HORIA LOVINESCU)

PRAG

A bate pragurile = A umbla de colo-colo, fără rost, a fi haimana; a cerși:

[...] *sau ce patimi zac în trupul nevolnicului cerșetor care bate pragurile caselor și ale sinagogilor când se face pomenirea morților.* (CORNELIA ȘTEFĂNESCU)

A roade pragul cuiva. v. roade.

A se lovi (sau **a (se) da ori a se izbi**) **cu capul de prag** (sau **de pragul de sus**) (Fam.) = A dobândi experiență în urma unor întâmplări nefericite:

Tu ești un copil de ieri-de-alaltăieri, nu știi nimic. Ascultă-mă pe mine, că sunt lup bătrân, am dat cu capul de pragul de sus și am văzut pe cel de jos. (NICOLAE FILIMON)

Își zicea că generozitățile acestea sunt ale tinereții și că băiatul se va cumiți când se va izbi el însuși cu capul de pragul de sus. (LIVIU REBREANU)

Până nu dai cu capul de pragul de sus, nu vezi pe cel de jos. (P. ISPIRESCU)

Mi-am dat seama că nu e posibil să fie lămurit d-l Chirnoagă și că trebuie să fie lăsat a se lovi cu capul de pragul de sus. (ȘTEFAN PALAGHIȚA)

A se pune prag = A se așeza în calea cuiva, pentru a-i împiedica să treacă; a împiedica acțiunile cuiva:

S-a găsit una cu ochii verzi și cu sprâncenele îmbinate, care s-a pus prag și nu-l lasă să treacă. (MIHAIL SADOVEANU)

A trăi la praguri (Fig.) = A trăi din mila altora; a cerși:

Nevasta i-a murit;/ Și-apoi./ I-a ars și casa; i-a trăsniț./ Deodată patru boi./ Trăia la praguri, și-n nevoi./ Că-n urmă-a înnebunit. (G. COȘBUC)

A trece pragul casei (cuiva) = A intra în casa cuiva; a vizita pe cineva sau ceva:

Nimeni nu te înjură ... în gând, când i-ai trecut pragul. (ION VINEA)

Am umblat încotro m-au împins capricioșii pași ai fantaziei și cum am trecut multe praguri am trecut și pe acelea ale multor muzee din străine țări. (D. ANGHEL)

A(-i) călca (sau **a(-i) păși, a(-i) trece**) **pragul (cuiva sau a ceva)** = **a)** A intra la cineva sau

unde, a ieși de la cineva sau de undeva; a vizita pe cineva:

De atunci încoace George n-a mai călcat pragul casei lui Baciu, deși față de Ana se purta parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. (LIVIU REBREANU)

– Eu? răspunse Mara ca înțepată de viespi. Eu nu calc pragul ei câtă vreme trăiește cu nemernicul acela. (IOAN SLAVICI)

Și dac-a fost pețită des,/ E lucru tare cu-nțeles,/ Dar dintr-al prinților șirag,/ Câți au trecut al casei prag,/ De bună seamă cel mai drag/ A fost ales. (G. COȘBUC)

I-a poruncit să nu-i mai calce pragul, că-i rupe picioarele. (I. L. CARAGIALE)

b) A ieși din casă:

Și tu, bade, – așa-i gândi./ Că dacă mi-i părăsi,/ Eu altul n-oi mai găsi.../ Dar nici pragul n-am călcat/ Și altul mi-am căpătat. (JARNÍK-BÎRSEANU)

A(-i) pune piciorul (sau **picioarele**) **în** (sau **pe**) **prag** = A lua o atitudine hotărâtă, a se opune în mod energetic, a obliga pe cineva să facă ceva:

Alt bărbat, în locul lui, și-ar fi pierdut răbdarea și ori îi pune picioru-n prag, s-o potolească, ori o trimitea înapoi la babacă-său. (I. L. CARAGIALE)

Picioarele-n prag punem și vorba nu ne schimbăm. (ANTON PANN)

Din prag în prag (În legătură cu verbe de mișcare) = Din casă în casă:

Vestea alergase ca focul din prag în prag. (MIHAIL SADOVEANU)

PRAHAIȚĂ

A nu se alege nici pârhaița (de ceva) (Reg.) = A se sfârâma foarte tare, a se distruge în întregime; a nu se alege nimic din ceva:

Să nu se ieie după noi, că nu s-alege nici pârhaița de trupușoarele noastre. (ION CREANGĂ)

PRAȘTIE

A da (sau **a merge**) **cu praștia** (**pe**) **undeva** (Pop.) = A merge pe undeva foarte rar, din când în când:

Și pentru că publicul nu dă decât cu praștia pe la momodel, administrațiunea băilor, în unire cu onor primăria Chișcanilor [...] a hotărât să dărâme podurile cari conduc la băile reci cele vechi. (BARBU DELAVRANCEA)

A da cu praștia în (sau **prin**) **ceva** = A se repezi la ceva; a încerca să fure, a fura:

Cât despre oala cu smântână, nici pomeneală nu era să-l fi prins vreodată la ea, ori să dea [pisoii] cu praștia prin bucățelele de friptură de pe grătar. (P. ISPIRESCU)

A da un cal la praștie (Reg.) = A dresa un cal ținându-l legat cu o funie și făcându-l să alerge în cerc, împrejurul celui care îl dresează:

Un geambaș da la praștie un cal neînvățat. (BARBU DELAVRANCEA)

A păzi casa cu praștia (Pop.) = A sta puțin pe acasă, a nu fi aproape niciodată acasă:

Păzești casa cu praștia și una, două la Marică. (ANTON PANN)

A păzi treaba cu praștia (Pop.) = A lucra foarte puțin:

A păzi treaba cu praștia. (I. C. HINȚESCU)

A-și face praștia = A face cum dorește, a face cum e normal; a-și face voia, gustul, plăcerea:

Boala nu trece până nu-și face praștia. (POP.)

A-și lua praștia și hamul (sau **hamul și praștia**) (Reg.) = A-și căuta de lucru, a-și găsi un rost, a se apuca cu hotărâre de o treabă:

Ia-ți dar praștia și hamul.../ Du-te și tu de muncește./ Câștigă și te hrănește. (ANTON PANN)

Ce pagubă-n ciuperci ar fi dacă Ecaterina Andronescu [...] și-ar lua hamul și praștia și ar pleca încotro vede cu ochii [...] (<http://www.agentia.org/>)

Ca de o praștie sau **cât dai** (sau **cât ajungi**) **cu praștia** = La mică distanță, foarte aproape, la o azvârlitură de băț:

Casa lui era ca de o praștie de a noastră. (POP.)

Ca din praștie = a) Cu mare viteză, foarte iute, foarte repede, cu putere, în mod violent:

Auzind aceste, iepurele se duce ca din praștie. (POP.)

b) Împrăștiat, răsfirat:

Casele din Văleni erau aruncate ca din praștie. (ION AGÎRBICEANU)

PRAVILĂ

A pune (sau **a rândui**) **pravilă** = A stabili o regulă:

Și a pus părintele pravilă și a zis că în toată sâmbăta să se procitească băieții și fetele, adică să asculte dascălul pe fiecare de tot ce-a învățat peste săptămână; (ION CREANGĂ)

După (sau **pe, ca pe**) **pravilă** sau **cu pravila** (Înv.) = (Care este) conform legii, după lege; (pex.) (care este) drept, just:

În domnia lui au tăiat capul lui Goe Căpitanul,... cu pravila. (NICOLAE COSTIN)

PRAZ

Adio și-un praz verde. v. **adio.**

A mânca praz (sau **borș, haram, rahat, ciuperci**). v. **mânca.**

PRĂJINĂ

A apuca înainte ca curva prăjina (Arg.) = Se spune despre cineva care, deși e vinovat, face pe indignatul:

Și eu am protestat duminică, domnule Șalaru, nu o apucați înainte ca curva prăjina!, a adăugat legislatoarea. (<http://jurnal.md/>)

Însă se pare că funcționează de minune principiul „curva apucă prăjina să bată curvele

din sat”, iar candidații se dau toți mai catolici decât Papa. (<https://www.ziuaconstanta.ro/>)

A încăleca prăjina (Gmț.) = A pleca:

Acel nenorocit este expus a încăleca pe o prăjină și a se duce prin văzduh după glasul fermecătoarei care, bătând cu o vârguță de alun peste o ulcică din vatră, cheamă neconținut pe iubitul ei. (VASILE ALECSANDRI)

A lua (pe cineva) **cu prăjina** = A alunga (pe cineva):

Domnica! E, cerce' dumnealui și-i videea cum mi ți l-a lua cu prăjina. (C. NEGRUZZI)

A nu-i ajunge (cuiva) **cu prăjina** (sau **cu strămurarea** ori **strămurarița**) **la nas**. v. **ajunge**.

A paște (pe cineva) **cu prăjin ba**. v. **paște**.

PRĂJIT, -Ă

A mânca răbdări prăjite (sau **ciuperci**, **coaste fripte**). v. **mânca**.

PRĂPASTIE

A duce (sau **a împinge**, **a băga**) **în prăpastie** (pe cineva) = A face (ca cineva) să ajungă într-o situație dezastruoasă (și fără ieșire); a duce la pieire (pe cineva):

Nu te-a lăsat inima să-mpingi în prăpastie pe-o biată femeie ce-i nevinovată. (VASILE ALECSANDRI)

A fi (sau **a se afla**, **a ajunge**) **pe** (ori **la**) **marginea prăpastiei**. v. **margine**.

A spune (sau **a vorbi**) **prăpăstii** = **a**) A spune lucruri care înpăimântă:

Frații tăi cei mai mari, atâți și atâți oameni voinici și deprinși cu nevoile n-au putut face nimic, și tocmai tu, un mucos ca tine, o să izbutească? N-auzi tu ce prăpăstii spun frații tăi? (P. ISPIRESCU)

– *Cum se poate, oamenii lui Dumnezeu, să-mi spuneți mie prăpăstii d-astea?... Că n-aveți pământ!...* (LIVIU REBREANU)

b) A spune bazaconii, lucruri lipsite de rațiune, de logică:

Părinții noștri ne spun prăpăstii de necrezut despre starea vieții publice în tinerețea lor, parcă ne-ar povesti lucruri de acum cinci sute de ani; (I. L. CARAGIALE)

– *Bea, mai bine, și nu mai vorbi prăpăstii și dumneata.* (ION AGÎRBICEANU)

Ioane, nu ne face de ocară. Cum vorbești așa prăpăstii? (VICTOR EFTIMIU)

PRĂPĂD

A striga (sau **a țipa**, **a urla**) **de prăpădenia pământului** (Pop.) = A striga (sau a țipa, a urla) foarte tare:

Bietul Zaharia urla de prăpădenia pământului. (MIHAIL SADOVEANU)

Prăpădul (sau **prăpădenia**) **pământului** (sau **Domnului**, **lui Dumnezeu**) = Se spune despre o nenorocire îngrozitoare:

Unii doreau jeratic de bogăție, alții slavă, prăpădul pământului. (BARBU DELAVRANCEA)

Acum du-te la forjă, vezi că sare forja în aer. E prăpădul lui Dumnezeu. (NICOLAE ȚIC)

PRĂPĂDI

A prăpădi (sau **a pierde**) **calea căminului** = A nu se mai întoarce acasă:

Teamă mi-e să nu-ți prăpădești calea căminului. (POP.)

A prăpădi pe cineva (sau **a se prăpădi**) **din ochi** = A iubi pe cineva (sau a se iubi unul cu altul) nespun de mult; a (se) pierde din ochi:

Harap-Alb o prăpădea din ochi de dragă ce-i era. (ION CREANGĂ)

Nu au grija nimănuia./Și de dragi unul altuia/Ei din ochi se prăpădesc. (MIHAI EMINESCU)

Face-o nuntă strălucită, și i-o dă, ș-o duce la palatul lui – da' lui așa-i era de dragă, de-o prăpădea din ochi. (IDEM)

De câte ori nu-l prăpădeam din ochi și de câte ori nu-l vedeam, iarăși, pe părintele Ghermănuță înfiripându-se în zare [...] (CALISTRAT HOGAȘ)

A se prăpădi (sau **a se omorî**, **a se rupe**) **cu firea**. v. **fire**.

A se prăpădi de dorul cuiva sau **a ceva** = A dori foarte mult:

Gândește, mândro, gândește,/ Că dorul mă prăpădește. (POP.)

A se prăpădi de frică (sau **cu frica**) = A se agita foarte mult:

Eu, de la o vreme, mă prăpădesc de frică. (ZAHARIA STANCU)

A se prăpădi de răs (sau **de plâns**, **de rușine**) = A râde sau a plânge, a-i fi rușine foarte tare:

Avocatul, de altfel, isprăvi toată afacerea în câteva minute, încât Titu se prăpădi de răs seara, când femeile se înapoiară din Armadia frânte de oboseală. (LIVIU REBREANU)

Curtenii se prăpădeau de răs [...] (I. POP-RETEGANUL)

Să se prăpădească băiatul de rușine când văzu că pe dansul îl cheamă! Se făcu roșu ca sfecla, se zăpăci. (P. ISPIRESCU)

A se prăpădi după (sau **de**) **ceva** sau **cineva** = A-i plăcea foarte mult ceva sau cineva; a iubi foarte mult:

Se bucura văzând emoția lui Titu și ar fi vrut să-l dea de exemplu lui Grigore, care nu se prăpădea deloc după comorile lui. (LIVIU REBREANU)

De când era mititel se prăpădea după gravuri. (AL. VLAHUȚĂ)

A sminti (sau **a omorî**, **a prăpădi**, **a răzbi**, **a stinge**, **a hâi**, (reg.) **a mântui**, (reg.) **a teșmeni**, **a usca**, **a zvânta** etc.) (pe cineva) **în bătaie** (sau **în bătăi** ori **cu bătaia**). v. **bătaie**.

A-și prăpădi călcâiele = Se spune despre cineva care fuge foarte repede:

Și unde n-au apucat-o la fugă de-și prăpădea călcâiele. (I. G. SBIERA)

PRÂNZARE

A sta (sau **a șede**) **la prânzare** (Îrg.) = A prânzi:

Au făcut popas la o dumbravă zisă a lui Macarie și au stat la prânzare subt săivan. (MIHAIL SADOVEANU)

PRÂSNEL

(Sprinten sau **iute**) **ca prâsnelul** (sau **ca un prisnel**) = Foarte iute și harnic, vioi, sprinten, ager:

Cucoana Catina se învărti ca un prisnel, coborî în pivniță și se întoarse repede c-o cană plină de vin. (MIHAIL SADOVEANU)

Eram om sprinten ca prisnelul. (I. POP-RETEGANUL)

Moșneagul, iute ca un prâsnel, așterne țolul. (ION CREANGĂ)

Acest diac era un țănc de om iute ca prisnelul. (PAVEL DAN)

PREA

A (fi) prea de tot (sau **prea din cale afară** ori **prea-prea**) (Fam.) = Se spune când s-a depășit o limită acceptată, permisă:

Bătrânele prea sunt de tot, – prea se ocolesc – prea se uită chiondorâș. (BARBU DELAVRANCEA)

Asta era prea de tot. Proasta se duse la Mărcuș, făcuse baie, promise și bani... (EMIL MLADIN)

A nu ști prea multe = A fi supărăcios, irascibil, a reacționa impulsiv; a nu ști de glumă:

Ș-apoi las' pe popa Niculai Oșlobanu, căci el nu prea știe multe. (ION CREANGĂ)

Asta e prea-prea (Fam.) = Asta întrece măsura:

Dar ca o stârpitură ... să-i facă lui asta, i se păru că e prea-prea. (CAMIL PETRESCU)

Nici prea-prea, nici foarte-foarte (Fam.) = Așa și așa, nici bine, nici rău, potrivit, moderat:

Leonică în sufletul lui nu era nici bun nici rău, nici moale nici iute, nici deștept nici prost, Cu un cuvânt, o ființă nici prea-prea, nici foarte-foarte. (I. L. CARAGIALE)

– Aveți mult de lucru? [...] – Nici prea-prea, nici foarte-foarte... potrivit. (IDEM)

Omul nu trebuie să fie nici prea-prea, nici foarte-foarte,/ Nici carnea să arză, nici frigarea. (ANTON PANN)

Așa ș-așa, nici prea-prea, nici foarte-foarte... numai că mi s-au cam lungit urechile de foame. (VASILE ALECSANDRI)

Omul nu trebuie să fie nici prea-prea, nici foarte-foarte. (I. C. HINȚESCU)

Nici... prea-prea = Nici peste măsură de, nici extraordinar de...:

De n-am mătăsurii, am ce pot,/ Nici bun prea-prea, nici rău de tot. (G. COȘBUC)

Nu (sau nici) prea = Nu chiar, nu tocmai, nu cam:

Cei doi nu prea voiau să primească, dar după multă stăruință din partea celui al treilea, au primit. (ION CREANGĂ)

Trebuie să ne grăbim mult ca să-i ajungem? – Să ne grăbim și nu prea, pentru că-i putem ajunge. (MIHAI EMINESCU)

Nu-mi prea bat capul de aceasta, zise Toderică. (C. NEGRUZZI)

Ori prea-prea, ori foarte-foarte = Ori una, ori alta:

Atunci, iată ce zic eu... să fie ori prea-prea, ori foarte-foarte. (I. L. CARAGIALE)

PREAJMĂ

A umbla în (sau prin) preajma cuiva = A umbla după cineva, a se ține de cineva; a da târcoale cuiva:

Câte un handralău... împlă numai în prijma [preajma] fetelor, le ocheste pe fereastră să vadă ce fac și cum se poartă. (ȘEZĂTOAREA, III)

Trei zile și trei nopți umblară prin preajma palaturilor și mai ispitind, aflară că zmeoaica cu zmeul nu erau acasă. (P. ISPIRESCU)

PREATCĂ

A trece peste preatcă (Reg.) = A depăși limita:

Fiindcă prea sărise peste preatcă, a întărâtat poliția. (<http://site/nccmnliterature/>)

PREDICA

A predica în deșert (sau **în pustiu**) = A vorbi degeaba, a da sfaturi cuiva care nu le ascultă:

Noi, cari încă de mult am scris despre rimele în „a” și prin alte ziare, am avut mai multe asemenea ocaziuni de a constata că n-am predicat în deșert. (AL. MACEDONSKI)

Celui ce predică-n pustiu/ Și-n jurul lui tovarăși n-are,/ Rămâie-i numele lui viu,/ Căci sfântă-i munca lui și mare! (NICOLAE IORGA)

PREDICĂ

A ține (cuiva) **o predică** (sau **predici**) = A povățui, a dăscăli (pe cineva), a mostra, a dojeni pe cineva; a ține (cuiva) o lecție de bună-cuviință:

Mulțumesc pentru predică! Ai fost sublim. (CEZAR PETRESCU)

La așa ceva mă puteam aștepta cu greu când înaintea unei zidiri patinate de vremuri, între țeranii grămădiți în jurul omului care nu venea nici pentru o afacere, nici pentru a le ținea o predică politică [...] (NICOLAE IORGA)

Mitru și-a beut paharul, și l-a umplut apoi din nou și-a venit lângă mine, explicându-se, spunându-mi că el n-avea de gând să-mi țină predici [...] (ION LĂNCRĂNȚAN)

PREGĂTI

A pregăti terenul = A crea condiții prielnice pentru ceva, a încerca să vadă, să tatoneze dacă o acțiune pe care vrea s-o inițieze are sorți de izbândă:

Și-a închipuit că poate se va ivi totuși un prilej favorabil să pregătească măcar terenul. (LIVIU REBREANU)

PREOȚIE

A lepăda (sau a delunga) din (sau de) preoție

= A răspopi:

Preotul de se va însura cu a doaua muiare să se delunge [a se îndepărta] de preoție.
(PRAVILA de la GOVORA)

Cel ce s-a lepădat de preoție pentru nevrednicia sa, nu se face duhovnic. (SFÂNTUL NICODIM AGHIORITUL)

PREPELEAC

A fi gol prepeleac = A fi sărac, neîmbrăcat:

E sărac luciu și gol prepeleag.
(MIRCEA TOMESCU)

PREPELIȚĂ

A căuta coada prepeliței = A căuta ceva inexistent:

De pomană căutăm coada prepeliței și tot tăiem frunză la câini. Glume, dragă băiete, glume. (G. BĂLĂIȚĂ)

A prinde prepelița (ori **ciocârlanul** sau **purceaua** etc.) **de coadă**. v. **prinde**.

A se înțelege ca găscă cu prepelița = A nu se înțelege deloc:

Jupân Traicule, ne înțelegem ca găscă cu prepelița. (GALA GALACTION)

PRESĂ¹

A avea presă bună (sau **proastă**) (Arg.) = A se bucura de apreciere bună (sau rea) în presă:

Băi, frate, dar ce presă bună ai! Te laudă francezii în ziarele lor de mama focului.
(ȘTEFAN DUMITRESCU)

Dar ce înseamnă, în ziua de azi, să ai o imagine proastă în presă? (MATEI VIȘNIEC)

PRESĂ²

A pune sub presă = A tipări:

Unele informații care ne-au sosit în momentul când punem ziarul sub presă.
(ZAHARIA STANCU)

PRESCHIMBA

A preschimba cuvinte (Înv.) = A vorbi:

Câteodată vezi doi oameni/ Care-n cale se-ntâlnesc/ Cum preschimbă trei cuvinte/ Și-apoi grabnic se despart. (IACOB NEGRUZZI)

A preschimba glume (Înv.) = A-și spune glume; a glumi:

Eu, câte fete le întâlnesc,/ Preschimb cu ele glume ușoare/ Și chiar din fugă le amețesc.
(VASILE ALECSANDRI)

PRESTA

A presta (un) jurământ = A depune un jurământ (în condițiile prevăzute de lege):

Nu știu cine va fi noul rege al Poloniei, nu știu dacă voi mai putea presta jurământ și acestuia. (PETRU DEMETRU POPESCU)

PREȘ

A bate preș (pe cineva) = A bate (pe cineva) foarte tare:

L-au bătut preș pe bietul om.

A duce cu preșul (sau **a duce cu zăhărelul, a duce de nas**). v. **duce**.

PREȚ

A (se) urca prețul (ori **prețurile**) sau, rar, **a urca în preț** = A (se) scumpi (o marfă):

Cartelul cărbunelui a urcat după 1900 prețul cărbunelui cu 35%. Cartelul distilierilor de petrol urcă prețul petrolului în 1900 cu 20%, deși calitatea produselor scăzuse. (CONSTANTIN DAICOVICIU)

Ei sunt stăpâni pe toată mișcarea economică, ei urcă și scad prețurile, ei determină curentul mișcării comerciale... (CONSTANTIN BACALBAȘA)

A ajunge la preț = A fi căutat, apreciat:

Dar tot românul, săracul, e și aici cel mai de frunte, căci vine iarna geroasă și ajunge la preț jocul călduros, la care nimeni atât de mult ca românul nu ține. (IOAN SLAVICI)

A avea (un) preț = A se vinde bine, cu preț ridicat, a valora mult, sub aspect material; (fig.) a prețui, a valora:

Pentru un om ca el acuma viața avea un preț nemărginit. (MIHAIL SADOVEANU)

Toate au avut preț și s-au vândut de minune: și vitele, și bucatele, și mărfurile. (GALA GALACTION)

În ochii mei acuma nimic nu are preț/ Ca taina ce ascunde a tale frumuseți. (MIHAIL EMINESCU)

A da preț = A pune în valoare, a face să aibă valoare:

Vine-o clipă, când înveți,/ Că atâtor idealuri depărtarea le dă preț. (PANAIT CERNA)

A nu avea preț = A nu se vinde, a nu avea căutare; (fig.) a nu putea fi evaluat în bani, a avea o valoare foarte mare, a fi de neprețuit:

Un ichi [arșic plumbuit la jocul de arșice] bun n-are preț (P. ISPIRESCU)

A nu pune preț = A nu aprecia cum se cuvine; a nu lua în seama ceva, pe cineva:

Buna n-a pus preț nici de data asta pe vorbele satului și și-a văzut de treburi, ca și mai înainte. (ION LĂNCRĂNȚAN)

Dacă un om nu pune preț pe lege, care presupune o anumită constrângere, nu pune preț nici pe încălcarea ei. (ILEANA MĂLĂNCIOIU)

Toți vorbesc ba de una, ba de cealaltă și nimeni nu pune preț pe una sau pe cealaltă boală, pe ce vorbește ori pe ce simte. (IRINA PETRAȘ)

A pune preț pe (sau la) ceva (sau cineva) = A considera că ceva sau cineva este foarte important sau necesar; a ține mult la ceva sau la cineva:

L-am cunoscut [pe Eminescu], am trăit lângă el foarte aproape vreme îndelungată și

știi cât de mult preț pune pe plăcerile materiale ale vieții. (I. L. CARAGIALE)

Iubesc prea mult exercițiul criticii ca să nu-i respect drepturile. L-am practicat eu însumi și pun prea mare preț pe vehemența lui intelectuală pentru a nu-i primi cu voie bună rigorile. (MIHAIL SEBASTIAN)

Să știi, iubite domnule Iarnik, că pui mare preț pe cele ce-mi spui despre Constantin. Două, trei vorbe de-ale d-tale sunt de sute de ori mai crezute decât mii de vorbe ce-mi va scrie el; (P. ISPIRESCU)

A ridica (sau a umfla) prețul. v. **ridica.**

A scădea în preț = A deveni mai ieftin:

Iese-n piață? Scad în preț/ Florile deodată/ – Nu-i ca ea-n orașul tot/ Mai frumoasă fată! (G. COȘBUC)

A se învoi (sau a veni) la (sau din) preț (sau asupra prețului) sau **a se ajunge (sau a se uni) din preț** ori **a rupe (sau a tăia) prețul** = A încheia o tranzacție comercială, înțelegându-se asupra sumei de plată:

Numai de la o bucată de vreme moșneagului i se păru că băietanul nu-și prea vedea de treburile lui. Că fusese vorba să se ducă până în Cotruți, să taie un preț pentru niște stuh cu un om de acolo, și nu se dusesse. (EM. GÎRLEANU)

Domnule judecător, răspunse boiangiul, omul acesta mi-a adus în adevăr un brâu ca să îl vopsesc, și mi-a zis să nu îl fac nici roșu, nici galben, nici verde, nici albastru, nici negru, nici fistichiu etc. și ne-am învoit din preț. (P. ISPIRESCU)

Vă veți învoi amândoi asupra prețului ca doi oameni de onoare ce sunteți. (MIHAIL EMINESCU)

A ține la preț (sau a se ține greu la preț) = A nu reduce nimic din suma cerută la o vânzare:

Câteva zile d-a rândul se mai duse el în pădure și tot găsea câte un ou [de aur]. Se făcu însă mai năzuros în târg, ținu mai la preț, și cu mirare văzu că scoate câte patru pungi de bani în loc de două. (P. ISPIRESCU)

A-și mânca din preț = A pierde din valoare:

Bârlădeanu îi observă ochii cu sclipiri dușmănoase spre el și-l socoti, în sinea lui, pornit spre scădere, ca un cal care începe să-și mănânce din preț. (MIHAIL SADOVEANU)

Preț (ca) de... (sau **ca la...**) (Următ de determinări temporale) = Un timp (cam) de...:

A stat preț de un ceas baba acasă. (MIHAIL SADOVEANU)

Trece așa preț ca la un sfert de ceas și numai ce mă pomenesc cu un ăla... că vine și se pune la altă masă alături. (I. L. CARAGIALE)

Dar mama, după ce a studiat-o preț de o secundă, s-a dus ca o găină beată la niște cerșetori cărora le-a împărțit coliva. (PETRE BARBU)

Preț de... (sau **la...**) = Contravaloarea a...:

Să bem preț de patru boi! (G. COȘBUC)

Băui preț la nouă cai,/ De vin nu mă saturai./ Băui preț de nouă iepe,/ Iacătă-mă mort de sete! (I. G. BIBICESCU)

PREȚUI

A ști cât prețuiește ceva (sau **cineva**) = A cunoaște defectele cuiva sau a ceva, a ști dinainte că nu trebuie să contezi pe ceva sau pe cineva:

Se gândi [fanariotul] să aducă un eunuc din Constantinopole, dar lepădă și această idee, căci știa din încercare cât prețuiește și credința eunucilor. (NICOLAE FILIMON)

Lăpușneanul le scrisese în mai multe rânduri ca să vie, legându-se prin cele mai mari jurăminte că nu le va face nimica, dar ei știau cât prețuiește jurământul lui. (C. NEGRUZZI)

PREZENTA

A prezenta arma = A mânui arma după anumite reguli militare, fixând-o într-o poziție stabilă, pentru a da onorul unui superior, unei personalități la o ceremonie etc.:

Un soldat de santinelă ne prezintă arma izbind-o cu patul în pământ. (JEAN BART)

PREZENȚĂ

(A avea) prezență de spirit = A acționa repede și la timp în împrejurări dificile și neprevăzute:

Un bărbat, chiar când e numai abia trecut de vârstă copilăriei, are alți ochi și altă prezență de spirit în asemenea împrejurări. (CEZAR PETRESCU)

Dacă Rudolf n-avea prezență de spirit, ori intra ea sub roate, ori intram și ne răsturnam noi în șanț. (LIVIU REBREANU)

A face act de prezență. v. **act.**

PRICAZ

A face pricaz = A meni a rău, a aduce vătămare:

Nu-i bine să dai baligă vinerea, că faci pricaz la vite. (ȘEZĂTOAREA, VI)

PRICINĂ

A avea (sau **a fi în**) **pricină** (cu cineva) (Pop.) = A fi certat cu cineva; a se judeca cu cineva:

Când avea pricină cu cineva, umbla după împăciuire. (G. CĂLINESCU)

A căuta (cuiva) **ceartă** (sau **bătaie, pricină, vrajbă**) **cu lumânarea.** v. **căuta.**

A da la pricină (cu cineva) (Reg.) = A începe să se certe (cu cineva):

Dau la pricină... până ce ajung la bătaie. (POP.)

A pune pricină (sau **pricina, pricini**) **că...** (Înv.) = A obiecta, a pretexta, a motiva că...:

Când era sătui, punea pricină că le-ar fi rău și făcea hodină. (ION BUDAI-DELEANU)

A pune pricină (Înv.) = A invoca motive, pretexte pentru justificarea unei acțiuni:

Puind pricină că Bocskai nu a intrat în Ardeal când a fost chemat, cardinalul ocupase cetățile. (NICOLAE BĂLCESCU)

A se pune de pricină (sau **în poară, în pizmă**, (reg.) **de price, la price**, (înv.) **în price, cu price**) (cu cineva) (Pop.) = **a**) A se lua la ceartă, la harță (cu cineva), a căuta nod în papură (cuiva):

– *Nu te pune în poară, măi omule, cu împăratul iadului.* (ION CREANGĂ)

b) A se împotrivi, a se opune (cuiva):

Dar parcă naiba vrăjește: cela nu sună coasa, că-i e frig; celuia că-i îngheață mâinile pe cărceie; văru-meu Ion Mogorogea, cu vâtrarul subsuoară, se pune de pricină că nu ură, și numa-ți crăpa inima-n tine de necaz! (ION CREANGĂ)

Atunce va fi ferice/ De ceia ce nu pun price./ Ce cu inemă direaptă/ Nedejdiuiesc să ia plată. (DOSOFTEI)

Să vărsați din gură vorbe goale, și puneți unul altui price? Ajunge-un băț la un car dă oale! (ION BUDAI-DELEANU)

Alexă nu se puse de pricină, luă lăcrița și porni departe. (POP.)

A sta (de) pricină (Înv.) = A se împotrivi:

N-a stat dihania de pricină, ci a rupt-o de fugă. (CONVORBIRI LITERARE, XI)

A(-i) găsi pricină (sau **pricini**) (cuiva) (Înv.) = A(-i) găsi motiv sau pretext de ceartă (cuiva); (pex.) a(-i) imputa, a (-i) reproșa (pe nedrept) (cuiva ceva):

Unde-i dragoste puțină,/ Lesne-i a găsi pricină. (POP.)

El răspunse: Suntem bucuroși să auzim că va fi prietenie, numai dacă nu s-ar găsi pricină de gâlceavă din partea voastră. (NICOLAE MILESCU SPĂTARU)

Scepticii [scepticii], cărora le place a găsi pricini la toate întâmplările omenești, pretind că foile publice cad din mai multe pricini [...] (PROPĂȘIREA, vol. 1, 1980)

A-i da pricină (cuiva) (Înv.) = A învinui, a acuza (pe cineva):

I-am dat pricină că nu dă seamă de o sumă de bani a visteriei. (MIRON COSTIN)

PRICOPSEALĂ

A lua (sau **a da, a avea**) **pe cineva pe** (sau **spre, de**) **pricopseală** (Pop.) = A lua (sau a da) pe cineva ca ucenic, ca elev:

Îl luasem de la mamă-sa... pe procopseală: dorea să se facă popă. (I. L. CARAGIALE)

Iată doi ani în cap de când te-am dat pe pricopseală la postelnicul și nu văd niciun spor de la tine; (NICOLAE FILIMON)

(Nu) e mare pricopseală (sau **scofală**) = **(Nu) e** cine știe ce lucru important:

„Mare pricopseală!” se gândi Sisoe, pufnind pe nas... Ce era să caute prin asemenea pustii locuri un sfânt mare și iubitor de oameni ca dânsul? (G. TOPÎRCEANU)

Ce mare procopseală face un om, pentru el însuși, dacă nu are parte decât de mândria de a se fi sacrificat pentru alții? (CONSTANTIN BANU)

PRIGOARE

A se usca ca prigoria (Reg.) = A slăbi:

[...] *ceilalți stați cu gâtlejul uscat ca prigoriile, așteptând să vă pice, strop de rouă cerească, un rolișor la câteva luni dacă nu la câțiva ani o dată.* (VICTOR EFTIMIU)

PRIGON

A pune la prigon (D. animale de tracțiune) = A înhăma sau a înjuga la mijloc între o pereche aflată în față și una în spate:

Plecat-a badea într-o joi/ Cu plugul cu doisprezece boi:/ Cei dinainte/ Cu carnea-nvârtite;/ Cei din prigon/ Trag în odgon. (TUDOR PAMFILE)

Se ivește de după deal o butcă cu opt poștalioni albi... pe cei doi de cătră om, de la roate și din prigon era doi surugii. (ȘEZĂTOAREA, XII)

PRIINȚĂ

A fi cu priință (sau **de**) **cuiva** (sau **pentru cineva**) = A fi devotat, credincios (cuiva), a fi de partea cuiva:

Am cunoscut acolo oameni care mi-au fost cu priință și mi s-a ușurat durerea sufletului. (MIHAIL SADOVEANU)

Viteazul Tomșa... A spus de mult că Despot nu-i țării cu priință. (VASILE ALECSANDRI)

Că a mea îndatorire am urmat cu sânguință/ Și că versul pentru oameni poate fi și de priință [...] (ANTIOH CANTEMIR)

PRILEJ

A lua de (sau **a-și afla**) **prilej** (Înv.) = A găsi, a invoca un pretext:

De prilej luând nerânduiala, de acoloa, neprecept de nime, ieși la locurile știute. (ION BUDAI-DELEANU)

A pândi (sau **a căuta, a cerca**) **vreme cu prilej**. v. **pândi**.

A(-și) paște prilejul (sau **vremea**). v. **paște**.

A-și face prilej cu... (Înv.) = A-și ocupa timpul cu..., a se îndeletnici cu...:

Făcându-și prilej cu păscărie da în dar cine-i cerea paște. (DOSOFTEI)

PRILEJI

A i se prileji (cuiva) **moarte(a)** (Înv.) = A muri:

Moarte groaznică i s-au prilejit. (NICOLAE COSTIN)

PRIMĂVARĂ

Are... de primăveri (Fig.; la pl.) = Ani (de tinerețe):

La un proces martora este întrebată ce vârstă are. – Până acum am numărat 25 de primăveri. (MARCEL POȘA)

Afrodita-și amintește/ De străvechile plăceri,/ Peste cari așternute-s/ Șaptezeci de primăveri. (AL. VLAHUȚĂ)

Primăvara vieții = Vârstă a tinereții cuiva:

Printre acei apostoli ajunși de-abia în primăvara vieții lor, N. Bălcescu era unul din cei mai convinși, din cei mai înfocați, din cei mai cu abnegare. (VASILE ALECSANDRI)

PRIMEJDIE

A da de (sau **a veni la**) **primejdie cu cineva** (Îrg.) = A avea un necaz, o supărare cu cineva:

Ca să nu vie la vreo primejdie cu Constantin Duca Vodă. (ION NECULCE)

A da de primejdie (sau **primejdiei**) (pe cineva) sau **a băga** (sau **a pune**) **în** (sau **la**) **primejdie** (pe cineva) sau (îrg.) **a-i face primejdie** (cuiva) = A pricinui un mare rău (cuiva), a băga într-o mare încurcătură, într-un mare necaz (pe cineva), a primejdi (pe cineva):

Pusese în primejdie armia și răspunderea sa. (NICOLAE BĂLCESCU)

A-i fi capul în primejdie = A se afla în mare pericol:

Dacă n-am ținut samă de vorbele lui, am ajuns slugă la dârloagă, și acum, vrând nevrând, trebuie s-ascult, că mi-i capul în primejdie. (ION CREANGĂ)

A-și pune viața (ori capul) în primejdie. v. **pune**.

Primejdie de moarte = Primejdie mare, care amenință viața cuiva:

Parcă eu m-am potrivit? Aceasta nu-i ușor lucru și-i și cu primejdie de moarte. (MIHAIL SADOVEANU)

Cât pe ce o fost să nebunesc, când am aflat că te-ai găsit în primejdie de moarte. (VASILE ALECSANDRI)

Și de ce suntem noi în primejdie în orice clipă? În fiecare zi eu sunt în primejdie de moarte; (ANA TĂTAR ANDRAS)

PRIMENI

A primeni casa (sau **ograda**) = A avea grijă, a pregăti pentru ceva, a curăța:

[...] *încrederea ei în reîntoarcerea bărbatului, pregătirea atentă, concentrată a femeii, săptămână de săptămână, de a-și primeni casa și sufletul în speranța reîntâlnirii cu cel drag.* (FLORENTIN SMARANDACHE)

A primeni din viață (pe cineva) sau **a se primeni din lumea aceasta** (Înv.) = A ucide (pe cineva):

Îi spintecară pântecul cu ostie și cu aceasta-l primeniră din viață. (DOSOFTEI)

A primeni obrazul (Fig.) = A scăpa de năravuri rele:

La scurt timp după investirea noului primar [...] începe să se întrevadă o schimbare în bine, un prim-pas ce se dorește a fi „primenirea obrazului pătat al orașului, prin spălarea rușinii”. (<http://www.cuvantul-liber.ro/>)

PRIMIRE

A da în primire = a) A preda, a încredința cuiva (pe cineva sau ceva):

– *Așa. D-ta rămâi acuma aici, rosti comisarul dându-mă în primire unui căprar, care lucra într-un birou împreună cu doi civili unguri, spâni, nespălați, grețoși la vedere.* (LIVIU REBREANU)

M-a dat în primire unui coleg. (GALA GALACTION)

b) (Gmț.) A muri:

În trei zile cetățeanul a dat în primire. (FLORENTIN SMARANDACHE)

A lua (pe cineva) **în primire = a)** Preluare a cuiva sub supraveghere, în evidență; purtare de grijă pentru cineva:

Trebuia să deschizi bine ochii când ai luat în primire, să iei bob cu bob. E gestiune, măi, Costea, măi! (EMIL MLADIN)

Moș Teacă, cel mai celebru căpitan din regiment, și-a luat în primire porția de recruți ce i se cuvine. (ANTON BACALBAȘA)

b) (Fam.) A lua la rost:

Acuma câțiva ani, fiind în garnizoană la Turnu Severin, a palmuit la un chef pe un gazetăraș local. S-a făcut un tărăboi enorm; toate ziarele din București l-au luat în primire; a ajuns la consiliul de reformă. (LIVIU REBREANU)

[Veneau] *uneori cu un iepure sau cu două potârnicchi, însă alteori tolba lor era goală, îi luau nevestele în primire.* (ION PAS)

PRINDE

A (mai) prinde (la) inimă. v. **inimă.**

A (o) prinde la fugă (sau **a prinde fuga**). v. **fugă.**

A (sau, pop., **a-și prinde de veste** (ori, rar, **de știre**) sau (îrg.) **a prinde veste** = A afla la momentul oportun; a-și da seama:

Și domnul iar vrea să vâre capul. Dar impiegatul prinde de veste, lasă repede geamul, care atinge vârful nasului domnului. (I. L. CARAGIALE)

Singură Cecilia, care toate le vedea, a prins de veste că el a plecat. (IOAN SLAVICI)

Se înserase, fără să prindem de veste. (G. M. ZAMFIRESCU)

A (se) prinde (la sau în) vorbă (ori, reg., **vorbe**) sau (reg.) **în cuvinte** (cu cineva) ori (reg.) **a-și prinde vorba** (cu cineva) = **a)** A începe să discute cu cineva sau între ei:

Mai pe scurt, un fecior frumos de toți e întrebat, toți își prind vorba cu el, toți îl opresc în cale [...] (I. POP-RETEGANUL)

b) A înțelege:

Văzu țiganca că de astă dată nu i se prinde vorba, o întoarse la viclenie. (P. ISPIRESCU)

A (se) prinde în cursă (sau **în capcană, în laț**) ori **în lațe** = **a)** A face să intre sau a intra din greșeală într-o încurcătură mare, periculoasă etc. din care nu se poate ieși:

Ana însă, mai puțin subtilă, căzu în cursă. (CEZAR PETRESCU)

b) A (se) înșela. c) A (se) da de gol:

Mult a trebuit pân l-am prins în laț pe acest călugăr evlavios, dar în sfârșit... hâhâ... totuși... totuși... are să-l nimicească bătrânul meu dușman. (MIHAI EMINESCU)

A fi chezaș pentru (sau, înv., **drept** sau **în**) **cineva, a sta** (sau **a sluji de**) **chezaș** (sau **a se pune chezaș pentru** sau, înv., **pe**), **a se face chezaș pentru cineva, a se prinde** (sau **a intra chezaș**). v. **chezaș**.

A lua (sau **a prinde**) **foc cu gura** sau **a mânca foc** (pentru cineva). v. **lua**.

A nu se prinde lucrul de cineva = Se spune când cineva nu are imbold la lucru:

Toată ziua am fost indispus. Nu se prindea lucrul de mine. (CAMIL PETRESCU)

A nu se prinde somnul de cineva = A nu putea dormi:

Nu se prinde somnul de mine. – Nici de mine... (CEZAR PETRESCU)

A nu-l prinde (pe cineva) **vremea în loc**. v. **vreme**.

A nu-l prinde locul (sau **starea**) **pe cineva**. v. **loc**.

A prinde (cuiva) **o nevoie** (Rar) = A ajuta pe cineva aflat într-o situație materială dificilă:

Dragii mei! Vedeți că noi am trăit bine pân-acuma și v-am prins și eu când și când câte o nevoie. (I. G. SBIERA)

A prinde (la) limbă. v. **limbă**.

A prinde (la) nas (Reg.) = A deveni arogant, îndrăzneț, obraznic; a se obrăznicii:

Au prins la nas pentru că-l ocrotește vărul Ștefan Stâlpeanu. (VASILE ALECSANDRI)

A prinde (ori, înv., **a lua**) **de veste** sau (în v.) **a prinde** (ori **a lua**) **veste**, (reg.) **a purcede de veste**. v. **veste**.

A prinde (pe cineva) **cu oca** (sau **cu ocaua**, **cu măsura** ori **cu litra**) **mică** sau **a prinde** (pe cineva) **cu ocaua**. v. **oca**.

A prinde (pe cineva) **de mușteriu** = A face pe cineva să devină client:

Las'că face baba, face, să te prindă muștereu. (CONTEMPORANUL, III)

Cum te prindeau de mușteriu, te tundeau chilug [...] (BASARABIA, nr. 7-11, 1995)

A prinde (pe cineva) **la înghesuială** (Arg.) = A încolți (pe cineva), a aborda (pe cineva) fără a-i da posibilitatea să se eschiveze:

Pe un îngrijitor pe care nu-l suferea, l-a prins [vaca] odată la înghesuială și l-a strivit de zid, rupându-i două coaste! (CĂLIN KASPER)

Ei, te-a cam prins patronul la înghesuială! și-a zis redactorul șef. Ce-ai să-i răspunzi? Ei? „Păi, urmușul este un fel de trei frați pătați și inocenți...” (URMUZ)

A prinde (pe cineva) **la mână** (sau **la mâna** ori **mâinile lui, în mâna lui**) sau **a se prinde la mâna** (cuiva). v. **mână**.

A prinde (pe cineva) **la oaste** (sau **la cătane**) = A duce pe cineva cu forța în armată:

Pe bădița Vasile îl prinsese la oaste cu arcanul, îl cetluiau acum zdravăn și-l puneau în cătușe, să-l trimită la Piatra... (ION CREANGĂ)

O să se desființeze rangurile de boierii, o să vă ieie la oaste, o să plătiți bir! (NICOLAE GANE)

A prinde (sau **a arăta**) **prieteșug** (Rar) = A se împrieteni cu cineva:

Era atunci în Transilvania, lângă prințul Bathori, un nunciu al papei... Acesta prinsese cu cancelarul Iojica un mare prieteșug și astfel aflase toate planurile sale. (NICOLAE BĂLCESCU)

Muntenii erau cu două obraze; arătau prieteșug și către Antioh Vodă și către partea lui Mihai Vodă. (ION NECULCE)

A prinde (sau **a căpăta**, **a-i crește a face**) **aripi**. v. **aripă**.

A prinde arme (sau **armele**) = A porni o acțiune militară împotriva cuiva:

Și stând în față negrii ordie,/ Armele nebiruite prinsă/ Și de-îmbe părți războiul s-aprinse. (ION BUDAI-DELEANU)

A prinde beția (pe cineva) = A (se) îmbăta:

Nu bea vinul cu dejea [(reg.) vas scund de lemn, cilindric sau în formă de trunchi de con, folosit la prepararea vinului], *că te-a prinde beția.* (POP.)

A prinde carne (moale) (sau **burtă ori seu** etc.) ori **a crește** (sau **a se prinde**) **carnea (pe cineva)** (Fam.) = **a** A se îngrășa, a prospera:

Observă că a început să prindă carne. (CEZAR PETRESCU)

Sultănica... nu era d-alea tărtănețele ce pune carnea pe coaste cu lopata [...] (BARBU DELAVRANCEA)

b) A-i merge bine, din plin (cuiva); a fi foarte mulțumit:

Făt-Frumos privea și creștea carnea pe el de mulțumire. (P. ISPIRESCU)

A prinde cheag (sau **temei**). v. **cheag**.

A prinde chef (sau, rar, **la chef**, ori, înv., **la voie bună**) = A începe să se înveselească:

Doctorul Luduș prinsese chef. (ZAHARIA STANCU)

A prinde limbă = A afla știre:

Unde având Ștefan-vodă știre și primând limbă, marți noaptea, dechembrie 15, au aprins târgul asupra lor. (GR. URECHE)

A prinde din urmă = A ajunge din urmă pe cineva:

Nu i-am prins din urmă nici până astăzi. Multe lucruri însă se schimbaseră. (BARBU OLLĂNESCU-ORENDI)

A prinde față (sau (pop.) **bujori**) = **a** (D. oameni) A începe să arate bine, a căpăta o culoare, un aspect frumos, sănătos:

Din slab ce era, începuse omul să prindă față. (POP.)

b) (D. unele alimente) A se rumeni (sub acțiunea focului).

A prinde ființă (sau **viață**) = **a** A se naște. **b)** A se isca, a se ivi, a apărea:

[...] *am înțeles că aceste foiletoane n-au prins ființă ușor, că ele sunt fructul unui laborios „schimb de noapte”, al unei „trezii implacabile și fecunde”.* (CORNEL REGMAN)

Inițiativa luată de Constantin Dobrescu-Argeș a prins viață în multe localități din țară. (ROMUS DIMA)

c) A se contura (vizual sau în minte):

Va trebui doar să-mi reamintesc stihul, ce a prins ființă aseară, pentru ca poezia să se închege de la sine. (LUCIAN BLAGA)

A prinde foc = A se înflăcăra:

Dar cine mai poate studia ceva! Capetele noastre prinsese foc, fața cea palidă a lui Ion se-nroșise de-un roșu ofticos [...] (MIHAI EMINESCU)

A prinde inimă ori (reg.) **a-și prinde inima** sau **a (mai) prinde la inimă** (sau (îrg.) **la suflet, la fire**) (Pop.) = **a** A începe să capete sau a căpăta curaj; a începe să-și refacă forțele, a se îndrepta, a se înzdrăveni:

Harap-Alb, mai prinzând oleacă la inimă, încalecă și se lasă în voia calului, unde vrea el să-l ducă. (ION CREANGĂ)

Atunci Greuceanu mai prinse la suflet, și, împuternicindu-se, unde ridică, nene, o dată pe zmeu, și trântindu-mi-l îl băgă în pământ până în gât [...] (P. ISPIRESCU)

– *Ce veste ne aduci, moșule? Iar moșneagul numaidecât prinse inimă și suflet și începu a-și da solia [...]* (I. POP-RETEGANUL)

Acum, la întoarcere, simțind cum i se taie picioarele, intră la „ungurul din colț”, să-și prindă inima cu un cui de vinars [...] (IDEM)

b) A se anima, a se înviora:

Ca o persoană leșinată ce își vine în simțiri, el [orașul] începe a prinde la suflet. (VASILE ALECSANDRI)

A prinde în piuă (sau cu piulița) (Reg.) = A da pe cineva de gol:

Îi fu necaz...: L-am prins cu piulița. (BARBU DELAVRANCEA)

A prinde la zile = A mai crește în vârstă:

După ce-am mai prins la zile, începui de-a alerga după sprintene copile. (VASILE ALECSANDRI)

A prinde limbă (sau **glas**) ori (pop.) **a prinde la limbă** = A căpăta curaj, îndrăznind să vorbească, să-și spună părerile:

Polcovnicul Ioniță băuse în sănătatea însurățeilor un pahar de vin roșu de Dealul Răzvadului și prinsese la limbă. (ION GHICA)

Nu e revoluție, domnule, e reacțiune; ascultă: [...] Reacțiunea a prins iar la limbă. (I. L. CARAGIALE)

Cea mai în vârstă prinde glas: Străine, dacă tot n-ai adormit, poate ți-ar prinde bine o îmbucătură de pâine, ia de coala, că e caldă aburită... (ION LAZU)

A prinde lipici de cineva. v. lipici.

A prinde minte (ori, reg., **la minte, la cuminție**) = A câștiga experiență, devenind mai înțelept:

Bate el Ivan în poartă cât poate, se răcăduiește el cu pușca, dar au prins ei acum dracii la minte. (ION CREANGĂ)

– *Apoi dă!... bădiță! pân-aici, toate-au fost cum au fost, da' de-acum am prins eu minte...* (IDEM)

A prinde mișcarea. v. mișcare.

A prinde muște = A pierde vremea fără rost:

Băsescu iar a început să prindă muște cu moguli, afirmă Ponta [...] (<https://www.dcnnews.ro/>)

A prinde partea (cuiva) = A lua cuiva apărarea:

La acestea sasul, crezând că împărăteasa-i prinde parte, și nechibzuind că ea-l batjocorește, răspunse: E drept măria-ta, că și eu încă am văzut! (I. POP. RETEGANUL)

A prinde pânza gură. v. gură.

A prinde posturi străine (Arg.) = A o lua razna:

Care creier, bă, ce operație? râdea Sergiu, tu delirezi! Închideți-l, bă, se adresa el altuia din grup, ăsta prinde posturi străine [...] (CORNEL GEORGE POPA)

Deci, despre ce demnitate vorbești, e o prostie mare cât casa ce spui, bagă-te cu capul în apă rece că prinzi posturi străine, să-ți fie rușine ca jurnalist sau ce ești să susții o hoție [...] (<http://www.ziaruldevrancea.ro/>)

A prinde prepelița (ori **ciocârlanul** sau **purceaua** etc.) **de coadă** = A se îmbăta:

Încă o dușcă, Bujoraș dragă... Și cele multe înainte... (în parte) Începe a prinde prepelița de coadă. (VASILE ALECSANDRI)

Ei!... măi badeo! se vede că de azi dimineață ai prins prepelița de coadă! (IDEM)

A prinde putere (ori **puteri** sau **forță**) sau (reg.) **a prinde la putere = a** (D. ființe) A începe să capete (sau a căpăta) forță, vitalitate, a începe să devină (sau a deveni) mai puternic, a se întări:

Cuprinde-mă din nou, singurătate,/ Căci țara ta de-atâtea ori mă cere;/ La sânul tău vor prinde-n veci putere/ Avânturile inimii curate. (OCTAVIAN GOGA)

Până atunci pune-ți inima la cale în trapeză, prinde putere și roagă-te sfântului Dimitrie ostașul [...] (MIHAIL SADOVEANU)

Ca să prindă forță mai ceru un ceai. (G. CĂLINESCU)

b) (D. lucruri în mișcare sau fenomene fizice) A începe să-și întetească (sau a-și înteti) activitatea, a începe să se intensifice (sau a se intensifica):

Focul prindea putere. (ZAHARIA STANCU)

Numai bătrâna, după ce flăcările au prins putere, și-a încrețit toată fața lungăreață într-un zâmbet [...] (EUSEBIU CAMILAR)

Gospodăria s-a pus pe picioare! A prins puteri și s-a mărit! (ION LĂNCRĂNAN)

A prinde rădăcini (sau **rădăcină**). v. **rădăcină**.

A prinde firul (sau **un fir**) (Fig. și fam.) = A avea un punct de plecare pentru a afla ceva, cunoscând un amănunt în legătură cu o anumită situație:

Mie îmi face impresia că prea repede ne-am dat la brazdă, prea repede am prins firul democrației (GHEORGHE MAZILU)

Se pare că am prins firul care se desfășoară din el însuși al povestirii. (CORIN BRAGA)

A prinde viață (sau (reg.) **a prinde la viață**) = A se înviora:

Mi-o apucă-n braț! De prinde la viață, Mi-o strânge la pept! Ș-o leagănă-ncet. (VASILE ALECSANDRI)

Încet, încet, plutonul prinse viață, dar marea suferință nu venea de la iadul din timpul nopții, ci de la zaibăr. (IOAN T. MORAR)

A prinde zburător = A se transforma în strigoi:

Geneza e simplă: dacă cineva iubește pe altcineva foarte tare, încât din iubirea aceea înfocată prinde zburător [...] (OVIDIU BÎRLEA)

A prinde (pe cineva) **în plasă**. v. **plasă**.

A se juca de-a prinde-mă (Rar) = A se juca de-a prinselea:

Fantastica simfonie, mânată când încoace când încolo de lunecarea nestatornică a unor valuri de vânt, se juca parcă de-a prinde-mă cu zăpăcitul meu auz. (CALISTRAT HOGAȘ)

A se prinde (Fig.) = A avea fler, a înțelege, a simți intenții ascunse:

Mai târziu m-am prins că pe fiecare hol sunt difuzoare în tavan, cert e că se aude de parcă se dă discotecă la căminul cultural. (GEORGE MOISE)

De fapt nu, stai, ciudățenia privirii sale vine din faptul că e capabil să țină direcția dreaptă, acum m-am prins [...] (TONI BEGA)

A se prinde (pe cineva) **la joc** (sau **în horă** etc.) = A invita sau a lua pe cineva la joc, în horă etc.:

Numai Sandu Copilandru/ Nu se prinde-n hora mare./ Cântă jalnica cântare... (OCTAVIAN GOGA)

Da' mai încurcă lumea câteva fetișcane ce nu s-au prins în horă și li se scurg ochii să fie și ele printre cele mari. (BARBU DELAVRANCEA)

A se prinde (sau **a se lega**) **frate** (sau **frați**) **de cruce** (cu cineva) sau **a lega frăție de cruce** = A(-și) jura prietenie până la moarte:

Acum să merg să văd ce face biata mamă, apoi să caut pe Flore-nfloritul, să mă prind cu el frate de cruce. (I. POP-RETEGANUL)

Ci mai bine-oi spune lăutarilor să zică și cuparilor să împle cupele cu vin și-om lega frăție de cruce pe cât om fi și-om trăi. (MIHAI EMINESCU)

Și a fost când a fost un orb și un olog și s-au prins frați de cruce. (POP.)

A se prinde ca nuca (sau **ca mazărea**) **în** (sau **de**) **perete** (Fig.) = A fi total nepotrivit pentru o anumită împrejurare; a fi deplasat:

Apoi o ia la papuc și hai, hai! hai, hai! ajunge în sat, la frate-său, și pe loc cârpește o minciună, care se potrivea ca nuca în perete. (ION CREANGĂ)

A se prinde în horă (sau **în joc**) = **a**) A participa pentru prima dată la horă, la dansul etc. din sat; a ajunge la vârsta când poate ieși la horă, la dans etc. în sat:

După ce se cununară fiii împăratului cu logodnicele ce-și aleseseră fiecare, se prinseră

în horă și jucară, ca la nunta unui împărat. (P. ISPIRESCU)

b) A se lăsa antrenat într-o acțiune, atras de mersul evenimentelor:

Citigroup se prinde în hora concedierilor.
(<https://www.zf.ro/>)

A se prinde în sâmbură sau a prinde (sau a se lua) în ortăcie (ori în sâmbură, de sâmbură) sau a prinde tovarășie (Reg.) = A se întovărăși:

Spusu-v-am să nu vă prindeți voi în sâmbură cu călugărul acela? (POP.)

Ba unii flăcăi, mai cutezători, de care nu prea aveau ce pierde, se luară cu el în ortăcie și trăiau zile dalbe. (I. POP-RETEGANUL)

Cine-a mai dori să facă tovarășie cu tine, aibă-și parte și poarte-ți portul. (ION CREANGĂ)

Tatăl meu a avut o bostănărie, și la aceea bostănărie prinsese tovarășie și tatăl măriei-tale. (ȘEZĂTOAREA, IV)

A(-și) prinde gazdă. v. gazdă.

A(-și) prinde o nevoie (sau nevoile) cu ceva. v. nevoie.

A-i prinde bine = A-i fi util:

– Făt-Frumos – zise țânțarul – ia-mă de mă du până-n pădure, că ți-oi prinde și eu bine. Sunt împăratul țânțarilor. (MIHAI EMINESCU)

– Fată frumoasă și harnică, grijește-mă și curăță-mă de omizi, că ți-oi prinde și eu bine vrodată! (ION CREANGĂ)

A-i prinde calea cuiva. v. cale.

A-i prinde ochii (cuiva) sau a-l prinde (pe cineva) de ochi (Fig.) = A atrage privirile cuiva, datorită aspectului armonios sau ieșit din comun:

Frumusețile ei nu-mi prind ochii. (POP.)

A-l prinde (pe cineva) friguri(le) (sau friguri de moarte) = A simți un fior de spaimă, de furie etc.:

Găsii pe mândra mea în brațele altuia; când în brațe mi-o strângea frigurile mă prindea. (POP.)

A-l prinde (sau a-l cuprinde) dorul (de ceva pe cineva). v. dor.

A-l prinde bine (sau rău) (pe cineva) = A (nu) i se potrivi, a-i șede bine (sau rău):

Am o neagră salbuliță de cercat la gâtul tău, care nu te-a prinde rău. (VASILE ALECSANDRI)

Costumul de infirmieră o prindea minunat. (CEZAR PETRESCU)

A-l prinde mințile (pe cineva) (Fam.) = A ști:

N-o mai prindea mințile ca să înceapă. (POP.)

A-l prinde somnul = A i se face somn:

– Parcă era să mă prindă somnul oleacă, moș Nichifor, dar mi-au venit o mulțime de năluciri prin cap, și m-am trezit. (ION CREANGĂ)

Așa făcură ei planuri până-i mai prindea somnul; (I. POP-RETEGANUL)

Căci ei nu dorm până nu făptuiesc rău și nu-i mai prinde somnul până nu fac pe cineva să cadă. (BIBLIA)

A-și prinde capul (sau capetele) = A se pune la adăpost de primejdii:

Să vor duce să-ți prinză capeteli printr-alte țări. (ION NECULCE)

A-și prinde mintea (cu cineva) = A lua în serios spusele cuiva, a acorda prea multă atenție vorbelor cuiva:

Pentru-o vorbă numai? El e om bărbat/ N-o să-și prindă doară mintea c-o femeie/ – Pentru ce s-aprinde? Pentru ce să ieie/ De bani buni prostia oricărei femei? (G. COȘBUC)

A-și prinde o (sau vreo) nevoie (sau nevoile cu ceva) (Înv.) = A face față unei nevoi materiale:

De știam asta, mai bine ședeam acasă; și cu banii câți s-au dat, pe ici, pe colea, își prindea tata altă nevoie. (ION CREANGĂ)

Pâine să facè în dzilele lui foarte bună în toț anii; stupii în doao veri s-au făcut buni, iar în celelalte proști; vitele era mai în toți anii bolnave, de muriè; fân și vin multu în toți anii era; bani mulți în țară, la negușitori, de-ș prinde oamenii nevoie; (ION NECULCE)

A-și prinde pofta (sau **foamea, setea** etc.) = A-și satisface (parțial) pofta (foamea etc.):

Și când ajunge la cuptiori, frumoase plăcinte erau într-însul! Dar când s-apropie să ieie dintr-însele și să-și prindă pofta, focul o arde și nu poate lua. (ION CREANGĂ)

Ia dă-mi și mie niște ouă ca să-mi prind pofta măcar. (IDEM)

A-și prinde treabă (sau **vadul**) (cu cineva) = A o păți:

M-am temut că-i apucat și-mi prind cu necuratul treabă. (G. COȘBUC)

A-și prinde urechile (Arg.) = A se încurca în rezolvarea unei probleme sau situații:

O să le amețesc treburile în așa hal că și computerele de la NASA au să-și prindă urechile încercînd să le dea de capăt. (MARCEL SECUI)

Vă rog să mă ajutați, eu mi-am prins urechile! Cred că lipsește ceva... (<https://brainly.ro/>)

Care va (sau **vra**) **să zică** sau (rar) **care cum s-ar prinde**. v. **care**.

Când prinde mămăliga coajă. v. **mămăligă**.

Ce te-a (sau **l-a, v-a** etc.) **prins** sau **apucat?** (Rar) = Se spune pentru a-și exprima mirarea în fața unei atitudini, a unei acțiuni etc. pe neașteptate, anormale a cuiva:

Nebune sunt?! Ori ce le-a prins/ De stau așa pe-afară? (G. COȘBUC)

Ce te-a apucat de te-ai sculat așa de dimineață? (MARIN PREDĂ)

Cum s-ar prinde (Înv.) = Cum s-ar zice:

Să trăiți, precum doriți, cucoane, și să vă fie sfântul Vasile ogurliu [(în superstiții) care

aduce noroc, de bun augur], cum s-ar prinde. (VASILE ALECSANDRI)

PRINDERE

A avea prindere (Fam.) = A avea de lucru, ocupându-se cu ceva:

N-am nicio prindere pe aici. (CONVORBIRI LITERARE, XIX)

PRINS, -Ă

A-i fi (cuiva) **graiul prins** (Reg.) = A nu putea vorbi:

În cap ochii să i se-ntoarcă și să-i fie graiul prins. (VASILE ALECSANDRI)

PRINȚ

A trăi ca un prinț = A avea de toate din belșug:

E o șansă de a trăi ca un prinț. (<https://context.reverso.net/>)

Dacă vrei să fii tratată ca o prințesă, tratează-l ca un prinț! (<https://ro.pinterest.com/>)

A fi tratat ca un prinț = A avea parte de cinstea, onoarea și atenția cuvenită:

Pe mine mă slujea ca pe un prinț moștenitor ale cărui roade avea să le culeagă târziu, peste mulți ani. (ALEXANDRU POPA)

PRIOR

A da oile în prior (Pop.) = A duce oile la pășune înainte de mulsul de dimineață:

[...] „numai acum a plecat cu oile la prior!” Iar când pleacă păcurariul cu oile la pășune sara, se zice „pormială”. (ALEXIU VICIU)

PRIPAS

A lăsa pe cineva de pripas (Pop.; d. copii) = A abandona pe cineva într-un moment dificil:

Un paj ce poartă pas cu pas/ A-mpărătesii rochii,/ Băiat din flori și de pripas,/ Dar îndrăzneț cu ochii. (MIHAI EMINESCU)

A lua o vită de pripas (D. vite) = A lua o vită rătăcită în semănături ca zălog, până la răscumpărarea stricăciunii făcute:

Vitele de pe moșiile lui a călcat hotarele altei moșii și sunt luate de pripas. (P. ISPIRESCU)

Se tânguie de judecătorul de pace din ocolul său, pentru niște boi ce au căzut de pripas. (C. NEGRUZZI)

PRISMĂ

A vedea (sau **a privi**) **ceva printr-o anumită prismă** (sau **prin prisma...**) = A judeca ceva dintr-un anumit punct de vedere:

Poetul... ar trebui, ai dreptate, să fie un credincios pictor al imaginilor ce vede ochiul fantasiei sale prin prisma poetică. (CEZAR BOLLIAC)

Este desigur o artă primitivă, a cărei semnificație pentru realizatorii ei nu era aceeași ca și pentru noi, și care n-ar putea fi privită în niciun caz prin prisma principiului artă pentru artă. (VLADIMIR DUMITRESCU)

PRIVELIȘTE

A oferi o priveliște (Fig.) = A dezvălui tuturor anumite aspecte ale propriei persoane sau atitudini:

Poate că atâta sărăcie menținută cu sfințenie trebuia să ofere vizitatorilor o priveliște de boemă eroică, în care vreo duzină de idealști flămânzeau scriind de zor pentru binele obștesc. (ION VINEA)

A se face prăviriște (Îrg.) = A se da în spectacol în fața cuiva:

Făcându-să prăviriște tuturor ce era pre-atuncea tirani... au dobândit cununa slăvii. (DOSOFTEI)

PRIVI

A nu privi (sau **a nu vedea**) **cu ochi buni** = A nu fi de acord sau încântat de un anumit lucru sau situație:

Doamna Herdelea nu vedea cu ochi buni sindrofiele, întâi pentru că în tinerețea ei n-a

pomenit asemenea lucruri neserioase, și apoi pentru că se cheltuiau bani scumpi pe mofturi nefolositoare. (LIVIU REBREANU)

În afară erau trei mari împărății vecine, Austria, Rusia și Turcia cari nu vedeau cu ochi buni curentul unionist de la noi. (NICOLAE GANE)

A nu privi în urmă = A nu se abate de la drum, a nu avea îndoieli asupra hotărârii luate:

O dubă opri în spatele lui, dar nu privi în urmă să vadă câți deținuți aducea [...] (GHEORGHE PĂUN)

A privi (sau **a se uita**) **fără (de) țintă. v. țintă.**

A privi cu jind la ceva. v. jind.

A privi de sub ogheal. v. ogheal.

A privi pe gaura cheii = A spiona:

[...] el se întorsese să spioneze: ascultă la ușă și nu auzi mare lucru, așa că se aplecă ușor și privi pe gaura cheii. (MAGDA BĂLĂNESCU)

A văzut pe gaura cheii tot ce a făcut cocoana Lina când a rămas singură. (ROMULUS COJOCARU)

A privi printre gene. v. geană.

A privi printre rânduri = A încerca să înțeleagă substratul unei idei sau probleme:

Sper ca cititorul să găsească printre rânduri și farmecul interpretării, să nu privească lucrarea doar ca pe un simplu ghid bibliografic [...] (MIHAI CHIOVEANU)

A privi spre... (sau **către...**) (D. clădiri) = A fi situat (cu fața) spre..., a fi orientat către...:

Partea de sus privea spre stradă, cu patru ferestre de o înălțime absurdă. (G. CĂLINESCU)

Ce te privește ? = Ce te interesează?:

Ce te privește, Sara? Nu ai tot ceea ce-ți trebuie? (IOAN SLAVICI)

[TAKE:] *Atunci cu cine vorbești?*
[IANKE:] *Ce te privește pe tine cu cine vorbesc? Vorbeam cu Dumnezeu!* (VICTOR IOAN POPA)

PRIVINȚĂ

A lua în privință (Înv.) = A lua în considerație:

Această a noastră osteneală care o închin cu bună privință și voie plecată. (MIRON COSTIN)

PRIVIRE

A avea (sau a lua) în privire (Înv.) = A avea în vedere, a lua în considerare, a ține seamă:

Luând în privire nădejdea viitoarelor lor venituri, li se puse condiții ca să aibă a ținea fiecare câte 1000 soldați cu cheltuiala lor. (NICOLAE BĂLCESCU)

A avea privire la... (Înv.) = A ține seamă de...:

S-aibă întotdeauna privire la împrejurări, la loc și la climă. (ION BUDAI-DELEANU)

A fulgera cu privirea (pe cineva). v. **fulgera**.

A i se prinde privirile (sau **ochii, ochiul**) **de** (sau **pe**) **cineva** (sau **ceva**) (cuiva) (Îrg.) = A se opri cu privirea pe...; a alege cu privirea (pe cineva sau ceva) din mulțime, a prefera:

De niciunul nu i se prindeau ochii, deși erau armăsarii și caii cei mai buni din toată împărăția. (P. ISPIRESCU)

Nimic, dară nimic n-avea de ce se prinde ochiul. (POP.)

A pătrunde (pe cineva) **cu privirea**. v. **pătrunde**.

A petrece (pe cineva sau ceva) **cu ochii** (sau, rar, **cu ochiul, din ochi**) sau **cu privirea** (ori **cu privirile**) sau (înv.) **cu vederea**. v. **petrece**.

A schimba priviri (sau **o privire, ochiri**). v. **schimba**.

A sta (sau **a rămâne** etc.) **cu ochii** (sau **privirea**) **în tavan** sau **a avea privirea în tavan**. v. **tavan**.

A(-și) arunca ochii (sau **privirea**) **asupra...** (sau **spre ...**) v. **ochi**.

A-și încrucișa privirile. v. **încrucișa**.

PRIVITĂ

A pune în privită (Îrg.) = A strânge laolaltă fânul, vreascurile etc. și a lega cu nuiele:

Căratul fânului se face... puindu-l în privită, adecă îl ocolește cu o prăjină, după aceea îl leagă cu alta și-l ia în spate. (I. IONESCU)

PRIZĂ

A avea priză (Fam.) = A trezi interesul cuiva:

Titi avea priză la țărani, pe care-i cunoștea de mai multă vreme, pe când eu nu discutam cu ei aceste lucruri. (ION PANTAZI)

Dar avea priză la Ivașcu. Era omul lui de casă, cum îl botezaseră cunoscătorii. (GRID MODORCEA)

A avea (sau **a fi cu**) **priză la cineva** (sau **asupra cuiva**) = A avea trecere (la cineva), influență (asupra cuiva); a trezi interesul (cuiva):

Am avut noroc, avea priză la tovarășa prim. (DORU VIOREL URȘU)

Dar avea priză la Ivașcu. Era omul lui de casă, cum îl botezaseră cunoscătorii. (GRID MODORCEA)

A face priză (Spec.) = A sincroniza mai multe mișcări sau elemente:

După ce ghipsul a făcut priză, acesta a fost șlefuit în interiorul vasului. (REVISTA MUZEELOR ȘI MONUMENTELOR, vol. 21, 1984)

A fi (sau **a băga pe cineva**) **în priză** (Fam.) = A fi sau a face ca ceva să fie foarte activ:

După ce se întăresc [kaghebiștii], bagă ei sculele dictaturii în priză și nefericesc cu domiciliu gratuite. (PAVEL CORUȚ)

PROAȘCĂ

A face (sau a da) proașca (sau proașcă) (în, între sau prin...) (Pop.) = A face prăpăd, a se năpusti, a da năvală, a da iama (în, între sau prin, printre...):

Acolo să dăm proașcă, sub ochiul cel de sus... și cale să deschidem prin aprigul dușman. (VASILE ALECSANDRI)

PROCES

A face (sau a intenta) cuiva (sau, înv., asupra cuiva) proces = A chema pe cineva în fața instanțelor de judecată:

Închipuiește-ți, dragă, am tras pe dracul de coadă două luni, și acum mi-a intentat proces cerându-mi daune-interese!!... (I. L. CARAGIALE)

Acesta, la rândul său, a intentat proces de presă pentru calomnie și ofensă lui Ioan Costa. (ION ZAINEA)

A face cuiva proces de intenție = A învinui pe cineva de gânduri pe care nu le-a avut:

Care vasăzică, dumneata îmi faci un proces de intenție? (VALERIU ANANIA)

Fără a face procese de intenție cuiva, merită spus totuși că lectura lui Blecher a întâmpinat, de-a lungul timpului, piedici de facturi diferite. (<http://www.romlit.ro/>)

A face procesul (cuiva sau a ceva) = A critica sever (pe cineva sau ceva):

Fratele îi făcea procesul unei pălării, care nici măcar nu era un model. (CEZAR PETRESCU)

A face procesul etapei (Spec.) = A comenta un meci de fotbal la finalul său, ținând cont de păreri diferite:

[...] am comenta hotărârile juzilor ca ăia care se adună să facă procesul etapei de fotbal. (ROBI CIOBANU)

A-și face un proces (sau procese) de conștiință = A-și reproșa anumite atitudini sau acțiuni:

În trecutul apropiat, ministerul nu și-a făcut nicio clipă cuvenitul proces de conștiință pentru felul crud în care a predat echipa Steaua lui Gigi Becali și acoliților. (<http://www.mediafax.ro/>)

Transilvania trebuie să își facă un proces de conștiință și să se trezească la viața reală. (<http://www.ziare.com/>)

Niță nu-și face procese de conștiință: „Sunt om și eu, greșesc. S-a întâmplat și la case mai mari.” (<http://www.digisport.ro/>)

PROCHIMEN

A aduce (pe cineva) la prochimen (Înv.) = A îndrepta, a aduce (pe cineva) pe calea cea bună:

Dac-ai vrea tu să-l aduci la prochimen... sara... când îți despletești părul... știi?... tertip femeiesc. (VASILE ALECSANDRI)

A veni la prochimen (Înv.) = a) A reveni la subiect, după o digresiune:

Dar să venim la prochimen. (C. NEGRUZZI)
Să o lăsăm încurcată și să venim iar la prochimen. (ANTON PANN)

b) (Reg.) A se potrivi:

– Ia, mai stai olecuță, îi zise atunci și împăratul, carele ascultase cum nu se înțelegeau ei la cuvinte. Cum cam dai tu să se înțelegeă, parcă ar veni la prochimen. (P. ISPIRESCU)

PROFET

Nimeni nu e profet în țara lui (Fig.) = Se spune despre cineva care are puțină influență, care găsește puțină crezare sau înțelegere în mijlocul celor din jur:

S-a întâmplat măcar o dată să fie cineva profet în țara lui? (CEZAR PETRESCU)

Apoi zice și proverbul: nimeni nu este profet în țara lui. (D. BOLINTINEANU)

PROFIT

A trage un ce profit = A obține un oarecare beneficiu:

Ba nu zi asta; puteai trage un ce profit. (I. L. CARAGIALE)

PROHAB

A descoase pe cineva din toate prohaburile = A încerca să afli de la cineva toate amănuntele legate de viața lui personală:

Curios ca toți provincialii și puțin discret, ținea să-și descoase tovarășul din toate prohaburile. (NICOLAE GANE)

PROPORȚIE

A lua proporții = a) A se dezvolta, a crește foarte mult:

Cealaltă [scrisoare] i-o lăsase aseară preotul Belciug, comunicându-i că pleacă în mare grabă, fiindcă revoluția a luat proporții mari de tot și are să ajungă curând și la București, încât orice întârziere ar putea să-l coste viața... (LIVIU REBREANU)

Firește dar că recentele răcoale ale maselor țărănești, cari au luat proporțiile unei hotărâte revoluțiuni teroriste, aproape ale unui crunt războiu civil, trebuia să producă în Europa emoțiune și uimire. (I. L. CARAGIALE)

b) (Fam.) A se îngrișa:

[...] a început să se simtă singură, a început să mănânce mult, și Maia și-o aduce aminte cum lua proporții. (DANIELA RAȚIU)

A păstra proporțiile = A nu exagera, a păstra o anumită limită în afirmații:

Îi rog frumos pe amatorii de concluzii și reinterprețări partizane să mă creadă că am bunul-simț de a păstra proporțiile și de a nu îndrăzni măcar să sugerez vreo comparație între umila mea persoană și geniul ziaristicii românești. (CONSTANTIN TĂNASE)

Dacă am păstra proporțiile, am spune, fără să greșim, că autocritica, așa cum ajunsese ea să fie înțeleasă de membrii Partidului Comunist, era un fel de spovedanie, o spovedanie în termenii ei cei mai curați [...] (GEORGE RIZESCU)

PROPTEA

A avea proptele = A se bucura de protecție nemeritată; a fi protejat:

Avocații însă, care priveau lucrurile din punctul de vedere al legilor, nu se îndoiau că înalta Curte de Casație, dacă nu chiar și Curtea militară superioară, va recunoaște că rău am fost judecați, iar Grossmann și cei doi Teodorești, care aveau chiar între miniștri proptele, își făceau iluzii. (IOAN SLAVICI)

Leon tocmai împlinise 36 de ani când s-a hotărât să se prezinte la un concurs aranjat, la care avea proptele serioase, în vederea angajării lui la Ansamblul Armatei. (NORA IUGA)

PROST, PROASTĂ

A crede (sau a se crede) prost = A subaprecia pe cineva (pe sine):

– Atunci spune curat că n-ai de gând să te ții de cuvânt! – Ce, mă crezi prost? – Adică tu ești cel deștept? (CEZAR PETRESCU)

Tata a lăsat vâslele, a privit-o prefăcut amenințător și a zis: tu chiar mă crezi prost, eu nu știu că păsărelele nu vorbesc? (DAN LUNGU)

A face pe prostul sau (reg.) **a se face prost** = A simula prostia:

– Mitrule, ție nu ți-s boii acasă. Dar băietanul făcu pe prostul: – Nu, îs la câmp, în Moghileni. (EM. GÎRLEANU)

– Nu fă pe prostu, mă! i-a răspuns Pătru scurt. (ION LĂNCRĂNAN)

A fi prost de dă în gropi sau **a da în gropi (de prost ce e)**. v. **groapă**.

A fi un prost și jumătate (sau **a fi prost ca noaptea** ori **prost grămadă**) (Arg.; irn.) = A fi foarte prost:

Așa-ți trebuie dacă ești un prost și jumătate. (ȘEZĂTOAREA, IV)

Mitru lui Spânzură-foame e cam într-o ureche și-i prost ca noaptea. (ION LĂNCRĂNAN)

A venit și ziua în care i s-a făcut cunoscut că este prost ca noaptea. (FLORENTIN SMARANDACHE, GH. NICULESCU)

Era prost grămadă, nu știa nici tabla adunării, nu-l ajuta mintea nici să memoreze o poezie de două strofe. (ȘTEFAN DUMITRESCU)

El a fost bine intenționat [...], dar era prost grămadă. (TIMOTEI RAD)

A ieși prost (sau **rău**) = A lua o întorsătură neplăcută:

Când lucrurile au ieșit prost, în general, cauza primară a eșecului este o proastă planificare. (ADRIAN DĂNEȚ)

FMI apreciază că a ieșit rău! PDSR pretinde, dimpotrivă, că a ieșit bine! (ILIE ȘERBĂNESCU)

A lua de prost = A încerca să păcălească pe cineva:

M-am săturat să fiu sfidat și luat de prost. (<http://razvanbb.ro/>)

A pica prost = A sosi într-un moment nepotrivit:

Deschiderea „casei de agrement” pica prost. Taman la spartul târgului. (CONSTANTIN ȚOIU)

Pică prost! Mai ales acum, cu ungerii, cu Gorbaciov, care vorbește de darea pământului în arendă! (BORIS BUZILĂ)

A se pune (sau **a-și pune mintea**) **cu prostul** (sau **cu proștii**) (Arg.) = A intra într-o competiție inegală în ceea ce privește inteligența:

Bine i-au făcut, să se învețe și el altă dată să-și mai pună mintea cu toți proștii. (MARIN PREDA)

A se simți prost = A fi stânjenit:

Se simțea prost. Nu din habotnicie sau nu știu ce, dar era tot ca un fel de făgăduință. (MIRCEA DANELIUC)

El îmi spunea că dacă cineva vrea să deschidă în cercul lor de discuții un subiect serios, atunci ceilalți nu după mult timp îl vor lua peste picior și vor bagateliza tema, făcându-l să se simtă prost pe cel ce a pornit discuția. (<http://www.ortodoxiatinerilor.ro/>)

A-i merge prost = A avea necazuri:

– Kir Margulis... Merge prost... Nu e cald și limonada nu se vinde. Îmi mănânc economiile mele și zahărul d-tale... (PANAIT ISTRATI)

Lui Todirel îi merge prost cu fabricuța de imprimeuri, așa că mi-a părut bine că au fost la noi. (PETRU COMARNESCU)

A-și găsi prostul (Arg.) = A găsi omul pe care să-l poată înșela ușor:

Vrea să mă prindă cu un plan subțire, dar nu și-a găsit prostul! (GALA GALACTION)

Păi, ce-ar fi crezut, că și-a găsit prostu'? (RADU ALDULESCU)

Pana prostului (Arg.) = Pană de benzină:

„Cel mai probabil, oamenii legii nu s-au asigurat că vor avea destul combustibil și astfel au avut parte de ceea ce șoferii numesc pana prostului”, susține martorul ocular care a expediat imaginile la adresa redacției. (<http://www.autostrada.md/>)

PROȚAP

A pune la proțap = A sacrifica un animal:

Dă un abur de sare plăticilor și le așază în proțap. (MIHAIL SADOVEANU)

A sta proțap = A adopta o poziție statică:

Acu însă tu stai într-adins proțap la îndemnul întrebărilor și nu mai vrei să știi de nimic. (LUCIAN BLAGA)

A umbla cu (sau **a avea**) **două proțapuri la car** = A fi pregătit pentru orice eventualitate:

Fiecare român ce avea puțină avere și n-ar fi voit să cadă în mâna inamicilor își făcea câte un car cu două proțapuri sau rude, pe care încărcă, la timp de nevoie, toată averea sa. (SIMION FLOREA MARIAN)

Numai în partea asta de lume meșterii lemnari s-au îndemnat a pune două proțapuri la car, unul în față, altul îndărăt: ca să-și poată oamenii schimba calea cu ușurință în strâmtori, aducând numai boii din partea cealaltă în partea de dincoace. (MIHAIL SADOVEANU)

PRUN

A umbla cu mintea prin pruni (Pop.)= A nu avea minte:

Umblă cu mintea prin pruni. (E lipsit de minte). (IULIU A. ZANNE)

PRUNĂ

A fi cu pruna în gură (Pop.) = A fi prost:

Rămăsese adjutantul cu pruna în gură. Ce să facă? (EUGEN BARBU)

A vorbi (sau **a răspunde**) **de parcă are** (sau **este cu**) **prune** (sau **o prună** ori **cu pruna în gură**) (Fam.) = (A vorbi sau) a răspunde neinteligibil:

Doamna de la Sinaia făcea parte din această ultimă categorie, care mima înțelegerea, parcă avea prune în gură și plimbarea noastră pe aleile înzăpezite cu încercarea de a reedita pe cont propriu atmosfera vizitelor mele la doamna Sorana Țopa, a căzut în baltă, deși ideile erau aceleași. (MARIN PREDĂ)

Nu sunt străini, nu sunt maghiari, sunt români get-beget, dar vorbesc de parcă ar avea prune în gură, ca să folosesc expresia tradițională consacrată. (<http://www.nwradu.ro/>)

PUF

A crește (sau **a trăi**, **a ține** etc.) **în** (sau **pe**) **puf** (sau, rar, **pufuri**) sau **în perini de puf** = A crește, a trăi etc. în confort, neducând lipsă de nimic:

Viața noastră e grea și voi sunteți crescuți în puf. (PANAIT ISTRATI)

Deși nu crescuse-n perini de puf... se supăra când trebuia să calce-n gunoi. (IOAN SLAVICI)

Carp, feudalul cu șase mii de fălci, trăit în puf și lux, îl disprețuia probabil și-l privea de sus prin geamul monoculului; (EUGEN LOVINESCU)

PUFNI

A se porni pe răs sau **a pufni** (**a bufni**) **de** (sau **în**) **râs** sau **a-l pufni**, (**a-l bufni**, **a-l umfla** etc.) **râsul** (pe cineva). v. **râs**.

PUI¹

A face (sau **a da**) **pui de giol**. v. **giol**.

A face pui = a) (D. bani) A spori capitalul prin rulaj; a se forma, a se ivi, a se isca, a apărea:

Banii românilor de la fondurile de pensii au făcut pui: un miliard de euro în șapte ani! (<http://www.ziaruldeiasi.ro/>)

Păi, gândirea vie face pui, gândirea moartă nu face pui. Poate să-mi facă cineva foarte frumos un sistem de metafizică, dar nu face pui. (NAE IONESCU)

b) (D. obiecte) A se sparge.

A fi pui de lele = A fi om de nimic, cu năravuri proaste; (pex.) derbedeu; copil din flori, bastard; femeie ușuratică, imorală:

– Măi împielitaților și feciori de lele, am să vă iau de toarta capului, că veți pomeni și țâța care-ați supt-o! (ION GRĂMADĂ)

Ce bărbat fusese pe atunci, în tinerețea lor, Him bașa! Și ea, ce mai pui de lele! (ZAHARIA STANCU)

A muri ca un pui de găină. v. **muri**.

A nu fi nici pui de... = A nu fi nimeni sau nimic:

Mi-am ales acest loc pustiu și mi-am făcut casa asta, așa, ca pui de om să nu mai poată răzbi la mine. (P. ISPIRESCU)

A sta (sau **a trăi**) **ca puiul în găoace** = A sta sau a trăi izolat, retras, singuratic:

Nimeni nu-l mai vizita pe bietul om, care trăia ca puiul în găoace.

A vorbi pui și ouă (Fam.) = A spune nimicuri:

Nu mă pot abține și tot scriu și tot scriu, de te năucesc, sunt cicălitoare, vorbesc pui și ouă [...] (CONSTANTIN SEVERIN)

Ca un pui de bogdaproste (Pop.) = Slab, pipernicit, prăpădit; ca vai de el:

Și când m-a văzut bunica în ce hal mă aflam, ghemuit în desagă, ca un pui de bogdaproste, cât pe ce să se prăpădească plângând. (ION CREANGĂ)

El și la crâșmă și la joc și pe la nunți ședea tot deoparte, ca un pui de bogdaprosti, se făcea „Tănasă”, și numai asculta ce pun la cale ceilalți; (IDEM)

Ce (sau de unde) ori cum (sau cine) puii mei?! (Vlg.) = Ce (sau unde) ori cum (sau cine) naiba?!:

Ce puii mei e cu tirajele astea la cărți de poezie?... (DAN SOCIU)

Pui de năpârcă. v. **năpârcă.**

Vrabia-i tot pui (și ea moare de bătrână). v. **vrabie.**

PUI²

A puia capul (sau urechile) cuiva (Pop.) = A nu lăsa în pace pe cineva, încercând insistent să-l determine să accepte o idee:

[...] și dacă nu va fi așa, să-mi puie capul în mâinele cui ‘mi va dovedi că e altfel. (MOSES GASTER)

PUICĂ

A face mâna (sau degetele) puică = A apropia vârful degetelor de la mână:

Dacă nu erau bine tăiate, făceai mâna puică, strângând degetele floare, cu unghiile în sus, apoi, cu linia în patru muchi, judeca puica tătarului. (BARBU DELAVRANCEA)

PULĂ

Ce pula mea? (Trv.) = Se spune pentru a exprima un sentiment de frustrare, de neputință

sau de revoltă față de o problemă dificilă în care vorbitorul refuză să se implice:

Și ce pula mea are asta de-a face cu dragostea cea adevărată? (DAN SILVIU-BOERESCU)

Da’ ce pula mea, ăștia m-au adus să mă vândă ca pe porci, în pula mea? (MARIAN GODINĂ)

Îmi bag pula (Trv.) = Se spune pentru a exprima (disprețul pentru ceva sau) nepăsarea și renunțarea de a se mai implica în ceva greu de rezolvat:

Și atunci am dat berea peste cap și am zis îmi bag pula, trec peste lene, peste lege, peste paturi de spital și mă duc cu revoluția peste Columbianu. (ADRIAN ȘCHIOP)

Du-te-n pula mea (Trv.) = Expresie injurioasă care de obicei se adresează unui coleg sau unui prieten acuzat de lipsă de solidaritate, sinceritate, principialitate etc., cu intenția de a pune capăt relației cu acesta:

– Teodora nu-i milionară... – Ba este, dă-o-n pula mea! Te rog, Costache! (PETRE BARBU)

Răspunsul lui ar fi următorul: „Du-te, mă-n pula mea! Mă lași!...” (SIMONA TACHE, MIHAI RADU)

Îmi bag pula în mă-ta (Trv.) = Expresie injurioasă foarte răspândită între bărbați, care consideră actul sexual drept un mod de înjosire atât a interlocutorului, cât și a persoanei la care acesta ține cel mai mult:

Trebuie să știi cum să îl iei pe... Atunci, să-mi bag pula-n mă-ta! (MARIAN GODINĂ)

PULBERE

A (se) face (sau a (se) preface) (în) (praf și) pulbere (sau **pulbere și cenușă**) sau **a (nu) se (mai) alege** sau **a (nu) rămâne (nici) praful și pulberea** sau **praf(ul) și cenușă, praf(ul) și țărână**) (de cineva sau de ceva). v. **praf.**

A aprinde butoiul cu pulbere. v. **butoi.**

A arunca pulbere în ochi(i) (cuiva) (Fig.) = A da cuiva impresia că lucrurile sunt altfel decât în realitate:

Nu trebuiește cuiva multe elemente oneste și morale pentru a arunca pulberea degradării în ochii altora [...] (MIHAI EMINESCU)

A pune (ceva) în foc și pulbere = A distruge:

Tot Ardealul l-au pus în foc și pulbere. (GH. ȘINCAI)

A ridica (sau, reg., **a ardica**) **capul din pulbere** = A se emancipa:

Acest norod spăimântat a-nceput s-ardice capul din pulbere apăsător. (I. HELIADE RĂDULESCU)

A scoate (sau **a ridica**) **din pulbere** (sau **din gunoi, din pământ**) (pe cineva) = **a**) A scoate din anonim pe cineva:

Meritul său singur îl ridicase din pulbere, în cea mai însemnată slujbă a țării. (NICOLAE BĂLCESCU)

b) A ajuta (pe cineva) să depășească o situație disperată:

Să-și mute gândul la moșii ai verzi, că nimeni n-o s-o ridice din gunoi. (BARBU DELAVRANCEA)

A se alege praful (sau **praful și pulberea, praful și țărâna, praful și paradichiul**) (**de cineva sau de ceva**) sau **a nu se mai alege** sau **rămâne nici** (sau **decât**) **praf** (sau **praful, praful și pulberea**). v. **alege**.

A se ridica (sau **a se scula**) **din pulbere** sau **din pulberi** = A evolua; a parveni:

Să nu uiți mareața sărbătoare când te-ai sculat din pulberi deodată în picioare. (TUDOR ARGHEZI)

PULPANĂ

A lua (pe cineva) **sub pulpană** (Fig.) = A proteja:

Continuând politica pe care au promovat-o ani de-a rândul, țărăniștii și liberalii au deschis

porțile partidelor lor elementelor fasciste și au luat sub pulpana lor ocrotitoare întreaga scursoare politică a fostei Gărzi de fier [...] (GH. ȚUȚUI, AL. POPESCU)

A se ține de pulpana cuiva = A urmări cu insistență pe cineva:

– Și tu, pricopsitul, te ții de pulpana lui Horia? făcu primarul cu un dispreț care turti de tot pe Petre. (LIVIU REBREANU)

A trage de pulpană (pe cineva) = A stărui pe lângă cineva pentru a obține ceva:

N-a tras de mâneacă și de pulpană pe nimeni. (TUDOR ARGHEZI)

Atuncea burduhosul m-a tras de pulpană în moară și m-a plesnit peste gură. (MIHAIL SADOVEANU)

PULS

A lua (cuiva) **pulsul** (sau **a-și lua pulsul**) = A număra cuiva pulsațiile inimii:

Îmi iau pulsul și temperatura de câteva ori pe zi. E cel mai bun mijloc de a deveni bolnav, ori de a agrava o afecțiune contractată. (G. IBRĂILEANU)

Doctorul ridică din umeri, se apropie de stâlp și pipăi pulsul spânzuratului, iar pe urmă murmură: – A murit mai repede, parcă i-a fost silă de viață... (LIVIU REBREANU)

A simți (sau **a prinde**) **pulsul** = A înțelege sau a intui exact o situație, o stare de lucruri:

Dumneata încearcă să vezi ansamblul! Și atunci vei simți în toate manifestările acestea, bune, rele, înălțătoare sau josnice, civilizate sau sălbătice, vei simți bătaia pulsului unui popor care vrea să trăiască și care se luptă crâncen ca să poată trăi... (LIVIU REBREANU)

A pipăi pulsul = A căuta să-și dea seama de intențiile cuiva, de o stare de spirit etc.:

Dar nu... pipăind pulsul mulțimii, ați simțit că ceea ce noi zicem trage mai greu la cumpănă [...] (MIHAI EMINESCU)

– *Eu am fost la Amara numai acum câteva zile și am pipăit pulsul țăranilor! urmă Grigore.* (LIVIU REBREANU)

A nu avea puls = A se afla în comă sau pe moarte:

Se aplecă și se asigură că nu mai avea puls, apoi luă servieta și și-o puse peste burtă, sub rucsac. (ADRIAN CHRISTESCU)

A lua pulsul evenimentelor = A-și face o părere pertinentă despre ceva, înainte de a se implica:

Avea nevoie de antene multiple, variat direcționale, pentru a lua pulsul evenimentelor de la fața locului și a sintetiza, oportun, concluziile proprii în rapoarte către forurile de resort din țară. (MANUSCRIPTUM, vol. 29, 1998)

A lua pulsul pieței = A testa valoarea sau cota anumitor produse sau servicii:

Probe de rochii, modele de văzut, conduri de încercat, întâlniri cu alți și alți negustori pentru a lua pulsul pieței, și toate acestea numai într-o singură zi. (CONSTANTIN GHIȚULESCU)

PUMN

A arăta pumnul (cuiva). v. **arăta**.

A bate (cuiva) **în** (sau **din**) **pumni**. v. **bate**.

A i se încleșta pumnii și fălcile. v. **încleșta**.

A lovi (sau **a bate**) **cu pumnul în masă**. v. **lovi**.

A lua (pe cineva) **în** (sau **la**) **pumni** = A lua pe cineva la bătaie cu pumnii:

Și Moș Teacă ia pe soldat la pumni. (ANTON BACALBAȘA)

A mânca pumni (sau **palme, bastoane** etc.). v. **mânca**.

A plânge în pumni = A plânge amaric:

Și ne coborâm noi, și ne tot coborâm, cu mare greutate, pe niște povârnișuri primejdioase, și ne încurcăm printre ciritei de brad, și caii lunecau și se duceau de-a rostogolul, și eu cu

Dumitru mergeam zgribuliți și plângeam în pumni de frig; (ION CREANGĂ)

A se bate cu pumnii în (sau **peste**) **cap**. v. **bate**.

A se bate cu pumnii în piept. v. **bate**.

A sta cu capul (sau **cu tâmpla**) **în pumni** (sau, rar, **în pumn**) = A contempla, proptindu-și capul sau tâmpla cu pumnii:

Pe marginea râului, așezat pe o piatră, Gângu stă cu capul în pumni uitându-se-n rostogolirea turbure a apelor. (CAMIL PETRESCU)

Stătea mai departe cu tâmpla în pumn. (MARIN PREDA)

A ține pumnii cuiva (Fam.) = A se gândi și a spera la reușita cuiva:

Nu i-o spune nici lui Botez – are el altele pe cap; și chiar de n-ar avea... îți țin pumnii pentru reușita colocviului; (PAUL GOMA)

A(-i) bate (cuiva) **în** (sau **din**) **pumni** sau (rar) **a juca pumnii** = A necăji sau a lua în râs pe cineva, lovindu-și pumnii unul de altul zicând „sâc”:

[...] *și din astă pricină, răutăcioasa de Măriuca Săvucului, care, drept să vă spun, nu-mi era urâtă, făcea adeseori în ciuda mea și-mi bătea din pumni, poreclindu-mă Ion Torcălau, cum îi zicea unui Țigan din Vânători.* (ION CREANGĂ)

Și-atunci ea, când el glumește, joacă pumnii și-l stropește pe obraz. (G. COȘBUC)

A(-i) pune (sau **băga, a vârî**) (cuiva) **pumnul în gură** = A împiedica pe cineva, cu mijloace dure, să vorbească sau să acționeze:

Nu-i este permis nimănui să vină în Senatul României, să spună: „îmi puneți pumnul în gură.” Nu permit acest lucru, să fie clar! (GH. FLORICĂ)

Și presei i s-a băgat pumnul în gură. Dan Părcălab este „pumnul în gură băgat presei din Maramureș” pentru curajul de a arăta cu degetul ilegalității și matrapazlăcuri ale unor potenți ai zilei. (DORIN ȘTEF)

Cum rămâne, domnule președinte, domnule prim-ministru, cu cei cărora le băgați

pumnul în gură cu siguranța națională [...]
(MONITORUL OFICIAL al ROMÂNIEI, vol.
21, 2010)

A(-și) plânge în pumni = a) A plânge (pe ascuns)
de necaz sau durere (proptindu-și obrazii în pumni):

Suflau în unghii și plângeau în pumni.
(ION CREANGĂ)

b) A regreta greșeala făcută, a se căi:

*[...] ori aș fi făcut dragoste, ascultând
muzică de Dvorak, ori aș fi plâns în pumni
pentru că m-a înșelat iubita, mi-aș fi crescut
copila și mi-aș fi petrecut bătrânețea, în adevăr
posibilă acolo, într-un fotoliu.* (VIRGIL DUDA)

A-și da cu pumnii în cap = A nu mai putea de
necaz:

*Degeaba-ți dai cu pumnii în cap, că e
prea târziu!* (GALA GALACTION)

Cât pumnul sau cât un pumn = a) Foarte mic:

O grămadă de cățeluși cât pumnul. (AL.
ODOBESCU)

b) Foarte mare:

Plânsese cu lacrimi cât pumnul. (P.
ISPIRESCU)

Un pumn de... = Ceva mic, firav:

*Nimeni n-ar fi bănuț atâta suflet și
energie într-un pumn de femeie.* (JEAN BART)

PUNCT

A ajunge (sau a se găsi, a se afla) la un (sau într-un) punct mort = A ajunge sau a se găsi, a se afla într-un impas; a fi în imposibilitatea de a găsi o soluție:

Discuția se afla într-un punct mort.
(GALA GALACTION)

*Deși totul pare sclipitor, nu-i merge nimic;
existența lui tensionată a ajuns într-un punct mort
de circa doi ani [...]* (AURA CHRISTI)

*Deci, dragă... vere, dacă pot să-ți spun
așa, te afli într-un punct mort. Adică mort...*

dacă înțelegi ce vreau să spun. (DAN-MARIUS
SABĂU)

A fi (sau a se găsi etc.) pe (sau la) punctul de a... (sau, înv., în punctul..., în punct de...) = A fi gata să...:

*E singurul tău amor curat, pentru că n-a
fost amor, pentru că n-ai fost niciodată pe
punctul de a muri de pofta celor câteva
kilograme de materie organică pe care fata cu
părul pe spate le extrăgea din elementele brute
ale naturii.* (G. IBRĂILEANU)

*A fost pe punctul de a plăti cu închisoarea
aceste îndrăzneți.* (MIHAIL SADOVEANU)

A fi pus la punct = A fi bine și îngrijit îmbrăcat
sau pregătit pentru o anumită situație:

*În final, mecanismul este atât de bine
pus la punct încât... dar să-l lăsăm pe cititor să
afle singur cele ce se întâmplă.* (MIRCEA
HORIA SIMIONESCU)

A pune (ceva) la punct = A regla un aparat sau
un sistem tehnic, o problemă, o situație:

*Știu bine că în acest timp se dădeau
asigurări în Parlamentul țării că „suntem bine
pregătiți”, că în doi ani de neutralitate „armamentul
a fost pus la punct” [...]* (CAMIL PETRESCU)

*De Crăciun se pune însă la punct un alt
pod aerian care leagă Halifax în Canada de
Oostende în Belgia pentru a aduce legiuni de
homari canadieni.* (<http://www.europalibera.org/>)

A pune (pe cineva) la punct = A interveni în mod
ferm, ca o ripostă la manifestarea necontrolată a cuiva:

– *Pardon, pardon! Să punem lucrurile
la punct! Înainte de toate să fim înțeleși că nu
discutăm chestia din punct de vedere particular,
personal.* (LIVIU REBREANU)

– *Și eu am de furcă cu socru-meu, mă!
îmi povestea Gligor repede, ca să mă țină treaz.
Da eu l-am pus la punct.* (ION LĂNCRĂNAN)

*Când s-a ajuns aici, securistul a început
să bată nervos din blacheuri și a vrut să-l
întrerupă pe vorbitor, dar Burcea l-a pus la
punct [...]* (CĂLIN KASPER)

A pune punct = A sfârși, a înceta o relație, colaborare, activitate:

– Nu, nu m-a însărcinat nimeni, domnule Iuga, dar eu m-am crezut obligat, fiindcă mi s-au plâns și...– Atunci pune punct, făcu bătrânul sever. N-am nevoie de mijlocirea dumitale pentru a afla ce doresc oamenii mei! (LIVIU REBREANU)

– Da, așa! aprobă tânărul Iuga. Să nu umblăm cu ipocrizii! Țăranii s-au revoltat – să iasă armata să-i pedepsească. Punct. (IDEM)

PUNE

A (i se) pune (cuiva) ori (**a avea** sau **a simți**) un **ghimpe** (sau **un cui**) **la inimă** (sau, rar, **la stomac**) (Fig.) = (A face să fie sau) a fi cuprins de anxietăți; a avea un necaz, o supărare sau o nemulțumire (nedestăinuită nimănui):

Numai cea mică, fiind cu cuiul la inimă, îl cunosc și începutu a tânji de dragoste. (P. ISPIRESCU)

Tu ai un ghimpe în cugetul tău... Destăinuiește-te mie. (I. L. CARAGIALE)

Simțea pare că un ghimpe în inimă când ea era față, nu mai avea acea libertate de vis care era esența vieții sale și singura fericire a unui caracter [...] (MIHAI EMINESCU)

A (i) se pune în curmeziș (sau **de-a curmezișul**). v. **curmeziș**.

A (i) se pune soarele drept inimă. v. **soare**.

A (-l) pune (pe cineva) **în sus** = A spânzura pe cineva:

De l-oi spune-n sus l-or pune. (POP.)

A (se) pune degetul pe rană (sau **pe bubă, pe rană deschisă**, rar, **unde trebuie** ori **unde ar trebui**). v. **rană**.

A așterne (sau **a pune**) **ceva pe hârtie**. v. **hârtie**.

A fi pus pe liber (sau **pe făraș**). v. **liber**.

A i se pune (cuiva) **în cale** (sau **în drum**) ori **a se pune în calea cuiva** (sau **a ceva**) (Fam.) = A bara drumul cuiva sau a ceva; a se împotrivi, a înfrunța pe cineva:

Știa pe toată lumea, și toată lumea îl știa pe el; nu intra în mintea lui gândul că i s-ar pune cineva în drum când îi zice: „Eu sunt Busuioc de la Curtici”. Așa era! Lui nu i se punea nimeni în drum; (IOAN SLAVICI)

A nu avea nici ce pune în gură (sau, reg., **în căldare**) = A fi lipsit de orice mijloc de existență:

[...] *că suntem departe înaintea capitaliștilor, care se zbat în prăpastie, că oamenii de acolo nu au nici ce pune în gură.* (VIAȚA ROMÂNEASCĂ, vol. 103, 2007)

A nu pune geană pe geană. v. **geană**.

A nu pune țigara în gură = A nu fuma:

Mi-a fost foarte rău și n-am mai pus țigara în gură până în studenție, când mi-au cerut-o rolurile. (<http://www.click.ro/>)

A o pune de mămăligă sau (Mol.) **a pune de mămăligă fără făină** (sau **fără apă**). v. **mămăligă**.

A pune (carne) la (sau **în**) **frigare** = A înfige carnea în frigare pentru a se frige la jărat:

Cine știe dacă pân-în sfârșit nu-i fi pus în frigare și ospătat de sălbaticii acestei țări! (VASILE ALECSANDRI)

Optzeci de oi despoaie,/ Și prin frigări le pun;/ De surle, de cimpoaie/ Pădurile răsun. (C. NEGRUZZI)

A pune (ceva) la socoteală = A avea în vedere, a lua în considerare ceva:

Și dacă mai pui la socoteală efracția dulăpiorului, apoi ușor vezi că aveau dreptate domnul și doamna Teacă să se pună pe gânduri și să cam înceapă a regreta neînfrânarea la vreme a fiului cazon. (ANTON BACALBAȘA)

Mai pune la socoteală că și Trăsnea era înaintat în vârstă. (ION CREANGĂ)

A pune (cuiva) bețe în roate. v. **băț**.

A pune (cuiva) **cunună de lauri**. v. **laur**.

A pune (cuiva) **ghiocei** (sau **ghioc**) **după** (sau **la**) **urechi** (sau **ureche**). v. **ghiocel**.

A pune (pe cineva) **cu botul pe labe**. v. **bot**.

A pune (pe cineva) **în lanțuri** (sau **în ori la lanț** sau **în fiare, în obezi, în butuc**) sau **a pune** (cuiva) **cățușe** = A imobiliza pe cineva prin legare în lanțuri, în cătușe, în butuci, în obezi:

Și, în loc de a închide pleoapele, am dat drumul limbei, începând la întrebări: – Ia spune-mi, mă rog, cum ai ridicat în fiare pe acel ispravnic? (ION GHICA)

Grefierul îl înhăță de umăr, șoptindu-i apăsat la ureche: – Destul, jidane!... Lasă gura, că altfel te pun în fiare! (LIVIU REBREANU)

Numaidecât a fost ridicat. În lanțuri l-au pus, și așa l-au dus până la Timișoara, iar acolo l-a osândit la moarte, fiindcă, vezi, avusese grad de ofițer și mi se pare că făcuse și politică împotriva noastră... în război așa este, domnule!... (IDEM)

Au vinit Maelat în tabără la pașa și deodată au mersu la corturile lui Pătru Vodă; și priimindu-l Pătru Vodă cu cinste, l-au ținut cu voroavă până au vinit mulțime de turci, amestecați cu munteni, de l-au luat și l-au băgat în obezi. (NICOLAE COSTIN)

A pune (pe cineva) **la locul lui**. v. **loc**.

A pune (pe cineva) **la zid** = **a**) A împușca, în urma unei sentințe de condamnare. **b**) A pedepsi aspru:

Mă certam așa, în gând, repetând toate muștrările mamei, supărat pe mine și îndurerat ca ea – păcătos bun de pus la zid. (G. M. ZAMFIRESCU)

Doctorul ăsta ar trebui pus la zid și împușcat în cap. Păi cum să destabilizezi mâi un popor întreg. (FLORIN PIERSIC JR.)

A pune (pe cineva) **sub sabie** (sau **a pune capul cuiva sub picior**, (rar) **a pune cuiva capul**) = A ucide:

Măria-sa... a ținui tot înainte, ca dintr-o săgeată, izbindu-i pe delii și punându-i în scurtă vreme sub sabie pe cei mai mulți. (MIHAIL SADOVEANU)

La Delhi a pus sub sabie o sută de mii de robi cu care nu avea ce face în acea clipă. (IDEM)

Mi-ar pune capul sub picior,/ Să poată. (G. COȘBUC)

De urât m-aș duce-n lume,/ Dragostea capu mi-l pune. (JARNÍK-BÎRSEANU)

„N-am plâns, Sando, răspunse femeia mânăhă și îngrijată; dar tare m-a apucat groaza; am auzit că Pârvu umblă ca un turbat – spune la toată lumea că are să ne puie la toți capul!” (I. L. CARAGIALE)

A pune (pe) **ghem** (sau, reg., **pe rășchitor**) (Spec.) = A depăna firele toarse de pe fus pe ghem, pentru a obține gheme, sau de pe fus ori ghem pe rășchitor pentru a face jirebii:

Mai stai numai nișel, Marioaro, să-mi pui niște canură [fir scurt de lână rămas după dărăcit] pe rășchitor. (CONSTANTIN SANDU-ALDEA)

A pune (sau **a aduce**, rar, **a veni**) **o chestiune pe tapet**. v. **tapet**.

A pune (sau **a băga** etc.) **pe toți într-o ciorbă** (sau **oală**). v. **ciorbă**.

A pune (sau **a băga**) **în cofă** (pe cineva). v. **cofă**.

A pune (sau **a i se băga**) **cuiva sula în coastă** (sau **în coaste**). v. **sulă**.

A pune (sau **a încrușișă**) **mâinile pe piept**. v. **mână**.

A pune (sau **a scoate**) **în evidență**. v. **evidență**.

A pune (sau **a strânge**) **bani la ciorap** (sau **la saltea**). v. **ban**.

A pune (sau **a supune**) **la cazne** (sau **la chinuri, la torturi**, (îvp.) **la munci**) (pe cineva) = A pedepsi, a asupri; a tortura pe cineva:

Fără judecată, fără nimic, îl băgară la pușcărie, spre a fi pus la cazne și apoi să-l piarză pre el. (P. ISPIRESCU)

Voevodul a pus la chinuri pe Agă, dar, neputându-i smulge vreo mărturisire, i-a iertat viața, dar i-a luat rangul și slujba. (NICOLAE IORGA)

Mai întâi, era să vă poruncesc a supune la cazne fioroase pe toate femeile, doar de-om putea afla de la dânsule un crâmpel de adevăr. (I. L. CARAGIALE)

Fără multă vorbă, intrigantul e legat cobză, dus la beci și supus la torturi. (IDEM)

A pune (sau, rar, **a prinde**) **stăpânire** (**pe**, ori, rar, **peste ceva** sau **cineva**) ori **a lua în stăpânire** **ceva** sau **pe cineva**. v. **stăpânire**.

A pune accent(ul) (sau **un accent deosebit**) **pe ceva**. v. **accent**.

A pune aprobarea = A aproba cererea, propunerea, soluția dintr-un document scris, prin semnătura proprie:

Când e gata dosarul? Să-ți pun aprobarea, că numai al dumatăle lipsește. (VIAȚA ROMÂNEASCĂ, 1953)

A pune armele jos (Înv.) = A se recunoaște învins, a capitula, a depune armele:

[...] și toată biruința-i să o închine împărăției lui, puind armele lui jos și dare să lege și și pre toți robii romani câți avea prinși să-i sloboază [...]. (CONSTANTIN CANTACUZINO)

Care auzind din gura unor boieri ca aceștia, spătariu mare, logofăt mare, au pus armele jos, și ei au făcut cum au voit. (NICOLAE IORGA)

A pune benzină (sau **gaz**, ori, reg., **oleu**) **pe foc** = A agrava o situație deja neplăcută:

– Poate picherea din frunte i-a adunat? am turnat gaz pe foc. Poate vrea să-și regleze anumite conturi cu cineva care i-a produs durere [...]. (GH. VÎRTOSU)

A pune bine (sau **la păstrare**) = A așeza ceva într-un loc ferit sau special amenajat pentru

menținere în bună stare, pentru a nu putea fi găsite de alții etc.:

Prilejul cel mai bun este acum când e o economie pusă la păstrare sub saltea. (ION PAS)

Eu, să-ți spun drept, l-am amanetat la moș Wihl; e mai la păstrare; nu se pierde, nu se strică; (EUGEN LOVINESCU)

A pune botul. v. **bot**.

A pune buza = A lăsa colțul buzelor în jos, fiind gata de plâns:

Sandu pune buza jos, se tolănește-n fotoliul șubred. (STELIAN TÂNASE)

A pune capul jos (sau **pe pernă** etc.) = A se culca:

Ai face bine să mă lași să dorm, Milicătă. Io nu-s ca tine, cum ai pus capul jos, te pui pe sforăit. – De trei ore pun capul jos. (RADU ALDULESCU)

A pune că... = A admite o ipoteză, a presupune:

Să punem că mai întâi începe unul... încep mai mulți a cugeta la mijloacele întreprinderii. (ION GHICA)

A pune ceva la foc = A expune la căldura focului ca să se încălzească sau (fiind vorba de alimente) să fiarbă; a încălzi:

Tu să pui baia la foc. (I. G. BIBICESCU)

A pune ceva la inimă. v. **inimă**.

A pune ceva sub picior. v. **picior**.

A pune coadă (cuiva) (Pfm.) = **a**) A urmări (pe cineva), a se ține scai (de cineva). **b**) A scoate vorbe, minciuni:

Și apoi ferască Dumnezeu sfântul să nu te afle oamenii măcar cu cât îi negru supt unghie că îndată îți pun coadă, cum i-au aninat și popei codiță de cioric. (ION CREANGĂ)

A pune coarne (cuiva) = A-și înșela partenerul (în căsnicie):

[MIRON:] Mai ai încă obraz de vorbă,/ Muiere nelegiuită,/ Las-că nu te scap,/ Socoți tu

că sunt o vită,/ Să-mi pui coarne-n cap? (C. NEGRUZZI)

Și prinde-a spune de Păcală,/ Cum face nebunii mereu,/ Și pune coarne unui mire; (G. COȘBUC)

[...] *știe cum trebuie să se poarte cu femeile. Nu le caută în coarne. Le pune coarne!* (CEZAR PETRESCU)

De atunci încolo ochii care urmăreau pașii lui Titu se înmulțiră, iar știrea că Rozica pune coarne lui Lang se întinse [...] (LIVIU REBREANU)

A pune contră (Fam.) = A se opune unei inițiative, unui demers:

[...] *cârcotașii de serviciu nu știu ce să mai facă pentru a pune contre noii guvernări.* (DOMINIC DIAMANT)

A pune cruce (sau **crucea** ori **crucile**) (**cuiva** sau **la ceva**). v. **cruce**.

A pune cuiva funia-n coarne (sau **a pune coarne**) (Fam.) = A înșela pe cineva:

– *Stăpâne, ia de-acum ai femeie cumsecade; numai s-o cam ții din frâu și să-i rețezi unghiile din când în când, ca nu cumva să-ți pună coarne.* (ION CREANGĂ)

A pune deoparte = a) A sorta:

Apoi mai scoate dintr-un gherghiriu [(reg.) beci sau cameră boltită (cu obloane metalice) în care se ascundeau odinioară obiectele de preț spre a fi cruțate de incendiu sau de jaf] niște straie foarte vechi, un arc, niște săgeți, un paloș și un buzdugan, toate pline de rugină, și se apucă de le grijește bine și le pune deoparte. (ION CREANGĂ)

b) A economisi:

Regula generală: într-o națiune oprimată, se muncește mai mult pentru a pune deoparte, decât pentru a agonisi. (ELENA FILIP)

A pune foc = A aprinde, a incendia:

Să-l luăm cu noi să puie foc! Să puie foc cu mâna lui. (PETRU DUMITRIU)

Tăie cu sabia o mare mulțime de copaci, din care făcu o grămadă de nu-i putea da nimeni de seamă și-i puse foc. (P. ISPIRESCU)

A pune frâu (la ceva). v. **frâu**.

A pune gabja (sau **laba**) (**pe cineva** sau **ceva**) (Arg.) = A prinde, a captura (pe cineva sau ceva):

– *Ai pus gabja pe sfinția-lui și nu te mai dai dusă de-acolo, parc-ar fi uns cu miere.* (G. TOPÎRCEANU)

Iată însă că marea vecină de la răsărit, împărăția lui Lenin și Stalin, pune gabja pe partea dintre Nistru și Prut a țării lui Ștefan cel Mare [...] (HARALAMBIE GRĂMESCU)

A pune gând rău = A plănui o răzbunare asupra cuiva:

Când privi ceea ce făcea, își zburli penele de pe dânsa și puse gând rău copilului. (P. ISPIRESCU)

Cum auzi măiastra aste vorbe, îi puse gând rău. (IDEM)

Sergentul-major făcea zâmbre la tabachera cu potcoavă și-i puse gând rău. (ANTON BACALBAȘA)

Când un tânăr pune gând rău pe o fată, el putea să dea cu ochii de tatăl sau de fratele ei, și atunci, nici una, nici două, popa îi și cânta Isaiia dănțuiește, și căsătoria, deși silită, era valabilă. (ION GHICA)

A pune gheara pe cineva. v. **gheară**.

A pune gura (pe ceva) = A mânca:

Numai atunci pune gura pe iarbă, când Pepelea era foarte ostenit și înceta pușintel de a zice. (I. G. SBIERA)

A pune iscălitura = A semna, a iscăli:

N-avea Nicu decât să-și pună iscălitura pe o bucată de hârtie și făcea de rușine pe orișicine care ar fi îndrăznit să-l ieie drept un pârlit. (IOAN SLAVICI)

A pune în ajutor sau **a pune mână de ajutor**

(cuiva) = A veni în ajutorul cuiva:

Fă bine și mă ardică, mână d-ajutori să-mi pui! (ANTON PANN)

A pune în groapă (sau **în mormânt**) = A îngropa:

De aceea, când moare, trupul lui se leagă cu rug – și așa se pune în mormânt; apoi i se mai pune mei în ochi, în gură, în nas și în urechi, ca să nu se mai facă strigoi. (ARTUR GOROVEI)

Când un mort se pune în mormânt, se rupe și măsura gropii în trei și se pune lângă coșciug [...] (MARCEL OLINESCU)

A pune în gura cuiva = A da vina pe altcineva pentru niște vorbe nepotrivite, a pune în seama cuiva ceva:

Că de când dusu-m-am dus, multe-n gură mi s-or pus. (POP.)

A pune în mormânt = A omorî:

Caută pe cel care a pus în mormânt pe părintele tău. (MIHAIL SADOVEANU)

A pune în ordine (sau **în bună orânduială**, sau, **la rânduială** ori, reg., **în rost**) = A așeza ordonat; a pune (un lucru) la locul pe care trebuie să-l aibă într-un mecanism, pentru ca mecanismul să poată funcționa bine:

Mintea, spre a nu fi înecată de noianul acestor fapte, caută să pună o ordine în ele și le clasifică. (G. IBRĂILEANU)

[...] *în sfârșit hotărî să pândească, doară va da peste cel ce-i deretecă și-i pune toate alea la rânduiala lor pân colibă și așa și făcu.* (P. ISPIRESCU)

– Ia ascultați, boieri! La ce am venit noi oare aici? Să punem țara la orânduială, sau să ne veselim? (NICOLAE FILIMON)

El, cum a intrat în odaia unde l-a dus omul boierului, și-a pus armele în rânduială [...] (ION CREANGĂ)

Decât să mă rog de prost,/ Pân-a pune podu-n rost... (POP.)

A pune în scenă. v. **scenă.**

A pune jos (**pe cineva** sau **ceva**) = A trânti la pământ:

– O crezi, stăpâne, ce spune? Nu te mai uita în gura ei! Ia mai bine s-o cinătuim. Pune-o jos să-i scoatem costița ceea. (ION CREANGĂ)

A pune la (sau **în**) **închisoare**, **a pune la** (sau **în**) **pușcărie** = A închide:

– Dacă nu-mi veți arăta pe Dumnezeu, am să vă pun pe toți la închisoare și am să vă pedepsesc strașnic! (LIVIU REBREANU)

Frunză verde de negară,/ Pe Bujor mi-l duc prin țară/ De-l arată ca pe-o fiară!/ Și mi-l pun la închisoare,/ Fără arme, fără soare! (VASILE ALECSANDRI)

A pune la (sau **în**) **îndoială.** v. **îndoială.**

A pune la bătaie. v. **bătaie.**

A pune la canoane (Arg.) = A tortura pe un suspect în timpul interogatoriului:

Te duce pe sus și te pune la canoane. (EUGEN BARBU)

A pune la icoană (Pop.) = A prețui foarte mult pe cineva sau ceva:

Și-avea o fată, fata lui/ Icoană-ntr-un altar s-o pui/ La închinat. (G. COȘBUC)

A pune la index. v. **index.**

A pune la inimă (sau **la suflet**) (ceva) (Fig.) = A se supăra pentru ceva mai mult decât merită; a suferi:

Titu Herdelea nu se simți cu adevărat bine decât când, după cină, rămase singur în camera ce-i fusese pregătită și unde îl adusese Grigore, explicându-i să nu puie la inimă cuvintele bătrânului [...] (LIVIU REBREANU)

Da eu n-am pus la inimă, să știi... (ION LĂNCRĂNAN)

Se simte în largul ei și e pentru prima oară când nu pune la suflet degradarea fizică,

când se gândește la bătrânețe cu detașare.
(MIHNEA RUDOIU)

Poate nu întotdeauna prietenii sau familia sunt și cei care te înțeleg cel mai bine, dar nu pune la suflet eventualele lor judecăți nedrepte. (<https://www.dcnews.ro/>)

A pune la încercare. v. **încercare.**

A pune la mână pe cineva = A face ca cineva să fie la discreția cuiva:

I-am pus la mână; i-am prins mai dinioare cu oca mică. (VASILE ALECSANDRI)

A pune la un loc (sau, reg., **laolaltă**, (înv.) **depreună**) = A așeza diverse elemente de același fel sau eterogene la un loc:

Că de-ar fi pus avuția bogații depreună, n-ar fi mișeii în nevoie fiind. (CORESI)

A pune laba pe ceva. v. **labă.**

A pune lacăt pe ceva. v. **lacăt.**

A pune lipsă pe cineva sau (pop.) **a pune lipsă cuiva.** v. **lipsă.**

A pune lupul paznic la oi (Pop.) = A lăsa ceva sau pe cineva în grija celui ce-i poate face rău:

Cum poate un consilier de la Corpul de control al MT să verifice activitatea a trei companii unde el este administrator? [...] Practic, este ca și cum lupul ar fi paznic la oi. (<http://www.ziuanews.ro/>)

Este ca și cum s-ar fi pus lupul paznic la oi: exact aceștia vor fi cei care vor bloca orice inițiativă care să schimbe regulile jocului actual, favorabil lor. (TRIBUNA ECONOMICĂ, vol. 35-43, 2002)

A pune mâna pe pâine și pe cuțit = A obține putere deplină:

Iată-mă în sfârșit ajuns în pământul făgăduinței; am pus mâna pe pâine și pe cuțit: curaj și răbdare, prefăcătorie și iușchiuzarlâc [istețime, pricepere, dibăcie, șiretenie] și ca

mâine voi avea și eu case mari și bogății ca ale acestui fanariot. (NICOLAE FILIMON)

Ironim s-a ivit din odaia cealaltă, în care petreceau și povesteau, ca de obicei, domnii și frunțașii comunei, cei care aveau pita și cuțitul în mână. (ION LĂNCRĂNAN)

A pune mână de la mână (sau **de la mână la mână**). v. **mână.**

A pune o vorbă (sau **o pilă**) = A interveni în favoarea cuiva:

Se gândea în taină că, în preajma judecății, va ruga pe ocrotitorii săi, subinspectorul și deputatul, să pună o vorbă bună pentru dânsul acolo unde trebuie. (LIVIU REBREANU)

Lauren Bacall, buna sa prietenă, îi pune o pilă, iar tipul cu gropiță în bărbățiță răsare în fața camerelor de luat vederi. (<http://blogsport.gsp.ro/>)

[...] *cel puțin să mă angajez la Depoul C. F. R., tata să-mi pună o pilă, să mă fac lăcătuș mecanic [...]* (PETRE BARBU)

A pune ochii (sau **capul, nasul, privirea**) **în pământ** = A avea o atitudine modestă, rușinoasă, vinovată etc. plecându-și privirea:

Toată lumea întoarse capul, ca la comandă, spre Ion care se făcu galben, puse ochii în pământ, tremurând de rușine, simțind privirile celorlalți cum îl sfredelau, neîndrăznind nici măcar să se miște pe loc. (LIVIU REBREANU)

[...] *privirea lui Sofron Vesbianu se oprea pe sâni și pe mijloc, atât de stăruitor, încât slujnica servi plecând ochii în pământ, cu obrații pară.* (CEZAR PETRESCU)

Se gândea la ceva – însemnat trebuie să fi fost – stând cu căușul în mână, cu ochii pironiți în pământ, ca omul pe care îl paște un gând amarnic. (PAVEL DAN)

A pune ochii (sau, rar, **ochiul**) **(pe cineva sau pe ceva)** = A se opri cu interes asupra cuiva sau a ceva, dorind să și-l apropie, să-l obțină:

Vezi că inima îi da brânci către dânsul, și se bucură, nevoie mare, că pusesese ochii pe un așa boboc de flăcău. (P. ISPIRESCU)

Pusese ochii pe Pașadia, era omul care îi trebuia ei, voia să-l ia de bărbat... (MATEIU I. CARAGIALE)

Ș-or fi pus ei ochii pe tine, nu-i vorbă, dacă tot umbli ca un fulău prin sat de colo până colo și n-ai niciun căpătâi. (ION CREANGĂ)

– Americanele astea sunt nebune. Parcă își joacă viața. De pe vapor a pus ochiul pe băiat. (JEAN BART)

A pune om (Pop.) = A tocmi (pe cineva) în rezolvarea unei probleme sau efectuarea unor munci:

Ar trebui de căutat un alt om și de pus, dacă s-ar putea, să învărtească, fiindcă mie mi-i greu să învărtesc. (PETRE DULFU)

A pune osul. v. **os.**

A pune pânză (sau **pânza**). v. **pânză.**

A pune pe (sau **în**) **picioare** (Fam.) = **a**) A reda sănătatea cuiva, prin îngrijire medicală adecvată:

Văzându-l pus pe picioare, bătrânul l-a luat acasă. (ȘTEFAN DUMITRESCU)

Își vânduse tot ce avea ca să plătească doctorii și doctoriile, și până la urmă tot murise cu zile, exact când se făcuse mai bine și se pusese pe picioare [...] (DINU SĂRARU)

b) A demara cu succes o afacere:

Maria, să pun pe picioare ferma e marea mea prioritate, cred că înțelegi... (EUGEN PATRICHE)

c) A reface un lucru, o situație degradat(ă):

De-acum două zile roțile nu se mai țineau decât pe cârpăceli, și calul cădea la fiecare o sută de pași, împleticindu-se. Îl puneam pe picioare ridicându-l de coadă. (PANAIT ISTRATI)

A pune pe butuci. v. **butuc.**

A pune pe cineva (sau **a sta**) **la colț** = A fi obligat (sau a obliga pe cineva) să stea în genunchi, drept pedeapsă, într-un colț al camerei, nemișcat și cu fața la perete; (pex.) a pedepsi (sau a fi pedepsit):

– Și dacă ne prinde mama? – Are să guste și ea din cafea... să vadă dacă-s bună gospodină! – Și dacă se supără? – Ne pune la colț pe-amândoi! (IONEL TEODOREANU)

V-ar plăcea să șadă smirna și la colț să fie pusă biata artă. (AL. VLAHUȚĂ)

A pune pe cineva la coteț. v. **coteț.**

A pune pe cineva sub călcâi(e) sau **sub papuc** = A supune, a domina, a ține în frâu:

Știut este că multe femei au meșteșugul de a pune pe bărbații lor sub papuc. (NICOLAE GANE)

[Adunarea națională] *a micșorat interesul maselor pentru alegeri și, pe de altă parte, a îndepărtat, pentru a le pune sub călcâiul burghez, anumite cercuri muncitorești, catolice mai ales. care erau pe punctul de a scăpa de piedicile burgheze.* (NICOLAE FRIGIOIU)

L-a pus cârlomăneanca sub papuc. Vai și amar de viața și de zilele lui! (ZAHARIA STANCU)

A pune pe note (sau, rar, **pe muzică**) = A compune muzica adecvată unui text, unei poezii:

Astăzi, cântărețul a pus pe note o poezie veche de aproape un secol, semnată de poetul Alexei Mateevici. (<http://ea.md/>)

„Leturgia solenelă” cântată în acest an în biserica Santa Maria del Carmine fu pusă pe muzică și dirijată tot de celebrul maestru Giovanni Toja. (NICOLAE FILIMON)

A pune pe numele cuiva = A înscrie cu drept de proprietate pe numele altcuiva:

Dacă vă pune casa pe numele vostru de la început, n-aveam atâta supărare! (G. CĂLINESCU)

Să afli după un an, doi că-și durează o casă cu trei etaje, pe numele nevastii. (CEZAR PETRESCU)

A pune pe roate. v. **roată.**

A pune pe rol = A înscrie pe lista tribunalului în vederea judecării efective la o anumită dată:

Dosarul va fi repus pe rol cu consecința reluării dezbaterilor pentru a pune în discuție schimbarea de încadrare juridică în privința faptelor. (<http://observator.ro/>)

A pune piciorul (sau **picioarele**) **la pământ** (ori **pe uscat, jos** etc.) = A coborî dintr-un mijloc de transport:

Cum puseră piciorul pe pământul sacru, începură vânătoarea după republicani. (I. L. CARAGIALE)

A pune piciorul (unde, **la cineva**). v. **picior**.

A pune pielea pe băț (sau **la saramură**) (Pop.) = A pedepsi aspru:

De asta credea el că lupta cu nomenclatura era câștigată și se pregătea deja să le pună, celor de pe lista lui, pielea pe băț! (CĂLIN KASPER)

– *Ascultă, don'șoară, să nu cumva să dai cu praftorița acasă, când ne-om întoarce, că tac-tu îmi pune pielea pe băț dacă află [...]* (HELIA RIMOGA)

A pune plumb topit în capul cuiva = A domoli pe cineva:

Apoi lăasă să-i iasă din gură cel dintâi mesaj articulat pe care Căutătorul Adevărului îl auzise rostindu-l; spre surprinderea sa, era într-o arabă din munții Siriei orientale care parcă-i turnă plumb topit în vine: N-aveți teamă de nimic. (ION PETRU CULIANU)

A pune preț pe (sau **la**) **ceva** (sau **cineva**). v. **preț**.

A pune problema = A aduce în discuție o anumită chestiune teoretică sau practică importantă care cere o rezolvare:

– *Vezi, domnule, de treabă, noi discutăm teorie, nu se pune problema practic [...]* (DINU SĂRARU)

Rămâne, pentru ca să epuizăm primul capitol al cercetărilor noastre, să punem problema universalității actului religios. (NAE IONESCU)

A pune probleme = A crea o situație dificilă care trebuie rezolvată:

Nimeni dintre cei aflați aici nu pune probleme atașamentului în dubiu... (GH. BUZATU)

Chiar dacă terenul este înghețat, nu cred că ne va pune probleme în perioada de alergare. (<http://www.digisport.ro/>)

A pune rămășag (sau **prinsoare**) (Pop.) = A paria cu siguranța unui câștig:

– *Ia las', moșule, nu-i duce grija; pun rămășag că are să-mi aducă sălăți întocmai ca aceste, și încă multe, că știu eu ce poate el.* (ION CREANGĂ)

– *Pun rămășag că voi o să fiți reginele balului, le spuse doamna Filipoiu, mângâindu-le cu privirea, în vreme ce ele își ștergeau pudra de pe sprâncene.* (LIVIU REBREANU)

Oamenii se luau la prinsoare că nici în cer nu se găsea o mai mare frumusețe ca ceea ce aveau ei dinaintea ochilor lor. (P. ISPIRESCU)

A pune stăpânire (pe cineva sau ceva) = A deveni stăpân, a se face stăpân (cu forța):

Ia ascultați, măi, dar de când ați pus voi stăpânire pe ruine, zise Gerilă. (ION CREANGĂ)

[...] *atunci încearcă să-și relaxeze obraji și constată cu stupeoare că nu poate. Și panica pune stăpânire pe ea.* (FLORIN PIERSIC JR.)

A pune sub lacăt. v. **lacăt**.

A pune sub presă. v. **presă**.²

A pune șaua (pe cineva) sau **a-i pune** (cuiva) **șaua**. v. **șaua**.

A pune tăcere = A impune tăcere:

Și va veni o seară când voi pleca de-aici/ fără să știu prea bine unde mă duc și nici/ de vine putrezirea, sau încolțirea vine:/ Tăcerea se va pune ca un pământ pe mine. (BENJAMIN FONDANE)

Klaus Iohannis pune tăcere asupra Bucureștiului. „Fără gălăgie și fără spectacol.” (<https://www.dcnews.ro/>)

A pune temei pe ceva (sau **pe cineva**). v. **temei**.

A pune toroipanul (pe cineva) (Arg.) = **a**) A bate foarte tare pe cineva:

Chiar dacă multe „nume”, supărate, nu-și pot reprima gestul, obișnuit și tolerat lor, de-a pune mâna pe toroipan. (DORIN TUDORAN)

Cine își închipuie că Iohannis își va sufla mânecile și va pune mâna pe toroipanul constituțional, se înșală. (<http://www.academiacatavencu.info/>)

b) (D. bărbați) A avea contact sexual cu o femeie.

A pune țara la cale. v. **țară**.

A pune umărul (sau, rar, **umerii**). v. **umăr**.

A pune umărul sau (reg.) **a pune piept** (pentru cineva) = A împinge cu umărul; a ajuta la nevoie:

Puse iepurele umărul, dară nu se cunoscă nimic. Puse și vulpea, și pare că începuse să se cunoască oarecum că se mișca bolovanul. (P. ISPIRESCU)

Dumneavoastră, ca fiecare boier, numai ne-ați poruncit să aducem bolovanul, dar n-ați pus umărul împreună cu noi la adus, cum ne spuneți dinioarea, că de-acum toți au să ia parte la sarcini: de la vlădică până la opincă. (ION CREANGĂ)

A pune un glonte (sau **glonț**) **în piept** = A împușca pe cineva:

Trage podul mai de-a drept, / Pân-nu-ți pun un glonte-n piept. (POP.)

A pune un premiu (pe capul cuiva) = A oferi o recompensă (pentru prinderea cuiva):

Pentru a putea scrie istoria adevărată a campaniei, pentru care lucrare d. ministru al cultelor a pus un premiu, trebuiesc documente. (I. L. CARAGIALE)

Punem premiu pe acel ce ne va aduce un oscior sfânt dintr-un cal care-a făcut parte din acel regiment sau o viță de păr a unui soldat din escadronul trimis la Giurgiu ori la Buzău. (MIHAI EMINESCU)

A pune (cuiva) **sânge rău la inimă** (Rar) = A face (cuiva) inimă rea; a supăra, a necăji (pe cineva):

Oamenii, cum îs oamenii, ca să-i puie sânge rău la inimă... au început a porecli pe moș Nichifor și a-i zice: Nichifor Coțcariul. (ION CREANGĂ)

A pune (fire, fibre) **în două** (sau **în trei, în patru** etc.) = A forma un mănunchi din două, trei, patru fire (pentru a obține un fir mai trainic):

Pune-l [fuiorul] în trei pentru feștilă. (ELENA SEVASTOS)

A se pune (cu burta) pe carte. v. **carte**.

A se pune (în) piuă (sau **a piuă**). v. **piuă**.

A se pune (sau **a se înțoli**) **la marele fix** (sau **la patru ace ori la țol festiv**) (Arg.) = A se îmbrăca elegant:

Pe când acum, în drumul vârstei ei, și exact la răspântia în care izbânzile școlare nu mai pot spune nici ele nimic unui sânge tânăr și clocotitor se ivise el, Mihnea, pus la patru ace [...] (GIB I. MIHĂESCU)

De data asta s-a prezentat printre puhoaietele din Gorj înțolit la patru ace, în cămașă albă și în pantofi în care puteai să-ți faci freza. (<http://m.hotnews.ro>)

Îmbrăcați impecabil, la marele fix și la spiț, ca de nuntă, arată foarte șucari și nu le lipsește decât floarea la butonieră ori jobenul [...] (STELIAN TĂNASE)

A se pune (sau **a sta**) **împotriva** (sau **împotriva...**) sau (înv.) **a se pune înainte** (sau **tare**) = A se împotrivi:

Târgul era cam departe, și iarमारocul pe sfârșite. Dar cine poate sta împotriva lui Dănilă Prepeleac? (ION CREANGĂ)

[...] nimic nu era în el mai tare decât pornirea de a se pune împotriva lui Lică și de a nu da nici cât e negru sub unghie îndărăt. (IOAN SLAVICI)

A se pune cu capul = A se opune din răspuțeri, cu prețul vieții:

– *Stai cu ea, ce știi tu-i spune./ Dar cu capul mi te pune/ Să n-o joace/ Alți feciori.* (G. COȘBUC)

A se pune de pricină (sau **în poară, în pizmă**, (reg.) **de price, la price**, (înv.) **în price, cu price**) (cu cineva). v. **pricină**.

A se pune în postura... = A se manifesta ca...:

[...] *invocându-i acestuia trecutul îl pune din primul moment în postura ingraturului, a prietenului nerecunoscător.* (ROXANA SORESCU)

Se poate realiza unificarea celor două perspective, arătând că fiecare receptor se pune în postura emitentului atunci când integrează abaterile și când interpretează devierile de la o normă [...] (LIMBA ROMÂNĂ, vol. 50, 2003)

A se pune în situația (sau **în locul, în postura, în pielea**) **cuiva** = A-și imagina că se află în împrejurările în care se găsește cineva, pentru a-și da seama de modul acestuia de a gândi sau de a reacționa în asemenea împrejurări:

Se uită prea ușor că în acea conjunctură România nu era în situația de a fi putut pune vreun fel de condiții Germaniei; (ION ȚURCANU)

Mă pun uneori totuși în situația inversă și mă întreb dacă nu cumva din cauza vieții de familie am dezvoltat o obsesie față de un ideal mult prea inaccesibil [...] (IULIAN STANCU)

Biata Miță este desperată, fiindcă Octavian i-a spus curat că, dacă rămâne repetent, se împușcă. Pune-te tu în locul ei, ca mamă. (I. L. CARAGIALE)

Toate discuțiile, toate argumentele care se invocă, de fapt, ne pun într-o postură total contrară sentimentelor și gândurilor noastre. (MONITORUL OFICIAL al ROMÂNIEI, vol. 20, 2009)

Pune-te în pielea ăluia care are și nevastă, și amantă. Sau două amante. (CĂTĂLIN MIHULEAC)

A se pune în vorbă (cu cineva) = A începe o discuție, a vorbi:

Până una alta pune-te d-ta în vorbă cu maestrul... despre afacerea asta. (I. L. CARAGIALE)

A se pune luntre (sau, rar, **cruce**) **și punte** ori (pop.) **a se pune în ruptul capului, și(-n) cruciș și(-n) curmeziș** = A se strădui din răspuțeri pentru a obține, a realiza ceva:

Mă rog, ce mai la deal, la vale? așa e lumea asta și, de-ai face ce-ai face, rămâne cum este ea; nu poți s-o întorci cu umărul, măcar să te pui în ruptul capului. (ION CREANGĂ)

A se pune pe capul cuiva (sau **a se pune cu rugămintea pe lângă cineva**) (Îrg.) = A stăruii fără încetare pe lângă cineva, pentru realizarea unor dorințe, pentru obținerea a ceva etc.:

Peste iarnă, mama iar s-a pus pe capul tatei, să mă dea undeva la școală. (ION CREANGĂ)

Că Simion ca Simion... cu el te-ai fi învoit tu omenește. Dar s-a pus și popa pe capul tău, auzi? E foc pe tine, nu alta! (LIVIU REBREANU)

A se pune pe treabă. v. **treabă**.

A se pune (sau **a fi**) **pe** (sau **în**) **picioare**. v. **picioar**.

A se pune (sau **a sta**) **cu gura pe cineva**. v. **gură**.

A ține sau **a avea, a pune lacăt la gură** ori **gurii** (sau, rar, **a ține lacătul asupra gurii**). v. **lacăt**.

A(-i) pune (cuiva) **la dispoziție** (sau **la îndemână**) = A oferi cuiva ceva din proprie inițiativă sau la cerere:

Îi răspund că dacă ar fi după mine, aș lăsa trecere liberă tuturor celor cari vor să treacă dincolo, ba chiar, unora, ca domnișoara Roza Mendel, le-aș pune îndată la dispoziție chiar mijloace de transport. (GIB I. MIHĂESCU)

Pentru a se arăta însă binecrescuți și a nu uza direct de rigorile ce legea le pune lor la îndemână, încercară atunci prin tot felul de mijloace piezișe să îl silească a părăsi copacul [...] (URMUZ)

A(-i) pune (cuiva) **lingura** (sau **lingurile**) **de gât** (sau **de ori în brâu**, reg., **la gușă**) = A lăsa pe cineva nemâncat fiindcă a venit târziu la masă:

Când să ne deie bucate, giupânu bucătar ne spânzură lingurile la brâu și să duce la primblare... Ei, apoi să nu-l bați?... (VASILE ALECSANDRI)

A(-i) pune (sau **a vârî**) (cuiva) **pumnul în gură**. v. **pumn**.

A(-și) pune pielea pe băț (sau **pe ciomag**). v. **piele**.

A-i pune (cuiva) **mintea pe bigudiuri** (Arg.) = a) A deruta, a zăpăci; a încurca:

[STELICĂ (tare, amuzat):] *Ți-a sucit mintea?* [NICIU (glumește):] *I-a pus mintea pe bigudiuri.* (TUDOR POPESCU)

b) A minți, a păcăli:

Așa cum spuneam în precedentul episod, în afara conceptului de uluire pe care mi-l administrase scriind cu două mâini, Crivăț mi-a mai pus o dată mintea pe bigudiuri. (VIAȚA ARMATEI, 1998)

c) A cicăli, a săcăi.

A-i pune (cuiva) **pingeaua**. v. **pingea**.

A-i pune (cuiva) **ștreangul de gât**. v. **ștreang**.

A-i pune (sau **a-i băga**) **cuțitul la** (sau **în**) **gât** (cuiva). v. **cuțit**.

A-i pune **cuiva juvățul de gât**. v. **juvăț**.

A-i pune **cuiva un lucru** (**dinainte**) = A așeza un lucru în fața cuiva (invitându-l să se servească de el). (Fig.) a-i da cuiva o idee, a-i aduce o știre, o informație:

Stanca i-a și pus dinainte, odată cu mâncarea de prânz, veste proaspătă că soru-sa Nastasia ar fi căzut într-un puț. (MIHAIL SADOVEANU)

A-i pune **lacăt**. v. **lacăt**.

A-și amesteca (sau **a-și băga**, **a-și pune**) **lingura unde nu-i fierbe oala**. v. **lingură**.

A-și băga capul în laț (sau **a-și pune lațul de gât**). v. **laț**.

A-și pune (ceva) **în** (sau **de**) **gând** (sau **în cap**, **în minte**) = A avea intenția de a..., a plănui, a decide:

Tot n-avea nimeni copii ca dânsa: dacă și-au pus ei odată ceva în cap, nu-i mai scoate nimeni din ale lor. (IOAN SLAVICI)

A-și pune capăt zilelor = A se sinucide:

– *Valeu, băiatul mamei, valeu! Cum te-ai prăpădit; cum ți-ai pus capăt zilelor!* (EM. GÎRLEANU)

De nu mi-am pus capăt zilelor până azi, să știi că o fac acum. (EUGEN LOVINESCU)

A-și pune capul = A-și risca viața:

– *Ba chiar tot cu el am visat dragul tatii, și tot rău și nimic bun; rău mă tem, că noi ne vom pune capul cu pețitul pe la fete de împărat!* (I. POP-RETEGANUL)

*Să-mi pun capul pentr-o Lină,/ Să mă fac un om pribag!/
Ieși din neguri, lună plină,
Să mă vezi la Lina-n prag.* (G. COȘBUC)

A-și pune capul sub (sau **în**) **comănac**. v. **comănac**.

A-și pune cenușă în cap. v. **cenușă**.

A-și pune frâu limbii (sau **gurii**) ori **a-și pune frâu la limbă**. v. **frâu**.

A-și pune gard la gură. v. **gard**.

A-și pune gâtul (pentru ceva). v. **gât**.

A-și pune gheara-n gât. v. **gheară**.

A-și pune în gând (sau **a pune gând**) **să...v. gând**.

A-și pune mâna pe inimă (sau pe cuget). v. **mână.**

A-și pune mintea (sau capul) la contribuție. v. **contribuție.**

A-și pune mintea cu cineva. v. **minte.**

A-și pune pofta-n cui. v. **cui.**

A-și pune sufletul (sau avuția, capul, sănătatea, viața) (pentru cineva) = A fi în stare de orice sacrificiu pentru cineva:

Eu sunt păstorul cel bun. Păstorul cel bun își pune sufletul pentru oile sale. (BIBLIA)

Pentru care oaie era gata și sănătatea sa să-ș puie. (VARLAAM)

A-și pune viața (ori capul) în primejdie = A-și risca viața:

[CAȚAVENCU:] *Nu încap scuze, doamnă... trebuie să ies d-aci numai decît: nu mai pot sta un moment într-o casă unde-mi este viața în primejdie!... (I. L. CARAGIALE)*

– Dragul mamei, drag! Nu-ți pune viața în primejdie, și pe noi să ne lași, tocmai acum, străini, cu inima arsă și fără niciun sprijin! (ION CREANGĂ)

Se gîndea la câștigul pe care l-ar putea face în tovărășie cu Lică, vedea banii grămadă înaintea sa și i se împăienjneau parcă ochii: de dragul acestui câștig ar fi fost gata să-și pună pe un an, doi capul în primejdie. (IOAN SLAVICI)

A-și pune viața în joc (sau, pop., **la mijloc**) sau **a se juca cu viața.** v. **viață.**

Pune-ți în gînd că... = Află, închipuie-ți, imaginează-ți că...:

Pune-ți în gînd, părinte ispravnic, că am un frate care de cîteva zile s-o făcut nevăzut de la leș. (VASILE ALECSANDRI)

Unde (mai) pui că... = Fără a mai socoti că...:

Pe urmă, unde mai pui... că țara-i împănată cu oșteni de-ai noștri. (MIHAIL SADOVEANU)

Și unde mai pui că ești și băiat discret și nu te lauzi, continua ea pe același ton, întinzînd cam tare coarda. (CĂLIN KASPER)

Unde pui... = Gîndește-te la..., socotește și...:

Apoi unde pui d-ta gîndul ce-l muncea groaznic. (P. ISPIRESCU)

Căți domnitori și mitropoliți s-au rînduit la scaunul Moldovei, de cîd e țara asta, au trebuit să treacă măcar o dată prin Humulești spre mănăstiri. Apoi unde pui cealaltă lume care s-a purtat prin satul nostru. (ION CREANGĂ)

Unde (sau pe ce) pune el mîna, pune și Dumnezeu mila. v. **milă.**

PUNGĂ

(Ba) că(-i) teacă, (ba) că(-i) pungă. v. **teacă.**

A atinge pe cineva la pungă = A obliga pe cineva să plătească o sumă de bani:

Dar Statul va avea o pagubă importantă! Argument care atinge punga și care prin urmare trebuie luat în deapropie considerațiune [...] (DESBATERILE ADUNĂREI DEPUTAȚILOR, 1888)

A avea cheag la pungă (Reg.) = A avea bani:

Or fi niște golani, de bună samă, că oamenii cu cheag la pungă și cu scaun la cap nu se-apropie acum de birourile advocațiale. (ION AGÎRBICEANU)

Ce te milogești, că ai cheag destul. (BARBU DELAVRANCEA)

A avea nouă băieri la (gura de la) pungă. v. **baieră.**

A fi ca un ban în două pungi = A fi sărac, dar fudul:

Se răsfață-n haine lungi, ca un ban în două pungi. (ANTON PANN)

A fi gros la pungă (sau **cu punga groasă**) (Pfm.) = A fi înstărit:

Iar cine nu s-a recunoscut, să-i priască economia de piață, să fie sănătos și la pungă gros, la anu' și la mulți ani! (MARCEL SECUI)

Dacă îmi va oferi în schimb un pac de tutun, că-l știu gros la pungă. – Nici pomeneală! (GH. TOMOZEI)

Să ne trăiești, să fii sănătos, și la pungă gros! Să ai spor în tot și nimeni și nimic să nu îți umbrească drumul frumos al vieții! (<http://www.cancan.ro/>)

A i se întoarce (cuiva) **punga pe dos** = A-și cheltui toți banii:

Contribuabilul simte gheara neîndurătoare a statului cum îl scormonește, cum îi sfâșie măruntaiele și-i întoarce pe dos punga pentru a scutura din ea ultimul gologan, și tace. (ZAHARIA STANCU)

A lega (sau **a strânge**) **băierile pungii**. v. **baieră**.

A sta cu mâna în pungă = A cheltui mereu:

Va să zică, acilea-n țara mea, trebuie să stau mereu cu mâna-n pungă; apoi își fac dă cap, domnișorii ăștia. (NICOLAE GANE)

A sufla în pungă sau **a-i sufla vântul în pungă** ori **a avea pe dracu-n pungă** sau **a-i fi punga pofticioasă** sau **a da de fundul pungii** = A nu mai avea bani:

– Aș fuma... însă mi-a cam suflat vântul prin pungă. (CEZAR PETRESCU)

În temeiul slugii, dai de fundul pungii. (POP.)

A(-și) strânge (sau **a face, a i se face, a avea**) **gura** (sau **buzele**) **pungă** = A avea sau a produce o contractare a buzelor din cauza unui aliment astrigent, acru etc.:

Mărul lui Adam nu mai dădea rod. Doar la zece ani o dată dacă mai făcea și el, acolo, câteva mere pipernicite și verzi, de-ți strângeau gura pungă de departe, numai cât te uitai la ele. (G. TOPÎRCEANU)

Ea îi lăsa pe toți să se joace în ograda ei umbrită de coroana celui mai mare păr pădureț care creștea în sat, din care, din iulie până la Sântămăria Mică, se scuturau pe jos părute verzi, acre de-ți făceau gura pungă. (MARTA PETREU)

Niște roade negre ca alunelile de mari și care, când le mânânci, îți face gura pungă. (ȘEZĂTOAREA, III)

A-i face punga păienjeni la gură (Fig.) = A fi foarte zgârcit:

Punga i-a făcut păianjen la gură. (I. C. HINȚESCU)

A-l ustura (pe cineva) **în** (sau **la**) **pungă** (Fam.) = A plăti un lucru cât nu face:

Ceru la bar și bău o tărie care-l ustură mai puțin la gât cât mai ales la pungă. (EMILIAN BĂLĂNOIU)

A-și căuta în pungă = A fi foarte bolnav:

Și, totuși, când era vorba de Dumnezeu, dregătorii cei vechi căutau în pungă și durau zdravene clădiri în care meșterii fără carte știau să coboare canonul nescris al frumuseții veșnice. (NICOLAE IORGA)

A-și deschide punga. v. **deschide**.

A-și dezlega (sau **a-și desface**) **punga** (sau **băierile pungii**) (Pop.) = A da sau a cheltui bani ori a face pe cineva să dea sau să cheltuiască bani; (pex.) a fi darnic, generos:

Oamenii din târg trec repede; ...n-au vreme să-și desfacă punga. (BARBU DELAVRANCEA)

Le-a arătat în ce mare strâmtoare se afla și i-a rugat să-și dezlege pungile și să-l ajute. (I. L. CARAGIALE)

De ce nu s-a ales așa băiatul lui Pană, al lui Trufanda? Pentru că au fost struniți la vreme; pentru că părinții n-au desfăcut băierile pungii, tâncilor fără de minte. (EM. GÎRLEANU)

PUNTE

A se face (sau **a se așeza, a se pune**) **luntre** (sau, rar, **munte**, (reg.) **cruce, scară**) și **punte**. v. **luntre**.

A trece puntea (Pop.) = A scăpa de o primejdie:

Frica îl determină să se alieze cu alții pentru „a trece puntea”, acea punte a suspinelor pe care trebuie să o traversezi pentru a nu te îneca în apa învolburată a existenței. (DUMITRU PARASCA)

„N-ai ce-i face, am mai spus eu, până treci puntea te faci frate și cu dracu!”... (ION LĂNCRĂNAN)

PUP

A sta (sau **a se pune**) **pup** (Pop.) = A sta chirцит:

– Au răsărit! Toată ziua aceea popa și preoteasa cu copii cu tot au petrecut vremea șezând pup între straturi. Care vedea mai multe semințe încolțite, acela era mai norocos. (IOAN SLAVICI)

Acsina era singură-n bordei, sta pup lângă foc cu pipa-n dinți și străjia să fiarbă apa în ceaun. (I. POP-RETEGANUL)

PUPA

A fura (sau **a apuca**, **a lua**, **a prinde**, **a pupa**, **a turti**) **luleaua neamțului** (cu zale cu tot), **a se lua cu luleaua lui Dumnezeu** sau **a se afuma cu luleaua**. v. **lulea**.

A nu mai pupa ceva (Arg.) = A nu mai avea parte, curând, de un anumit lucru, de o favoare:

Vin alegerile și oricum n-ai să mai pupi un fotoliu ca ăsta în vecii vecilor, decât poate în vreun film documentar nepremiat. (MARCEL SECUI)

A pupa (pe cineva) **în bot** (Fam.) = A se da bine pe lângă cineva:

Ghiță, Ghiță, pupă-l în bot și-i papă tot, că sătulul nu crede la ăl flămând. (I. L. CARAGIALE)

A pupa pământul = A fi recunoscător pentru o favoare sau rezolvarea optimă a unei probleme:

Așa face ea, și când îi e bine și la rău: tot pupă pământul pe unde calcă. Se apleacă, îl sărută și se închină. Cine n-a văzut un om sărutând pământul nu știe pe ce calcă. (MARIN SORESCU)

A se pupa (sau **a se linge**) **în bot** (sau, rar, **în gură**) **cu cineva** (Fam.) = A fi în relații extrem de strânse cu cineva:

Sunt mâncați ei de cercetările și de isprăvile procurorilor, care iau mită și se pupă-n bot cu tâlharul de director. (AL. VLAHUȚĂ)

Bagă sama, căpitane! Noi nu te-am ales pe tine, Ca să te pupi cu boierii și să ne dai de rușine. (B. P. HASDEU)

– Îi aduc eu cu sila, mă, că de voie bună nu vin, că domnu Băduță, șeful de post, se pupă-n bot cu domnul Pompiliu Grozea, cu ciungul... (ION LĂNCRĂNAN)

A se pupa cu clondirul. v. **clondir**.

A-l pupa (pe cineva) (**mă-sa**) **rece** (Pop.) = A vedea pe cineva mort:

„Întinde-o, dacă vrei să nu te pupa mă-ta rece!” Acesta nu s-a mișcat. (AUGUSTIN V. POP)

Umblam după ea hai-hui,/ și unde se fandosea/ că este gagică mea./ Și mă lua îndelicat,/ numa-n șoapte și oftat./ Of, pupa-o-ar mă-sa rece,/ că dorul ei nu-mi mai trece! (MIRON RADU PARASCHIVESCU)

Să nu se joace nimeni cu focul, pe lângă ea, că-l pupă Tinca rece numaidecât. (G. M. ZAMFIRESCU)

Pupa-te-ar mă-ta rece! (POP.)

A-l pupa (pe cineva) **cucul armenesc**. v. **cuc**.

PUPĂZĂ

A aduce tot pui (sau **ouă**) **de pupăză** (sau **a-i cânta pupăza**) = A-i merge totul rău, în pagubă, a nu avea noroc:

La toți le-o cântat mierla, numai mie pupăza. (POP.)

Nu mai pot. Ziua la muncă, seara pe drumuri și pe unde umblai, numai pui de pupăză... (G. M. ZAMFIRESCU)

A da din gură (sau **cu gura**) ori **a-i umbla** (sau **a-i merge**, **a-i toca**) (**cuiva**) **gura** (**ca o meliță**,

ca o fofează, ca o moară stricată, ca o pupăză). v. gură.

A-i da (sau **a-i pune**)(cuiva) **o pupăză în obraz** (Reg.) = A ofensa pe cineva; a batjocori:

Hrănindu-se cu insecte pe care le prinde cu pliscul lung și ascuțit, îi place să răscolească bălegarul vitelor și chiar necurățeniile oamenilor. Poporul a observat toate acestea și de aceea de mare ocară se spune mi-a pus o pupăză în obraz". (<http://www.fanaromaniei.ro/>)

A-l spurca (pe cineva) **pupăza** (Pop.) = A auzi, pe nemâncate, pupăza cântând pentru prima oară într-un an:

[...] iar vrei să te pupe cucul armenesc și să te spurce, ca să nu-ți meargă bine toată ziua?... Căci așa ne amăgea mama cu o pupăză care-și făcea cuib, de mulți ani, într-un tei foarte bătrân și scorbuos [...] (ION CREANGĂ)

A-și umple cuibul ca pupăza (sau **ca o pupăză**) (Pop.) = A fi murdar:

Ca pupăza își umple cuibul. (ANTON PANN)

Colac peste pupăză (sau, rar, **pupăză peste colac**). v. colac.

Taci din gură sau **tacă-ți gura** (sau **tacă-vă, ține-ți, țineți-vă**) **gura** (sau (fam.) **clanța, fleanca, gaița, gurița, pliscul, pupăza**)!. v. tăcea.

PURCEA

A lua purceaua de coadă (sau **de nas**). v. lua.

A-i muri **cuiva purceaua în coteț** (Pop.) = A suferi o pierdere neașteptată, într-o situație în care s-au depus eforturi mari pentru remedierea problemei:

Zilnic vedem la televizor cum purceaua românilor e moartă-n coteț. Dar pe mine, sincer să fiu, nu mă miră și nu mă sperie atâta vreme cât există o revistă atât de minunată precum „Lumea Magazin”. (LUMEA MAGAZIN, 1999)

De asemenea, constatăm că purceaua e chiar moartă în coteț, pur și simplu uitându-ne în jurul nostru. Totul este în cădere liberă. (<http://gazetadebistrita.ro/>)

PURCEDE

A prinde (ori, înv., **a lua**) **de veste** sau (înv.) **a prinde** (ori **a lua**) **veste**, (reg.) **a purcede de veste**. v. veste.

A purcede către Domnul (sau **dintru această viață**) (Înv.) = A muri:

Astfel, sufletul Sfântului Apostol Ruf a părăsit trupul cel zdrobit și mult chinuit și a purces către Domnul și Creatorul Său [...] (<https://www.pemptousia.ro/>)

Au purces dintru această viață către cea veacinică. (DOSOFTEI)

A purcede grea (sau **îngreunată, groasă**) (Îvp.; d. femei) = A rămâne însărcinată:

A purces grea și-o făcut doi băieți de gemene. (POP.)

Împărăteasa se ridică în toată mareața ei statură, atinse cu buza ei seacă lacrima cea rece și o supse în adâncul sufletului său. Din momentul acela ea purcese îngreunată. (MIHAI EMINESCU)

A purcede în (sau **spre**) **risipă** (sau **răsipă**) (Înv.) = A se împrăști, a se risipi; a se desfășura, a decurge în mod nefavorabil; a se distruge, a se nimici:

[Turcii] au purces în răsipă: unii au apucat pre pod, alții pân Nistru. (ION NECULCE)

A purcede la (sau **pe**) **drum** (Îvp.) = A se porni într-o călătorie anevoioasă:

Și, după îndelungate pregătiri, au purces la drum lung, cu târhatele încărcate pe cămile. (VALERIU ANANIA)

Și până a vorbit aceste, eram și învelit într-o sarică ghișoasă de Cașina, băgat într-o desagă pe cal, purces pe drum, și hai la Pipirig. (ION CREANGĂ)

PURICE

A nu (mai) face (mulți sau prea mulți) purici sau **purici mulți** (Fam.) = **a**) A pleca repede de undeva sau de la cineva:

Dar purici mulți nu făcea el într-un loc, Doamne ferește, căci era duh neastâmpărat și nêmpăcat chiar cu sine însuși. (ION CREANGĂ)

Mulți purici nu fac eu pe-aici. Plec. (ION LĂNCRĂNȚAN)

b) A nu mai rezolva nimic; a nu se alege cu ceva:

În vremea asta, cocoana Acrivița se gândea: „Eu cu budalaua, cu capsomanul ăsta de Ianulea, mult n-am să mai fac purici... Ia să mă gândesc la viitorul meu...” (I. L. CARAGIALE)

Trecui la rotărie, dar nici acolo nu făcui purici. Rotăria fiind lipită de fierărie, țiganul căută numaidecât să se răzbune. (PANAIT ISTRATI)

Numaicât nu făcea mulți purici acolo unde poposea. (MIHAIL SADOVEANU)

A i se face (cuiva) **inima cât un purice** (sau **a fi cu inima cât un purice**). v. **inimă**.

A scutura (pe cineva) **de purici** (Pop.) = A bate:

A scutura de purici. (IULIU A. ZANNE)

PURTA

A i se purta numele (Înv.) = A ajunge să fie cunoscut de toți:

Purtându-i-se numele că au stricat țara. (RADU GRECEANU)

A învârti (sau **a duce, a purta, a juca**) **pe cineva pe deget(e)**. v. **deget**.

A purta (pe cineva) **în gură ca pe un sfânt**. v. **sfânt**.

A purta (pe cineva) **prin judecăți** = A da pe cineva în judecată, târându-l mereu pe la procese:

Acei ce să vor dovedi acolisitori [(persoană) care se cramponează de cineva (cu intenții rele)], carii vor purta pre alții prin judecăți, și pe la judecătorii streine, unde nu să

cuvine a-i trage, și, apoi să vor da în laturi și vor părași cearerea lor și pâra ce au fost pornit, nedându-să sfârșit judecății [...] (ANDRONACHI DONICI)

A purta (sau **a duce, a ține**, rar, **a aduce**) **(pe cineva) cu vorba** (sau **cu vorbele** ori, înv., **cu voroave**). v. **vorbă**.

A purta (sau **a duce, trimite** etc.) **de la Ana la Caiafa**. v. **caiafă**.

A purta (sau, rar, **a paște, a ține, a păzi, a păstra**) (cuiva) **sâmbetele**. v. **sâmbătă**.

A purta arma = A aduce arma în poziția regulamentară de salut:

Se-ntoarce, dă un ordin... Pe loc, tot regimentul/ Se-nșiră, poartă arma, salută cu onor/ Românul care pleacă trăgând al lui picior. (VASILE ALECSANDRI)

A purta de grijă = A fi permanent cu ochii pe cineva, a supraveghea insistent:

Adică eu nu-mi iubesc țărani și nu-i las să trăiască? Eu, care am împărțit cu ei tot ce-am avut și le-am purtat de grijă, eu nu-i iubesc [...] (LIVIU REBREANU)

Cine-ți poartă de grijă acolo, cine-ți face prânzul? (ION GHICA)

A purta doliu = A umbla îmbrăcat în negru sau a avea aplicată o panglică neagră pe haine, în semn de doliu:

Ziua Liana era veselă ca și odinioară, înainte de a fi întâlnit pe Dandu. Nu mai purta doliu mare, dar mai păstra culoarea cernită în îmbrăcămintă. (LIVIU REBREANU)

Am purtat șase luni de zile doliu, după sârmana fetiță. (FLORENTIN SMARANDACHE)

A purta lumea pe degete. v. **lume**.

A purta (sau **a trece, a umbla**) **din gură-n gură**. v. **gură**.

A se întinde cu vorba (sau **la vorbă, la sfat, la cuvinte**) sau **a întinde vorba**. v. **întinde**.

A-i purta (cuiva) **de cheltuială**. v. **cheltuială**.

A-l purta gândul departe. v. **gând**.

A-și purta crucea. v. **cruce**.

Să-l (sau **să o** etc.) **porți sănătos** (sau **sănătoasă**) = Urare adresată cuiva care poartă o haină sau încălțăminte nouă:

Ți-ai cumpărat o blană nouă. Te întâlnești cu Mitică. În loc de „s-o porți sănătos!” îți zice: – Bravos! blană ai; acum, junghi îți mai trebuie! (I. L. CARAGIALE)

A se primeni în haine noi este un prilej de a primi urări de fericire și de sănătate din partea cunoștințelor și a neamurilor. Aceștia zic: „Să le porți sănătos și voios!” (VASILE ALECSANDRI)

Se poartă (Refl. pas.) = Se obișnuiește, e la modă:

Ne place să fim mereu în ton cu moda. De aceea ne-am documentat pentru a afla ce culori se poartă în 2017. (<http://www.avantaje.ro/>)

PUȚARE

A lua (un lucru) la puțare = A începe să folosească un lucru foarte des, aproape zilnic:

Un bătrân înalt, adus de spate, arcuit parcă de o slăbiciune extremă ce reverbera în lumina aceea smerită a ochilor de un albastru stins și hainele lui arătând roase de puțare îndelungată și decolorate de intemperii [...] (RADU ALDULESCU)

A-și lua nasul la puțare (sau **a(-și) lua nas ori a-și lungi nasul**). v. **nas**.

Puțare de grijă. v. **grijă**.

PUȘTII

A arunca (pe cineva) **în puștie** = A distruge, a nimici (pe cineva):

Să ardă curvele-n pară, să le arunce în puștie. (POP.)

A fi puștiu = A nu exista niciun semn de viață:

Se opriră și se uitară împrejurul lor. Era puștiu și liniște: numai despre oraș se mai auzea zureitul trăsurilor. (IOAN SLAVICI)

A fluiera în (sau **a**) **puștiu** = A fluiera în semn de pagubă:

Voi face cetatea aceasta puștie și batjocură. Tot cel ce va trece prin ea se va mira și va fluiera a puștiu, văzând toate rănilile ei. (BIBLIA)

A lăsa (la) puștia (sau **la puștii, puștiei, în puștie**) (Pop.) = A nu se mai interesa în continuare de cineva sau de ceva:

Da' de ce nu i-am spus să bage de seamă! de ce nu l-am rugat să o lase la puștia de pușcă! la ce am plecat de-acasă? (I. L. CARAGIALE)

A lua munții și puștii-n cap (Fig.) = A pleca fără nicio țintă precisă, de supărare:

Necunoscând drumul, am luat munții și puștii în cap. (DOSOFTEI)

A predica în deșert (sau **în puștiu**). v. **predica**.

A puși a puștiu = A fi gol:

– Și-apoi, ce mai atâta vorbă lungă, dintr-o păreche de boi m-am ales c-o pungă; și-apoi și asta pute a puștiu, bădiță dragă. (ION CREANGĂ)

A vorbi puștiu (sau **puștii**) = A vorbi prostii, lucruri neadevărate:

– Nu vorbi puștiu, ca să ne măgulești, răspunse fata. (I. POP-RETEGANUL)

Ducă-se pe puștii! sau **Ducă-se** (**duce-te-ai, duce-s-ar** etc.) **pe** (sau **la, în**) **puștii** (sau **puștiu, puștia**)!. v. **duce**.

PUȘCĂ

A da (a **arunca** sau a **zvârli**) **cu barda** (cu **toporul** sau **cu pușca**) **în lună**. v. **bardă**.

A ieși (sau **a scăpa, a fugi, a pleca, a se duce** etc.)
ca din pușcă (sau **pușcă**) = A ieși (sau a scăpa, a fugi, a pleca, a se duce etc.) foarte repede:

Ies ca din pușcă, sar în birje și alerg acasă. (I. L. CARAGIALE)

[...] *i-aș fi spus și eu vreo câteva, de-ar fi plecat ca din pușcă.* (ION LĂNCRĂNAN)

A se duce drept (sau **într-un suflet, glont, pușcă, întins**). v. **duce**.

Gol pușcă = Gol de tot, dezbrăcat; (pex.) prost îmbrăcat:

Prin apă, făceam o gălăgie cu alți draci de sama mea, goi pușcă. (MIHAIL SADOVEANU)

Vădುವă, cu copilul gol pușcă. (BARBU DELAVRANCEA)

PUȘCHE

Pușchea(-ți) pe limbă(-ți) (Pfm.) = Se spune cuiva care vorbește despre un lucru neplăcut, pentru ca acesta să nu se îndeplinească:

Adeluța mea face manevre? Pușche pe limbă-ți cucoană! (VASILE ALECSANDRI)

Dacă se sparge, pușchea pe limbă, te-ai nenorocit! L-am asigurat că n-o să se spargă și s-a liniștit. (ȘTEFAN AGOPIAN)

PUTEA

A nu mai putea după... = A-i plăcea foarte mult; a-i fi dor de...:

Nu mai poți după povești și basme, copiii se joacă și tu pândești vorba cu urechile ciulite. (BARBU DELAVRANCEA)

A nu (mai) putea de... (Fam.) = a) A fi cuprins de un sentiment, de o senzație extrem de puternică sau insuportabilă:

Împăratul, carele știa că umblă niște zmei să-i răpească copila, nu mai putu de bucurie când îi văzu măcelăriți. (P. ISPIRESCU)

Când mama nu mai putea de obosită și se lăsa câte oleacă ziua să se odihnească, noi

băieții tocmai atunci ridicam casa în slavă. (ION CREANGĂ)

Ia-mă, bădiță, călare./ Că nu mai pot de picioare. (VASILE ALECSANDRI)

b) A nu se sinchisi de cineva, ceva:

Că tot nu mai pot de grija noastră – toate instituțiile de presă din România – au pierderi... (<http://www.soridapress.ro/>)

A nu (mai) putea fără... = A avea absolută nevoie de...:

Era mai mult decât duhovnicul, că fără de dânsul nu puteau mănăstirile. (ION CREANGĂ)

Cât (sau ce) îi poate capul (sau **pielea, mâna, pielea, osul** etc.) sau **ce poate osul** (cuiva) = Cât sau ce este în stare să facă cineva:

Luați seama: jandarmii! Ne-au ajuns din urmă. Acuma să vedem ce ne poate pielea. (M. DAVIDOGLU)

Numai Chirică băietul știa ce zace în inima lor și cât le poate capul. (ION CREANGĂ)

Ce (sau când, unde) poate să fie? = Ce (sau când, unde) să fie asta?:

Și cum s-a sculat, a și început a căuta cu de-amăruntul prin așternut, să vadă ce poate să fie? (ION CREANGĂ)

Cum se poate? = Cum e posibil?, de necrezut!:

Cum se poate? douăsprezece pahare, d-ta care ești atât de delicată! (VASILE ALECSANDRI)

De nu se mai poate (sau **cât se poate, cum nu se poate mai mult**) = Din cale-afară, foarte, la culme, la maximum:

Un băiet ochios, sprâncenat și frumușel, de nu se mai poate! (ION CREANGĂ)

Era în Iași un tânăr boierinaș, frumos și bun la inimă, dar desfrânat cât se poate, pentru că-i erau dragi cărțile, vinul și femeile. (C. NEGRUZZI)

Poți să nu mă (mai) întrebi = E mai bine să nu mă (mai) întrebi:

Și de-aceea de-azi-nainte poți să nu mă mai întrebi/ De ce ritmul nu m-abate cu ispita-i de la trebi. (MIHAI EMINESCU)

Se prea poate = E foarte posibil:

Negustorul sare-n sus: – Nu se poate! – Ba se prea poate. (I. L. CARAGIALE)

Se prea poate ca și alți părinți să aibă aceeași problemă. (IRINA PETREA)

PUTERE

A veni (sau a ajunge) la putere (sau la guvern). v. **veni.**

A avea puteri depline = A avea dreptul nelimitat și necondiționat de a acționa în numele cuiva:

Gvernul va avea puteri depline. (ZAHARIA STANCU)

Dar, la început și de fapt pe parcursul întregii perioade de până la 1950, nici acest birou nu avea puteri depline, întrucât statutul său real era de împuternicit al unui alt birou [...] (ION ȚURCANU)

A fi (sau a rămâne) în puterea cuiva = A fi sau a rămâne la dispoziția cuiva; a depinde de cineva:

Simt că în puterea ta sunt. (MIHAI EMINESCU)

A fi în toată puterea vârstei (sau, reg., **vieții**) = A fi în plină vigoare fizică și intelectuală:

Erau... oameni în toată puterea vârstei. (MIHAIL SADOVEANU)

Moșul nu era chiar moș... arăta în puterea vârstei. (CAMIL PETRESCU)

A lua puterea. v. **lua.**

A pierde din puteri = A-și diminua capacitatea de a face efort:

Noi, dacă nu călătorim ziua, aceasta nu o facem fiindcă ne-am îmbolnăvi, ci fiindcă am pierde din putere și am fi prea mult obosiți; (VICTOR ANESTIN)

A sta (sau a fi) în puterea cuiva sau **a-i sta în putere** (sau **în puteri**) (cuiva) = A avea posibilitatea, puterea să..., a putea să...; a depinde (de cineva):

Și văzduhul, la rândul lui, sta în puterea lui Dumnezeu. (POP.)

A-și măsura puterile. v. **măsura.**

Cu de la sine putere = Fără a fi autorizat de nimeni; în mod abuziv, arbitrar, ilegal:

Acum legea cea nouă lua, cu de la sine putere, partea cea mai mănoasă din moșie. (CEZAR PETRESCU)

Omul, în schimb, este „cel mai cumplit” pentru că e capabil să devină altceva dinlăuntru lui chiar. El singur se poate metamorfoza cu de la sine putere. (GABRIEL LIICEANU)

PUTINĂ

A șterge (sau a spăla) putina sau **a o șterge (la fugă** sau **la picior, la sănătoasa, englezește).** v. **șterge.**

PUTINȚĂ

A face tot ce-i stă în (sau, înv., **prin**) **putință** = A face tot posibilul:

Belciug va face tot ce-i va sta în putință să-l scoată din casa lui. (LIVIU REBREANU)

Tu știi că am făcut tot ce mi-a stat în putință. (P. ISPIRESCU)

Iar ei făceau tot ce le sta în putință ca să-și sporească pământul câștigat cu atâta trudă. (PAVEL DAN)

A fi fără putință = A nu mai avea nicio posibilitate de a realiza ceva:

[...] *fără de citirea Sfintei Scripturi ce ne tâlmăcește să cunoaștem și pre înșine, și pre Dumnezeu, iaste fără de putință a le dobândi.* (ȘERBAN CANTACUZINO)

A fi (sau a-i fi cuiva) cu (sau, înv., **prin**) **putință să...** = A fi posibil să..., a (se) putea.:

Sub pământul pe care creștea iarbă, nu era cu puțință să fie săpate gropi. (GEO BOGZA)

Așadar, potolindu-se și văzând în sfârșit că nu e prin puțință a sta cu armele împotriva cotropitorilor, Mihnea porunci să se gătească de plecare. (AL. ODOBESCU)

Dacă-ți este cu puțință,/ Te rog fă ș-a mea voință:/ Nu ieși seara-n uliță. (JARNÍK-BÎRSEANU)

A(-i) sta cuiva în (sau, înv., **prin**) **puțință** ori **a fi în puțința cuiva (să)...** = A depinde (numai) de cineva realizarea a ceva:

De-ar fi-n a mea puțință să fac precum doresc./ Aș pune pe-a ta frunte un diadem de stele. (VASILE ALECSANDRI)

(Sunt gata) a te sluji cu ce-mi va sta prin puțință. (NICOLAE FILIMON)

Cel mai... cu puțință = Cel mai... posibil; extrem de..., în cel mai înalt grad:

Eu sunt omul cel mai serviabil cu puțință. (CEZAR PETRESCU)

Fără puțința (sau **puțință**) **de...** = Fără a putea să...:

Îl vede acum, înaintea lui, fără puțință de a-și mai reaminti ceva. (AL. SAHIA)

Peste puțință = Imposibil (de realizat); mai presus de puterile cuiva:

E peste puțință a mai continua drumul înainte cu vântul din față. (JEAN BART)

Peste puțință de spus ce am văzut. (I. L. CARAGIALE)

La noapte așteaptă-mă... – Ce zici? peste puțință! (D. BOLINTINEANU)

PUTRED, -Ă

A fi ceva putred la mijloc (sau **în Danemarca**) (Fig.) = Există ceva suspect în felul cum se desfășoară lucrurile:

Nu știu cum vor fi fost în luna lor de miere. Nu sunt, de asemenea, curios să știu nici cum au să sfârșească primul an de căsnicie. Ghicesc însă că în Danemarca e ceva putred!...

Steluța e palidă, blondă, cu ochii albaștri și oftează ca Ofelia. Georgică e oacheș, încovrigat ca un semn de întrebare și vorbește tot în dublu înțeles ca Hamlet. (ION MINULESCU)

A fi putred de bogat = A fi foarte bogat:

Tot mânăstiri să croiești, dacă vrei să te bage dracii în seamă, să-ți vie cu banii de-a gata la picioare și să te faci putred de bogat! (ION CREANGĂ)

Zice că a fost ce-a fost, că de n-ar fi fost, nu s-ar povesti, au fost odată doi frați, unul mai mare și putred de bogat, celălalt mai mic și sărac lipit pământului. (I. POP-RETEGANUL)

PUTREZI

A-i putrezi (sau **a-i rămâne**) **oasele** (sau **oscioarele, ciolanele, zilele**) (pe undeva) (cuiva) = **a)** A se prăpădi, a pieri:

Să-mi spui tu cine ești [...] că, de unde nu, acolo îți putrezesc ciolanele! (ION CREANGĂ)

b) A muri departe de casă, în locuri străine:

Și deasupra mea s-a adaus pământul pături peste pături, și, de n-ai fi venit tu să-mi ridici piatra de pe piept, cine știe de nu mi-ar fi putrezit oasele aici de bătrânețe. (NICOLAE GANE)

Află că p-aici au să-ți rămână zilele! (MARIN PREDĂ)

Parte din acei copilandri, cu cari el să jucă de-a „cătanele” nu s-au mai întors de la fronturile de bătaie, și nimeni nu știe; pe unde le vor „steli” ochii, ori le vor putrezi oasele. (THEODOR SITEA)

c) A fi mort demult, a fi oale și ulcele:

Dumnezeu știe pe unde îi putrezesc ciolanele! (MIHAIL SADOVEANU)

PUȚ

A sări (sau **a cădea, a da, a nimeri**) **din lac în puț**. v. **lac**.

Dracul nu face biserici, nici puțuri (pe) la răspântii = De la omul rău, numai la rău să te aștepți:

La ape mari, să nu cuteze omul; mai bine să se închine și să fugă, căci Dracul nu face biserici; el stă tot de bogdășii, îi pune piedică, îi împiedică mânilor și picioarele ca să se înnece. (DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN, vol. 29, 1916)

PUȚI

A puți locul (sub cineva) (**de lene**) sau **a-i puți** (cuiva) **și urma (de lene)** = A-i fi cuiva foarte lene:

Zenobia, când o surprindea așa, o ocăra că doarme în picioare și că pute locul de lene pe unde trece. (LIVIU REBREANU)

Leneșă bre, și urâtă, să te ferească Dumnezeu, îi puțea și urma. (ION CREANGĂ)

Că de jos e cum e focul,/ Iar de lucru pute locul. (POP.)

A(-i) puți (cuiva) **gura** = A fi mincinos:

El a afirmat că Mircea Dinescu spune „toate minciunile cu puțință” și îi „mai și miroase gura a petrol”. (<http://ziarero.antena3.ro/>)

Parcă tot îi pute ceva = A nu-i plăcea cuiva nimic; a fi mereu nemulțumit:

Viitorul țării nu e în coconășul Guliță, care-mi vine de la Paris, izmenit, cu monoclu-n ochi, cu nasul zbârciog, parcă tot îi pute ceva. (AL. VLAHUȚĂ)

PUZDERIE

A (se) face puzderie = a) A (se) sfărâma, a (se) distruge:

„Bine mai vorbește ctitorul! Dă-te prins, dă-te bătut, nu te pune cu ctitorul, că te face puzderie!” (BARBU DELAVRANCEA)

Mă deștept ca trăsnetul și fac puzderie orice-mi cade sub mână. (C. NEGRUZZI)

b) A se îmbăta:

Am băut aseară cu un cumnat și m-am făcut puzderie. (EUGEN BARBU)

A fi puzderie = În număr foarte mare:

Am mers într-una din mașinile oficiale, am ajuns acolo, era puzderie de oameni, am stat puțin și am plecat acasă. (CRISTIAN PĂTRĂȘCOIU, VLADIMIR TISMĂNEANU)

R

RAC

A da (sau **a merge**) **înapoi** (sau **îndărăt ca racul** ori **ca racii**) sau **a-i spori ca la rac** = A-i merge rău:

Vai de biet român săracul,/ Îndărăt tot dă ca racul,/ Nici îi merge, nici se-ndeamnă/ Nici îi este toamna toamnă [...] (MIHAI EMINESCU)

Poate n-o să fie chiar așa, căci înainte și la noi tot capitalism a fost și nu se poate spune că pe-atunci se mergea ca racul, a replicat unchiul Valentin. (NICOLAE SIRIUS)

Fierbe sângele în el ca într-o coajă de rac (mort) = Se spune despre un om lipsit de energie, fără vlagă:

Zbeguiala ridică casa-n sus, iar Mitrana, roșie ca coaja de rac, sosi cu dovleacul într-o tavă, spart în bucăți mari și galbene. (BARBU DELAVRANCEA)

I se bate inima ca la un rac mort = Se spune când cineva este foarte speriat:

De viteaz ce e, se bate inima într-însul ca într-un rac mort. (VASILE ALECSANDRI)

Roșu ca un rac fiert (sau **ca racul**) = Se spune despre o persoană foarte roșie la față:

Nu mai ce-l văd că vine, roș ca un rac. (MIHAIL SADOVEANU)

Căpitanul, foc de mânie, ieși din apă roșu, ca un rac fiert. (JEAN BART)

Roșu de mânie, ca un rac fiert, lăsa hăturile celor patru cai și așteptă, hotărât să-și ceară dreptul lui cu orice preț. (PANAIT ISTRATI)

RACILĂ

A avea racilă la inimă = A avea o supărare:

Nu mai sufletul meu are o racilă care nu se mulțumește cu leacurile tale. (G. CĂLINESCU)

RADE

A rade (sau **a arde**, **a croi**, **a da**, **a lipi**, **a șterge**, **a trage**) (**câteva**) **palme** (sau **o palmă**, **o scatoalcă**) (cuiva) sau **a încasa** (sau **a lua**, **a primi**) **o palmă** (sau **o scatoalcă**). v. **palmă**.

A rade fața cuiva (Înv.) = A ucide:

Pre aceștia ce fac strâmbătate [...] să le radă fața [...] Domnul. (DOSOFTEI)

A rade pe cineva fără săpun (Fam.; irn.) = A trata pe cineva cu severitate; a critica fără menajamente:

Carp nu vedea altă scăpare decât o intervenție străină. Gazetele liberale îl rad acum fără săpun. (I. L. CARAGIALE)

E asemenea firesc lucru ca d. Urechia, a cărui poziție atârână de satisfacerea caracudei roșie, să se conforme înțeleptelor sfaturi ale calfei de bărbier care trage perdaf fără săpun limbei noastre și bunului simț în foiletoanele „Pseudo-Românului”. (MIHAI EMINESCU)

A spăla (sau **a șterge**, **a rade**) **putina** sau **a o rade** (**la** sau **de fugă**). v. **putină**.

A-i rade mustața (sau **o mustață**) **cuiva** (Fam.) = A-și bate joc de cineva:

Să-mi razi mie mustața, dacă nu-ți spun drept. (MIHAIL SADOVEANU)

Să-mi razi (sau **să-mi radă**, **să-mi radeți**) **mustața** (sau **mustățile**) (**dacă nu...**) (Fam., ca întărire a unei afirmații) = Se spune pentru a arăta că ești foarte sigur de cele ce afirmi; fă-mi ce vrei:

Dacă nu vă va pune într-o săptămână stăpânul pe picioare, să-mi radeți mie mustața! (MIHAIL SADOVEANU)

De n-oi aduce un neamț viu-viuleț, să-mi radeți mustața. (VASILE VOICULESCU)

RADICAL, -Ă

A vorbi (pe) radical (Dep.) = A vorbi în termeni elevați, cu neologisme:

Doar în mahalalele Bucureștilor și ale altor orașe din Vechiul Regat se vorbea „radical” adică cu neologisme, spre marele haz al lui Caragiale. (G. CĂLINESCU)

Vorbea foarte frumos pe radical. (I. A. BASSARABESCU)

[...] și la mahala se vorbește pe radical. (ION PAS)

RADINĂ

Parcă ești prins pe rădini = Se spune despre un om ud până la piele:

Parcă ești prins pe rădini. Se zice celui udat learcă, celui bătut [...] (DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN, vol. 34-40, 1928)

RAF

A pune raful (pe cineva) = A supune (pe cineva):

Zi, a pus raful pe el, noa! (MIHAI BENIUC)

A trage raful (sau **fierul**, (reg.) **panta**) **pe roată** = A pune șina pe roată; a fereca:

În curte, Petrea se tocmește cu oamenii ce-i aduc roți să le strângă rafurile [(reg.) cerc, șină de fier care se aplică pe o roată de lemn], ori chiar să pună raf nou. (ION AGÎRBICEANU)

RAFTĂ

A da rafta (pe cineva) = A bate (pe cineva):

I-am dat rafta la joc. (PETRE COMAN)

A o spune (cuiva) **raptă** (sau **raptă-n ochi**) = A spune (cuiva) în față, fără înconjur:

– Da cum ai umblat, tată? întrebă porcul, așa că nu te-a tăiat împăratul în cap?

– Nu, dragul tatii, nu m-a chiar tăiat, dar mi-a spus rafta, că să ne lăsăm de astfel de gânduri. (I. POP-RETEGANUL)

Ar trebui să-i spun lui Mihaela franc, rafta-n buze răzându-i mierța, dar crezi, că am curajul spărgătorilor de bănci, Ben? (<http://bentodica.blogspot.com/>)

RAHAT

A face din rahat bici, să facă plici și să trosnească (Pfm.; irn.) = A realiza un lucru de calitate cu mijloace puține și ineficiente:

Tata a avut încă o dată dreptate: nu poți face din rahat bici și să și pocnească... (ADRIAN BUȘILĂ)

Bravo vouă celor care i-ați votat! Ați făcut din rahat bici și mai și plesnește! (<http://farasuparare.ro/>)

A face rahatul praf (sau **praștie**) (Pfm.; irn.) = A eșua în realizarea unui lucru mult lăudat anterior:

O să facă rahatul praf! Totuși, era curios că lunganul nu dădea niciun citat din acele multe înțelepciuni pe care le învățase din cărți (înțelepciuni inventate de el- păzea !). (D. R. POPESCU)

A fi (sau **a se crede**) **un rahat cu ochi** (Pfm.; irn.) = A fi o persoană neînsemnată, care însă se crede foarte importantă:

– Nu-mi pasă de tine Robert, ești un rahat cu ochi, cară-te cât mai repede că am uitat paharul pe masă și se încălzește șprițul. (EUGEN PATRICHE)

A fi în rahat până în (sau **la**) **gât** (Arg.) = A avea necazuri mari:

Eram în rahat până la gât. Trebuia să identific cauza. În mod cert, Natalia arăta mai bine. (COSMIN CÂRCIOVA)

„Cred că am intrat în rahat până-n gât” – s-a supărat Bogdan sub dușul fierbinte... (CONSTANTIN BANU)

A îngheța ca un rahat în ploaie (Pfm.) = A îngheța foarte tare:

Numai de-asta nu-mi arde mie acum, după ce toată noaptea am înghețat ca un rahat în clădirea lu' Pește [...] (<http://comentatoramator.ro/>)

A scoate (pe cineva) **din rahat** (Arg.) = A salva (pe cineva sau ceva) dintr-o situație critică:

Asta sugera replica lui tranșantă, brutală, rizibilă în definitiv: Ți-ai bătut joc de

soțul tău, de omul care te-a scos din rahat [...]
(RADU ALDULESCU)

A se face de rahat (Pfm.) = A se face de râs:

Am și clienți minunați pe care-i ador și care-mi fac viața și afacerea frumoase, dar dau ocazional de câte unul, pe care l-aș strânge de gât. Dar nu o fac, tocmai pentru că te faci de rahat pentru o vorbă în vânt. (<http://dojoblog.ro/>)

A-i îngheța (cuiva) **rahatul**. v. **îngheța**.

Rahat cu apă rece (sau **cu perje, cu prune**)
(Fam.) = Lucru lipsit de valoare, de însemnătate; fleac, nimic, bagatelă:

[...]și vrei ca eu să-ți dau socoteală pentru închipuirile tale bolnave? Rahat cu apă rece! (MARCEL SECUI)

Ei, aș, rahat cu perje, nu era el așa grozav. (N. STEINHARDT)

RAI

Bătaia (sau **frica, răbdarea**) **e (ruptă) din rai**
= Bătaia, răbdarea, frica etc. este eficace:

De-i vide-a-o că nu vra să plămădească și toată ziua cerne, cercetează-ți casa, pentru că bataia e din rai. (C. NEGRUZZI)

O cam bănuiau, și morărița, și mătușa Anghelina, că umblă cu poșta de la o casă la alta, dar frica-i din rai. (MIHAIL SADOVEANU)

RAITĂ

A da o raită = a) A face o plimbare:

Până-n seară, am și colindat mai tot satul, ba și pe la scâldat am tras o raită, cu prietenul meu Chiriac al lui Goian, un lainic și un pierde-vară ca și mine. (ION CREANGĂ)

Duminică în zori bătrâna primenea copiii, se gătea de sărbătoare, mai dădea o raită prin împrejur, ca să vadă dacă în adevăr toate sunt bine, apoi se urca în teleagă. (IOAN SLAVICI)

b) A face o vizită scurtă:

Voinicul din când în când mergea la vânătoare, și da și câte o raită pe la zâna. (P. ISPIRESCU)

Atunci dracul dă o raită pe la talpa iadului, să vadă ce lipsește, și apoi iese iute ca scânteia și se tot duce înainte la slujbă, după porunca lui Scaraoschi. (ION CREANGĂ)

Cu raita în sus = Cu partea de jos în sus, răsturnat, dat peste cap:

Bagă de seamă, că, de te atinge, te dai cu raita-n sus. (MATERIALE ȘI CERCETĂRI DIALECTALE, I, 1960)

RAMAZAN

A-l tăia (pe cineva) **la ramazan** (Fam.) = A-i fi foame:

Probabil pe autorul articolului îl tăia la ramazan în timp ce scria. (www.emaramures.ro/)

A băga la ramazan (Arg.) = A mânca:

Acestea fiind spuse, era într-o bună dimineață de primăvară, când ședeam calm la masă și băgam la ramazan micul dejun al campionilor (mda-da!): proteine la greu. (<http://monseniurul.ro/>)

RAMĂ

Bun de pus în ramă. v. **bun**.

RAMPĂ

A chema la rampă = A cere, prin aplauze, ca artiștii să reapară pe scenă:

De trei ori actrița fu chemată la rampă. (G. CĂLINESCU)

Publicul scandalizat protestează! Autorul n-a fost chemat la rampă! (LIVIU REBREANU)

Terminându-se spectacolul, publicul a chemat pe autor. D. Vlădicescu a ieșit la rampă ținând o alocuțiune foarte la locul ei. (MIHAI EMINESCU)

A vedea lumina rampei (D. piese de teatru) = A intra în repertoriul unui teatru pentru a fi jucat în fața publicului:

Este adevărat că în cele peste douăzeci de piese pe care le-am scris, dintre care jumătate au văzut lumina rampei pe scenele teatrale, la radio, la televiziune, dau relief și unor personaje feminine. (GEORGE GENOIU)

Prezența lui Pirandello pe scena românească, în ultimii ani, a însemnat și interpretarea unor opere care nu au văzut niciodată până acum lumina rampei în țara noastră. (ILEANA BERLOGEA)

RANĂ

A (se) pune degetul pe rană (sau **pe bubă, pe rană deschisă**, rar, **unde trebuie** ori **unde ar trebui**) = A atinge o problemă dureroasă, dificilă sau delicată, a arăta în mod lămurit adevărata cauză a unei situații neplăcute:

I se părea chiar că n-ar avea decât să întinză mâna și ar putea pipăi de-a binelea schimbarea aceasta grozavă, care o durea și o tulbura în toată ființa ei. Dar încă nu se încumeta și nu voia să pună degetul pe rană. (LIVIU REBREANU)

Vorbind muncitorilor, trebuie să pui degetul drept pe bubă, căci omul de la sac disprețuiește pe toți acești palavragii electorali, care habar n-au de durerile lui. (PANAIT ISTRATI)

Odată ce s-a pus degetul pe rana deschisă, furtuna s-a dezlănțuit. (JEAN BART)

Alex. Ștefănescu pune degetul pe rană atunci când afirmă că Elegia oului, a noua, conține, in nuce, schema din Iona lui Marin Sorescu [...] (DORIN ȘTEF)

A învărti cuțitul în rană. v. **învârti.**

A prinde vulpea la rană (Reg.) = Se zice despre cei care fac mofturi, care se sclifosesc:

Aoleo! – Ce-are ăsta, mă? – Mi-a intrat un ghimpe-n deget. – O prins vulpea rană, se hlizește Rack, care-și simte tot corpul vâjâind de oboseală. (MIHAI BUZEA)

A pune (sau **a turna**) **sare** (sau **oțet**) **pe rană.** v. **sare.**

A zgândări o rană (mai) **veche.** v. **zgândări.**

Bun de pus (sau **de legat, să-l pui, să-l legi**) **la** (sau **pe**) **rană** (sau **pe bubă**) (Pop., d. oameni) = Se spune despre un om foarte bun:

Eu sunt agreabil, bun de pus la rană. Dar când țin cu tot dinadinsul să fiu scârbă, păi n-am rival. (CONSTANTIN ARCU)

Ștefan domnul era așa de bun când vedea dreptatea înaintea lui, încât să mi-l pui la rană și să se vindece. (P. ISPIRESCU)

Altfel îs om bun, să mă pui la rană. (MIHAIL SADOVEANU)

Era ascultător, supus, muncitor și bun, să-l legi la rană. (CONSTANTIN SANDU-ALDEA)

RANG

A-și ține rangul = A trăi potrivit cu situația sa socială:

Dar noi din ce vom trăi, cu ce ne vom ține rangul? se cîină cu uimită fizionomie tânăra doamnă. (G. CĂLINESCU)

Azi, elitele și-au schimbat gusturile, de asta o foarte bună prietenă a încercat să-mi deschidă ochii: Dacă nu-ți ții rangul? (NORA IUGA)

RAPANGHEL

A lua la rapanghel (sau **la trei păzește**) **pe cineva** (Pop.) = A reproșa, a certa:

M-a făcut de două parale... M-a luat la rapanghel. (ION PAS)

Mi-am luat... pe lelița Măranda la rapanghel... până i-am pus mințile la loc. (AL. VLAHUȚĂ)

– Mă așteptam s-o iei la trei păzește pe domnișoara Angheliu... (ZAHARIA STANCU)

– Luați-i la trei păzește!... (ION LĂNCRĂNجان)

Inspectorul șef intenționa să-i ia la trei păzește pe toți cei dinăuntru pentru atitudinea lor neprofesională. (ROXANA NĂSTASE)

Nu-ți spuneam noi? Așa, gura bate fundul,/ Te-a luat ăla la rapangele. (MARIN SORESCU)

RAPĂG

A face cuiva un rapăg = A împinge pe cineva din spate, făcându-i vânt:

Nu te-astâmperi, cornoratule? Când ț-oi face un rapag, ai s-ajungi cine știe unde! (ION CREANGĂ)

RAPĂN

A se umple de rapăn = A nu trage niciun folos:

Lectura ziarelor îmbunătățește circulația sângelui, chiar când te umple de rapăn. (MARIAN POPA)

RAPORT

A avea raport (cu... sau la...) (Înv.) = **a** A avea legătură (cu...), a se potrivi (la...):

Tot vorbesc, din mâini nu stau, două vorbe raport n-au. (BARBU MUMULEANU)

b) A se referi (la...):

Din câte vom spune aci despre actuala închisoare, foarte puține vor avea raport la locuitorii ei de acum. (AL. ODOBESCU)

A da (sau a(-și) face) raport(ul) = A raporta:

Marele vizir a început să-și facă raportul despre felurite treburi. (I. L. CARAGIALE)

A se prezenta (sau a ieși, a fi scos etc.) la (un) raport = A se prezenta (sau a fi chemat) în fața unui superior pentru a-și susține o doleanță sau pentru a răspunde de o greșală săvârșită:

Se hotărî să se prezinte la raport, să-i explice situația. (LIVIU REBREANU)

A-i face cuiva raportul (sau un raport) = A comunica unui șef ierarhic o greșală săvârșită de un subaltern:

De aceea, cum a ieșit de la arest, [Moș Teacă] a făcut un raport către comenduire, cerând ca toți gazetarii să fie puși la pluton de pedeapsă cu căteaua-n spinare două ceasuri pe zi. (ANTON BACALBAȘA)

În raport cu = În comparație cu...:

Și, într-un spațiu închipuit ca fără margini, nu este o bucată a lui, oricât de mare și oricât de mică ar fi, numai o picătură în raport cu nemărginirea? (MIHAI EMINESCU)

Sub raportul (sub acest raport, sub diverse raporturi sau sub toate raporturile) = Din acest punct de vedere (din diverse sau din toate punctele de vedere, sub toate aspectele):

Eminescu a fost pregătit sub toate raporturile pentru a croi un drum nou în literatura românilor. (AL. VLAHUȚĂ)

Sub acest raport, cele ce se întâmplă în toate zilele aici vorbesc în contra acestei opinii. (D. BOLINTINEANU)

RARA

A o lua rara (Reg.) = A merge repede, a o lua la fugă:

[Sultânica] o ia rara-rara prin fâneăț. (BARBU DELAVRANCEA)

[Radu] își lua o carte și-o pornea rara pe dealuri. (AL. VLAHUȚĂ)

RAS, -Ă

Ba (că) (e) tunsă, ba (că) (e) rasă sau c-o fi tunsă, c-o fi rasă. v. **tuns.**

Tu zici rasă, ea zice tunsă sau unul zice tunsă, altul rasă = Se spune despre cei care nu se potrivesc în păreri și care nu sunt niciodată de acord:

Iartă-l, – îi zise streinul – e sârmanul nătărau! Nu știi că este o vorbă, degeaba bați fierul rău! Tu îi zici rasă, el tunsă, și niciodată nu poți/ Prostia cea din născare din capul lui să o scoți. (ANTON PANN)

Tu îi zici rasă, ea îți zice tunsă. (IULIU A. ZANNE)

RASOL

A da rasol (Fam.) = A face un lucru în grabă, superficial, de mântuială:

Tu să treci cel dintâi că e mai bine... Pe urmă se plictisesc măgarii de călăi și dau rasol. (CAMIL PETRESCU)

Să dăm rasol mai repede. Mai sunt șapte procese și azi e ziua mea de masaj electric. (CEZAR PETRESCU)

RAȚĂ

(A merge, a se mișca, a umbla) ca o rață = (A merge etc.) cu mersul legănat:

Și, nici nu vreau să mă gândesc, primăvara mă doare rău de tot. Umblam pe drum ca o rață. (MIRCEA DANELIUC)

A prinde (pe cineva) **cu rața în traistă** = A prinde pe cineva asupra faptului:

Dară să ferească Dumnezeu să fi prins el pe cineva cu rața în traistă, că era aspru foarte. Se făcea leu-paraleu când se ivea nedreptatea și asuprirea înaintea lui. (P. ISPIRESCU)

Acum era important ca să nu fie prins cu rața în traistă, se gândi Anton și, hop, urcă pe șestache, fără să-și mai ia rămas-bun de la cumătri, în caroserie. (DUMITRU CRUDU)

A se băga ca rața-n mucii (Arg.) = A fi inoportun:

„Lasă-i să bage fitile că le-a băgat careva fluturași în cap”, urmată de observația lui Busuioc: „Așa e, vezi că se bagă ca rața-n mucii.” (DAN REBREANU)

A-i intra (cuiva) **rața în traistă** = A i se face frică:

Logofătului îi intrase rața în traistă, când auzi de bărbat. (P. ISPIRESCU)

Îi mănâncă câinii (sau **rațele**) **din traistă** (sau **din buzunar**). v. **mânca**.

RAȚIUNE

Rațiunea de a fi (sau **de a exista, de existență**) (a unei persoane, a unui lucru, a unui fenomen etc.) = Ceea ce justifică, motivează existența (unui lucru):

Neîmplinind aceste condițiuni, scrierea sa devine inutilă și fără rațiunea logică de a exista. (NICOLAE FILIMON)

RAZNA

A o lua (sau **a o apuca**) **razna = a)** A divaga, a bate câmpii, a exagera:

Cunoști până unde ajunge imaginația femeii, când o ia razna. (CEZAR PETRESCU)

Mama o luase razna. (PETRE BARBU)

b) A pleca, a merge la întâmplare, fără țintă:

Atunci și copilul, coborându-se din copaci, o apucă razna pe câmp. (P. ISPIRESCU)

O luași razna prin ziduri, numai să scapi de întrebare mea, ca și cum ar fi fost în joc onoarea infantei Spaniei [...] (EUGEN LOVINESCU)

RĂBDA

A (nu)-l mai răbda (pe cineva) **puterile să...** = A (nu) mai putea să...:

Și două lucruri necăjeau pe împărat: că nu-l mai răbdau puterile să-și joace copila pe genunchi și-apoi că prea se făcuse frumoasă din cale-afară. (BARBU DELAVRANCEA)

A (nu)-l răbda pe cineva inima (să...) = A (nu) se putea stăpâni (să...):

Nu-l mai răbdase inima și venise s-o vadă cu ochii lui. (CAMIL PETRESCU)

Totuși nu-l răbda inima să stea molcom. (LIVIU REBREANU)

Unde nu se încinge între dânșii o bătaie crâncenă, și-apoi stă de-i privește, dacă te rabdă inima. (ION CREANGĂ)

Și ciocnind cu ei paharul, îi privea cu mulțumire: – Și apoi stai de privește, de te rabdă inima. (EUGEN LOVINESCU)

Pe mine nu m-o răbdat inima să-i las în voia lor, că tot eu aveam să-i caut pe urmă prin

meleaguri, că eu îs la boi, la amândouă părechile. (EM. GÎRLEANU)

A nu răbda vremea (pe cineva) (Fig.) = A fi presat de timp:

Să intru în sfânta mănăstire, să dau părintelui Nicanor un sorocovăț să-mi facă o slujbă pentru scăpare de năpaste, – nu mă rabdă vremea, căci m-ajung din urmă supărarea și harapnicul boieresc. (MIHAIL SADOVEANU)

A răbda în piele = A îndura mult, fără a se plânge:

Lâna oițelor mele/ Pentru el se toarce-n dârstă?/ Ș-oi răbda eu mult în piele,/ Sila fie-mi fără vârstă? (CEZAR BOLLIAC)

Bietul om răbdă în piele și mai purtă în cârcă pe șarpe ce-l mai purtă [...] (P. ISPIRESCU)

Cum te (îl, vă, etc.) rabdă (sau ține) pământul? v. **pământ.**

RĂBDARE

A mânca răbdări prăjite (sau **ciuperci, coaste fripte**). v. **mânca.**

A scoate (pe cineva) **din răbdare** (sau **din răbdări, din toate răbdările**) = A face pe cineva să se enerveze foarte tare:

Eu îs bun cât îs bun, dar și când mă scoate cineva din răbdare, apoi nu-i trebuie nici țigan de laie împotriva mea. (ION CREANGĂ)

Hubăr însă ținea să-și certe feciorul, și nepăsarea acestuia îl scotea din răbdare. (IOAN SLAVICI)

Oricât de blajin să fie omul, îl scoți din toate răbdările. (I. L. CARAGIALE)

A se înarma cu răbdare. v. **înarma.**

A(-și) ieși din răbdare (sau **din răbdări**) = A (se) enerva (foarte tare):

Celelalte, strigă gazda ieșind din răbdare întru auzul atâtor laude. (C. NEGRUZZI)

Puiul a-ntrebat-o și-a doua oară și a treia, atunci femeia a ieșit din răbdare și-a zis

[...] (DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN, nr. 29-31, 1916)

Răbdare și tutun (Gmț.) = Se spune despre cineva care trebuie să aștepte multă vreme:

Pronosticurile meteorologice nu par a fi trandafirii. – Aunci, ce facem ? – Așteptăm. – Și cât așteptăm ? – Nimic nu se știe... – Răbdare și tutun? – Răbdare și tutun... (CEZAR PETRESCU)

Imediat vin la chestie! îmi strigă meșterul făcând semne cu mâna ca să-mi potolească nedumerirea; răbdare și încă nițel tutun, pân' ce ajung la explicația care vă interesează. (MIHAIL SADOVEANU)

RĂBDAT

(A se alege) ei cu luatul, noi cu răbdatul = Se zice când cineva este nedreptățit la împărțirea unor avantaje, bunuri etc.:

La sfârșit, ei s-au ales cu luatul, iar noi cu răbdatul.

RĂBOJ

A crede după răboj (Reg.) = A crede tot ce se spune:

[Mama] crezându-le toate lăptoase după răbuș, cum i le spusese eu [...] m-a lăudat. (ION CREANGĂ)

A cresta pe răboj = A ține o socoteală, o evidență; a-și însemna ceva:

Crestați pe răboj, copii! (P. ISPIRESCU)

Ea crestase pe răboj al doilea mare sacrificiu făcut pentru soț și – în egală măsură – pentru tihna și buna stare a căsniciei. (G. M. ZAMFIRESCU)

[...] *se mulgea, se măsură și se cresta pe răboj cantitatea de lapte a fiecărui sâmbraș pentru a i se calcula brânza cuvenită la spargerea stânei.* (ION GHINOIU)

A i se uita cuiva răbojul = A i se uita cuiva numărul anilor:

Îmbătrâneea mereu, de murit însă nu mai murea. I se uitase răbojul. (ȘEZĂTOAREA, XII)

A însemna la răboj = A număra:

Altul caută în lume și în vreme adevăr, / De pe galbenele file el adună mii de coji, / A lor nume trecătoare le însemnă pe răboj; (MIHAI EMINESCU)

Am însemnat și eu la răbuș vreo optzeci și mai bine de ani. (MIHAIL SADOVEANU)

A lua (sau a da) pe răboj = A lua (sau a da) pe datorie:

Iar ale noastre sunt destul de sărace, căci toata marfa să ia pe răboj (pe credit - n.n.) până încep aș pune moșiile la mezat. (MARIAN PETCU)

A strânge de pe răboj = A scoate din evidență; a da uitării:

Am strâns răbojul cu probleme interminabile și am pornit la treabă. (<http://eparhiaargesului.ro/>)

A șterge de pe răboj = A da uitării; a ierta:

Pentru cei ce mai au obrăznicia de a mai spune vorbe denigratoare despre Eminescu, e rău că s-au născut, deoarece „putrejunea” îi va șterge de pe răboj. (<http://www.dacoromania-alba.ro/>)

A trăi pe răboj = A trăi pe datorie:

Atunci toate casele boierești avea toate cele trebuincioase de pe la moșii..., iar acum toți trăim pe răboj. (DINICU GOLESCU)

A trece la răboj = A consemna, a nota, a trece pe lista neagră:

Iar cel care-o îndrăzni să-l omoare, să se treacă la răboj ca făptuitor al unui greu păcat. (POP.)

Însă să mi-i găsești pe toți, să-i treci la răboj și să nu-i scapi din ochi, ca să știi în orice clipă unde se află fieștecăre! (MICU SECUIU)

A vinde pe răboj = A da marfa pe datorie:

Cine vinde pe răboj curând și multă marfă vinde, dar și pe mușterii îi pierde și banii lui nu-i mai vede. (MIHAI EMINESCU)

A(-și) ieși (sau a scoate pe cineva) din răboj (afară) = A(-și) pierde (sau a face pe cineva să-și piardă) răbdarea:

[...] numai să avem vorba dinainte, să nu fii rău de gură, c-apoi mi-i să nu mă scoți din sărite și să mă faci câteodată să-mi ies din răbuș afară. (ION CREANGĂ)

Ca pe (sau după) răboj = Întocmai, exact:

[Mama] crezându-le toate lăptoase după răbuș, cum i le spusese eu [...] m-a lăudat. (ION CREANGĂ)

RĂCI

A i se (sau a-i) răci (cuiva) inima = A (se) speria:

La kilometrul al zecelea mi s-a răcit inima și cred că nu i-a lipsit mult să se oprească. (RADU TUDORAN)

S-a răcit inima în mine, însă perele îmi ținea de cald și, venindu-mi în fire, am băgat de seamă că acel câne fioros era legat și am trecut prin fața lui fără frică. (ION VLASIU)

A-și bate (sau a-și strica, a-și răci, a-și rupe) gura degeaba (sau de clacă, de pomană, de-a surda, în zadar). v. bate.

RĂCIT, -Ă

Cu inima răcită = Speriat, îngrozit:

Din pridvor, cu inima răcită, Salvina observă tot ce se petrecea jos în curte. (ION AGÎRBICEANU)

RĂCNI

A răcni (sau a striga, a țipa, a urla) ca din gură de șarpe = A striga din răspuțeri:

– Neghiniță, de ce-l bat pe ăla, de răcnește ca din gură de șarpe? – Fiindcă împăratul e surd și n-aude, răspunse Neghiniță. (BARBU DELAVRANCEA)

Ce l-o fi apucat de țipă ca din gură de șarpe? (POP.)

RĂCOARE

A băga (pe cineva) **în răcori** (sau **în toate răcorile**) sau **a-l trece (toate) răcorile** (sau **căldurile**) = A înspăimînta (pe cineva):

Voinicul cel care răcnea în bătălii de băga în răcori pe dușmani, grăi încet. (MIHAIL SADOVEANU)

De ce a băgat el în răcori, gândești, pe toți împărații și pe papa de la Roma? (I. L. CARAGIALE)

A se lăsa (cu) răcoare = A se face frig:

Ia cerga asta și te-nvelește, că despre ziuă se lasă răcoare. (I. L. CARAGIALE)

A sta (sau **a băga, a fi, a pune, a șede** etc.) **la răcoare** (sau **la bașcă, la gros, în închisoare, la mititica, în ocnă, la pârnaie, la pușcărie, la secret, în temniță, la zdup**) = A sta la închisoare:

Adică ce-o să fie dacă-i sta și tu la răcoare două săptămâni?... (LIVIU REBREANU)

Stătuse la răcoare la Galata șase luni. (MIHAIL SADOVEANU)

Un individ a fost vârat de un sfert de ceas în bașca primăriei. (IDEM)

Lasă-i, șadă la răcoare, dacă sunt proști. (IOAN SLAVICI)

Dacă nu ascultau, îi bătea la fund și îi băga în gros. Un gros era la curte și unul la biserică. (FLORIAN DUDAȘ)

Și ea, drept mulțumire, întoarce cheia în broasca ușii mele, trântindu-mă astfel la închisoare până la epoca sosirii nagâților [cucuvea]. (ION GHICA)

În timp ce Lora i-a dat ceva să bage în ghiozdan, Vio i-a povestit cum a fost la mititica. (DUMITRU CRUDU)

Unul își pusese ștreangul de gât, alți trei dăduseră ortul popii și patru erau la mititica. (VIOREL ZAICU)

– Nu! Când am vrut să plec la Paris, m-au prins fără acte la frontieră și m-au băgat la pârnaie. (BUJOR NEDELCOVICI)

Fără judecată, fără nimic, îl băgară la pușcărie, spre a fi pus la cazne și apoi să-l piarză pre el. (P. ISPIRESCU)

Comisarul respectiv îmi spune că blajinul fecior al Păunei-văduvii a făcut isprăvi mari la revoluție, și acum e ținut la secret sub învinuiri grave... (I. L. CARAGIALE)

Mai bătrâni și mai tineri [...] care zăceau la zdup pentru vreo găină. (EUGEN BARBU)

A-l lua (pe cineva) **cu răcori** = A i se face frig:

Și apucându-l niște răcori reci de frică, începu a citi pe cărticica lui, și înlătură oarecum groaza ce sta gata să-l coprinză. (P. ISPIRESCU)

Încercam să evit privirea uriașului cu ochii de culoarea vântului turbat, pentru că mă lua cu răcori pe șira spinării. (CONSTANTIN ARCU)

A-și lua răcorile (Reg.) = A scăpa de grijă:

Hai, de-amu, măi babă, în târg să bem și să ne veselim, că de grădină mi-am luat răcorile. (ALEXANDRU VASILIU)

RĂCOREALĂ

La răcoreală (Fam., rar) = La închisoare:

Pă mulți îi crede lumea cinstiți, când ei întrec pă pușcăriași vestiți, ba poate că și să-ntovărășesc la câte și mai câte cu dânșii, după ce scapă de la răcoreală. (GLIGORE M. JIPESCU)

RĂCORI

A-și răcori (sau **a-și săra**) **inima**. v. **inimă**.

A-și răcori inima (sau **sufletul**) = A vorbi deschis, atenuându-și astfel o suferință morală etc.:

Boierul însă, căruia parcă i se răcorea inima când auzea spusele băiatului, îi da ghes, zicându-i [...] (P. ISPIRESCU)

[...] ochii lui umflați de mânie zăriră din nou burta batjocoritoare și îndată începu să o lovească cu piciorul, icnind mai mulțumit, parcă prin fiecare izbitură și-ar fi răcorit sufletul. (LIVIU REBREANU)

RĂDĂCINĂ

A cerca rădăcinile (Pop.) = A cerceta cauzele, motivele:

Împăratul și-a închipuit că boala fetei îi pribeagă și nu i-a cercat rădăcinile. (POP.)

A prinde rădăcini (sau **rădăcină**) = A căpăta stabilitate într-un anumit loc:

După ce au prins rădăcini și au început să se manifeste, numai forța brutală le mai poate stăvili distrugerile. (LIVIU REBREANU)

Nu este mai mare mulțumire pentru omul ce dorește binele altora decât aceea când vede că este ascultat de către alții și că vorbele lui prind rădăcini. (IOAN SLAVICI)

Nefiind de ieri de alaltăieri, e de neînțeles de ce entuziasmul factice și de paradă nu mai prinde rădăcină, de ce zile a căror însemnătate s-a exagerat acum un an trec azi nesărbătorite ca cele de rând și de lucru. (MIHAI EMINESCU)

A rupe rădăcinile = A se hotărî să plece; a pleca din locurile natale:

Nu vroiam să îmi părăsesc țara, nu îmi puteam rupe rădăcinile ancestrale din arborele genealogic. (LULU MODRAN)

A tăia (sau, **a curma, a stârpi**) **răul de la rădăcină. v. tăia.**

RĂFUIALĂ

A lua (pe cineva) **la răfuială** = A cere cuiva socoteală:

Scaraoțchi mi ți-l luă la răfuială pe drac de mergeau fulgii. (POP.)

A-i trage (sau **a-i da**) **cuiva o răfuială** = A muștra pe cineva cu asprime; a lua la rost pe cineva; (pex.) a bate (pe cineva):

Am să le trag o răfuială numărul unu. (MIHAIL SADOVEANU)

Dacă-i așa, să-ți dau o răfuială isprăvnicescă pe spinare. (VASILE ALECSANDRI)

RĂGAZ

A nu avea răgaz = A nu avea liniște; a nu avea timp:

În delirul frigurilor, i se părea că vede toate jertfele cruziei sale, fioroase și amenințătoare, îngrozindu-l și chemându-l la judecata Dumnezeului dreptății. În deșert se învârtea în patul durerii, căci nu putea afla răgaz. (C. NEGRUZZI)

Mânia lui era atât de mare, încât femeia nu avea răgaz să spună niciun cuvânt de lămurire [...] (ION MARIN SADOVEANU)

A-i da cuiva răgaz = A da cuiva timpul necesar pentru a face un lucru în condiții normale; a păși pe cineva:

Vru el să le spuie cine a fost broasca, dară nu-i deteră răgaz, căci îi luau vorba din gură, și-l cam dedeau în târbăceală cu graiuri care mai de care păcălitoare. (P. ISPIRESCU)

Moartea sa a provocat retragerea mongolilor din Europa și i-a dat răgaz lui Béla IV să întărească regatul ungar. (NEAGU DJUVARA)

RĂIME

A avea o răime = A se înfuria; a avea toane:

Mi-a venit așa o răime și nu mai suportam pe nimeni... (<https://www.romaniatv.net/>)

RĂMAS¹

A-și lua rămas bun sau **a-și lua rămas bun** (sau **bunul**) **rămas** = A se despărți de cineva (cu cuvinte de urare sau de afecțiune):

Mi-am luat rămas bun de la gospodina casei. (MIHAIL SADOVEANU)

Și după ce-și luă rămas bun, fata împăratului își căută de drum. (P. ISPIRESCU)

Rămas bun (sau **bun rămas**) = Formulă de salut adresată de cel care pleacă celor care rămân:

În finalul scrisorii nu mai are însă tăria să-și ascundă sfârșirea dinaintea despărțirii: Rămas bun, mă despart de tot ce mi-e drag. Mă doare că trebuie să părăsesc totul. (DORU COSMA)

– *Da' nu-ți fie cu bănat, om bun, că am șuguit și eu. Bun rămas! Te-a învăța Dumnezeu ce să faci... și s-a tot dus înainte.* (ION CREANGĂ)

Bun rămas, ortaci de luptă, bun rămas!
(VALERIU ANANIA)

Rămas de capul meu (al tău, al lui etc.) = Ajuns liber, fără supraveghere; fără constrângere:

Vezi că el nu făcu ca acei tineri, rămași de capul lor, care se aruncă în valurile lumii, așa orbește; ci se socoti cum ar face el să apuce o cale bună. (P. ISPIRESCU)

RĂMAS²

A da rămas pe cineva (sau **a da rămas din judecată**) (Îvp.) = A declara pe cineva învins:

Dacă judecătorii noștri ar vra să mă asculte, ei ar da totdeauna rămas pe advocații ce vorbesc așa de pocit. (C. NEGRUZZI)

A pune rămas = A face prinsoare:

Un plugar fără știință – și pe asta pun rămas –/ E în stare să vă-nvârte și să vă poarte de nas. (G. COȘBUC)

A se da rămas (Îvp.) = A se da bătut:

Când o văzură boierul și oamenii curții, venind așa, încremeniră. Boierul, vezi, nu voia să se dea rămas, și porunci să dea drumul la doi zăvozi ce-i ținea la curte în lanț. (P. ISPIRESCU)

De ajuns și de rămas (Înv.) = Din belșug:

Ți-au spus aceia de ajuns și de rămas.
(GALA GALACTION)

RĂMÂNE

A (nu) rămâne îndoială că... v. **îndoială**.

A lăsa (sau **a rămâne**) **baltă**. v. **baltă**.

A nu (mai) rămâne (sau **fi, sta**) ori **a nu se (mai) ține** etc. (**nici**) **piatră pe piatră** (din ceva) sau (reg.) **a se alege piatra și uscata** (**de ceva** sau **de cineva**). v. **piatră**.

A nu-i (mai) rămâne cuiva (alta) decât să... = A nu se găsi pentru cineva altă soluție decât...:

Nu-mi mai rămâne decât să ard tot ce-am scris. (AL. VLAHUȚĂ)

Nu ne rămâne decât să alergăm mereu înainte. (CAMIL PETRESCU)

A rămas înțeleș (sau **rămânem înțeleși**) = Se spune ca încheiere a unei discuții, după ce s-a ajuns la un acord:

Annie, a rămas înțeleș. (CEZAR PETRESCU)

Rămânem înțeleși! și îi strâng mâna pe rând. (BUJOR NEDELCOVICI)

A rămâne (a deveni, a fi etc.) literă moartă. v. **literă**.

A rămâne (ca) scris pe perete. v. **scris**.

A rămâne (ceva) la (sau **întru, până la**) **alta** sau **a rămâne (ceva) numai la...** = A mai fi de făcut atâta, a mai lipsi numai atâta; a ajunge lucrul până la un punct:

La atâta rămăsese lucrul, de se domnea țeara Moldovei în trei părți. (NICOLAE COSTIN)

Dac-a rămas treaba până la atâta, apoi las pe mine. (ION CREANGĂ)

A rămâne (cu ceva) pe cineva (Îvp.) = A învinge pe cineva (într-o judecată, într-o prinsoare, la un concurs etc.):

Luându-se la întrecere, Ercule îi rămase pe toți. (P. ISPIRESCU)

Parcă-i spunea inima că pe Roibulețul lui nu-l va rămâne nicin cal. (CONSTANTIN SANDU-ALDEA)

A rămâne (de) lemn (sau **ca de lemn**). v. **lemn**.

A rămâne (numai) cu degetul. v. **deget**.

A rămâne (numai) să... = Urmează (doar) să...:

Rămâne acum să știm cine este mai tare.
(GR. ALEXANDRESCU)

A rămâne (sau **a ajunge**) **pe drumuri**. v. **drum**.

A rămâne (sau **a fi**) **înmărmurit** (sau **înlemnit**) = **a**) (În basme) A deveni stană de piatră:

Nici nu le puteai vedea, fără a rămâne, pe loc, înmărmurit. (POP.)

b) A fi uimit, impresionat:

Când văzu acele slove și le citi, dascălul rămase înmărmurit și, intrându-i gărgăunii în cap, îi și puse gând rău găinei. (P. ISPIRESCU)

Dar Ionică cel prost, holbând ochii mari, a rămas înlemnit, cu gura căscată și numai nu-i curgeau balele ca la câinii cei turbați! (ION CREANGĂ)

Câinele alergă repede să vadă și rămase înlemnit văzând minunea. (POP.)

A rămâne (sau **a fi**) **pe jantă**. v. **jantă**.

A rămâne (sau **a lăsa pe cineva**) **lefter**. v. **lefter**.

A rămâne (sau **a se întoarce**) **cu buza umflată** (sau **buzele îngroșate**). v. **buză**.

A rămâne (sau **a se vedea**) **pe poduri** (Înv.) = A rămâne sărac, fără adăpost:

Părăsită de rude și de cunoștințe, se văzu pe poduri. (D. BOLINTINEANU)

A rămâne (sau **a ține**) **în nelucrare**. v. **nelucrare**.

A rămâne ars (sau **opărit, fript**) = A fi depășit de situație:

Iară baba a rămas opărită și nu știa ce să facă de ciudă. (ION CREANGĂ)

La aceste vorbe, mulți dintre boieri s-au simțit atinși; cel cu pricina [...] a rămas ca opărit. (IDEM)

Mulțimea izbucnește într-un râs cu hohot, iar cel ce și-o auzi, rămâne opărit cu apă rece. (I. POP-RETEGANUL)

A rămâne bun făcut. v. **făcut**.

A rămâne ca la dentist (sau **cu gura căscată ori mască**) (Fam.) = A fi uluit, a rămâne uimit:

Iar țăranul, făcându-și cruce, a rămas cu gura căscată, fără să bleștească un cuvânt. (ION CREANGĂ)

Dracu se vede că nu mai văzuse om călare, or că erau dracii proști pe vremea aia, că rămase cu gura căscată. (DUMITRU STĂNCESCU)

A rămas ca la dentist. Cu gura căscată și speriat s-o uitat în dreapta, în stânga și se auzea ceva. (LUCIAN BOIA, ADRIAN CIOROIANU)

A rămâne crăcănat (Arg.) = **a**) A rămâne uimit, surprins:

Am rămas crăcănat. Eva nu avea mai mult de treizeci de ani, era brunetă [...] (ȘTEFAN AGOPIAN)

Dacă nu se poate debarasa, să iasă la raport pentru a fi înlocuit. Rămân crăcănat și, în mod excepțional, îmi aprind o țigară. (RODICA OJOG-BRAȘOVEANU)

b) (D. femei) A fi extenuată în urma excesului sexual.

A rămâne cu inima frântă. v. **inimă**.

A rămâne cu zile (sau **cu sufletul în oase**) = A continua să trăiască:

De rămâne cu zile, tot nu vom avea noi pace de el. (I. POP-RETEGANUL)

El o ținea una, să-i aducă pe fata lui Verdeș împărat, dacă vrea să scape de ponosul de tâlhar, de călcător de drepturile altuia, și să rămâie cu sufletul în oase. (P. ISPIRESCU)

A rămâne de (sau **din**) **judecată** = A pierde un proces:

Deci au rămas de lege și de judecată den divan și au rămas funea lu Dade toată, preste tot, pre seama Stanciului [...] (DOCUMENTA ROMANIAE HISTORICA: ȚARA ROMÂNEASCĂ)

A rămâne de căruță = **a**) A nu ține pasul cu ceilalți; a pierde ocazia:

Am scris apoi la „Viața” lui Vlăhuță.../ Dar „Viața” a murit, că n-avea zile/ Și am rămas și-acolo de căruță –/ Nu-nvie „Viața”, e-n zadar, copile! (D. ANGHEL)

*Oameni ca el o să mai fie și de-acum-nainte,
da până la urmă tot o să rămână de căruță, să știi!*
(ION LĂNCRĂNJAN)

b) A se face de răs (în urma neîndeplinirii unui angajament):

*Înfrățire pe față între Udrea și Iohannis,
Blaga rămâne de căruță.* (<https://www.obiectiv.info/>)

A rămâne de ceva = A se răzleți de o ceată, de tovarășie:

*Cum au căpătat vreamă slobodă, au
rămas de turmă și s-au depărtat de munte.* (D. ȚICHINDEAL)

A rămâne de cineva = A fi lipsit de cineva; a supraviețui cuiva:

Am rămas de mamă. (DOSOFTEI)
*Acum chiar rămâni de mine, dragă
nevastă.* (I. POP-RETEGANUL)

A rămâne de lege. v. lege.

A rămâne grea (Pop.) = A fi însărcinată:

*Și mai una, și mai alta, dete Dumnezeu
în cele din urmă de i se împlini și această poftă
a inimei: nevasta lui, împărăteasa, rămase grea
și peste nouă luni făcu o fată, frumoasă, de
seamăn pe lume n-avea.* (P. ISPIRESCU)

*– Tare mă tem să nu fi rămas grea!
murmură fata cu dinții dârdâind și glasul ei
domol se împrăștie în tăcerea nopții ca un
strigăt puternic.* (LIVIU REBREANU)

A rămâne în coatele tăciunilor = A trăi în mizerie, a o duce greu:

*De mic sărac rămăsăi pe mâinile
străinilor, în coatele tăciunilor.* (POP.)

A rămâne la (sau **pe lângă**) **ale mele** (tale, sale etc.) = A rămâne neclintit într-o hotărâre:

*Degeaba-ți explic, că tu rămâi tot la ale
tale.* (AL. VLAHUȚĂ)

*El a rămas pe lângă ale sale, că-și va cerca
norocul și va peți fata boierului.* (I. G. SBIERA)

A rămâne morțiș la ceva = A ține cu orice preț la ceva:

*El n-au vrut nici într-un feliu altaceva,
ci au rămas la fluierul acela.* (I. G. SBIERA)

*Canoanele sinodului provincial l-am
cetit din fir în păr și m-am convins că Roma a
rămas morțiș conservativă [...]* (ANUARUL
INSTITULUI de ISTORIE „GEORGE BARIȚ”
din CLUJ-NAPOCA, vol. 42, 2004)

A rămâne mut. v. mut.

A rămâne pe cineva (Îvp.) = A învinge, a bate pe cineva:

*Luându-se la întrecere, Hercule îi rămase
pe toți.* (P. ISPIRESCU)

*Și, fiindcă de-aș fi discutat cu
moșneagul în contradictoriu mă temeam să nu
mă rămână, schimbai cu meșteșug firul vorbirii.*
(CALISTRAT HOGAȘ)

A rămâne pe drumuri (sau **de dârvală**) = A-și pierde mijloacele de existență:

*Amară mi-i inima [...] rosti [...] și se
sprijini de-un arbore. Acuma am rămas cu totul de
dârvală pe fața pământului.* (EUSEBIU CAMILAR)

*[...] flăcău chipeș, să renunțe la patul cu
baldachin și la dolarii de pe noptieră, să
rămână de dârvală și să înceapă totul de la
lingură?* (IULIAN CIOCAN)

A rămâne pe gânduri = A medita, a reflecta:

*Bătrâna se ghemui în ungherul ei și rămase
pe gânduri, cu buzele strânse.* (CEZAR PETRESCU)

*Îl privi de aproape și rămase pe
gânduri.* (DUILIU ZAMFIRESCU)

A rămâne pe mâna cuiva = A ajunge la bunul plac al cuiva:

*După moartea mea... toate rămân pe
mâna străinilor.* (I. POP-RETEGANUL)

A rămâne pentru (sau **pe**) **altă dată** (sau **altă zi, altă săptămână, săptămâna viitoare** etc.) = A se amâna pentru o dată ulterioară:

Excursia noastră rămâne pe săptămâna viitoare. (I. L. CARAGIALE)

A rămâne tablou. v. tablou.

A rămâne tot pe a cuiva = Se zice când, într-o discuție, cineva își impune până la urmă punctul de vedere:

Cât s-a bălăbănit mama cu tata din pricina mea, tot pe a mamei a rămas. (ION CREANGĂ)

A rămâne (sau a ajunge, a se face) de pomină. v. pomină.

A-i rămâne cuiva inima (sau ochii) la ceva (sau la cineva) sau a-i rămâne cuiva ceva (sau cineva) la inimă = A-i plăcea cuiva foarte mult un lucru sau o persoană; a îndrăgi.

Era voinic și tinerel,/ Înalt și tras ca prin inel;/ De-atunci și ochii i-au rămas/ Și inima la el. (G. COȘBUC)

Mie mi-a rămas inima la fata dumitale din casă. (P. ISPIRESCU)

– *Văd că ți-a rămas inima la cel București. De ce-ai mai alergat acasă?* (ILEANA CUDALB)

A-i rămâne cuiva oasele (sau ciolanele, picioarele, zilele) pe undeva = A muri în locuri străine:

Numai să nu-i rămâie pe-aici ciolanele. (MIHAIL SADOVEANU)

Ele zise că din ziua când va veni cel dintâi peșitor și nu va izbuti să scape, toate orașele și toate satele să se dărâme precum le-ai văzut și tu, și toți oamenii să putrezească, să le rămâie numai oasele. (P. ISPIRESCU)

Da' ce te gândești că-i joacă? [...] îmi rămânea și mie ciolanele pe-acolo. (JEAN BART)

Asta mai rămâne = Aceasta mai este de făcut:

Alta nu-i mai rămâne decât... să se ducă încotro vedea cu ochii. (I. L. CARAGIALE)

Cum rămâne (cu)...? = Ce hotărâre s-a luat (în privința)...?:

Omul putea să nu ne deie nimic, și atunci cum rămânea? (ION CREANGĂ)

Numai aș vrea să știu cum rămâne cu moșu-tău? (IDEM)

Dar lasă vorba asta, spune-mi cum a rămas cu balul? (C. NEGRUZZI)

Mai rămâne vorba despre (sau de...) = Urmează să mai fie discutat:

Mai rămâne vorba despre asta, zise tata posomorât. (ION CREANGĂ)

Mult a fost, puțin a rămas = Se spune ca încurajare, când dintr-un lucru greu s-a efectuat cea mai mare parte:

Ei, mult a fost, puțin a rămas. Uite-acu dă colțu spre curte și la urmă mai e doi pași până la stația de tramvai. (GABRIELA ADAMEȘTEANU)

Nici (nu) mai rămâne cuvânt. v. cuvânt.

Nu (mai) rămâne vorbă (sau rămâne vorbă)? = E sigur, nu mai e de discutat:

Iar cât privește creșterea viștelor de la vitele de calitate superioară importate din alte țeri, nici nu mai rămâne vorbă că nu pot fi crescuți în felul obicinuit la noi [...] (PUBLICAȚIUNILE FONDULUI VASILE ADAMACHI, 1916)

– *Așa-i, bădie, că mergem călare la Dumbravă? [...] – Mai rămâne vorbă?!* (CALISTRAT HOGAȘ)

Să rămână între noi = Se spune ca îndemn pentru păstrarea unui secret:

Toate câte ți le spun între noi trebuie să rămână. (I. L. CARAGIALE)

Aș fi vrut să-ți spun ceva... Dacă-mi făgăduiești să rămână între noi. (AUREL BARANGA)

Tot ce mai rămâne = Tot ce se mai poate face:

Tot ce-mi mai rămâne e să plec iar la „vânat”. (AL. VLAHUȚĂ)

RĂNCIOG

A lua pe cineva la rănciog = A trata pe cineva cu asprime:

Te iea el la rănciog, o să dai tu de dracu; crezi că merge ca până acuma. (CONVORBIRI LITERARE, XIV)

RĂPĂI

A-i răpăi cuiva tălpile (Reg.) = A fugi foarte repede, izbind cu putere pământul:

Astă babă mă lua la goană, și eu fugeam de-mi răpăiau tălpile; (BARBU DELAVRANCEA)

RĂPĂNOS, -OASĂ

Piele răpănoasă = Se zice unui copil murdar și neastâmpărat:

Piele răpănoasă ce ești! Nu te-am bătut îndeajuns. (MIHAIL SADOVEANU)

RĂPUNE

A răpune (ceva) **din vedere**. v. **vedere**.

A răpune (cuiva) **sufletul** (sau **a se răpune**) (În credințe religioase) = A face pe cineva să păcătuiască:

Te mistuiești cu jale-ascunsă de când Romica ta să răpusă. (ION BUDAI-DELEANU)

A răpune (pe cineva) **de zile** = A omorî:

Făt-Frumos se prinse frate de cruce cu omul cu pietrele de moară și-l rugă să nu se prea depărteze de pe locurile acestea, ca nu cumva dracul ce a rămas în femeie să-i răpuie zilele. (NICOLAE FILIMON)

A se răpune din ochii cuiva = A nu mai putea fi văzut; a dispărea:

Boul... se duse și din ochi mi se răpuse. (POP.)

A-și răpune capul (sau **viața, zilele**) **cuiva** sau **a răpune de zile** (pe cineva) = A-și pierde viața; a omorî pe cineva:

Spânul vrea să-ți răpună capul cu orice chip și de-aceea te-a trimis să-i aduci sălăși din

Grădina Ursului, dar i-or da ele odată pe nas... (ION CREANGĂ)

– *E, e, măria-ta, cine m-a pârât, nu m-a pârât să mă crească, ci să mă piarză; dar bun este Dumnezeu, o să-ți aduc cloșca, măcar de-aș ști că-mi voi răpune viața.* (NICOLAE FILIMON)

RĂPUȘIE

A veni (sau **a merge**) **pe** (sau **cu**) **răpușie** = A veni (sau a merge) la cineva și a se certa (pentru o faptă oarecare); a veni (sau a merge) la cineva cu scopul de a se răzbuna:

Arată morarului că, uite, vin asupra lui cu răpușie, să fugă de-și iubește viața. (PETRE COMAN)

RĂRI

A (o) mai rări cu ceva = A impune un lucru la intervale mai mari (sau în cantitate mai mică) decât de obicei:

Altfel pre de treabă om,/ Numai țara cam prăda./ Boierii, văzând așa,/ Îi zicea: „Măria-ta!/ Cu paharul îndesește,/ Dar cu birul mai rărește.” (C. NEGRUZZI)

A o (mai) (sau **cam**) **rări de (pe) undeva** = **a)** A se duce undeva din ce în ce mai rar:

De prin clasa a șasea... o rărise de pe la școală. (DUILIU ZAMFIRESCU)

b) A pleca de undeva:

Când era de făcut ceva treabă, o cam răream de pe-acasă. (ION CREANGĂ)

RĂRUNCHI

A i se rupe cuiva rărunchii de milă (sau **de mâhnire**) = A-i fi foarte milă de cineva:

Ei începură a se boci și a plânge de mi și se rupea rărunchii. (P. ISPIRESCU)

A ofta din rărunchi = A ofta din adâncul sufletului:

Unchiul Petrică s-a uitat la mine și a oftat din rărunchi. (ROBERT ANTONESCU)

Catinca îi aduse ceaiul de rostopască. Sorbi câte puțin și oftă din rărunchi [...] (NICOLAE ȚIC)

A prinde (sau **a avea, a fi cu**) **seu la rărunchi.**
v. **seu.**

RĂSĂRI

A răsări ca ciupercile sau **ca ciuperca** (**după ploaie** sau **din gunoi**) (Dep.) = A apărea în număr mare, a se înmulți peste măsură:

Cărțile au plouat, scriitorii au răsărit ca ciupercile. (ALECU RUSSO)

Dacă cu trei membri se poate înființa un partid, vor apărea partide ca ciupercile. (<http://www.revista22.ro/>)

Din acest distih, crede Ahmatova, au răsărit, precum ciupercile după ploaie, multe versuri. (AURA CHRISTI)

A-i răsări (sau **a-i ieși**) (cuiva) **luna în cap** (sau **în ceafă**) (Pop.) = A cheli:

El a îmbătrănit și i-a răsărit luna-n cap.

A-i răsări (cuiva ceva) **în minte** = A-și aminti deodată ceva, a i se năzări:

Și deodată îi răsări în minte doamna Lang și inima începu să-i bată furtunos. Trebuie să aducă la chef și pe Lang. (LIVIU REBREANU)

O vorbă curioasă de-ale lui Milescu răsări în mintea lui Comăneșteanu fără nicio legătură cu momentul [...] (DUILIU ZAMFIRESCU)

Răsare de unde nu-l semeni (Gmț) = Se spune despre cineva care se ivește acolo unde nu te aștepți:

Răsare unde nu-l semeni. (I. C. HINȚESCU)

Seamănă, dar nu răsare (Gmț.) = Se spune pentru a respinge afirmația cuiva despre asemănarea dintre două lucruri sau două persoane:

Cam seamănă, după cum zice românul, dar nu răsare. (I. HELIADE-RĂDULESCU)

Nu, doctrina esenienilor seamănă cu a lui Hristos, seamănă, dar nu răsare. Sunt și trăsături comune și diferențe majore. (N. STEINHARDT)

RĂSĂRIT

A vorbi una de la răsărit și alta de la apus. v. **vorbi.**

Cât stau răsăritele de apuse (Înv.) = Foarte departe:
Cātu stau răsăritele de apuse delungat-au de noi fărădelegile noastre. (PSALTIREA)

Cu un ochi la răsărit și cu altul la apus. v. **ochi.**

Răsăritul și apusul sau (**de la**) **răsărit și (de la) apus** = (Din) lumea întregă:

Împăratul adună răsărit și apus, miazăzi și miazănoapte, ca să se veselească de veseliea lui. (P. ISPIRESCU)

Văd republica înfloritoare... descărcând pe piețele ei bogățiile răsăritului și ale apusului. (AL. VLAHUȚĂ)

RĂSCOL¹

A da peste răscoale (D. lichide) = A ieși afară din vas peste margini:

O ciorbă, o tocană lăsată mult timp să se împută, pusă din nou la foc nu dă peste răscoale decât spumă urât mirositoare, iar în oală nu mai rămâne nimic comestibil. (<http://vasile-floca.blogspot.ro/>)

(Fig.) *Asta fac intelectualii, orgoliile lor se umflă și dau peste răscoale, se amestecă cu cine știe care nădufuri ale mulțimii și vezi că pe răbojul gloatei scrie negru pe alb: „Vrem capul lui Moțoc!”.* (CONSTANTIN BANU)

A lega (pe cineva) **în răscol** = A-i prinde cuiva (de obicei, unui condamnat) gâtul sau picioarele între două lemne legate la capete, ca să nu se poată mișca:

Fiindcă a văzut căpitanul că [...] nu-i vor putea ține [pe țărani] să fie bătuți, i-a legat în răscol. (ZAHARIA STANCU)

A trece (sau **a da**) **peste răscoale** = A se întrece cu gluma:

Epimeteu... vedea că prea trece peste răscoale Pandora, cu atâtea întrebări. (P. ISPIRESCU)

Am făcut-o lată! mi se pare că aseară am dat peste răscoale! (GALA GALACTION)

RĂSCOL²

A face (pe cineva) **răscoale** = A risipi:

Îți dau pe Dobric al mare,/ Face potera răscoale. (GRAIUL, I)

RĂSCOLI

A răscoli cerul și pământul = A face tot posibilul pentru a găsi un lucru pierdut:

M-am propus șef de cabinet, m-a susținut toată lumea, tata a depeșat urgent, în sfârșit am răscolit cerul și pământul. (MIRCEA DUȚU)

Norocul ne-a venit din partea unei colege, care a răscolit cerul și pământul, până a găsit un mijloc motorizat, cu care am urcat până la refugiul Cășeriei. (<http://dinuboghez.blogspot.ro/>)

RĂSCRĂCĂNA

A se răscrăcăna de ziuă = A se lumina de ziuă, a se face ziuă:

Ș-aici trăsnea o înjurătură lungă, nelegiuită, din care nu lipsea [...] grebla lui Dumnezeu cu care adună stelele, când se răscrăcăra de ziuă. (I. BOTEZ)

RĂSFIRA

A-și răsfira năcazul (pe cineva) = A-și vărsa necazul (pe cineva):

Nu-ți răsfira năcazul pră copil. (ATLASUL LINGVISTIC ROMÂN, vol. II)

RĂSPĂR

A lua în (sau **la**) **răspăr** (pe cineva sau ceva) = A-și bate joc (de cineva sau de ceva); a dojeni (pe cineva), a brusca (pe cineva):

Văzându-se luat în răspăr de babele satului [...], se apăra în dulcea limbă a poeziei. (AL. ODOBESCU)

A jelit-o copilul cât a jelit, până ce l-a luat în răspăr tătâne-său, zicându-i că dacă nu pune

osul la treabă, n-o să mai capete de la el nici măcar un boț de mămăligă. (<http://www.anidescoala.ro/>)

A lua (pe cineva) **la rost** (sau **la socoteală, la trei parale, la trei (păzește), la refec, în răspăr, din** (sau **de) scurt, repede**. v. **lua**.

A-i merge cuiva în răspăr (Rar) = A întâmpina greutateți:

Poate că la început i-ar fi mers mai în răspăr, dar pe urmă s-ar fi deprins. (I. MIRONESCU)

RĂSPÂNDI

A se răspândi (sau **a se risipi, a se împrăștia**) **ca potârniche** (sau **ca pui de potârniche**). v. **potârniche**.

RĂSPLATĂ

A-i veni cuiva zi de plată și răsplată = A sosi momentul răfuieiilor:

Ne-a veni și nouă-odată/ Zi de plată și răsplată/ Să-l aducem la aman/ Pe Gaziul de Osman. (VASILE ALECSANDRI)

După (sau **pentru**) **faptă (și) răsplată** = Orice faptă ajunge cândva să fie răsplătită sau pedepsită:

Dragomire, uită-te la mine, pentru faptă răsplată și năpastă pentru năpastă! (I. L. CARAGIALE)

Dar gândit-ai că păcatul/ Își urmează vinovatul/ Și că-n lume orice faptă/ Are plată și răsplată? (VASILE ALECSANDRI)

Orice faptă își are răsplata ei. (AL. VLAHUȚĂ)

RĂSPUNDERE

A trage (sau **a chema**) (pe cineva) **la răspundere** = A obliga pe cineva să dea socoteală de faptele sale:

Nu știe ministrul prezident că cel dendâi mijloc de a-i trage la răspundere este disoluțiunea și alegerile nouă? (MIHAI EMINESCU)

N-avea pe cine chema la răspundere.
(CEZAR PETRESCU)

Iată ce vinovați erau trași la răspundere, în fața neamului, pentru crima de a vorbi franțuzește pe scena Teatrului Național.
(MIHAIL SADOVEANU)

În țara românească sătenii sunt asupriți mai rău ca sclavii, batjocoriți de toate liftele ce se năpustesc asupra satelor [...] fără ca să aibă cineva dreptul să cheme la răspundere pe mizerabili. (ANTON BACALBAȘA)

A-și declina răspunderea (sau **competența**). v. **declina**.

Pe răspunderea mea (sau **ta, a sa** etc.) = Pe garanția mea (sau a ta, sa etc.):

Nu-i rămânea decât să facă pe răspunderea ei ceea ce făcea. (IOAN SLAVICI)

Pleci pe răspunderea dumatăle! – Pe răspunderea mea! – Dacă se întâmplă ceva, ți-ai pierdut postul. (ONISIFOR GHIBU)

Simț de răspundere (sau **simțul răspunderii**) = Faptul de a fi conștient de însemnătatea sarcinilor asumate sau primite și de a lucra cu seriozitate pentru executarea lor:

În fricoși trezea simțul răspunderii și dorința de a părea viteji. (ZAHARIA STANCU)

Ceea ce mi se pare că lipsește adeseori în presa noastră e tocmai acest simț al răspunderii pe care trebuie să-l aibă omul la întrebuintarea armelor ofensive. (EUGEN LOVINESCU)

RĂSPUTEA

Cât răspotea (cineva) = Cât de mult poate (cineva):

Să fugi cât îi răspotea și să nu te uiți înapoi... (I. G. SBIERA)

RĂSTI

A se răsti la bocanci (Arg.; gmț.) = A vomita:

Numa' să nu ni s-aplece și să-ncepem a ne răsti la bocanci... (<https://antideontologul.blogspot.com/>)

RĂSTURNA

A i se răsturna (cuiva) **rânza** (Reg.) = A i se face greață:

Dacă i s-o fi răsturnat rânza?/ Apoi venea o muiere meșteră la tras, îl trăgea bine [...] (MARIN SORESCU)

A i se răsturna ochii peste cap (cuiva) = A fi pe moarte:

Buza de sus începu să-i tremure, să i se strâmbe, ochii i se răsturnară peste cap. (BARBU DELAVRANCEA)

A răsturna brazda (sau **pământul** etc.) = A ara:

Iar la plug de-oi vrea apoi/ Să mă las pe coarne./ Brazda mea nici patru boi/ Nu pot s-o răstoarne. (G. COȘBUC)

A răsturna casa (cu **susu-n jos**) = A produce dezordine mare:

Când se întoarse cu caii, baba începu să turbe, să răstoarne casa cu susu 'n jos și să bată fata, care nu era de vină. (MIHAI EMINESCU)

Asta înseamnă a răsturna lucrurile cu susu-n jos. Ce-a fost sus e jos, ce-a fost jos e sus. (IDEM)

A răsturna o băutură (pe **gât**) = A bea repede, pe nerăsuflăte:

Turnă vin în pahar, îl răsturnă pe gât și se ridică. (CEZAR PETRESCU)

Dintr-odată răstoarnă pe gât băutura oprită. (JEAN BART)

RĂSUCI

A o răsucii = A-și schimba atitudinea, adoptând o poziție contrară:

A vrut el s-o întoarcă, s-o răsucescă; s-a contrazis și l-au arestat. (I. L. CARAGIALE)

A răsucii capul cuiva = A zăpăci pe cineva:

Ți-a răsucit bibilica aia capul în doi timpi și trei mișcări. (CEZAR PETRESCU)

Mai lesne de răsucit capul babelor ăloră de pe Caraiman! (IDEM)

A răsuci cuțitul în rană (Fam.) = A adăuga la suferința cuiva un nou motiv de suferință; a spori suferința cuiva:

E singură și deznădăjduită în sihăstria ei și își răsucește cuțitul în rană. (ION VINEA)

A răsuci gâtul cuiva = A omorî (pe cineva):

Le răsucea gâtul cu ciudă și apoi le mânca așa crude, cu pene cu tot. (ION CREANGĂ)

La Lespezi toți bărbații și-au bătut joc întâi de cucoana cea frumoasă, pe urmă Toader Strâmbu i-a sucit gâtul ca unui pui de găină și a azvârlit-o în foc, iar Pavel Tunsu a bătut pe neamț până l-a lăsat mort lat... (LIVIU REBREANU)

A suci și a răsuci (sau **a învârti**) (pe cineva). v. **suci**.

A-și răsuci (sau **a-și suci**) **mustața** (ori **a face cu mustața**). v. **mustață**.

RĂSUFLA

A răsufli în fundul sticlei (sau **cofei**) = A bea pe nerăsuflete:

Și din cofă când sorbea, tocma-n fund că-i răsufli. (POP.)

A-și răsufli veninul asupra cuiva = A-și vărsa mânia pe cineva:

Ghiță-și răsufli veninul asupra lui Lae. (IOAN SLAVICI)

RĂSUFLARE

A i se curma (sau **a i se tăia**, **a i se opri**, **a-i pieri** etc. cuiva) **răsuflarea** sau (**a fi**) **cu răsuflarea oprită, tăiată** etc. = A fi copleșit de o senzație sau de o emoție puternică:

Atât a fost numai, și gândul copilei era mereu la fereastra cea spartă, la frumusețea zilei de primăvară, la omul ce stătuse acolo, peste drum, cu ochii uimiți și cu răsuflarea, parcă, oprită. (IOAN SLAVICI)

Inima-i sări din loc, și răsuflarea i se opri. Mai auzi pașii cunoscuți de câteva ori, apoi se făcu liniște. (ION AGÎRBICEANU)

A lua (sau **a apuca**) **răsuflarea** (Înv.) = A-și trage răsuflatul:

Să stăm un minut ca să-mi iau răsuflarea. (SIMION MARCOVICI)

A-și da răsuflarea (de pe urmă) (Înv.) = A muri:

Calul său, lângă dânsul, răsuflarea și-a și dat. (C. NEGRUZZI)

Trăgea să își dea răsuflarea cea mai de pre urmă. (I. GHERASIM GORJAN)

A-și ține (sau **a-și opri**, **a-și stăpâni**) **răsuflarea** (sau **răsuflul**, **sufierea**, **sufletul**, **respirația**) = A se strădui să nu respire sau să respire ușor fără zgomot:

N-o vezi că e șubredă, încât abia-și mai ține răsuflarea? (IOAN SLAVICI)

Naica Floare își opri răsuflarea, dar nu mai auzi nimic. (IDEM)

În vârful degetelor, ținându-și răsuflatul, au trecut prin un șir de odăi. (C. NEGRUZZI)

RĂSUFLET

A-și ține răsuflatul = A-și ține răsuflarea:

Și vorbele acestea parcă erau scrise cu slove de foc pe părțile odăii și, încotro întorcea capul, le vedea. Atunci își trăgea plapoma peste ochi, și-și ținea răsuflatul cald. (CONSTANTIN SANDU-ALDEA) v. **răsuflare**.

A-și lua (sau **a-și trage**) **răsuflatul** = A-și regăsi respirația după un efort fizic, o emoție puternică etc.:

Sunt aproape două veacuri de când în târla noastră suntem siliți a cere îngăduința semilunii de a ne înjuga la car străin, de a trăi, de a ne trage răsuflatul. (RODICA OJOG-BRAȘOVEANU)

O clipă tăcu să-și tragă răsuflatul, apoi își rezemă capul în palmă în semn de mare concentrare. (VIAȚA ROMÂNEASCĂ, 1955)

RĂSUFLU

A-și ține răsuflul = A-și ține răsuflarea:

În vârful degetelor, ținându-și răsuflul, au trecut prin un șir de odăi. (C. NEGRUZZI) v. răsuflare.

RĂSUNET

A avea (sau **a găsi**) **răsunet** = A trezi interes; a face impresie:

Izbucnirea aceasta totuși nu găsi răsunet decât la o parte din oameni. (LIVIU REBREANU)

Aleksandri publică primele sale poezii ce avură atâta răsunet. (C. NEGRUZZI)

RĂȘTINELE

A arunca răștinelele cele mari (sau **cele mici**) (Reg.; în jocurile de copii) = A arunca cu putere (mai mare sau mai mică):

Să aruncăm pe răștinelele ăle mari... eu am azvârlit numai pe răștinelele ăle mici. (POP.)

RĂTĂCĂI

A băga (pe cineva) **în rătăcăi** (Reg.) = A zăpăci (pe cineva); a muștra (pe cineva):

Mi-ți-l-am băgat eu în niște rătăcăi, la arie, de ieșea fum din el. (D. UDRESCU)

RĂȚOI

Coadă rățoiului (sau **coadă de rățoi**) (D. mustăți, șuvițe de păr) = Cu capetele răsucite în spirală:

Un băiat nalt, fudul, cu mustața coada rățoiului, cu straie cusute la târg. (MIHAIL SADOVEANU)

RĂU, REA

(A fi) rău de... = (A fi) neprielnic:

Joia – rău de dobitoace,/ Vinerea cine mai toarce? (ȘEZĂTOAREA, II)

(A fi) rău de moarte (sau **de boală**). v. **moarte**.

A ajunge rău. v. **ajunge**.

A avea rău (pe cineva) = A dușmăni, a urî:
N-am rău pre nime. (DOSOFTEI)

A băga (pe cineva) **la rău** = A provoca cuiva necazuri:

Banul te bagă la rău, banul te scoate. (IULIU A. ZANNE)

A da tuturor răilor (pe cineva) = **a**) A blestema pe cineva:

Părăsi locul hătmăniei blasfemând și dând tuturor răilor pe amplexiații țarei. (NICOLAE FILIMON)

b) A abandona (pe cineva):

Hoțul, dacă văzu că nu este nimic în crâng dete tuturor răilor și iepure și tot și se întoarce să se odihnească. (P. ISPIRESCU)

A duce casă rea (cu cineva) = A trăi prost și în neînțelegere (cu cineva):

Nu voiesc să mă stric numai decât cu cei de la „Adevărul”, cu cari în definitiv duc casă bună, în tot cazul nu duc casă rea. Cine ar putea face în adevăr o căsnicie mai bună cu „Adevărul” [...] (NEAMUL ROMÂNESC, vol. 2-3, 1907)

A fi de bun (sau **de rău**) **augur**. v. **augur**.

A fi fără inimă sau **a fi rău** (sau **negru** ori **câinos**) **la inimă** ori **a avea inima haină** (sau **sălbatică**). v. **inimă**.

A fi învechit în zile rele. v. **învechit**.

A fi rău (sau **prost**) **dispus**. v. **dispus**.

A fi rău de... (Reg.) = A fi criză de...:
Pe la voi îi rău de apă.

A fi rău de gură (sau **gură rea**). v. **gură**.

A fi rău de pagubă. v. **pagubă**.

A i se face (sau **a-i veni**) (cuiva) **rău** = A simți deodată amețală, dureri, senzație de greață etc.:

I s-a făcut rău. (GALA GALACTION)

Îmi spune că i s-a făcut rău să mănânce clătite în timp ce se uita la femei și bărbați care făceau prostii. Eu nu știu despre ce vorbește Laila. Și nu înțeleg de ce i s-a făcut rău de la clătite. (FLORIN PIERSIC JR.)

A lăsa (pe cineva) **răului** = A părăsi pe cineva aflat într-o situație dificilă:

Acum nu cred că mă mai lași răului, ca altădată. (ION LĂNCRĂNJAN)

A lua o notă bună (sau **rea**). v. **lua**.

A lua pe cineva rău (sau **cu răul**). v. **lua**.

A lua sau (rar) **a avea** (pe cineva) **în nume de bine** (sau **de rău**). v. **lua**.

A meni a bine (sau **a rău**, rar, **a rele**). v. **meni**.

A privi (sau **a vedea** pe cineva sau **a se uita** la cineva) **cu ochi răi** sau **a avea** (pe cineva) **la ochi răi** = A nu simpatiza pe cineva:

Știa bine la ce ochi răi mă aveți cu toții. (AL. ODOBESCU)

A se avea rău (cu cineva). v. **avea**.

A se simți rău = A încerca un sentiment neplăcut de apăsare, de stinghereală:

Moșu se simțea rău sub ploaia de prevestiri, pe care Niculiță i le căra cu droaia. (ION VLASIU)

Mai mult, cu cât te chinui să te simți mai bine în mod artificial sau forțat, cu atât te simți mai rău, îți dăunează, și te și omoară. (VALENTIN MATCAȘ)

A sta (sau **a găsi**) **rău** = **a**) A nu avea cele necesare traiului:

Veith a făcut o dare de seamă despre producția Reșiței, care este în creștere

îmbucurătoare, dar finanțele stau rău, datorând guvernului 220 milioane. (VALERIU BRANIȘTE)

Pentru început cu o investiție mai mică, că stau rău cu banii, dar pe cuvântul meu, le-aș lua. (MARIN PREDĂ)

b) A fi lipsit de confort:

Stau rău cu ochii, cu auzul, amețesc și mă împiedic, așa că nu pot ieși în oraș sau să merg până la mama Bistrița. (MAGAZIN ISTORIC, vol. 27, 1993)

A ține (de) rău pe cineva = **a**) A face pe cineva răspunzător; a fi supărat pe cineva:

Mustafa pașea... i-au luat pe toți... de i-au închis, fiind rău și pre Ștefăniță Vodă. (MIRON COSTIN)

b) (Înv.) A opri, a struni, a reține de la ceva:

Îl ține de rău și de la mâncare, bietul copil. (D. UDRESCU)

A umbla rău = A face o afacere proastă, ieșind în dezavantaj:

– Numai de n-ai umbla rău, să nu pățești ceva, că nu-i bine să te întorci din drum. (PAVEL DAN)

Obșteasca adunare să bage bine de seamă ce face, că noi urmărim toate lucrările lor, și să nu ne vânză țara, că vor umbla rău. (CORNELIA BODEA)

A vorbi pe (sau **de**) **cineva de rău**. v. **vorbi**.

A vorbi (sau, rar, **a grăi, a povesti**) (pe cineva) **de rău** = A bârfi pe cineva; a calomnia:

[Marta] *simțea o mulțumire diavolească dacă putea să-i găsească Persidei vrun cusur și s-o grăiască de rău.* (IOAN SLAVICI)

A vrea (sau **a voi, a dori**) (cuiva) **răul** = A dori să i se întâmple cuiva lucruri neplăcute:

Stăpâne, știi că eu nu-ți voiesc răul! (ION CREANGĂ)

– Las', că vă împăcați! îl potolea cocoșata. Că nici el nu vrea răul! (EUGEN BARBU)

A(-și) face sânge rău (sau **inimă, voie rea**) ori, înv., **a face în cineva sânge rău**, sau (reg.) **a-și pune** (ori **a pune cuiva**) **sânge rău la inimă**. v. **sânge**.

A-i cădea (cuiva) **rău**. v. **rău**.

A-i face (cuiva) **rău** = A produce cuiva o senzație neplăcută:

Nu știi cât îi faci de rău! / Mă-sa-i rea și nu o crede./ Și-o primește de pe-afară/ Cu bătaii și cu ocară./ Cât ce-o vede/ C-un flăcău! (G. COȘBUC)

Aproape îi făcea rău atâta curățenie. (I. A. BASSARABESCU)

A-i fi (cuiva) **rău** (sau **a se simți rău**) = A fi (sau a se simți) bolnav:

Da', vezi dumneata, mi-e cam rău și aș vrea să mă duc mai bine acasă. (ANTON BACALBAȘA)

Și se simți rău, rău de tot, ca atunci când a călătorit prima oară pe mare! (GRID MODORCEA)

A-i fi (sau **a-i merge**) **rău** (cuiva) = **a**) A o duce greu; a nu-i prii (cuiva):

Ai văzut că la unu-i merge bine și la altu rău; (ERNEST BERNEA)

b) A se simți rău:

Domnul pe care-l chemase veni lângă el cu un scaun și prinse a-l privi din nou, cu ochii lui inteligenți: – Ei, cum merge? – Rău. Unde sunt eu? (DUILIU ZAMFIRESCU)

A-i părea (cuiva) **rău** (**de** sau **după...**) = A regreta (ceva sau pe cineva):

Se prefăcu că-i pare rău. (P. ISPIRESCU)

Nu-i păru așa de rău după Ivan, care-i făcuse atâta bine. (ION CREANGĂ)

A-i ședea (sau **a-i sta**, **a-i veni**) **rău** (D. o haină, o podoabă etc.) = **a**) A nu i se potrivi:

Ai văzut ce rău îi venea pălăria? (I. A. BASSARABESCU)

b) A fi caraghios, a fi ridicol:

Trandafir crescut în fân,/ Rău îmi stă june bătrân. (JARNÍK-BÎRSEANU)

Ce e bine nu e rău. v. **bine**.

Cum e mai rău = Foarte rău, cum nu se poate mai rău:

Nici de treabă nu-și mai căuta, nici mâncarea nu se prindea de dânsul, nici somnul nu-l fura, era cum e mai rău. (ION CREANGĂ)

De bine, de rău. v. **bine**.

Din rău în rău = Dintr-o nenorocire în alta:

Casa vădanei este chiar peste drum de bisericuța veche, pleoștită și dărăpănată. Văduvia-i sărăcie lucie. Femeia a dat din rău în mai rău. (LIVIU REBREANU)

[...] *după plecarea noastră de la Măgurele, toate au mers din bine în rău și din rău în mai rău.* (IOAN SLAVICI)

E de rău = Se zice pentru a preveni pe cineva în urmările neplăcute ale unei acțiuni:

Pe de altă parte, toți știm că lupta cu corupția e prioritatea priorităților; dar când trecem la detalii, cântim: dacă Bănescu arată pumnul organelor, e de rău, că încalcă independența justiției și a magistraturii; (ANDREI CORNEA)

E de rău dacă ajunge acum.

E rău de moarte (sau **de boală**) = Constituie pericol de moarte (sau de boală):

Lunea, fiind capul săptămânii, e rău de moarte pentru cei ce rămân în viață. (SIMION FLOREA MARIAN)

Să nu se scalde cineva unde se întâlnesc două ape, căci e rău de moarte. (DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN, 1915)

Poamă rea (sau **soi rău**) = Persoană cu deprinderi urâte:

– *Lasă, că și tu ești o poamă...* – *Stricată.* (PAVEL DAN)

– *Nu mai moare el, că doar nu l-am lovit să moară. L-a bătut tot satul odată, și n-a murit, că-i soi rău. Soiul rău nu moare.* (EM. GÎRLEANU)

De acum nu mai trăiesc niciun ceas cu dânsa; am s-o dau dracului de pomană, soi rău ce este ea! (ION CREANGĂ)

Rău de frig (de căldură) = Sensibil la frig (la căldură):

Dumnealui era foarte rău de frig. (ION AGÎRBICEANU)

Rău la auz (văz etc.) (D. ființe) = Care nu aude (vede etc.) bine:

Cine au dat gura omului? și cine au făcut rău la auz și surdu, văzător și orbu? (BIBLIA)

Uita-te-ar relele! = Formulă glumeață prin care se urează cuiva noroc și fericire:

Dar d-ta, amică, să nu mă lași uitat, – uita-te-ar relele și necazurile. (TRAIAN DEMETRESCU)

[ANCA:] *A! Uitasem, uita-te-ar relele!* [...] *Na, omule.* [ION:] *Bodaproste!* (I. L. CARAGIALE)

RĂVAȘ

A-i da cuiva răvaș de drum (sau **a-i face cuiva răvașul**) (Înv.) = A îndepărta, a izgoni (pe cineva):

– *Dacă ești gata, hai! Așază-te mai repede în raclă, că n-am vreme de pierdut. Poate mă mai așteaptă și alții să le dau răvaș de drum.* (ION CREANGĂ)

Iară alții mângăleau hârtia cu niște zapise și cu niște fleacuri, de parcă le vândusem vreodată brânză, și d-aia le-am dat tuturor răvaș de drum. (P. ISPIRESCU)

Când regele cel atât de sensibil a dat răvaș de drum filozofului, el spunea intimilor: l-am stors ca pe o lămâie, nu mai aveam ce scoate din el. (PAUL ZARIFOPOL)

RĂZBATE

A răzbate cu urechea = A-și încorda auzul, ascultând cu atenție:

Agripina căuta să răzbată cu urechea prin zgomotul și pocniturile Iablanicioarei. (GALA GALACTION)

RĂZBI

A răzbi (sau **a izbuti**) **în viață** = A reuși să ajungă într-o situație materială sau socială bună (în ciuda vicisitudinilor, a greutăților inerente):

Sau ultimii naivi deznădăjduiți, care socotesc că un om cinstit nu are cum izbuti în viață, că fără experiența corupției și familiarizarea cu filierele și cu procedurile ei nu se poate mișca nimic. (<https://romanalibera.ro/>)

Pasiunea pentru fotbal și talentul l-au făcut să răzbească în viață, însă a întâmpinat tot felul de obstacole. (<https://www.digisport.ro/>)

A sminti (sau **a omorî, a prăpădi, a răzbi, a stinge, a hâi**, (reg.) **a mântui**, (reg.) **a teșmeni, a usca, a zvânta** etc.) (pe cineva) **în bătaie** (sau **în bătăi** ori **cu bătaia**). v. **bătaie**.

RĂZBOI

(A fi, a se afla, a se pune) pe picior de pace (sau **de război**). v. **picior**.

A bate război. v. **bate**.

A declara război. v. **declara**.

A face (sau **a sta cu**) **război asupra cuiva** (Înv.) = A se lua la luptă; a ataca pe cineva:

Feciorul iaste datoriu să agiute tătâne său, când va vedea că stau cu războiu asupra lui. (PRAVILA, 1814)

A intra în război (sau **în luptă, în acțiune** etc.) = A începe războiul, lupta, acțiunea etc.:

Din punct de vedere constituțional, regele nu avea puterea să ia singur decizia de a intra în război. (GABRIEL BADEA-PĂUN)

RĂZBOLIT, -Ă

A se face războlit = A se îmbolnăvi:

Și la împărat ea gândește,/ De dor mi se războlește. (M. SEVASTOS)

RĂZBUNA

A răzbuna pe cineva la inimă (sau **a i se răzbuna cuiva inima**) = A (se) înveseli; a-i prii (cuiva):

Când te văd, badeo, la lună, inima mi se răzbună. (NERVA HODOȘ)

Calul bun și mândra bună,/ La inimă mă răzbună. (JARNÍK-BÎRSEANU)

RĂZNI

A o răzni spre cineva sau **ceva** = A se năpusti asupra cuiva sau a ceva:

O parte din slavi, răznindu-se din gloata cea mare, se preling unii pe șes alții se mistuie-n munți, unde dau peste adăposturile dacoromanilor [...] (AL. VLAHUȚĂ)

A o răzni la fugă = A o lua la fugă:

Cu câteva căprării de găini, pe care cu multă greutate le mai putu strânge împrejurii, el dete în sfârșit din aripi, mișcă din picioare, și o răzni la fugă val-vârtejindu-se devale. (AL. MACEDONSKI)

A răzni vorba (Olt.; Mun.) = A pierde firul ideilor; a face digresiuni în povestire:

Și cum vă spuneam [...] ori ce vă spuneam, că răznii vorba. (D. UDRESCU)

RĂCĂ

A băga răcă = A învrăjbi:

Râca a băgat-o, fără să știe cineva, țâncul buricos al lui Cocoșel, cu mult înainte de a se trezi ei. (VIOREL ZAICU)

Gigi Becali a băgat râca în Armată. Unii generali sunt hăis, alții sunt cea. (<http://www.libertatea.ro/>)

A căuta (cuiva) **răcă** = A căuta (cuiva) prilej de ceartă cu orice preț:

Fuseseră aruncați peste el în beci ca să-i caute răcă. (ZAHARIA STANCU)

A purta (cuiva) **răcă** = A purta (cuiva) dușmănie:

– Nu-mi porți răcă? – Ba îți port. Aș minți dacă aș spune că nu-ți port, Costandino. Dar râca e una, masa e alta. (ZAHARIA STANCU)

Credea că mai țin minte și că-i port răcă. (CEZAR PETRESCU)

Căci omului îi poți purta răcă și poți încerca să te răzbuni pe el, să-l ameninți, să-l bruschezi sau chiar să-l împuști. (DORU MĂRCULESCU)

A se pune în răcă (cu cineva) = A se împotrivi (cuiva) luându-se la ceartă:

Să răpui pe toți câți îi întâlni în cale și care s-or pune în răcă cu tine. (POP.)

[...] și pe deasupra ți se cere să mărturisești fățiș cui te alături în acea clipă, fiind astfel silit să te pui în chip nedorit și din senin în răcă cu potrivnicul celui ales. (MICU SECUIU)

RÂCĂI

A-i răcăi inima (cuiva) sau **a(-l) răcăi la** (sau **pe**) **inimă** (pe cineva) = A chinui pe cineva un gând, un sentiment etc.:

Îl tot răcăia pe inimă să o întrebe ceva. (CAMIL PETRESCU)

A-l răcăi (pe cineva) **la inimă** = A neliniști:

Parcă/ A mâncat picioare de găină/ Ș-îl tot răcăie la inimă./ De aceea/ Săracul n-are nici haină,/ Nici la inimă vro taină. (ANTON PANN)

Și pe măsură ce mă apropiam de gura Săcașului, simțeam cum mă răcăie ceva la inimă, un simțământ neliniștit. (ION LĂNCRĂNAN)

RÂDE

(Mă) râd (sau **a râde**) **și câinii** (sau **curcile, ciorile, papagalii**) (de cineva) = Se spune despre cineva care s-a compromis:

Cu mine v-ați găsit de jucat? Am să vă mușurluiesc de au să râdă și câinii de voi! (ION CREANGĂ)

Tatăl i-a spus că dacă mai spune asemenea prostii o să-l râdă și ciorile. Ne-ar spune, probabil, că am ajuns de râsul ciorilor și ne-ar aminti că pe vremea lui eram puțin mai

civilizați decât acum, când facem parte din UE.
(<http://jurnalul.ro/>)

A (se) zâmbi (sau, înv., **zâmbire**) **a râde** = A râde discret, a surâde:

Atunci Ștefan Vodă s-au zâmbit a râde.
(ION NECULCE)

A râde (cuiva) **în nas** (sau **în față, în obraz**) = A sfida pe cineva:

Care va să zică dumneata îmi și râzi în nas când eu mă jeluiesc dumitale de răul pe care mi l-ai pricinuit? (I. L. CARAGIALE)

Ctitorul vorbea mereu, iar ceilalți trei îmi râdeau în obraz, ca și cum mi-ar fi spus: „Dă-te prins, dă-te bătut, nu te pune cu ctitorul nostru, c-a văzut multe și-a pățit și mai multe”...
(BARBU DELAVRANCEA)

– *Când mi-a spus: „Vreau să vorbesc cu domnul Mircea Băleanu”, mi-a râs în față...*
(ION MINULESCU)

A râde (sau **a zâmbi**) **mânzește**. v. **mânzește**.

A râde (sau **a zâmbi**) **prostește** = A râde (sau a zâmbi) fără motiv sau atunci când nu trebuie:

Zâmbi prostește, mișcă din buze și tăcu.
(G. CĂLINESCU)

Omul a început a râde prostește, un râs care-mi dădea fiori. (VALERIU ANANIA)

Stilatul funcționar se arată vădit încurcat, zâmbi prostește, avu intenția să schimbe vorba [...]
(MIRCEA HORIA SIMIONESCU)

A râde cu lacrimi. v. **lacrimă**.

A râde cu lipici. v. **lipici**.

A râde din gușă. v. **gușă**.

A râde galben = A râde silit, fals:

La vremea când dinții câinilor pierduți scrâșnesc de frig, Pointu, la căldură, cu blana înroșită, cu fundul încins, se stăpânește să nu urle și râde galben [...] (G. TOPÎRCEANU)

Râdem toți, râde galben și locotenentul.
(CAMIL PETRESCU)

Georgică râde galben și schimbă vorba.
(ION MINULESCU)

Ea a râs galben, tata s-a înverzit, eu eram roșie ca focul, fiindcă palma tot am reușit s-o merit după atâta strădanie [...] (MAIA BELCIU)

A râde inima în cineva sau **a-i râde** (cuiva) **inima**. v. **inimă**.

A râde lumea de cineva și cu curul = A ajunge batjocura lumii:

Și de atunci ca mai ba să se arate ceilalți flăcăi fuduli față de Ionică și să-l mai ție de prost ca până atunci. Iar lui Vasile i s-a dus buhul în toate părțile, de-l râdeau toți și cu curul. (ION CREANGĂ)

A râde nechezat = A râde în felul în care nechează calul:

Au râs amândoi – unul gros și altul nechezat. (MIHAIL SADOVEANU)

A râde (sau **a zâmbi** ori, rar, **a-și râde**) **în barbă** (sau **pe sub mustață**). v. **barbă**.

A-și râde în pumni (Arg.) = A manifesta o deosebită satisfacție față de necazurile cuiva:

În cetățuia ta bizară/ Mi-ai compromis azi zestrea toată./ Și râde-n pumni o-ntreagă țară./ Că am mâncat-o nespălată. (CALICUL, XXXVII, nr. 8)

După ce i-a distrus căsnicia, Adrian Cristea își râde în pumni. (<http://www.ziaresireviste.ro/>)

Piper între voi, să râdem și noi!. v. **piper**.

RÂIE

A(-i) face (cuiva) **râie pe inimă** (Reg.) = A fi invidios pentru ceva; a necăji:

Fac râie pe inimă. L-am citit și eu pe Coșbuc. Să nu m-amestec? (ION VALJAN)

Se ține ca râia de om. v. **ține**.

RĂIOS, RĂIOASĂ

A face pe răiosul (Fam.) = A fi înfumurat fără motiv; a fi arogant:

Mă, nu face pe răiosul, nu fi al dracului!

(MIHAIL SADOVEANU)

Să-l vezi [...] făcând pe răiosul și pe-al dracului. (POP.)

RÂMA

A-l râma (pe cineva) **la** (sau **în, prin**) **inimă** = A chinui un gând pe cineva:

Pe mine mă râmă la inimă să știu ceva despre istoria acelei biserici. (P. ISPIRESCU)

Mă râma-n inimă parcă oarecare gând. (ANTON PANN)

RÂND

A avea (sau **a-și face**) **rând** ori **a-și afla de rând** = A avea timp, a-și face timp:

Mândru după mine mână.../ Du-te spune-i că n-am vreme.../ Merge-oiu și să nu mă cheme/ Eu când mi-oi afla de rând. (OVIDIU BÎRLEA)

A citi printre rânduri = A înțelege (sau a încerca să înțeleagă) și ceea ce nu se spune explicit într-un text scris:

Am să mai cetesc o dată bucata aceea, [...] dar mai mult printre rânduri. (MIHAIL SADOVEANU)

Printre principalele preocupări ale „armatei” de scenariști din anii ‘80 a fost – cum s-a putut citi printre rânduri – ecranizarea unor opere literare, clasice sau contemporane. (CĂLIN CĂLIMAN)

Restul se putea citi printre rânduri. Vintilă-Vodă se dovedea din capătul locului, prin acest logot scurt, un diplomat de bună calitate. (PETRU DEMETRU POPESCU)

A da rând la... (Pop.) = A ține seama de...:

Iar tată-său, ca și-altădată,/ N-a dat acestor vorbe rând. (G. COȘBUC)

A fi în primele rânduri = A ocupa un loc de frunte într-un șir; a fi în fruntea unei activități:

Deși engleza lui șchiopăta, entuziasmul arătat oricărei acțiuni legate de libertatea de expresie îl făcea să fie mereu în primele rânduri ale sprijinitorilor. (MIRCEA MIHĂIEȘ)

A fi în rând cu lumea. v. **lume.**

A intra la rând = A începe să acționeze la momentul potrivit (sau după ordinea stabilită) în urma altora:

Și intră la rând moșneagul cu baba. (ȘEZĂTOAREA, III)

A lăsa (sau **a ceda**) (cuiva) **rândul** = A se retrage dintr-un loc (sau dintr-o activitate) pentru a permite altcuiva să ocupe locul sau să acționeze:

(Fig.) *Gonise vântul nopții furtunile cerești,/ Lăsând acuma rândul furtunii omenеști.* (VASILE ALECSANDRI)

A lua (pe cineva) **la** (sau **după**) **rând** = A se ocupa de cineva conform ordinii stabilite (sau cuvenite):

Acum să stăm aici în ceea ce te privește pe dumneata și să luăm pe istalalt la rând. (ION CREANGĂ)

A nu avea (sau **a nu fi**) **rând de...** = A nu avea posibilitatea să ...:

De-ar avea pismașii rând,/ Face-m-ar cenușă-n vânt. (I. POP-RETEGANUL)

A nu da cuiva rând (Înv.) = A nu da cuiva răgaz, a nu îngădui, a nu permite:

Nu le da nicidecum rând ca să-și vie cât de puțin în fire. (SIMION FLOREA MARIAN)

A nu-și da rândul = A lucra cu zor; a se îmbulzi la treabă (sau la vorbă):

Iar biet Achim pe la portiță/ Fugea cum fuge-o veveriță,/ Și nu-și da rând, iubiții mei,/ În loc de-un pas, făcând tot trei! (G. COȘBUC)

De cum se ivea primăvara, el nu-și da rând la trebi. (PAUL LEU)

A nu-și putea da rîndul (cu cineva) (Pop.) = A nu o putea scoate la capăt cu cineva:

De bună seamă că... nu-și vor fi putînd da rînd cu dînsele [cu jigăniile]. (SIMION FLOREA MARIAN)

A pune la (sau **în**) **rînd** (Reg.) = A organiza, a prevedea cu cele necesare; a crea o situație materială bună:

Eu mă tem că n-oi ajunge doară/ Să văd țigănia la rînd pusă. (ION BUDAI-DELEANU)

Dacă le-a dat Dumnezeu bani, s-au pus în rînd. (PAVEL DAN)

A ști rîndul = A cunoaște mersul lucrurilor:

De unde aș putea cumpăra puțină pâine de-aici, eu nu știu rîndul; n-ai face bine să te îngrijești d-ta? (I. POP-RETEGANUL)

Dolca, haita cea bătrîna... știa rîndul la stîna. (VASILE ALECSANDRI)

A trage rîndul pe cineva (Înv.) = A fi cazul, a fi nimerit, a se cuveni:

Dovedînd numele neamului acestor țări..., ne trage rîndul a pomeni de port. (NICOLAE COSTIN)

A ține (cuiva) **rîndul** = A păstra un loc pentru cineva lângă sine într-un șir:

Cîndva, sacoșa de cârpă i-a ținut rîndul la coadă la lapte. (PETRE BARBU)

A ține (sau **a păstra**) **rîndul** = A respecta locul stabilit (sau ordinea stabilită):

Stăi că nu-ț e gura chioară,/ Ține rîndul ca la moară. (ANTON PANN)

Dacă ții rîndul de la trei dimineața și chiar de cu seara, prinzi. (G. CĂLINESCU)

A umbla (sau **a căuta**, **a vedea**) **de** (sau **în**) **rîndul cuiva** sau **a căuta de rînd cu cineva** (Îrg.) = A se interesa de cineva, a purta de grijă cuiva:

Ce mă blestemi așa rău?/ Că împlu în rîndul. (VASILE ALECSANDRI)

Caută-ți de rînd cu oamenii, precum vezi, voiesc să plece. (IOAN SLAVICI)

A veni (sau **a fi**) **rîndul** (cuiva sau pentru ceva) sau **a veni la rînd** = A sosi momentul pentru a face ceva:

– Ce să fie, măi Irimie? îl desluși Leonte Orbișor. Ne-a mai venit și nouă rîndul! (LIVIU REBREANU)

Numai să nu se sfârșească războiul pînă îmi vine rîndul și mie... (CEZAR PETRESCU)

La toate vine rîndul, după cum se întoarce roata, că de-aia e roată, să se întoarcă, iar nu să stea locului. Și-i veni rîndul și lui Neghiniță, gîndul lumii. (BARBU DELAVRANCEA)

Lui Adam, deci omului, îi dădu treizeci de ani. După Adam, veni la rînd măgarul. (MARCEL OLINESCU)

A-i face (cuiva) **rînd de ceva** (Reg.) = A-i face (cuiva) rost de ceva:

Îi făcuse popa rînd de ceva haine și femeia se bucura ca un copil. (ION AGÎRBICEANU)

A-i umbla de rînd (Reg.) = A-i merge cuiva bine (sau rău):

Vai săracu Ulicior,/ Nu știu cum i-o-mblat de rînd/ De-o luat crâșmele-n rînd. (OVIDIU BÎRLEA)

A-și face rîndul (Reg.) = A-și face timp:

– Ei! mamă, tu ești tânără, tu nu știi: fiecare trebuie să-și facă rîndul. (I. L. CARAGIALE)

[...] mi-am făcut rîndul, acu mai slujească și alții. (ION GHICA)

Cum e rîndul? (Reg.) = Cum se face că...? Cum stau lucrurile?:

Bună calea, Ionaș!/ Cum e rîndu la oraș?/ – Nu prea bine, Grigoraș,/ Că e plin de păgubaș. (SIMION FLOREA MARIAN)

De rîndul gurii (sau **al mîncării**) = Pentru a mânca, pentru a-și potoli foamea:

Avea ce-i trebuie de rîndul gurii. (I. POP-RETEGANUL)

Sfarmă-Piatră au rămas acasă, să caute de rîndul mîncării. (I. G. SBIERA)

Fără (de) rând = Fără chibzuială, fără seamăn:

Cântă cucu pe pământ,/ Necăjită-s fără rând;/ Cântă cucu jos pe iarbă,/ Necăjită-s fără treabă. (JARNÍK-BÎRSEANU)

De ce sunt cu fața slabă?.../ Eu zic dorului plângând/ C-am iubit fără de rând. (VASILE ALECSANDRI)

În (sau de) rândul cuiva = La același nivel:

Noi, românii, avem pretenția îndreptățită și interesul a ne pune în rândul acestor neamuri, alături cu popoarele moderne; (I. L. CARAGIALE)

În rând cu cineva (sau cu ceva) = În categoria cuiva; pe aceeași treaptă, la același nivel:

Nu mă voi dezlipi de tine până ce nu te-oi... vedea om în rândul oamenilor. (P. ISPIRESCU)

Ne-a pus în rând cu ceilalți școlari și ne-a dat de învățat. (ION CREANGĂ)

Istoria pe drept l-ar pune în rândul lui Tit. (C. NEGRUZZI)

La rândul meu (tău etc.) = Atunci când este potrivit pentru mine (tine etc.). În urma altora într-un șir. Din partea mea (ta etc.):

Cântarea libertății acum e înecată/ De strigătul acelor ce cheamă arzător,/ Să-i urce la putere și să devie-ndată/ Tirani, la rândul lor! (D. BOLINTINEANU)

Iar Pandele-i asculta și la rându-i cuvânta. (POP.)

RÂNDUIALĂ

A face rânduială = A face ordine, aranjând, luând măsuri, dând dispoziții, poruncind:

După ce pune la cale toate după cum îi este vrerea și face rânduială în țara ce i s-a încredințat, îi trimite îndărăt la Țarigrad. (DIMITRIE CANTEMIR)

Să mergem să-mi văd oștenii; să fac rânduială pentru lipsa mea. (MIHAIL SADOVEANU)

Făcu rânduială ca să macine grâul ce mai era la moară. (IOAN SLAVICI)

A-i purta (cuiva) rânduiala (sau rânduielele) sau **a purta rânduiala înmormântării** (Pop.) = A-i face cuiva înmormântarea și slujbele religioase de pomenire conform tradiției:

Du-te... și ie parale, să avem cu ce purta rânduiala înmormântării. (ȘEZĂTOAREA, VII)

Cu rânduială la cap (D. persoane) = Chibzuit:

Te știam om cu rânduială la cap. (CALISTRAT HOGAȘ)

RÂNJI

A rânji în sine = A-și bate joc în sinea sa:

Cu bani se cumpără și locuri în rai, rânjea în sine Mitrea. (MIHAIL SADOVEANU)

A rânji la stele (Înv.) = a) A nu avea ce mânca:

Bă, ascultați la mine aci: de n-om rânji noi toată iarna cu ochii la stele, să-mi ziceți mie cuțu', zice unul. (<http://m.jurnalul.ro/>)

b) A-și bate joc.

A-i rânji cuiva în (sau sub) nas = A-și bate joc de cineva care e prezent:

M-a întrebat rânjindu-mi sub nas. (HORIA LOVINESCU)

RÂNZĂ

A avea rânză domnească = A fi bolnav de stomac:

Are rânză domnească. (DANIEL SIDOR)

A avea (sau a face) rânză = A face avere:

A făcut rânză, nu glumă!

A avea rânză fierbinte = A se înfuria ușor:

Născocor încă avea rânză fierbinte/ Și-i zisă: „Drumu-i larg pentru nebuni”. (ION BUDAI-DELEANU)

A crăpa sau a plesni (în cineva sau a-i crăpa cuiva) rânza (de ciudă, de necaz etc.). v. crăpa.

A fi în rânza părinților = A trăi pe seama părinților; a moșteni avere de la părinți:

Hei, ce-i pasă lui, e-n rânza părinților.

(D. UDRESCU)

A i se întoarce (cuiva) **rânza pe dos = a)** A i se face greață:

Când dau cu ochii de soacră, mi se întoarce rânza pe dos. (ZAHARIA STANCU)

b) A se enerva:

Auzi d-ta, noi nu știm cum să-l mai ținem pe maniacul ăla pe vârful degetelor și, poftim, d-ta îi întorci rânza pe dos. (CAMIL PETRESCU)

A nu mai încăpea rânza în cineva = A fi nervos, iritabil:

„Multă lume spune că după ce el a ajuns ministru de Interne este Filat nr.2, nu-i încăpea rânza în sacou deja”, a declarat Usafii. (<https://independent.md/>)

A se împăca cu rânza = A mânca pe săturate:

Să puse pușinel să odihnească și să să împace cu rânza, ca astfel să poată merge mai departe. (IOAN BOTA)

A-i slăbi (cuiva) **rânza = A** sărăci:

I-a slăbit rânza și lui, nu mai are de unde; o cârpește greu. (D. UDRESCU)

RÂPĂ

A (se) da de râpă = a) A (se) omorî:

– Eu nu știu; tu dacă nu le vei tăia, eu mă duc și mă dau de râpă. (P. ISPIRESCU)

Bine, fa, îi răspunse el, cum să tăiem ale scânduri așa de frumoase? – Eu nu știu; tu dacă nu le vei tăia, eu mă duc și mă dau de râpă. (P. ISPIRESCU)

b) A (se) înșela.

A da de râpă = a) A distruge, a nimici:

Ai mai crescut haraciul cu-o mână de risipă, fără-a vedea că țara sărmană o dai de râpă? (VASILE ALECSANDRI)

b) A (se) omorî:

Nevăstică cea urâtă/ Nu-i păcat s-o dai de râpă. (POP.)

A duce de râpă (pe cineva sau ceva) = A distruge (progresiv) (pe cineva sau ceva):

Mergem încotro o vrea Cel de sus, Dumnezeu, adică; și doar o fi El bun să nu ne ducă de râpă! (I. L. CARAGIALE)

Introducând legile cele mai perfecte și mai frumoase într-o țară cu care nu se potrivesc, duci societatea de râpă, oricât de curat ți-ar fi cugetul și de bună inima. (MIHAI EMINESCU)

– Bravo, puiule! Aci am vrut să te aduc! Asta e mentalitatea care duce țara de râpă, huliganismul ăsta, care vede în ovrei cauza tuturor relelor... (LIVIU REBREANU)

A merge de râpă = A se rostogoli pe un povârniș:

Proptele iute! merg de râpă. (I. L. CARAGIALE)

A se duce de râpă, (rar) a ajunge la malul râpei = A se prăpădi, a se distruge, a se cheltui, a decădea:

Când eu strig în conferință că se duce școala de râpă, d-ta taci. (MIHAIL SEBASTIAN)

Dacă o să ne ducem de râpă, literaturii proaste a acestui prostănac o s-o datorăm. (CAMIL PETRESCU)

[...] *dacă le desfaci, se duce totul de râpă și țăranul nu-și mai vede de lucru dacă nu-și mai are bucata lui de pământ!...* (ION LĂNCRĂNAN)

RÂS

A face (pe cineva) de râs (și de ocară) sau a face pe cineva de râsul satului (sau satelor) = A face (pe cineva) de batjocură, de ocară:

Ce-or îndrăzni, vrei să zici. Eu am să le dau cu tifla: dacă s-o prinde, ei se fac de râs. (ȘT. O. IOSIF)

Mă exprim în limba lui Creangă, deși m-a făcut de ocară. (EUGEN LOVINESCU)

Și, Doamne ferește s-o fi prins; hapsâni și răi cum sunt oamenii, ar fi dus-o la primărie și ar fi făcut-o de răsul satelor. (PAVEL DAN)

A fi (sau **a se face, ajunge, a rămâne** etc.) **de răs** (**și de ocară**) sau **a fi** (sau **a face, a ajunge** etc.) **(de) răsul lumii (satului, curcilor, câinilor** etc.) = A fi (sau a face, a ajunge etc.) de batjocură, de ocară:

– Asta-i grija ta acuma, fată, să-mi faci asemenea rușine, să rămânem de răsul satului? (MIHAIL SADOVEANU)

A fost de răsul curcilor: ne mai trebuiau cam un milion de voturi pro-Băsescu ca să-l putem da jos! (<http://www.zelea-codreanu.com/>)

Cel sacrificat a fost lupul Ioan Comarița. Încă nu se organizase examenul și Comarița amenința salariații că-i dă afară, că face el ordine cu ei. N-a fost să fie, iar acum a ajuns de răsul curcilor. (<http://rotundu.blogs.jurnalulbtd.ro/>)

A leșina (sau **a se strica, a se prăpădi** etc.) **de răs** = A râde foarte tare:

D. Nae și d. Iancu au chef de glume, și madam Ionescu a lui d. Nae și madam Niculescu a lui d. Iancu râd de se prăpădesc de răs [...] (I. L. CARAGIALE)

Dincolo nu mai găsești decât unguri și iar unguri, cu izmene largi ca poalele țăranelor noastre și cu niște tichiute de pălării în cap de-ți vine să râzi. Ghighi s-ar omorî de răs până s-ar obișnui cu dânșii... (LIVIU REBREANU)

A spus Achim câte minciuni/ Și câte pozne și minuni/ Cât Soarele murea de răs. (G. COȘBUC)

O răs de s-o prăpădit, iar eu, de, am scăpat cu obraz curat, că nu-mi era așa moale, drept să spun... (ION LĂNCRĂNAN)

...întotdeauna punea ceva la cale și încăiera pe câte cineva și pe urmă tot el îi împăca și se topea de răs[...] (DINU SĂRARU)

A lua în răs pe cineva = A-și bate joc de cineva:

Iar, mai ales, pe la asfințitul soarelui, tocmai când intram în Iași, pe rohatca Păcurari, un flăcăuan al dracului ne-a luat în răs cum se cade [...] (ION CREANGĂ)

Îmi plătești destul de cinstit. Dară, uite, sătenii, de câte ori mă întâlnesc, mă iau în răs. Ei îmi zic că merg pe la dânșii tot cu burta plină de colaci, și Sfinția ta știi bine că eu le duc dorul. (P. ISPIRESCU)

Uite, până și Ilie, pe care unii îl mai iau în răs [...] o venit și mi-o spus că noi d-aia suntem comuniști [...] (ION LĂNCRĂNAN)

A se porni pe răs sau **a pufni (a bufni) de** (sau **în) răs** sau **a-l pufni, (a-l bufni, a-l umfla** etc.) **răsul** (pe cineva) = A nu-și putea stăpâni răsul:

Vătaful, armășeii, poporul pufniră de răs pentru nu mai știm a câtea oară, privind triumfala pășire, balanțată în toate părțile, a ciudatului triumvirat [...] (B. P. HASDEU)

A stat ei serioși cât a stat, și mă făceam și eu serios, și zice șeful: „Pardon, mașer, v-am călcat!” și pe urmă ne-a pufnit pe toți răsul... (I. L. CARAGIALE)

Zicând aceste, ne-am uitat unul la altul și am pufnit amândoi de răs. (C. NEGRUZZI)

Pe Catrina o umflă răsul. (AL. VLAHUȚĂ)

A-i da (cuiva) **răsul prin piele** (Mun.) = A mânca bătaie; a da de necaz:

Mă, diavolilor, ia vedeți să nu vă dea răsul prin piele! (D. UDRESCU)

A-l înfunda răsul. v. **înfunda.**

A-și face răs de cineva (sau **de ceva**) = A-și bate joc de cineva sau de ceva:

Își face răs de țara noastră cea blagoslovită. (MIHAIL SADOVEANU)

Vrei să-și facă dracul răs de mine (ION CREANGĂ)

Auzi, să-și facă el răs de lucrul meu! (VASILE ALECSANDRI)

De răs (sau **de răsul lumii**) = De ocară, de batjocură; ridicol:

Am auzit c-o să rămânem de răsul lumii. (PETRU DUMITRIU)

Amândoi se legară cu ață la deget și-și făcură nod la batistă, ferindu-se să spuie

aceasta unul celuilalt, de teamă să nu se facă de răs. (I. A. BASSARABESCU)

Nu, nu vreau s-ajung de răsul lumii. (BARBU DELAVRANCEA)

Vai de moarte fără răs și de nuntă fără plâns
= Binele și răul sunt întotdeauna împreună:

Bărbatul meu zace mort în casă și mă făcuși de râsei, cu toate că moarte fără răs și nuntă fără plâns nu să poate. (ANTON PANN)

RÂȘNIȚĂ

A ajunge de la moară la râșniță. v. **moară.**

A trimite pe cineva de la moară la râșniță. v. **moară.**

A-i merge (sau **a-i umbla, a-i toca**) (cuiva) **gura ca melița** (sau **ca o meliță, ca o moară hodorogită** sau **stricată, neferecată, ca o râșniță, ca o pupăză, ca toaca** etc.). v. **gură.**

RÂT

A da (cuiva) **peste rât** = A dojeni aspru:

Elucubrațiile tipului m-au înfuriat într-atât, încât m-am exprimat ad-hoc ca forumist, dându-i este rât spurcatului denigrator cu asemenea curaj nebun. (DOMINIC DIAMANT)

REALITATE

A aduce (sau **a chema, a readuce**) pe cineva) **la realitate** = A face (pe cineva) să înțeleagă o anumită situație, să vadă un lucru sub aspectul real:

Vartolomeu Diaconu încercă să-și aducă fata la realitate, de la distanță, cu tot soiul de schime elocvente, încruntându-se și făcându-i semn să înceteze. (CEZAR PETRESCU)

Lumina gălbuie, neputincioasă, îl readuse la realitate. (LIVIU REBREANU)

A reveni la realitate. v. **reveni.**

REALIZA

A-și realiza viața (Rar) = A reuși în viață:

Acum sufletul românesc trebuie să înceapă a-și realiza viața. (VIAȚA ROMÂNEASCĂ, vol. 102-103, 2007)

REALȚA

A realța capul = A-și reveni dintr-o situație proastă, a se redresa, a ridica capul:

Greul realță capul ș-anunță libertatea. (I. HELIADE RĂDULESCU)

REAȘEZA

A se reașeza la lucru = A se apuca din nou de treabă:

După aceea, iei un repaus oarecare și te reașezi la lucru. (MIHAIL RALEA)

REBUT

A da (sau **a cădea** etc.) **la rebut** = A declara (sau a fi declarat) rebut un produs:

Asemenea operă a unui asemenea individ trebuie să cadă la rebut. (MIHAIL SADOVEANU)

RECĂDEA

A recădea pe gânduri = A cădea din nou pe gânduri, a redeveni îngândurat:

După plecarea sa, generalul recăzu pe gânduri. (IACOB NEGRUZZI)

RECE

(Cu) **sânge rece** = (Cu) calm, (cu) prezență de spirit:

Prin urmare, văd lucrurile cu sânge rece. (D. BOLINTINEANU)

A (se) îmbăta cu apă rece (sau **chioară**). v. **îmbăta.**

A lăsa (pe cineva) **rece.** v. **lăsa.**

A nu-i fi (cuiva) **nici cald, nici rece** sau **a nu-i face** (cuiva) **nici cald, nici rece** sau **a nu-i ține** (cuiva) **nici de cald, nici de rece** = A-i fi (cuiva) indiferent:

Când ești mort, în pământ nu-ți e nici cald, nici rece, nici bine nu-ți este și nici rău. (ZAHARIA STANCU)

Am trăit zece ani lângă un om lângă care nu mi-o fost nici cald și nici frig. Înțelegi tu: nici cald, nici frig. (ION LĂNCRĂNAN)

Voia ceva și nu voia, dar ce voia, nici el nu-și da cu mîntea.... da petreceri, mese cu muzici, doar l-a mai înveseli, da toate nu-i făceau nici cald, nici rece... (e-calauza.ro/)

A scoate (sau **a sufla, a-i ieși**) **din gură când cald, (și) când rece** = A susține când una, când alta; a o întoarce în toate felurile:

Ai scos din gură când cald și când rece./ C-acel care suflă să se încălzească/ Și-apoi iarăși suflă caldul să răcească. (ANTON PANN)

A-i fi (cuiva) **inima rece** = A fi mereu înspăimântat:
Plecat-am nouă din Vaslui și cu sergentul zece./ Și nu-i era, zău, nimănui în piept inima rece. (VASILE ALECSANDRI)

Când, măicuță, m-ai făcut./ Mai bine să fi zăcut./ Că de rău ți-ar fi trecut./ Dar de mine nu-ți mai trece./ Că ți-e inima tot rece./ Neștiind cum oi petrece! (JARNÍK-BÎRSEANU)

A-i trece (cuiva) **rece prin inimă** (sau **prin spate**) = A se înspăimânda:

Când i-au zărit împărăteasa i-au trecut numai rece pînă inimă și, leșinând, au picat jos. (I. G. SBIERA)

A-i trece (cuiva) **un șarpe rece prin sân** (sau **prin inimă**). v. **șarpe**.

RECORD

A bate recordul (în ceva) = A atinge treapta cea mai înaltă în ceva:

Deși nu-mi plac cursele de automobile, m-aș resemna să stimez un bărbat care a bătut recordul de viteză. (G. CĂLINESCU)

A bate un record (sportiv) = A depăși un record (sportiv):

Cella Delavrancea, dimpotrivă, avea să bată un record de longevitate, trăind până în 1991: aproape 103 ani. (LUCIAN BOIA)

Pecanha, portarul brazilian al Petrolului, a bătut un record vechi de peste 20 de ani în fotbalul românesc, reușind să nu primească gol timp de aproape 800 de minute. (<http://www.digisport.ro/>)

A ține (sau **a deține**) **recordul** (sau **un record**) = A păstra un record stabilit; a fi neîntrecut în...:

Țineam recordul gazetelor bine informate. (I. L. CARAGIALE)

RECURS

A avea recurs = A avea dreptul de a cere instanței superioare anularea unei hotărâri judecătorești anterioare:

Creditorii ce nu se opun și cari nu se presintă de cât după lămurirea socotelor și plata reliquatelor, pot avea recurs numai în contra legatarilor. (CONSTANTIN ERACLIDE)

A avea recurs la... (Înv.) = A avea acces la...:

Numele localității ne-ar rămâne necunoscut, de n-am avea recurs la câteva fericite documente. (B. P. HASDEU)

Spre a-și ajunge scopul, pe lângă practica de toate zilele, el avea recurs chiar la studiul științific al meseriei. (G. SION)

REDUCE

A reduce la un singur (sau **la același**) **numitor**. v. **numitor**.

A reduce (pe cineva) **la tăcere** = A face pe cineva să tacă:

Ana îl reduce la tăcere cu o singură privire. (CEZAR PETRESCU)

Domnul și cucoana ascultă consternați, reduși la tăcere de „logica faptelor”. (MIHAIL SEBASTIAN)

Pe Muie l-am stropit primul, drept în față. având grijă să-i protejez camera de luat vederi, și l-am redus la tăcere. (PETRE BARBU)

REFEC

A lua (pe cineva) **la rost** (sau **la socoteală, la trei parale, la trei (păzește), la refec, în răspăr, din** (sau **de**) **scurt, repede**). v. **lua**.

REFENEA

A lua (pe cineva) **la refenea** (Reg.) = A cere (cuiva) socoteală despre ceva, a lua pe cineva la rost:

Să intrăm acum printre duhurile necurate, să le luăm și pe ele la refenea. (IOAN POP-CURȘEU)

A trage (cuiva) **o refenea** (Reg.) = A lua în răs:

În strigăturile și cântecele de Lăsatul Secului, feciorii își băteau joc de fetele care au rămas nemăritate, „le trăgeau o refenea”. (MIHAI POP, RODICA ZANE)

REFUZ

A trata cu refuz (Fam.) = A refuza:

– Nu pentru ca să te tratez cu refuz, da n-am parale. Taman mâine luăm solda. (ANTON BACALBAȘA)

N-am putut pentru ca s-o tratez cu refuz. (I. L. CARAGIALE)

RELIEF

A ieși (sau **a scoate, a pune, a reieși**) **în relief** = A (se) remarca, a (se) evidenția:

Subiectul nu reiese destul în relief pe fondul clarobscur al școalei germane. (AL. MACEDONSKI)

REMORCĂ

(A fi sau a sta, a (se) pune etc.) la remorca (cuiva sau a ceva) = (A fi sau a deveni) dominat, dependent de cineva sau de ceva; a fi subordonat cuiva, a depinde de cineva sau de ceva:

S-au găsit la noi oameni care să ne spună că locul statului român trebuie să fie... la remorca politiceii turcești. (AL. ODOBESCU)

Încercări literare s-au și făcut în acest sens, dar, cum se întâmplă întotdeauna cu literatura

pusă la remorca unei tendințe, ea nu reprezintă contribuția cea mai fericită a mișcării. (EUGEN LOVINESCU)

RENGHI

A(-i) juca (cuiva) **(un) renghi** (sau **renghiul, renghiuri**) sau (rar) **a-i trage** (cuiva) **renghiul** = A păcăli (pe cineva); a face (cuiva) o farsă:

Când auziră boierii de una ca asta, se temură să nu le fi jucat iarăși vrun renghi [...] (P. ISPIRESCU)

Rotăria fiind lipită de fierărie, țiganul căută numaidecât să se răzbune. Și îmi jucă un renghi destul de urât. (PANAIT ISTRATI)

Încă de pe când era copil i-a jucat renghiuri. (AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI)

REPEDE

A lua (pe cineva) **repede** sau (substantivat) **cu repede** = A lua (pe cineva) pe nepregătite, prin surprindere:

Îl luă cu repede. (AL. VLAHUȚĂ)

A o lua repede = A se grăbi într-o acțiune, fără a judeca rezultatele; a se pripri:

Ci ca ho, voinice, prea o iei repede, răspunse părintele Știubei. (BARBU DELAVRANCEA)

Repede-repejor = Îndată, fără întârziere:

Zicea că-i frig și răpede-răpejor își cată de drum. (CONTEMPORANUL, V)

REPEZ

A-și da repoz = A-și lua avânt:

Calul își înfierbânta/Ș-un răpez voinic îi da/ Calul rândunel zbură. (VASILE ALECSANDRI)

REPEZEA

A lua la repezea (sau **cu repezeaua**) (pe cineva) (Mun.) = A lua la rost:

Las-o mai domol, tinere, n-o lua așa cu repezeaua, că nu ține. (D. UDRESCU)

REPEZI

A repezi veste = A aduce la cunoștință (în cel mai scurt timp):

Nimene nu mai putea repezi veste pe câmpul de război. (MIHAIL SADOVEANU)

REPLICĂ

A avea replică (Jur.) = A găsi răspunsuri prompte:

Dar autorul ei, cum mărturisește adesea, avea replică la orice obiecție [...] (MIHAIL KOGĂLNICEANU)

Dar să nu crezi că n-avea replică!... (GABRIELA ADAMEȘTEANU)

A fi tare în replici = A găsi prompt răspunsul cel mai potrivit într-o discuție:

Solgăbirăul nu era tare în replici și, la toate dovezile profesorului, răspundea cu un zâmbet de superioritate. (LIVIU REBREANU)

A vorbi în (sau **a da**) **replică** (Jur.) = A răspunde (în cursul unor dezbateri) combătând afirmațiile și atacurile părții adverse:

Inocențiu voi să-i dea replica. (ZAHARIA STANCU)

Pe de altă parte, nu dreptul la replică era cazul să-l invoce preopinentul meu ci, eventual, pe acela de a da replica unei replici. (BUJOR NEDELCOVICI)

REPUBLICĂ

Republica literaturii = Totalitatea scriitorilor:

Poeziile ei... au să facă o mare revoluție în republica literaturii. (C. NEGRUZZI)

REPUNE

A repune pe cineva sau ceva în drepturi (sau, rar, **în drept**) = A acorda cuiva un privilegiu de care anterior a fost privat:

[...] dar și acest prieten sublim, acest suflet mare, acest cu adevărat prinț de neam imperial, acest divin Raoul, pe care eu îl bârfisem în gândul

meu, îl acuzasem de egoism și exclusivism de clasă, să fie repus în drepturile lui, în avuția lui răpită de pleșcării tagmei mele. (GIB I. MIHĂESCU)

Pentru acest poem, în 1962, poetul a fost eliminat din Universitate, cu eticheta ideologică de „naționalist”, fiind repus în drepturi abia după doi ani. (DUMITRU BĂLAN)

A repune piciorul (undeva) = A sosi din nou (undeva), a pătrunde din nou:

Înceta să-i mai lipsească de cum repunea piciorul pe pământul românesc. (AL. MACEDONSKI)

RESORT

(A fi) de resortul (cuiva) = (A ține) de competența, de specialitatea cuiva; a intra în atribuțiile cuiva:

Asta e o problemă [...] care nu e de resortul meu. (G. CĂLINESCU)

Evident, temele culturale sunt și ele de resortul eseului, întrucât tot ce e uman e de resortul lui. (ALEXANDRU PALEOLOGU)

RESPECT

A pune (pe cineva) **la respect** = A impune cuiva o atitudine respectuoasă; a pune pe cineva la punct:

V-a pus pe toți la respect. (MIHAIL SEBASTIAN)

Să-l însoare pe Titi cum știe ca și apoi să-l puie pe Costache la respect prin tribunal. (G. CĂLINESCU)

Deși în adâncul sufletului îmi doream să mă trezesc peste noapte înzestrat cu o putere și-un curaj prin care să-i pun la respect. (ALEXANDRU POPA)

A ține (pe cineva) **la** (sau **în**) **respect** = A ține pe cineva la distanță; a nu lăsa pe cineva să devină familiar:

Radul știa a ține în respect pe... vecini. (C. NEGRUZZI)

Redingota și ținutul meu îl ținură la respect. (MIHAIL SADOVEANU)

Respectele mele = Formulă de salut:

Respectele mele nepoatei matală! (G. IBRĂILEANU)

Arătați, vă rog, respectele mele d-lui Maiorescu și la toată familia. (ION CREANGĂ)

Înainte de plecare, trec să depun respectele mele la picioarele amfitrioanei. (CEZAR PETRESCU)

RESPIRA

A-și respira sufletul = A muri:

Respiră sufletul lui străluminat, sub clopotul stelelor, tu care îi veghezi din umbră zilele nu te risipi, ocrotește-I pe cel care nu poate muri... (PETRU ARUȘTEI)

Înfiișătorul primului ziar românesc [...], cel mai mare prozalist român, și-a respirat sufletul obosit. (FAMILIA, an VII, 1872)

RESTEU

A lua (pe cineva) **cu resteu** = A se purta (cu cineva) aspru:

Să-l roage cu vorbă bună ... de n-o vrea, să-l ia mai cu resteu. (ION C. VISSARION)

RETEVEI

A lua (pe cineva) **cu reteveiu** = A bate; a trata cu asprime:

Dacă nu-i iei cu reteveiu, ți se urcă în cap. Acum, după ce le-am băgat spaima în oase, ne vor lăsa să dormim liniștiți. (ZAHARIA STANCU)

RETEZ

La retezul părului (Pop.) = În locul unde se taie, se retează părul:

Și chitesc și socotesc/ Pe unde să mi-l lovesc?/ La retezul părului,/ Pe din dosul fesului. (VASILE ALECSANDRI)

RETEZA

A o reteza (sau **a o tăia**) = A o lua de-a dreptul pentru a scurta drumul:

S-a aruncat pe șalele calului din cetlău, retezând-o de-a curmezișul holdelor. (BARBU DELAVRANCEA)

Am stat puțin cu Vladone la cioace, am mai fumat o țigară și m-am gândit s-o tai [...] (OVIDIU VERDEȘ)

A o reteza de (sau **la**) **fugă** = A începe să alerge:

O retează la fugă la deal, de-abia mă țineam de dânsul. (ION GHICA)

A-i reteza (cuiva) **firul vieții** = A ucide pe cineva:

Temnicerii... îi pot reteza dintr-o dată firul vieții. (ZAHARIA STANCU)

Avea sârmana numai 25 de ani când un ticălos i-a retezat firul vieții... (EUGEN VÎLCOV)

A-i reteza (cuiva) **unghiile** (sau **din unghii**) = A face pe cineva inofensiv:

– Stăpâne, ia de-acum ai femeie cumsecade; numai s-o cam ții din frâu și să-i retezi unghiile din când în când, ca nu cumva să-ți pună coarne. (ION CREANGĂ)

A-l reteza (pe cineva) **scurt** sau **a (i)-o reteza** = **a)** A-i limita cuiva pretențiile. **b)** A pune brusc capăt discuției:

– Taci, mă! i-o retează dascălul cu aer de superioritate. Nu știi nici măcar măsura. (PAVEL DAN)

Știm noi ce facem, i-o retează Traficulă colțos. (MARIN PREDĂ)

REVĂRSA

A se (re)vârșa (sau **a se crăpa**, **a se ivi**, **a se zări**, **a miji**) **zorile** (sau **zori**, **zori de zi**, **zori de ziuă**), sau **a da în fapt** (sau **a se crăpa**, **a se anunța**) **de zori**. v. **zori**.

REVĂRSATUL

Revărsatul zorilor (sau **zilei**, rar, **dimineții**) sau **revărsat de zori** (sau **de zi**, rar, **de ziuă**) = Timpul când se luminează de ziuă; zori de zi:

Scrie letopisețul cel moldovenesc, c-au venit fără de veaste Pătru Vodă... vineri în revărsatul zorilor, octombrie 16. (GR. URECHE)

Mai bine ar fi... s-o ștergi mâine din revărsatul zorilor. (BARBU DELAVRANCEA)

REVEDERE

A-și lua la revedere = A se despărți de cineva, salutându-l:

[...] doamna Lucia m-a luat de mână, spunându-mi să-l îmbrățișez pe tata, să-mi iau la revedere și să nu plâng că o să-mi placă acolo. (LIA MUREȘAN)

Mi-am luat la revedere de la toți, fiindcă venise timpul să plec spre tarlăua noastră, unde aveam și noaptea aceea destul de lucru. (CĂLIN KASPER)

La revedere = Formulă de salut la despărțire:

– La revedere! bon amusement! Nu ne uitați p-acolo! la revedere! (I. L. CARAGIALE)

– Cu toată mulțumirea mea. La revedere, domnule Dăngescu. – La revedere, părintele meu. (IOAN M. BUJOREANU)

REVELAȚIE

A fi o revelație = A depăși așteptările, a surprinde în chip neașteptat (și plăcut):

Tânărul pianist a fost o revelație. (ION VINEA)

Mă bucur că Petre Ispirescu, al cărui jurnal a fost pentru mine o revelație, e bine încadrat: din strada lui se duc și vin strada Făt Frumos și strada Ileana Cosânzeana. (IOANA PÂRVULESCU)

REVENI

A reveni (sau a veni) la subiect = A se întoarce, după o paranteză, la tema inițială:

Să venim însă la subiectul acestui articol. (VASILE ALECSANDRI)

A reveni la realitate = A fi conștient din nou de starea de lucruri înconjurătoare:

Președintele PNL, Crin Antonescu, a afirmat miercuri că discursul susținut de Traian Băsescu dovedește incapacitatea acestuia de a reveni la realitate [...] (<https://www.hotnews.ro/>)

A reveni la sentimente mai bune = A deveni mai înțelegător, mai binevoitor:

Revenit la sentimente mai bune, îndulcit se vede de privirile tot mai prietenoase ale cuconiței din față, avocatul îl ridicase iarăși la rangul de „maestru” și-i împărtășea tainic la ureche secrete de stat. (EUGEN LOVINESCU)

Mircea Snegur revine la sentimente mai bune în ultimul an al mandatului său, mai ales după pierderea alegerilor prezidențiale din 1 decembrie 1996, Mircea Snegur a revenit la sentimente mai bune față de România. (PETRACHE D. COJOCEA)

Recunosc că, inițial, am vrut să scriu un articol mustind de indignare, dar am revenit la sentimente mai bune în momentul când Materazzi, „călăul” lui Zidane, l-a executat și pe nevinovatul Barthez, iar Italia a devenit campioană mondială. (<http://astra.iasi.roedu.net/>)

A reveni la viață = A scăpa dintr-o boală grea; a se însănătoși:

E a treia oară când medicul o socoate pierdută și de două ori până acum a revenit la viață. (CEZAR PETRESCU)

E rece ca de gheață... Hai să cercăm de a-l face a reveni la viață. (VASILE ALECSANDRI)

A-i reveni (cuiva) graiul = A se reculege (în urma unei surprize, emoții etc.) putând vorbi din nou:

Până să-i revie graiul, Mantu le arătă prin semne ce ar fi voit să spună. (GALA GALACTION)

A-și reveni (în fire sau, rar, în sine) = A se deștepta, a se trezi după o criză, un leșin etc., la starea de mai înainte; a-și recăpăta cunoștința:

Își revine din oră în oră din zdruncinătura aceea a minții. (PETRU DUMITRIU)

Abia a doua zi ea începu a-și reveni în sine și recunoscă că se află în casa părintească. (NICOLAE GANE)

REVISTĂ

A face revista = A cutreiera, a vizita:

Făcând revista prin Paris, făcurăm cunoștință cu un turist englez. (ION CODRU-DRĂGUȘANU)

A trece în revistă (D. un comandant sau o persoană oficială) = A trece de-a lungul frontului unei formații militare care dă onorul; a inspecta trupele adunate în acest scop într-o anumită formație; a examina pe rând, succesiv:

I se dă acum o masă de marele vizir, și apoi – încă un fel de a onora pe domn – în fața lui se face plata ienicerilor, ceea ce-i procură mijlocul de a-i trece în revistă. (NICOLAE IORGA)

Șeful însă se plimba plictisit, încoace și încolo, cu ochii jumătate închiși, pe urmă se opri, se întinse de câteva ori de-i pocniră oasele, își aruncă privirea spre ceasornicul din perete și se repezi pe peron, unde prinse a trece în revistă pe pasagerii care tropăiau din picioare, zgribuliți și rebegiți de frig. (LIVIU REBREANU)

Trece în revistă situațiunea diferitelor state față cu războiul ce izbucnea. (ION GHICA)

REZEMA

A o rezema la... = a) A merge spre...:

Dacă îți avea nevoie de mine, răpeziți pe careva la Grivița; eu acolo o reazim. (V. I. POPA)

b) A ajunge la un anumit loc:

Au apucat sănătoasa de au răsmat-o la cetatea Buda. (DIONISIE ECLESIAIRCUL)

A rezema pereții (sau **peretele**) = a) A nu participa la dans, joc etc.:

Dragile mele de fete,/ Cum razimă cel părete. (POP.)

b) A sta degeaba:

Răzima și el... păreții cafenelelor. (ION AGÎRBICEANU)

A se rezema în contra cuiva = A se apăra de cineva sau de ceva:

Ion Vodă caută a se rezima în contra boierilor și a turcilor. (NICOLAE BĂLCESCU)

REZERVA

A-și rezerva dreptul de a... = A-și păstra pentru sine dreptul de a...:

Îmi rezervează dreptul de a face ultima corectură. (VASILE ALECSANDRI)

Poarta otomană a intervenit, în timp, ca o instanță care ratifica domniile, dar își rezerva dreptul de a le și alege, după caz. (ELISABETA NEGRĂU)

REZERVĂ

A avea rezerve = a) A-și exprima îndoielile asupra justiției unei teze:

Cum însă Antonescu avea rezerve morale, cât și ca militar, să părăsească pe fostul aliat, o debarcare a trupelor anglo-americane pe teritoriul român, i-ar fi servit la justificarea abandonării luptei alături de Germania [...] (GH. BUZATU)

b) A avea disponibile fonduri, resurse suplimentare:

Ungaria, care deși trebuie să facă față unei datorii mari, una din cele mai mari datorii pe locuitor din țările din Europa centrală și de est, avea rezerve valutare care, în trimestrul IV 1990, erau de peste 1 miliard de dolari (fără aur) [...] (FLOREA DUMITRESCU)

N-a contat prea mult din moment ce URSS avea rezerve naturale inepuizabile și viața oamenilor nu avea valoare. (<http://www.historia.ro/>)

REZOLUȚIE

A face rezoluțiune (Îvr.) = A se hotărî:

Spre a nimici proiectul rivalului său, face rezoluțiune a se duce însuși în Moldova. (GH. ASACHI)

REZON

A avea rezon = A avea dreptate:

(Eliptic) [Jupân Dumitrache:] *Eu am ambâț, domnule, când e vorba la o adică de onoarea mea de familist...* [Ipingescu:] *Rezon!* (I. L. CARAGIALE)

Observația lui peiorativă avea rezon, dacă te gândea la zdrahonii de gardieni ce stăteau la cele câteva intrări în „Orașul soarelui”. (LEO BUTNARU)

A pune sau **a aduce** (pe cineva) **la rezon** = A învăța minte pe cineva:

Începe să devină primejdios și trebuie pus la rezon. (CEZAR PETRESCU)
– *Mizerabile! mă ameninți?... te voi aduce la rezon.* (IOAN M. BUJOREANU)

A-și ieși din rezon (Nob.) = A-și ieși din minți:

Femeia în lipsa-ți din rezon-și va ieși. (ANTON PANN)

REZULTAT

A da rezultat (sau **rezultate**) = A produce efectul dorit:

Știm că legile au dat un rezultat lamentabil, știm și cauzele profunde ale acestui rezultat; prin urmare, de ce să mai pierdem vremea și să îngroșăm degeaba această lucrare, care și așa a devenit prea voluminoasă? (C. DOBROGEANU-GHEREA)

După ce solitudinea guvernanților noștri au dat rezultatele cele mai frumoase pe toate terenurile; după ce de ex. bugetul cheltuielilor statului s-a suit în patru ani de guvernare roșie cu 30 de procente și mai bine [...] (MIHAI EMINESCU)

RIDICA

A (i se) ridica (cuiva) **pieptul** = A (i se) umfla pieptul prin inspirație:

Profesorul își ridică pieptul și respiră profund. (GALA GALACTION)

Niculaie amuți. Pieptul i se ridică și coborî repede. (MARIN PREDA)

A (se) ridica din (sau **dintru**) **morți** = A învia:

Atunci, cu sfânta vieții frenezie,/ M-am ridicat din morți a doua oară/ Și mi-am făcut din moarte-o cununie. (OCTAVIAN GOGA)

A zăcut el ce-a zăcut... Când s-a ridicat din morți, a început să iasă pe afară. (EUGEN BARBU)

A i se face (sau **a i se pune**, **a i se sui**, **a i se ridica**, **i se zburli** cuiva) **părul** (sau **chica**) **măciucă** (în vârful capului). v. **măciucă**.

A i se lua (sau **a (i se) ridica**) (cuiva) **o piatră** (de moară) **de pe inimă** (sau **cuget** ori **suflet** etc.). v. **piatră**.

A i se urca (sau **a i se ridica**, **a i se sui**, **a-i năvăli**, **a-i da**, **a-i ieși** etc.) **sângele la cap** (în față sau în obraz). v. **sânge**.

A nu ridica pliscul (Fam.) = A tăcea:

Să nu ridice pliscul, că pe ea n-a speriat-o și n-o sperie nimeni. (G. M. ZAMFIRESCU)

A ridica (sau **a scoate** ori **a lega**) **steag alb**. v. **steag**.

A ridica (ceva) **cu sufletul** (Înv.) = A susține ceva (fără a avea dovezi); a depune mărturie:

Acii oameni să ridice cu sufletele lor precum pe Simion Agapie și pe feciorii lui moșeni acolo... nu-i știa. (AXINTE URICARIUL)

A ridica (cuiva) **viața** (sau **zilele**) = A omorî (pe cineva):

Al cui e acel jungher? a întrebat împăratul... – Vreau să-l dau măriei-tale. Ia-l și ridică-mi cu el viața. (MIHAIL SADOVEANU)

A ridica (pe cineva) **din pulbere** (sau **din gunoi**, **din pământ**) = **a**) A scoate din anonim pe cineva:

Meritul său singur îl ridicase din pulbere, în cea mai însemnată slujbă a țării. (NICOLAE BĂLCESCU)

b) A ajuta (pe cineva) să depășească o situație disperată:

Să-și mute gândul la moșii ăi verzi, că nimeni n-o s-o ridice din gunoi. (BARBU DELAVRANCEA)

A ridica (pe cineva) **din scaun** (sau **din tron**) = A detrona (pe cineva):

Mehemed-aga... ridicase pe Dimitrie Vodă din scaun. (NICOLAE IORGA)

A ridica (pe cineva) **în ochii cuiva** = A face (pe cineva) să câștige mai multă apreciere din partea cuiva:

Că p-atunci nu erau d-alde Alecsandri, să ne cânte vitejiile și să ne înalțe în ochii lumii. (ION GHICA)

A ridica (sau **a înălța**) **în slavă** (sau **în slava cerului**, **(până) la cer**, **în slăvi**) (pe cineva) = A lăuda peste măsură (pe cineva), a înălța osanale (cuiva):

Nu uită, firește, să ridice în slavă pe Grigore Iuga (a cărui nevastă e o minune de frumusețe și elegantă, de s-ar prăpădi de admirație toate domnișoarele de prin Amaradia și împrejurimi [...]) (LIVIU REBREANU)

Ce-ai văzut tu la ea, Stănică, de-o ridici în slava cerului? (G. CĂLINESCU)

Dar de ascuți la troițeni, mai cu seamă la cei bătrâni, te apucă amețelile când încep ei să-și ridice biserica în slava cerului. (BARBU DELAVRANCEA)

A ridica (sau **a umfla**) **prețul** = A mări, a reconsidera valoarea; a scumpi (o marfă):

Iată la ce se reduce imputarea adusă guvernului liberal că ar fi ridicat prețul sării. (A. D. XENOPOL)

Ridică ori scad prețurile la grâne ori la vite cum poftesc ei. (CAMIL PETRESCU)

Nu aici trebuiau ridicate taxele și ridicat prețul. (FLORIN CONSTANTINIU)

A ridica ancora. v. **ancoră.**

A ridica armele (sau **arma, sabia**) **contra** (sau **asupra**) **cuiva.** v. **armă.**

A ridica casa în slavă = A face gălăgie foarte mare:

Când mama nu mai putea de obosită, și se lăsa câte oleacă ziua să se odihnească, noi băieții, tocmai atunci ridicam casa în slavă. (ION CREANGĂ)

A ridica cornul (Îvr.) = A se mândri:

[...] *nece rădicareți în sus cornul vostru și nu gicereți Dzeului nedreptate.* (PSALTIREA)

A ridica cuțitul (sau **buzduganul, sabia, toporul**) (asupra cuiva) = A amenința cu moartea (pe cineva):

Zmeul ridică buzduganul și aruncă cale de trei poștii, plecă după aceea cu Stan, pentru ca acesta să-l arunce de alte trei poștii ori, dacă-l poate, și mai departe. (IOAN SLAVICI)

Pe lumea asta se poate ca un frate să ridice cuțitul asupra unui alt frate. (POP.)

A ridica cuvinte rele (sau **violene** etc.) (asupra cuiva) (Înv.) = A vorbi (pe cineva) de rău; a bârbi (pe cineva):

Multe cuvinte reale și ficlone îi rădicară asupra. (ANONIMUL CANTACUZINESC)

A ridica danțuri (Înv.) = A dănțui:

Furnicile [...] mari și lungi danțuri ridicară. (DIMITRIE CANTEMIR)

A ridica din cenușă (sau **din ruine**) = A reconstrui (din temelii):

Bucureștiul viitorului are grădini suspendate, parcări cu sute de locuri, poduri spectaculoase și palate ridicate din ruine. (<https://adevarul.ro/>)

A ridica din umeri = a) A-și arăta nedumerirea (sau indiferența) față de ceva (sau de cineva):

Poate-avea el oaste cât frunză și iarbă,/ Eu ridic din umeri și îmi răs în barbă. (I. L. CARAGIALE)

Tell, totdeauna serios, ridică din umeri, arătând astfel că sunt și riscuri inevitabile și e bine să fie cu grijă. (CAMIL PETRESCU)

Tata s-a uitat lung la el, apoi a ridicat din umeri. (AL. VLAHUȚĂ)

b) A arăta că nu-și amintește de ceva:

Dimineața, după ce le-a dat de mâncare, Sfânta i-a întrebat. Niciunul n-a răspuns, toți înălțau din umeri și se mirau că nu mai auziseră de-așa nume. (<http://www.e-calauza.ro/>)

A ridică Divanul (Înv.) = A încheia lucrările divanului:

Deci, vezirul Kiupruliul au și chemat pe haznetarul lui și i-au zis în taină: „Vezi cel boier bătrân moldovan ce stă la divan să-l iei și să-l duci la odaia ta, până s-a ridică divanul, și apoi să-l aduci la mine în taină că-mi trebuiește”. (AL. VLAHUȚĂ)

A ridică drapelul luptei pentru... v. drapel.

A ridică făgăduință (Înv.) = A făgădui, a promite:

Eu râdic făgăduința mea voao. (BIBLIA)

A ridică glasul (la cineva) = A se plânge (cuiva):

La cine să ridicăm glasul săracii de noi? (VASILE ALECSANDRI)

A ridică glasul (sau **glas, tonul**) (Înv.) = A vorbi tare; a vorbi cu îndrăzneală, a protesta:

Încerca el Toader Strâmbu să ridice glasul, dar oamenii nu-l luau în seamă când era vorba de o treabă așa de însemnată. (LIVIU REBREANU)

– *Domnule maior, nu-ți permit să ridici tonul! strigă deodată, înfuriat, Baloleanu. Dumneata ești aici sub ordinele mele, nu eu la ordinele dumitale!* (IDEM)

Nicu, din când în când, ridică glasul și-i spune, ca să audă toată lumea, lucruri indifferente. (BARBU DELAVRANCEA)

A ridică gonire (Înv.) = A goni:

Rădicară gonire spre Pavel și spre Varnava și scoaseră ei din hotarul lor. (CORESI)

A ridică izbândă (Înv.) = A izbândi, a învinge:

Scoală Doamne-n mânie, rădică izbândă. (DOSOFTEI)

A ridică în picioare (sau **în sus**) = A mobiliza; a porni la luptă:

Arhon sărdar ... rădică toată agia în picioare. (VASILE ALECSANDRI)

– *Uite, adause el, nu pot dormi; îmi trebuie lume, joc, cântec, veselie. Să ridicăm tot târgul în picioare.* (NICOLAE GANE)

A ridică jalbă. v. jalbă.

A ridică mai (pre)sus (sau **a se ridică până la...**) = A se înnobila (din punct de vedere moral):

Darul lui fericit ne împacă și ne ajută să ridicăm mai sus gândurile noastre. (GALA GALACTION)

A ridică masa = A strânge vesela și tacâmurile de pe masă după ce s-a terminat de mâncat; a sfârși masa:

Lăpușneanul porunci să ridice masa. (C. NEGRUZZI)

A intrat de câteva ori în casă pentru ca să ridice masa și i-a găsit mereu la fel, el cu pipa în gură la un colț de masă, iară ea în celalalt colț. (IOAN SLAVICI)

Aide, ridică masa și te cară de aci. (P. ISPIRESCU)

A ridică mănuașă. v. mănuașă.

A ridică mâinile (către cineva) (D. oameni) = A se preda:

Un bărbat a fost împușcat exact în momentul în care ridică mâinile pentru a se preda. (<https://www.europafm.ro/>)

Îi înconjurăm, nu mai au nicio scăpare. Ridică mâinile sus. Vor să se predea. (TITUS POPOVICI)

A ridică mâinile (sau, rar, **mâna**) **către cineva** = A implora (pe cineva):

Așa zice Domnul Dumnezeu: „Iată voi ridica mâna Mea către neamuri și către popoare

voi înălța steagul meu. Ele vor aduce pe feciorii tăi pe brațe și pe fiecele tale pe umeri le vor purta.” (BIBLIA)

A ridica mâna (sau **două degete**) = A cere cuvântul:

Mărdel a ridicat două degete, ca la școală. Fane îl observă și mărinimos, îi acordă cuvântul: – Da, bă, ce e? (ADRIAN MATEI)

Cu madame Roy am avut un incident în timpul unei ore de curs, când am ridicat două degete, așa se făcea pe atunci, și am cerut să ies la toaletă. (BARBU OLLĂNESCU-ORENDI)

A ridica mâna (sau **mâinile**) **asupra cuiva** (sau **spre cineva**). v. **mână**.

A ridica mînea la fileu (sau **la plasă**) (Arg.) =
a) A crea condiții favorabile cuiva:

Nu pot să uit ce sentimente m-au încercat, era ca o stare de extaz aproape, când l-am avut partener pe Ștefan Iordache, care efectiv te trăgea în direcția dorită, îți ridică mînea la fileu, te conducea acolo unde dorea el [...] (VLADIMIR GĂITAN)

Așa, v-ați flancat de doi secretari care vă ridică mînea la plasă, din partidele aflate la putere, ceea ce nu este normal din punct de vedere democratic. (MONITORUL OFICIAL al ROMÂNIEI, vol. 14, 2003)

b) (D. femei) A excita un bărbat.

A ridica moralul (cuiva). v. **moral**.

A ridica o perpendiculară (Mat.) = A trasa o dreaptă perpendiculară pe altă dreaptă sau pe un plan:

Cu ajutorul panglicii și ruletei se pot construi, la nevoie, și triunghiuri dreptunghice și deci se pot ridica sau coborî perpendiculare. (MANUALUL INGINERULUI FORESTIER, vol. 83)

A ridica o pretenție (sau **pretenții**) = A pretinde (un lucru considerat ca fiind un drept cuvenit):

Toți ceilalți invalizi de picioare... ar veni în jurul meu și-ar ridica pretenții de proprietate. (AL. SAHIA)

Îți vine azi, mâine se-nvârte pe-aici și trage cu urechea, poimâine ridică pretenții: vreau casă, vreau cantină [...] (NICOLAE ȚIC)

A ridica o problemă (sau **o chestiune**) = A pune în discuție o problemă:

Am să ridic această problemă în comitetul regional. (MARIN PREDĂ)

Dacă românii ar ridica această problemă, eu personal aș fi pentru plebiscit și să lăsăm popoarele să hotărască unde vor să aparțină. (FLORIN CONSTANTINIU)

A ridica o problemă (sau **probleme**) = A crea o situație nouă care trebuie rezolvată:

Experimentarea instruirii practice a elevilor în producție ridică probleme deosebite. (GAZETA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI, nr. 652, 1962)

A ridica obiecții = A obiecta; a învinui:

Copilandrul nu prea avea aerul să-l creadă. Ridica obiecții. Pune condiții. (N. D. COCEA)

Această relativitate a punctului de vedere științific îndulcește vechiul dogmatism teoretic, în numele căruia se puteau ridica obiecții de mare însemnătate față de atitudinea religioasă. (TUDOR VIANU)

A ridica ocară = A ocări, a huli:

Păgânii... să nu mai rădice pre creștini ocară. (DOSOFTEI)

A ridica ochii (sau **nasul, fruntea**) **din** (sau **de pe**) (**lucrarea, cartea** etc. **din față**) = A ridica privirea din... (sau de pe...); a întrerupe lucrul, lectura etc.:

Vorbise fără să ridice fruntea din hârtiile întinse pe masă. (MARIN PREDĂ)

A ridica paharul (sau **un pahar, un pocal, o cupă, toast, un toast** etc.) = A închina în cinstea cuiva:

Sunt fericit a constata că nu uiți a ridica și pentru amicul d-tale câte un toast bine simțit (toast, adică pahar). (I. L. CARAGIALE)

Râzând Odin și ridicându-și cupa/ M-ar saluta. (MIHAI EMINESCU)

Stan a închinat un pahar chiar în sănătatea clopotului celui mare, care s-a făcut pe socoteala lui Mitrea. (IOAN SLAVICI)

Fraților! zise el, să bem pocalul acesta în sănătatea cui știi eu. (MIHAIL SADOVEANU)

A ridica pe (sau spre) cruce (Înv.) = A răstigni:

Se ridică cu voie spre cruce și muri trupului. (CORESI)

A ridica perdeaua. v. perdea.

A ridica pumnul la cineva = A amenința (pe cineva) cu bătaia:

Mara scrâșni puțin din dinți și ridică pumnul, apoi o luă cu pași încă mai grăbiți spre casa lui Bocioacă. (IOAN SLAVICI)

Un copil avem; să ridice pumnul la ai lui până s-o satura. (MARIN PREDA)

A ridica război (Înv.) = A porni război; a purta război:

În vremea aceea Filistenii s-au ridicat cu război asupra lui Israel și Israelii au fugit de Filistenii și au căzut biruiți pe muntele Ghilboa. (BIBLIA)

El războiu asupra cuivași n-au rădicat. (CONSTANTIN CANTACUZINO)

A ridica sprâncenele (sau din sprâncene). v. sprânceană.

A ridica stâna = A desface stâna toamna și a coborî cu turma și cu toate uneltele păstorești de la munte:

Se încheie socotelile, se ridică stâna și se reformează turmele [...] (GEORGE MAIOR)

A ridica steagul revoltei (sau răscoalei) ori (rar) steag de răzvrătire. v. steag.

A ridica ședința = A declara ședința terminată:

Aveți puțința, d-le președinte, de a părăsi fotoliul, de a ridica ședința, dar nu puteți să-mi luați cuvântul... (BARBU DELAVRANCEA)

Propun să ridicăm ședința și să ne transportăm la fața locului pentru a ne convinge în persoană. (EUGEN LOVINESCU)

A ridica tabăra (sau taberele) = A desface corturile unei tabere și a se muta în altă parte:

Mihai Vodă ridică tabăra și se trase spre râul Argeșului. (NICOLAE BĂLCESCU)

Sultanul își ridică tabăra într-o margine a Târgoviștei. (GEORGE COANDĂ)

A ridica trupe (sau oaste, ostași oști, oștire) (Îvp.) = A strânge, a aduna, a recruta oaste, a înrola ostași pentru a porni la luptă:

Leul, de multă vreme, ridicase oștire./ Să se bată cu craiul ce se numea Pardos. (GR. ALEXANDRESCU)

În același timp, sleirea posibilității de a ridica trupe barbare era atât de mare, încât nu se mai putea spera așa ceva. (NICOLAE BĂNESCU)

Guvernând despotice teritoriile administrate de pașalâcul din Vidin, Pasvan-Oglu ridică oști dintre populația de aici cărora trebuia să le asigure cai, arme și hrană. (STAN APOSTOL, CONSTANTIN VLĂDUȚ)

A ridica un deget (sau brațul) = A acționa:

Crezi dumneata că eu pot să ridic un deget până ce nu am încredințare deplină? (MIHAIL SADOVEANU)

A ridica un incident. v. incident.

A ridica un număr la (o) putere (Mat.) = A înmulți un număr cu el însuși de câte ori arată exponentul:

Și în acest caz n-ar mai fi fost nevoie de recomandarea de a nu se ridica numărul la puterea o sută!! (GAZETA MATEMATICA, vol. 37, 1931)

A ridica un număr la cub (Mat.) = A înmulți pătratul unui număr cu numărul simplu:

Se ridică ambii membri ai ecuației la cub, utilizând formula [...] (<http://www.math.md>)

A ridica un număr la pătrat (Mat.) = A înmulți un număr cu el însuși:

Ce vrem să facem este să ridicăm la pătrat (ori să înmulțim cu sine însuși) un număr ce se termină cu cifra 5 [...] (<http://scientia.ro/>)

A ridica un plan (Top.) = A determina prin măsurători poziția punctelor dintr-o regiune și a le reprezenta pe un plan:

Îmi aduc aminte că ridicam planul unui petic de moșie. (ION GHICA)

A ridica viața (sau **zilele**) (cuiva) = A ucide (pe cineva):

[...] tu ești atotputernic în adevăr, poți să-mi ridici viața, însă mai mult decât tine sunt eu însumi stăpână pe viața mea. (NICOLAE GANE)

La pământ îl arunca și zilele-i rădica. (POP.)

„Merg la casa Vâlcului/ De pe malul Prutului/ Ca să-i ridic zilele,/ Să mă duc cu dânsle.” (VASILE ALECSANDRI)

A ridica vrajbă (Înv.) = A învrăjbi:

Vrea... să rădice pri îns pâră și vrajbă. (VARLAAM)

Am văzut tunete la miazăzi, și asta înseamnă că va fi război și tăiere și unul pe altul se va ridica cu vrajbă și multă pacoste va fi de fiarele sălbatice, și în unele locuri. (PAUL EUGEN BANCIU)

A ridica, a înălța, a pune (sau **a se urca, a veni**) **în scaun** = A aduce (sau a veni) la domnie, a (se) face domn:

O să te ridicăm pe tine în scaun. (P. ISPIRESCU)

Tu ai să te urci pe scaunul împărăției mele, fiindcă eu n-am moștenitor până acum. (IDEM)

Să vestești tuturora... că ieri am pus pe Bogdan pe scaunul Moldovei. (BARBU DELAVRANCEA)

Fu cel dintâi prinț care veni în scaun însoțit de o mulțime de greci. (NICOLAE BĂLCESCU)

A se ridica (cu vorbe rele) asupra cuiva = A se răsti la cineva; a-și vărsa mânia (sau necazul) pe cineva:

– Când ați sosit aici? s-a ridicat asupra lor, măreț, riga. (MIHAIL SADOVEANU)

A se ridica cu oaste pre cineva (sau **cu sabie asupra cuiva**) (Înv.) = A porni război împotriva cuiva:

Amândoi ginerii împăratului se sculară cu oaste și veniră în ajutorul socrului lor. (P. ISPIRESCU)

A se ridica cu pâră (asupra cuiva) = A găsi (cuiva) pricină; a pârî (pe cineva):

Duca Vodă... au priceput că s-or rădica boierii cu pâr'asupra lui și nu să va mai întoarce la domnie. (ION NECULCE)

A se ridica din cenușă = A-și crea o situație bună, pornind de la una foarte rea; a reface, a reconstrui după o distrugere:

Din cenușa celor două Războaie Mondiale s-au ridicat instituții care urmau să vegheze la bunul mers al civilizației. (<http://www.dw.com/>)

Nu-și mai propune nimeni azi să preia cu bani puțini o fabrică de la stat pentru a ridica din cenușă propria afacere, luată chiar așa, prin rapt. (m.hotnews.ro/)

Ridică-te din cenușă și devino un luptător de elită! (<http://alinailioi.ro/>)

A se ridica în (sau **pe**) **coate** = A părăsi poziția de culcat, săltând de jos numai trunchiul și sprijinindu-l în coate:

Pe coate încă o dată mă mai ridic o șchioapă de la pământ. (LUCIAN BLAGA)

A se ridica în capul oaselor = A se scula și a sta așezat pe locul unde mai înainte fusese așezat:

Radu se deșteptă vesel de dimineață, se ridică singur în capul oaselor. (AL. VLAHUȚĂ)

Și-a dat silința să se ridice în capul oaselor. În zadar. (CĂLIN TORSAN)

A se ridica în picioare = A se pune în mișcare, a porni la luptă:

Feliuritele popoare ce locuia în țările aceste întinse s-au rădicat în picioare. (GH. ASACHI)

A se ridica în scări = A se scula în șa, sprijinind picioarele în scări:

Radu-n scări se ridica,/ Ca vulturul se uita. (VASILE ALECSANDRI)

M-am ridicat în scări eu pan Vladislav cel tânăr și m-am dus cu oamenii mei ca să răzibun pieirea tatălui meu. (MIHAIL SADOVEANU)

A se ridica în șa (sau **în scară**) = A încăleca:

Măria sa s-a ridicat iar în scară. (MIHAIL SADOVEANU)

Atunci tânărul nostru împărat în scări de aur s-a rădicat. (POP.)

A se ridica la luptă. v. **luptă.**

A se ridica mai presus de orice critică = A atinge un nivel foarte înalt:

[...] *tu te-ai rădicat mai presus de orice critică sau calomnie.* (I. L. CARAGIALE)

A se ridica pe călcâie = A sălta de la pământ vârful picioarelor, sprijinind corpul pe călcâie:

Să ridică puțin pe călcâie, să întoarse spre fereastră. (BARBU DELAVRANCEA)

Se ridică pe călcâie, îi face semn ciungului care se apropie prietenos: lovește-! îi spune Jesse și îl arată pe Iulian. (<https://feher.live/>)

A se ridica spre lumină (Înv.) = A se limpezi, a se clarifica, a se lumina:

Cele neluminate spre lumină să se rădice. (PRAVILA de la GOVORA)

A(-și) ridica capul (sau (înv.) **cap**). v. **cap**.

A(-și) ridica fruntea (sau **capul** sau, înv., rar, **gâtlejul**) = A se arăta dârz, plin de curaj, a deveni amenințător; a se răzvrăti:

S-o-ntâmpla, cu vreme, România s-ardice fruntea sa. (GR. ALEXANDRESCU)

Să nu-și mai rădice mândrul și sămățul gâtlej în fală. (DOSOFTEI)

Vornice, nu ridica capul în sus! (BARBU DELAVRANCEA)

A(-și) ridica glasul (sau **glas, graiul**) (Înv.) = **a**)

A vorbi:

Aceia rădicară glas, grăind. (CORESI)

b) A-și spune păsul, a se plânge (cuiva):

La cine să ridicăm glasul săracii de noi? (VASILE ALECSANDRI)

c) A ridica tonul:

Nicu, din când în când, ridică glasul și-i spune, ca să audă toată lumea, lucruri indiferente. (BARBU DELAVRANCEA)

A(-și) ridica nasul (**sus** sau **mai sus decât se cuvine**) = A fi înfumurat; a deveni obraznic:

Gospodarii buni... nu-și rădică nasul mai sus decât se cuvine. (VASILE ALECSANDRI)

Ian tacă-ți gura cu fleacuri de-aiste... auzi cuvinte?... scăpătați!... răzeși!... da noi ce suntem? împărați cu... pentru că nu-și ridică nasul mai sus decât se cuvine... ca de-alde d-ta, care vrei să te-nalți ca ciocârliă... (IDEM)

A(-și) ridica ochii (sau **privirea**) = A privi în sus; a privi:

Rădicați ochii voștri și vedeți holdele, că sămt plăvițe amu cătră seacere. (VARLAAM)

Pe când povestea, își ridică ochii spre dânsul și se întreba mereu ce-și spunea de faptul că pe dânsul îl primise și pe Mandrea nu. (EUGEN LOVINESCU)

A(-și) ridica ochii (sau **sufletul**) **către Dumnezeu** (În limbajul bisericesc) = A(-și) îndrepta gândul spre Dumnezeu; a se ruga:

Cătră tire, Doamne, rădicaiu sufletul mieu. (PSALTIREA)

Nicio faptă nu voi săvârși fără' de a-mi ardica ochii către tine. (SIMION MARCOVICI)

A(-și) ridica (sau **a-și lua**) **mâna de pe cineva** = A înceta de a mai ajuta, de a mai ocroti pe cineva:

Eu îmi iau mâna de pe tine. La mine au slujit mulți. Au avut ce învăța, când mă văd își scot pălăria. (EUGEN BARBU)

Debarcarea lui Miloșevici se datorează în bună parte și faptului că susținătorii săi din răsărit și-au luat mâna de pe el. (<http://stirileprotv.ro/>)

A-i ridica (cuiva) **panaghia** (sau **praznic, parastas, paos**) (În practicile religioase) = **a**) A face slujbă pentru pomenirea unui mort, în cursul căreia se urcă și se coboară succesiv un colac făcut anume:

La patruzeci de zile se cheamă preotul de-i rădică panaghia, făcându-i atunci și veșnica pomenire. (SIMION FLOREA MARIAN)

b) A omorî:

Se vede că aici i-a ridicat lupul panaghia. (POP.)

c) (Îrn.) A înjura (pe cineva):

Atâta i-a trebuit lui Moș Luca, și-apoi lasă pe dânsul: câte parastase și panaghii, toate i le-a rădicat. (ION CREANGĂ)

A-i ridica cuiva pe cineva în cap = A face (pe cineva) să se răzvrătească împotriva (cuiva):

Voiai să chemi Siguranța de față cu el și cu Dan. Să ne ridici tipografia în cap. (AUREL BARANGA)

A-și ridica glasul în favoarea (sau **împotriva**) **cuiva** (sau **a ceva**) = A lua atitudine în favoarea (sau împotriva) cuiva (sau a ceva):

Starea aceasta era prea umilitoare pentru populația băștinașă. Dar cine era să-și ridice glasul împotriva ei? (ION I. NISTOR)

Și dacă ai putut colabora la acest ziar, cred că ai făcut-o pentru că ai văzut că uneori ridică glasul în favoarea muncitorilor. (G. IBRĂILEANU)

A-și ridica pălăria (sau **căciula**) (**dinaintea** sau **în fața cuiva**) = **a**) A saluta (pe cineva):

Zări o față cunoscută și își ridică pălăria. (ION AGÎRBICEANU)

Trecătorii se opreau să-și ridice pălăriile. (CEZAR PETRESCU)

b) A-și arăta prețuirea, admirația (față de cineva); a recunoaște meritele (cuiva):

Eu îmi iau mâna de pe tine. La mine au slujit mulți. Au avut ce învăța, când mă văd își scot pălăria. (EUGEN BARBU)

A-și ridica viața = A se sinucide:

Sunt capabil să-mi ridic viața. (MIHAIL SADOVEANU)

Eu nu-nțeleg de ce și-a ridicat viața... (ADRIAN ANGHELESCU)

Curcurele legionarilor intransigenți merg până acolo cu afirmațiile, că Profesorul NAE IONESCU ar fi fost obligat de autorități să-și ridice viața și că, în acest sens, i s-ar fi dat un termen de grație, care a expirat ieri. (DORA MEZDREA)

A-și scoate (sau **a-și arunca, a-și lepăda** etc.) **masca** ori **a ridica** (sau **a lua, a smulge, a rupe**) **cuiva masca**. v. **mască**.

RIDICARE

Ridicarea (unui număr sau numărului) la o putere (sau, înv., **la o potență**) (Mat.) = Înmulțirea unui număr cu el însuși de câte ori arată exponentul:

Echipa Digitaliada vă propune un proiect didactic privind însușirea noțiunilor de ridicare la putere cu exponent număr natural a unui număr natural. (<https://www.digitaliada.ro/>)

Formarea potenței unui număr poartă numele de rădicarea numărului la potență. (CONSTANTIN CLIMESCU)

Ridicarea (unui număr) la pătrat (Mat.) = Înmulțirea unui număr cu el însuși:

Știm, de la abaterea standard, că ridicarea la pătrat amplifică ponderea pe care o au variabilele distanțate puternic de la medie. (CRISTIAN OPARIUC-DAN)

RIDICHE

A freca (cuiva) **ridichea (la nas)** = **a**) A bate rău (pe cineva):

Făt-Frumos privea și creștea carnea pe el de mulțumire, când vedea că freacă ridichea becisnicului de zăcaș, după cum i se cuvenea. (P. ISPIRESCU)

b) (Fam.) A-i face cuiva greutăți; a certa aspru pe cineva:

Vorbeau tare, să audă conservatorii: azi le frecăm ridichea numărul unu! Am adunat documente. (ION PAS)

I-am spus-o, de câte ori ne întâlneam și-mi „frecă ridichea” fiindcă îi ajunsese la ureche că evoluam totuși periculos, „că ai melancoliei de curvă ideologică”. (RADU COSAȘU)

Trei hitleriști, izbucnește el, trei, dom'le, mi-au vârat pistoalele în coaste, în timp ce al patrulea îmi freca ridichea cu același întrebări. (HARALAMB ZINCĂ)

A freca ridichea (pe cineva) = A bate rău pe cineva:

Măi, nu ne cade limbricul ăsta în mână, spuneau uneori muncitorii; ce i-am freca ridichea. (ION PAS)

A freca ridichea cuiva = A muștrului, a bate bine pe cineva, a-i face mizerii cuiva; a-i trage o scărmaneală cuiva:

Freacă ridichea becisnicului de zăcaș [leneș]. (P. ISPIRESCU)

RINDEA

A da (ceva) **la rindea** = A rindelui:

O lună încheiată au pilit, au dat la rindea, au nituit, au sudat și n-au arătat nimic nimănui [...] (<https://habarnam.ro/>)

A trage la rindea = A sforăi:

Dentistul sforăia în cameră, se auzea pe fereastră cum trăgea la rindea: frrr! frrst! (D. R. POPESCU)

RISIPĂ

A purcede în risipă (Înv.) = A se risipi, a se distruge, a se nimici:

Plugurile cu boi și stogurile cu pâne [...] toate în răsipă au purces. (NICOLAE COSTIN)

RISIPI

A se răspândi (sau **a se risipi**, **a se împrăstia**) **ca potârniche** (sau **ca pui de potârniche**). v. **potârniche**.

ROADE

A roade (cuiva) **urechile** (sau **capul**) = A plictisi (pe cineva) repetându-i mereu același lucru:

Acei nespălați care-mi rod urechile să le dau fata. (ION CREANGĂ)

A roade (pe cineva) **la inimă** = A umple de neliniște, de supărare:

[...] *ca să dovedim însă cât de adâncă și pătrunzătoare era finețea spiritului ei, cată să arătăm că cu toată arta ce puse Păturică în lucrare spre a face să dispară din trăsăturile feței sale întunecoasele intențiuni și aspirări ce-i rodeau inima, nu numai că nu putu să o amăgească, dar o făcu chiar să înțeleagă și mai bine cu cine are a face.* (NICOLAE FILIMON)

Și dacă în viața mea vreo părere de rău mi-a ros inima, apoi aceasta a fost părerea de rău că n-am stat și eu măcar doisprezece ani la Paris spre a învăța cum se mănâncă ouăle moi!... (CALISTRAT HOGAȘ)

A roade pragul cuiva = A vizita pe cineva prea des, prea stăruitor:

Mă îmbrac repede și pornesc să le rod pragul oamenilor. (CEZAR PETRESCU)

Fii foarte sigur, dragă Jorjică, că nu-ți va roade pragul. (D. D. PĂTRĂȘCANU)

A-l roade (sau **a-l usca**) **la ficați** (pe cineva) (Fam.; mpl.) = **a)** A simți o durere fizică foarte puternică. **b)** (D. griji, de necazuri) A frământa, a chinui (pe cineva):

Și apoi o rodea la ficați călcarea poruncii tatălui lor. (P. ISPIRESCU)

Cum mă? Da pă mine și pă toată negustorimea asta din Obor nu ne seacă la ficați

orânduirea de azi? Dac-ai ști cum ne jegmănea oamenii agiei [organ administrativ din sec. al XIX-lea, însărcinat cu menținerea ordinii publice]. (CAMIL PETRESCU)

Banii, banii, cheltuișe șase sute de lei de pomana dracului, asta îl seca la fîcați. (NICOLAE ȚIC)

ROAGĂ

Vine ea roaga = Se spune celui care refuză să facă un bine sau uită binele făcut de altul:

Așa faci? Bine, bine; vine ea roaga; o să ai și tu nevoie de mine. (D. UDRESCU)

ROATĂ

(A fi) cât roata carului = (A fi) foarte mare:

Într-una din seri, răsărise o lună mare cât roata carului, de culoare mov, poleind lumea [...] (ȘTEFAN DUMITRESCU)

Furtunile cu tunete și fulgere se amestecau cu ninsorile, iar vânturile reci erau atât de puternice încât am văzut bulgări de zăpadă cât roata carului mânați cu furie peste câmpie. (PRINCIPESA ILEANA)

A (se) face roată (în jurul sau împrejurul cuiva ori a ceva) = A înconjura:

Oamenii se făcuseră roată împrejurul lui. (P. ISPIRESCU)

La ieșire, câteva muieri din sat făcură roată în jurul ei și începu vorba despre cele spuse în Duminica Floriilor. (BARBU DELAVRANCEA)

Soldații făcură roată la loc, în jurul focului, după ce se așezară ofițerii. (CEZAR PETRESCU)

S-ar fi oprit circulația în toate stațiile, s-ar fi iscat imediat povești despre mine, dar lumea n-ar fi putut face roată în jurul corpului meu lipsit de viață. (ALEXANDRU POPA)

A da (o) roată sau (rar) **roate** = A merge de jur împrejur:

Corbii-n pribeagul lor drum dau roate prin zarea pustie. (G. COȘBUC)

Moșii vin din creierul munților, dau o roată prin târg [...] și pornesc înapoi. (GEO BOGZA)

A face (o) roată, a da o roată (sau **roata**) = A alerga:

Fă o roată pân-acasă. (POP.)

A fi a cincea roată la car (sau **la căruță**). v. **cincilea**.

A fi cu trei roate la car = A fi zăpăcit, nebun:

Înțeles-ați oare vrun singur cuvânt măcar? Mă tem că hatmanul nostru e cu trei roate la car. (B. P. HASDEU)

A fi pe roată (D. o situație) = A fi schimbător:

Ah! Norocule, slăvitule, știi că starea-ți e pe roată. (COSTACHE CONACHI)

A împinge (sau **a da**) **la roată cu cineva** (ori **a pune umărul la roată**) = A ajuta pe cineva:

Pe aceștia nu-i pot stima și cred că nu-s vrednici de stimă, și de aceea am făcut mai sus deosebirea dintre ei și dintre cei cari pun umărul la roată, nu numai strigă de departe [...] (VASILE PÂRVAN)

Dacă nu se va pune umărul la roată, desigur că țăranul își va face dreptate cu toporul și vom asista la cel mai sfâșietor spectacol – „revoluția agrară”. (NICOLAE LIU)

A merge (sau **a fi**) **ca pe roate** = A se realiza fără piedici; a fi activ:

[...] *lucrurile parcă se mai liniștiseră și transporturile pe care le făcuseră la Madame Brunelle merseseră ca pe roate.* (CEZAR GIOSAN)

Din acel moment toate mergeau ca pe roate și foarte rar mai trebuia să mai muștruluiască pe câte cineva. (LIVIU OLTEAN)

Este o împrejurare nedorită, dificilă, care a costat bugetul României și care presupune măsuri impopulare și, inevitabil, nu poate merge chiar ca pe roate într-o țară în care sunt atâtea probleme și care ea însăși nu merge ca pe roate. (MONITORUL OFICIAL al ROMÂNIEI, vol. 17, 2006)

A merge de-a roata (sau **de-a zbârdigoala**). v. **merge**.

A pune (cuiva) **bețe în roate**. v. **băț**.

A pune pe roate = A organiza (o lucrare, o acțiune) în așa fel încât să se realizeze fără piedici:

Sarchis Agopian dă faliment și pleacă în Anglia, unde avea o soră, pentru a pune pe roate o nouă afacere. (ȘTEFAN AGOPIAN)

De hrana noastră, ne previne, se ocupă cei care ne-au angajat: va fi un pic mai puțin consistentă în primele zile, până se va pune pe roate fabrica. (ANA NOVAC)

A se duce de-a roata = A se rostogoli:

– *Ce este? strigă Costin, sărind drept în picioare – Nimică!... o fărâmtură de stâncă se duce de-a roata în vale.* (NICOLAE GANE)

Deasupra sufla furtuna așa de puternic, încât ducea păsările de-a roata în aer. (IDEM)

A se întoarce roata (sau **sfera**) = A se schimba situația; a se întoarce norocul:

S-o întoarce, el, roata și la mine. (POP.)

Nu știi cum se-ntoarce roata,/ Azi la mine, mâine la tine. (ANTON PANN)

Și de să va întoarce sfera... atunci după cuvânt, cu tot sufletul voiesc cu cinste pe Erotocrit de bărbat să-l priimesc. (IDEM)

A se întoarce roata = A se schimba situația (în defavoarea cuiva):

La toate vine rândul, după cum se întoarce roata, că de-aia e roată, să se întoarcă, iar nu să stea locului. Și-i veni rândul și lui Neghiniță, gândul lumii. (BARBU DELAVRANCEA)

Nu mai întorc ei roata înapoi, orice ar face... (ION LĂNCRĂNAN)

A trage la roată = A juca la roata norocului:

Se dăduseră în dulap și cu barca, intraseră prin panorame... trăsuseră la roată să-și încerce norocul. (ION PAS)

A trage pe roată = **a)** A modela pe roată (un vas de pământ):

Olarii dintr-un pământ... fac și ulcior, și alt vas, tot un fel pe roată tras. (POP.)

b) A supune torturii cu roata:

L-a chinuit tare, l-a tras pe roata morii.

(POP.)

Să fie rupt cu roata. (TITUS POPOVICI)

Ascultă-mă pe mine, tu într-un fund de lume, pe el îl trag pe roată, iar pe mine mă omoară, de data asta, cum își omorau bunii tăi robii nevrednici. (ANA DAMIAN)

A veni roata la știrbină (și drăguș la căuș) = A fi nevoit a cere ajutorul cuiva care nu ți-e binevoitor, care te are la mână cu ceva:

C-apoi atunci iarăși mi-ți ajunge drăguș la căuș, și soră-mea nicovala vă va ține în spate, iar eu vă voi bate pe rudă pe sămânță, ca să prindeți la minte. (ION CREANGĂ)

A-i fi (cuiva) **carul într-o roată** = A avea o stare materială rea, precară:

Apoi da, carul vostru e într-o roată, puteți umbla după cai verzi pe pereți. (LIVIU REBREANU)

Alba nainte, albă la roată = Se spune despre cei săraci care folosesc același lucru (în toate împrejurările):

Și apoi îndată da bici iepelor, zicând: Alba-nainte, alba la roate, Oiștea goală pe de-o parte. (ION CREANGĂ)

– *Tot alba la roată, moșule, tot? zisei eu când fui lângă moșneag. – Apoi, dă, domnișorul, mânjii la praștie, pân' s-or mai da și ei la ham; așa a lăsat D-zeu, răspunse el vârând cutea în tioc, or să ajungă ei și la roate, n-aibă grijă!...* (CALISTRAT HOGAȘ)

A-și face ochii (sau **ochișorii**) **roată** = A se uita de jur-împrejur:

Și face ochii roată/ Peste oștirea toată.

(A. MATEEVICI)

Mai scoate-mă-n deal odată,/ Să-mi fac ochișorii roată,/ Să mă uit la lumea toată. (POP.)

A-și face roată = A-și face loc, a pătrunde undeva; a-și croi o situație:

Astăzi omul cinstit de orice treaptă... nu este disprețuit de nimeni, priimit în toate casele,

își face roata întocmai ca și boieru. (PROZA DRAMATICĂ, 1968)

Du-te (sau **să te duci**) **unde a dus surdul** (sau **dracul**) **roata și mutul iapa, să mergi cum s-a dus surdu cu mutul și roata cu iapa** = Se spune celui pe care nu vrei să-l mai vezi, nici să-i auzi numele:

[Cocoana:] *Să poftească!... Iacă-i vine lui pofta să meargă unde a-nțărcat mutul iapa, tocma colo unde tot spune la Universul că se bate, zice, cu englezii... boierii ăia [...]* (I. L. CARAGIALE)

Haiti! lipsești dinaintea mea și du-te unde-a dus surdul roata și mutul iapa, ca să nu mai aud de numele tău! (ION CREANGĂ)

S-a întors roata = Se spune despre o situație, care s-a schimbat radical:

– *Mă închin dumitale cu multă plecăciune, cucoane Mihalache, zise el; s-o întors roata norocului: astăzi eu sunt sus și dumneta ești gios.* (RADU ROSETTI)

După decembrie 1989 însă, după ce lepedea aceea grea a fost dată la o parte din gura peșterii, s-a întors roata și s-a schimbat soarta! (VIAȚA ROMÂNEASCĂ, vol. 104, 2009)

ROBICIUNE

A face robiciune (unei țări) (Înv.) = A lua captivi dintr-o țară:

Iar ei n-au vrut, ci încă au trimis de au adus și tătari și au purces cu Radul, cu oaste grea, moldoveni, siimini, cu steag împărătesc, cu schimniceauș [(înv.) ceauș, reprezentant al Porții otomane, care însoțea în Țările Române pe noul domn numit de Poartă], ca să vie să scoată pre Mathei-vodă din scaun, făcând multă pieire și robiciune țării. (CONSTANTIN CANTACUZINO)

ROBIE

A face robie (unei țări) (Înv.) = A lua captivi, robi, dintr-o țară:

Multe robii au făcut în Țara Leșască. (ION NECULCE)

A(-și) rupe lanțul (sclaviei sau de robie). v. **rupe.**

ROCADĂ

A face o rocadă (sau **rocada**) = A schimba pe cineva (sau ceva) cu altcineva (sau altceva):

Calculul lui Filip fusese simplu și, din discuția cu primul președinte milionar, trăsesse concluzia că toată șmecheria constă în a face o rocadă. (PLATON PARDĂU)

Începeam să mă gândesc la fericirea pe care o să o simt atunci când va veni vremea să pot face rocada între meserii. (IULIAN STANCU)

ROD

A da în rod sau **a lega rod** (sau **roadă**) (Pop.) = A începe să rodească:

Pomul acesta înflorește și dădea rod în fiecare an, dar nici împăratul, nici curtenii lui, nici vreun alt om pământean n-a apucat să vadă poamă din rodul acela. (IOAN SLAVICI)

Măria-ta, să știi că atunci când or lega rod aști doi meri, împărăteasa o să rămâie grea și o să nască un cocon cu totul și cu totul de aur... (BARBU DELAVRANCEA)

RODINĂ

A se duce (sau **a merge, a veni, a fi**) **la rodin** (sau **la rodini, în rodini**) (Reg.) = A vizita o lehuză ducându-i daruri:

A trebuit... să intre la lehuză și să-i puie rodină sub pernă un coștei de bucațele de zahăr și pe fruntea creștinului celui nou o hârtie de douăzeci de lei. (MIHAIL SADOVEANU)

Maica Domnului s-a ascuns într-o peșteră ca să n-o găsească jidanii și-a născut. La ea s-au coborât soarele, luna și stelele și au venit la rodini. (ELENA NICULIȚĂ-VORONCA)

ROGOJINĂ

(A veni) cu rogojina aprinsă pe cap și cu jalba în proțap = Se spune, când cineva vrea să atragă atenția asupra unei nelegiuiri:

Vezi, atunci s-au sculat târgoviștenii cu mic, cu mare, ș-au venit la Divan la București cu rogojini aprinse în cap și cu jalba în proșap [...] (ION GHICA)

Acest gând îmi trecea prin minte când comparam la moartea, întâmplată deunăzi, a lui Apostol Mărgărit, strigătul de ură de odinioară, pările deputaților, călătoriile de tânguire ale localnicilor macedoneni (veniți la București, cum s-ar duce la Stambul „cu rogojina în cap”, ca să-și arate focul) [...] (NICOLAE IORGA)

A aprinde rogojini în cap = Vechi obicei practicat în trecut, în timpul unor procesiuni sau al trecerii domnului, a sultanului etc. spre a le atrage atenția și a le prezenta plângeri sau reclamații:

Sosind boierii la Poartă, ș-au păscut prilejul și, când au ieșit împăratul, ei ș-au aprins rogojine în cap. (ION NECULCE)

A trăi ca mâța pe rogojină. v. mătă.

ROI

A face roiul (Arg.) = A pleca în grabă:

Ce cauți aici? Roiul!

A sta roi = A se îmbulzi, a se îngrămădi:

De jur împrejurul curții se încinge un gard de cătină, iar pe cătina în care vrăbiile stau împănate ca albinele în roi, se țese, de cu primăvară până-n toamnă, tulpina de rochița-rândunicii. (EM. GÎRLEANU)

Cât ai bate în palme, stau toți acei slujitori roi împrejurul nostru. (MIHAIL SADOVEANU)

ROMÂN

(Dă-mi, Doamne) mintea sau gândul românului, cea (sau cel) de pe urmă = Exprimă situația celui care vede prea târziu că a greșit:

Dă-mi, Doamne, gândul românului ăl de pe urmă. (IULIU A. ZANNE)

M-am rugat să-mi dea Domnul mintea românului de pe urmă, convins că cei din urmă vor fi cei dintâi. (GEORGE COLPIT)

L-am făcut rumân = L-am creștinat:

Numai în acest mod poate fi interpretată o expresie ca l-am făcut rumân, „l-am creștinat”, „l-am botezat” [...] (VASILE ARVINTE)

ROMÂNEȘTE

A spune românește în ochi (sau a spune verde, românește) = A spune adevărul în față, fără menajamente:

Aceasta-i națiunea despre care radicalii să dovedească că, dacă le-ar fi spus verde ce vor d-lor, ar fi zis: Da, voim și noi. (MIHAI EMINESCU)

– Am să v-o dau, firește, dar numai pentru dumneata... Pentru dumneata, înțelegi?... Căci pentru părinții dumitale n-aș da-o, mai bine s-o ardă focul... Uite așa! Ți-o spun verde: n-aș da-o... (LIVIU REBREANU)

Cum merse la ispravnicul, îi spuse verde-n buze, că el mai mult la țigan nu merge [...] (I. POP-RETEGANUL)

Ce, nu știi românește? = Nu înțelegi ce-ți spun?:

– Bă, tu dacă nu știi românește, îți mai spun o dată: oile alea sunt din berbecul meu, care a stat aici, adică sunt ale mele [...] (MIRCEA DIACONU)

ROND

A fi de rond = A fi însărcinat cu inspecția santinelor:

Jupâne, da deseară știi că ești de rond... (I. L. CARAGIALE)

După toate cercetările, nu era Moș Teacă de rond. (ANTON BACALBAȘA)

A-și face rondul = A face inspecția santinelor, a face un control; a face o raită:

Ceilalți ofițeri mai fac rondul de-a scăpării: vin o dată în 24 de ceasuri, nu te inspectează cu de-amănuntul, îți trec în raport „bine” și pleacă pe aici încolo. (ANTON BACALBAȘA)

Comandantul gărzii își face rondul să schimbe santinela din postul de la capătul pajiștii unde ne petrecem ziua. (ADRIAN BUZ)

ROPOT

A da un ropot (sau **o ropotă**) (Rar) = A da o fugă:

Purcelul atunci, plin de bucurie, începe a zburda prin bordei, dă un ropot pe sub laițe, mai răstoarnă câteva oale cu râtul și zice [...] (ION CREANGĂ)

A pune ropot = A trage să moară:

O pus ropotu Niculaie, îndată ai să auzi harângu [clopot (de biserică)]. (LUCIAN COSTIN)

A trage un ropot (de ploaie) = A ploua scurt și puternic:

Pe drum, ploaia începu iar și-i mai trase un ropot zdravăn. (MIHAIL SADOVEANU)

Și fulger după fulger izbucnește/ Și din al nopții haos desvălește/ Când Piscul Câinelui când Piatra arsă/ – În ropot rece ploaia se tot varsă [...] (PANAIT CERNA)

ROST

A (nu) ști de rostul cuiva = A (nu) ști ce face și unde se află cineva:

Nu-i știa de rost de vreo trei zile. (P. ISPIRESCU)

A da de rost = A găsi soluția, rezolvarea:

Nu-i dădea de rost și pace. (TUDOR ARGHEZI)

– Și ce înseamnă vorba asta a dumitale, că eu nu-i dau de rost? (EUGEN LOVINESCU)

A face rost (de ceva) = A procura:

Pe când împlineam șapte anișori, le-a venit părinților dorința să meargă la hagialâc; și așa, după ce au făcut rost de ceva parale, m-au luat împreună și ne-am dus călare pe catâri până la portul Salonicului. (I. L. CARAGIALE)

Iar pasul următor este ca antreprenorii români, doborâți de criză și datorii, să încerce să-și vândă pe Bursă o parte din afacere pentru a face rost de bani pentru reluarea investițiilor. (CRISTIAN HOSTIUC)

„Europa va întâmpina greutăți dacă nu face rost de primate” – a concluzionat o conferință serioasă organizată la Lyon. (RADU COSAȘU)

A fi (sau, rar, **a simți**) **rost** (de ceva) = A exista o posibilitate sau o ocazie favorabilă pentru ceva:

Ia stai, frate, că e rost să mă plimbe și pe mine! (G. TOPÎRCEANU)

Nu e chip s-o lase baltă/ Când e rost de-o aventură... (ADRIAN BOTEZ)

A fi în rostul lui = A fi acolo unde îi este locul, unde se cuvine sau se potrivește să fie:

Sabie și șuşanea, vechi și în neputință de a mai sluji, mi se înfățişau nepotrivite... mai degrabă era în rostul ei o carabină scurtă cu repetiție, răzimată de părete și la îndemână. (MIHAIL SADOVEANU)

A învăța pe de rost (sau, înv., **de rost, de-a rostul**) = A învăța un text pe dinafară, pentru a-l putea reproduce din memorie:

Astfel demagogii noștri creșcuți în străinătate, văzând nevoile poporului nostru, l-au învățat pe de rost cuvinte deșerte și c-un înțeles negativ numai, socotind că prin cuvinte se întemeiază binele unui popor. (MIHAIL EMINESCU)

A lua (pe cineva) **la rost** (sau **la socoteală, la trei parale, la trei (păzește), la refec, în răspăr, din** (sau **de) scurt, repede**). v. **lua**.

A nu-și afla rost sau **a nu** (mai) **avea (niciun) rost = a)** A nu-și găsi locul, a nu avea astâmpăr:

Alelei, tu/ Costeo, frate,/ spune-ne ce gând te bate?/ – Măi fârtați, nu-mi aflu rost;/ Vesel eu ca voi am fost./ Mă gândeam la maica, biata./ Eu în foc, sub cruce tata. (G. COȘBUC)

Înviorătorul unor timpuri veștede a rămas totdeauna dascăl sărac, precum plecase, și într-o zi, după tulburările de la 1821, în care nu și-a putut afla rostul, o căruță jărănească îl aducea bolnav de moarte în locul umil de unde plecase la drumul lui de apostol. (NICOLAE IORGA)

b) A fi lipsit de sens; a fi inutil:

N-are rost să te frământâți atâta, că tot nu rezolvi nimic!

A porni rostul = A începe țesutul:

Marița ca o nevastă vra rostul să și-l pornească. (POP.)

A pune (un lucru) în rost = A pune (un lucru) la locul pe care trebuie să-l aibă într-un mecanism, pentru ca mecanismul să poată funcționa bine:

Decât să mă rog de prost,/ Pân-a pune podu-n rost... (POP.)

A ști (sau a afla, a învăța, a cunoaște, a înțelege) rostul (sau rosturile) = A ști (sau a învăța, a cunoaște, a înțelege) mersul unui lucru; a se informa:

Stăpânul casei, cunoscând păcatul oamenilor și mai ales al femeilor, că or să-l descoasă care mai de care, ca să-i afle rostul – că de unde e, cine e, cu ce trăiește, ce caută aici și câte altele – a chemat pe jupâneasa bătrână – o cotoroanță zugrăvită și smălțuită [...] (I. L. CARAGIALE)

Trei zile stăturăm pe loc, și oricine își poate închipui că în aceste trei zile învățai de la Halunga tot rostul, toate chițibușurile și toate șiretlicurile plutăriei. (CALISTRAT HOGAȘ)

A ști (sau a spune, a recita) pe de rost ori pe dinafară (sau de a rostul) = A ști (sau a spune, a recita etc.) din aducere-aminte; a cunoaște foarte bine:

Tot mai citesc măiastra-ți carte,/ Deși ți-o știu pe dinafară. (AL. VLAHUȚĂ)

Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost/ De-mi țin la el urechea – și râd de câte-ascult/ Ca de dureri străine? (MIHAI EMINESCU)

Astăzi e omul cel mal versat în cunoștințele medicale, și știe pe de rost cum se tratează boalele de stomac, câte bătăi trebuie să aibă inima pe minut, ce fel de tratament se impune pentru oamenii slabi de piept [...] (DIMITRIE ROSETTI)

A ști de rostul bogăției = A ști câtă avere are, a cunoaște firul, capătul unei averi (mari):

Zice că erau odată doi frați: unu bogat tare, că de bogat ce era singur nu-și mai știa de rostul bogăției. (ȘEZĂTOAREA, I)

A-i fi (cuiva) rostul de aur (sau aurit). v. **aur.**

A-și găsi (sau a-și face) un rost = A-și face o situație:

Porni de acasă unde o va învăța Dumnezeu, ca să-și găsească un rost. (POP.)

Găsiți-vă un rost. Fiecare om trebuie să-și găsească un rost, să se descurce singur. (DUMITRU SOLOMON)

Ia, mai bine șezi la mine, și eu voi căta să-ți dau o fată bună din sat, cu nițică zestricică, să te mai ajut și eu cu ce m-o lăsa inima, să-ți faci și tu rost aici ca toți megiașii [...] (P. ISPIRESCU)

A-și pierde rostul (sau rosturile) = A-și pierde cumpătul; a deveni inutil:

Îl știa pe Iorgovan om cu socoteală și nu se putea dumiri ce oare i se va fi întâmplat de și-a pierdut rostul, căci numai așa, din senin, paguba nu vine, ci omul trebuie să facă și el ceva ca să și-o aducă ori să-i deschidă măcar drumul. (IOAN SLAVICI)

Ce dracu!... am uitat restul și mi-am pierdut rostul. (VASILE ALECSANDRI)

ROSTOGOL

A se da de-a rostogolul = A se da de-a berbeleacul, a se da de-a dura, a se rostogoli (peste cap):

Pietre mărunte [...] curgeau de-a rostogolul la vale. (CALISTRAT HOGAȘ)

Casa se răsucesce, se dă de-a rostogolul, podeaua ajunge în tavan, tavanul se strânge în mine, Maria îmi tot vorbește, n-o mai aud, mă dau și eu de-a rostogolul, alunec pe un tobogan fierbinte [...] (MATEI FLORIAN)

A se duce rostogolul peste cap (Reg.) = A se rostogoli:

Se ducea bietul arap/ Rostogolul peste cap. (VASILE ALECSANDRI)

[...] și ne încurcăm printre ciritei de brad, și caii lunecau și se duceau de-a rostogolul, și eu cu Dumitru mergeam zgribuliți și plângeam în pumni de frig; (ION CREANGĂ)

ROSTOGOLI

A-și rostogoli ochii (sau **privirea**) = A-și muta ochii, privirea dintr-un punct în altul; a mișca ochii foarte repede (datorită unei anumite stări sufletești):

Își rostogoleau ochii, cu albul ca de lapte, privind ca niște fiare. (MIHAIL SADOVEANU)

ROȘI

A (se) roși până în vârful urechilor (D. persoane) = A deveni roșu la față, a se îmbujora (ca efect al anumitor stări fizice sau, mai ales, psihice):

Nu ți-e rușine? iară Huțu s-a roșit până la urechi. (IOAN SLAVICI)

S-a roșit până-n vârful urechilor. (I. L. CARAGIALE)

Fata... s-a roșit până-n vârful urechilor... ceea ce arăta mai bine ca oricâte vorbe frumoase că și ea e fericită. (IDEM)

Prințesa se simțea vinovată și a roșit până în vârful urechilor. (ANASTASIA POPA)

ROȘU, -IE

A arde (sau **a însemna**) **cu fierul roșu**. v. **arde**.

A căuta acul doamnei cu fir roșu = A căuta ceva foarte frumos sau rar:

A căuta acul cu fir roșu. (I. C. HINȚESCU)

A fi cu ciubote roșii = A fi rar, a se găsi foarte greu; a fi scump:

Banii-s cu ciubote roșii. (POP.)

– Dar banane? întreb eu. – E-he-hee, astea-s cu cizme roșii. (DAN LUNGU)

La români e până azi zicătoarea „Cu ciubote roșii”, pentru a desemna lucruri foarte rare și scumpe. (PETRU CARAMAN)

Noroc numai că vulpile sunt acum cu ciubote roșii, nu se prea mai găsesc nici dumnealor, le-au prins oamenii în lațuri [...] (EUGEN MIHĂESCU)

A fi pe roșu (sau **pe stop**) (D. femei) = A fi la menstruație, la ciclu:

E pe roșu nevastă-mea weekendul ăsta, așa că iar scriu de mână. (<http://www.123urban.ro/>)

A i se face (cuiva) **negru** (sau **roșu**) **înaintea ochilor**. v. **face**.

A se duce (sau **a merge**) **până la mărul roșu** = A se duce foarte departe:

Meargă pân la măru roș, că eu nu-l mai pot ținea. (TUDOR PAMFILE)

Când un casier spală putina și lasă în casă tufă de Veneția, se cheamă că a plecat la Mărul-Roșu, sau că s-a dus la Țurloaia. (I. L. CARAGIALE)

A umbla (cu ceva) **ca cu oul (cel) roșu** (Reg.) = A trata cu foarte multă grijă:

[...] *fac prietenie, o joacă în tot jocul, îi cântă de dragoste, o petrece de la joc și de la șezătoare, de-o întâlnește la fântână îi scoate apă, și se poartă cu ea, ca cu un ou roșu numai să-l îndrăgească.* (I. POP-RETEGANUL)

Ștefan era bun, Floarea și soacra se purtau cu mine ca și cu oul cel roșu. Se osteneau să-mi facă toate pe plac. (IULIAN VESPER)

A vedea (sau **a i se face**) (cuiva) **roșu (înaintea ochilor)** = A se înfuria:

[...] *și când i-a dat tătucăi o palmă, s-a și întors să fugă, și eu, cum eram cu barda în mână, că cioplisem un par să-l înfig într-o spărtură de gard, am văzut roșu și l-am lovit pe la spate.* (EM. GÎRLEANU)

Izu Melzer a văzut roșu înaintea ochilor, cu toate că pulverizatorul și pompa erau dintr-o garnitură de toaletă verde-jad, oferită cadou Bertei la aniversarea căsniciei [...] (CEZAR PETRESCU)

Basmul (sau **povestea**) **cu cocoșul roșu**. v. **cocoș**.

De roșu (În limbajul celor ce ghicesc în cărți) = De culoarea numită cupă:

De roșu, de ghindă, de tobă ori de verde? (I. L. CARAGIALE)

ROTI

(A-și) **roti ochii** (sau **privirea, căutătura**) = A-și plimba privirea în toate părțile:

– *Să trăiești, nene Boiangiule... Ai întârziat, Boiangiule... Uite, te așteaptă un domn!...*
– *Pe mine? făcu dânsul rotindu-și ochii prin odaie.*
(LIVIU REBREANU)

Eram un copilandru. Din codri vechi de brad/ Flămânzii ochi rotindu-i, eu mistuiam pământul./ Eu răzvrăteam pământul, popoarele cu gândul. (MIHAI EMINESCU)

ROTIȚĂ

A-i sări (cuiva) **o rotiță** (Fig.) = A înnebuni:

M-am gândit că poate i-a sărit o rotiță, dar l-am ignorat. (<https://www.gsp.ro/>)

ROTOCOL

A da rotocol (sau **rotocoale**) **cuiva** (sau **la ceva**) = A înconjura pe cineva (sau ceva) de mai multe ori; a-i da târcoale:

Deasupra focului domol./ Jupânii corbi dau rotocol. (MARIA BANUȘ)

Vodă... la cal mi se uita,/ Rotocoale îi dădea. (POP.)

ROTUND, -Ă

A se da rotund (Fam.) = A se grozăvi; a fi îngâmfat:

Știa că nu pierdea nicio ocazie pentru a se da rotund în fața studenților săi, cărora le preda poezia cotidianului [...] (DUMITRU CRUDU)

[...] *ăsta e încă tânăr, înalt, bucălat, sclivisit, ideal de frumusețe pentru gospodinele la menopauză, se dă rotund, european, mă-nțelegi, sugere vorbele țuguindu-și buzele ca un cur de piscică și se screme ades s-o facă pe spiritualul, pe bancurosul, pe popularul.* (CRISTIAN TUDOR POPESCU)

ROTUNJI

A i-o rătunji (cuiva) (Reg.) = A-i vorbi deschis:

I-am rătunjit-o din două vorbe, i-am tăiat pofta să mai dea p-aci. (D. UDRESCU)

ROUĂ

A nu lua (sau **a nu pune**) **nici rouă în gură** = A nu mânca absolut nimic:

– *De ieri nici rouă n-am pus în gură, zise cu sinceritate potențialul asasin, căruia începu să-i tremure mâinile.* (BORIS DRUȚĂ)

Domn de rouă (Reg.) = Om cu pretenții:

Domnul de Rouă a fost un domn așa de delicat, încât, când a răsărit Soarele dimineața, s-a topit ca ceara; (<http://epochtimes-romania.com/>)

ROZ

A vedea (sau **a privi**) (ceva) **în roz** = A fi optimist, încrezător:

Pe când eu am tendința amăgitoare de a vedea lucrurile prea în roz, tu ai aceeași tendință de a le vedea prea în negru; (TITU MAIORESCU)

Un om vesel va vedea lucrurile în roz, un om trist le va relata în culori sumbre. (SIMION SĂVEANU)

ROZĂ

A nu sta pe roze = A fi într-o situație dificilă:

– *Țăranii nu stau pe roze tocmai pentru că și proprietarii stau prost și pentru că toată agricultura românească merge anapoda!* (LIVIU REBREANU)

Și cum dracul se brodi că tocmai azi, nici eu nu stau pe roze, cu finanțele... (TUDOR MUȘATESCU)

RUDĂ

A avea rude de la Ierusalim = A fi protejat de persoane influente:

Dar oameni cu proptele! Nu știu cum vine asta... – Ce sunt proptelele? – Rude la Ierusalim, băiete... (ZAHARIA STANCU)

Ce nu se va termina în noaptea aceasta (prea multe otrăvuri și lucrături neprincipale au ieșit la iveală): ea va dura până se va lămuri cine e escroc și lichea și cine e numai un chiulangiu cu relații și rude la Ierusalim. (ION D. SÎRBU)

A avea rude printre moaște. v. **moaște.**

A fi rudă (cu cineva) sau **a-i fi rudă** (cuiva) = A se înrudi, a face parte din aceeași familie (cu cineva):

Starița schitului era rudă cu tovarășul meu de drum. (CALISTRAT HOGAȘ)

A fi rudă pe turtă crudă = A fi rudă cu altul de la două neamuri:

C-ați uscat rufe la un soare./ Și Te-ai făcut cu dânsa rudă./ După mămăligă crudă. (ANTON PANN)

Ce răspunde ministrul Justiției când este întrebat dacă este rudă cu cumnatul lui Victor Ponta: Rudă după turtă crudă, cum se spune românește. (<https://ro-ro.facebook.com/>)

A prinde ruda = A obține un alt soi de animale, de pomi:

Acum le-am prins și noi ruda [gâștelor]. (GH. CIAUȘANU)

A se trage rudă (Înv.) = A proveni de la...:

Aceasta se trage pre rudă din Laconia. (DOSOFTEI)

A se ține rudă (cu cineva) = A se socoti din aceeași familie, din același neam cu cineva:

Așa e el, stricat, vru să se apere bătrâna pe ea, cea care stăruise ca Mihai să învețe mecanica la atelierul lui Iordan Ținzeacă, pe care-l moșise ea și cu care se ținea, vezi doamne, rudă, el plin cu de toate, trecând printre înavușiții orașului [...] (MARIN RADU MOCANU)

De rudă rea (sau **mică**) (Înv.) = De origine modestă:

O fată de țăran și de rudă mică. (VARLAAM)

De (sau, rar, **pre**) **rudă** sau **rudă de...** = De origine, de obârșie; de naționalitate:

Petru și Andrei, fratele lui, rudă de jidovi amu era. (CORESI)

Din rudă în rudă sau **de rudă și rudă, în rudă și (în) rudă, în rudă de rudă, rudă și (în) rudă, rudă în rudă** = Din generație în generație:

În rudă de rudă ... va face preste toată lumea vrajbă și nepace. (DOSOFTEI)

Pe rudă și pe sămânță = Pe toți; fără milă; peste tot:

C-apoi atunci iarăși mi-ți ajunge drăguș la căuș, și soră-mea nicovala vă va ține în spate, iar eu vă voi bate pe rudă pe sămânță, ca să prindeți la minte. (ION CREANGA)

Când panglicarii politici care joacă pe funii împreună cu confrății lor din Vavilonul de la Seina se vor stinge pe rudă pe sămânță de pe fața pământului nostru [...] (MIHAI EMINESCU)

Numai războiul a izbutit să-l mal stârpească, pe rudă, pe sămânță. (CEZAR PETRESCU)

RUFĂ

A scoate rufele din boală. v. **boală.**

A-și usca rufele la un soare (sau **la același soare**) (cu cineva) = A fi intim cu cineva; a avea aceleași interese:

Ne-am uscat rufele la același soare. (HORIA LOVINESCU)

– Foarte rău dacă ai zis numai așa. – Parcă am uscat rufele pe o frânghie cu dumneaei!... – Ce urât vorbești!... (DUILIU ZAMFIRESCU)

Rufele (murdare) se spală în familie = Certurile și neînțelegerile familiale sau dintr-un cerc intim trebuie rezolvate în cadrul familiei sau al cercului respectiv:

[...] și, fiindcă rufele murdare trebuiesc spălate în familie, cu mai multă sau mai puțină discreție, a fost chemat din familia colectivistă d-l Aurelian, mare cultivator de spanac, sămânță de la '48, și însărcinat să spele murdăria. (I. L. CARAGIALE)

– De, cumătrița mea, fiecare își spală rufele în albia ei, și, de-a fi floare, de-a fi cărbune, pe umerii lui își poartă cămașa. (BARBU DELAVRANCEA)

RUGA

A ruga (pe cineva sau **a se ruga** cuiva) = A cere foarte insistent:

Cum semnele de simpatie creșteau în mod vizibil de la un minut la altul, Andrei s-a aplecat către însoțitorul său și l-a rugat să-i explice ce se întâmplă. (GABRIEL LIICEANU)

I-a cerut să o ducă înapoi la spectacol, dar l-a rugat să nu intre înăuntru. (EUGEN PATRICHE)

A ruga (pe cineva sau **a se ruga** cuiva) **de toți Dumnezeii** (sau **cu Dumnezeu, cu cerul și pământul**) = A se ruga cu insistență, a implora:

Atunci Harap-Alb începe a-i spune toate cu de-amănuntul și o roagă de toți dumnezeii ca să-i dea ajutor. (ION CREANGĂ)

Și te mai rog de toți dumnezeii să-mi împrumuți macar o dată carul cu boii, s-aduc niște lemne din pădure la nevastă și la copii [...] (IDEM)

Mă rugasem de tata ca de Dumnezeu: Ia-mă și pe mine! (ION LĂNCRĂNجان)

A se ruga de iertare. v. **iertare.**

A-i ruga (cuiva) **de sănătate** (Îvr.) = A face rugăciuni pentru sănătatea cuiva:

Lăuda numele Domnului, rugându-i de sănătate și de viață îndelungată. (RADU POPESCU)

A-i ruga (cuiva) **moartea** (sau **paharul morții**) = A dori (cuiva) moartea:

Câte flori de pe departe,/ Toate-mi roagă mie moarte. (JARNÍK-BÎRSEANU)

A-și ruga moartea = A-și dori moartea:

Scrisese două epistole desperate... în care își ruga moartea. (ION AGÎRBICEANU)

Mă rog (și diminutival, cu sens hipocoristic sau ironic, **mă rogel**, **mă roguță**) = Formulă întrebuintată ca element incidental, fără legătură directă cu restul frazei (având uneori o nuanță concesivă, de nerăbdare, de nervozitate etc.):

Mă rog, vorbește din carte, n-ai ce-i face! (I. L. CARAGIALE)

Alții cărau, alții durau cirezi, – mă rog, claca dracului era. (ION CREANGĂ)

De unde se aștepta să vie cu oaste și cu mărire ca un împărat, mă rog, îl văzu viind ca un cioflingar, și începu a se îndoi și a se codi să dea fata după dânsul. (P. ISPIRESCU)

Te rog (sau **rogu-te**) = Formulă de politețe cu care te adresezi cuiva când îi ceri un serviciu; fii bun, fii amabil:

Lasă-mă, rogu-te, să mă duc. (P. ISPIRESCU)

Nu încerca, rogu-te, să te învălui în taină, nici nu-l maimuțări, rogu-te, pe Învățătorul tău, căci tu niciodată n-ai fost în stare să-l pricepi. (VALERIU ANANIA)

RUGĂ

A se duce rugă (Reg.) = A se duce vestea:

Stăpâne, zieu să duce rugă/ De vitejia noastră! (ION BUDAI-DELEANU)

RUGĂCIUNE

A face o rugăciune = A ruga; a implora:

Taică și maică, măriile-voastre, am venit să vă fac o rugăciune: eu vreau să mă însor și vă rog să-mi dați pe Ileana, că fără Ileana eu mor. (MIHAI EMINESCU)

Să mergem și la al treilea să ne judecăm. Ascultă-mi și astă rugăciune, să te fie Dumnezeu. (P. ISPIRESCU)

RUMOARE

A (se) produce (sau **a stârni**) **rumoare** = A (se) produce murmure, comentarii în surdină, proteste de mirare sau de nemulțumire:

Doamna își alesese cel mai celebru avocat al timpului în penal. Îmi aduc aminte ce rumoare stârniște vestea. (MIHAIL SADOVEANU)

Tonul indignat cu care s-a făcut solicitarea a avut darul de a uimi asistența, de a produce rumoare și râsete. (ȘTEFAN FRUMUȘANU)

RUPE

A (se) rupe rândurile = A (se) strica ordinea unui șir aliniat:

V-ați oprit scurt în fața hingheriei. Ați rupt rândurile și v-ați împrăștiat primpregur și-ați cules toate pietrele de pe câmp. (ION PAS)

Soldații și-au lăsat armele jos... Se comandă drepti – și nimeni nu mai mișcă. Se rup rândurile cu noi – și iar ne comandă drepti. (AL. SAHIA)

A (se) rupe tusea = A expectora:

Tuși... cât putu, până ce rupse ticăloasa și nepoftita tuse. (DAMIAN STĂNOIU)

A face (sau **a se rupe**, **a se sfâșia**, **a se tăia** etc.) **bucăți** (sau **în bucăți** sau **bucăți-bucăți**). v. **bucată**.

A i (se) rupe (cuiva) **băierile inimii**. v. **baieră**.

A i se rupe (cuiva) **inima** (sau **sufletul**, **rărunchii** etc.) (**de milă**, **de durere**, **de jale** etc.) = A-i fi cuiva milă; a simți o deznădejde sau o mare durere sufletească; (pex.) a simți o emoție puternică:

D-a doua zi chiar, în grădina împărătească, în toate diminețile, venea o păsărică și cânta cu dor de-ți rupea inima; (P. ISPIRESCU)

Numai despre feții de împărat, ce mi-ai spus, mi se rupe inima din mine, că mare jale și alean or fi mai ducând mamele lor pentru dânșii! (ION CREANGĂ)

A i se rupe (sau **a i se frânge**) **viața**. v. **viață**.

A i se rupe cuiva **rărunchii de milă** (sau **de mâhnire**). v. **rărunchi**.

A i se rupe în paișpe (**de ceva** sau **de cineva**) (Arg.) = A nu-i păsa:

Traficanților li se rupea în paișpe de rezoluția O.N.U. și patrule; (IOAN T. LAZĂR)

„Nu trebuie să ți se rupă în paișpe. Dacă votezi și anulezi votul dat de unul din

autocarul electoral, tot ai o satisfacție”, spune Mihai Găinușă. (vreaupresedinte.gandul.info/)

A o lua (sau **a o rupe**, ori **a porni**) **din loc**. v. **loc**.

A o rupe (**pe** sau **în...**) = A se exprima greu într-o limbă străină:

Generalul... o rupea binișor românește. (EUSEBIU CAMILAR)

Vorbește încai franțuzește?... A fi rupând și el vro două vorbe ca toată lumea. (VASILE ALECSANDRI)

Mă bucur că Constantin a început a rupe nemțește. Am foarte multă speranță în bunăvoința d-tale și multă recunoștință d-nei Iarnik pentru buna îngrijire. (P. ISPIRESCU)

A o rupe (**cu ceva** sau **cu cineva**) = A pune capăt unui obicei, unui sistem, unei atitudini sau legături:

Noi am rupt-o cu trecutul, fie ca limbă, fie ca idee. (MIHAI EMINESCU)

În chipul acesta credeau autorii că au rupt-o cu metoda tratajelor. (G. CĂLINESCU)

A o rupe în fericire = A avea parte de necazuri, a da de bucluc:

– Ce-i facem acu, am rupt-o-n fericire! se căină Dumitru, și-și potrivi mai bine curelele țambalului pe umăr. (EUGEN BARBU)

Atâta ar mai lipsi, să bată ăștia și pas de front, am rupt-o-n fericire, mai spuse Emanoil Georgescu, doar pentru el de data asta [...] (EUGEN MIHĂESCU)

A o rupe la (sau **de**) **fugă** (**la goană**, **la sănătoasa** sau **de-a fuga**) = A o lua la fugă:

Omul se întoarce și o rupse la fugă, cu capul înainte, printre sălcii. (PETRU DUMITRIU)

Lăsând culionul și toiagul, o rupse la sănătoasa. (DAMIAN STĂNOIU)

Calul sări și o rupse la goană. (BARBU DELAVRANCEA)

Case mici, tupilate... parcă stau gata s-o rupă de fugă. (AL. VLAHUȚĂ)

Am lăsat în urmă pe tovarășii mei și am rupt-o de-a fuga înaintea. (VASILE ALECSANDRI)

A rupe (cuiva) **noada** (Irn.; în limbajul adolescenților) = A impresiona (pe cineva):

Și mai erau niște draci în Liberatoarele lor verzi, ăia din „Cercul ambulant”, care ne suflaseră prăjitura, și căroră îmi ziceam c-o să le rup noada curului când aveam să mă întorc la bază [...] (IOAN GRIGORESCU)

A rupe (sau **a sparge**) **frontul** (sau **tabăra**) = A pătrunde forțat în linia de apărare a inamicului:

Biletul rămas deasupra, la vedere, scris de mână, cuprindea următorul mesaj: Grigore, Rușii au rupt frontul la Nicolaev și vin încoace, spre Nistru. [...] (ION LAZU)

Armata a II-a română, comandată de generalul Alexandru Averescu, sparge frontul german la Mărăști [...] (DINU C. GIURESCU)

A rupe (sau **a tăia**, **a strica**, **a desfunda**) **țelina** (sau **țelinile**) = A deșteleni, a ara:

[...] mai bine zis, cele două unelte agricole se diferențiază, fiecare din ele specializându-se în anume muncă; rarița pentru spart țelina, plugul pentru însămânțat terenul deștelenit. (HENRI H. STAHL)

Abia curățise bine locul de tufe și măcăcineturi și spărsese țelina, și venea stăpânul moșiei de îl lua, pentru folosul său propriu, fără de a-i da vreo despăgubire [...] (GEORGE MAIOR)

A rupe cartea = A învăța mult (pentru a ști pe de rost):

Era unul dintre ambițioșii, în sensul bun al cuvântului, care „rup” cartea și s-ar fi putut ușor abstrage din contingent, ferit fiind de rănilor privațiunilor materiale. (IULIA DELEANU)

N-am rupt niciodată cartea, din contra, dar atunci m-am mobilizat. Niciodată n-am considerat facultatea necesară, preferam să lucrez, să intru în contact cu oamenii [...] (<https://www.click.ro/>)

A rupe cazanul (sau **țuica**) (Olt.) = A se desface capacul cazanului de țuică pentru a opri distilarea:

Calitatea țuicii, produsul final, depinde foarte mult de priceperea șefului de cazan sau a ajutorului acestuia. Este foarte important să știe când rupe țuica, când decide să nu mai colecteze coada. (<https://www.academia.edu/>)

A rupe căruța. v. **căruță.**

A rupe cuiva inima (sau **sufletul**) = A-i provoca cuiva multă milă, durere, deznădejde; a provoca o emoție puternică:

El era Nedelcu, lăutar vestit, ce îți rupea inima când trăgea din arcuș un cântec de jale și care te făcea să joci fără voie când suna o horă. (VASILE ALECSANDRI)

Mi se rupe inima când gândesc că vor veni poate vremurile dorite, fără ca să fiu eu de niciun folos țării [...] (DAMIAN HUREZEANU, VALERIU IOAN-FRANC)

A rupe inima târgului. v. **inimă.**

A rupe judecata (sau **legea**) (Îrg.) = A da o sentință:

– Atunci dar du-te de unde-ai venit, că-i aici Făt-Frumos, bărbatul meu cel credincios, cel dintâi, că tu ți-ai rupt legea. (I. POP-RETEGANUL)

A rupe lancea cu cineva. v. **lance.**

A rupe mâța-n două. v. **mâță.**

A rupe pe cineva în coș. v. **coș.**

A rupe prețul (sau **prețurile**, **târgul**, **tocmeala** etc.) = A cădea de acord asupra prețului:

S-a înamorat de domnișoara... și m-a rugat ca să intru în vorbă cu d-ta... să rupem târgul, cum se zice. (VASILE ALECSANDRI)

[...] a mers prea departe față cu străinătatea și nu mai poate da ‘napoi; a stat prea mult la tocmeală cu diplomația apuseană și cu Alianța israelită, și nu mai poate astăzi să rupă târgul odată făcut asupra celor cinci sau opt categorii. (I. L. CARAGIALE)

A rupe sfat (sau **sfatul**) (Înv.) = A lua o hotărâre în urma unor discuții:

Troadenii rumpseră sfatul, ca cu mână armată... să facă toată lovitură. (DIMITRIE CANTEMIR)

A se rupe în coș = A se obosi peste măsură; a se extenua:

O gloată de oameni n-au muncit de s-au rupt în coș? (CONTEMPORANUL, VI)

A se sparge gheața (sau **a se rupe gheața**). v. **gheață**.

A umbla cu opinci de fier (sau **a rupe trei perechi de opinci de fier**). v. **opincă**.

A(-și) rupe lanțul (sclaviei sau de robie) = A se elibera din robie; a se elibera dintr-o constrângere:

Românul cu-a sa mână rupe lanțul de robie. (VASILE ALECSANDRI)

A(-și) rupe sau a(-și) trage (ceva) de la gură = A se lipsi de strictul necesar pentru altcineva:

Aoleo, doar n-o să ne iei purcelul, domnule, să-mi rămâie copiii flămânzi, că atâta avem și-am rupt de la gura noastră să-l cresc, că vite nu putem ținea dacă nu-i nutreț și porumbul... (LIVIU REBREANU)

– Nu vorbi, fata mea, de mii, îi zise Mara, ci numără cu zecile de mii. Nu degeaba am ostenit eu; nu degeaba mi-am tras de la gură. (IOAN SLAVICI)

Abia întors, se urcase în tren, poate călătorise pe un vagon, poate își rupsese de la gură ultimii bani, pentru a-mi aduce mie amintirile pe care le socotea atât de neprețuite. (CEZAR PETRESCU)

A-i rupe (cuiva) **urechile** = A pedepsi, trăgând (tare) de urechi; a bate zdravăn:

Nu-mi pasă, măcar să-mi și rupă urechile. (VASILE ALECSANDRI)

– Stai, nebunule, că-ți rup urechile! (I. L. CARAGIALE)

– Am să le rup urechile!... O să-i spânzurăm în Piața Teatrului! (CEZAR PETRESCU)

– Ia ascultă, nu umbla cu minciuni că-ți rup urechile. (EM. GÎRLEANU)

A-i rupe (sau **a-i frânge, a-i muia**) **cuiva oasele**. v. **os**.

A-l rupe (sau **a se rupe**) **la foale** (sau **în jos, la coș** etc.) = A avea diaree:

Mulsesem un pumn de lapte pe fundul găleții și i l-am dat, dar el se strâmba zicând că-l rupe-n jos. (ION VLASIU)

A-l rupe foamea (pe cineva) = A-i fi foarte foame:

De-abia în casă simțim că ne rupe foamea și înghițim ca lupii, în vreme ce tata tăifăsuiește cu Aron, cârciumarul de alături, care la fiecă vorbă trage câte un fum din pipa-i scurtă [...] (LIVIU REBREANU)

A-și bate (sau **a-și strica, a-și răci, a-și rupe**) **gura degeaba** (sau **de clacă, de pomană, de-a surda, în zadar**). v. **bate**.

A-și rupe (îmbucătura sau ultima bucățică) de la gură = A da altuia din pușinul pe care îl are:

Rupe de la gură și ia-i numai o carte, două. (MARIN PREDA)

Scotea pe rând fructele cocârjite, verzi, ținute iarna în paie până rodeau iar pomii. Își rupea de la gură să le cumpere. (EUGEN BARBU)

Abia întors, se urcase în tren, poate călătorise pe un vagon, poate își rupsese de la gură ultimii bani, pentru a-mi aduce mie amintirile pe care le socotea atât de neprețuite. (CAMIL PETRESCU)

A-și rupe din ochi (sau **din suflet, din inimă**) (Reg.) = A da ceva cu mare greutate (de nevoie):

Ce te mai căzniși până mi-o da: parcă ți-ai rupt din ochi (din suflet, din inimă)! (GH. CIAUȘANU)

A-și rupe gâtul (sau **grumajii**) = a) A muri:

Mașina săltă vertiginos peste gropi și pietroaie... viră nebunește și dispăru – Ce oameni! Ce oameni! se minună cu indignare Onisfor Sachelarie. Au să-și rupă gâtul. (CEZAR PETRESCU)

b) A-și pierde averea, situația; (pex.) a o păți:

– Hai de-mi arată drumul, să nu-mi rup gâtul toc-m-acuma. (I. L. CARAGIALE)

A-și rupe picioarele pentru (ceva, cineva). v. picior.

A-și scoate (sau a-și arunca, a-și lepăda etc.) masca ori a ridică (sau a lua, a smulge, a rupe) cuiva masca. v. mască.

Cât ai rupe un (fir de) păr din cap = Se spune când ceva era gata să se întâmple:

Cât ai rupe un păr din cap de n-au luat pre Mihai Vodă de grumadzi. (ION NECULCE)

Cât ai rupe un păr de nu l-am omorât. (ȘEZĂTOAREA, I)

Mi se rupe! = Nu-mi pasă!:

Mi se rupe mie de ei. Mi-au făcut mai multe poze cu Severin. (<https://www.cotidianul.ro/>)

RUPT¹

(A munci sau a lucra etc.) pe rupte (sau pe ruptelea) = (A munci sau a lucra) din răspuțeri, cu mare intensitate:

Gândesc, muncind pe rupte. Muncesc, gândind pe rupte. (FLORENTIN SMARANDACHE)

Munceam pe ruptelea; n-aveam timp să ne sclifosim. (ZAHARIA STANCU)

În schimb, își ardea tinerețea și timpul în biblioteci, unde „învăța pe rupte, fără să se cruțe, lucru pentru care era respectat, dar de plăcut nu îl plăcea nimeni”. (AURA CHRISTI)

A veni (sau a se duce) în (sau de-a) ruptul capului (sau sufletului) = A veni sau a se duce foarte repede:

Mișcă băietele! ...să mi te duci de-a ruptu capului. (VASILE ALECSANDRI)

Obosit și nu prea tare, că n-am mai venit eu în ruptul capului, am mai și pășit, m-am mai și odihnit. (I. POP-RETEGANUL)

Cu ruptul sau cu rupta, (reg.) într-un rupt = a) În acord; cu ziua (sau săptămâna, luna):

După anul 1709 domnitorii au căutat să mențină sistemul de impunere prin „ruptă”, ca și perceperea dărilor în patru rate. (N. GRIGORAȘ)

Am luat cositul cu ruptul. (POP.)

b) (D. cantitatea muncii) Impus, dinainte stabilit:

Spune-i că m-am măritat.../ Dup-un sec de mărăcine/ Ce mă bate-n toate zile/ Și-mi dă lucru cu ruptul/ Și mâncare cu pumnul. (JARNÍK-BÎRSEANU)

c) Cu toptanul; en gros.

Nici în ruptul capului (ori) nici mort = Nicidecum, cu niciun preț, pentru nimic în lume; orice s-ar întâmpla:

Nimic nu venea, nici în ruptul capului. (NICOLAE GANE)

Satul, văzând că acest om nu se dă la muncă nici în ruptul capulu, hotărî să-l spânzure. (ION CREANGĂ)

Nu putea pricepe nici în ruptul capului năzdrăvana întâmplare de la birt. (CAMIL PETRESCU)

Abia se mai purta pe picioare, și-n ruptu capului nu s-ar fi înduplecat să intre într-un spital. (AL. VLAHUȚĂ)

RUPT², -Ă

A cere smochine rupte din pomii Rusalimului = A cere lucruri imposibile:

Iar omul cuminte știe că tot natul după cum își gătește, așa prânzește. Iar Românul adevărat nu cere stele fripte și smochine rupte din pomii Rusalimului. (SĂMĂNĂTORUL, vol. 6-7, 1907)

A fi rupt din soare (sau din rai). v. soare.

A spune (sau a zice) rupt-ales (Îrg.) = A spune clar, precis:

*Io-ți spun bade rupt-ales,/ Că nu pot să
te iubesc. (I. POP-RETEGANUL)*

Bucățică ruptă (sau **tăiată**) sau **ruptă bucățică**.
v. **bucățică**.

RUȘINE

A (se) face sau **a fi (a rămâne, a (se) da etc.) de rușine** (sau **de rușinea lumii, a satului**), (înv.) **a da în** (sau **peste**) **rușine** sau **a face** (cuiva) **rușine** = A (se) face de răs, a ajunge (sau a pune pe cineva) într-o situație penibilă:

*Băiatul nu l-a făcut de rușine. (LIVIU
REBREANU)*

*Să-mi aleg de bărbat pe unul care să
facă tatălui meu, împăratu, rușine în lume? (P.
ISPIRESCU)*

*Prea făcurăți neamul nostru de rușine și
ocară. (MIHAI EMINESCU)*

*Nu iubi pe fiecare,/ Că-ți faci neamul de
rușine. (POP.)*

*Las' pe noi, vere Enachi... dacă-i treaba
pe-nghite-Agachi... Helbet! nu te-om da noi de
rușine. (VASILE ALECSANDRI)*

*Se dăduse de gol, se făcuse de rușine, își
arătase slăbiciunea. (IOAN SLAVICI)*

A da cinstea pe rușine. v. **cinste**.

A fi rușinea cuiva = a) A face de rușine pe cineva:

*Era un fel de rușinea familiei. (MIHAIL
SADOVEANU)*

b) A fi un om de nimic, de ale cărui fapte cineva se rușinează:

*Ah! el e rușinea și nenorocirea maicei
sale! (C. NEGRUZZI)*

A lua rușinea în nas (Reg.) = A-și asuma riscul unei situații neplăcute, al unui refuz:

Da eu iau rușinea-n nas, nu tu! (POP.)

A păți (o sau vreo) rușine = A ajunge de batjocură:

*Să nu dai ochi cu mine/ Că-i păți, zău, o
rușine. (VASILE ALECSANDRI)*

*Drag mi-i jocul românesc,/ Dar nu știu
cum să-l pornesc;/ Și de nu l-oi porni bine/
Lesne voi păți rușine! (JARNÍK-BÎRSEANU)*

A pieri de (sau cu, în) rușine (Pop.) = A fi extrem de rușinat pentru o faptă sau o vorbă în fața cuiva:

*Între două focuri, cu-a lui călărime/ Trădătorul
hatman piere cu rușine. (D. BOLINTINEANU)*

*Dar ce zic?... Nalță spada, Despot!...
Un om ca tine/ A nu pieri în luptă este-a pieri-n
rușine. (VASILE ALECSANDRI)*

A spăla obrazul de rușine (Reg.) = A ieși cu fața curată:

*Porunci deci ca numaidecât să se adune
Sfatul împărăției în taină, ca să otărăscă pedepsa
ce s-ar cuveni fie-sei pentru o așa nelegiuire și ca să
se spele rușinea ce adusese ea părului cărunțit al
tatălui său. (P. ISPIRESCU)*

A umple (pe cineva) **de rușine**. v. **umple**.

A-i (sau **a i se**) **părea cu rușine** (sau, rar, **rușinare**). v. **părea**.

A-i fi (cu) rușine = A se rușina:

*Fiindu-i cu rușine a-l vedea la obraz.
(MINEIUL)*

*Luă sticla cu vinars și o duse la gură, dar
pesemne își dete seama de ce face și îi fu rușine, că
se apucă să-și toarne în pahar. (PAVEL DAN)*

*Dar n-a mai pus-o la poștă fiindcă la
început i-a fost lene, pe urmă a uitat, iar mai târziu
i-a fost rușine că întârziase atât de mult. (DAN
LUNGU)*

A-i fi (sau **a i se face, a avea**) **rușine** (sau (înv.) **cu rușine**) (cuiva) sau **a-l prinde rușinea** (pe cineva) = A se rușina:

*Voi sunteți urmașii Romei? Niște răi și
niște fameni!/ I-e rușine omenirii să vă zică vouă
oamenii. (MIHAI EMINESCU)*

E rușine sau **(e) mare rușine** (sau **mai mare rușinea**) = E nepotrivit; e umilitor:

Băiat de nouă ani și nici măcar să citească nu știe?... Asta-i rușine. (AL. VLAHUȚĂ)

E rușine să nu știi limba ta. (C. NEGRUZZI)

– Un sublocotenent ceh, Svoboda... mai mare rușinea pentru corpul ofițeresc... A fost prins tocmai când era să treacă la dușman, înarmat cu hărți și planuri. (LIVIU REBREANU)

O ține întruna că-i mai mare rușinea să pleci tu de-acasă, să-ți pierzi vremea pe ulițele Bucureștilor și să te faci de râsul negustorilor. (SPIRIDON POPESCU)

N-ai (n-are etc.) rușine sau nu-ți (nu-i etc.) e rușine (obrazului) (Uneori interogativ-retoric) = Exprimă dojană pentru un om obraznic sau nesimțit:

Nu mai aveți nici rușine, nici bună-cuviință. (LIVIU REBREANU)

Nu ți-i rușine obrazului, la vârsta ta de 60 de ani, să umbli teleleu prin glod și bălți, întovărășindu-te cu niște ștregari tineri, ce ți i-ai făcut camarazi? (CONSTANTIN STAMATI-CIUREA)

Rușinea pământului = Calificativ dat unui om de nimic:

[limba comună] *n-o cunosc și nici nu vor s-o cunoască, iar ceilalți o vorbesc ca niște bâlbâiți. Rușinea pământului! Așa ceva nu se întâmplă nici în Burkina Faso. (VADIM ȘTEFAN PIROGAN)*

Să-ți fie rușine obrazului (sau să-ți fie în obraz!). v. obraz.

ISBN: 978-973-595-856-5
ISBN: 978-606-37-1025-4